ROMANUL SECOLULUI XX

SIEGFRIED LENZ

ora de germană

UNIVERS

SIEGFRIED LENZ

ora de germană

EDITURA UNIVERS
Bucureşti, 1972

Pretaţă

În niciuna dintre literaturile naţionale, sfârşitul celui de-al doilea război mondial nu a însemnat o cezură atât de marcată ca în cea germană. O dată cu prăbuşirea regimului care a dus un popor întreg la dezastru, codul estetic oficial în cel de-al treilea Reich s-a compromis definitiv, chiar dacă tentativele de supravieţuire ale adepţilor săi au reuşit în câteva cazuri. Fireşte, datorită îndeosebi numeroşilor scriitori plecaţi în exil, precum şi aşa-numitei rezistenţe interne, tradiţiile glorioase ale literaturii care dăduse lumii pe Goethe nu fuseseră părăsite, însă şi aceste tradiţii se cereau acum reinterpretate, ca la un început de drum. Scriitorii înaintaţi în vârstă, la apogeul unei cariere strălucite ca Thomas Mann sau Hermann Broch, care trăiseră în surghiun, fuseseră insultaţi ca oameni şi-şi ştiuseră cărţile arse în patrie, aveau acum, la capătul anilor negri, o situaţie privilegiată. Puteau crea capodopere ca Doctor *Faustus* (1948) şi *Moartea lui Vergiliu (Der Tod des Vergii)* (1945), de pe înălţimi olimpiene care îngăduie reflecţia calmă şi o anume detaşare. Puteau fi şi fericiţi, fiindcă se vedeau confirmaţi de Istorie ca scriitori şi cetăţeni. Altfel stăteau lucrurile cu scriitorii tineri, sau, mai exact, cu tinerii ce se orientau spre literatură. Când parcurgi un registru biografic al poeţilor, prozatorilor şi dramaturgilor germani contemporani, reţii mai puţin coincidenţa datelor de naştere, în jurul anului 1925, cât mai ales faptul că toţi aceşti tineri, unii abia intraţi în adolescenţă, au la activul lor luni şi ani de campanie, uneori şi de prizonierat. Cei încă mai tineri au trăit şi ei ororile războiului şi ale terorii, acasă. Cu toţii s-au maturizat prematur în condiţii cumplite, poate nemaicunoscute de vreo altă generaţie. Au îndurat foamea şi umilinţa, au ascultat cutremuraţi acuzaţiile şi sentinţele aspre şi drepte pronunţate de omenirea întreagă nu numai împotriva foştilor conducători pieriţi în buncăre prin glonţ şi otravă sau trimişi la ştreang, ci şi împotriva poporului care se lăsase manevrat cu inconştienţă atâta vreme. La vârsta la care tinerii din alte părţi, trecuţi şi ei prin tragedii, puteau încă să viseze, ultima generaţie germană împuţinată şi schilodită de războiul totalitar s-a aflat la o răscruce dramatică. Impulsul firesc al vitalităţii o obliga să caute poarta spre viitor, dar această poartă nu putea fi găsită înainte de a se stabili vinovăţiile şi printr-un proces intern, mai puţin spectaculos decât cel de la Nürnberg, însă mult mai amplu şi mai profund. Aceasta este, în formula cea mai simplă, explicaţia cultivării în literatura germană postbelică a temei responsabilităţii. Procedeele, stilul, sensul filosofic al concluziilor au fost diferite, severitatea condamnării rostite împotriva generaţiilor mature interbelice, comună. Desigur, orientarea ideologică a tinerilor scriitori din Republica Democrată Germană a fost alta, fermă şi fără echivoc, înlesnită de datele clare de la care a pornit edificarea

unui nou stat şi a unei noi culturi. Nu vom stărui însă în această direcţie, cartea pe care o prezentăm în versiune românească cititorilor e un produs al atmosferei morale şi literare din Republica Federală a Germaniei.

Tema răspunderii e numitorul comun al unei suite impresionante de opere literare create în Germania de Vest, fie acestea cărţi despre front, despre viaţa dusă în ţară în timpul războiului, sau despre urmările acestuia. Că în centrul unor asemenea scrieri se află adesea destinul unor tineri sau copii, că adolescenţi sau copii apar frecvent măcar în episoade secundare este ceva întru totul explicabil. Personajele respective au vârsta de atunci a autorilor, în avatarurile lor se sublimează trăiri proprii. Vechiul conflict dintre generaţii, sintetizat cândva în literatură la modul idilic prin formula turghenieviană „părinţi şi copii", capătă o acuitate maximă, necunoscută altădată. În romanul *Epoca nebunilor (Die Zeit der Narren),* publicat în 1906 de un scriitor mai vârstnic, Hermann Kesten, un elev de liceu, care sfârşeşte azvârlindu-se pe fereastră sub ochii tatălui său, profesor cu porniri de tiran, spusese într-un rând colegilor: „Dacă n-am fi avut taţi, n-am fi avut nici dictatură". Pentru cei de-o seamă cu el, taţii erau nişte imagini multiplicate ale dictatorului paranoic. Copii şi puberi rămân de pe urma războiului cu traume sufleteşti incurabile. Îi întîlnim în romanele şi povestirile lui Heinrich Böll, ale Ilsei Aichinger (născută în 1921), ale lui Günter Grass (născut în 1927). În proza şi teatrul lui Martin Walser (născut în 1927) şi în scrierile multor altora. O dramă ca *Lebăda neagră (Der schwarze Schwan,* 1965), de Walser, amintind în linii mari *Sechestraţii din Altona* (1960) de Jean-Paul Sartre, romane ca *Fortăreaţa (Die Festung*, 1962) sau *Răzvrătirea celor pierduţi (Rebellion der Verlorenen*, 1963; titlul versunii româneşti: *Disperaţii)* de Henry Jäger, născut în 1927, jalonează, am spune, calea directă spre Ora *de germană* a lui Siegfried Lenz.

Pentru generaţia care a deschis ochii spre lume sub o constelaţie sumbră, infracţiunea a fost în perioada tulbure de după război o consecinţă a dezorientării şi a lipsei de supraveghere paternă în „casa fără păzitor", cum a numit Heinrich Boll căminul, unde capul familiei nu s-a mai întors de pe front[1]. Totodată a putut fi o încercare disperată de a ieşi dintr-un impas material, dar şi un act de protest. În sfârşit a putut fi şi manifestarea unei stări maladive. Acesta este cazul lui Siggi Jepsen, eroul romanului *Ora de germană.*

Siegfried Lenz (născut în 1926 la Lyck, în Mazuria) a debutat în 1951 cu romanul *Erau ulii în văzduh (Es waren Habichte in der Luft),* a cărui acţiune e plasată în ţinuturile răsăritene natale şi afirmă, prin povestea tragică a unui refugiat învăţătorul rural Stenka, ideea că omul nu se poate pune niciodată la adăpost prin fugă: „Încotro vrei să te duci? Fiecare om e urmărit: urmărit de dragoste, urmărit de ură, urmărit de toate nevoile posibile. Nu poţi scăpa. N-are niciun rost." Ideea va reveni în proza şi teatrul lui Lenz, dar locurile copilăriei nu vor mai fi parcurse rememorativ de el decât în culegerea de „povestiri mazuriene" *Atât de gingaş era saltul* Suleyken (So *zärtlich war Suleyken,* 1955). Această culegere, care a confirmat însuşirile remarcabile ale

povestitorului, de astă dată înclinat mai mult spre glumă decât spre duioşia melancolică, existentă şi ea, însă cenzurată prin autoironie, a constituit, parese, un fel de despărţire a autorului de paradisul vârstei de aur. De altfel, făcându-şi la Hamburg studiile de filozofie, istoria literaturii şi anglistică, Siegfried Lenz a îndrăgit marele port de pe Elba şi s-a stabilit definitiv aici. Faptul acesta nu e un oarecare detaliu biografie, ci un eveniment decisiv pentru însăşi creaţia scriitorului. Atmosfera Germaniei de Nord, de la Hamburg în aval spre estuarul Elbei şi Marea Nordului, pătrunde în proza lui cu acea forţă şi autenticitate, care destăinuie în genere impresii acumulate în anii de formaţie. În romanul *Omul în fluviu (Der Mann im Strom,* 1957), care aduce în paginile sale lumea navigatorilor şi a pescarilor din aceste părţi, natura joacă rolul unui adevărat personaj. Dependenţa omului de natură e un factor de stabilitate şi, la prima vedere, s-ar părea că îl confirmă pe acel comentator care consideră că natura, în elementele ei concrete, locale – „apa, marea şi peştii" – reprezintă în opera lui Lenz, polul opus al chinuitoarei constelaţii a fugii, urmăririi şi vinii". În realitate, natura se situează în aceeaşi constelaţie. Nici pentru „omul în fluviu", un scafandru pe care îmbătrânirea îl face inapt de muncă, fuga nu e posibilă, şi el este urmărit fără scăpare de neputinţa vârstei datorită căreia a devenit vulnerabil în competiţia cu natura. Iar adversitatea acesteia se conjugă cu indiferenţa crudă a societăţii. În scrisul lui Lenz, relaţiile dintre om şi natură nu sunt amicale. Figura scufundătorului, aşa cum o reîntâlnim în nuvela *Epava,* întruchipează o confruntare aspră cu elementele. Acest aspect, ca şi încercarea deznădăjduită de a se autodepăşi a omului ieşit din formă, eşecul cu atât mai dureros, cu cât vine după o anevoioasă şi aparentă victorie, predilecţia pentru situaţiile dramatice, precum şi o serie de trăsături stilistice ne îndrumă spre Ernest Hemingway, în persoana căruia Siegfried Lenz a şi indicat pe unul dintre maeştrii săi. Sunt printre nuvelele lui Lenz unele care vădesc o înrâurire atât de directă, încât s-ar putea spune că scriitorul german autodenunţă în mod voit filiaţia. *Vânător de batjocură*[2] calchiază povestirea *Bătrânul şi marea*, iar nuvela *Alergătorul*, dezvoltată ulterior de Lenz în romanul *Pâine şi jocuri (Brot und Spiele*, 1959), aminteşte îndeaproape nuvelele sportive ale americanului. Critica a consemnat înrudirea şi, exagerând totuşi, i-a aplicat autorului cognomenul „tânărul şi marea" sau „Hemingway din Harvestehude". Hemingway poate fi un model fertil, şi e sigur că autorul nuvelelor din culegerile *Vânător de batjocură* (1959) şi *Vasul-far (Das Feuerschiff*, 1960) a avut de profitat, frecventându-l. Sumarul culegerilor e cam eclectic (răzvrătirea unor argaţi negri din Kenia, o vendetă în Sardinia, o dramă pasională în nord etc.). Ai impresia că uneori scriitorul lucrează oarecum meşteşugăreşte pe motive date, solicitat dinafară, nu dintr-un impuls interior imperativ. Aici şi trebuie să se afle explicaţia faptului că timp de zece ani Siegfried Lenz, deşi scriitor citit, distins cu două premii şi tradus peste hotare, n-a ocupat locul proeminent al artistului care răscoleşte conştiinţele. Acest loc l-a cucerit în 1961, când, la 19 septembrie, Teatrul german din Hamburg i-a reprezentat drama *Vremea celor fără vină*

(Zeit der Schuldlosen), reluată imediat de alte douăzeci de scene germane, precum şi de teatre din Varşovia, Oslo, Tel Aviv, New York. O primire foarte elogioasă în presă şi trei premii au confirmat concordanţa dintre specialişti şi public. Piesa, care adapta pentru teatru un scenariu radiofonic transmis ceva mai înainte, a impresionat puternic prin tensiunea extrema a situaţiilor în care sunt puse personajele, prin factura poliţistă a construcţiei. Dar paralel cu aceste calităţi ce decurg din măiestria dramaturgului şi slujit de ele, ceea ce a contribuit la ecoul larg al piesei a fost mesajul ei: pasivitatea, poziţia neutră nu sunt totuna cu nevinovăţia; culpa revine nu numai celor ce hotărăsc sau comit o ticăloşie, ci şi celor care, tăcând din prudenţă şi conformism, fac posibilă ticăloşia. *Vremea celor fără vină* a marcat un moment culminant în cariera literară a lui Siegfried Lenz. Problema responsabilităţii îl preocupase însă şi mai înainte, ca pe atâţia dintre confraţii săi, între altele în romanul *Duel cu umbra (Duell mit dem Schalten.* 1953). Colonelul german ce se întoarce în locurile unde îl rechema vina, a cărei amintire nu-i dădea pace, încearcă în zadar să se justifice, iar în duelul cu „umbra", cu vina, el este cel învins. Aici, pe terenul dezbaterii etice, Lenz a cules roadele cele mai de preţ ale artei sale. Aceasta l-a şi determinat, probabil, să persevereze. Romanul *Se vorbeşte în oraş (Stadtgespräch*, 1963) reia de fapt datele conflictului din piesa ce i-a adus celebritatea. Dacă însă *Vremea celor fără vină* era o dramă de idei desfăşurată într-un cadru convenţional, abstract, romanul proiectează conflictul interior pe un fundal cu determinare precisă: rezistenţa antihitleristă în Norvegia. În sfârşit, Ora *de germană (Deutschstunde,* 1968) valorifică încă o dată, în modul cel mai strălucit, aceeaşi temă a răspunderilor, sub aspecte noi în opera lui Lenz, cu mijloace noi, în altă ambianţă, dar sintetizând şi desăvârşind tot ceea ce autorul a acumulat până acum ca artist al cuvântului şi ca observator avizat al societăţii germane contemporane. Romanul a avut un succes enorm. Pentru a doua oară după piesa din 1961, o scriere a lui Siegfried Lenz a întrunit sufragiile unanime ale cititorilor şi ale criticii. Autorul şi-a exprimat cu acest prilej uimirea şi s-a întrebat dacă nu cumva publicul, interesat cu trecerea anilor din ce în ce mai puţin de cărţile antihitleriste, foarte numeroase şi amintind o perioadă dezgustătoare, a ajuns la un asemenea grad de distanţare, incât să vadă într-o astfel de carte o operă de literatură istorică, despre lucruri dintr-un trecut şnuruit într-un dosar de arhivă. De departe nu putem cunoaşte pulsul masei de cititori germani. Înclinăm totuşi să credem că îngrijorarea scriitorului în legătură cu mesajul romanului său este exagerată. Acest mesaj, cu adresă actuală, se afirmă cu atâta claritate, încât ni se pare imposibil ca vreun cititor să-l ignore, chiar dacă ar privi materialul de viaţă în perspectivă istorică.

În termeni concreţi, *Ora de germană* este un rechizitoriu împotriva terorii hitleriste şi a stărilor de lucruri existente în ţară imediat după război. Sub aspect etic şi filosofic, deci generalizator, romanul abordează, cum spuneam, problematica din scrierile anterioare – vina, responsabilitatea societăţii şi a insului – dintr-un unghi de vedere inedit. Se pune răspicat întrebarea: ce

însemnează datoria, cum trebuie înţeleasă îndeplinirea unei datorii? Răspunsul ce se desprinde tot atit de limpede: sunt „datorii" şi „datorii", iar a-ţi face datoria, când aceasta are ţeluri nefaste, se tălmăceşte prin a i te sustrage[3].

Punctul de plecare al naraţiunii este foarte ingenios şi se dovedeşte extrem de potrivit pentru înveşmintarea artistică a ideii. Un deţinut minor dintr-o colonie de reeducare instalată pe o insulă de pe Elba nu reuşeşte să scrie în clasă niciun rând din compunerea intitulată *Bucuriile datoriei.* „Ora de germană" se prelungeşte astfel pentru el pe un număr mare de zile, iar rezultatul e un pachet de caiete – romanul însuşi. Formula de orar şcolăresc, folosită ca titlu, capătă un sens simbolic ce s-ar putea reda prin ora socotelilor pentru poporul german. Lenz nimereşte tonul firesc al personajului, ceea ce îi permite să ia o poziţie neutră (evident, aparentă), lăsând faptele să vorbească de la sine, fără intervenţii de comentator, Dar chiar şi eroul, Siggi Jepsen, cu fronda lui juvenilă, cu acel cinism explicabil la un infractor, însă reţinut, relatează lucrurile aşa cum au fost, lăsând aprecierea pe seama altora. Nu se tânguie, nu acuză, nu se apără. Postura de spectator, rareori părăsită în interludii lirice sau patetice, cu atât mai vibrante în discreţia lor, şi-a aflat cea mai adecvată modalitate de expresie în tehnica cinematografică a naraţiunii. Episoadele, personajele, peisajul sunt întotdeauna *văzute, ca* şi când ar fi proiectate pe un ecran interior. De precizat: textul romanului nu este un scenariu de film, ci filmul realizat. Numai în două rânduri, textul ia, şi grafic, înfăţişarea unui scenariu, cu indicaţii de mişcare, gest, mimică şi ton date în paranteză. Povestitorul e conştient de calitatea filmică a „compunerii" sale. „În asemenea clipe, remarcă el undeva, filmul n-ar trebui lăsat să se rupă." În altă parte, vede mişcările unor personaje „ca filmate cu încetinitorul". Când paznicul Joswig îi povesteşte o întâmplare semnificativă din viaţa unui sportiv, Siggi Jepsen îl contrariază printr-o aparentă neparticipare: „dar eu am tăcut, fiindcă eram preocupat să-mi imaginez istorisirea lui ca pe un film – o înţelegeam pur şi simplu doar ca film". Aşa îşi înţelege şi aşa îşi reconstituie şi propria lui experienţă de viaţă. Efectul e uimitor. Imaginile – în sens vizual – sunt atât de vii, încât ai spune că scriitorul s-a dispensat de toate procedeele literare uzuale şi ne-a pus în contact direct cu realităţi ce se derulează în faţa ochilor noştri. Condiţia esenţială a filmului este mişcarea. O peliculă nu trăieşte din prim planuri portretistice sau din tablouri. În *Ora de germană,* descrierile de chipuri şi locuri sunt reduse la câteva detalii prinse din fugă, îngroşate prin repetare şi însufleţite printr-o continuă mobilitate. Când vrea să ne prezinte pe unul dintre profesorii săi, Siggi Jepsen notează: „fiindcă nu vreau să-l fac de nerecunoscut printr-o descriere prea amănunţită, mă mulţumesc să spun aici că…" Urmează câteva pagini, în care profesorul apare în acţiune, cu comportamentul său cotidian, caracteristic. Personajele se individualizează prin confruntări directe, în care îşi precizează atitudinea în probleme majore, dar şi prin gesturile cele mai mărunte. Repetat, drumul cu bicicleta, sub bătaia vântului spre Bleekenwarf, ferma pictorului, e o secvenţă-refren care pune în evidenţă îndârjirea pe cât de crâncenă, pe atât de tâmpă şi

reprobabilă a poliţaiului. Scene ca acelea în care poliţaiul îşi schimbă îmbrăcămintea, sau se bărbiereşte sunt tot atât de edificatoare în privinţa caracterului său, ca şi disputele lui cu pictorul, sau investigaţia nocturnă la Bleekenwarf, sau arderea tablourilor interzise. Excelente sunt şi cadrele panoramice, precum şi cele în care obiectivul înregistrează mişcarea fizică şi sufletească a unui grup. Citǎm, în acest sens, doar două exemple memorabile: priveliştea câmpiei acoperite de zăpadă murdară, pe care mulţimea, văzută ca din avion, se îndreaptă convergent spre cimitir, apoi interiorul capelei, unde asistenţa ascultă cuvintele cu tâlc ale pastorului.

Tehnica cinematografică determină şi compoziţia romanului. În succesiune cronologică, cu unele reveniri în trecut, capitolele sunt serii de secvenţe alăturate prin decupare şi montaj. În genere, un episod nu-l continuă pe celălalt, în felul naraţiunii tradiţionale, şi uneori nici chiar episodul nu e dus până la capăt. Ce i s-a mai întâmplat cutărui personaj după cutare păţanie – aceasta e o curiozitate elementară ce nu obligă la un răspuns, cel puţin nu la unul imediat. Ce-i drept, lacunele nu sunt esenţiale. Mai mult chiar, salturile în timp sau deplasările obiectivului au rezultate pozitive: interzic digresiunile, menţin ritmul, realizează *suspense*-ul. Până la urmă părţile întregului se îmbină admirabil, naraţiunea capătă cursivitate, destinele se împlinesc fără umbre şi omisiuni.

Subiectul romanului se derulează pe două planuri, în centrul cărora se află Siggi Jepsen în dublă ipostază: povestitorul actual şi eroul întâmplărilor din trecut, pe care el le narează. Trecutul ocupă spaţiul cel mai întins şi evocarea lui alcătuieşte un fel de roman de formare răsturnat, un anti-*Bildungsroman,* sau un roman de de-formare. Cu porniri sufleteşti native de copil normal, chiar înzestrat cu calităţi deosebite – evidenţiate la şcoală şi în felul cum receptează arta pictorului Max Ludwig Nansen – Siggi Jepsen evoluează în sens negativ, alunecând spre angoase şi infracţiune. Nu e locul să discutăm aici în ce măsură maladia lui psihică, fobia, ar putea fi confirmată medical în cauzele, simptomele şi efectele ei. Siegfried Lenz pare să accepte psihanaliza freudiană propusă de psihologul Wolfgang Mackenroth, care tratează cazul în teza sa de doctorat. Faptul acesta nu are vreo însemnătate în comentariul nostru, care e literar. Interpretăm deci diagnosticul ca pe o metaforă.

Siggi Jepsen este una dintre victimele regimului de teroare, pictorul Max Ludwig Nansen, cealaltă. Personaj de neuitat, de o rară vigoare, cuceritor şi prin ciudăţeniile sale, magnific şi în ţinuta sa vestimentară sordidă, Nansen e artistul onest, nonconformist, spirit liber şi sub interdicţii, demn, legat de popor, generos şi optimist. A cunoaşte viaţa celor mulţi, printre care ţine să trăiască în deplină modestie, ca unul dintre ei, a le exprima artistic sentimentele, modul de a gândi, datinile, a surprinde specificul locurilor, mai interesante, după cum declară, decât orice metropolă – iată crezul său de genial mânuitor al penelului. Nansen nu are dileme în privinţa raportului dintre artist şi realitate, dintre artă şi viaţă, frământările lui neliniştite sunt iscate numai de căutarea mijloacelor de expresie.

Pictorul trece prin silniciile prigoanei hitleriste nu fără suferinţe şi sacrificii, dar ajunge la liman. Pentru el, finalul e o apoteoză; evenimentele i-au atestat convingerea: arta răzbate prin toate opreliştile, despotismul n-o poate zdrobi. Sub altă zodie se află soarta micului său partener. Siggi Jepsen ajunge în faţa justiţiei şi-şi va serba majoratul într-o celulă zăvorită. Mai teribil încă e faptul că, supus „reeducării", într-un fel despovărat de trecut prin lunga lui confesiune, se va reîntoarce în libertate tot atât de obosit sufleteşte, derutat, lipsit de nădejdi şi credinţe. Emoţionanta pagină elegiacă de la sfârşit ar putea fi pusă pe seama scepticismului lui Lenz. Nici Siggi nu reuşeşte să se salveze prin fugă, şi el este urmărit, dar nu de vina lui, ci de a altora. Poate că, totuşi, această pagină intenţionează să sublinieze că mutilarea sufletească a tineretului este crima cea mai înfiorătoare a regimului de opresiune şi brutalitate, cu urmările cele mai greu de înlăturat.

Ar fi fost poate de aşteptat ca un roman cum e *Ora de germană*, care reflectă realităţi social-politice atât de concrete, să încadreze viaţa personajelor în ambianţa evenimentelor trăite de întreaga naţiune. Referirile scriitorului la cele ce se întâmplau în restul ţării, pe front etc. sunt însă ca şi inexistente. Şi în privinţa aceasta, Lenz a găsit o rezolvare artistică fericită. Cum trăsătura specifică şi fundamentală a regimului nazist era cea poliţienească, el a polarizat acţiunea romanului în jurul unui post de poliţie, prin mijlocirea căruia îşi exercită puterea autorităţile represive superioare şi în interiorul căruia se desfăşoară viaţa de familie a micului Siggi Jepsen. Avem a face cu o „imagine literară" în cel mai deplin înţeles al termenului, să zicem cu o sinecdocă, în care particularul exprimă perfect generalul. Tatăl lui Siggi, poliţaiul rural Jens Jepsen, nu întruchipează tipul hitleristului care acţionează conştient în numele unei ideologii, al unor ţeluri politice, dar, ca instrument, întruneşte destule însuşiri şi comportamente ale tipului, precum duritatea, rigoarea inumană în exercitarea funcţiei, practica violenţei, indiferenţa faţă de opinia populară, pornirile despotice în sânul familiei. Ca subordonat obtuz, săvârşeşte în mica lui circumscripţie tot ceea ce superiorii săi făptuiau pe plan naţional: ordonă interdicţii, supraveghează cu străşnicie respectarea lor, percheziţionează, confiscă, arestează, incendiază, nimiceşte opere de artă. Se confundă în aşa măsură cu autoritatea pe care o reprezintă, încât fiul său îl denumeşte cu titulatura instituţiei: „postul de poliţie Rugbüll, tatăl meu". Desigur, în toate faptele sale, poliţaiul are o justificare: îşi face datoria. În subtext şi prin confruntare cu celălalt devotat al datoriei – pictorul, Siegfried Lenz afirmă ideea că „datoria" nu e o noţiune abstractă şi absolută, ci una concretă şi relativă, care obligă la un examen de conştiinţă şi la o alegere. Rigoarea poliţaiului – ca şi aceea a regimului pe care îl slujeşte – rămâne până la urmă ineficientă în privinţa pictorului. În propria lui familie, are urmări dezastruoase. Nu mai e nevoie să spunem că drama familială de la Rugbüll este nu doar un crâmpei din drama unei naţiuni, ci însăşi oglindirea acesteia la scară redusă.

Faptul că un slujitor atât de zelos al aparatului represiv hitlerist este repede

eliberat de autorităţile de ocupaţie, după capitulare, şi repus în funcţie reaminteşte circumstanţe bine cunoscute din acei ani şi face legătura cu cel de-al doilea plan al subiectului. În zugrăvirea metodelor, programului şi personalului din colonia de reeducare a tinerilor infractori, povestitorul e ironic, când nu devine de-a dreptul sarcastic. Eforturile ştiinţifice ale lui Mackenroth, parada de competenţă pedagogică a directorului Himpel şi a grupurilor de psihologi ce vizitează insula sunt privite cu o neîncredere ce aparţine probabil şi scriitorului. În seama acestuia am putea trece şi părerile rostite de Kurtchen Nickel, unul dintre tinerii deţinuţi: „Niciunul dintre câinii ăştia n-a făcut măcar încercarea să mă înţeleagă… Printre ăştia nu e nici unul fără vină, toţi sunt vinovaţi… Tu n-ai băgat de seamă, puştiule, că ei ne-au stricat de mult viaţa? Trebuia să-l fi auzit pe procuror: voia să apere societatea de mine. Pretindea că societatea are dreptul să fie în siguranţă dinspre partea mea. Cum s-ar zice, procurorul m-a trimis aici în numele mătuşii Luise şi al unchiului Wilhelm…” Osânditul întoarce acuzaţia împotriva societăţii, pe care o face încă o dată răspunzătoare, şi în organizarea ei nouă, succesivă perioadei naziste.

Cronicarii literari germani au evidenţiat în termeni clari intenţiile critice ale romanului, inclusiv nota actuală a acestora. „Siegfried Lenz – scria Helmuth de Haas in *Die Welt der Literatur* – şi-a creat capodopera. O carte ca aceasta înmănunchează o întreagă serie de psihodrame germane, alungă din casă lari, trezeşte stafii în inimi pustiite de pârjol – şi devine vrednică de crezare tocmai prin faptul că dincolo de voluptatea de a povesti se ascunde un imbold moral. În ceea ce priveşte scenele cele mai tari, cartea are destule: ori de câte ori apare fiul dezertor al poliţaiului, umbra tatălui este o povară de care sunt vinovaţi toţi germanii; ori de câte ori se întâlnesc Nansen şi Jepsen, se petrece o dramă nepotolită.”

Scrisul lui Siegfried Lenz, ca al oricărui moralist, e demonstrativ, orientat destul de vizibil în direcţia unei concluzii. Aceasta se observă şi în *Ora de germană.* Spre deosebire însă de drama de idei din 1961, aici sensurile nu sunt o schemă iniţială înveşmântată literar; ele circulă organic într-un material de viaţă, ca seva în copaci. Impresia de autenticitate, atât de puternică, încât romanul pare autobiografic, îşi are sorgintea şi în ceea ce numeam tonul firesc al povestirii. Filmul este însoţit şi de o bandă sonoră corespunzătoare. Naraţiunea la persoana întâi pare a aparţine realmente unui tânăr cu datele biografice şi intelectuale ale lui Siggi Jepsen. Stilul, vocabularul, gramatica şi punctuaţia sunt ale personajului. Lenz nu s-a lăsat ispitit de savoarea limbajului argotic al „derbedeilor”. Pastişarea acestuia ar fi fost şi păgubitoare pentru ţinuta cărţii, şi neindicată pentru personaj. Spre deosebire de un Kurtchen Nickel sau un Ole Plötz, Siggi Jepsen e un delicvent de un nivel spiritual superior, despre care scriitorul a avut grijă să ne informeze şi că a fost întotdeauna tare la compunere. Expresia frustă, licenţele gramaticale au o justificare artistică. Sub năvala amintirilor ce-i mână condeiul pe hârtie, Siggi lasă câteodată fraza neterminată, înregistrează replici aşa cum au fost rostite,

fără să se preocupe de încălcarea canoanelor sintaxei, reproduce dialoguri, dispensându-se de semnele de punctuaţie uzuale (linioară, întrebare, exclamare), amestecă vorbirea directă şi indirectă, remarca rostită şi cea numai gândită. O tendinţă a adolescentului este aceea de a exagera atât dimensiunea obiectelor şi a fenomenelor din lumea exterioară, cât şi amplitudinea sentimentelor şi a emoţiilor sale. Hiperbola punctează şi scrisul lui Siggi Jepsen, sugerând, de exemplu, imensitatea clădirii şi a mobilierului de la Bleekenwarf. În paginile despre locuinţa şi atelierul pictorului, împletirea dintre real şi fantastic evocă atmosfera stranie a aşezării, a regiunii, personalitatea originală a artistului, firea neobişnuită a conaţionalilor acestuia. Din ele se desprind totodată sensibilitatea ascuţită şi fantezia băiatului. Resorturile sufleteşti ale acestuia se declanşează exploziv şi o întâmplare neprevăzută ia pe loc proporţii de catastrofă pe care, cum şi reiese curând, realitatea nu le îndreptăţeşte, sau, mai exact, nu le are pentru omul matur. Prozatorii americani au surprins cu deosebită exactitate funcţionarea acestui mecanism al psihologiei copilului şi adolescentului. Lectura lui Faulkner, ca şi aceea a lui Hemingway, n-a rămas fără consecinţe în scrisul lui Siegfried Lenz.

Capacitatea scriitorului de a se transpune total în sufletul eroului său, de a-i mima reacţiile şi expresia asigură romanului o plasticitate remarcabilă. Personajele, chiar cele cu o apariţie unică, sunt prinse pe o peliculă foarte sensibilă, pe care chipul dobândeşte întotdeauna relief, culoare şi mobilitate. Alături de pictor şi poliţai, toţi ceilalţi – Klaas şi Hilke, fratele şi sora lui Siggi, bunicul mâncău Per Arne Schessel, Ditte, soţia pictorului, doctorul Busbeek, prietenul lor, cârciumarul Hinnerk Timmsen, poştaşul ciung Okko Brodersen, bătrânul şi decorativul căpitan de marină Andersen, directorul Himpel, paznicul Joswig şi alţii – ne devin la fel de familiari ca povestitorului. În galeria universală a „mamelor rele”, Gudrun Jepsen, născută Schessel, trebuie pusă alături şi la acelaşi nivel cu „Vipera” lui Hervé Bazin.

Peisajul din estuarul Elbei, deasupra căruia cerul e rareori albastru, mai adesea mohorât şi apăsător, ne învăluie cu atmosfera lui stranie. Pajiştile inundate, pe care fermele şi cimitirele sunt aşezate pe movile artificiale, morile de vânt, şanţurile noroioase, bălţile de turbă, digurile şi stăvilarele, plaja, peninsulele acoperite de dune, Marea Nordului, ceaţa, vântul sălbatic, stolurile uriaşe de pescăruşi ni se înfăţişează nu ca elementele unui decor, ci ca un univers sufletesc.

Formele, culorile, mirosurile, glasurile tainice care şoptesc în clipocitul apei sau urlă în furtună nu pot fi sesizate cu atâta agerime nici de turist, nici de un scriitor venit în grăbită „documentare”, ci numai de cel ce trăieşte intim natura regiunii, aşa cum o trăieşte pictorul Max Ludwig Nansen – şi Siegfried Lenz. Şi tocmai de aceea, la fel ca în compoziţiile pictorului, o lume atât de măruntă şi de restrânsă geografic ne captivează prin farmecul ei aspru, care contribuie o dată mai mult la obţinerea efectului de halo al romanului. Lenz – cum remarca un recenzent german – povesteşte „cu siguranţa calmă a celui ce

şi-a găsit locul, nu vrea să nareze decât despre acest loc, şi prin aceasta atinge întregul" (Werner Weber, în *Die Zeit).*

Cum se explică succesul ieşit din comun al romanului *Ora de germană?* Încheind lectura, cititorul nu-şi va mai pune această întrebare, deoarece va avea răspunsul încă de la primele capitole. *Ora de germană* este o carte excepţională, în paginile căreia libertatea, demnitatea omului, curajul de a spune adevărul, adeziunea la arta pusă în serviciul umanităţii, puritatea şi sensibilitatea copilăriei dezarmate acuză opresiunea, servilismul, teama de adevăr, dispreţul faţă de artă, despotismul familial. Un roman istoric? Poate. Dar unul foarte frumos, despre valori şi idealuri actuale şi – eterne.

ION ROMAN

Lui L.H.L

1
Tema de pedeapsă

Mi-au dat să scriu o temă de pedeapsă. Joswig în persoană m-a adus în odaia mea ferecată, a ciocănit gratiile de la fereastră, a făcut un masaj saltelei de paie, pe urmă paznicul nostru preferat mi-a cercetat temeinic dulapul de metal si vechea ascunzătoare din dosul oglinzii. Tăcut, tăcut şi jignit, mi-a mai inspectat masa şi taburetul acoperit de crestături, s-a uitat cu atenţie la chiuvetă, ba chiar a pus câteva întrebări pervazului ferestrei, lovindu-l cu degetul îndoit, s-a convins de neutralitatea sobei şi, în cele din urmă, s-a apropiat de mine şi m-a pipăit pe îndelete de la umeri până la genunchi, ca să se asigure că n-am prin buzunare nimic cu care să pot face vreo drăcie. După asta, cu un aer de reproş, mi-a pus pe masă caietul, caietul de teme cu o etichetă cenuşie pe care sta scris: Compuneri la germană de Siggi Jepsen – şi a ieşit pe uşă, fără să-mi zică bună ziua, dezamăgit, rănit în bunătatea lui; fiindcă din pricina pedepselor ce ni se dau când şi când Joswig, paznicul nostru preferat, suferă mai adânc, timp mai îndelungat şi cu consecinţe mai serioase decât noi înşine. M-a lăsat să înţeleg cât e de necăjit nu prin vorbe, ci prin felul cum a încuiat uşa: şi-a vârât cheia în broască fără chef, încurcat şi parcă scormonind, a şovăit înainte s-o răsucească întâia oară, s-a oprit din nou, a descuiat iar şi-ndată după asta, ca şi când s-ar fi dojenit singur, a răspuns acestei nehotărâri prin două răsuciri bruşte ale cheii. Nimeni altul decât Karl Joswig, un bărbat delicat, sfios, m-a încuiat, ca să-mi scriu tema de pedeapsă.

Deşi stau aşa aproape de-o zi întreagă, nu pot şi nu pot să încep: dacă mă uit afară pe fereastră, văd Elba curgând într-o stinsă oglindire; dacă închid ochii, fluviul nu încetează să curgă, acoperit în întregime de sloiuri cu sclipiri albăstrui. Mi-e cu neputinţă să nu urmăresc remorcherele care desenează tipare cenuşii tamponând blocurile albe cu prora acoperită de-o crustă de gheaţă, mi-e cu neputinţă să nu mă uit la fluviu, cum, revărsându-se, leapădă pe malul nostru sloiuri, le împinge în sus, le saltă scrâşnind mai departe până la păpurişul uscat, unde uită de ele. Cu silă privesc ciorile care şi-au dat, pare-se, întâlnire la Stade: zboară una câte una încoace dinspre Wedel, dinspre Finkenwerder şi dinspre Hahnöfer-Sand, se unesc într-un stol deasupra insulei noastre, iau înălţime şi cotesc în zigzag, până când deodată se lasă în voia unui vânt prielnic, care le aruncă spre Stade. Păduricea de sălcii noduroase, acoperite de chiciură şi pudrate cu un pospai de brumă uscată, mă împiedică să mă concentrez; plasa albă de sârmă, atelierele, tăbliile de avertizare de pe plajă, bulgării de pământ îngheţaţi bocnă din grădina de legume, pe care o cultivăm noi înşine primăvara sub supravegherea paznicilor: totul îmi abate

atenţia, până şi soarele care, înceţoşat parcă de un geam lăptos, iscă umbre lungi, colţuroase. Şi când vreodată sunt totuşi gata să încep, privirea îmi cade, fără s-o pot abate, asupra pontonului scrijelit, aninat cu lanţuri, al debarcaderului, unde e legată şalupa scundă, sclipind de alămuri, din Hamburg, care depune pe săptămână, să zicem, până la vreo mie două sute de psihologi ce arată un interes de-a dreptul bolnăvicios faţă de adolescenţii greu educabili. Nu pot să nu-i văd cum urcă încoace pe poteca şerpuitoare de pe plajă, cum sunt conduşi în clădirea albastră a direcţiei, de unde, după obişnuitul salut şi după ce li se atrage atenţia să fie cu băgare de seamă şi să-şi întreprindă (cercetările cu discreţie, năvălesc nerăbdători afară, roiesc aparent fără niciun gând ascuns pe insula noastră şi se apropie de prietenii mei: de Peile Kästner, de pildă, de Eddi Sillus şi de arţăgosul Kurtehen Nickel. Poate că oamenii ăştia se interesează atât de mult de noi, fiindcă direcţia a calculat că fiecare dintre cei reeducaţi pe această insulă prezintă, după eliberare, o garanţie de optzeci la sută că nu se va mai face pasibil de pedeapsă. Dacă Joswig nu m-ar fi încuiat aici, ca să-mi scriu tema de pedeapsă, psihologii ăştia s-ar fi năpustit probabil şi asupra mea, mi-ar fi pus sub lupa lor ştiinţifică viaţa şi s-ar fi străduit să-şi facă o imagine despre mine.

Dar eu trebuie să recuperez ora dublă de germană, trebuie să duc la bun sfârşit lucrarea pe care o aşteaptă de la mine slăbănogul, speriosul doctor Korbjuhn şi directorul nostru Himpel. Pe Hahnöfer-Sand, insula învecinată, care se află tot pe Elba, mai la vale, spre Twielenfleth şi Wischhafen, şi pe care sunt sechestraţi, ca şi la noi, adolescenţi greu educabili, aşa ceva n-ar fi cu putinţă: e-adevărat, cele două insule seamănă foarte mult, e-adevărat, sunt asaltate de aceeaşi apă murdărită de petrol, sunt ocolite de aceleaşi vase şi folosite ca sălaş de aceeaşi pescăruşi, dar pe insula Hahnofer-Sand nu există niciun doctor Korbjuhn nu există ore de germană şi compuneri, de pe urma cărora, pe cuvântul meu de onoare, cei mai mulţi băieţi îndură de-a dreptul chinuri trupeşti. Din pricina asta, mulţi dintre noi ar fi mar bucuroşi să fie dezbăraţi de rele pe Hahnöfer-Sand, pe lângă care vasele maritime trec mai întâi şi unde flacăra pocnitoare şi zdrenţuită de deasupra rafinăriei te salută tot timpul.

Pe insula soră, e sigur, n-aş fi primit nicio temă de pedeapsă, fiindcă acolo nu se poate întâmpla nimic din cele ce se-ntâmplă la noi: aici a fost destul ca un om slab, mirosind a pomadă să intre în clasă aşa cum o face Korbjuhn, să ne măsoare batjocoritor, dar şi cu frică, să aştepte un „Bună-dimineaţa-domn'-doctor" şi să ne împartă, fără vreun anunţ sau avertisment, caietele de compunere. N-a scos o vorbă. Mai mult chiar, s-a dus la tablă, eu cred că simţea o plăcere nebună, a apucat creta, a ridicat mâna jigărită, mâneca i-a alunecat până la cot, dezgolind un braţ uscat, gălbejit, de cel puţin o sută de ani, şi a început să scrie titlul temei, cu scrisul lui ghemuit, pieziş, gheboşat cum e făţărnicia. Tema era asta: „Bucuriile datoriei". Mi-am aruncat privirile îngrozite prin clasă, am văzut numai spinări încovoiate, chipuri pline de spaimă; un sâsâit a trecut de la o bancă la alta, picioarele au râcâit podeaua,

capacele pupitrelor au fost mânjite de suspine. Ole Plötz, vecinul meu de bancă, a început să-şi mişte buzele cărnoase, a citit titlul în şoaptă şi şi-a pregătit ştiutele lui spasme. Charlie Friedländer, care-i destul de talentat ca să se facă după voie palid şi verde la faţă, în orice caz să pară alarmant de bolnav, aşa că toţi educatorii îl scutesc pe loc de orice muncă – Charlie a şi dat drumul la jocul lui de respiraţie, e-adevărat încă nu şi-a decolorat obrazul, dar, manevrându-şi cu iscusinţă artera carotidă, şi-a smuls broboane de sudoare pe frunte şi deasupra buzei de sus. Eu mi-am scos oglinda de buzunar, am aşezat-o în unghi potrivit spre fereastră, am prins ceva soare şi am azvârlit soarele pe tablă, din care pricină doctor Korbjuhn s-a întors speriat, s-a pus din doi paşi la adăpostul catedrei şi de-acolo de la înălţime ne-a poruncit să începem. Braţul lui uscăţiv a mai zburat încă o dată în sus, degetul arătător s-a aţintit cu o înţepeneală poruncitoare spre temă: „Bucuriile datoriei", şi, ca să înlăture orice întrebare, a adăugat: Fiecare poate să scrie ce vrea; numai că tema trebuie să trateze despre bucuriile datoriei.

După mine, lucrarea de pedeapsă – însoţită de încarcerare şi de interdicţia temporară de a primi vizite – e nemeritată, fiindcă mi se cere să mă pocăiesc nu pentru că amintirea sau fantezia mea au fost neputincioase, ci, dimpotrivă, am fost pus sub cheie, pentru că, tot căutând cuminte care-s bucuriile datoriei, m-am pomenit deodată că am de povestit prea multe, sau măcar atâtea, încât n-am reuşit să-ncep, oricât m-am străduit. Korbjuhn voia de la noi să descoperim, să descriem, să degustăm, în orice caz să înfăţişăm clar nu orice fel de bucurii, ci pe cele ale datoriei, aşa că nu mi-a putut apărea în minte nimeni altcineva decât tatăl meu, Jens Ole Jepsen, uniforma lui, bicicleta lui de serviciu, binoclul, pelerina de ploaie, silueta lui planând, în vântul de vest ce bătea fără-ntrerupere, pe creasta digului. Sub privirea ameninţătoare a domnului doctor Korbjuhn, tata mi-a apărut numaidecât aşa: era primăvară, ba nu, toamna, ori într-o zi mohorâtă şi vântoasă de vară, el îşi împingea ca-ntotdeauna bicicleta la vale până la drumul îngust pavat cu cărămizi, s-a oprit ca-ntotdeauna sub tăbliţa „Postul de poliţie Rugbüll" a ridicat roata din spate şi a adus pedala în poziţia de pornire dorită, şi-a luat ca-ntotdeauna avântul necesar cu două apăsări, ca să se aşeze în şa, apoi a pornit, mai întâi clătinându-se, cu zdruncinături, împins de vântul din vest, a parcurs o bucată în direcţia şoselei Husum, care duce mai departe spre Heide şi Hamburg, a cotit la balta de turbă şi şi-a continuat drumul, acum cu vântul bătând dintr-o latură, de-a lungul şanţurilor cenuşii-vinete spre dig, a trecut ca-ntotdeauna pe lângă moara de vânt fără aripi, s-a dat jos din şa dincolo de podul de lemn şi a împins bicicleta pieziş pe digul burduhănos în sus, a căpătat acolo, la înălţime, proiectat pe golul orizontului, o neaşteptată însemnătate în spaţiu, a săltat din nou în şa, ca să plutească acum, o fantasmă singuratică, cu pelerina fâlfâind, umflată şi gata să explodeze, pe coama digului spre Bleckenwarf, ca-ntotdeauna spre Bleekenwarf. Niciodată nu-şi uita îndatoririle. Când vântul toamnei împingea corvete pe cerul provinciei Schleswig-Holstein: tata îşi făcea rondul. În primăvara smălţată, pe vreme ploioasă, în duminicile

mohorâte, de dimineaţă şi seara, pe timp de război şi de pace, el se azvârlea pe bicicletă şi pătrundea pedalând în fundătura misiunii lui, care-l ducea întotdeauna numai către Bleekenwarf în vecii vecilor, amin.

Cum spusei, imaginea asta, drumul ăsta trudnic pe bicicletă, care începea mereu de la postul periferic de poliţie rurală din Rugbüll – cel mai nordic post de poliţie din Germania – drumul ăsta mi s-a ivit numaidecât în amintire şi, ca să-l servesc pe Korbjuhn, m-am apropiat şi mai mult cu gândul, mi-am înfăşurat un şal, m-am lăsat aşezat pe portbagajul bicicletei de serviciu şi am pornit-o pur şi simplu şi eu, ca de atâtea ori, către Bleekenwarf, mă ţineam strâns, ca de atâtea ori, cu degetele amorţite de centironul tatei, în vreme ce portbagajul mă pişca, lăsându-mi urme roşii pe coapse, cu vergelele lui tari. Mergeam şi eu cu bicicleta şi totodată mă vedeam şi pe mine şi pe tata alunecând împreună pe roţi de-a lungul digului, proiectaţi pe fundalul veşnicilor nori din amurg, simţeam rafalele de vânt izbindu-ne în plin şi tăios dinspre întinderile pustii ale estuarului şi mă vedeam de departe pe mine şi pe tata clătinându-ne sub aceleaşi rafale de vânt, şi-l auzeam pe tata gâfâind de efort nu deznădăjduit sau mânios pe vânt, ci gâfâind doar fiindcă aşa era în firea lucrurilor şi, cum mi se părea, cu o tăinuită satisfacţie. De-a lungul estuarului, de-a lungul mării iernatice negre, înaintam către Bleekenwarf, ferma pe care o cunoşteam mai bine decât orice alt loc, afară de moara părăginită şi de casa noastră; o vedeam stând acolo pe un soclu murdar de pământ, mărginită de arini ale căror coroane erau jumulite rău şi încovoiate spre răsărit, mă proţăpeam în faţa porţii batante de lemn, o deschideam şi-mi aruncam cercetător ochii spre locuinţă, grajd, şopron şi spre atelierul, din care, ca de-atâtea ori, îmi făcea semne Max Ludwig Nansen, cu un aer şiret şi cu un gest furiş de ameninţare.

Pe vremea aceea i se interzisese să picteze, iar tata, postul de poliţie Rugbüll, trebuia să vegheze, zi de zi şi-n toate anotimpurile, ca ordinul ăsta să fie respectat; şi, ca să spun tot, tata avea îndatorirea să împiedice orice lucrare şi creare a vreunui tablou, orice zugrăvire nedorită a luminii, una peste alta, să poarte poliţieneşte de grijă ca la Bleekenwarf să nu se mai picteze. Tata şi Max Ludwig Nansen se cunoşteau de mult, vreau să spun că din vremea copilăriei, şi pentru că amândoi erau de baştină din Glüserup, ştiau la ce să se aştepte unul de la altul şi poate că ştiau şi ce trebuia să li se întâmple şi ce aveau să-şi coacă unul altuia, dacă situaţia asta urma să dureze mai mult.

Puţine lucruri mi s-au păstrat în tezaurul amintirii atât de bine ca întâlnirile dintre tata şi Max Ludwig Nansen; din pricina asta, am deschis cu încredere caietul, mi-am pus oglinda de buzunar alături şi am încercat să descriu drumurile tatei spre Bleekenwarf, nu, nu numai drumurile lui cu bicicleta, ci şi toate şiretlicurile şi capcanele pe care le scornea pentru Nansen, vicleşugurile naive sau complicate, planurile pe care bănuiala lui mocnită i le trezea în minte, trucurile, înşelătoriile şi, în sfârşit, fiindcă asta a fost dorinţa doctorului Korbjuhn, bucuriile de care avea parte îndeplinindu-şi datoria. N-am izbutit. Nu mergea. O luam mereu de la capăt, îl trimiteam pe tata pe dig în jos, cu sau

fără pelerină, pe vreme vântoasă sau liniştită, miercurea sau sâmbăta: degeaba. În jurul meu era prea mult zgomot, prea multă mişcare şi mult prea multă neorânduială; încă mai înainte de a ajunge la Bleekenwarf, îl pierdeam pe tata din ochi, fiindcă deodată se năpusteau speriaţi pescăruşii, sau vreun şlep vechi se răsturna cu încărcătura lui de turbă, sau o paraşută plutea pe deasupra estuarului.

Dar mai cu seamă alerga peste priveliştea cea mai apropiată o flăcăruie vioaie, care înghiţea toate chipurile şi întâmplările din amintire, le topea şi le aprindea în vâlvătăi, iar dacă flacăra nu le ştergea, atunci le stâlcea sau le preschimba în scrum, ori, fiindcă se petrecea şi asta, le ascundea sub tremurul pâlpâirii ei.

Am încercat atunci s-o iau din partea cealaltă, m-am transpus la Bleekenwarf, ca s-o încep de-acolo, iar Max Ludwig Nansen, cu ochii lui cenuşii, s-a arătat, cu viclenie, gata să mă ajute la turnatul amintirii prin pâlnie: mi-a captat privirile, a ieşit de dragul meu din atelier, a păşit greoi prin grădina scăldată în soarele verii spre cârciumăresele adesea pictate, a urcat încetişor pe dig, în vreme ce peste cer s-a aşternut un galben greu, jignit, străpuns de un albastru-închis, a ridicat un binoclu şi a privit doar o clipită spre Rugbüll, ceea ce i-a fost destul, ca să se năpustească deodată în casă şi să se ascundă înlăuntrul ei. Aproape că găsisem începutul, când s-a deschis fereastra şi Ditte, soţia lui Max Ludwig Nansen, mi-a întins, ca în atâtea rânduri, un pesmecior. Pur şi simplu prea multe îmi năvăleau în minte; auzeam cum cântă la Bleekenwarf o clasă de şcolari; vedeam iarăşi o flacără mică, auzeam zgomotele pe care le făcea tata, când pornea la drum noaptea. Jutta şi Jobst, copiii străini, dădeau de mine în stuf. Cineva azvârlea vopsele într-o băltoacă, şi apa se lumina, colorându-se într-un portocaliu dramatic. La Bleekenwarf vorbea un ministru. Tata saluta. La Bleekenwarf se opreau automobile mari cu numere străine. Tata saluta. Visam în moara părăginită, în ascunzătoarea unde erau tablourile: tata ducea de lesă o flacără, dezlega zgarda şi îi poruncea flăcării: „Caută!”

Toate se încrucişau, se întretăiau, se încurcau mereu mai mult, până când privirea ameninţătoare a lui Korbjuhn a dat deodată de mine; atunci, ca să zic aşa, am curăţat cu o sforţare încordată terenul străbătut de şanţuri al amintirii mele, am scuturat încolo toate întâmplările lăturalnice, ca să am în faţa ochilor limpede şi uşor de zugrăvit totul, îndeosebi pe tata şi bucuriile datoriei. Am şi izbutit s-o fac, tocmai aranjasem sub dig toate personajele importante într-o formaţie ca de paradă, voiam să le şi pun să defileze prin faţa mea, când Ole Plötz, vecinul meu de bancă, a scos un strigăt şi, prefăcându-se foarte bine că l-au apucat spasmele, s-a prăvălit lângă pupitru. Strigătul mi-a spulberat orice amintire, n-am reuşit să mai încep în niciun fel, am renunţat, iar când doctor Korbjuhn a strâns caietele, i-am dat un caiet gol.

Julius Korbjuhn n-a putut să priceapă dificultăţile mele, n-a crezut că m-am chinuit atâta cu începutul, pur şi simplu nu-şi putea închipui că ancora amintirii nu s-a agăţat nicăieri, întinzând tare lanţul, ci doar a alunecat

zornăind şi hodorogind peste fundul adânc, stârnind în cel mai bun caz vârtejuri de nămol, aşa că nu s-a ivit nicio clipă de linişte, de oprire în loc, cum îţi trebuie, ca să arunci un năvod peste cele ce s-au petrecut cândva.

Aşadar, după ce acest profesor de germană a răsfoit cu uimire caietul meu, m-a chemat, s-a uitat lung la mine, pe de-o parte cu un pic de silă, pe de alta cu o sinceră îngrijorare, mi-a cerut lămuriri şi nu s-a văzut în situaţia de a se arăta satisfăcut de aceste lămuriri. Se îndoia de bunele intenţii atât ale amintirii, cât şi ale fanteziei mele, a tăgăduit neputinţa mea de a face începutul, zicând doar atât: Mutra ta nu se potriveşte cu asemenea lucruri, Siggi Jepsen, apoi a afirmat de mai multe ori că filele albe sunt îndreptate împotriva lui. În loc să mă creadă, adulmeca aici o formă de împotrivire, de revoltă şi aşa mai departe, iar pentru că asemenea situaţii sunt de competenţa directorului, după ora de germană, care nu mi-a adus altceva decât durerea unei amintiri aiurite, fără cap şi fără coadă, oricum imposibil de îmbinat în vreun fel, Korbjuhn m-a condus dincolo, în clădirea albastră a direcţiei, unde la primul etaj, chiar lângă scară, se află biroul directorului.

Directorul Himpel, purtând ca-ntotdeauna haină de vânt şi pantaloni de golf, era înconjurat de vreo treizeci şi doi de psihologi, care se arătau interesaţi de-a dreptul cu fanatism de problemele delincvenţilor tineri. Pe biroul lui se afla o cană albastră de cafea, zăceau file mâzgălite de hârtie cu portative, câteva dintre ele acoperite cu compoziţiile lui aşternute în grabă, pe motive regionale, cântece scurte, în care apăreau Elba, briza umedă a mării, perişorul care creşte pe plajă, încovoiat, însă rezistent, zborul luminos al pescăruşilor, dar şi basmale fluturând, ca şi strigatul pătrunzător al sirenei de ceaţă: corul nostru de pe insulă e menit anume să interpreteze în premieră toate aceste cântece.

Când am intrat în încăpere, psihologii au amuţit, ciulind urechile la ceea ce doctor Korbjuhn avea de spus directorului. Raportul a urmat pe şoptite, eu însă am putut totuşi auzi că era vorba iarăşi despre împotrivire şi revoltă, şi, ca să le dovedească, Korbjuhn i-a întins directorului caietul meu gol; directorul a schimbat cu psihologii o privire îngrijorată, s-a apropiat de mine, a făcut caietul sul şi s-a pocnit scurt cu el peste încheietura mâinii, apoi peste pantalonii de golf şi mi-a cerut o explicaţie. M-am uitat la chipurile curioase, am auzit înapoia mea un pocnet uşor, venea de la Korbjuhn, care-şi trosnea degetele, sufeream cumplit din pricina aşteptării încordate a celor din jurul meu. Pe fereastra largă din colţ, în faţa căreia se afla un pian, priveam afară spre Elba, vedeam două ciori ce se ciondăneau în zbor pentru ceva ce le atârna moale din cioc, probabil o bucată de maţ, pe care şi-o smulgeau rând pe rând, încercau s-o înghită, o scuipau iar, până când le-a căzut pe un sloi de gheaţă, unde a înghiţit-o la iuţeală un pescăruş postat acolo cu ochii-n patru. Directorul mi-a pus mâna pe umăr, mi-a făcut aproape camaraderește un semn cu capul şi m-a rugat încă o dată, în faţa tuturor psihologilor ălora, să dau o explicaţie, la care am povestit despre impasul meu: cum la început mi-au venit în minte lucrurile cele mai importante în legătură cu tema dorită, dar cum apoi

lucrurile astea au luat-o razna; cum n-am găsit nicio balustradă de care să mă ţin, ca să cobor încet-încet în amintire. Am povestit despre mulţimea de chipuri, despre toată învălmăşeala aceea imposibil de cuprins cu privirea şi despre toate mişcările acelea de-a curmezişul amintirii, care m-au împiedicat să încep în vreun fel, care mi-au spulberat orice încercare, n-am uitat să amintesc că la tatăl meu bucuriile datoriei tot mai dăinuiau şi că tocmai de aceea, ca să fiu la înălţimea lor, puteam să le descriu numai fără să scurtez ceva, în orice caz fără să fac vreo alegere după bunul plac.

Directorul m-a ascultat uimit, poate chiar plin de înţelegere, în vreme ce psihologii diplomaţi şuşoteau, se apropiau şi mai mult de mine, îşi dădeau coate şi-şi suflau la ureche „defect de percepţie Wartenburg" sau „mistificare inocentă" sau chiar, ceea ce găseam deosebit de respingător, „refulare cognitivă"; mi se făcuse greaţă, oricum am şovăit să mai dau alte lămuriri în faţa oamenilor ălora care voiau să privească prin mine ca printr-un geam; timpul petrecut pe insulă m-a învăţat destule în privinţa asta.

Gânditor, directorul şi-a retras mâna de pe umărul meu, s-a uitat la ea cu un ochi critic, probabil o cerceta să vadă dacă mai e întreagă, după care, sub privirile atente şi necruţătoare ale oaspeţilor săi, s-a întors spre fereastră, privind un scurt răstimp spre iarna ce învăluia Hamburgul, căutând desigur în ea îndemn şi sfat, fiindcă s-a răsucit deodată spre mine şi mi-a anunţat cu ochii în podea sentinţa. Trebuie, era părerea lui, să fiu dus în celula mea, într-o „izolare cuviincioasă", cum zicea el, şi anume nu ca să mă pocăiesc, ci ca să mă conving netulburat de nimeni că temele de germană trebuie scrise. Îmi dădea aşadar o şansă.

A adăugat lămurirea că voi fi pus la adăpost de orice lucruri care mi-ar abate atenţia, cum ar fi de exemplu vizitele Hilkei, sora mea, că nu sunt obligat să-mi îndeplinesc îndatoririle de fiecare zi – în atelierul de mături şi în biblioteca de pe insulă – în totului tot mi-a promis că mă va apăra de orice ar putea să mă tulbure, iar pentru asta se aştepta, lăsându-mi aceeaşi raţie de mâncare, ca eu să-mi scriu tema. Poate să dureze în tihnă, a zis el, cât va fi nevoie. Trebuie să mă gândesc, a zis el, cu răbdare la bucuriile datoriei. Părerea mea, a mai zis el, e să las să picure şi să crească totul încet, precum o stalactită sau aşa ceva; fiindcă amintirea poate să fie şi ea o capcană, o primejdie, şi, mai ales, pentru că timpul nu poate vindeca nimic, dar absolut nimic. Psihologii diplomaţi ascultau foarte atenţi, el însă mi-a scuturat mâna aproape camaradereşte, în aşa ceva are experienţă, a cerut să fie chemat Joswig, paznicul nostru preferat, i-a adus la cunoştinţă hotărârea lui şi a zis cam aşa: Singurătate, Siggi nu are nevoie de nimic altceva atât de mult ca de timp şi de singurătate; bagă de seamă să aibă îndestul din amândouă.

Pe urmă i-a dat lui Joswig caietul meu gol, şi noi doi am putut pleca, ne-am târât paşii de-a curmezişul curţii îngheţate – Joswig atât de necăjit şi plin de reproşuri, de parcă prin condamnarea mea la o temă de pedeapsă i-aş fi pricinuit lui o deziluzie personală. Atunci când m-a dus în celulă, omul ăsta, care nu se mai poate însufleţi pentru nimic altceva decât pentru colecţia lui de

bani vechi şi pentru cântecul corului de pe insulă, s-a închis în el însuşi jignit. Din pricina asta l-am apucat de braţ şi l-am rugat să nu se mai arate, pe cât posibil, atât de înciudat faţă de mine. Nu m-a luat în seamă, mi-a spus doar atât: Gândeşte-te, mi-a spus, la Philipp Neff, cuvinte prin care voia să-mi atragă indirect atenţia să nu mă port la fel cu acest Philipp Neff, un băiat chior, pe care de asemenea îl condamnaseră să scrie o temă la germană. Două zile şi două nopţi, se povestea, băiatul ăsta s-a chinuit să găsească un început, o chestie mulţumitoare – era vorba, din câte ştiu, de o temă în genul lui Korbjuhn: „Un om, care mi-a atras atenţia" – în a treia zi şi-a doborât paznicul, a năvălit afară, a sugrumat câinele directorului, ceea ce a făcut asupra noastră o impresie de neuitat, a reuşit să fugă până la mal şi s-a înecat, încercând să treacă înot, în septembrie, Elba. Singurul cuvânt pe care l-a scris şi l-a lăsat în urma lui pe caiet Philipp Neff, această mărturie tragică despre activitatea fatală a lui Korbjuhn, a fost: „verucă" – de unde se poate totuşi presupune că ceea ce i-a atras atenţia cu deosebire a fost un om cu un neg.

Oricum, Philipp Neff a fost predecesorul meu în odaia ferecată ce mi s-a repartizat după sosirea mea pe insula pentru adolescenţii greu educabili, iar când Joswig mi-a amintit de soarta lui, atrăgându-mi atenţia să nu mă port ca el, m-a năpădit o frică necunoscută, o nerăbdare dureroasă: m-am repezit la masă şi mă temeam de ea, voiam să mă aşez deasupra urmei celei vechi. Şi tremuram că n-am s-o pot găsi, şovăiam şi o căutam, mă codeam şi doream din toată inima, voiam şi nu voiam – ceea ce a avut drept urmare că am privit nepăsător cum Joswig mi-a inspectat odaia, nu, nu numai mi-a inspectat-o, ci mi-a şi pregătit-o ca să-mi pot scrie în toată voia tema de pedeapsă.

Stau aşa aproape de o zi întreagă, şi poate că aş fi şi început, dacă nu mi-ar abate atenţia vasele ce se apropie pe fluviul bântuit de iarnă, vasele pe care mai întâi nu le vezi, ci numai le auzi: le vesteşte duduitul slab al maşinilor, apoi o izbitură şi un vuiet pricinuit de sloiurile de gheaţă care se rostogolesc azvârlind aşchii de-a lungul bordajului de fier, iar pe urmă, în timp ce huruitul devine mereu mai puternic şi mai precis, le vezi lunecând încoace din pâcla cenuşie ca de cositor a orizontului, în culori şterse de tot, umede, vibrând, ca nişte arătări mai curând ale aerului decât ale apei, iar eu trebuie să le iau în primire cu privirea şi să le însoţesc, până când trec de-a curmezişul şi pier. Alunecă prin priveliştea încremenită, cu etravele şi balustradele punţii şi răsuflătorile acoperite de o crustă de gheaţă, cu suprastructurile lor parcă smălţuite şi cu copastiile învelite în chiciură. Ceea ce lasă în urmă e o despicătură largă, neregulată în gheaţa ce se duce la vale, un canal care se întinde formând meandre, spre orizont, se îngustează mereu, până se închide. Iar lumina, nu te poţi încrede în lumina ce-nvăluie Elba pe timp de iarnă: cenuşiul de cositor devine cenuşiu de zăpadă; violetul nu rămâne violet; roşul renunţă la complementul său, iar cerul în direcţia Hamburgului e împestriţat în toate felurile ca de nişte explozii.

Pe malul celălalt, de unde răsună până la mine ciocănituri surde, pluteşte o fâşie îngustă, murdară de ceaţă care seamănă cu un steag desfăşurat din faşă

de tifon. Mai aproape de mine, chiar deasupra fluviului, atârnă drapelul de funingine al micului spărgător de gheaţă „Emmy Guspel” care a arat acum un ceas cu prora lui, parcă turbat, gheaţa mişcătoare cu scânteieri albăstrui; norul lunguieţ de fum negru nu vrea să coboare, nu vrea să se împrăştie, fiindcă gerul a declarat grevă şi de-asta multe rămân nerezolvate, chiar şi răsuflarea încremeneşte devenind vizibilă. „Emmy Guspel” a trecut până acum de două ori pe fluviu, deoarece datoria acestui vas e să ţină gheaţa în mişcare, să împiedice formarea unui baraj de sloiuri, a unui tampon de gheaţă care ar putea provoca pe fluviu o tromboză a afacerilor.

Jos, pe ţărmul pustiu, tăbliile de avertizare stau înfipte strâmb; sloiuri de gheaţă s-au tot frecat de stâlpi şl i-au slăbit, apa crescută a fluviului i-a apăsat şi ea, iar vântul i-a aplecat în aşa fel, încât canotorii pentru care au fost puse avertismentele ar trebui să-şi sucească rău capul, ca să poată afla că orice acostare, oprire şi instalare de corturi pe insula noastră este interzisă. La vară, stâlpii vor fi cu siguranţă îndreptaţi din nou, fiindcă mai ales canotorii ar putea pune în pericol reeducarea tinerilor deţinuţi de pe insulă: asta e părerea directorului şi tot asta e, precum se poate afla părerea pe care o reprezintă câinele directorului.

Numai în atelierele noastre circuitul nici nu slăbeşte, nici nu se întrerupe; aici, ei vor să ne convingă de avantajele muncii, ba chiar au descoperit că munca are o valoare educativă, aşa că se îngrijesc ca liniştea să nu se înstăpânească niciodată: zumzetul dinamurilor din atelierul electrotehnic, poc-poc-ul ciocanelor mânuite în fierărie, şuieratul aspru al rindelelor din tâmplărie, loviturile şi râcâitul din atelierul nostru de mături nu încetează nicicând, te fac să uiţi de iarnă, iar mie îmi amintesc că nici nu m-am apucat de tema. Trebuie să încep.

Masa e curată, veche, acoperită de crestături întunecate, de iniţiale şi de cifrele colţuroase ale unor ani, semne care amintesc o clipă de amărăciune, de speranţă dar şi de îndărătnicie. Caietul îmi stă deschis în faţă, gata să primească pe foile lui tema de pedeapsă. Nu-mi mai pot lăsa gândurile s-o ia razna, trebuie să încep, trebuie să răsucesc cheia, ca să deschid în sfârşit tezaurul amintirii mele, în care zac închise toate, trebuie să scot la iveală tot ceea ce poate îndeplini cererea lui Korbjuhn: sunt obligat să dovedesc limpede că datoria îţi aduce bucurii, să urmăresc efectele acestora, care iau sfârşit în mine însumi, şi anume s-o fac ca pedeapsă, netulburat de nimic şi atâta vreme, până când dovada va fi deplină. Sunt gata. Iar pentru că trebuie să înaintez, vreau să mă întorc înapoi, în trecut, să găsesc un mijloc de a tria lucrurile, să caut un loc, poate totuşi postul de poliţie Rugbüll, ori mai bine toată câmpia Schleswig-Holstein dintre Glüserup, şoseaua spre Husum şi dig, acest ţinut care pentru mine e străbătut doar de un singur drum, drumul care duce de la Rugbüll la Bleekenwarf. Chiar dacă e nevoie să trezesc trecutul din somn: trebuie să încep.

Aşadar.

2
Interdicţia de a picta

În anul patruzeci si trei, ca să-ncep aşa, într-o vineri din aprilie, de dimineaţă sau la amiază, tatăl meu Jens Ole Jepsen, poliţaiul de la postul periferic Rugbüll, postul cel mai nordic din Schleswig-Holstein, se pregătea să facă un drum de serviciu până la Bleekenwarf, ca să înmâneze pictorului Max Ludwig Nansen, căruia la noi i se zicea numai Pictorul si aşa avea să i se zică întotdeauna, o hârtie venită de la Berlin, prin care i se interzicea să mai picteze. Fără grabă, tata şi-a adunat lucrurile, mantaua de ploaie, binoclul, centironul, lampa de buzunar, s-a făcut că trebăluieşte la masa de scris, pierzând cu intenţie timpul, şi-a încheiat pentru a doua oară nasturii de la tunica de uniformă şi – în vreme ce eu îl aşteptam încotoşmănat şi nemişcat – şi-a întors iarăşi ochii pânditori spre ziua urâtă de primăvară de-afară ascultând vuietul vântului. Nu era doar bătaie de vânt: vântul ăsta de nord-vest ataca prin asalturi zgomotoase curţile, deschizăturile, şirurile de pomi, încerca prin zarvă şi izbituri neaşteptate soliditatea lucrurilor şi-şi forma un peisaj al lui, un peisaj negru din vânt, schilodit, despletit şi plin de o măreţie misterioasa. Vântul nostru, vreau să spun, dăruia acoperişurilor un auz ascuţit şi preschimba copacii în profeţi, sporea dimensiunile morii vechi, mătura lunecând pe faţa pământului şanţurile şi le transforma în fantasme, sau se prăvălea peste şlepurile încărcate cu turbă şi le jefuia povara informă.

Când se pornea la noi vântul şi aşa mai departe, ca să-i faci faţă trebuia să-ţi vâri în buzunare balast – pachete de cuie sau ţevi de plumb sau fiare de călcat. Aşa e vântul ăsta care ne aparţine, iar noi nu-l puteam contrazice pe Max Ludwig Nansen, atunci când făcea să plesnească tuburile de cositor, lua un liliachiu ţipător si un alb rece, ca să facă vizibil vântul de nord-vest – acest vânt de nord-vest atât de bine cunoscut, care-i al nostru şi către care tata trăgea bănuitor cu urechea.

În bucătărie plutea un văl de fum. În camera de zi plutea un văl de fum pâlpâitor, mirosind a turbă. Vântul se vârâse în sobă şi pufăia, umplându-ne casa de fum, în vreme ce tata păşea de colo-colo, căutând vădit motive să întârzie plecarea, ba aşeza jos ceva aici, ba ridica ceva dincolo, îşi punea în birou jambierele, deschidea registrul pe masa din bucătărie şi găsea mereu încă ceva care să-i amâne îndeplinirea datoriei, până când trebui să constate cu o uimire plină de ciudă că în el luase fiinţă ceva nou, că se transformase împotriva voinţei sale într-un poliţai rural cum scrie la regulament, căruia, pentru a-şi îndeplini însărcinarea, nu-i mai lipsea decât bicicleta de serviciu ce se afla în şopron, rezemată de o capră de tăiat lemne.

Probabil că în ziua aceea s-a hotărât în cele din urmă s-o pornească la

drum împins de obişnuinţa de a-şi face serviciul, nu de zel, nu de vreo satisfacţie profesională şi nicidecum de misiunea ce îi revenise: s-a pus ca de atâtea ori în mişcare, pare-mi-se, pentru că era complet echipat şi în uniformă. A salutat la fel ca-ntotdeauna înainte să plece, a intrat ca de obicei în coridorul întunecos, a strigat spre uşa închisă: „Sar' mâna!", n-a primit de nicăieri niciun răspuns, totuşi nu s-a arătat nici mirat, nici dezamăgit, ci a clătinat din cap mulţumit de parcă i s-ar fi răspuns, m-a tras clătinând din cap spre uşă, s-a mai întors o dată în prag şi a făcut un gest nehotărât de rămas bun, mai înainte ca vântul să ne smulgă din canatul uşii.

Afară s-a proptit îndată cu umărul contra vântului, şi-a aplecat faţa – un chip uscat, gol, pe care totul, orice zâmbet, orice expresie de neîncredere sau de aprobare, se schiţa foarte încet, ceea ce-i dădea o importanţă nemaipomenită, chiar dacă apărea uneori cu tărăgăneli, în aşa fel că tata avea înfăţişarea cuiva care înţelege totul, şi încă temeinic, dar prea târziu – şi a pornit-o aplecat înainte prin curtea în care vântul răsucea vârtejuri tăioase şi răsfoia cu sălbăticie un ziar, răsfoia şi mototolea o victorie în Africa, o victorie pe Atlantic, o victorie oarecum decisivă pe frontul fierului vechi, lipindu-le de plasa de sârmă a grădinii noastre. Tata s-a îndreptat spre şura deschisă. Gâfâind, m-a ridicat pe portbagaj. A apucat bicicleta cu o mână de muchea din spate a şeii, cu cealaltă de ghidon şi a cârmit. Apoi a împins bicicleta în jos, spre drumul de cărămizi, a oprit sub tăbliţa în formă de săgeată îndreptată spre casa noastră din piatră roşie, tăbliţa aceea pe care scrie „Postul de poliţie Rugbüll", a adus pedala din stânga în poziţia prielnică de pornire, s-a săltat în şa şi a pornit cu pelerina umflată tare de vânt şi legată între genunchi cu o cheutoare, în direcţia fermei Bleekenwarf.

A mers bine până la moară, ori chiar până aproape de ferma Holmsenwarf, cu gardul ei din tufe care se legănau, a mers bine, fiindcă până acolo tata a înaintat plutind asemeni unei corăbii cu pânzele-n vânt, apoi însă, când s-a întors spre dig şi s-a căţărat frânt de mijloc până pe culmea lui, a început deodată să semene cu bărbatul de pe prospectul intitulat „Cu bicicleta prin Schleswig-Holstein", un turist îndârjit, care-şi încorda şi-şi încovoia trupul, săltându-se în şa, foarte zelos să-ţi arate ce efort e necesar aici ca să înaintezi în căutarea unei tainice frumuseţi. Prospectul nu destăinuia totuşi numai efortul, ci şi măsura în care ai nevoie de iscusinţă, ca să circuli cu bicicleta pe culmea digului, în vreme ce vântul de nord-vest suflă dintr-o parte, gata să te răstoarne; în afară de asta ilustra ţinuta cea mai potrivită a corpului pentru a călători în bătaia vântului, te făcea să presimţi ceva din impresia iscată de orizontul Germaniei nordice, înfăţişa, albe ca zăpada, liniile de forţa ale vântului şi arăta preferinţă, drept ornament familiar al digului, aceloraşi oi proaste şi miţoase, care se uitau şi după mine şi tata.

Deoarece o descriere a prospectului trebuie să ducă vrând-nevrând la o descriere a tatălui meu, aşa cum pedala pe dig spre Bleekenwarf, aş mai aminti, ca să întregesc imaginea, martinii-roz, martinii-râzători, martinii-negricioşi, ca şi ceilalţi pescăruşi, mai rari, martinii-gheţurilor, care, risipiţi

decorativ deasupra biciclistului istovit, cam şterşi din pricina tiparului prost, atârnau în aer ca nişte cârpe de praf albe puse la uscat.

Mereu de-a lungul digului, pe poteca îngusta, de neocolit, care se desena cafenie în iarba scundă, făcând faţă rafalelor de vânt, cu ochii albaştri plecaţi – aşa pedala tata, cu ordinul împăturit în buzunarul de la piept, înainta pe spinarea uşor încovoiată a ridicăturii de pământ, fără grabă, doar trudnic, astfel încât ai fi putut presupune că ţinta lui e cârciuma „Priveliştea estuarului" o construcţie de lemn, vopsită cenuşiu, unde avea să bea un grog şi să schimbe cu Hinnerk Timmsen, crâşmarul, o strângere de mână şi poate şi câteva fraze.

N-am mers atât de departe. Încă înainte de cârciuma sprijinită pe dig cu ajutorul a două podeţe de lemn, pe care se putea circula – mie cârciuma asta mi-a amintit întotdeauna un câine ce şi-a pus labele din faţă pe un zid, ca să se poată uita dincolo – am virat, am coborât în mare viteză, dar stăpâni pe frână, până pe poteca bătătorită de lângă piciorul digului şi am cotit de-aici pe aleea lungă, mărginită de arini, care duce spre Bleekenwarf, unde e închisă de o poartă batantă, din scânduri albe. Încordarea a sporit. Aşteptarea ne-a apăsat mai tare inimile, aşa cum se intâmplă întotdeauna la noi, atunci când un om se mişcă, în aprilie, pe acest aspru vânt de nord-vest, sub un orizont deschis şi cu un ţel limpede.

Poarta de lemn, împinsă cu bicicleta în mers încet, ne-a lăsat suspinând să intrăm, tata a pedalat pe lângă grajdul nefolosit, roşu ca rugina, pe lingă iaz şi şopron, foarte încet, de parcă ar fi vrut să fie descoperit înainte de vreme, a trecut aproape de tot de ferestrele înguste ale locuinţei şi, înainte de a coborî din şa, a mai aruncat o privire în atelierul lipit de casă, m-a pus ca pe un pachet pe pământ şi a împins bicicleta spre uşă.

Fiindcă pe la noi nimeni nu poate ajunge neobservat la intrarea unei ferme, n-am nevoie să-l pun pe tata să bată la uşă, sau să strige iţindu-se în semiîntunericul coridorului, n-am nevoie nici să descriu bocănitul paşilor ce se apropiau ori să fac să explodeze surpriza; e destul ca tata să împingă uşa, să-şi scoată mâna de sub pelerină, ca s-o simtă numaidecât apucată de o altă mână caldă şi scuturată în sus şi-n jos, la care nu-i mai rămâne să spună decât: „'Nă ziua, Ditte"; fiindcă soţia pictorului venise cu siguranţă la uşă încă din clipa când părăsisem, printr-o scurtă alunecare la vale, digul.

În rochia ei lungă, grosolană, care-i dădea înfăţişarea unei severe profetese de ţară din Holstein, femeia a pornit-o înaintea noastră, a pus mâna, în întunericul din coridor, pe clanţa de la uşa camerei de zi, a deschis şi l-a poftit pe tata să intre. Tata şi-a desfăcut mai întâi cheutoarea care-i ţinea strâns pelerina între coapse – ori de câte ori făcea asta, îşi răscrăcăra picioarele, îşi îndoia genunchii şi bâjbâia până când prindea între degete nasturele cheutoarei – s-a descotorosit de pelerină, ieşind din ea pe dedesubt, şi-a netezit uniforma, mi-a desfăcut puţin lucrurile cu care eram încotoşmănat şi m-a împins înaintea lui în camera de zi.

Aveau la Bleekenwarf o odaie foarte mare, o încăpere nu prea înaltă, dar foarte largă şi cu multe ferestre, în care ar fi avut loc cel puţin nouă sute de

nuntaşi, iar dacă n-ar fi încăput atâţia nuntaşi, intrau totuşi şapte clase de şcoală cu învăţători cu tot, şi asta în ciuda îngrămădelii de mobile risipite pretutindeni, care ocupau trufaşe spaţiul: sipete, grele mese şi dulapuri pe care erau crestaţi, asemeni unor semne runice, nişte ani şi care prin simpla lor prezenţă poruncitoare şi ameninţătoare păreau veşnice. Scaunele erau şi ele exagerat de grele, poruncitoare; te obligau, aş zice, să stai pe ele nemişcat si să-ţi restrângi foarte mult jocul trăsăturilor feţei. Serviciul de ceai fumuriu, butucănos – ei spuneau că e porţelan de Wittdün – care se afla pe o poliţă, nu mai era folosit şi-ţi făcea poftă să tragi la semn în el, însă pictorul şi soţia lui erau oameni îngăduitori şi n-au schimbat nimic, ori prea puţin, după ce cumpăraseră ferma Bleekenwarf de la fiica bătrânului Frederiksen, un om atât de sceptic, încât, atunci când s-a sinucis, mai înainte de a se spânzura de un dulap uriaş, şi-a deschis din prudenţă vinele.

N-au schimbat nimic din mobilier, puţine lucruri în bucătărie, în care se vedeau crătiţi, oale, putineie şi căni perfect aliniate; au lăsat la locul lor străvechile dulapuri de vase, cu farfuriile făloase din porţelan de Wittdün, cu castroanele şi străchinile uriaşe, chiar şi paturile au rămas la locul lor, nişte priciuri aspre, înguste, cele mai sărăcăcioase îngăduinţe făcute nopţii.

Dar tata, de vreme ce ajunsese în odaie, a trebuit în sfârşit să închidă uşa în urma lui şi să-l salute pe doctorul Teodor Busbeck, care şedea ca întotdeauna singur pe sofa, pe monstrul ăla tare, lung poate de vreo treizeci de metri, nu citind sau scriind, ci aşteptând, aşteptând de ani întregi cu resemnare, îmbrăcat cu grijă şi având aerul tainic că e mereu gata, ca şi când schimbarea sau vestea, pe care o aştepta, ar fi putut sosi în orice clipă. Pe faţa lui palidă nu se citea aproape nimic, vreau să spun nicio expresie întipărită de vreun eveniment trăit cândva, deoarece o prudenţă chibzuită o îndepărtase iarăşi, o spălase; noi însă ştiam destule, şi anume că el fusese cel dintâi care organizase o expoziţie cu tablourile pictorului şi că locuia la Bleekenwarf din ziua când galeria lui fusese evacuată cu forţa şi închisă. Zâmbind a venit spre tata, l-a salutat, s-a interesat de tăria vântului, mi-a făcut şi mie un semn tot zâmbind, apoi s-a retras din nou. Iei un ceai sau un rachiu, Jens, a întrebat soţia pictorului, eu am chef de un rachiu.

Tata a refuzat. Nimic, Ditte, a spus el, azi nimic, şi nu s-a mai aşezat ca de obicei pe scaunul de la fereastră, n-a băut nimic, cum făcea de obicei, n-a mai vorbit ca de obicei despre durerile lui de umăr, care-l tot încercau de când căzuse de pe bicicletă şi a uitat să mai dea sfoară-n ţară despre cazurile şi întâmplările petrecute mai de curând, care-i reveneau postului de poliţie Rugbüll şi despre care trebuia să fie informat, de la o gravă lovitură de copită şi tăierea clandestină de vite până la incendierile din ţinut. Nici măcar n-a mai transmis salutările celor din Rugbüll şi a uitat să întrebe de copiii cei străini, pe care pictorul îi luase la el. Nimic, Ditte, a spus, azi nimic.

Nu s-a aşezat. Îşi mângâia cu buricele degetelor buzunarul de la piept. Se uita pe fereastră spre atelier. Tăcea şi aştepta, iar Ditte şi doctorul Busbeck vedeau că-l aşteaptă pe pictor, fără chef, chiar neliniştit, în măsura în care tata

putea să-şi arate în genere neliniştea, în orice caz ce avea de făcut nu-l lăsa nepăsător. Privirea lui nu găsea niciun punct de reazăm – ca întotdeauna, când era mâhnit, nesigur pe el şi mişcat, în felul frizonilor: se uita la cineva şi nu-l vedea, privirea lui atingea omul şi aluneca în lături, se ridica si cobora, ceea ce-l punea şi pe el la adăpost şi-l ferea de orice întrebare. Aşa cum sta acolo, în încăperea aceea foarte mare de la Bleekenwarf, aproape în silă, în uniforma care-i şedea rău, nesigur şi cu o privire care nu voia să mărturisească nimic, tata nu avea cu siguranţă nimic ameninţător.

Atunci soţia pictorului l-a întrebat din spate: E ceva cu Max? Iar când el a dat din cap, n-a făcut altceva decât a dat ţeapăn din cap fără să se întoarcă, doctorul Busbeck s-a ridicat, a venit mai aproape, a luat braţul Dittei şi a întrebat şovăind: O decizie de la Berlin?

Tata s-a întors surprins, deşi ezitând, s-a uitat la bărbatul acela scund, care părea că-şi cere scuze pentru întrebare, care părea că-şi cere scuze pentru orice, şi n-a răspuns, fiindcă nu mai avea nevoie să răspundă; căci amândoi, soţia pictorului şi prietenul lui cel mai vechi, i-au dat să înţeleagă prin tăcerea lor că îl înţeleseseră şi că şi ştiau ce fel de decizie era aceea pe care trebuia s-o transmită.

Fireşte, Ditte ar fi putut să-l întrebe acum despre conţinutul exact al hârtiei aduse, iar tata, mă gândesc, ar fi fost bucuros să răspundă, s-ar fi simţit chiar uşurat, dar ei nu i-au cerut să mai spună nimic, au rămas un răstimp unul lingă altul, apoi Busbeek a rostit pentru sine: Acuma şi Max. Mă mir numai că nu s-a întâmplat mai de mult, ca în cazul altora. În vreme ce, hotărându-se amândoi o dată, s-au întors spre sofa, soţia pictorului a spus: Max lucrează, e lângă şanţul din dosul grădinii.

Cuvintele fuseseră rostite peste umăr, iar tatei îi dădeau să înţeleagă că poate să plece, astfel că nu i-a mai rămas altceva de făcut decât să părăsească odaia, după ce a arătat cu o ridicătură din umeri cât de mult îi pare rău că a primit o astfel de însărcinare şi cât de puţin are a face el cu toată chestia asta. Şi-a luat pelerina din cuier, m-a împins înainte şi amândoi am ieşit în curte.

S-a mişcat încet de-a lungul frontului jupuit al casei, mai curând îngrijorat decât sigur de el, a deschis poarta grădinii, se afla acum la adăpostul gardului viu şi şi-a pus buzele în mişcare, repetând cu grijă cuvinte şi fraze întregi, ca de atâtea ori, ca întotdeauna, când o întâlnire ameninţa să-l oblige la o discuţie mai complicată decât un schimb obişnuit de cuvinte, apoi a pornit printre straturile afânate şi goale, pe lângă pavilionul din grădină acoperit cu paie, până la şanţul ce înconjura ferma Bleekenwarf, plin de apă stătătoare mărginită de stuf, care sporea izolarea locului.

Acolo se afla pictorul Max Ludwig Nansen.

Stătea pe puntea de lemn fără parapet şi lucra la adăpost de vânt, şi pentru că eu ştiu cum lucra, nu l-aş întrerupe fără o anumită pregătire, făcându-l pe tata să-l bată pe umăr, aş vrea să întârzii întâlnirea, pentru că nu e o întâlnire oarecare, şi să amintesc cel puţin că pictorul era cu opt ani mai în vârstă decât tata, mai mic de stat, mai ager, mai nestăpânit, poate şi mai viclean şi mai

îndărătnic, deşi amândoi îşi petrecuseră tinereţea la Glüserup. Glüserup: e-hei.

Purta o pălărie, pălăria lui de pâslă, pe care şi-o trăgea jos de tot pe frunte, în aşa fel că ochii cenuşii i se aflau în umbra îngustă, dar foarte apropiată a borului. Avea o manta veche, cu spatele ros, era mantaua cu buzunare fără fund, în care, cum ne spusese odată amenințându-ne, putea să vâre chiar nişte copii, dacă-l tulburau când lucra. Mantaua asta cenuşiu-albastră o purta în orice anotimp, afară şi în casă, pe soare şi pe ploaie, poate chiar dormea în ea, în orice caz omul şi mantaua făceau una. Câteodată, în anumite seri de vară, când deasupra estuarului se adunau convoaiele greoaie ale norilor, aveai impresia că de-a lungul digului se plimbă şi inspectează orizontul doar mantaua, şi nu pictorul.

Ceea ce nu ascundea mantaua era doar o bucată din pantalonul boţit şi mai erau ghetele, de modă veche, dar nişte ghete foarte scumpe, care-i ajungeau până la glezne şi aveau o garnitură îngustă şi neagră din piele de căprioară.

Eram obişnuiţi să dăm de el aşa, şi tot astfel l-a găsit şi tata, care stătea în spatele gardului viu şi, cum cred, ar fi fost mulţumit dacă n-ar fi trebuit să şţea acolo, sau cel puţin să fi stat fără însărcinarea aceea, fără hârtia din buzunarul de la piept şi mai ales fără amintiri. Tata îl privea pe pictor. Îl privea nu încordat, nu cu o atenţie profesională.

Pictorul lucra. Proiectase o chestie cu moara, cu moara părăginită, care şedea încremenită şi fără aripi sub cerul de aprilie. Ridicată puţin deasupra cercului ei de rotire şedea acolo ca o floare butucănoasă pe un lujer foarte scurt, o plantă mohorâtă, care-şi aştepta ultimele zile. Max Ludwig Nansen făcea din moara asta ceva, răpind-o, strămutând-o într-o altă zi, într-o altă ambianţă, într-o altă lumină, care domnea acolo pe foaia lui. Şi ca întotdeauna, când lucra, pictorul vorbea; nu vorbea cu el însuşi, se întorcea spre un Balthasar, care şedea lângă dânsul, spre prietenul său Balthasar, pe care-l vedea şi-l auzea numai el şi cu care tăifăsuia şi se ciondănea, căruia câteodată îi dădea chiar câte un cot, în aşa fel că noi, cu toate că nu puteam să vedem niciun Balthasar, îl auzeam pe nevăzutul expert gemând deodată, şi chiar dacă nu gemând, totuşi înjurând. Cu cât stăteam mai îndelung în spatele lui, cu atât mai mult începusem să credem în Balthasar, eram nevoiţi să-i admitem existenţa, fiindcă ne atrăgea atenţia cu respiraţia lui şuierătoare şi cu ţistuielile de dezamăgire şi fiindcă pictorul nu voia să înceteze a-i vorbi, ca să-i smulgă o mărturie de încredere, pe care o regreta numaidecât. Şi acuma, în timp ce tata îl observa, pictorul se certa cu Balthasar, a cărui arătare în tablourile, unde fusese prins, purta o blană de vulpe, zbârlită şi violetă, era şaşiu şi avea o barbă fistichie de un portocaliu aprins, din care picurau stropi de jar.

Cu toate astea, pictorul îl căuta rar cu privirea. Îşi vedea oarecum zelos de lucru, cu picioarele uşor îndepărtate, mişcându-se din şolduri, şi anume atât într-o parte şi alta, cât şi înainte şi înapoi, iar în vreme ce-şi lăsa pieziş capul şi ridica din umeri, pendulând ori aplecându-se de parcă s-ar fi pregătit pentru o împunsătură, braţul lui drept părea atins de o uimitoare înţepeneală, ca şi

când ar fi întâmpinat o împotrivire neaşteptată, delicată; totuşi, deşi braţul decisiv părea cuprins de această înţepeneală ciudată, întregul corp al pictorului lua parte la lucru.

Prin ţinuta corpului, el întărea şi adeverea vădit ceea ce tocmai făcea, iar când, de pildă pe vreme liniştită, se apuca să zugrăvească vântul şi-i dădea fiinţă între albastru şi verde, atunci se auzeau în aer flotile fantastice şi bătaia unor pânze de corabie, până şi poalele mantalei lui începeau să fâlfâie, fumul pipei, dacă avea una în gură, era smuls şi mânat încolo pe orizontală – cel puţin aşa mi se pare astăzi, când mă gândesc la toate astea.

Tata se uita aşadar la el cum lucrează, l-a tot privit şovăind, cu inima grea, până când a simţit desigur privirile ce ne urmăreau din casa, din odaia pe care tocmai o părăsisem, atunci am pornit-o încet de-a lungul gardului viu, urmăriţi mereu de priviri, ne-am strecurat lateral printr-o deschizătură şi am ieşit chiar la capătul punţii de lemn fără parapet.

Tata şi-a coborât ochii spre şanţ şi printre foile de papură tremurătoare şi lintiţa ce se clătina s-a văzut pe sine, şi tot acolo l-a zărit şi pictorul, atunci când a făcut un pas în lături şi a privit în jos spre apa stătătoare încreţită doar de un fior slab. S-au observat şi s-au recunoscut în oglinda întunecată a şanţului, şi cine ştie: această recunoaştere a trezit poate o amintire fulgerătoare, care-i lega pe amândoi şi care avea să-i lege mereu, o amintire ce i-a azvârlit înapoi în micul, amărâtul port de la Glüserup, unde pescuiau la adăpostul digului de piatră sau făceau tumbe lângă stăvilarul de flux sau se prăjeau la soare pe puntea decolorată a unui cuter de pescuit crabi. Dar cu siguranţă că nu la aşa ceva se vor fi gândit fără să vrea amândoi, atunci când s-au recunoscut în oglinda şanţului mai curând în amintirea lor va fi fost doar portul mohorât, în sâmbăta aceea, când tata, în vârstă de nouă sau zece ani, a căzut de pe stăvilarul lunecos, cu ajutorul căruia era domolit fluxul, iar pictorul se va fi aruncat după el şi se va fi scufundat iarăşi şi iarăşi, ca atunci, până când l-a prins în sfârşit de cămaşă, l-a smucit în sus şi a trebuit să-i rupă un deget, ca să se elibereze din strânsoare.

S-au îndreptat unul spre celălalt, sus şi jos, în şanţ şi pe punte, şi-au dat mâna în apă şi în faţa şevaletului, s-au salutat ca întotdeauna, spunându-şi pe nume, cu o voce uşor întrebătoare: Jens? Max? Apoi, în timp ce Max Ludwig Nansen s-a grăbit să se întoarcă la lucrul lui, tata a vârit mâna în buzunarul de la piept, a scos hârtia, a netezit-o în foarfecele a două degete, a şovăit şi chibzuit în spatele pictorului cu ce cuvinte ar trebui să i-o dea. Se gândea probabil să-i înmâneze interdicţia semnată şi ştampilată fără nicio vorbă, la nevoie cu spusa: Uite ceva de la Berlin pentru tine, şi cu siguranţă nădăjduia că va fi scutit de întrebări zadarnice, dacă pictorul o va citi mai întâi el însuşi. Fireşte, ar fi lăsat cu dragă inimă toată treaba asta în seama lui Okko Brodersen, poştaşul ciung, dar pentru că această interdicţie trebuia predată pe cale poliţienească, tata, postul de poliţie Rugbüll, era obligat s-o facă – şi tot lui, cum avea să-i spună pictorului, îi revenea îndatorirea de a supraveghea ca ordinul să fie respectat.

Aşadar ţinea scrisoarea deschisă în mână şi şovăia. Se uita la moară, la tablou, iarăşi la moară şi iarăşi la tablou. Fără să vrea s-a apropiat şi mai mult, a privit acum de la tablou la moară, iarăşi la tablou şi iarăşi la moara fără aripi, nu putea găsi ceea ce căuta şi a întrebat: Ce vrea să fie asta, Max? Pictorul s-a dat la o parte, a arătat spre Marele Prieten al morii, a spus: Marele prieten al morii şi a continuat să aştearnă umbre bolovănoase pe pământul verde al colinei. Atunci îl va fi zărit şi tata pe Marele Prieten al morii, care se ridica tăcut şi cafeniu la orizont, un moşneag blând, bărbos, probabil făcător de minuni, o făptură netulburată de gânduri şi prietenoasă, care lua proporţii de uriaş. Degetele lui cafenii cu reflexe roşii erau încordate, îndată avea să pocnească domol din ele spre o aripă a morii, pe care vădit el însuşi tocmai o aşezase la locul ei, avea să pună în mişcare aripile morii, care zăceau jos de tot sub el în cenuşiul muribund, avea să le mişte mai repede, mereu mai repede, până când vor face fărâme întunericul, până când, văzute din locul unde mă aflam, vor zugrăvi o zi senină şi o lumină mai blândă. Aripile morii vor izbuti să facă asta, era sigur, deoarece trăsăturile moşneagului şi începuseră să exprime o mulţumire naivă, lăsând totodată să se înţeleagă că bătrânul era obişnuit să-i reuşească toate, ca în somn. E adevărat, iazul morii mai arăta o îndoială violetă, dar îndoiala asta nu avea să mai dăinuie mult; Marele Prieten al morii o slăbea prin dragostea lui plină de hotărâre.

S-a terminat cu asta, a spus tata, n-o să se mai învârtească niciodată, iar pictorul: Mâine o s-o pornească, Jens, aşteaptă numai; mâine o să măcinăm mac, de-o să fumege. S-a întrerupt din lucru, şi-a aprins pipa, a contemplat tabloul dând din cap. Fără a-l privi, i-a întins tatei punga de tutun, n-a luat în seamă dacă tata şi-a umplut sau nu pipa, ci şi-a vârât numaidecât punga în buzunarul fără fund al mantalei şi a spus: Mai lipseşte oleacă de furie – nu-i aşa, Jens? Mai lipseşte niţel verde închis – furie; pe urmă moara poate începe să huruie.

Tata ţinea în mână scrisoarea, o ţinea lipită de corp, ascunzând-o instinctiv, ca s-o scoată îndată ce se va ivi clipa prielnică, fiindcă el însuşi nu se simţea în stare să hotărască această clipă. Spuse: Niciun vânt n-o mai pune în mişcare, şi nicio furie, Max, iar pictorul: O să mai huruie după noi, aşteaptă numai, mâine aripile or să se rotească.

Poate că tata ar fi continuat să şovăie, dacă ultima frază nu s-ar fi transformat astfel într-o afirmaţie, în orice caz el a întins deodată braţul şi, arătându-i scrisoarea, s-a exprimat aşa: Uite, Max, ceva de la Berlin. Citeşte-o acuşi. Pictorul i-a luat nepăsător din mână scrisoarea şi i-a dat drumul în buzunarul mantalei, apoi s-a întors spre tata, l-a atins pe umăr, l-a împins încă o dată, mai cu putere, şi i-a spus cu ochii încruntaţi: Hai, Jens, s-o întindem, câtă vreme Balthasar se află în moară. Am un rachiu olandez de ienupăr, când bei din el îţi curge foc prin vine. Rachiu olandez, Dumnezeule, nu din Olanda, ci din Elveţia, de la un muzeograf elveţian. Hai în atelier.

Dar tata nu voia să meargă, a întins scurt degetul arătător spre buzunarul mantalei, a spus: Scrisoarea aia, şi după o pauză: Scrisoarea aia s-o citeşti

chiar acuşi, Max, îi din Berlin, iar fiindcă i s-a părut că îndemnul prin vorbe nu e suficient, a făcut un pas către pictor, barând puntea şi drumul spre casă. Aşadar pictorul a scos dând din umeri scrisoarea, a citit expeditorul – aşa, de parcă ar fi vrut să-i facă plăcere poliţaiului – a dat din cap cu dispreţ calm şi a spus: Idioţii ăştia, idioţii; apoi s-a uitat iute la tata, iar privirea, care l-a întâmpinat, l-a uimit. A scos scrisoarea din plic. A citit-o stând pe puntea de lemn, iar după ce a citit-o îndelung – Încet, cred eu, şi mereu mai pe îndelete, a vârât-o pentru a doua oară în buzunar, s-a uitat încolo cu faţa crispată, s-a uitat peste ţinutul neted bătut de vânt în jos spre moară, cerea parcă prin privire un sfat: de la încâlcitul labirint al şanţurilor şi al canalelor, de la tufişurile despletite, de la dig şi de la ferma trufaşă – ah, ce, se uita încolo, ca să nu trebuie să-l privească pe tata.

Nu mi-aş fi închipuit aşa ceva, a spus tata, şi pictorul: Ştiu. — Nici nu pot schimba nimic, a spus tata. Da, ştiu, a spus pictorul şi şi-a scuturat pipa lovind-o de tocul ghetei: Am şi înţeles totul, până la semnătură: semnătura e indescifrabilă. — Ăştia au multe de semnat, a spus tata, iar pictorul, cu amărăciune: Nici ei nu cred, nici chiar ei nu cred, nebunii ăştia: interdicţia de a picta, interdicţia de a practica o profesie, poate că şi interdicţia de a mânca şi a bea; aşa ceva nu poate să semneze nimeni cu un nume lizibil.

Privea cu capul plecat, ca să se convingă, îl contempla pe Marele Prieten al morii, aproape reuşit, cafeniu şi înzestrat cu puteri tainice, care avea să pună în mişcare aripile, făcându-le să trosnească dacă nu astăzi, în orice caz mâine, iar în vreme ce el contempla tabloul, tata i-a spus în felul său de a folosi cuvintele: Interdicţia începe din clipa când s-a luat cunoştinţă de ea, nu scrie aşa, Max? — Da, a spus pictorul, mirat, aşa scrie, iar tata încet, dar destul de clar ca să se înţeleagă: Aşa cred şi eu, din chiar clipa asta. Atunci, pictorul şi-a strâns ustensilele, singur, fără ajutorul postului de poliţie Rugbüll, probabil nici nu aştepta vreun ajutor. S-au strecurat unul după altul prin gardul viu, au străbătut grădina cu paşi ţepeni.

S-au dus în atelier, care fusese construit în latura locuinţei, aşa cum şi-l dorise pictorul, un atelier cu oberliht, având numai parter, cu cincizeci şi cinci de nişe şi colturi formate din dulapuri vechi şi poliţe burduşite şi din numeroase culcuşuri tari, improvizate, în care, cum îmi dădea câteodată prin minte, dormeau toate creaturile poznaşe, dar şi ameninţătoare ale pictorului, profeţii galbeni şi zarafii şi apostolii, cobolzii şi precupeţii verzi şi vicleni. Acolo dormeau cu siguranţă şi slovenii şi dănţuitorii de pe plajă, apoi fireşte şi truditorii câmpiilor, încovoiaţi de vânt; n-am numărat niciodată culcuşurile din atelier. Numărul băncilor şi al scaunelor pliante cu fundul de pânză te făcea de asemenea să presupui că aici lua loc uneori tot poporul fosforescent pe care îl eliberase din fantezia lui, inclusiv trândavele păcătoase blonde. În chip de mese erau nişte lăzi, în chip de vaze, nişte borcane de marmeladă şi nişte căni solemne; se aflau acolo aşa de multe vaze, încât ar fi trebuit să pustieşti o grădină întreagă, ca să le umpli, şi erau umplute întotdeauna, ori de câte ori am fost în atelier, pe fiecare masă se găsea un buchet, ardea aşa în

flăcări şi se lauda singur cu propria-i frumuseţe.

Într-un colţ, aproape de chiuvetă, lingă peretele opus uşii, se afla o masă lungă aşezată pe capre, atelierul de ceramică, iar deasupra, pe o poliţă a zidului, se uscau figurine şi capete ţuguiate.

Au intrat aşadar, au pus jos ustensilele, iar pictorul s-a dus să scoată dintr-o ladă de lemn rachiul olandez. Tata s-a aşezat pe un scaun, s-a ridicat, şi-a descheiat pelerina şi s-a aşezat din nou.

Se uita spre ferestrele înguste ale locuinţei. Ferestrele erau uşor boltite în afară şi nu îngăduiau să se vadă în casă. Într-o ladă a foşnit nişte lână de lemn. A fost ruptă o foiţă, apoi s-a târşâit ceva pe podeaua atelierului. Pictorul a scos o sticlă, a ţinut-o în lumină, a şters-o de manta, a ţinut-o din nou în lumină şi s-a arătat mulţumit. A pus sticla jos, a pescuit cu dibăcie de pe poliţă două pahare, două pahare groase, verzi, cu picior înalt, pe care le-a umplut stângaci, în orice caz mai nesigur ca de obicei, a împins unul dintre pahare spre tata şi l-a poftit să bea.

Nu-i aşa, Jens, a spus pictorul, după ce au băut, şi tata, aprobator: Dumnezeu ştie, Max, Dumnezeu ştie. Pictorul a umplut încă o dată paharele şi a pus sticla sus pe poliţă, unde putea fi ajunsă numai cu greutate, apoi au stat tăcuţi unul în faţa celuilalt, atenţi, dar nu pânditori. Ascultau cum trece vântul vuind peste casă şi cercetează până-n fund căminul de-alături. Afară, în curte, vântul a azvârlit în aer un stol de vrăbii şi l-a amestecat cu un cârd de grauri. Lucarnele şi girueta nu se linişteau o clipă. Un miros nedefinit de ars plutea în aer, ei cunoşteau mirosul, aveau pentru el o explicaţie: olandezii ard turbă, au spus şi s-au liniştit.

Pictorul a arătat mut spre pahar, au băut, apoi tata s-a ridicat, pătruns de căldura rachiului olandez, a păşit încolo şi-ncoace, s-a dus aşa de la masă până la un colţar, a ridicat acolo privirea şi şi-a odihnit-o pe un tablou cu titlul „Pierrot încearcă o mască", a lăsat-o să alunece şi pe „Seara mânjilor", pe „Femeia limonie" pe urmă s-a răsucit din nou şi a revenit la masă – până când a ştiut în sfârşit ce voia să spună. Cu o mişcare nehotărâtă dar totuşi cuprinzătoare către tablouri, a spus: Iar Berlinul vrea să interzică astea. Pictorul a ridicat din umeri: Există alte oraşe, a spus el, există Copenhaga şi Zürich, există Londra şi New Yorkul, şi există Parisul. — Berlinul rămâne Berlin, a spus tata, pe urmă: De ce oare, Max? De ce vor asta de la tine? De ce trebuie să încetezi să pictezi? Pictorul a ezitat. Probabil vorbesc prea mult, a spus el. Vorbeşti? a întrebat tata. Culoarea, a spus pictorul, culoarea are întotdeauna ceva de povestit: câteodată chiar şi afirmă. Cine cunoaşte culoarea. — În scrisoare mai e şi altceva, a spus tata: mai e ceva şi despre otravă. — Ştiu, a spus pictorul cu un zâmbet acru, apoi după o pauză: Nu le place otrava. Dar un pic de otravă e necesară – pentru claritate. A îndoit spre el un lujer de floare, cred că era o lalea, a pocnit din degete spre petale, la fel ca Marele Prieten al morii spre aripi, a pocnit sau a tras, cum ar fi făcut-o cu un pistol, izbind precis cu degetul arătător floarea şi spulberând-o, apoi a lăsat lujerul să se-ndrepte iute la loc. După asta s-a uitat în sus spre sticlă, dar n-a

mai luat-o de pe poliţă. Tata îşi dădea fireşte seama că îi mai e dator ceva lui Max Ludwig Nansen, de aceea a spus: Nu mie mi-au trecut prin cap toate astea Max, poţi să mă crezi. N-am nici în clin, nici în mânecă cu interdicţia hotărâtă împotriva cuiva de a-şi face meseria, eu n-am decât datoria s-o transmit.

Ştiu, a spus pictorul, apoi: Nebunii ăştia, ca şi când n-ar şti că aşa ceva e cu neputinţă: interzicerea de a picta. Probabil că ei pot face multe cu mijloacele pe care le au, pot interzice fel de fel de lucruri, oricare lucru, dar pe ăsta nu: să-l facă pe cineva să nu mai picteze. Au mai încercat-o şi alţii, mult înaintea lor. N-au decât să citească: împotriva tablourilor nedorite n-a existat încă niciodată vreun mijloc de apărare, nici surghiunul, nici orbirea, iar când au poruncit să li se taie mâinile, pictorii au zugrăvit cu gura. Nebunii ăştia, ca şi când n-ar şti că există şi tablouri invizibile.

Tata a dat strâns roată mesei, la care şedea pictorul, i-a dat roată, însă n-a mai întrebat nimic, ci s-a mărginit să constate: Dar interdicţia e hotărâtă şi rostită. Max, asta-i. — Da, a spus pictorul, la Berlin, şi l-a privit încordat pe tata, deschis, dornic să ştie, nu l-a mai eliberat din privirea lui, ca şi când ar fi vrut să-l constrângă să spună ceea ce el, pictorul, ştia de mult, şi nu cred să-i fi scăpat că tatei nu i-a fost până la urmă uşor să declare: Pe mine, Max – pe mine m-au însărcinat să supraveghez respectarea interdicţiei de a picta: tu trebuie să ştii şi asta.

Pe tine? a întrebat pictorul, şi tata: Pe mine, da, sunt cel mai aproape de-aici.

Se priveau, unul şezând, celălalt în picioare, s-au măsurat în tăcere o clipă, s-au scrutat probabil în privinţa celor ce cunoşteau unul despre celălalt şi şi-au imaginat în ce raporturi vor fi ei doi în viitorul apropiat şi aşa mai departe, ori cel puţin s-au întrebat pe cine puteau ei să conteze de aci înainte, când aveau să se întâlnească pe undeva. Aşa cum se măsurau scrutându-se, repetau, cred eu, un tablou al pictorului, intitulat simplu „Doi la gard", în care doi bărbaţi bătrâni, ridicând ochii în lumina verde-oliv, se descopereau unul pe altul, doi bărbaţi, care putuseră să se cunoască de mult având grădinile învecinate, dar care abia în această clipă anumită luau cunoştinţă unul de altul într-o defensivă uimită. În orice caz, îmi închipui că pictorul ar fi întrebat bucuros altceva decât ceea ce a întrebat în cele din urmă: Şi cum, Jens? Cum ai să supraveghezi respectarea interdicţiei? Încă din clipa aceea, tata n-a mai luat în seamă familiaritatea ce răsunase în întrebare, a spus: Aşteaptă doar, Max.

Atunci pictorul s-a ridicat, a plecat capul puţin într-o parte şi l-a măsurat pe tata în aşa fel, de parcă în clipa aia şi-ar fi şi putut da seama de ce e în stare acesta; iar când tata a socotit că sosise momentul să-şi ia pelerina şi să şi-o prindă cu cheutoarea între picioarele crăcănate, pictorul a spus: Noi, ăştia din Glüserup, hai? iar tata, fără să ridice capul: Nu putem să ieşim din pielea noastră – noi ăştia din Glüserup. — Atunci fii cu ochii pe mine, a spus pictorul. Asta cred că trebuie s-o şi fac, a spus tata, şi a întins mâna lui Max Ludwig Nansen, care i-a apucat-o şi i-a strâns-o îndelung, până când au ajuns

amândoi la uşă. În faţa uşii, care ducea în grădină, mâinile lor s-au desfăcut. Tata stătea foarte aproape de uşă, aproape înghesuit de pictor, nu putea să vadă clanţa, o bănuia lângă şoldul lui şi a apucat de mai multe ori în gol, înainte de a o simţi în pumn, a apăsat-o numaidecât, dornic să se îndepărteze de pictor.

Vântul l-a smuls din cadrul uşii. Fără voie, tata a ridicat braţele, le-a întins în lături, dar mai înainte ca vântul de nord-vest să-l salte, şi-a proptit un umăr împotriva vijeliei şi s-a îndreptat spre bicicletă.

Pictorul a închis uşa, înfrângând rezistenţa vântului. S-a arătat la una din ferestrele dinspre curte. Poate că voia sau chiar trebuia să vadă cum tata şi cu mine plecăm de-acolo sub vânt. Poate că simţea pentru prima dată nevoia să se asigure ca tata părăsea cu adevărat curtea de la Bleekenwarf şi de asta ne urmărea plecarea anevoioasa.

Cred ca şi Ditte şi doctorul Busbeck s-au uitat după noi, până când am ajuns la farul automat roş-alb, iar atunci Ditte va li întrebat: Gata? iar pictorul, fără să se întoarcă: Gata, şi Jens trebuie să supravegheze respectarea interdicţiei. — Jens? va fi întrebat Ditte, iar pictorul: Jens Ole Jepsen din Glüserup: el e cel mai aproape de-aici.

3
Pescăruşii

Prin vizetă se uita cineva, am simţit-o numaidecât, n-am avut decât să tălmăcesc durerea ce-mi aluneca pe spinare, ascuţită ca un vârf de ac, şi am ştiut că un ochi cercetător, să zicem: un ochi rece lipit de vizetă mă observa, în vreme ce scriam şi scriam. Prima dată m-am simţit observat, atunci când tata şi pictorul tocmai beau împreună; din clipa aceea, privirea lungă, chinuitoare înfiptă în ceafa mea n-a mai vrut să mă lase în pace, îmi aluneca pe piele, pişcându-mă, ca nisipul zburător foarte fin; totodată mai auzeam în faţa uşii celulei paşi în vârful picioarelor, ţistuieli, chiar şi strigăte de bucurie pe jumătate sugrumate, trebuia deci să-mi dau seama că pe coridorul expus la curent se aflau nu mai puţin de două sute douăzeci de psihologi nerăbdători, veniţi să afle amănunte despre mine şi despre tema mea de pedeapsă.

Priveliştea pe care le-o ofeream, observat prin vizetă, trebuie că-i impresionase atât de mult, încât unora le scăpau exclamaţii spontane, nestăpânite, ca „simptomul Bulzer" sau „prag simultan obiectiv", şi poate, cine ştie, coada s-ar fi târât încă şi acum pe la vizetă, dacă n-aş fi pus capăt scenei: cu o senzaţie de nelinişte în ceafă, cu durerea ce-mi ciocănea în spinare, am concentrat în oglinda de buzunar lumina becului electric şi am azvârlit-o pe neaşteptate asupra vizetei. Raza a curăţat vizeta. S-au putut auzi de-afară o exclamaţie frântă, un avertisment rostit pe jumătate, apoi o agitaţie şi un tropăit şi paşii unei coloane care se-ndepărta uitând din ce în ce mai mult de prudenţă: încordarea din spinare îmi pierise, durerea încetase.

Mi-am netezit satisfăcut caietul de teme, am făcut lângă masă câteva exerciţii de destindere; apoi cineva a vârât o cheie în broască, uşa s-a deschis şi Joswig, cu acelaşi aer jignit, a intrat la mine fără o vorbă, însă cu palma deschisă, cerând. Joswig îmi cerea tema. Pretindea tributul orei de germană, pe care Himpel sau Korbjuhn, mai curând cred că directorul Himpel îl rugase să i-l aducă. Am luat un aer mirat, m-am arătat speriat şi nu l-am putut scuti să-mi arunce o privire mustrătoare, dar paznicul nostru preferat mi-a atras doar atenţia asupra zorilor de zi ce se iveau deasupra Elbei şi a spus: Dă-ncoace aia, ca să ieşi de-aici; în acelaşi timp mi-a luat caietul, l-a îndoit, a răsfoit filele, făcându-le să fluture foşnind sub degetul lui mare şi s-a convins astfel că nu stătusem degeaba.

Cred că în vocea lui răsuna o mulţumire părintească, atunci când a spus: Ei bine, Siggi, ceea ce trebuie făcut, până la urmă se face, chiar dacă e vorba de o compunere. Mi-a pus aprobator o mână pe umăr, a zâmbit, a clătinat din cap. Mi-a atras atenţia că scrisesem toată noaptea. Mi-a spus că directorul o să mă laude cu siguranţă. Mă privea cu recunoştinţă şi s-a oferit să-mi ducă îndată

caietul în clădirea direcţiei, voia să se şi îndrepte spre uşa, când l-am strigat şi i-am cerut caietul înapoi. Paznicul nostru preferat a căscat ochii la mine nedumerit şi cu bănuială, a strâns caietul făcut sul, l-a ridicat si mi-a spus: Dar pedeapsa, Siggi, pedeapsa ai executat-o totuşi cu asta.

Am dat din cap. Am spus: Pedeapsa e abia la început. Deocamdată „Bucuriile datoriei" n-au fost decât pregătite, nimic mai mult. Totul e abia la început.

Karl Joswig a răsfoit capitolul meu introductiv, a numărat paginile şi a întrebat neîncrezător: Nu eşti gata, cu toate că ai scris toată noaptea? — Originea, am spus, n-am scris aici decât despre originea bucuriei, la care el, din nou uşor jignit: Trebuie oare s-o lungeşti atât de mult? — Bucuriile au durat mult, am spus, şi pe urma: O temă de pedeapsă trebuie luată în serios, nu-i aşa? Mi-a răspuns că da. Dacă pedeapsa se desfăşoară cu succes, atunci şi îndreptarea e reuşită. Tocmai, am spus eu. Ştii ce-aştept de la tine, a spus el. Da, am zis. Îmi eşti dator o temă de pedeapsă reuşită, mi-a spus, de-aia ai să rămii în camera asta zăvorită, până când ai să fii gata. Ai să mănânci singur. Ai să dormi singur. Tu ai să hotărăşti când vrei să te-ntorei la noi.

Pe urmă mi-a reamintit ce mi-a cerut directorul Himpel, a repetat că lucrarea mea de pedeapsă nu are niciun termen si aşa mai departe, iar la sfârşit, mai înainte de a pleca să-mi aducă gustarea de dimineaţă, mi-a dat caietul înapoi şi m-a întrebat cu sinceră compătimire: Sunt chestii rele astea cu care te chinuiesc?

Bucuriile datoriei, am răspuns.

Îmi parc rău, Siggi a spus el, şi, abia auzit, foarte rău, Siggi, a vârât fără voie mâna în buzunar, a scos două ţigări strivite, un plic de chibrituri plat, mi-a azvârlit repede totul sub saltea şi a spus cu un glas monoton: Fumatul în camere e interzis. — Da, am spus.

Cu asta a ieşit, iar de la gustarea de dimineaţă stau la fereastra cu gratii, văd zorii plutind peste Elba, peste fluviul acoperit de gheaţa în care puternicele remorchere şi spărgătorul de gheaţă „Emmy Guspel" îşi taie tiparele lor cu viaţă scurtă. Geamandurile stau înclinate sub presiunea gheţii ce alunecă la vale. În direcţia portului Cuxhaven, pe cer se derulează un transparent vopsit în ocru, lângă care se adună acum nori de zăpadă. Mica flacără sfâşiată de la rafinăria de petrol se ghemuieşte sub rafalele vântului, care devin mereu mai puternice şi mai turbate şi aduc până la mine păcănitul ciocanelor de nituit de la şantierul naval.

În atelierele noastre, la fel şi în biblioteca de pe insulă, în care acum îmi ţine locul Ole Plötz, specialistul în poşete, s-a început de mult lucrul, dar asta nu mă apasă, nu simt nevoia să mă aflu în apropierea prietenilor mei, nici chiar Charlie Friedländer nu-mi lipseşte, el care poate imita orice şi pe oricine, voci şi mişcări, vocea lui Korbjuhn, de exemplu, mişcările lui Himpel. Aş vrea să rămân aici, singur, singur în această celulă ce-mi apare ca o trambulină în balans, pe care am fost trimis, trebuie să mă arunc în jos, trebuie să sări şi să mă scufund, o dată şi încă o dată, până când voi fi scos la suprafaţă

totul, pietrele de domino ale amintirii, ca să zic aşa, pe care aş dori să le îmbin pe masa mea, bucată cu bucată.

Încă un tanc petrolier goneşte pe Elba în jos, este al şaselea de la gustarea de dimineaţă şi se numeşte „Kishu Maru" sau „Kushi Maru", n-are nicio importanţă, o să ajungă şi el unde trebuie, la fel ca „Betty Oetker" şi „Claire B. Napassis". Plutesc ridicate mult din apă, elicele lor bat în aer, făcând să spumege o supă din apă cu gheaţă, vor trece fuga pe lângă Glückstadt şi pe lângă Cuxhaven, iar în dreptul insulelor, mă gândesc, vor urma itinerarul obligatoriu spre vest – aproape cam prin dreptul nostru.

Totuşi n-aş vrea de loc să mă îmbarc pe ele, ca să cobor o dată pe uscat la Dharan sau la Caracas, nu-mi pot îngădui să mă transpun dus de curent sau de bunul plac în cine ştie ce situaţie, fiindcă şi eu trebuie să-mi urmez calea, care-i tot un itinerar obligatoriu şi care duce la Rugbüll, la cheiul amintirii, unde toate sunt aşezate în stive şi pregătite. Încărcătura mea se află la Rugbüll. Rugbüll este portul de destinaţie, ori cel puţin Glüserup, de aceea nu trebuie să lăsăm cârma în voia ei.

Cu câta stăruinţă se oferă şi se înghesuie acum toate, când parâmele au fost desfăcute, şi cu cât adevăr pot fi reconstituite: desfăşor pur şi simplu ţinutul neted, sap în el câteva şanţuri şi canale întunecate, pe care le echipez cu ecluze olandeze, aşez pe coline artificiale cele cinci mori, pe care ie puteam zări de pe şopronul nostru – printre ele şi moara mea preferată fără aripi – şi pun în jurul morilor şi al fermelor văruite în alb şi roşu ruginiu digul, ca un braţ arcuit protector, mai înfig în vest farul cu căciulă roşie şi dau drumul Mării Nordului să împroaşte zăgazul – acolo unde pictorul, din cabana lui de scânduri, o contempla cum se repede şi asaltează şi spală spumegând uscatul – iar acum nu mai am nevoie decât să urmez drumul îngust, pavat cu cărămizi, ca să am în faţă Rugbüllul meu, adică mai întâi tăbliţa cu inscripţia „Postul de poliţie Rugbüll", sub care şedeam atât de des şi-l aşteptam pe tata, câteodată pe bunicul, mai rar pe Hilke, sora mea.

Cât de încremenite îmi stau acuma la îndemână toate, ţinutul, lumina vie, drumul pavat cu cărămizi, bălţile de turbă, tăbliţa, care era bătută în cuie pe un stâlp decolorat, cât de liniştite ies toate la iveală dintr-un amurg submarin, chipurile oamenilor, copacii încovoiaţi, orele de după amiază, în care vântul se domolea, toate îmi revin în amintire şi eu stau iarăşi în picioarele goale sub tăbliţă, îl urmăresc cu privirea pe pictor – sau numai mantaua pictorului – care flutură pieziş pe dig şi se îndreaptă către peninsulă, şi e primăvară la noi în nord, cu aer sărat şi vânt rece, şi aştept iarăşi în ascunzătoarea mea, în dricul căruţei fără roţi, cu oiştea îndreptată în sus, o aştept pe sora mea Hilke şi pe logodnicul ei, care or să se ducă îndată pe peninsulă, ca să adune ouă de pescăruşi.

Mă milogisem şi-i rugasem să mă ia cu ei pe peninsulă, dar Hilke n-a vrut, Hilke a hotărât simplu: Aşa ceva nu-i pentru tine, şi de-aia zăceam acum făcut ghem pe scândurile negeluite ale căruţei, ca să-i aştept şi să-i urmez fără să mă observe, pe cât cu putinţă să nu mă observe. Tata şedea înăuntru, în biroul

lui strâmt, în care n-aveam voie să intru, şi scria cu litere rotunjite larg rapoarte, în vreme ce mama se încuiase în dormitor, ca de atâtea ori în acea primăvară nefericită, în care Hilke ni-l adusese pentru prima dată în casă pe logodnicul ei, pe „Addi" al ei, cum îi spunea ea lui Adalbert Skowronnek. I-am auzit ieşind din casă, i-am văzut printr-o crăpătură cum trec pe lângă şopron spre drum, Hilke înainte, în felul ei poruncitor şi îndărătnic, el, ca întotdeauna, cu un pas în urmă, călcând cu picioare ţepene. Ei doi, mă gândesc, nu-şi împleteau degetele, braţul nici unuia nu căuta un loc de odihnă pe şoldul celuilalt – încrucişându-se – nici nu păreau să pună preţ pe un dialog prin atingeri cu înţeles, pe când se îndreptau spre drumul de cărămidă, înfăşuraţi în mantalele lor de ploaie foşnitoare, şi coteau apoi, spre dig, fără să se uite înapoi. Mergeau aşa, de parcă ar fi ştiut că sunt supravegheaţi, umblau stingheriţi, cu mişcări prea asemănătoare, mai ales însă străduindu-se să dea impresia că singurul lucru pe care sperau să-l găsească erau ouăle de pescăruşi. Rigiditatea involuntară a spinării, pasul greu, amintind un pas cu ghete de plumb, evitarea oricărei atingeri – toate astea păreau să fie doar urmarea faptului că perdeaua de la dormitor se mişca domol, se ridica umflându-se şi cădea înapoi, sau chiar era trasă repede.

Ştiam sigur că ea stătea acolo. Ştiam că se uita încoace, dezaprobator şi scoasă din fire în felul ei, strâmbând din buze a dispreţ, cu faţa aspră, roşcată, imobilă. Ţigan,: atâta îi spusese încet, ieşindu-şi din sărite, tatei, când aflase că Addi Skowronnek era muzicant, acordeonist, şi că lucra la „Pacific", acelaşi hotel din Hamburg, unde Hilke era chelneriţă: ţigan, şi după aia se închisese în dormitor, Gudrun Jepsen, coloana maternă a vieţii mele.

Am rămas liniştit în căruţă, cu tâmpla apăsată pe scândură, cu un genunchi îndoit, mă uitam la perdea şi trăgeam cu urechea la vocile ce se îndepărtau încolo spre dig, spre mare, am aşteptat aşa până când n-am mai observat nicio mişcare înapoia ferestrei de la dormitor şi n-am mai auzit vocile, atunci am ţâşnit, am sărit din căruţa mea şi am zburat ca săgeata de-a dreptul în şanţul de pe marginea drumului, prin care i-am urmat pe cei doi, aplecat spre taluz.

Hilke ducea coşul de rafie. Acum mergea uşor îndoită din mijloc, ca şi când ar fi vrut să-şi facă vânt pentru o săritură, ca şi când ar fi vrut să părăsească dintr-o singură săritură cuprinsul casei. Ghetele ei albe, pe care le frecase cu cretă luată de la mesele de joc, străluceau pe drumul de cărămidă roşie. Părul lung, pe care în casă îl purta desfăcut, şi-l îndesase sub gulerul mantalei, dar nu destul de strâns, nu destul de adânc, fiindcă îi aluneca sau îi scăpa mereu în faţă, în şuviţe groase, încât din spate părea că nu are gât şi capul îi arăta ca o bilă turtită. Picioarele foarte apropiate unul de altul, cu pulpe tari, prea încovoiate spre interior, se atingeau unul de altul puţin înainte de a se poticni de ceva, câteodată pulpele se frecau, se izbeau între ele, dar ea nu simţea asta şi probabil că n-a simţit-o niciodată, fiindcă mersul ei îşi păstra aceeaşi nepăsătoare şi oarbă energie ca tot ce făcea şi ca planurile pe care le urmărea. O furnică, aş zice, o furnică roşie. Nici măcar o singura dată nu s-a uitat în jurul ei, nu s-a asigurat de nimic, nu s-a încredinţat de nimic, în vreme

ce el, Addi, acordeonistul, îşi arunca mereu ochii înapoi iute şi foarte atent, înaintând cu un mers în care se afla o uşoară nehotărâre, iar eu a trebuit să ţin socoteală de faptul că mă descoperise sau că i se năzărise brusc ceva ce-ar fi vrut să facă atunci cu mult mai bucuros decât să adune ouă de pescăruşi. Ţinea mâinile în buzunare şi fuma, fiindcă îi era frig, iar vântul îi azvârlea norişorii pâlpâitori peste umeri. Din timp în timp se întorcea cu un salt şi făcea câţiva paşi înapoi împotriva vântului, încovoindu-se adânc în mantaua sa de ploaie, şi atunci puteam să-i văd bine faţa, o faţă palidă, aspră de febră, capabilă parcă de o singură expresie, o îngăduinţă plină de mulţumire, cu care te întâmpina şi pe care n-o lepădase nici când a băgat de seamă că mama nu l-a poftit să ia loc şi că vecinii, la care l-a târât Hilke, nu i-au adresat nici măcar o singură întrebare. Nimeni nu putea să-şi dea seama de ce suferă, nimeni n-a aflat de la el însuşi ce-l bucura şi de ce se temea, fiindcă nu purta la vedere decât această îngăduinţă satisfăcută, cu care a apărut la noi şi care s-a întipărit pentru totdeauna în amintirea noastră.

Dar cei doi nu trebuie să dispară înapoia digului, trebuie să-i ţin sub ochi, îi urmăresc acum, aşa cum i-am urmărit atunci, lipit de taluzul şanţului, ghemuit şi drept la adăpostul ecluzei, apoi cu mai puţină grijă, ascuns de brâul de stuf şi, în sfârşit, chiar sub culmea digului, unde, dacă s-ar fi uitat în jur, n-aveam altceva de făcut decât să mă aplec, ca să nu fiu descoperit. Au traversat digul prin locul pe unde tata îşi împingea în sus bicicleta în nenumăratele lui drumuri spre Bleekenwarf, n-au şovăit acolo nici măcar o clipă, ca să admire cum se obişnuia marea, ci s-au repezit la vale în direcţia apei, spre cărarea care ducea de-a lungul ţărmului întărit, încovoindu-se după cotiturile digului până la cârciuma „Priveliştea estuarului", până la peninsulă.

Aici s-au oprit. Au stat locului lipiţi unul de altul. Hilke şi-a sprijinit un umăr de pieptul lui, a făcut un gest spre Marea Nordului, într-o direcţie unde n-am putut distinge nimic vrednic de atenţie, a descris încet, cu braţul întins, un arc de cerc, din care reieşea că îi dăruieşte Marea Nordului împreună cu toate scoicile ei, cu toate valurile şi minele şi toate epavele de pe fundul tulbure. Addi i-a pus surorii mele o mână pe umăr. A sărutat-o. Apoi i-a luat coşul din mână şi i-a dat putinţa să-l îmbrăţişeze, dar Hilke nu l-a îmbrăţişat, ci a spus ceva, la care şi el a spus ceva, cu trupul încordat, a întins mâna spre vârful acoperit cu nisip strălucitor al peninsulei şi i-a dăruit el acum surorii mele o bucată din Marea Nordului, să fi fost un kilometru pătrat şi jumătate.

Marea izbea întăritura de piatră a ţărmului, arunca stropi până la ei, limbi drepte, spumoase ţâşneau prin crăpăturile dintre pietre, cădeau pleoscăind înapoi, iar în larg, deasupra mării creştea o velatură întunecată din nori de ploaie, se apropia plutind, cu gabierul, zburătorul şi vela principală umflate de vânt, ceea ce i-a dat pare-se prilejui lui Addi să spună ceva, la care sora mea a spus şi ea ceva şi s-a lăsat râzând pe spate, astfel că el s-a văzut nevoit s-o prindă de braţe, imitând în glumă gestul unui poliţist care înhaţă pe cineva, şi s-o ducă pe poteca murdară încolo.

Chiar lângă potecă se întindea o linie a fluxului formată din iarbă de mare,

alge uscate şi sfărâmături de tot felul, iar paralel cu ea se desenau alte linii, mai vechi; fiecare flux violent îşi lăsase astfel urma, o dungă ce-i păstra amintirea şi depunea mărturie de puterea sau mânia mării pe timp de iarnă. Fiecare flux prădase altceva, unul îngrămădise pe uscat rădăcini albe, spălate, altul bucăţi de plută şi un coteţ de iepuri de casă făcut fărâme, mai erau acolo bulbi de alge brune şi scoici şi plase rupte şi plante de culoarea iodului, care arătau ca nişte şlepuri groteşti, iar sora mea şi acordeonistul mergeau pe lângă toate astea către peninsulă. N-au urcat spre cârciuma „Priveliştea estuarului", au trecut pe lângă ea pe partea dinspre mare, acuma mână în mână, stropiţi de spumă sclipitoare, cu feţele aprinse. Spre larg, acolo unde peninsula se înfigea netedă în Marea Nordului, se vedeau coroanele lânoase de spumă ale brizanţilor care se rostogoleau încoace din depărtări negre, se sfărâmau de fundul puţin adânc, veneau spumegând, ca un pârjol ce se-ntinde, se repezeau la deal şi alunecau la vale, însoţite de un vuiet neîntrerupt.

Peninsula şedea împlântată în mare ca o proră ascuţită de corabie, se înălţa domol dincoace către cocoaşa încreţită a unei dune lipsite de copaci şi acoperite doar de perişor cu paiul vârtos. Acolo cuibăreau pescăruşii. Acolo îşi construiau ei în fiecare primăvară cuiburile sărăcăcioase; între coliba paznicului păsărilor şi cabana pictorului, care se afla la piciorul unei dune şi avea o fereastră joasă, dar foarte largă îndreptată spre mare.

Acuma mergeam pe dig la adăpostul cârciumii, i-am pierdut din ochi pe Hilke şi pe Addi al ei, acordeonistul, care, probabil la dorinţa surorii mele, îşi cărase la noi acordeonul şi, fireşte, ar fi şi cântat cu el, dacă mama n-ar fi ieşit din odaie, exprimându-şi muteşte dezaprobarea, ori de câte ori tânărul pusese mâna pe instrumentul împodobit cu iniţialele de argint sau argintate, A.S. Tatei i-ar fi făcut plăcere să asculte cântecul lui preferat şi eu, de asemenea, mi-aş fi dorit cu drag un cântec interpretat de Addi, dar fiindcă mama arăta făţiş că nu suportă aşa ceva, acordeonul cel greu zăcea doar prin odaia Hilkei. Începusem să mă gândesc că ar trebui să probez în taină instrumentul, noaptea, în vechea mea căruţă.

M-am oprit pe platforma de lemn a cârciumii, m-am iţit printr-una dintre cele două ferestre în sala unde se afla un singur bărbat oacheş, aşezat la o masă goală, bărbatul a scos limba la mine, s-a făcut că vrea să arunce cu scrumiera, pe care se afla un schelet de scrumbie golit de carne, atunci am ţâşnit ca săgeata, pe sub peretele cu ferestre, şi m-am aflat numaidecât iarăşi pe taluzul digului, unde i-am văzut pe Hilke şi logodnicul ei, pieziş în faţa mea. Au mers unul în spatele celuilalt pe întăritura de pietre a ţărmului, până acolo unde uscatul începea să coboare prelungindu-se cu plaja netedă, strălucitoare a peninsulei, iar când au tăiat de-a curmezişul plaja, din nou mână-n mână, spre marea ce se vedea în fund, printre alge şi lemne aduse de apă – când s-au îndreptat prin pustietatea aceea către dune, i-ai fi putut lua drept Timm şi Tine, perechea de îndrăgostiţi din romanul „Fosforescenţele mării" de Asmus Asmussen.

Nu, asta nu-i cu putinţă, fiindcă Timm n-ar fi arătat cu îngrijorare spre

peretele de nori ridicat deasupra mării, n-ar fi îngheţat mai ales, aşa cum îngheţase el, nici nu s-ar fi ciucit atât de jos şi de speriat, atunci când un martin-argintiu s-a prăvălit deasupra lui cu aripile strânse, un proiectil albicios ce se apropia cu un zgomot şuierător. Addi s-a speriat atât de tare, încât nu numai că s-a făcut ghem, dar s-a şi răsucit într-o parte, atunci când pescăruşul a venit în picaj deasupra lui, astfel că n-a văzut când pasărea şi-a oprit căderea foarte aproape de el şi s-a lăsat smulsă de vânt spre înălţimi sigure, unde s-a pornit să scoată strigăte ascuţite de avertisment, chefnind şi tânguindu-se. Acesta era întotdeauna începutul. Un pescăruş deschidea atacul. Un martin-argintiu. Un martin-cu-trei-degete. Un martin-cu-cap-negru. Niciun pescăruş de pe coasta noastră nu-şi părăseşte de bună voie ouăle. Atacă. Se reped cu ochii lor roşii, cu ciocurile galbene. Zboară prefăcându-se că atacă.

Aş crede că acordeonistul nu mai văzuse niciodată aşa ceva: deodată s-au stârnit scoţând ţipete ascuţite două milioane de pescăruşi, au format deasupra peninsulei un nor sur-argintiu, care urca şi cădea vâjâind şi fâlfâind într-o răscoală nebună, un nor ce se rotea, se deplasa şi se îngrămădea pleoscăind, în vreme ce se scutura o ploaie albă de fulgi de pescăruşi, sau mai bine o zăpadă de puf, care umplea valea dintre dune, afânată şi caldă, în aşa fel că sora mea şi logodnicul ei ar fi putut să se ducă, fără nicio pregătire, la culcare, dacă ar fi vrut. Mie, ca să mă exprim astfel, îmi sărise inima.

Îndată ce pescăruşii se ridicaseră de pe cuiburile lor sărăcăcioase şi boltiseră deasupra peninsulei un cer nou plin de larmă, am coborât fuga de pe dig spre plajă, mi-am găsit acoperire înapoia unei lăzi de peşte sfărâmate şi m-am întins fără să răsuflu sub vuietul ce umplea văzduhul, ţinând strâns în mână băţul cu care, de-ar fi fost nevoie, aş fi sfărâmat capul unuia dintre martinii-polari cenuşii-albaştri. Probabil că i-aş fi rupt doar o aripă, l-aş fi dus acasă şi l-aş fi învăţat să vorbească.

Pescăruşii mă descoperiseră de mult, norul se rotea şi pe deasupra mea, şi deasupra mea pleoscăiau şi fâlfâiau aripi mânioase, iar în vreme ce martinii-gheţurilor, greoi, căutau să ia înălţime ca nişte bombardiere grele, martinii-cu-trei-degete, agili, dădeau ocol jos de tot peste plajă, se repezeau spre mine furioşi în zbor elegant, vâjâind în dreptul meu şi se îndreptau cotind scurt până departe deasupra mării, unde se grupau pentru noi atacuri.

Am sărit în picioare, am început să învârtesc băţul în cercuri repezi deasupra capului, aşa cum a făcut odată cineva – dar cine? — cu spada, ca să se apere de ploaie, şi aşa am părăsit plaja, dând din mâini, lovind, fugind sub atacurile iuţi ca săgeata după cele două perechi de urme, singurele urme pe nisipul umed. Doar o fugă scurtă, încordată, printre cuibarele duşmănoase, în care se aflau ouăle verzi-albăstrii, cenuşii şi negre-cafenii, apoi i-am văzut din nou în faţa mea.

Addi era mort. Zăcea pe spate. Îl omorâse un martin-sur, sau zece martini-râzători şi nouăzeci de elegante rândunici-de-mare. Îl găuriseră, îl scobiseră. Sora mea stătea în genunchi lângă el, îi aranja îmbrăcămintea, liniştită, îndemânatică, în orice caz fără să se jelească – ea care domina, plănuia şi

stabilea totul şi care putea să suporte orice, în afară de nesiguranţă şi şovăială – şi îşi cobora faţa adânc deasupra feţei lui, îl îmbrăţişa, se întindea peste el şi într-adevăr reuşi: picioarele lui Addi făceau din nou mişcări zvâcnite, smucite, convulsive, tânărul îşi zvârli braţele în sus, umerii îi fură străbătuţi de un tremur, corpul său se ridică.

Am uitat de toate. Agitându-mi băţul împotriva pescăruşilor ce se năpusteau tânguitori, am alergat spre ei, m-am aruncat în genunchi şi am văzut că obrazul vânăt al lui Addi zvâcnea, că el îşi încleşta fălcile şi scrâşnea din dinţi. Degetele îi erau încovoiate, cu degetul gros apăsat tare în palmă. Pielea îi strălucea de sudoare. Când deschidea gura, vedeam că vârful limbii îi era o rană.

Lasă-l, a spus sora mea, nu pune mâna pe el. N-avea timp să se mire că apărusem deodată lângă ea. I-a încheiat lui Addi nasturii de la cămaşă, l-a mângâiat cu sfială pe obraji, nu impresionată sau speriată, ci sfioasă, iar eu am putut să bag de seamă că sub dezmierdarea ei Addi se liniştea şi suspina, apoi s-a ridicat cu un zâmbet timid şi mi-a făcut un semn cu mâna, văzând că ţin pescăruşii la distanţă cu băţul.

Băţul meu zvâcnea încolo şi-ncoace, uluia pescăruşii, retezându-le atacul. Mă purtam în aşa fel, de parcă n-aş fi avut timp să ascult reproşurile pe care mi le pregătea sora mea: luptam pentru Addi. Da. Am descris, luptând, o roză a vânturilor liberă în jurul nostru. Repezindu-mă câţiva paşi, sărind, rotind din încheietura mâinii băţul, apăram grupul nostru împotriva pescăruşilor, în timp ce Hilke aduna repede ouă în coşul de rafie, iar Addi doar stătea acolo buimăcit şi-şi freca ceafa, o ceafă uimitor de bătrânicioasă, cum a trebuit să constat, cutată şi încă de pe acum puţin pergamentoasă.

Pescăruşii şi-au schimbat brusc tactica. Băgaseră probabil de seamă că nu pot ajunge la niciun rezultat prin atacuri simulate, numai câteva păsări răzleţe, mai ales martini-suri, se mai repezeau spre noi, cu picioarele lor de înotătoare gata întinse, cu gâtiejurile coralii căscate, cu nişte aripi ca de Junkers-87, dar dihăniile astea nu erau decât o ariergardă încă nelămurită: căci toţi ceilalţi pescăruşi se organizau deasupra noastră, formând un nor neted, fâlfâind pe loc cu bătăi pleoscăitoare din aripi şi lansau asupra noastră un bombardament de ţipete. Fiindcă zborurile în picaj nu fuseseră de niciun folos, trebuia să fim puşi pe fugă prin ţipetele pescăruşilor. Răsunau zbierete. Ţiuituri. Huruieli si chefnituri. Mieuneli ascuţite. Ni se înfigeau în creier, în măduva spinării, pielea ni se încrâncena.

Addi îşi astupase urechile zâmbind. Hilke, aplecată, aduna ouă în coşul de rafie, atinsă la tot pasul de găinaţul pieziş al pescăruşilor. Eu nu mai făceam altceva decât să-mi azvârl băţul în aer, stârnind o răzmeriţă din care plouau fulgi. Uneori, băţul dispărea printre toate aceste trupuri şi aripi, iar o dată am lovit în piept un martin-roz, dar pasărea n-a căzut, n-a bufnit la picioarele mele. Nu puteam de loc să găuresc cerul ăla furtunos de pescăruşi. Nu izbuteam să-l înspăimânt, nici să-l reduc la tăcere. Pescăruşii lărmuiau, clar noi făceam faţă larmei.

O dată, un pescăruş a dat să mă apuce clănţănind de picior, iar pentru că băţul meu nu l-a nimerit, am azvârlit după el cu un ou, oul i s-a spart în spinare, iar gălbenuşul, plesnind, l-a împodobit cu însemne galbene de ştab: după aia a zburat spre Brazilia.

Addi mi-a făcut un semn de recunoştinţă cu capul, văzuse că am nimerit pasărea, a venit la mine şi m-a tras sub mantaua lui de ploaie, fiindcă dinspre mare se repezeau spre noi primele izbituri ale furtunii, primele rafale violente, care culcau la pământ firele de perişor, smulgeau fuioare de nisip ca nişte fanioane şi mă loveau cu ele peste picioarele goale.

A chemat-o pe Hilke, care continua să adune cu sârguinţă ouă. I-a arătat frontul de ploaie şi marea. Arcul orizontului se scurtase, se înceţoşase, acoperindu-se cu o cortină albicioasă care se apropia de noi fluturând. În faţa ei, apa fulgera şi sclipea, iar de pe crestele de valuri vântul smulgea trene scânteietoare.

Termină, a strigat Addi, dar sora mea nu l-a auzit, sau l-a auzit şi şi-a văzut mai departe de treabă, vrând să umple coşul cu ouă, aşa că am urmat-o încetişor, adică: eu deschideam drum spre ea, printre pescăruşi. Mă simţeam bine sub mantaua de ploaie a lui Addi, îmi păstram doar o deschizătură, ca să văd şi să lovesc. Simţeam căldura corpului lui, îi ascultam respiraţia grăbită, resimţeam ca pe o binefacere apăsarea uşoară a mâinii sale pe umărul meu.

Termină, a strigat el din nou, fiindcă vântul a încetat brusc să bată şi a început să plouă. Dincolo de haşurarea puternică a ploii, Hilke apărea mică şi îndepărtată, dar continua să alerge, plecată de şale printre cuiburile lipsite de ocrotire, până când, deodată, un fulger a căzut asupra mării, sau mai curând a spintecat văzduhul; rădăcina unui fulger s-a arătat sfâşiind orizontul întunecat, apoi un tunet cumsecade, aş zice blând s-a rostogolit peste Marea Nordului încoace; în clipa aceea, sora mea s-a îndreptat de mijloc, s-a uitat spre mare, apoi spre noi, ne-a arătat cu braţul întins într-o anumită direcţie şi a alergat îndată într-acolo, stingherită rău de pulpele ei încovoiate spre interior, iar nouă nu ne-a rămas altceva de făcut decât s-o urmăm.

Pescăruşii s-au stârnit iar. Şi-au deschis ciocurile gata de apărare. O cascadă de ţipete nebune s-a prăvălit peste noi, în vreme ce fugeam de ploaie şi furtună, prin nisip, prin valea dintre dune, peste dună. Vântul se pornise din nou şi ne azvârlea ploaia în faţă, ploaia de primăvară de la Rugbüll, care dovedeşte şanţurilor şi canalelor că sunt prea înguste, care potopeşte păşunile şi spală de pe crupele ciolănoase ale vitelor bălegarul uscat şi cu ţurţuri rămas din iarnă.

Când plouă la noi, ţinutul îşi pierde perspectiva neîngrădită şi adâncimea lipsită de apărare, o ceaţă ca bura atârnă deasupra lui şi îţi ia vederea; totul devine mai scund, mai scurt, sau creşte, căpătând o culoare neagră, o formă de bulb şi pur şi simplu n-are niciun rost să-ţi cauţi adăpost sub vreun acoperiş, ca să aştepţi sfârşitul ploii, căci sfârşitul nu se poate prevedea, poţi să constaţi bucuros că ploaia a stat abia când te trezeşti într-o dimineaţă. Dacă doar ar fi plouat, presupun că ne-am fi dus liniştiţi acasă, dar furtuna, fulgerele ce

spintecau văzduhul deasupra mării, tunetul, rafalele violente de vânt ne-au pus pe fugă peste dune; sub furia stihiilor, nu mergeam, ne clătinam peste nisipul moale şi ud al dunei, urmând-o mereu pe Hilke, care gonea acum spre cabana pictorului, ajungea la cabană şi smulgea nurnaidecât uşa din clanţă, dar n-o închidea, ci rămânea pe loc în deschizătura întunecată, haşurată de ploaie, îndrumându-ne prin semne să ne grăbim, până când am ajuns la ea. Ne-a chemat în cabană. A trântit uşa şi a oftat mulţumită.

Zăvorul, a spus pictorul, trebuie să tragi şi zăvorul, iar sora mea a izbit cu pumnul în zăvor, pe urmă am rămas cu straiele picurând în cabana pictorului.

Am ieşit nurnaidecât de sub mantaua lui Addi, am ocolit masa de lucru până la fereastra largă şi am privit afară ca şi în alte rânduri, aşteptând ca şi în alte rânduri să văd leşul unui om adus de valuri, un aviator mort, pe care valurile să-l arunce spre plajă, iar sorbul mării să-l tragă înapoi, şi probabil că pictorul ştia după ce mă uit, fiindcă a spus zâmbind: Furtună, azi nu există decât furtună.

Îl însoţisem adesea până în cabana lui şi stătusem alături pe masa de lucru în vreme ce el observa naşterea sau sfârşitul unui val, ori norii, ori lumina tiranică ce-nvăluia marea, iar atunci, când îl descoperisem împreună pe aviatorul mort, mă ţinuse îndelung nemişcat pe masă şi se uitase numai la corpul care plutea şi se rostogolea domol, mişcându-se destins, care îşi însuşise în aşa măsură ritmul hulei, încât se clătina el însuşi lin la fel ca hula şi se balansa moale, da, şi a durat pentru mine prea mult, până când am coborât în sfârşit fuga şi l-am tras pe plajă pe aviatorul mort.

Numai furtună, a spus pictorul şi a zâmbit în semiîntuneric, apoi a scos o batistă mare şi mi-a uscat faţa, în timp ce eu căutam cu ochii zbuciumul înspumat al mării şi, după părerea lui, nu stăteam destul de liniştit, fiindcă de mai multe ori mi-a poruncit: Stai cuminte, stai odată cuminte, Witt-Witt. Era singurul care-mi spunea aşa, şi de ce nu: witt-witt este strigătul grăbit, îngrijorat al nisiparilor, altceva nu le mai trece prin cap, probabil că nici pictorului nu i-a trecut altceva prin minte în legătură cu mine, în orice caz mă numea aşa, iar când auzeam Witt-Witt mă uitam în jur sau mă apropiam sau stăteam liniştit. Max Ludwig Nansen mi-a frecat şi părul până ce mi l-a uscat, apoi şi gâtul şi picioarele, după aia a întins batista lui mare Hilkei, care a început şi ea să se şteargă, să-şi pieptene şi să-şi apese cu degetele părul lung şi ud. Vântul venea aspru şi în rafale dinspre întinderea mării şi făcea zarvă dincolo de uşă. Nu se mai vedea niciun pescăruş, nici măcar paznicii lor nu se avântau în văzduh. Marea spumega şi sclipea, eu mi-am încovoiat spinarea, mi-am lăsat capul pe umăr, mă uitam peste spumă şi sclipiri şi-mi închipuiam că marea e cerul şi cerul întunecat, mare, iar când am ridicat privirea şi m-am întors, am descoperit-o.

Jutta sta ghemuită, tăcută şi nemişcată, lângă dulap, sta ciucită turceşte pe podea, cu mâinile în poală, cu pulpele ei slabe atât de îndepărtate, încât stofa rochiei i se întinsese să crape, iar eu o vedeam cum zâmbeşte, răspunzând zâmbetului tulburat şi buimac al lui Addi.

Eram uluit. Mă uitam de la unul la altul, de la faţa osoasă, batjocoritoare, de ogar a Juttei la Addi, care sta acolo ţeapăn şi inutil, un manechin cu o expresie de uimire şi aşa mai departe, a cărei întreagă admiraţie era trezită de o fată de şaisprezece ani, cu grumazul slab, cu pulpe slabe şi cu ochi iuţi, iscoditori – tocmai Jutta, care nu gândea niciodată ceea ce spunea şi care vrăjise ferma de la Bleekenwarf, de când pictorul o primise acolo împreună cu fratele ei mic, afurisit după moartea părinţilor lor, care fuseseră tot pictori.

În orice caz, am încercat să înţeleg acest joc mut de recunoaştere, şi tocmai voiam să spun ceva, când sora mea mi-a luat-o înainte: Şterge-te, Addi, ploaia e rece, şi în acelaşi timp i-a apăsat batista în mână şi l-a lovit în felul ei poruncitor cu cotul în coaste, la care el a privit-o prosteşte, dar a început tăcut şi ascultător să se frece vârtos. Iar în vreme ce el se folosea de batista cea uriaşă, Hilke s-a adresat pictorului: Ăsta e Addi, logodnicul meu, a venit aici doar în vizită, la care pictorul, arătând cu un zâmbet spre colţ, a spus: Şi asta e Jutta, locuieşte la noi cu fratele ei. Atunci Hilke i-a întins Juttei mâna. Addi a dat mâna cu pictorul, iar după ce eu am dat mâna cu Jutta, Addi a dat şi el mâna cu ea, şi-n clipa aia mi-a trecut prin minte că nu dădusem încă mâna cu Max Ludwig Nansen şi am făcut-o, ceea ce i-a atras atenţia Hilkei de scăparea ei, aşa că a dat şi ea repede mâna cu pictorul, şi aproape că aş mai fi dat mâna şi cu Hilke, dacă pictorul n-ar fi păşit printre noi, ca să-şi ia pipa de pe o poliţă.

Sper c-o să treacă repede, a spus Hilke. Furtuna, a spus pictorul, nu ploaia. — Uite cu ce te-ai ales, mi s-a adresat Hilke; de ce te-ai luat după noi, iar eu: Sunt leoarcă, şi mă uitam la cei doi bărbaţi care-şi făceau semn cu ochiul peste capul meu, surprinşi, prietenoşi şi înveseliţi, iar Addi i-a oferit pictorului o ţigară, dar el doar şi-a ridicat pipa şi l-a refuzat. Pictorul şi-a aprins pipa, s-a dus la fereastră şi s-a uitat afară în vânt şi în întuneric peste mare, unde probabil că se întâmpla iarăşi ceva, ceea ce numai el putea să distingă cu ochii lui cenuşii răbdători. Mă deprinsesem să-l privesc, atunci când se adâncea pentru o clipă în întâmplări, mişcări şi apariţii invizibile, îi cunoşteam şi atitudinea pe care o lua, atunci când stătea de vorbă cu Balthasar sau se ciorovăia cu el. Era destul să-l observ, n-aveam nevoie să-i urmăresc privirea, ca să ştiu că atenţia lui se aţintise asupra poporului fantastic, pe care ochiul său îl chema la viaţă pretutindeni: regi ai ploii, făcători de nori, făpturi ce păşeau pe apă, cârmaci ai aerului, bărbaţi de ceaţă, marii prieteni ai morilor, ai plajei şi ai grădinilor: toţi aceştia se ridicau şi i se arătau, îndată ce privirea lui îi dezlega de viaţa lor ghemuită şi tainică.

Sta pufăind la fereastră şi privea ţintă afară spre rostogolirea talazurilor, cu ochii mijiţi, cu capul plecat, ca la o lovitură de berbece, în vreme ce Jutta ieşea la iveală fără zgomot din semiîntuneric dezvelindu-şi într-un zâmbet incisivii puternici, şi se înfăţişa din nou întrebărilor uimite ale lui Addi.

Atunci am auzit-o pe Hilke izbucnind în râs. Flutura în mână o foaie de hârtie. O trăsese dintr-o mapă aflata pe masa de lucru, fără ca pictorul să fi observat. Ce e? am întrebat. Vino, a spus ea, vino-ncoace, Siggi. S-a uitat pe

foaie şi a râs iar. Ce te-a apucat? am întrebat-o, şi ea a întins foaia pe masă, a netezit-o şi a întrebat: Îl recunoşti? Da?

Pescăruşi, am spus, doar pescăruşi, fiindcă mai întâi n-am recunoscut nimic altceva decât atât: un pescăruş în picaj, unul clocind, unul planând în patrulare, pe urmă însă am descoperit că fiecare pescăruş purta un chipiu poliţienesc de serviciu, iar pe pieptul bombat un vultur, semn al puterii de stat, şi nu numai asta: toţi pescăruşii semănau cu tata, aveau faţa prelungă, somnolentă a postului de poliţie Rugbüll şi purtau în picioarele lor cu trei degete cizme foarte scurte cu jambiere, aşa cum purta şi tata.

Pune aia în mapă, a spus pictorul cu voce şovăitoare, dar Hilke n-a vrut, Hilke se milogea: Dă-mi-o mie te rog, dă-mi-o mie, iar pictorul din nou: Pune-o în mapă, îţi spun, şi când Hilke a vrut pur şi simplu să facă foaia sul, el i-a luat-o din mână, a împins-o în mapă şi a spus: Nu pot să ţi-o dau, mai am nevoie de ea. Pe urmă a tras mapa spre el şi a pus deasupra un carton cu tuburi vechi de culori. Ce titlu are desenul, a întrebat Hilke.

Nu m-am hotărât, a spus pictorul, poate „Martinii-râzători în serviciu", încă nu ştiu.

Atunci nu, a spus deodată Hilke, dar de ce nu mă desenezi pe mine? Odată mi-ai promis, sau pe mine şi pe Addi; vino, Addi, şi sora mea l-a apucat pe logodnicul ei de braţ şi l-a împins energic spre pictor, cu un gest care nu putea să exprime altceva decât: bărbatului ăstuia i se poate face portretul mai uşor decât altora de felul lui, ia vezi. Nu se poate, a spus pictorul. De ce, a întrebat sora mea, de ce nu se poate? — Mi-am opărit mâna, a spus pictorul, şi Hilke: Cu adevărat ţi-ai opărit-o? iar pictorul, dând din cap: Mi-am opărit-o pentru multă vreme.

Furtuna ajunsese acum deasupra peninsulei, şi ar fi uşor să descriu ca la şcoală fulgere de foc, să povestesc amănunţit despre rafalele de vânt şi despre toate variaţâunile tunetului, aş putea să arăt izolarea cabanei pictorului la piciorul dunelor, gemetele lemnului sub izbiturile furtunii, aş putea face să tremure podelele şi să plesnească în aşchii chitul de la ochiurile de geam: furtunile venite dinspre mare sunt la noi întâmplări zugrăvite adesea.

Dar nu furtuna are vreo însemnătate în amintirea mea, ci constatarea surorii mele că acea cabană ducea lipsă de prea multă vreme de o mătură sau de o mână care să pună ordine; ea a făcut constatarea la lumina fulgerelor, şi ceea ce oricui altcuiva nu i-ar fi reuşit, ea a izbutit: Hilke a descoperit pe dată pământuful de şters praf, cu părul îndoit tare, n-a întrebat mai întâi dacă nu cumva e cineva împotrivă, şi-a scos mantaua, a îmbrâncit taburetele la o parte şi a început să deretice. A măturat nisipul, strângându-l cu grijă într-un colţ, ne-a împins pe toţi lângă masa de lucru şi s-a pus pe treaba la uşă. A îngrămădit taburetele unul peste altul. A aranjat lucrurile de pe poliţe. A şters spirtiera neîngrijită, făcând-o lună. Se mişca încolo şi-ncoace cu o sârguinţă calmă, găsea cabana prea mică pentru hărnicia ei şi şovăia să pună taburetele la locul lor, fiindcă asta ar fi însemnat că roboteala ei s-a sfârşit.

Şi Jutta. Jutta se ghemuise zimbind pe un prici de lemn, incisivii ei

puternici sclipeau, privirea i se odihnea pe Addi, care se lăsa îmbrâncit de colo colo, cu un aer de stinghereală. Ar fi dorit cu dragă inimă să spună ceva, cel mai mult ar fi vrut, dacă se putea, să pună un picior pe măturicea grăbită şi s-o calce, asta o presupun, dar el tăcea şi executa ascultător tot ce-i cerea Hilke.

Mai ştiu şi-acum clipa când a tresărit, îmi mai amintesc spaima lui, când s-au auzit de-afară bătăi în uşa cabanei; în mijlocul furtunii bătăile izbeau în uşă, iar noi ne-am uitat nedumeriţi unul la altul şovăind, şi în cele din urmă pictorul a fost cel ce-a tras zăvorul şi a deschis, deşi Addi se găsea foarte aproape de uşa. Pictorul n-a avut nevoie decât să apese pe clanţă, vântul a trântit uşa de peretele cabanei.

Proiectat pe cenuşiul dunelor de nisip, cu pelerina fluturând, luminat de fulgerele care se-ncrucişau peste chipul lui, tata stătea în faiţa uşii ca o stană de piatră, o arătare trupeşă, din partea mea o fantomă greoaie a ploii, care ne-a lăsat un răstimp lung să ne întrebăm ce vrea, fiindcă n-a schiţat nicio mişcare ca să intre la noi, şedea doar aşa ţeapăn şi solemn şi părea să facă haz pe seama neliniştii noastre, dar deodată a spus cu o voce surdă: Siggi?

Sunt aici, am spus eu şi m-am repezit numaidecât spre el, iar el a scos un braţ de sub pelerină, m-a apucat de încheietura mâinii şi m-a smuls afară, s-a răsucit fără o vorbă şi m-a târât prin potopul ploii spre dig.

Nicio dojană. Nicio ameninţare. Îi auzeam doar gâfâitul uşor şi-i simţeam strânsoarea mânioasă la încheietura mâinii, în vreme ce ne poticneam peste dune şi pe urmă sus pe dig, unde lăsase bicicleta de serviciu. Tata nu rostea niciun cuvânt, iar eu nu îndrăzneam să spun nimic, fiindcă frica mi-o lua înainte, fiindcă în hăul spaimei mele ştiam ce mă aşteaptă, un cuvânt n-ar fi schimbat nimic, şi aşa m-am ghemuit pe cadru, mă ţineam strâns, în vreme ce el făcea vânt bicicletei şi se arunca în şa şi izbutea să intre sub furtună cu izbiturile vântului dintr-o latură şi să parcurgă la vale digul, fără să coboare măcar o singură dată de pe bicicletă. Ştiam câtă forţă şi atenţie îi cerea drumul ăsta. Auzeam aproape de tot lângă capul meu gâfâieli şi icneli, îl auzeam gemând, atunci când para cu mişcări puternice rafalele de vânt. Dacă cel puţin ar fi ocărât! Dacă măcar m-ar fi plesnit, atunci când m-a smuls din cabană! Totul ar fi fost mai uşor, şi eu m-aş fi putut chiar împăca acum cu frica. Dar tata a tăcut tot drumul, mă pedepsea cu o tăcere care nu era decât prevestirea pedepsei definitive, aşa-i stătea în obicei: anunţa totul, îţi dădea să înţelegi mai dinainte, nu era un om al surprizelor, iar atunci când, să zicem, trebuia să intervină ca poliţai, rareori o făcea fără să atragă atenţia: Bagă de seamă, intervin.

Am mers aşadar fără o vorbă pe dig la vale, apoi pe drumul pavat cu cărămizi spre casă; la scară m-a lăsat să sar jos, mi-a poruncit cu o mişcare a degetului arătător să duc bicicleta în şopron, iar când m-am întors, m-a apucat din nou de încheietura mâinii şi m-a tras în casă. În mers s-a eliberat de manta, s-a ferit să mă privească în ochi – de parcă s-ar fi temut că necazul sau mânia i s-ar descărca prea curând – şi a urcat în spatele meu scara spre odaia

mea, unde lumina era aprinsă.

De când fratele meu mai mare Klaas fusese arestat din cauză că se automutilase, locuiam în odaia asta singur, ai mei erau pereţii şi pervazul ferestrei, masa extensibilă îmi aparţinea doar mie, o masă acoperită în întregime cu o hartă albastră a mărilor, din pânză, pe care se desfăşurau cele mai riscante bătălii navale, aveam chiar şi o cheie şi puteam să-mi încui odaia. Lumina ardea. Am văzut lumina scânteind prin crăpături şi am ştiut numaidecât cine mă aştepta în cameră, cu spatele drept şi capul sus, cu cocul bine strâns, aspru şi strâmbând din buze, am văzut-o prin uşa închisă pe mama în toată încremenirea ei arogantă, iar când tata a deschis, am rămas locului, fără să fiu surprins, pe lemnul ros al pragului.

Tata m-a împins în odaie. A aruncat o privire nerăbdătoare spre Gudrun Jepsen, care a rămas nemişcată şi se uita la mine ca din depărtări. Tata a aşteptat îndelung, mai înainte de a spune: Iată-l, apoi a străbătut de-a curmezişul odaia cu un aer foarte zelos, privind-o întrebător pe mama, a scos de sub patul meu băţul, a privit-o iarăşi întrebător pe mama, pe urmă s-a întors la mine şi a spus: Jos pantalonii. Ştiam că avea să spună asta, dar n-am făcut nimic ca să-i îndeplinesc încă mai dinainte porunca, mi-am scos pantalonii, i-am întins, m-am uitat cum netezeşte cu grijă pantalonii uzi şi-i pune pe masă, nu m-am aplecat, ci am aşteptat mai întâi porunca: Apleacă-te! mi-am pus palmele pe bucile care-mi tremurau şi, mai înainte să cadă prima lovitură, m-am îndreptat fulgerător din şale.

Cu un aer dezaprobator, aş zice chiar uimit, a lăsat bătul în jos, a căutat privirea mamei, ca şi când ar fi trebuit să se scuze pentru nesupunerea mea, dar mama nu s-a mişcat. Bastonul s-a ridicat din nou, eu m-am aplecat, mi-am încordat şezutul gol şi m-am uitat într-o parte spre mama, cu dinţii încleştaţi, dar şi de data asta m-am îndreptat fulgerător, mai înainte de prima lovitură. Am făcut doi paşi să mă destind. Mi-am masat o dată scurt şezutul, m-am întors la loc şi m-am încovoiat sub băţul încă ridicat. De data asta eram hotărât să primesc lovitura, dar mai înainte ca băţul să coboare şuierând, cuiele din podea au prins viaţă. Nişte raci m-au pişcat de genunchi, un albatros şi-a înfipt ciocul în ceafa mea, nu mai era nimic de făcut: am căzut în genunchi scâncind.

De aşa ceva mama nu mă crezuse, desigur, în stare, s-a trezit din încremenirea ei, şi-a lăsat mâinile să-i cadă şi mai m-a privit o dată cu un dispreţ ostenit, pe urmă a ieşit din odaie, nepăsătoare şi fără s-o mai intereseze pedepsirea mea. Tata s-a uitat buimăcit în urma ei, a vrut probabil s-o reţină, a şi murmurat ceva după ea, dar mama se şi găsea afară pe coridor, ajunsese în odaia de dormit, de unde s-a auzit cheia învârtindu-se cu un pocnet în broască.

Atunci tata a ridicat din umeri, m-a măsurat stingherit, dar şi plictisit, iar eu mi-am dat seama de şansa ce mi se oferea: i-am zâmbit scâncind şi am încercat chiar să-i fac cu ochiul ca unui complice după ce ai înfruntat împreună cu el un pericol, dar se pare că semnul cu ochiul nu mi-a reuşit, a fost mai mult o grimasă, tata s-a uitat la ceasul lui de buzunar, m-a apucat fără

chef de cămaşă şi m-a târit la masă. M-a apăsat cu grijă pe umeri, ca să mă aplece cu pieptul spre tăblie. M-am opus puţin. M-a apăsat din nou. M-am opus puţin. M-a lovit cu palma peste ceafă. M-am lăsat pe masă şi m-am împotrivit puţin. Sub faţa mea se afla albastra hartă din pânză a mărilor, se întindeau oceanele, al căror stăpân visam că sunt, atunci când refăceam în joacă marile bătălii navale: aici dădusem lupta mea de la Lepanto, de la Trafalgar, aici se repetaseră bătăliile de la Skaggerak şi de la Scapa Flow şi de la Orkney şi luptele de la Falkland: ca un naufragiat pluteam acum cu pânzele strânse pe apele visatelor mele victorii.

Nu mă aşteptasem ca încă de la prima lovitură să mă fulgere această durere clocotitoare, fiindcă ceea ce punea în mişcare băţul erau plictiseala şi un fel de lipsă de chef, totuşi încă după prima lovitură o dungă fierbinte mi s-a aşternut peste fund, iar pentru că am dat să mă ridic stângă tatei m-a silit să rămân încovoiat, m-a scufundat într-o mare arzătoare, adâncă de durere şi umilinţă, în vreme ce dreapta înălţa băţul şi-l lăsa să cadă vâjâind, aplicându-mi lovituri destul de precise, dar, în chip ciudat, şi distrate. După ce am început să reacţionez la fiecare lovitură cu un strigăt ascuţit, sec, oarecum exagerat, tata trăgea din când în când cu urechea spre coridor, aşteptând să apară mama, căreia îi oferea totuşi cu strigătele mele o despăgubire pentru dezamăgirea ei.

Zgomotele pedepsirii mele trebuiau să ajungă la urechea ei în singurătatea şi răceala dormitorului, aşa că, gândea el, mama nu putea să rămână nepăsătoare, din care pricină nu înceta să întoarcă mereu capul, să tragă cu urechea şi să pândească. Tata. Veşnicul executant. Executantul ireproşabil. Mama nu s-a mai arătat. Nici chiar atunci când am scos un strigăt scurt, sugrumat, care trebuia să fie pentru ea ceva nou, nici chiar atunci n-a apărut, ceea ce l-a făcut pe tata să-şi piardă vădit curajul: ultimele lovituri au mai căzut doar aşa, mecanic, iar când mi-am întors ochii spre el, mi-a făcut semn cu băţul spre pat.

M-am lăsat să cad. Vârful băţului mi s-a vârât sub bărbie. Tata mă silea să-l privesc, iar prin vălul lacrimilor mi-a apărut istovit şi nefericit, însă, ca şi când ar fi vrut să contrazică această impresie, m-a întrebat cu vocea ridicată: Ce-ai de spus? Fiindcă voiam să-l cruţ de repetarea întrebării, am răspuns repede: Pe timp de furtună trebuie să stau în casă. A dat din cap şi era satisfăcut, a tras vârful băţului de sub bărbia mea. Pe timp de furtună trebuie să stai acasă, a spus, da: asta ţi-o cere mama, şi asta ţi-o cer şi eu: pe timp de furtună – acasă.

Apoi a smuls cuvertura de sub mine, m-a învelit şi s-a aşezat fără nicio treabă pe scaunul de lemn din faţa oceanului meu, cu faţa plecată pieziş, trăgând cu urechea şi neajutorat, fiindcă nu mai avea nicio însărcinare, iar atunci când nu avea nimic de îndeplinit era numai jumătate de om. Era deprins să stea aşa, tăcut, trândăvind, se şi complăcea în starea asta, îndeosebi în ceasurile goale de iarnă, când putea să privească la nesfârşât soba, dar fără îndoială mai ales atunci când i se încredinţa o misiune clară şi lesne de înţeles, în realizarea căreia, să zicem, trebuia să chibzuiască întrebări şi să le pună.

Scânceam convingător, îl observam cu un ochi prin îndoitura cotului; vărgile mă ardeau, cuvertura mă apăsa cu o greutate insuportabilă pe pielea plesnită, aş fi vrut să plece, nu doream nimic altceva decât să rămân singur, dar el nu pleca şi nu pleca şi putea să suporte scâncetele mele şi totul. O dată chiar s-a ridicat şi a venit la mine, m-a bătut uşurel pe umăr şi a zis cam aşa: Nu-i nevoie să înţelegi mai mult decât ţi se spune, asta ajunge: m-ai înţeles? Am răspuns: Da, şi ca să mă eliberez, încă o dată: Da. — Oamenii folositori trebuie să fie supuşi, a spus el, iar eu dintr-o suflare: Da, tată, da, el iarăşi monoton şi meditativ: Din tine o să facem un om folositor, ai să vezi.

Şi brusc m-a întrebat: A lucrat ceva pictorul? Nu l-am înţeles destul de repede, aşa că a mai întrebat o dată: în cabană, pictorul, lucra, atunci când aţi fost voi acolo? L-am privit mirat şi mi-am dat seama că de răspunsul meu depindea ceva, că ceea ce puteam să ştiu eu era important, şi m-am prefăcut că mi-ar fi greu să-mi aduc aminte, sau, asta-i poate mai exact, că durerile pe care mi le pricinuise îmi înceţoşaseră memoria. Pescăruşi, am spus în cele din urmă: ne-a arătat nişte pescăruşi, şi fiecare pescăruş semăna cu tine. Acuma, tata voia să ştie mai multe, mult mai multe nu aveam să-i spun, dar ceea ce aflase era şi aşa destul, ca să-l transforme: nehotărârea lui pierise, a părut deodată că s-a trezit, că a devenit sprinten, că i s-a ascuţit auzul, trăsăturile feţei i s-au pus în mişcare, a afişat o expresie de surpriză şi amărăciune, a aruncat pe fereastră o privire scurtă, în care se afla şi ameninţare şi dezamăgire – cel puţin aşa îmi închipuiam eu – apoi, asta n-am s-o uit niciodată, s-a aşezat pe patul meu, m-a privit pătrunzător, cercetător, da, şi cu stăruinţă şi a spus încet: Noi doi o să lucrăm împreună, Siggi. Am nevoie de tine. Ai să mă ajuţi. Cu noi doi nu se poate pune nimeni – nici chiar el. Ai să lucrezi pentru mine, iar pentru asta eu am să fac om din tine. Trebuie. Şi-acum ascultă! Termină cu scâncitul. Ascultă!

4
Ziua de naştere

Mereu mai sus, mereu mai repede şi mai spre verticală. Mereu mai puternice avânturile. Mereu mai aproape de coroana largă, despletită a mărului bătrân, pe care-l sădise Frederiksen însuşi, în tinereţile lui. Când scândura leagănului cădea înapoi din amurgul verde, cu frânghiile încordate, tremurătoare, se auzea un vâjâit, inelele scârţâiau, se producea un puternic curent de aer, iar peste trupul culcat în balans al Juttei zbura desenul de umbre ale ramurilor. Urca sus de tot, se ţinea o secundă pe loc în aer, se prăvălea, iar în această cădere mă amestecam şi eu, atingând iute ca fulgerul scândura ce trecea în zbor, sau coapsa Juttei sau fundul ei micuţ şi repezeam leagănul înainte, sus în coroana mărului; ea ţâşnea ca din praştie cu rochia fluturând, cu picioarele îndepărtate, iar curentul de aer, vâjâind, îi modela formele trupului, îi smucea părul înapoi sau făcea ca faţa ei osoasă, batjocoritoare să se ascută şi mai mult. Ar fi fost gata să se dea peste cap cu leagănul, şi eu aş fi fost gata să-i fac vânt pentru asta, dar n-am reuşit, nici chiar atunci când s-a suit cu picioarele depărtate pe scândură, n-am reuşit, fiindcă era craca prea încovoiată sau îmbrânceala mea prea slabă: atunci, în grădina pictorului, când doctorul Busbeck îşi sărbătorea cea de a şaizecea zi de naştere. Şi în clipa în care Jutta şi-a dat seama că nu voi reuşi, s-a lăsat din nou jos pe scândura leagănului şi a început să se legene încolo şi-ncoace surâzind, fără nicio ambiţie, şi nu înceta să mă privească în felul ei neînvăţat de la nimeni, până când m-a prins în cleştele picioarelor ei slabe, bronzate, brusc şi m-a ţinut strâns: atunci n-am mai ştiut pur şi simplu ce se mai află pe lumea asta în afară de căldura trupului ei. În orice caz îi simţeam căldura trupului, şi ea simţea că îl simt, pot s-o jur, şi mi-am poruncit să fiu liniştit de tot şi să aştept ce-o să se mai întâmple, dar nu s-a mai întâmplat nimic: Jutta m-a sărutat într-o doară cu buzele uscate, şi-a desfăcut cleştele picioarelor, s-a rostogolit din leagăn şi a fugit spre casă, unde Ditte şedea aplecată în afară la una dintre cele patru sute de ferestre şi ţinea în palmă câteva bucăţi galbene-palide de pesmeciori, aşa cum ţii ceva ca să hrăneşti păsările.

Mi-am înhăţat băţul şi am alergat după ea. Am sărit peste straturile de flori şi peste tufe, încercând să scurtez drumul, dar toată graba noastră n-a fost de niciun folos, fiindcă mai înainte ca Jutta sau eu să ajungem la fereastră, l-am văzut pe Jobst apărând sau rostogolindu-se din pavilionul acoperit cu paie, un fulger rotund şi năprasnic, un monstru rotofei, însă sprinten, cu degete foarte scurte şi buze groase, care a trecut tropăind de-a dreptul peste macii cei mari şi peste cârciumărese, fără să le ia în seamă, peste toate culorile alea ce nu sempăcau între ele, şi fireşte a ajuns cel dintâi la fereastră, a smuls prăjiturile din

mâna Dittei, şi-a vârit două în buzunare, iar pe a treia a hăpăit-o cu ochii închişi şi cu o plăcere nebună. Se vedea după mutra lui că n-ar mai da nimic înapoi din prăjiturile răpite – niciodată nu lăsa din mână ceea ce apucase – aşa că Ditte nici n-a mai încercat să-l convingă cu vorbe de dojană, ci ne-a făcut îndată semn să intrăm în încăperea curată şi imensă de la Bleekenwarf.

Aş fi dorit din toată inima s-o ajung pe Jutta în întunericul coridorului, dar ea mi-a luat-o înainte, n-a răspuns la chemarea mea şi a deschis uşa, pe când eu încă bâjbâiam printr-un culoar de hârdaie, mături şi sipete. A lăsat uşa deschisă. Nici măcar nu şi-a întors faţa spre mine. Liniştea m-a făcut bănuitor, am păşit încet până în pragul uşii, credeam că voi găsi camera de zi goală şi părăsită şi mă gândeam: Unde-o fi sărbătorită ziua de naştere dacă nu aici, dar când am intrat şovăind şi m-am uitat în jurul meu, m-am îngrozit, cum s-ar fi îngrozit oricine ar fi pătruns în odaie cu aşteptările mele: la masa pusă pentru aniversare, o masă îngustă, nesfîrşită, şedeau sărbătoreşte bătrâne şi cărunte dihănii ale mării şi înghiţeau anevoie, tăcând şi cu totul scufundate în contemplaţia lor îndărătnică, tort uscat de biscuiţi, tort de nucă, şi pesmeciori galbeni-palizi. În fotoliile măreţe, sculptate de la Bleekenwarf stăteau ghemuiţi homari cu catalige, crabi-de-ţărm şi crabi-cu-buzunare; ici şi colo, membre tari, împlătoşate iscau câte un pocnet sec, o cană lăsată jos de foarfecile osoase ale homarilor clămpănea, câteva dintre dihănii mă priveau în treacăt cu ochi nepăsători, imperturbabili, aş zice, cu indiferenţa monumentală a unor zeităţi. Totodată, această adunare mută de dihănii ale mării semăna foarte bine cu oameni pe care-i cunoşteam: două arătau ca bătrinii Holmsen de la Holmsenwarf, apoi mi s-a părut că-i descopăr pe pastorul Treplin şi pe învăţătorul Plönnies, pe urmă i-am zărit pe tata şi chiar pe Hilke şi Addi, iar lângă cel mai gingaş păstrăv-de-mare, care semăna grozav cu doctorul Busbeck, şedea cu expresia ei distantă şi cu cocul ei aspru mama, în chip de biban-de-mare. O singură făptură flutura din aripioare, orăcăia şi se mişca mereu cu veselie ca un peşte-lantemă, iar aceea era pictorul.

Tot pictorul a fost acela care a strigat deodată: Daţi copiilor să mănânce la măsuţa ’nică, dar atunci Ditte se şi afla lângă mine, m-a tras la masa cea mică şi m-a împins uşurel să mă aşez pe un scaun de modă veche, care m-a şi silit numaidecât să stau liniştit şi să mă ţin drept, fiindcă altminteri m-aş fi dus la vale pe scândura uşor înclinată. Ditte mi-a luat din mână băţul împodobit cu pioneze şi l-a pus pe pervazul ferestrei. I-a cerut Juttei să-mi toarne lapte şi a rotit niţel farfuria rotundă de prăjituri, cu un unghi cam de un sfert de ceas. Acuma serveşte-te, mi-a spus ea prieteneşte şi m-a atins cu palma peste ceafă, mai înainte de a se întoarce la fantastica adunare, ca să se transforme acolo numaidecât şi să ia loc cu înfăţişarea unei limbi-de-mare.

Am uitat de prăjituri, am uitat şi de lapte. O priveam ţintă pe Jutta, care şedea în faţa mea şi căreia voiam atât de tare să-i atrag atenţia, încât i-am poruncit muteşte să se uite la mine, iar cum n-am reuşit, i-am dat o lovitură pe sub masă o dată şi încă o dată, până când ea şi-a retras piciorul – nu cu reproş, ci cu un aer absent pe chipul încremenit. Nu ştiam la ce se gândeşte, visează,

chibzuieşte, îi vedeam doar ochii întunecaţi, absenţi, în care străluceau flăcările soarelui ce aluneca spre apus: urmăream cum incisivii ei puternici pătrundeau în prăjitură, muşcau, în vreme ce privirea îi aluneca pe lângă mine, de-a curmezişul încăperii, în care şi acum stăruiau tăcerile multor ani şi singurătatea unor ierni trecute.

Rochia cu carouri roşii-albe a Juttei, braţele subţiri, părul desfăcut în şuviţe, buzele palide, care puteau rechema fiece cuvânt în fiece clipă: cât de uşor pot să-mi reamintesc totul şi cât de puţin e de făcut, ca s-o poftesc iarăşi în faţa mea la masa cea mică, şi cât de repede îmi pot repeta uimirea că uitase atât de curând legănatul şi sforţările mele de la leagăn. Dar aşa era Jutta: într-o secundă era prezentă, părtaşă sau complice, iar în următoarea se retrăgea cu totul în ea însăşi. Aşa era ea, dar nu-mi trecuse prin minte că avea să se ridice deodată, să păşească de-a latul camerei, cu pesmeciorul între dinţi, să se ducă la masa sărbătorească şi să schimbe acolo câteva şoapte scurte cu Addi Skowronnek – într-un mod ce i-a îngăduit lui doar să-şi arate surpriza, nu să protesteze — după care ea s-a tras pitulându-se spre uşă şi a dispărut, fără să-mi facă vreun semn.

Am renunţat s-o urmez. Mi-am pus prăjitura pe farfuria ei, mi-am turnat laptele în paharul ei. M-am aşezat pe scaunul ei şi nici măcar n-am privit pe fereastră, deşi aş fi putut lesne s-o regăsesc în grădină, lângă gardul viu, pe puntea de lemn fără parapet. Cu ochii spre adunarea care mânca, am început să mănânc şi eu, iar pentru că pe masa cea mică se mai afla o a treia farfurie şi un al treilea pahar, am mâncat pe îndelete toate prăjiturile, am băut tot laptele – nu, asta e neverosimil: restul laptelui l-am turnat în farfuria adâncă de prăjituri şi am trezit mâţa care torcea zgomotos, cu spatele gheboşat şi labele strânse, pe cel de-al treilea scaun, al lui Jobst, i-am îndreptat privirea ceacâră, sclipitoare spre laptele ăla de la aniversare, pe care ea l-a încercat mai întâi cu limba făcută sul, apoi a început să-l lipăie în viteză. După aia, pisica a curăţit farfuria, aşa că am putut s-o pun din nou pe masă; s-a întins lăsată pe burtă cât era de lungă, şi-a lins pulpele şi a venit cu paşi prudenţi, înceţi la mine-n poală, s-a învârtit de mai multe ori în jurul unei presupuse axe şi s-a prăvălit parcă după o anume socoteală. Mi-a pus o labă dinainte, încovoiată, în palmă şi a început să toarcă.

Mă uitam la adunarea tăcută, care continua să înghită şi să sughiţă şi să bolborosească şi să-şi dreagă semnificativ glasul la masa aceea nesfârşită, care se-ntindea până departe în umbra mohorâtă, poate până în umbra mohorâtă a estuarului şi a canalului deschis spre mare, iar acum l-am recunoscut şi pe bunicul meu, Per Arne Schessel, mâncăciosul lacom şi monografistul landului, ca şi pe picherul digului Bultjohann, pe Andersen, un căpitan de marină de nouăzeci şi doi de ani din Glüserup, care trebuie că deţinuse rolul de căpitan în cel puţin cincizeci şi cinci de filme de popularizare, fiindcă barba lui rotundă, argintie şi simetrică era foarte căutată, iar privirea lui apoasă putea să treacă fără niciun adaus drept o expresie a nostalgiei depărtărilor. Dacă aş vrea să-i enumăr pe toţi cei care stăteau la masă, ar trece iarna şi Elba s-ar

libera de gheţuri, de aceea aş mai aminti-o doar pe Hilde Isenbüttel şi pe paznicul de-atunci al păsărilor, Kohischmidt; numai pe ei îi desprind dintre oaspeţii solzoşi, cu buze arcuite, şi nu uit nici că o crevetă fosforescentă, cu pulpe puternice îmi făcea neîncetat semne, care nu voiau să spună altceva decât: Dacă vrei tort, vino încoace.

Nu voiam tort. Aşteptam să înceapă aniversarea zilei de naştere, dar cei de-acoio nu arătau că ar dori să înceteze cu mâncatul, fiindcă niciunul nu suspina, nu gemea şi nu capitula în faţa turnurilor de prăjituri şi a torturilor care circulau fără întrerupere, oferindu-li-se, iar cel mai puţin se arăta gata să renunţe bunicul meu, monografistul landului, care stătea acolo cocoşat ca un homar înţelept, năpădit de raci de mare, şi turna în el încet, dar necontenit platouri întregi de prăjituri, îndemnându-l vădit prin asta pe căpitanul din filmele de popularizare să facă la fel. Când se mânca la noi, apoi se mânca, şi anume pentru că, aşa cum spunea bunicul, când mănânci timpul trece curgând uniform, iar de-aia păreau cu toţii interesaţi, chiar şi sturionul-şip în uniformă, pe care puteai să-l confunzi cu tata, aşa că înfuleca cu lingura bucăţi de tort cu nucă şi un tort cu miere, mari cât un sabot, voind să facă pe cât cu putinţă neobservată scurgerea timpului.

Femeile erau şi ele dornice să dejoace împotrivirea timpului: în vreme ce apucau alene o bucată, se şi grăbeau să ochească alta, iar când începeau să înghită, sau li se înţepeneau fălcile, turnau pe gât fluvii de cafea aburindă.

Amănuntele ce se pot observa la o masă din Glüserup, la care se serveşte cafea, sunt grăitoare: dacă laşi la o parte lăcomia trândavă, gata să depună uluitoarea mărturie că o gazdă trebuie păgubită, atunci trebuie să spui cuvinte de laudă în primul rând despre cele nouă feluri de vestite prăjituri statornicite de tradiţie, care se servesc obligatoriu după un tipic precis, despre străchinile pline cu zahăr cubic, pe care, înainte de a-l ronţăi, îl moi în cafea, apoi despre castroanele cu frişcă bătută, pe care o trânteşti în cafea, după ce mai întâi ai turnat în ea rachiu curat.

Dar nu vreau să descriu mai departe toate aceste amănunte, din care ar putea să iasă o istorie întreagă, aş renunţa şi la tălmăcirea tăcerii ce domnea la masă, mai curând l-aş îndemna cu o nerăbdare mărturisită pe pictor să se ridice din jilţul său înalt, sculptat, să se ducă în capul mesei, direct la doctorul Busbeck, care în definitiv îşi sărbătorea a şaizecea aniversare a zilei de naştere.

Cred că Busbeck arăta încă mai delicat, mai stingherit, atunci când pictorul s-a îndreptat spre dânsul, s-a strâns în el ca o scoică atinsă, s-a făcut cenuşiu, neînsemnat, a mai azvârlit o dată capul într-o parte şi s-a uitat în spatele lui, de parcă ar fi presupus că acolo se mai afla încă un Busbeck, căruia îi era mai uşor să pună capăt atenţiei ce se concentrase deodată în juru-i. Pictorul s-a aplecat puţin deasupra lui cu o familiaritate meritată şi l-a mângâiat cu palma pe spate şi în felul ăsta l-a încurajat şi a spus: Dragă Teo, iubiţi prieteni, iar dragul Teo s-a făcut ghem când i s-a adresat aşa, în timp ce iubiţii prieteni au ridicat privirea cu un zâmbet şi l-au făcut pe bărbatul cel scund să se simtă

încă mai stânjenit, dacă aşa ceva era cu putinţă.

Nu sunt un prieten al vorbelor, a spus pictorul şi în mod excepţional avea dreptate şi s-a şi ţinut de spusa asta, fiindcă s-a mulţumit să-i amintească lui Busbeck de o seară petrecută cu treizeci de ani în urmă la Köln: dacă am înţeles bine, în vremea aia Ditte trebuie să fi fost bolnavă, zăcea e adevărat nu într-o cameră îngheţată, dar oricum în una amărâtă dintr-o pensiune amărâtă, poate că în încăpere era întinsă şi o frânghie de rufe, iar becul electric era deşurubat cu mâna de către gazdă. Că erau datori chiria pe mai multe luni e un lucru care doar întregeşte imaginea. În orice caz, Ditte zăcea în pat, respiraţia ei era după toate aparenţele grea, iar pictorul, care se oferise fără succes ca profesor la o şcoală de artă decorativă, tocmai spăla vasele luate cu împrumut, când un doctor Busbeck a urcat scara neluminată până la ei şi a întrebat cu o sfială surprinzătoare dacă poate să vadă câte ceva. N-au vrut să-l refuze. A fost aşezat într-un colţ, la fereastră – aşa am înţeles eu – şi i s-a oferit prilejui să răsfoiască vreo câteva mape, iar pentru că prezenţa lui se făcea atât de puţin observata, pentru că puteai tot atât de uşor să nu-l vezi, precum nu-l auzeai – aşa am înţeles eu – aproape că l-au şi uitat şi se aşteptau la cu totul altceva, când deodată vizitatorul s-a apropiat de masa acoperită cu muşama, ţinând în mână zece planşe. Fără o vorbă, a numărat pe masă patru sute de mărci de aur şi a întrebat doar dacă mai poate să revină. Fiindcă întrebarea asta fusese rostită ca o rugăminte, pictorul – cum zicea el – n-a putut să-l refuze.

Asemenea lucruri pot aşadar să se întâmple, iar pictorul îşi amintea cu voioşie sieşi şi lui Busbeck de acea dimineaţă de martie din Köln, ştia până şi data, iar acum, folosind o mulţime de participii, i-a mulţumit prietenului său pentru prietenia lor, uneori îngăduitoare, practicată vreme de treizeci de ani. Iar astăzi eşti la noi la Bleekenwarf, Teo. Nu uităm ceea ce ai făcut tu pentru noi. La Köln, dar şi la Lucerna şi la Amsterdam. Gândindu-mă la luptele comune împotriva marelui Schalberg. De aceea am vrea să-ţi astăzi la a şaizecea. Uitându-mă jur împrejur aici, pot numai toata lumea e de acord. Da, Teo.

Pisica a tresărit din somn şi a sărit speriată din poala mea, când la imensa masă sărbătorească oaspeţii s-au ridicat şi au ciocnit pentru doctorul Busbeck, ducând la gură cu mâini tremurătoare vinul alb şi dându-l de duşcă într-un fel de parcă mai întâi ar fi trebuit să-şi biruie sila. Cu zgomot, mesenii au pus paharele pe masă şi şi-au tras ceremonioşi scaunele înapoi, târşindu-le, în vreme ce el, doctorul Busbeck, a rămas în picioare, delicat şi mişcător în stinghereala lui şi părând că-şi cere iertare pentru faptul că adunarea trebuise să se ridice din pricina lui. A trecut în spatele scaunului. Se uita în jos la mâinile-i care mângâiau speteaza sculptată. Apoi a spus ceea ce gândise desigur adesea, a exprimat pictorului şi Dittei, dar şi tuturor celorlalţi, mulţumirile sale, ca şi regretul că le e o povară de-atâta vreme. A lăsat să se înţeleagă că asta ar fi pentru el doar o perioadă trecătoare din viaţă şi că demnitatea trecutului nu are pentru dânsul mai mult preţ decât demnitatea prezentului. Cred că a îndrăznit chiar să vorbească despre speranţa lui şi să

spună că într-o bună zi avea să se întoarcă la locul său, unde putea fi de folos. Nici măcar o singură dată, în timp ce vorbea, nu s-a uitat la cei de faţă, o privea din când în când doar pe Ditte, ţinând gâtul pieziş şi capul plecat într-o parte, iar soţia pictorului avea tot timpul pregătit pentru el un surâs. Şi iarăşi a mulţumit. Şi iarăşi s-a simţit la adăpost şi primit ca între ai lui şi onorat, da onorat prin prietenia unui om care afară – el spunea simplu: afară şi probabil că nu-şi dădea seama de loc de înţelesul cuprins în cuvânt – trecea drept unul dintre cei mai mari dramaturgi ai luminii şi aşa mai departe. Iar la sfârşit s-a înclinat într-adevăr în faţa Dittei şi a întregii adunări fantastice, a apucat repede paharul şi a băut până-n fund vinul alb, pe care i-l împinsese pictorul. După aia părea uşurat. Se înclina voios peste masă către unul şi altul. Şi-a împins de mai multe ori cu răbdare manşetele scrobite sub mânecile surtucului. A rugat să i se umple din nou paharul cu vin alb. Şi-a şters fruntea şi era mulţumit.

Doctorul Busbeck şi putea să fie mulţumit, fiindcă vedea cât ţinem la el, iar când Max Ludwig Nansen a spus: Haideţi să privim masa cu daruri, doctorul Busbeck şi-a ridicat faţa palidă, ştearsă şi a rămas pe loc, până când doi dintre musafiri l-au săltat pur şi simplu din scaunul lui şi l-au împins înainte spre atelier, unde pictorul sau Ditte sau probabil amândoi aranjaseră şi împodobiseră o masă cu daruri. Când adunarea s-a ridicat, mi-am dat drumul să alunec de pe scaun, am ajuns primul în semiîntunericul din coridor şi pe urmă la uşa atelierului, dar un semn supărat al tatei m-a împiedicat să fiu şi cel dintâi lângă masa cu daruri, dar al patrulea tot am fost. Ce se găsea pe masă? Ce ţinuseră să adune cei dintre Rugbüll şi Glüserup pentru unul care nu făacea parte dintre ei, dar care fusese azvârlit în mijlocul lor de nişte întâmplări, pe care aproape că le înţelegeau? Mai ştiu acul de cravată. Mai ştiu sticla cu rachiu de secară şi plăcinta cu fructe şi cafetiera şi ciorapii şi o carte – autor: Per Arne Schessel în editură proprie – şi o cutie de carton cu lumânări de seu. Mai ştiu punga de tutun. Şi şalul îl mai ştiu şi fără îndoială garafa cu lichior de cafea, fiindcă fusese adusă de noi. Dar înainte de toate mai ştiu tabloul: „Vele se dizolvă în lumină”.

Tabloul se afla la marginea din fund a mesei, rezemat de perete, lângă el stăteau de sentinelă sticlele, în faţa lui ciorapii se ghemuiau supuşi, cafetiera se umfla în pene, prăjitura cu fructe cerea încredere, iar şalul şerpuia în jurul lumânărilor de seu, ca şi cum ar fi vrut să le sugrume încetişor: toate darurile îşi dădeau importanţă, dar nu puteau face nimic pentru a împiedica tabloul să le reducă la modesta lor însuşire de a sluji.

Am pătruns în privirea doctorului Busbeck şi l-am văzut cum a intrat în lumina tabloului, cum s-a apropiat de tablou, ezitând, cu mâna întinsă, din partea mea şi neîncrezător, şi l-am mai văzut cum a atins uşor tabloul cu vârful degetelor şi cum a păşit numaidecât înapoi şi a mijit ochii şi deodată a ridicat scurt din umeri, ca şi când l-ar fi străbătut un fior. Aici cerul şi marea s-au făcut una. Un limoniu delicat a silit un albastru pal să cedeze. Vele plutind te făceau să bănuieşti mari depărtări, te făceau să bănuieşti o istorie de mult

sfârşită şi-şi topeau în văzduh albul, ca să îngăduie realizarea deplină a armoniei visate. Velele se dizolvau, iar prin dizolvarea lor făceau să nu mai rămână nimic altceva decât lumină, iar lumina îmi apărea ca un unic imn de slavă. Doctorul Busbeck s-a apropiat încă o dată, cu mâna întinsă, de tablou, iar atunci pictorul a spus: Cum vezi, Teo, mai am încă niţeluş de lucru la el. — Dar e gata, a spus Busbeck, iar pictorul: Albul, albul mai vrea încă să domine. Iar Teo Busbeck a adăugat: E prea mult, Max, nu pot să-l primesc; însă pictorul i-a făcut cu ochiul şi i-a spus: Nici n-ai să-l primeşti decât când va fi gata.

Acuma stăteau cu toţii în jurul mesei cu daruri, evaluau, comparau, îşi dădeau avizul, calculau valoarea în mărci şi pfenigi, plimbau repezi priviri preţăluitoare, încercând pe cât cu putinţă să descopere cine ce adusese; despre asta aveau să poată vorbi în drum spre casă. Au luat darurile în mână, şi-au exprimat cu voce tare interesul plin de admiraţie, şi-au trecut unul altuia darurile atrăgându-şi atenţia şi n-au lăsat nimic neatins, necercetat. Nimeni n-a cutezat să se ocupe de vreun dar în grabă sau fără să-i acorde importanţă. Au ridicat sus sticlele, plescăind din limbă, au dat câte un pumn în cafetieră, şi-au pus în glumă acul de cravată, iar Per Arne Schessel a încercat să dea blestematele lui lămuriri etnografice, ţinând în mână cartea, pe care o întindea deschisă de jur împrejur. Toată lumea se arăta uimită şi gata să laude cu admiraţie. Toată lumea clătina din cap şi fluiera printre dinţi. Toată lumea pipăia şi cerceta, iar Andersen, căpitanul din filmele de popularizare, şi-a întins bastonul cafeniu, noduros spre tablou şi a spus: Asta-i poate pe Canalul Mânecii? Pe Canalul Mânecii, acolo mai totdeauna aveam o vreme ca asta. — E la Glüserup, a zis Bultjohann, în sectorul meu, iar pictorul i-a bătut pe amândoi pe umăr şi le-a dat fără o vorbă amândorura dreptate.

Au pus darurile la loc şi s-au înghesuit acum în jurul tabloului şi au început să vorbească, iar eu i-am lăsat să vorbească, fiindcă Jutta a trecut în fugă cu picioarele goale puntea de lemn fără parapet din faţa gardului viu, intrând în grădină cu ceva în braţe, şi am mai putut să văd pe geam cum s-a repezit ca săgeata cu povara ei neagră în pavilionul din grădină: atunci mi-am făcut drum prin cercul celor ce priveau tabloul îngânduraţi şi clătinând din cap, mi-am luat băţul din odaia de zi, iar când am sărit pe fereastră în grădină, Addi a venit după mine. A sărit şi el tot pe fereastră şi a alergat de-a dreptul peste straturi spre pavilion, probabil că o văzuse şi el pe Jutta, probabil că ea îi făcuse şi vreun semn, în orice caz s-a năpustit pe lângă mine şi când a fost să mă întreacă m-a ciupit.

Pe bătătura de pământ negru, văluros al pavilionului din grădină se afla acordeonul lui Addi. Jutta şedea cu picioarele îndepărtate lângă el, gata de ceartă, într-o aşteptare batjocoritoare, însă Addi n-a spus nimic, n-a protestat, ci a rămas încremenit, încurcat şi clătinând din cap. Cântă, a spus ea. Addi nu s-a mişcat. Cântă, a spus ea, azi e o aniversare. Addi a ridicat din umeri. Atunci cântă încet, a spus Jutta, iar eu am spus: încet, da, numai pentru noi, iar Addi a dat din cap. Am avut şi eu un acordeon, a spus Jutta, am avut chiar

două; ştiam să şi cânt. — Atunci cântă tu, am spus, dar ea a arătat spre Addi şi a spus: Să cânte el, e acordeonul lui. — Mama ta, mi s-a adresat Addi mie, nu vrea. — Dar ăilalţi vor, am zis eu, şi-atunci ne-am întors în acelaşi timp spre intrare, dinspre care cădea o umbră şi unde se afla Jobst, rotofei şi rânjnd, ca şi când ne-ar fi prins făcând cine ştie ce. S-a uitat la cutie, la noi, iarăşi la cutie, a intrat cu mersul lui tropăit, a scos acordeonul din cutie şi a desfăcut curelele, şi de ce s-o mai lungesc şi să mai amân ceea ce totuşi trebuie spus: Addi s-a vârât cu amândouă mâinile în hamul de curele, a dat din cap îndemnându-ne, noi ne-am înşirat în spatele lui şi cu un „alo-ahe" am mărşăluit afară din pavilionul acoperit cu paie, fiecare ţinându-se cu mâinile de şoldurile celui din faţă.

Jutta se ţinea strâns de şoldurile lui Addi, eu mă ţineam de şoldurile înguste, osoase ale Juttei, iar apăsarea caldă de pe şoldurile mele erau degetele cărnoase ale lui Jobst. Am mărşăluit pe poteca din grădină spre atelier, legănându-ne, ţopăind, cu spinarea îndoită, mai ales, iar vântul bătea, Addi îşi plimba degetele pe clape, şi Hawaiul îşi cântă la Bleekenwarf cele mai frumoase cântece.

Cei din casă au bătut în geam şi ne-au făcut semne, iar balaurul nostru muzical cam scurt a trecut legănându-se prin dreptul atelierului, apoi prin dreptul celor patru sute de ferestre ale camerei de zi, ne-am perindat încolo şi-ncoace pe potecile negre ale grădinii, poftindu-i şi pe ceilalţi, îndemnându-i, şi mai ştiu că Hilke a fost prima care s-a alăturat şirului nostru legănător, iar după Hilke au venit pastorul Treplin şi Holmsen şi paznicul păsărilor Kohischmidt şi Ditte, iar Ditte a fost aceea care în trecere l-a apucat pe tata de încheietura mâinii şi şi-a pus palmele pe şoldurile lui, şi deodată şirul nostru a căpătat un fel de curent propriu, o forţă irezistibilă, care-şi însuşea şi-şi alipea tot ce i se afla în drum, era o putere legănătoare voioasă, care nu mai îngăduia nimănui din cei ce se apropiau de noi să rămână de-o parte, aşa că şirul a crescut şi a crescut şi a făcut mai multe coturi. Se vârâseră acum între noi şi pictorul, Bultjohann picherul digului, şi Hilde Isenbüttel; numai mama lipsea, iar eu ştiam că nimic n-ar putea s-o urnească din loc, făcând-o să ni se alăture: până şi umbra severă a siluetei sale în adâncimea atelierului exprima o împotrivire mândră: Gudrun Jepsen, născută Schessel. Ar fi putut totuşi să ia exemplu de la căpitanul Andersen, care cu cei nouăzeci şi doi de ani ai săi făcea cel puţin încercarea de a însoţi balaurul nostru legănător prin stepa lüneburgheză, peste nisipurile minunat de frumoase: fotogenicul moşneag s-a vârât între Addi şi Jutta, s-a aplecat înainte trosnind din încheieturi, iar mie mi se părea că aud foşnind, de parcă ar fi plesnit măciulii uscate de mac şi din cracii pantalonilor lui ar fi curs seminţe de mac, şi într-adevăr bătrânul s-a legănat câţiva metri laolaltă cu noi până când, ca să zic aşa, şi-a împrăştiat toate seminţele macului de toamnă, apoi s-a tras de-o parte fără răsuflare. Addi ne trăgea după el şi Jutta se ţinea vârtos de şoldurile lui şi-l îndruma, iar după ce am trecut prin grădină, ne-am strecurat prin gardul viu şi am tropăit peste puntea de lemn, peste păşune, pe dig în sus şi aproape că ne-am fi

continuat drumul pe tot fundul Mării Nordului până în Anglia, dacă Addi nu s-ar fi hotărât altfel. A făcut o cotitură bruscă, iar când ne-am prăvălit din nou pe dig în jos, corpul nostru lung, tălăzuitor repeta aproape întocmai mişcările descrise de burduful acordeonului când era strâns şi destins. Ne-am împins din nou spre Bleekenwarf, pe lângă şirul de arini, care se oglindeau în şanţ şi nu puteau fi mulţumiţi cu imaginea lor răsfrântă în apă, fiindcă vântul încreţea şi tulbura oglinda, în aşa fel că trunchiurile se clătinau încolo şi-ncoace ca zguduite de o furtună submarină. Pentru ca cel puţin lanţul să nu se rupă în dreptul meu o îmbrăţişasem pe Jutta cu amândouă mâinile, Jutta îl îmbrăţişase şi ea pe Addi şi la fel făcuseră şi alţii câţiva.

Şi mai ştiu că atunci când am ajuns la poarta batantă l-am găsit acolo pe Okko Brodersen, factorul poştal ciung. Bicicleta îi era rezemată de stâlpul dinafară al porţii. Poştaşul avea în mână o hârtâe şi o ţinea sus – ca să arate că era îndreptăţit să se afle acolo. Hai cu noi, a strigat Jutta, şi eu am repetat: Hai cu noi, şi l-am silit să ni se alăture, cu poşta pe care o adusese cu tot. Am trecut pe lângă grajdul de culoarea ruginii, pe lângă iaz, pe lângă şopron, iar când am cotit în jurul atelierului, m-am uitat în urmă şi am văzut că şirul indian se risipise sau era gata să se risipească, istovit şi însufleţit, totuşi si însufleţit – ceea ce mama trebuia oricum să fi recunoscut. Dar chiar risipindu-se, convoiul continua să-l urmeze pe Addi, care a intrat cântând în grădină şi a umplut-o cu aer, aer, aer berlinez, sau cel puţin a făcut să ni se pară că simţim aerul ăla, aşa ca unii au început să care afară mese şi scaune, după ce mai întâi au privit grijulii cerul de deasupra Mării Nordului. Crăpăturile strălucitoare dintre norii întunecaţi ne-au dat curaj, la fel băltoacele albastre şi albul lânos al norilor ce treceau în goană pe deasupra noastră. Am mutat aniversarea zilei de naştere în grădină.

Aşa, şi acum n-aş vrea să împiedic pe nimeni să-şi închipuie scurtul transport de mobile, felul cum erau ridicate, preluate, remorcate anapoda prin ferestrele deschise, toate astea cu buna dispoziţie zgomotoasă a unei mutări în aer liber, pe care Addi o acompania cu „La Paloma" şi „Rolling home", fiindcă eu trebuie să-mi caut băţul, trebuie să-mi găsesc băţul împodobit cu pioneze, pe care l-am lăsat pe undeva, când s-a format şirul. Dar unde? În camera de zi? În atelier? Am bătut drumurile. Am inspectat tufele. Am colindat în curte şi în şopron. Băţul meu nu se afla pe prichieiul vreunei ferestre. Nu plutea pe iaz. Nu mi-aţi văzut băţul? i-am întrebat pe cei doi bărbaţi de lângă iaz. Tata şi Max Ludwig Nansen au tăcut. N-au răspuns, nici măcar n-au clătinat din cap, ci doar au tăcut tulburaţi, iar eu am căutat mai departe, până când mi-a venit deodată o bănuială şi m-am întors agale la iazul pe care o pereche de raţe albe bătrâne învăţa patru boboci să înoate în formaţie. Adăpostit de trunchiurile de plop doborâte, îngrămădite unul peste altul, m-am apropiat de cei doi vechi prieteni din Glüserup, m-am furişat printr-o crăpătură într-un loc gol de sub trunchiuri şi iţindu-mă printr-o dungă de lumină aproape uniformă l-am văzut pe pictor şi pe tata până la şolduri, stând în faţa mea atât de aproape, că puteam să le disting umflătura

buzunarelor şi chiar să presupun ce aveau în buzunare. Neted şi rece era pământul în ascunzătoare, iar vântul pătrundea tăios prin intervalele dintre trunchiuri. Ridicându-mă sau lăsându-mă pe vine, puteam să-i fac pe cei doi bărbaţi să se micşoreze sau să crească, dar feţele lor nu puteam să le văd, feţele lor rămâneau în afara perspectivei mele.

Mai întâi am băgat de seamă că pictorul ţinea în mână o scrisoare, o scrisoare expres tăiată de o diagonală roşie, pe care se vedea că o citise şi pe care acum o înapoia tatei, mândru şi enervat, cu o mişcare scurtă, violentă, şi atunci am ştiut că tata, trebuind să aleagă – ori să repete verbal conţinutul scrisorii, ori să lase scrisoarea însăşi să vorbească – se hotărise ca-ntotdeauna pentru ceea ce îi venea mai uşor. Îl lăsase pur şi simplu pe pictor să citească, iar acum lua liniştit scrisoarea cu mâinile lui acoperite de peri roşcaţi şi o împăturea grijuliu, în vreme ce pictorul spunea: Sunteţi nebuni, Jens, nu vă puteţi permite aşa ceva.

Nu mi-a scăpat că vorbea despre mai mulţi, în rândul cărora îl socotea acum fără a sta pe gânduri şi pe tata. Nu aveţi un asemenea drept, spunea pictorul, iar tata: N-am scris eu chestia asta, Max, n-am nici în clin, nici în mânecă, şi nu şi-a putut opri mâinile de a face un gest de vagă neputinţă. Nu, a spus pictorul, tu nu pretinzi aşa ceva, tu doar porţi de grijă ca să li se aducă la îndeplinire pretenţiile.

Ce să fac? a întrebat tata rece, iar pictorul: Tablourile din doi ani – ştii tu ce-nseamnă asta? Mi-aţi interzis să-mi practic profesia. Nu vă ajunge atât? Ce-o să vă mai treacă prin cap? Doar nu puteţi confisca tablouri pe care nu le-a văzut nimeni. Pe care le cunoaşte doar Ditte şi poate Teo. — Ai citit scrisoarea, a spus tata. Da, a spus pictorul, am citit-o. — Atunci ştii, a spus tata, că se dispune confiscarea tuturor tablourilor din ultimii doi ani: mâine trebuie să le predau împachetate la postul din Husum.

Au tăcut, m-am uitat printr-o dungă de lumină într-o parte şi am văzut doi craci de pantalon, cilindrici ca nişte burlane, ieşind pe uşa casei şi am auzit o voce strigând: Vă simţim lipsa, când veniţi? La care pictorul şi tata au răspuns tot strigând: îndată, venim îndată. Asta a liniştit burlanele, fiindcă au păşit rigid spre casă, iar după un răstimp l-am auzit pe tata spunând: Max, poate că tablourile o să fie trimise înapoi într-o zi? Camera doar le cercetează şi ţi le trimite înapoi? Suna de-a dreptul credibil, atunci când tata, postul de poliţie Rugbüll, întreba un asemenea lucru sau îl dădea ca posibil, şi nimeni nu l-ar fi bănuit că ştie altceva decât ce spune. Pictorul părea atât de uluit, încât a avut nevoie de timp ca să răspundă. Jens, a spus el apoi pe un ton de amărăciune şi indulgenţă, Dumnezeule, Jens, când oare ai să-ţi dai seama că lor le e frică şi că frica e aceea care-i sfătuieşte să facă aşa ceva: să interzică practicarea profesiei, să confişte tablouri. Să le trimită înapoi? Poate într-o urnă funerară. Chibriturile, Jens, au intrat în slujba criticii de artă – a analizei artistice, cum zic ei.

Tata stătea fără a se simţi stânjenit lângă pictor, a reuşit chiar să exprime prin atitudinea lui o cerere nerăbdătoare, de asta îmi dădeam seama fără

greutate, şi n-am fost surprins când a spus: S-a hotărât la Berlin, asta-i destul. Ai citit scrisoarea, Max. Trebuie să fii de faţă la trierea tablourilor. — Vrei să arestezi tablourile? a întrebat pictorul, iar tata a răspuns sec şi neînduplecat: O să stabilim care tablouri trebuie confiscate. Am să notez totul, pentru ca mâine dimineaţă să poată fi luate.

Trebuie să mă şterg la ochi, a spus pictorul. Şterge-te, a spus tata, cu asta n-o să se schimbe nimic. — Nu mai ştiţi ce faceţi, a spus pictorul, iar atunci tatei i-a scăpat propoziţia: Eu nu-mi fac decât datoria, Max. Atunci m-am uitat la mâinile pictorului, nişte mâini puternice, dibace, pe care le-a ridicat încetişor de lângă corp şi le-a repezit în aer de parcă ar fi apucat ceva, am mai urmărit şi cum şi-a desfăcut mai întâi degetele, iar pe urmă le-a strâns pumn, ca şi când ar fi luat o hotărâre. Mâinile tatei, dimpotrivă, şedeau adormite şi supuse pe cusătura pantalonului, aş zice două făpturi cuminţi, în orice caz nu-ţi atrăgeau atenţia în chip deosebit. Mergem, Max? a întrebat el. Pictorul nu s-a mişcat. Numai aşa, ca ei să vadă că mi-am făcut datoria, a spus tata, iar pictorul deodată: N-o să vă fie de niciun folos. N-a fost de folos nimănui niciodată. Luaţi tot ce vă bagă în sperieţi. Sechestraţi, tăiaţi, ardeţi: ceea ce s-a câştigat odată, nu se mai pierde.

Mie nu poţi să-mi vorbeşti aşa, a spus tata. Ţie? a spus pictorul, ţie pot să-ţi vorbesc şi cu totul altfel: dacă nu te-aş fi scos atunci, astăzi ai fi în lumea peştilor.

Odată şi-odată trebuie să fiu chit şi cu chestia asta, a spus tata, iar pictorul: Ascultă, Jens, există lucruri, în care nu te poţi da bătut. Atunci când m-am aruncat în apă după tine, nu m-am dat bătut, şi tot atât de puţin mă pot da bătut şi de data asta. Ca să fie limpede pentru tine: am să continui să pictez. Am să fac tablouri invizibile. O să fie atâta lumină în ele, încât voi n-o să distingeţi nimic. Tablouri invizibile.

Tata a ridicat mâna, a făcut domol un gest de parcă secera în dreptul centironului şi a spus ca un avertisment: Tu ştii, Max, ce datorii îmi revin. — Da, a spus pictorul, da, ştiu, şi ca să ştii şi tu cât se poate de clar: când vă aud vorbind despre datorie, îmi vine să vărs.

Când vorbiţi voi despre datorie, ceilalţi trebuie să se aştepte la cine ştie ce. Tata a făcut un pas spre pictor, şi-a vârât degetul gros de la amândouă mâinile sub centiron, s-a proţăpit realmente şi a spus: nu-ţi cer socoteală pentru desenele cu pescăruşi – cu alea suntem chit. Dar de astăzi, Max, bagă de seamă! Alt sfat n-am să-ţi dau: bagă de seamă. — Sunt pregătit, a spus pictorul, iar tata, după un răstimp: Mergem, Max? — Cum vrei, a spus pictorul, să mergem: dar înainte de a se urni din loc, a mai spus cu vocea şovăitoare: Numai, Jens, fă aşa să nu observe nimeni nimic, mai ales el: Teo. Postul de poliţie Rugbüll a tăcut, iar eu am înţeles că era de acord.

Au trecut unul după altul prin dreptul dungii mele de lumină prin curtea goală, bătută de vânt, aş fi putut să-i apuc, să-i sperii sau să-i ating uşurel, dar n-am făcut-o, ci m-am ciucit pe vine jos de tot şi i-am lăsat pe cei doi bărbaţi să crească, în timp ce se îndepărtau, iar după ce au dispărut în casă, am

cercetat mai întâi noua ascunzătoare, am măsurat-o şi am examinat-o şi am dedus că ar fi destul loc şi pentru doi, de exemplu pentru Jutta şi pentru mine. Apoi m-am strecurat afara prin crăpătură, am stat singur lângă iaz şi le-am pregătit raţelor un Skaggerak rapid, făcând să ţâşnească fântâni arteziene decorative în faţa, în spatele lor şi între ele. Pentru asta am folosit diferite calibre; pietrele pleoscăiau, stârneau talazuri, se poticneau, ţâşneau iute încolo, în aşa fel că raţele erau obligate să-şi schimbe mereu formaţia, ca să ocolească proiectilele, iar mai înainte de a fugi înapoi în grădină le-am mai dat şi senzaţia unui foc de baraj, din care pricină una dintre rătuşte şi-a pierdut stăpânirea de sine, a ieşit din formaţie şi, fugind pe apă, cu bătăi zgomotoase de aripi, a nimerit în zona peste care cădeau proiectilele mele: dacă ar fi rămas lângă raţele bătrâne, n-ar fi intrat sub lovituri.

Oricum, m-am grăbit să ajung în grădină, unde Addi continua să cânte, cânta un cântec despre o fată care cu orice preţ, în ciuda vuietului îngrijorător al valurilor, voia să se afle alături de marinarul ei drag ce naviga departe, fiindcă ea, cum se zice, era una cu el, ca vântul şi marea şi aşa mai departe. Iar în sunetele acestei melodii, pe marele tăpşan acoperit cu iarbă se dansa – nu, nu se dansa: Hilde Isenbüttel mai ales, apoi învăţătorul Plönnies, dar şi bătrânii Holmsen tropăiau, duduiau, se bălăbăneau în cerc şi se azvârleau unul în jurul celuilalt, îndărătnici şi cu ghidul să-şi deschidă pofta de mâncare pentru cina ce urma. N-am reţinut exact cine se avânta în toată mişcarea aia, nu mă interesa nici cine şedea acolo pe scaune şi bănci sub peticele de umbră călătoare – dihănii ale mării, nemişcate, dar atente – fiindcă de la prima privire i-am descoperit pe cei doi bărbaţi în fundul atelierului, stând aplecaţi unul în spatele celuilalt, unul cu umerii ridicaţi, celălalt cu faţa în jos. I-am pândit prin geam. Erau singuri în atelier. Se aflau în dreptul mesei cu darurile pentru doctorul Busbeck. Mi-am pus mâinile pe geam lângă obraz, şi acum, când nu mai mă orbea lumina, am văzut că stăteau înaintea tabloului, în care velele se dizolvau în lumină, şi mi-am dat seama că în jurul tabloului se desfăşura un proces crâncen: degetul arătător al tatei s-a îndreptat poruncitor în jos spre tablou, la care pictorul s-a aşezat cu corpul în faţa acestuia, între cei doi a urmat un schimb de întrebări, refuzuri, cereri, negări – totul într-o linişte agitată de acvariu; vedeam cum se ciorovăiesc şi încearcă să se convingă, iar deodată pictorul a luat un tub de culoare, l-a apăsat şi a scos din el un vierme scurt, s-a încovoiat spre tablou, a schimbat sau a întregit ceva, folosind buricul degetului, apoi latura degetului şi în cele din urmă, ca de-atâtea ori, podul palmei, în vreme ce tata sta ţeapăn şi ameninţător în faţa lui, ca o geamandură ancorată într-un curent periculos. Pictorul s-a îndreptat din şale, şi-a şters degetele. Pe chipul lui am recunoscut o expresie prudentă de dispreţ. S-a uitat clipind la tata, tata a chibzuit, a dat din cap, părea că n-are nimic de obiectat, în orice caz nu atât de repede. Pictorul a profitat, împingându-l pe tata într-un colţ retras, unde nu mai puteam să-l văd. Ştiam cum s-a terminat procesul. M-am întors, l-am căutat din ochi pe doctorul Busbeck şi l-am văzut braţ la braţ cu Ditte sub umbrele lăsate de crengile

bătrânului măr: umbrele îi ascundeau cu totul.

Tocmai mă gândeam dacă n-ar trebui să mă caţăr, printr-una dintre ferestrele deschise, în camera de zi şi de acolo să încerc să mă strecor în atelier, când deodată Addi s-a întrerupt în mijlocul cântecului şi a căzut la fel ca şi data trecută, şi la fel ca data trecută a început să dea din picioare şi să tresalte, să se încordeze şi să scrâşnească din dinţi. M-am repezit ca vântul spre el, dar înaintea mea a şi ajuns Hilke şi, ca în dune, Hilke a îngenuncheat alături şi l-a eliberat mai întâi de povara acordeonului destins şi încovoiat, care-i înfăşura pieptul ca centură de salvare.

Plecaţi de-aici, a spus ea, plecaţi, dar ceilalţi s-au adunat din toate părţile, s-au înghesuit mai aproape, au format un cerc de consternare, de mirare şi desigur şi de frică, fiindcă nu spuneau nimic, nici măcar nu-şi dădeau coate, ci doar schimbau priviri peste trupul lui Addi, ai cărui obraji se goliseră de sânge şi ale cărui buze erau strâns lipite. Stăteau cu toţii acolo, aplecaţi din umeri: alde Holmsen, care tocmai dansaseră, pastorul Treplin şi paznicul păsărilor Kohischmidt, picherul digului Bultjohann. Bunicul stătea şi el acolo tăcut, la fel Plönnies şi căpitanul Andersen. Dreaptă, cu capul sus, mai puţin impresionată, cât mai ales de-o indiferenţă suverană, mama se ţinea puţin în afara cercului şi se uita atent nu la Addi, ci la Hilke.

Unul singur şi-a făcut drum prin cerc, cu vorbe şoptite şi stăruitoare, iar acesta era doctorul Busbeck. N-a stat să aştepte. N-avea nevoie să ceara informaţii. A rugat să i se facă loc, a îngenuncheat de cealaltă parte, în faţa Hilkei, şi-a scos batista şi a zvântat faţa acoperită de sudoare, iar Addi a şi deschis ochii, privind cu un aer prietenos, dar mai ales năuc în juru-i.

Trebe să i se dea ceva să mânce, a strigat căpitanul din filmele de popularizare. Nu l-a aprobat nimeni. Acum e bine, a spus Hilke, acum a trecut, iar Addi s-a proptit cu greu, s-a ridicat cu ajutorul doctorului Busbeck şi şi-a plimbat buimăcit privirea pe cercul ce-l înconjura. Atunci Hilkei nu i-a putut veni altă idee mai bună decât să-i ia braţul şi să se ducă zâmbind cu el mai întâi la leagăn, apoi mai departe, pe drumul cel mai ocolit, până la pavilionul din grădină, aşa că pur şi simplu adunării nu i-a mai rămas altceva de făcut decât să se împrăştie, deşi câţiva, şi mai ales Per Arne Sehessel, n-au încetat să se uite cu pleoapele grele la locul unde zăcuse Addi. Pe urmă am văzut cum Addi a ridicat de lângă pavilion băţul meu, i l-a arătat Hilkei şi i-a spus cu siguranţă: Dar ăsta-i băţul lui Siggi, la care eu am sărit agitând braţele şi am strigat: Aici, aici, iar după ce Addi m-a descoperit, a aruncat băţul prin grădină până sub leagăn, de unde mi l-am luat.

Voiam să-i fac un semn, dar nu l-am făcut, când am văzut că mama le taie drumul şi încearcă să-i ajungă la fântâna cea veche, aflată mai la o parte, acolo unde era umbrarul de liliac. Sub leagăn, m-am aşezat, mi-am desfăşurat batista albastră şi am fixat-o cu pioneze pe băţ şi aşa, cu fanionul albastru fluturând, am pornit-o înapoi în marş, pătrunzând drept în aniversarea zilei de naştere pe lângă bănci, mese şi scaune, unde musafirii şedeau grămadă, fumau şi şopteau, ţistuiau gânditori. Îmi făceam fanionul să fluture, îl aruncam în aer,

deşi nimeni din Rugbüll n-ar fi fost în stare să înţeleagă semnalele şi şă tragă vreo concluzie.

Până aici, deocamdată până aici, fiindcă nu pot trece sub tăcere că în clipa când îmi aruncam fanionul sus în aer, cineva a bătut la uşa celulei mele, cu multă sfială, cu multă reţinere, dar totuşi destul de clar, aşa că m-a scos, ca o ciocănitoare, din amintirile mele, mi-a închis caietul şi m-a întors înfuriat spre uşă. În spatele vizetei se mişca ceva. O pată cafenie a acoperit albul. Un nasture arzător a început să se rotească în deschizătură. Câteva săgeţi de lumină au ţâşnit fulgerător înăuntru la mine. M-am ridicat fără voie, când uşa s-a deschis insuportabil de încet, s-a deschis ca într-un film poliţist, uniform, scârţâind pătrunzător, în orice caz cu o şovăială care nu anunţa o vizită plăcută – mai lipseau nişte perdele care să fluture şi o carte care să se răsfoiască singură – şi pentru că nu voiam să rămân multă vreme departe de aniversarea zilei de naştere sărbătorită la Bleekenwarf, am spus politicos: Intră, se face curent.

A intrat repede, s-a tras pe vârfuri la o parte şi l-a lăsat pe Joswig, pe care l-am descoperit în spatele lui pe coridor, să închidă uşa pe dinafară. Era vizibil încurcat, îi tremurau colţurile gurii; când mă gândesc astăzi la el, îmi apare ca un tânăr paznic de grădină zoologică intrat pentru prima dată în cuşcă. Nesigur, totuşi simpatic, tânărul psiholog a zâmbit, legănându-se în dans încolo şi-ncoace. Uşoara înclinare de salut, pe care a încercat-o, nu i-a reuşit, fiindcă stătea prea aproape de uşă. Era cu trei, poate cinci ani mai mare decât mine, avea membre delicate şi era foarte palid, îmbrăcămintea lui mi-a plăcut: era sportivă şi cam neglijentă. Nu puteam să-mi explic de ce ţinea mâna stângă strânsă spasmodic – probabil că avea în palmă, ca să zic aşa, o bucăţică de zahăr pregătită pentru mine, poate însă şi o armă. Fiindcă nu eu îl chemasem, m-am mulţumit să-l cercetez în tăcere, măsurându-l cu o privire plină de surpriză şi supărare; privirea mea i-a cerut să spună pe scurt ce avea de spus.

Domnul Jepsen? m-a întrebat el cu amabilitate, la care, după o scurtă ezitare, i-am răspuns oarecum rezervat: Bineînţeles. Răspunsul ăsta a părut să nu-l descurajeze de loc, şi-a îndepărtat fundul de uşă, mi-a întins o mână moale şi a spus: Mackenroth, Wolfgang Mackenroth; îmi pare bine de cunoştinţă. Mi-a zâmbit prieteneşte, şi-a scos paltonul, l-a aşezat pe masă, şi cu o familiaritate, pe care n-o îndreptăţea nimic, şi-a pus mâna pe cotul meu, m-a privit cu încredere şi m-a întrebat cu un gest dacă poate lua loc pe scaunul meu. Am dat din cap cu regret. Nu putea să şadă pe scaunul meu. Dacă n-o ştiţi cumva, i-am spus, aici se lucrează: sunt ocupat cu o temă de pedeapsă.

Asta o ştia. Tinărul psiholog era la curent cu ceea ce mi se întâmplase, n-a făcut economie lăudându-mă pentru întreprinderea mea, s-a scuzat chiar de deranj şi mi-a spus că are o permisiune specială, pe care directorul Himpel i-o dăduse în mod excepţional. Vă rog, a spus el, vă rog domnule Jepsen, trebuie să mă ajutaţi, de dumneavoastră depinde ceva important.

Am săltat din umeri, am murmurat politicos: Cară-te tinere, nici pe mine

nu mă ajută nimeni, şi ca să-i arăt că nu am timp pentru el, m-am aşezat pe singurul scaun din celulă şi am început să mă joc cu oglinda de buzunar. Oglinda mea de buzunar prindea lumina becului, plimba raza de lumină pe sobă, chiuvetă, fereastră, a stat puţin de vorbă cu vizeta, dincolo de care străjuia ochiul lui Joswig, a decorat tavanul cu câteva trecătoare ghirlande de lumină şi a tăiat fără zgomot uşa celulei în dungi înguste. Fiindcă tânărul psiholog tot nu pleca, mi-am lustruit în cele din urmă cu raza de lumină ghetele şi am făcut tot ceea ce faci atunci când eşti singur. N-am mai luat în seamă vizita, mi-am redeschis caietul şi am încercat citind să mă apropii de grădina de la Bleekenwarf. Wolfgang Mackenroth a rămas pe loc. A rămas şi mă observa atent şi prietenos ca pe un bun pe care tocmai îl câştigase, ca să zic aşa, o proprietate cu care încă nu era obişnuit, pe care abia trebuia s-o descopere, şi pentru că împotriva voinţei mele simţeam că acest om de ştiinţă începea să-mi devină într-un mod nedorit simpatic prin atitudinea lui camaraderească, l-am întrebat dacă n-a greşit uşa. Dumneavoastră, domnule Jepsen, a spus el, şi cu mine, noi doi ar trebui să ne aliem, apoi a început să-mi expună intenţiile lui. Tânărul psiholog avea obligaţia să scrie o lucrare de diplomă. Întreprinderea, pe care el o numea tema lui voluntară de pedeapsă, trebuia să-l ajute să progreseze în domeniul ştiinţific. Răsucind cu dibăcie ţigarete pentru amândoi, masându-şi gâtul, mi-a propus să devin subiectul lucrării sale de diplomă. Trebuia să intru în lucrarea lui de diplomă, să fiu, cum zicea el, prelucrat cu grijă. Trebuia aşadar să am o înmormântare ştiinţifică clasa întâi. Cazul meu complet, mi-a propus el cu o simpatică autoironie, trebuia preparat cu toate înălţimile şi adâncimile şi aşa mai departe. Un titlu îl şi avea gata în buzunar: Artă şi criminalitate, aşa urma să se numească lucrarea, redactată pe baza cazului lui Siggi J. Pentru ca această lucrare de diplomă nu numai să reuşească, ci şi să suscite în lumea ştiinţifică interesul cuvenit – el a spus: cuvenit, ajutorul meu era indispensabil. Pentru asta, mi-a oferit, făcindu-mi cu ochiul, o despăgubire glumeaţă: un foarte ciudat sentiment de frică, sentiment care, după părerea lui, a fost adevăratul resort al acţiunilor mele unice, avea să fie numit de el fobia-Jepsen – ceea ce-mi oferea posibilitatea ca într-o bună zi să ajung în dicţionarul de psihologie.

După ce tânărul om de ştiinţă mi-a înfăţişat atât de sincer, cu permisiunea directorului Himpel, toate planurile lui, a rămas lângă masa mea, mi-a pus o mână pe umăr, şi-a aplecat faţa spre mine şi a afişat un zâmbet, cum se schimbă probabil între complici, dar desigur nicidecum între un psiholog şi un tânăr deţinut. Zâmbetul m-a pus în încurcătură, şi n-am fost în stare să-i dau tăcând paşaportul, mai cu seamă că el a continuat să vorbească în şoaptă şi să-mi explice în şoaptă cum vedea tendinţa lucrării sale de diplomă: voia să mă apere, să-mi dovedească nevinovăţia şi să-mi dea dreptate; voia să-mi justifice furturile de tablouri, iar înfiinţarea galeriei mele particulare din vechea moară intenţiona s-o prezinte ca pe o realizare pozitivă; în general mi-a promis să se ocupe pe larg de cazul limită şi să ceară pentru mine o jurisprudenţă, care încă nu exista. Fanatismul potolit, sincer, cu care mi-a expus toate astea, îl făceau

demn de încredere. Trebuie să recunosc că printre cei două sute de psihologi stăpâniţi de ideea dresurii, care transformau din când în când insula noastră într-un manej ştiinţific, Wolfgang Mackenroth era singurul căruia aş fi fost gata să-i dăruiesc încrederea mea, chiar dacă totuşi cu prudenţă.

Ceea ce mă supăra însă puţin la el, era că ştia prea multe despre mine. Îmi citise dosarul, era informat.

Mai întâi m-am jucat cu gândul să-l ajut la tema lui de pedeapsă şi să-mi asigur astfel ajutorul lui pentru tema mea de pedeapsă, mai ales dacă s-ar arăta gata să se îngrijească de provizia mea de ţigări, dar când am auzit că se află în relaţii aproape prieteneşti cu directorul Himpel, am renunţat la gândul ăsta. L-am măsurat îndelung: faţa mică şi palidă, gâtul subţire, mâinile lui delicate; i-am ascultat cu o atenţie critică vocea şi, cu toate că, pe măsură ce vizita lui se prelungea, tânărul nu pierdea, ci câştiga în ochii mei, i-am spus că propunerea lui a venit prea pe neaşteptate: Regret, îmi trebuie timp de gândire.

Dar să vă vizitez, a spus el, pot să vă vizitez din când în când? I-am dat voie şi, ca să scap de el, am clătinat din cap aprobator şi la propunerea lui ca, uneori, la răstimpuri neregulate, să-mi strecoare – el a spus: să-mi strecoare, capitole alese din lucrarea lui de diplomă, mai ales capitole critice. Mi-a mulţumit. Grăbit, ca şi cum s-ar fi temut că am să-mi retrag promisiunea, şi-a pus paltonul, a spus: N-am să vă dezamăgesc, domnule Jepsen, mi-a dat prieteneşte mâna, s-a dus la uşă şi a ciocănit dinăuntru, la care Karl Joswig, fără să se arate, a deschis şi l-a lăsat pe tânărul psiholog să iasă. I-am ascultat paşii, a plecat, se grăbea.

De-atunci stau la masa acoperită de crestături şi încerc să mă întorc la aniversarea zilei de naştere, să cobor ţinându-mă de lanţul amintirii, să locuiesc aici şi să fiu acolo, acolo la Bleekenwarf, în grădina pictorului, printre sărbătoreştile dihănii ale mării, care aşteptau cina. Aş putea să pun să se servească cina, aş putea mai întâi să zugrăvesc, probabil în onoarea doctorului Busbeck, şi un măreţ apus de soare, în care roşul şi galbenul s-au întreţinut patetic, iar în cele din urmă aş descrie desigur şi lupta aeriană care s-a desfăşurat la vreo opt mii de metri altitudine şi care ne-a preocupat atunci pentru câteva minute, dar toate astea nu pot schimba nimic din faptul că eu am fost cel dintâi care-a părăsit sărbătorirea zilei de naştere. N-am părăsit-o de bună voie.

Unde s-a întâmplat? Unde m-a înhăţat? Lângă leagăn, în boschet, pe puntea de lemn? În orice caz, aveam în mână fanionul albastru şi eram în căutarea a ceva, vântul se potolise. Deodată m-am pomenit cu mama înaintea mea, severă, foarte tulburată, voia să spună ceva şi nu putea, n-a izbutit decât să scoată un geamăt scurt, pe urmă şi-a arătat dinţii galbeni, ca de atâtea ori, când îşi ieşea din fire, când era jignită sau dezamăgită. M-a luat de mână. Mi-a apăsat mâna pe şoldul ei. S-a întors cu o smucitură, şi-a azvârlit capul pe spate exact atât, cât îi îngăduia cocul ţeapăn, fixat cu o plasă şi cu ace de păr, amintind o tumoare lucioasă, şi m-a smuls afară din grădină, afară din sărbătorirea zilei de naştere. Cu mersul ei înfricoşător, care avea ceva de

panică, femeia cea slabă şi înaltă alerga înaintea mea, târându-mă peste brazdele de iarbă, pe lângă atelier prin curte, mereu fără un cuvânt şi fără să-l ia în seamă pe Andersen, căpitanul din filmele de popularizare, care ne-a strigat nimic altceva decât: în curând o să se servească ceva de mâncare, a împins cu mine la remorcă poarta batantă de lemn şi s-a năpustit pe lunga alee mărginită de arini, spre dig, pe care ne-am căţărat încovoiaţi şi pe care, fără să privim înapoi spre Bleekenwarf, l-am părăsit din nou ca să coborâm poticnindu-ne pe partea dinspre mare.

De la oarecare depărtare, mă gândesc, Gudrun Jepsen trebuie să fi dat impresia unei mame convingător deznădăjduite care se hotărâse să se azvârle cu fiul ei în Marea Nordului. Tocmai mă gândeam ce să fac, în ce măsură eram obligat s-o însoţesc pe mama bălăcindu-mă prin valuri şi să mă scufund cu ea cuminte în dreptul geamandurii ce însemna locul unei epave, când ea a schimbat din nou direcţia şi a mers mai departe pe sub dig, nevăzuţi acum pentru toţi cei ce s-ar fi uitat după noi de la Bleekenwarf. Mi-a eliberat mâna. Mi-a poruncit s-o iau înainte, iar eu am întrebat-o, fără să mă întorc, de ce părăsisem atât de brusc sărbătorirea zilei de naştere. N-am primit niciun răspuns. Atunci am întrebat-o dacă tata părăsise şi el sărbătorirea sau avea s-o părăsească îndată, ea gâfâia încet şi tăcea. A tăcut până când am ajuns la farul automat cu căciulă roşie, iar atunci a spus: Repede, hai repede, trebuie să iau un calmant, trebuie să mă întind, pe urmă m-a depăşit şi n-a mai fost atentă la mine, dacă o mai urmez.

Eu însă mă ţineam aproape în spatele ei, am sărit alături de ea pe trepte în sus şi am intrat o dată cu ea în bucătărie, unde şi-a întins numaidecât mâna spre şirul strălucitor, aliniat cu grijă al cutiilor de orez, griş, făină, tapioică, arpacaş, pline cu toate alea, numai cu ceea ce arăta inscripţia cu chenar auriu nu; a răsturnat o cutie, a pescuit dintr-un morman de tubuleţe, de cutiuţe şi cutioare de tablă un mic cornet, al cărui conţinut l-a scuturat într-un pahar cu apă şi l-a băut şezând, cu ochii închişi. Stăteam lângă ea în cuminţenia înspăimântată, la care mă adusese, şi o priveam cu interes şi reproş: bărbia ascuţită, genele blond roşcate, nările, buzele strâmbate, şi nu îndrăzneam s-o ating. Mama se proptea cu braţele de marginile scaunului. Şi-a întins corpul. Pentru o clipă şi-a ţinut respiraţia. Am întrebat-o dacă prafurile i-au făcut bine şi dacă pot să mă întorc la sărbătorirea zilei de naştere la Bleekenwarf, iar pentru că nu voia să-mi dea niciun răspuns, am întrebat-o de ce a trebuit să fugim atât de repede pe sub dig. Atunci, m-a privit cu ochii mijiţi, s-a ridicat şi mi-a poruncit s-o urmez.

Ne-am dus sus, am trecut pe lângă odaia mea, ne-am suit în pod şi am deschis uşa camerei mansardate în care locuia Addi. Acolo era un geamantan de carton. Pe prichiciul ferestrei strălucea aparatul lui de ras. Mai era un pulover. Sub taburet nişte ghete noi din pânză de corabie aşteptau vremea bună. Pe comodă se găseau o şapcă, un şal, un teanc de batiste, iar pe perna de pe pat o carte, „Am cucerit Narvikul”. Împachetează totul, mi-a spus mama, iar pentru că eu nu mă mişcăm: împachetează totul în geamantan. A trebuit să-

mi ceară încă o dată să vâr toate lucrurile lui Addi în geamantanul lui de carton, iar după ce am făcut-o sub controlul privirilor ei, a spus încet: Să nu uităm nimic, trebuie să ia cu el totul, totul. Mi-a întins un aparat de fotografiat ieftin, cu siguranţă nefolosit şi mi-a spus: Bagă-l între ciorapi. O cravată a strâns-o ea însăşi şi a vârât-o sub cămăşi. Am împăturit, am îndoit, am apăsat, am stivuit, până când în cameră nimic nu mai amintea de Addi, în afară de geamantan; iar când Gudrun Jepsen a ridicat geamantanul şi l-a cărat afară, nimeni n-ar fi putut să nu observe dezgustul care-i înţepenise mâna. La ce mă gândeam eu în vremea asta? La început m-am gândit că voia să-l răsplătească pe Addi cu o odaie mai bună, am sperat chiar că o să mi-l dea ca tovarăş de cameră; însă am coborât până jos în coridor, iar acolo, lângă biroul tatei, ea a lăsat geamantanul să-i cadă de la înălţimea genunchiului, l-a împins la perete şi şi-a scuturat mâinile. Pleacă? am întrebat, iar ea, acum calmată: Aici n-a pierdut nimic, de-aia pleacă; am vorbit cu el. — De ce, am întrebat, de ce trebuie să plece? — Asta tu nu poţi s-o înţelegi, a spus mama şi a aruncat o privire pe fereastră, peste ţinutul şes, spre Bleekenwarf, apoi deodată, fără să se mişte sau să ridice vocea: N-avem nevoie de bolnavi în familie. — Pleacă şi Hilke? am întrebat, la care mama a spus: Asta o s-o vedem; o să ştim îndată care legături – ea a spus cu adevărat legături – sunt mai puternice.

Nu m-am uitat decât la faţa ei severă, roşie şi am ştiut numaidecât că sărbătorirea zilei de naştere luase sfârşit, că mama, cel puţin, nu mi-ar mai îngădui să mă întorc la Bleekenwarf; de aceea, atunci când m-a trimis la culcare cu o tartină cu cârnat, m-am mulţumit să dau din cap, supunându-mă. Am tras storul de la fereastră. M-am dezbrăcat şi mi-am stivuit lucrurile pe scaunul de lângă pat, aşa cum mă învăţaseră ei: pantalonii neteziţi bine, puloverul îndoit într-o oarecare formă de patrulater, cu marginile strânse una în alta deasupra, cămaşa împăturită perfect cu migală, maioul – în ordine inversă aveam să îmbrac lucrurile a doua zi de dimineaţă. Am tras cu urechea, în casă domnea o linişte desăvârşită.

5
Ascunzători

Dar trebuie să descriu dimineaţa. Chiar dacă, de fiecare dată când ne amintim ceva, descoperim un înţeles nou: trebuie să las aici să ia naştere nişte zori de zi ce s-au ivit domol, punând să se lupte un galben de nestăvilit cu brunul şi cenuşiul, trebuie să introduc o vară cu orizont nesfârşit, cu canale şi cu zboruri de nagâţi, trebuie să întind pe cer fâşii de abur condensat, să fac să se audă de dincolo de dig duduitul răsunător al unui cuter, trebuie, pentru a reface această dimineaţă anumită, să distribui pomi şi garduri vii, ferme joase fără coloane de fum, mai trebuie să risipesc cu mână darnică peste păşuni vite bălţate alb-negru. O asemenea dimineaţă era, când m-am trezit, când am fost obligat să mă trezesc, pentru că la fereastra mea ticăia şi ciocănea, iară şi iară şi cu o nerăbdare crescândă; la început am rămas culcat, mulţumindu-mă doar să ascult micile izbituri în geam: mă gândeam că sunt nişte păntăruşi. Apoi a căzut o ploaie răpăitoare, o ploaie de nisip. Grăuncioarele loveau dur în geam. M-am ridicat în capul oaselor în pat şi m-am uitat la fereastră, dar geamul n-a crăpat, în ciuda tuturor izbiturilor. Apoi, după câteva lovituri clincănitoare pe care am putut doar să le aud, nu să le şi văd, am recunoscut fâşioara scurtă de nisip, care atingea plesnind şi pârâind geamul, am sărit din pat, am fugit la fereastră şi am privit cu atenţie în zorii de zi lipsiţi de vânt. Cum în planul din mijloc şi din fund nu se mişca nimic, scurta zvâcnire schiţată în primplan mi-a sărit în ochi, era mişcarea unui braţ smucit în sus ca să-mi atragă atenţia, jos în şopron, între capra de tăiat lemne şi butucul plin de crestături, dar mi-a trebuit mai mult de-o clipă ca să-l descopăr, sau mai bine zis să-l recunosc pe fratele meu Klaas, care sta acolo în uniformă şi cu bandajul alb butucănos – asta aş vrea să spun. Dar cui i-ar fi trecut prin minte că o să apară aşa deodată, fără să ne anunţe, în zorii unei zile ca aceea: căci după ce se automutilase, am aflat doar că era internat la Hamburg într-un lazaret pentru prizonieri, unde nimeni dintre noi n-avea voie să-l viziteze. În casă nu se vorbea despre el, iar cele două cărţi poştale, pe care ni le scrisese din lazaret, rămăseseră cu siguranţă fără răspuns.

Klaas a ieşit din şopron, m-a chemat printr-un gest, a intrat înapoi, eu am alergat la pat, la uşă, am ciulit urechile, am fugit iarăşi la pat, mi-am îmbrăcat cămaşa şi pantalonii; înainte să ies pe coridor, i-am făcut semn de la fereastră. Pe coridor nu se auzea nicio mişcare. Cei din casă dormeau încă. Dormeau în cămăşile lor de noapte lungi, aspre. Sub plăpumi grele, dormeau pe cearşafurile scorţoase, cenuşii, ţesute în casă, iar deasupra celor ce dormeau se priveau unul pe altul cele două portrete, singurele din odaie, ale lui Theodor Storm şi Lettow-Vorbeck, iar amândoi, scriitorul din Husum şi generalul, nu

voiau să renunţe de loc la neîncrederea cu care-şi holbau ochii, măsurându-se neîncetat. Lipit de perete, m-am strecurat prin faţa uşii lor, am coborât lateral scara, pe lângă uniforma postului de poliţie Rugbüll atârnată pe un umeraş în cuierul din antreu: liniştea acestei case era aproape de necrezut. Ce rece era cheia casei! Am răsucit-o încetişor, am simţit tăria arcului, am reuşit să învârtesc cheia fără zgomot, dar după aia uşa s-a deschis cu un scrâşnet şi mă gândeam că acuşi o să apară tata sus şi aşa mai departe, dar nu s-a auzit nimic. M-am strecurat afară. Am închis cu grijă uşa şi am zburat ca săgeata prin curte până în şopron, iar acolo stătea pitulat într-adevăr Klaas, fratele meu: cu ochi luminoşi, faţa rotundă şi păr blond tuns scurt, năclăit. Braţul bandajat i se odihnea pe butuc, uniforma îi era descheiată la gât. Fratele meu sta pitulat acolo cu toată frica lui, iar frica asta nu numai că făcea inutilă orice întrebare, dar şi spunea totul: evadarea din lazaretul pentru prizonieri, drumurile ocolite pentru evitarea patrulelor şi a controalelor, călătorii încoace cu vehicule sau pe jos în timpul nopţii, pânde lungi, fugi furişate – frica lui povestea despre el totul.

N-a rostit niciun cuvânt de salut, m-a apucat simplu de cămaşă şi m-a tras în jos lângă butucul de spart lemne, de unde ne-am îndreptat ochii spre ferestrele dormitorului, adică de fapt el se uita fără întrerupere sus, în timp ce eu îi priveam faţa istovită, somnoroasă, uniforma stropită de noroi şi bandajul bont de ghips, pe care cineva, probabil el însuşi, stinsese o ţigară. Îşi zicea, pesemne, că fusesem auzit în casă şi după ce patul meu fusese găsit gol, ei se vor uita în curte pe fereastră, dar nu s-a umflat nicio perdea, n-a apărut nicio umbră, iar după o vreme fratele meu m-a apăsat în jos pe pământ şi s-a aşezat şi el oftând lângă mine, cu picioarele întinse în lături, cu spatele sprijinit de peretele şopronului. Buzele îi tremurau, li era frig din pricina oboselii. Pe bărbie îi sclipeau fire roşcate de barbă. Unde i-o fi chipiul, mă gândeam, şi fiindcă nu dădeam cu ochii de el, mi-l închipuiam pe Klaas făcând o săritură, în timpul căreia l-a pierdut, o săritură dintr-un tren de marfă în mers sau peste un şanţ. M-am târât cu grijă pe pământ înainte, m-am ridicat în genunchi şi m-am uitat de aproape la faţa lui, până când a deschis ochii şi a spus: Trebuie să mă ascunzi, puştiule.

L-am ajutat să se ridice, el s-a agăţat strâns de mine, s-a clătinat, mai mai să cadă în genunchi şi să se prăbuşească, apoi însă şi-a revenit, a surâs nesigur şi m-a întrebat: ai o ascunzătoare bună? — Da, am spus, iar din clipa asta m-a ascultat supus şi a căzut de acord să ies din şopron şi să mă asigur că nu se vede nimeni, ba mai mult: nu se mai uita decât la mine şi era gata să facă totul sau să repete ceea ce îi porunceam sau făceam eu însumi. Am fugit până la căruţa cea veche şi m-am ciucit. El a fugit până la căruţa cea veche şi s-a ciucit. Am sărit peste drumeagul pavat cu cărămizi şi mi-am dat drumul să alunec la vale pe taluz. El a sărit peste drumeagul pavat cu cărămizi şi şi-a dat drumul să alunece la vale pe taluz. Înainte, până la stăvilar. Înainte, până la stăvilar. Am spus: Trebuie să trecem peste păşune în stuf, iar el a repetat: În stuf, bine.

N-a întrebat unde mergem sau cât de departe, m-a urmat fără curiozitate, chiar şi fără nerăbdare, iar eu cu braţele întinse în faţă şi împreunate în unghi am arat prin stuf o potecă spre vechiul iaz al morii şi spre moara fără aripi, părăginită, cu care vântul nu mai putea face nimic. Terenul mlăştinos se lăsa sub picioarele noastre ca nişte arcuri. Pe-alocuri erau porţiuni pâsloase, în care piciorul se scufunda, iar în găuri ţâşnea bolborosind apă cafenie ca turba. Stârneam raţe sălbatice. Eu vedeam pretutindeni ochi. În spatele nostru, stuful se îndrepta la loc foşnind. Raţele sălbatice zburau făcând un ocol şi căzeau apoi din nou în urma noastră. În dimineaţa verde aveam impresia că înaintez pe fundul mării, prin păduri de alge ce tălăzuiau leneş, printr-o tăcere pânditoare. Apoi brâul de stuf s-a sfârşit într-un luminiş, iar noi aveam în faţă iazul morii şi în spate, pe coroana ei de rotire ruginită, moara. Aici? a întrebat fratele meu, iar eu am dat din cap, m-am uitat în toate părţile să văd dacă nu e cineva, pe urmă m-am căţărat peste gardul de lemn şi am alergat pe drumul pietruit, ce ducea în sus la moară.

Cum să descriu moara mea dragă: şedea pe o colină artificială, şedea aşteptând – deşi fără aripi – cu faţa spre vest, cupola ei ca o ceapă era acoperită cu plăci de ardezie, turnul în opt colţuri, construit din scânduri bătute în cuie, cu marginile una peste alta, rezistase la două lovituri de trăsnet. Ferestrele tăiate în perete sus de tot şi încadrate în rame albe erau sparte, crucea aripilor zăcea micşorată şi putredă pe tăpşanul acoperit cu iarbă, dinspre răsărit, între pietre de moară uzate, roţi fără spiţe şi potcoave. Uşa crăpată nu se putuse închide multă vreme, până când eu nivelasem terenul şi reparasem balamalele. Ploaia, vântul şi anii dărâmaseră rampa. În moara mea trăgea curentul, se auzeau trosnituri, ţiuieli şi duduieli, iar atunci când vântul se schimba dinspre vest spre est, sus, în cupolă, se iscau zgomote şi o macara cobora scârţâind din înălţime şi niciodată nu găsea vreo povară. Atunci cioburile de sticlă erau făcute fărâme, lilieci arătând ca nişte bucăţi de carton zburau fără zgomot peste arie, iar învelitori de tablă, care abia se mai ţineau, zăngăneau la cea mai uşoară atingere. Răvăşită şi lovită, dărăpănată, împodobită cu grămăjoare de rahat uscat, moara mea era lăsată în voia ei, stătea neagră şi inutilă în câmpul deschis vederii între Rugbüll şi Bleekenwarf, iar dacă mai folosea la ceva, apoi folosea ca să ne trezească uimirea că rezista vijeliilor din fiecare primăvară şi furtunilor de toamnă.

Dar nu putem rămâne prea mult afară, chiar dacă ar mai fi multe de spus despre înfăţişarea exterioară a morii – de exemplu despre imaginea ei răsfrântă în iazul morii şi despre iniţialele şi săgeţile şi inimile crestate în lemnul uşii – căci noi n-avem timp să ne uităm, trebuie să înaintăm gheboşaţi în sus, pe drumul pietruit, să trecem pe lângă rampa prăbuşită, spre intrare, care este tăiată adânc în coasta colinei artificiale. Klaas însuşi, sunt convins de asta, n-a văzut mai întâi din moara mea decât silueta ei neagră, încremenită, de altfel nici nu avea nevoie să vadă altceva, deoarece mi se încredinţase pe de-a-ntregul, iar acum tropăia gâfâind în urma mea, cu braţul bandajat lipit de corp, cu faţa atât de aplecată, încât nu putea să vadă decât picioarele mele

goale.

Am smuls cu o sforţare uşa. L-am lăsat să ajungă până la mine şi l-am împins în casa răcoroasă a scării, apoi am închis uşa. Am stat tăcuţi unul lângă altul. Am tras cu urechea în sus, dar n-am auzit decât duduitul răsunător al cuterului de dincolo de dig, n-am auzit nici măcar zgomotul moale iscat de fuga şoarecilor, deşi zgomotul ăsta se auzea ori de ci te ori intrai în moară. Lumina ce cădea pieziş în fâşii înguste tremura în semiîntuneric. Trebuie să mai pomenesc curentul de aer şi clătinarea treptelor de lemn, dar poate că această clătinare doar mi-o închipui. Fratele meu mi-a căutat mâna pipăind şi a întrebat: Aici? iar eu i-am spus sus, sus e camera mea; apoi l-am condus pe trepte în sus, în încăperea morii; acolo am proptit o scară, pe care o ţineam ascunsă după vechile lădoaie de făină, ne-am urcat şi ne-am strecurat printr-un chepeng, am tras scara după noi şi am proptit-o iar, până când am ajuns într-o odaie aproape sub cupolă: am s-o numesc camera mea.

Klaas m-a împins la o parte şi mi-a luat-o înainte, a descoperit numaidecât culcuşul de stuf şi saci de lângă fereastră, dar nu s-a întins pe el, nu s-a aşezat nici măcar pe lada de portocale, deşi urcuşul îl storsese de ultimele puteri, mai întli a holbat ochii zâmbind şi mirându-se la toate pozele alea, şi-a trecut mâna peste părul lipit, s-a mai şters probabil la ochi, dar cu asta n-a putut să micşoreze sau să schimbe numărul şi felul pozelor. Pereţii ascunzătorii mele din moară erau tapetaţi mai ales cu poze de călăreţi. Îndată după cea de-a şaizecea aniversare a doctorului Busbeck începusem să decupez din calendare, reviste şi cărţi poze de călăreţi, pe care le lipisem mai întâi peste crăpături, apoi pe întreaga suprafaţă a pereţilor: colo, de pe perete săreau cuirasieri ai lui Napoleon, dincoace împăratul Carol Quintul străbătea călare câmpul de luptă de la Mühiberg, principele Iusupov se arăta în costum tătăresc pe un cal arab focos, regina Isabella de Bourbon trecea la trap prin ceaţa înserării călare pe un cal bălan de Andaluzia. Dragoni, călăreţi acrobaţi, vânători, cavaleri şedeau în poziţii felurite în şa şi-şi dădeau avizul unul despre celălalt, iar cine voia, putea să audă bătăi de copite şi nechezaturi. Dar ce se-ntâmplă aici? a întrebat fratele meu. Expoziţie, am spus eu, aici se află o expoziţie.

Klaas a schiţat un zâmbet amuzat şi chinuit, s-a târât până la culcuş şi s-a lăsat să cadă, iar eu m-am aşezat la căpătâi şi m-am uitat la pozele mele, apoi la el, care închisese ochii şi părea că ascultă ceva ce-l urmărea şi aici şi nu-i dădea pace. N-a reuşit să se destindă, să se culce în voie; mereu ceva din el era gata de acţiune: căuta un ascunziş, se ghemuia pentru un salt sau îşi vâra bandajul bont sub corp. I-am pus o mână pe piept. A tresărit. I-am şters sudoarea de pe faţă. A sărit în sus. Abia după ce i-am vârât o ţigară în gură, s-a mai potolit şi şi-a săltat amândouă picioarele pe culcuşul din stuf şi saci, care pentru el era cam scurt. Îţi place ascunzătoarea mea? l-am întrebat, iar fratele meu, după ce m-a privit îndelung: Dacă spui ceva, s-a zis cu mine. Nimeni nu trebuie să ştie nimic, şi cel mai puţin ei – acasă. E o ascunzătoare bună, puştiule. — N-a mai fost nimeni aici, am spus. Asta-i bine, a spus el, nu trebuie să ştie nimeni că sunt aici. — Dar tata, am spus eu, tata doar poate să

ştie: el o să te ajute, iar fratele meu iarăşi cu bănuială şi cu glas aproape ameninţător: Te ucid, puştiule, te dau gata, dacă-i spui ceva, m-ai înţeles? M-a privit cu ochii lui înguşti, luminoşi, aştepta pesemne ceva de la mine, m-a apucat deodată, m-a trântit lângă culcuş şi m-a apăsat pe podea cu greutatea fricii lui, până când mi-am dat seama ce aşteaptă şi i-am promis totul, după care s-a prăvălit înapoi istovit, dar mulţumit şi mi-a cerut să trag la o parte o bucată de carton din fereastra spartă.

Feţele noastre s-au apropiat, aproape s-au atins, când am privit afară peste ţinutul neted, luminat de soarele dimineţii, ţinut pe care l-am controlat şi cercetat împreună până la cotitura îndepărtată a digului, până la farul automat cu căciulă roşie: automobilul l-am descoperit amândoi odată. Venea încoace pe şoseaua spre Husum, soarele plesnea în ţăndări în parbriz, era un automobil verde-închis, care înainta încet pe lângă şanţurile cu oglinda lor de apă, a cotit brusc pe drumul pavat cu cărămizi spre Rugbüll şi a micşorat încă mai mult viteza, dar n-a oprit, a dispărut în spatele ţepoaselor garduri vii de la Holmsenwarf şi a apărut din nou, când nu mai credeam c-o să-l revăd.

Iarăşi a ţâşnit o lumină orbitoare din parbriz. Vacile s-au apropiat tropăind până la împrejmuirea de sârma, ca să aştepte automobilul, dar în ultima clipă s-au speriat şi şi-au azvârlit într-o parte, printr-un salt, pieptul teşit, în vreme ce automobilul şi-a continuat tăcut drumul, ca să stopeze sub tăbliţa „Postul de poliţie Rugbüll". Un geam al maşinii a fost lăsat jos, dinăuntru s-au ivit, pieziş, un cap şi un umăr îmbrăcat într-o haină de piele lucioasă. Dacă bărbatul care scosese capul pe geam voia doar să citească ce scria pe tăbliţă, atunci a avut nevoie de foarte mult timp până a descifrat inscripţia pălită de ploaie, deşi îngroşată în două rânduri.

Fratele meu m-a apucat de braţ şi mi l-a strâns, cuprins de-o tulburare nestăpânită, când uşile maşinii s-au deschis brusc, patru bărbaţi în mantale de piele au coborât şi s-au îndreptat fără a comunica între ei, ca la carte, se ştie cum, spre casa noastră, apropiindu-se din mai multe părţi, au încercuit casa, cu dibăcie, deşi cam departe unul de altul, patru bărbaţi în mantale la fel, pe cap cu pălării la fel, şi toţi îşi ţineau mâinile în buzunare. Cred că ăştia erau exersaţi să se desfăşoare şi să se mişte fără oprire, unul dintre ei a sărit cu uşurinţă peste gardul grădinii.

Astăzi ştiu de ce Klaas, fără să se uite la mine, fără să-mi slăbească braţul din strânsoare, mi-a spus deodată: Şterge-o, puştiule, repede, fugi acasă, şi mai ştiu şi de ce nu mi-a mai dat răgaz pentru vreo întrebare, ci mi-a făcut vânt spre chepeng, poruncitor şi fără cruţare. Şterge-o! Asta a fost tot ce-a spus; abia mai târziu, când mă aflam la piciorul scării, a mai strigat o dată: Mâncare – când te-ntorci, adu cu tine ceva de mâncare.

Fiindcă întotdeauna l-am ascultat pe fratele meu Klaas, mi-am dat drumul pe scară în jos, aşa cum mi-a cerut el, am ascuns scara după lădoaiele de făină, am sărit, aşa cum mi-o ceruse el, pe poteca spre iaz, mi-am făcut drum prin brâul de stuf, am fugit până la stăvilar şi de-acolo mai departe, lipit de taluzul şanţului. La căruţa cea veche m-am putut ridica, văzându-mi fără grijă de

treabă: în acest loc nu puteam trezi bănuiala că mă îndepărtasem de casă. M-am dus agale la maşina care staţiona în continuare sub tăbliţă, i-am dat ocol, m-am uitat pe vitezometru curios să ştiu de ce viteză maximă e în stare şi am apăsat o dată pe claxon, ceea ce a avut drept urmare că un tip scund, solid, în manta de piele, a ţâşnit din casă şi m-a luat de guler. Voia să ştie al cui sunt. Trebuia să-i spun ce caut afară atât de dimineaţă. Ca să răspund dintr-o dată la toate întrebările, mi-am spus numele, i-am arătat fereastra camerei mele şi am zis: Eu locuiesc acolo. Nu i-a venit să creadă; individul ăla solid m-a ţinut mai departe de guler şi m-a dus în casă, în biroul tatei.

Acolo se aflau cu toţii. Cei trei bărbaţi în mantale de piele şedeau contra luminii, iar în faţa lor, numai în pantaloni şi în maiou, cu bretelele răsucite pe umeri, neras, nespălat şi nepieptănat, cu un cuvânt: în faţa siluetelor rigide ale bărbaţilor îmbrăcaţi în mantale de piele se afla un post de poliţie Rugbüll aiurit, vizibil trezit din somn cu hărmălaie, care mi se părea că are cel puţin nouăzeci şi cinci de ani. Când a fost întrebat dacă sunt fiul lui şi sunt dintre ai casei, m-a măsurat lung, părea pur şi simplu că face o sforţare ca să mă recunoască, dar la repetarea întrebării, a aprobat cu o mişcare a capului, slavă Domnului, o mişcare a capului, moale de tot, dar totuşi afirmativă, după care cleştele care mă ţinea de gulerul cămăşii s-a deschis. Tipul scund şi solid mi-a dat drumul, a păşit în faţa tatei, şi-a încrucişat mâinile la spate şi a început să se legene, s-a legănat încolo şi-ncoace pe tălpile lui groase de cauciuc, clipind din ochii de viţel spre proverbul atârnat într-o ramă deasupra mesei de scris a tatei: Cine se scoală de dimineaţă departe ajunge. Fiindcă nimeni nu mă dădea afară, mi-am rotit repede privirea prin biroul unde tata îmi interzicea să intru, dar nu exista nimic care să mă intereseze – cel mult suportul de ştampile cu patru ştampile atârnate de el sau dragonul împletit al unei săbii de poliţai, ce sclipea ca argintul mat. Tata şedea somnoros şi supus, ca şi când n-ar fi avut absolut nimic de zis, mâinile i se odihneau lipite de coapse, spatele şi-l ţinea rezemat ţeapăn de speteaza scaunului, avea bărbia proptită în piept şi buzele întredeschise. Nu putea tăinui că se gândeşte la ceva, chiar dacă trăgea cu ochiul spre bărbatul cel scund şi solid, care acum contempla cu o încetineală jignitoare fotografiile ce acopereau tot peretele din spatele mesei de scris.

Ce povesteau fotografiile? Povesteau despre Glüserup şi despre o prăvălioară întunecoasă, strâmtă, în care un Peter Paul Jepsen vindea peşte de mare proaspăt, dădeau de ştire că negustorul de peşte Jepsen avusese cinci copii, dintre care unul, un băiat slăbuţ, care-l privise întotdeauna pe fotograf cu aceeaşi seacă neîncredere, semăna izbitor cu postul de poliţie Rugbüll. Fotografiile vorbeau despre întrecerea a două familii la pescuitul de crabi, înfăţişau corul de copii din Glüserup – şi anume, ca să zic aşa, în mijlocul cântecului, cu gurile deschise pentru vecie, mai departe îl înfăţişau pe elevul Jens Ole Jepsen, cu un cornet uriaş, pe băiatul cu acelaşi nume fotografiat cu ocazia confirmaţiunii, apoi ca fundaş stânga al echipei de fotbal TuS Glüserup. O fotografie ovală lămurea că odinioară existase un tânăr artilerist Jepsen, care îngenunchea lângă un mortier ca în faţa unui altar, acelaşi

artilerist purta în Galiţia o manta şi cânta împreună cu alţi artilerişti în jurul unui pom de Crăciun. Culcat într-o rână în faţa unei echipe mustăcioase de sportivi, se afla Jens Ole Jepsen elev la şcoala de poliţişti; în fund se înălţau ameninţătoare cazărmile de cărămidă aparentă din Hamburg. Apoi intra în joc Gudrun Schessel, fotografiile povesteau despre predilecţia ei pentru rochii albe şi ciorapi albi, dovedeau lungimea înfricoşătoare a cozilor ei blond-roşcate, care-i cădeau până la posterior, mai aduceau la cunoştinţă că Gudrun Schessel ştia să citească, deoarece toate fotografiile o arătau cu o carte în mână. Că într-o zi Jens Ole Jepsen şi Gudrun Schessel s-au unit se vedea din fotografia unor nuntaşi cu ochii holbaţi, care înconjurau perechea, în poziţie de drepţi, în orice caz scorţoşi şi, pe cât se părea, cântau cu paharul ridicat „mulţi ani trăiască" într-un mod disciplinat. Fotografiile adevereau o călătorie a perechii la Berlin, o altă călătorie de la Bingen la Köln pe un vapor de pe Rin, iar ultima dintre ele afirma că perechea făcuse trei copii: Hilke şi Klaas puteau fi recunoscuţi uşor, monstrul fără păr din căruciorul cu roţi înalte trebuia să fiu eu.

Tipul solid în manta de piele a privit pe îndelete toate fotografiile, iar tata şedea acolo supus şi nu s-a mişcat nici când vizitatorul a luat registrul şi şi-a aruncat ochii peste ultimele însemnări caligrafiate cu un scris foarte îngrijit. Ceilalţi trei se mulţumeau să şadă ca nişte siluete imobile; unul dintre ei fuma, fără să scoată ţigara din gură. Ceea ce aveau să-şi spună, îşi spuseseră desigur mai dinainte. M-am retras într-un colţ şi am aşteptat ceva ce trebuia să se întâmple, dar deodată mama a intrat fără zgomot în birou, mi-a făcut un semn scurt cu capul, m-a înşfăcat şi m-a tras în bucătărie, unde pe o măsuţă se afla gustarea mea de dimineaţă: terci gros din fulgi de ovăz cu zahăr şi o felie de pâine unsă cu magiun de rubarbă. Mănâncă, mi-a spus cu o voce surdă, iar eu am mâncat sub privirile ei şi am băgat de seamă că trage necontenit cu urechea spre birou. Ăştia caută ceva, am spus eu, iar ea: Taci şi mănâncă. — Aştia-s cu siguranţă din Husum, am spus. Nu te-a întrebat nimeni, a spus ea, a închis uşa bucătăriei şi şi-a turnat o ceaşcă de ceai, pe care a băut-o în picioare. Am întrebat: Vor să-l ia pe tata în maşină cu ei? Ea a dat din umeri. Nu ştiu, a spus încet, a pus ceaşca jos şi a ieşit pe coridor.

Mi-am aruncat furiş ochii spre moară, unde se afla Klaas şi mă aştepta, apoi am deschis uşa umflată a cămării: un borcan cu castraveţi muraţi, o jumătate de pâine, carne sărată, ceapă, o strachină cu magiun de rubarbă neîndulcită, un cub de mărgărină, un salam, patru ouă crude, o pungă de făină şi un săculeţ de fulgi de ovăz, mai multe n-am putut să descopăr. Am lins magiunul de pe felia mea de pâine, am rupt-o în două si am vârât-o în buzunar. Din birou s-au auzit voci. Tipul cel solid a început să vorbească, unii dintre ceilalţi au luat şi ei cuvântul, numai tata nu spunea absolut nimic, deodată mama s-a furişat din nou la mine în bucătărie, şi-a apucat repede ceaşca şi a dus-o la gură: chiar atunci cei patru bărbaţi au ieşit din birou pe coridor, fiecare dintre ei a dat mâna cu postul de poliţie Rugbüll, luându-şi rămas bun, s-au zgâit şi la noi şi ne-au urat poftă bună şi aşa mai departe, apoi

au părăsit şovăind casa, dar nici gînd să se ducă la automobilul lor, ci s-au despărţit şi au cercetat mai întîi ţinutul, au iscodit cu o privire de specialişti şanţurile, păşunile şi îngrăditurile până la dig. Nicăieri nu se zărea nicio mişcare, nu se vedea stând în picioare. Întins pe jos sau ghemuit nimic care să le fi putut trezi bănuiala. Unul dintre bărbaţi a scotocit fără folos şopronul, altul a inspectat stăvilarul. Au verificat nevinovăţia vechii căruţe putrede, iar tipul scund şi solid a luat din automobil un binoclu şi s-a uitat îndelung spre bălţile de turbă. Când s-au întors la automobil, nu făceau impresia unor oameni satisfăcuţi. Au plecat dezamăgiţi.

Tata şedea pe trepte şi se uita la ei cum se îndepărtează încet pe lângă şanţuri; a stat acolo până când automobilul a suit pe şoseaua spre Husum, atunci abia a intrat în casă, s-a aşezat, aşa cum era, lângă masa de bucătărie şi şi-a pus amândouă mâinile pe ea. Şedea acolo încremenit, în maioul aspru, cu bretelele răsucite, ochii îi lăcrămau, dinţii lui măcinau încet şi scrâşnind, n-a văzut ceaşca de ceai, pe care mama i-a împins-o în faţă, nu m-a observat nici pe mine – în orice caz nu din neatenţie: chipul lui lăsa să se vadă că înţelesese nu numai motivul, ci şi urmările vizitei acesteia din zori. Făcea calcule. Cumpănea şi chibzuia, mătura totul şi cumpănea din nou. Sprâncenele i se mişcau. Respira greu. Şi deodată a ridicat mâna dreapta, a lăsat-o că cadă moale pe masă şi s-a adresat mamei:

Se poate foarte bine întâmpla să ne pomenim pe neaşteptate cu el la uşă. — Îl şi caută? a întrebat mama, iar tata: Era în lazaretul pentru prizonieri, de-acolo a şters-o. Îl caută peste tot. — Când a fugit? a întrebat mama. Ieri, a răspuns tata, ieri seara, şi cu asta a feştelit totul: m-am informat. Dacă n-ar fi făcut-o, ar fi scăpat cu închisoarea sau cu batalionul de pedeapsă – acu nu mai are nicio nădejde. — De ce, a întrebat mama, de ce a făcut-o. — N-ai decât să-l întrebi pe el, a spus tata: O să ciocăne deodată la uşă şi ai să-l vezi în faţa ta, atunci n-ai decât să-l întrebi.

— Nu vine el aici, a spus mama; după toate câte ne-a făcut, sunt sigură că n-o să-ndrăznească să apară aici.

— Va veni, a spus tata. Aici a început totul, aici o să se şi termine totul pentru el: o să le cadă de-a dreptul în braţe. — Vrei oare să-i dai de veste? a întrebat ea; sau vrei chiar să-l ascunzi, dacă apare aici? — Nu ştiu, a spus tata, nu ştiu ce trebuie să fac, iar ea: Sper că ştii ce aşteaptă ăi mari de la tine.

Mama a pus masa, a adus pâine, a adus margarină şi strachina cafenie cu magiun de rubarbă şi a împins totul spre el, şi după îndeplinirea acestei datorii împovărătoare părea mulţumită. Nu s-a aşezat. Şi-a turnat o ceaşcă de ceai, s-a rezemat cu spatele de dulapul de bucătărie şi a spus: În orice caz, eu n-aş mai vrea să am a face cu el. Noi doi, Klaas şi cu mine, am terminat, iar dacă apare aici, n-am de vorbit nimic cu el. Tata s-a uitat la gustarea ce i se pusese înainte, dar n-a început să mănânce. Altădată vorbeai altfel despre băiat, a spus, iar afară de asta e rănit. — Schilodit, a spus mama, Klaas nu e rănit, e schilodit, şi asta şi-a făcut-o singur. — Da, a spus tata, da, da: el s-a mutilat, dar pentru aşa ceva e nevoie de curaj, iar mama după o pauză: De frică, de

frică e nevoie, ăsta-i adevărul. — Klaas ne era superior tuturor, a spus tata, pe el îl aştepta un viitor mai ceva decât pe mine. — Ne-am gândit la el, a spus mama, întotdeauna ne-am gândit la el: şi el? Dacă ne e superior tuturor, atunci ar fi putut să-şi dea seama unde duce o faptă ca a lui, ar fi putut. Acum e prea târziu. Tata nu mânca şi nu bea. Şi-a trecut mâna peste părul rar şi s-a apucat de umărul stâng, de parcă vechile dureri s-ar fi anunţat din nou. Klaas încă nu-i aici, a spus el, şi cine ştie dacă scapă teafăr. — Şi dacă scapă? a întrebat mama. Ştiu ce-am de făcut, a spus tata cu o voce în care se afla un reproş precaut. Şi-a întors spre mama faţa nerasa, s-a uitat la ea lung, s-a uitat la ea cântărind-o, apoi a adăugat: Ceea ce trebuie să se întâmple, o să se-ntâmple, poţi fi liniştită. S-a ridicat, s-a dus spre ea cu mâna întinsă, dar mama n-a aşteptat s-o atingă: a pus repede ceaşca jos, s-a tras înapoi din faţa lui, a înconjurat de-a-ndărătelea masa spre uşă şi a urcat fără o vorbă sus, unde s-a încuiat cu siguranţă în dormitor.

Tata a ridicat din umeri. Şi-a dat jos bretelele, s-a dus la chiuvetă, a luat de pe un mic colţar pământuful şi săpunul şi a început să se săpunească deasupra chiuvetei, ţinând picioarele uşor îndepărtate şi uitându-se la mine. Ai auzit, a spus el deodată, că frate-tău Klaas a şters-o, şi se poate să apară aici. Am întins magiun de rubarbă pe fulgii de ovăz şi n-am spus nimic. Cu siguranţă că o să apară aici, a spus tata, o să ne pomenim deodată cu el aici, o să ne roage una şi alta, o să ceară alimente, o să aibă nevoie de o ascunzătoare: să nu faci nimic fără să-mi spui. Oricine îl ajută devine pasibil de pedeapsă, chiar şi tu, şi tu devii pasibil de pedeapsă. Am întrebat: Ce ar păţi Klaas dacă ar pune mâna pe el? La care tata, scuturând de pe deget o picătură de spumă ca un muc, n-a avut de spus altceva decât: Ceea ce merită. Apoi a ridicat briciul, şi-a strâmbat faţa, s-a ras de la urechi în jos, ţuguind buzele ca pentru un fluierat lung, în vreme ce eu îmi mâncam fulgii de ovăz, cu mintea aiurea, mânuind lingura mult timp, în orice caz plimbând-o prin terciul alb-cenuşiu până când tata a terminat cu bărbieritul. Nici atunci n-a vrut să bea sau să mănânce. Şi-a spălat sculele de ras, şi-a tras bretelele peste umeri, totul prea încet şi prea alene, a bâjbâit după un nasture care-i căzuse de mult, şi-a suflat nasul şi a mai zăbovit, ca să se uite gânditor în batistă, apoi s-a mai dus şi la fereastră şi a privit îndelung către şoseaua spre Husum, pe care nu se întâmpla nimic, pe care doar soarele muia asfaltul.

Când în cele din urmă, după câteva alte amânări – şi-a făcut ghetele, şi-a curăţat pipa, a întors deşteptătorul – s-a hotărât să părăsească bucătăria şi a intrat în biroul lui, am băut ceaiul pregătit pentru el, am dus în cămară pâinea, margarina şi strachina cu magiun de rubarbă, fibros, bătând în verde şi în roşu, am pus totul la loc şi am ciulit urechile; fiindcă nu se auzea nimic, am tăiat câteva felii de pâine groase cât degetul şi le-am băgat în deschizătura cămăşii, am mai vârât o bucată de salam şi două ouă, aşa că pieptul cămăşii mi se umfla deasupra curelei. Am împins încetişor proviziile spre spate şi am simţit ouăle reci şi pâinea fărâmicioasă atingându-mi şira spinării. Salamul l-am înghesuit în buzunar. Am mai tăiat o halcă din carnea sărată şi am lăsat-o să

alunece spre şira spinării. Cămaşa mi se umfla acum în spate deasupra pantalonilor ca un adevărat rucsac, ca un rucsac ce atârna mult prea jos, dar tot nu-mi era destul. Merele – m-am gândit la merele de Gravenstein de pe dulapul din odaia mea şi m-am hotărât să vâr câteva în cămaşă. Am părăsit bucătăria şi am suit scara, atins şi umezit la fiecare pas de ouăle, pâinea şi carnea care se clătinau, m-am ţinut tot pe lângă perete, am ajuns neobservat sus şi am trecut pe lângă dormitorul inamic, am deschis uşa odăii mele şi m-am îngrozit: în patul meu stătea culcată cu ochii deschişi mama. Nu era în dormitorul ei, cum mă gindisem, nu şedea, cum mă gândisem, cu buzele lăsate în jos a mândrie, ascunsă după perdea, ca să-şi caute alinare în priveliştea digului, a orizontului sau a apelor sclipitoare; zăcea în patul meu, încovoiată, acoperită până la piept, ţinându-şi pe cuvertură braţele albe, stropite cu pistrui şi pate de ficat. Mai târziu, aşa ceva n-avea să-mi mai facă nicio impresie, fiindcă avea să se în tâmple prea adesea – în ziua aia a fost destul s-o văd, ca să mă ţintuiască locului. N-am făcut altceva decât să holbez ochii la ea. Nici măcar nu m-am întrebat: ce-nseamnă asta, mama în patul tău şi aşa mai departe. Părul îi era răsfirat pe pernă. Sub cuvertură, trupul plat părea butucănos. Voia să mă alunge din camera mea? Voia să se mute la mine? Aşa cum zăcea acolo, mi-a amintit-o brusc pe sora mea Hilke.

În ochii ei deschişi nu era de găsit nicio explicaţie şi nici nu s-a scuzat. O atingere umedă, rece pe şira spinării m-a pus în gardă şi-atunci am chibzuit cum trebuie să ies din raza ei vizuală: aveam să plec de-a-ndăratelea, cum se trag pisicile afară din cercul de vrajă, am şi ajuns la clanţa uşii, aveam pragul sub picioare, când ea a spus: Vino-ncoace, vino aici lângă mine. M-am dus. Întoarce-te, mi-a spus ea. Am făcut-o şi mi-am strâns tare bucile, crezând cu adevărat că n-o să observe desaga formată de cămaşa ce-mi atârna la spate, însă ea a spus: Scoate tot, şi eu am lăsat proviziile să-mi alunece de la şira spinării spre buric, până când au ajuns la deschizătura cămăşii, apoi am scos toate alea una după alta şi le-am pus pe podea: pâinea, ouăle şi fâşiile palide de carne sărată. Eram pregătit pentru orice întrebare, i-aş fi povestit ceva despre ascunzătoarea mea – nu despre aceea din moară, ci despre cealaltă, de pe peninsulă, din coliba paznicului păsărilor – i-aş fi arătat în felul meu nevoia de a aduna provizii pentru vremuri grele, dar mama n-a vrut să ştie de nimic, mi-a spus doar atât: Du totul înapoi în cămară – înapoi. N-a spus-o pe un ton de ameninţare sau avertisment, nu era dezamăgită; atunci când mi-a poruncit să duc înapoi la locul lor cele luate pentru Klaas, vocea ei avea un ton de suferinţă, iar eu am privit-o lung şi cu mirare şi am aşteptat, am aşteptat anunţarea de la sine înţeleasă a unei pedepse, dar frica mea era neîntemeiată, deodată mama chiar mi-a zâmbit şi m-a îndemnat cu o clătinare a capului: atunci mi-am scos cămaşa din pantaloni, am strâns toate şi le-am dus jos în cămară.

Ce se-ntâmplase cu ea? De ce nu mă pedepsea? De ce nu mă încuia în odaie? Am pus ouăle la ouă, carnea la carne, salamul la salam, numai felia ruptă de pâine am păstrat-o în buzunar şi am apăsat-o de mai multe ori cu

palma, până când nu i s-a mai văzut conturul prin stofa pantalonilor.

M-am uitat pe fereastra bucătăriei spre moară, am căutat şi iar am căutat un semn la lucarnă, în timp ce dincolo în birou tata a început să telefoneze în felul său, urlând în aparat scurte propoziţii enunţiative şi repetând de mai multe ori ultimul cuvânt al fiecăreia. Pur şi simplu nu putea să telefoneze fără a atrage atenţia şi mă gândeam că mama va coborî, ca de atâtea ori, să închidă uşa de la birou – ceea ce făcea convorbirile telefonice nu neinteligibile, dar în orice caz suportabile – însă sus liniştea a continuat să domnească. La lucarnă, înapoia căreia zăcea Klaas şi mă aştepta, nu se putea distinge nimic. Am primit nişte hârtii de la Husum, urla tata. Îmi închipuiam că fratele meu doarme în culcuşul de stuf uscat şi saci, gata şi în somn să se ferească, ghemuit în somnul lui uşor ca pentru un salt. Niciun caz deosebit, striga tata, de-o-se-bit!

Chibzuiam cum trebuia s-o iau de data asta, ca să ajung la moară neobservat, mă plimbam cu privirea de-a lungul şanţurilor, mă uitam atent spre dig, îmi părea rău că nu există un drum pe sub pământ, asta aş vrea să zic, iar în vreme ce îmi fixam o cale ocolită, l-am recunoscut pe Okko Brodersen, care cu geanta lui de poştă venea încoace dinspre Holmsenwarf. Poştaşul înainta clătinându-se pe bicicletă. Geanta lui de piele plină de zgârieturi părea că-l împiedică să-şi găsească echilibrul. Raportul urmează fără întârziere, urla tata.

Okko Brodersen a luat-o spre noi, a trecut zdrăngănind peste podeţul din trunchiuri de copaci retezate, s-a apropiat vorbind singur cu voce tare, era cât pe ce să intre în stâlpul tăbliţei indicatoare, totuşi şi-a continuat drumul clătinându-se foarte aproape de stâlp, apoi după un viraj în viteză a aterizat la scara noastră. A coborât din şa înjurând, mâneca goală prinsă cu ace a vestonului de uniformă tresălta şi se zbatea ca străbătută de un curent electric. Şi-a smucit geanta de poştă de pe burtă şi a urcat la noi, n-a bătut la uşă, ci a intrat de-a dreptul în bucătărie şi a urat tuturor celor cărora s-ar fi cuvenit s-o facă o bubuitoare bună dimineaţa; pe urmă Okko Brodersen s-a aşezat la masa de bucătărie, şi-a scos ceasul de buzunar şi l-a pus în faţa lui. S-a uitat liniştit la ceas. Părea mulţumit de el, fiindcă a dat din cap, dar când am vrut să arunc o privire asupra ceasului m-a împiedicat, întinzându-mi o ilustrată din Hamburg şi spunându-mi: Citeşte, dacă ştii să citeşti: Hilke se-ntoarce, sor-ta vrea să vină pentru totdeauna acasă. Urmează neîntârziat, striga tata în biroul lui. Duminică să te duci s-o iei de la gară, a mai spus poştaşul, după care a început să-şi privească din nou ceasul de buzunar cu un aer de atenţie încordată, dar şi de mulţumire – asta o făcea întotdeauna, îndată ce se aşeza, iar mie îmi trecea uneori prin minte că ceasul lui calcula şi împărţea ziua altfel decât celelalte ceasuri şi că el însuşi era preocupat numai de dorinţa de a înţelege această deosebire.

Bătrânul poştaş ciung nu arăta niciun interes urletelor din birou ale tatei. Gâfâind, scufundat în contemplarea ceasului, a aşteptat până când tata a pus jos receptorul şi a venit la noi în bucătărie, iar atunci s-a ridicat, cei doi

bărbaţi şi-au dat mâna, şi-au spus pe numele mic, pe un ton de întrebare: Jens? Okko? Poştaşul mi-a luat ilustrata şi i-a întins-o împreună cu un ziar tatei şi s-a aşezat din nou pe scaun. Şi-a rotit ochii prin bucătărie, căuta ceva. Ceai? a întrebat tata, bei o ceaşcă de ceai? — Asta-i, a spus poştaşul, de asta am nevoie: o ceaşcă de ceai; apoi au băut, lăudând pe rând ceaiul închis la culoare, foarte dulce, iar în vreme ce beau se observau unul pe altul peste marginea ceştii. Altceva n-au făcut – şi totuşi au făcut mai mult, dacă te gândeşti că erau fără răgaz preocupaţi să găsească un început, un început simplu pentru ceea ce voiau unul de la altul: căci de asta erau preocupaţi întotdeauna oamenii de pe la noi: să facă începutul, aşa, ca din întâmplare, fără să ridice vocea.

Din cauza asta, nu pot să-l las pe Okko Brodersen să înceapă numaidecât; ca să semene cu el însuşi, trebuie să aştept, trebuie să pomenesc mai întâi convorbirea introductivă pe care cei doi bărbaţi au purtat-o lângă masa de bucătărie, cu un uimitor curaj în a face pauze – au vorbit despre zborurile razante ale avioanelor, despre camerele de bicicletă – trebuie să mai suport o dată amănunţimea cu care s-au interesat de starea alor lor, trebuie de asemenea să amintesc mişcările lor încete, dar calculate. Mâneca goală de la vestonul de uniformă al lui Brodersen ştergea masa de bucătărie. Tata îndoia şi strângea în mână ziarul. Brodersen se uita la ceasul lui, povestind despre greutăţile întâmpinate în procurarea camerelor de bicicletă. Postul de poliţie Rugbüll ridica din timp în timp capul, ca şi când ar fi auzit în casă zgomote suspecte.

În felul acesta s-au apropiat unul de altul, s-au pregătit unul pe celălalt, îndelung şi destul de minuţios, până când bătrânul poştaş s-a crezut îndreptăţit să vorbească făţiş despre motivul prezenţei lui acolo. A spus: Trebuie să-l laşi în pace, Jens, iar tata, care părea că nu aşteptase altceva decât asta: Acu începi şi tu, acu vorbeşti ca bătrânul Holmsen, care aseară şi-a vârât nasul aici şi n-a avut să-mi spună altceva decât: lasă-l în pace. Dar ce mare scofală s-a întâmplat până acum? Interzicerea de a picta s-a hotărât la Berlin, nu mie mi-a trecut prin cap una ca asta, şi confiscarea tablourilor tot la Berlin s-a decis. Pentru toată chestia asta am primit ordine, iar litera ordinelor n-am depăşit-o nici cu o iotă.

Se vorbeşte că te ţii de capul lui, a spus poştaşul. Mă ţin de capul lui, a spus tata, ce-nseamnă asta: mă ţin de capul lui? Cineva trebuie să-i aducă la cunoştinţă ce s-a hotărât împotriva lui, na, iar asta-i tocmai îndatorirea mea aici. — Se povesteşte, a spus poştaşul, că nu-l scapi din ochi din zori până-n seară şi nici chiar pe-ntuneric. — Interdicţia de a picta trebuie supravegheată, a spus tata scurt, iar Okko Brodersen, care era pregătit pentru acest răspuns: Se vorbeşte că tu faci mai mult decât ar trebui să faci, în orice caz mai mult decât ţi-o cere datoria. — Habar n-aveţi voi ce aşteaptă ăştia de la mine, a spus tata. Nu, a spus poştaşul, oamenii nu ştiu fireşte, dar ei cred că ştiu sigur ce aştepţi tu însuţi de la chestia asta: se vorbeşte că urmăreşti ceva personal. Postul de poliţie Rugbüll a dat din umeri, l-a privit calm pe bărbatul care

putea fi găsit şi el alături de dânsul în mai multe fotografii din birou – chiar şi în fotografia ovală care-i înfăţişa pe artileriştii îngenuncheaţi în faţa mortierului lor – a închis ochii, a reflectat şi şi-a luat un răgaz lung, mai înainte de a răspunde cam aşa: Eu am misiunea mea, el îşi îndeplineşte misiunea lui. I-am comunicat ce nu are voie să facă, iar el mi-a comunicat ceea ce va face şi mai departe. Eu nu pot să îngădui nicio excepţie, dar el ar dori să fie o excepţie: spune asta ălora care au atâtea de vorbit. Du-te liniştit la ei şi spune-le că fiecare dintre noi îşi vede numai de treburile sale: el şi eu – ne-am spus ce-avem să ne spunem, fiecare cunoaşte consecinţele.

Poştaşul a dat din cap, el însuşi nu părea să aibă ceva împotrivă, s-a ferit şi mai departe să arate care îi e părerea personală. Unii îşi fac griji, a spus, unii oameni îşi fac griji în privinţa ta, deoarece cred că timpurile ar putea să se schimbe odată: tu ştii că el are mulţi prieteni. — Ştiu încă mai mult decât atâta, a spus tata; cunosc cât e de preţuit peste hotare, că ăia chiar îl admiră, şi mai ştiu că şi pe-aici sunt unii care-s mândri de el – asta mi-a dovedit-o bătrânul Holmsen – mândri, pentru că a descoperit sau a creat sau a făcut cunoscut peisajul nostru. Am auzit chiar că prin vest sau prin sud, când se gândesc la ţinutul nostru gândul li se duce mai întâi la el… ştiu destule, puteţi să mă credeţi. Dar griji? Cine-şi îndeplineşte datoria, n-are de ce să-şi facă griji – chiar dacă timpurile s-ar schimba vreodată.

Se vorbeşte, a spus poştaşul, că tu ai confiscat tablourile din ultimii ani.

A venit o dispoziţie de la Berlin, a spus tata, iar eu m-am îngrijit ca tablourile să fie bine împachetate şi transportate la Husum, ce s-a petrecut cu ele mai apoi nu ştiu.

Le-au dus mai departe la Berlin, a spus poştaşul, şi au fost jumătate arse şi jumătate vândute, aşa zice cineva că ar fi aflat. — Nu ştiu, a spus tata, de-asta n-am auzit nimic, fiindcă nu-s răspunzător de asemenea treburi, eu răspund doar de Rugbül.

Dar de ce i-au interzis să picteze, a spus poştaşul, de ce i-au confiscat totul din ultimii ani: asta o ştii totuşi. — În ordin scrie că s-a înstrăinat de naţiune, a spus tata, iar de-aia e periculos şi nedorit, într-un cuvânt degenerat – dacă ştii ce vreau să zic.

În orice caz, a spus poştaşul, câţiva oameni îşi fac griji în privinţa ta, mai ales doi, care n-au uitat că el a fost ăl care te-a scos atunci din bazinul portului de la Glüserup. — Odată şi-odată eşti şi cu aşa ceva chit, a spus tata, iar noi suntem chit: ca s-o ştii şi pe-asta şi să poţi s-o spui şi ălora care au atâtea de vorbit. Amândoi ne-am născut la Glüserup, el şi eu, acum ne-am încheiat socotelile: de-aici încolo depinde numai de el ce-o să iasă din chestia asta.

Totuşi, a spus Okko Brodersen, ar trebui să-l laşi în pace, Jens, iar în timp ce tata îl măsura, ca şi cum i-ar fi fost greu să-l înţeleagă, poştaşul şi-a luat ceasul, l-a ţinut la ureche, ascultând atent, l-a întors repede şi l-a făcut să dispară în buzunar. A dat peste cap restul de ceai rece şi s-a ridicat cu zgomot în picioare. Acuma era foarte grăbit – probabil fiindcă îi era ciudă că vorbise atât de mult, iar eu l-am ajutat să-şi potrivească bine geanta la spate. L-a

salutat în grabă pe tata şi n-a aşteptat nici măcar să-i răspundă, ci a ieşit pe uşă, lăsând în urmă un poliţai, care nu era nici impresionat, nici supărat, care n-a sărit în sus, n-a ameninţat pe nimeni, care nu s-a arătat nici măcar neliniştit, ci a rămas calm pe scaun, reflectând asupra lucrurilor în felul lui, potolit şi pe îndelete.

Cât de clar va fi putut să reflecteze. Deşi se uita la chiuvetă, la robinetul de alamă, aburit, oare picura încet, privirea lui era întoarsă în oarecare măsură spre interior, răsuflarea nu i se mai auzea, pulsul parcă să-i fi devenit mai rar, partea de sus a corpului părea că i se prăbuşise niţel, în vreme ce mâinile i se încordau, se strângeau sau se apăsau una peste alta, iar vârfurile picioarelor i se legănau neregulat. Când stătea pe gânduri, nu-l tulburai dacă te mişcai în raza lui vizuală, dacă discutai sau lucrai, nimic nu-l îmboldea să iasă din ale lui.

Am tras cu ochiul spre moară, unde eram aşteptat. Pâinea devenea grea şi mereu mai grea în buzunarul meu, în orice caz se făcea simţită. Pe prichieiul ferestrei se afla steguleţul albastru pe care mi-l făcusem, l-am luat în mână şi l-am fâlfâit o clipă prin faţa tatei. Curentul de aer, poate şi durata semnalului l-au determinat să-şi ridice capul, iar eu mi-am dat seama numaidecât că m-a luat şi pe mine în gândurile lui. Şi-a aprins pipa scurtă. Şi-a pipăit un ulcior care-i ieşea la ochiul drept. Apoi a început să pufăie cu zgomote mici, plescăitoare ale buzelor, făcându-se că stă acolo ocupat de nişte treburi foarte importante. Felul ăsta de a sta cu un aer de ştab mă umple de ură, tăcerea asta care pretinde să-i dai importanţă mă înspăimântă, zgircenia asta solemnă la vorbă mă-nfurie, urăsc privirea pierdută-n depărtări şi gesturile greu de descris, şi mă tem, mă tem de obişnuinţa noastră de a asculta vocile lăuntrice şi de a renunţa la vorbe.

Postul de poliţie Rugbüll se uita acuma ţintă prin fumul pipei la perete, privea învăluit în norul de fum, ca un vizionar, şi nici nu m-aş fi mirat dacă pe zid ar fi apărut o pată, dacă s-ar fi desprins o cărămidă.

Doream să-i cer voie să ies din casă, dar nu-ndrăzneam, nu-ndrăzneam să-i adresez cuvântul, să atrag spre mine privirea pierdută-n depărtări, aşa că fără o vorbă mă plimbam desenând şi împărţind opturi prin încăpere şi mai că aş fi măturat de pe poliţă şirul de cutii-de-orez-griş-făină-tapiocă-arpacaş, când deodată m-a apucat pe la spate, m-a tras spre el şi mi-a spus: Nu uita că noi doi lucrăm împreună – dacă vezi ceva, trebuie să mă încunoştinţezi. Cu fanionul, am spus, iar el: Cum vrei, numai să mă încunoştinţezi. Împotriva noastră, Siggi, nimeni n-o să poată face nimic.

Asta o mai auzisem o dată de la el. Am întrebat repede: Acuma pot să plec? — Du-te, a spus el, după mine poţi să te duci şi la Bleekenwarf, dar cască ochii. Voia să spună mai multe, dar a sunat telefonul în biroul lui, şi el a sărit în picioare, şi-a pus speriat pipa pe o farfurioară, şi-a apăsat cu palma părul pieptănat cu o cărare trasată precis, şi-a îmbumbat în mers vestonul: raportul – Aici postul de poliţie Rugbüll, Jepsen – i l-am auzit de-afară pe trepte.

Am coborât treptele sărind, am ajuns la drumul de cărămizi, am ajuns nevăzut, cel puţin fără să fiu chemat din urmă, la stăvilar, m-am ghemuit acolo şi am lăsat spre siguranţă să curgă prin gura stăvilarului o cantitate întreagă de apă negricioasă şi abia după aia, făcând un drum în zigzag spre dig şi un al doilea drum în zigzag spre brâul de stuf, am alergat înapoi către moară. De brâul de stuf şi de iazul morii nu m-am apropiat, de astă dată am venit prin spate, am mers prin umbra colinei artificiale şi am stat locului lângă rampa prăbuşită, destul de mult, în orice caz până când am fost sigur că cei doi oameni de pe păşune, din faţa cimitirului, se ocupau într-adevăr cu drenajul, apoi m-am strecurat în jos spre intrare şi am deschis uşa către scară.

Nu l-am văzut numaidecât. Am stat liniştit în răcoarea semiîntunericului şi am tras cu urechea spre partea de sus a morii. S-au auzit trosnete în spatele vechilor lădoaie de făină – acolo, unde se afla scara. Spre mine s-a năpustit deodată un curent de aer, a răzbătut un strigăt plin de reproş, nu un strigăt, ci un zgomot care semăna cu un strigăt, şi ca întotdeauna prin spaţiul înalt a trecut în zbor ceva, a despicat semiîntunericul îngrădit, a fâlfâit din aripi şi s-a lăsat pe undeva: nu erau pescăruşi. Apoi, când tocmai voiam să trag afară scara şi s-o proptesc, l-am văzut pe Klaas. Stătea lângă lădoaiele de făină, exact sub chepeng. În mâna sănătoasă ţinea o bucată de funie, iar deasupra lui se legăna încet, fără zgomot, dar şi inofensiv lanţul vechii macarale, cu care îneercase să coboare. Voise să prelungească lanţul cu funia, le legase, dar numai lanţul rezistase la greutatea lui. Am pus jos scara, am îngenuncheat lângă el, i-am luat funia din mână şi am tras-o de sub el: era funia cu care şi eu aveam de gând să cobor în caz de pericol; o ţineam făcută colac sub culcuş. Funia nu se rupsese, se opusese numai să fie legată cu un lanţ, scăpase din ultima za a lanţului şi prin alunecare şi frecare se înnegrise la capăt. Dar această explicaţie amănunţită nu este suficientă ca să-l pună pe picioare pe fratele meu, căci, după ce i-am luat funia din mână, el a rămas făcut ghem pe podea, sau, dacă ar fi fost privit de sus, ciucit ca pregătindu-se de fugă, în orice caz nu s-a mişcat şi, când l-am clătinat sau împins cu grijă, a răspuns doar cu un geamăt scurt.

Am scos pâinea din buzunar, i-am întins-o, am ţinut felia fărâmicioasă aproape de faţa lui şi i-am cerut să mănânce sau cel puţin să deschidă ochii, însă el doar a gemut, a ridicat braţul cu bandajul bont de ghips şi l-a lăsat să cadă. Am rupt din pâine, i-am dus bucăţica la buze, am apăsat-o puţin, am apăsat-o mai tare, până când am simţit rezistenţa dinţilor strânşi: n-am reuşit să-i vâr pâinea în gură. Să-l mişc, să-l târăsc până la unul dintre stâlpii de lemn, să-l sprijin cu spatele de stâlp; nici asta n-am reuşit, fiindcă pur şi simplu era prea greu, aşa că nemaiavând pare-se nimic de făcut, m-am aşezat lângă Klaas şi i-am povestit despre cele petrecute acasă.

Am vorbit cu răbdare aplecat peste obrazul lui rotund, fără să-mi pot da seama dacă mă înţelegea sau nu, şi ce gânduri ori amintiri îi trezea în minte ceea ce înţelegea, dar nici asta n-a schimbat nimic, a continuat să zacă încovoiat în faţa mea: aşa stind lucrurile, nu mi-a rămas altceva de făcut decât

să părăsesc din timp în timp moara, să mă urc pe lemnăria prăbuşită a rampei şi să observ îndelung nu numai pe muncitorii care lucrau la drenaj, ci şi o căruţă venind dinspre Glüserup, un bărbat, unul singur, stând nemişcat pe platforma cârciumii „Priveliştea estuarului” şi, mereu, casa şi şopronul postului de poliţie Rugbüll.

Cât timp să continui supravegherea asta? Trebuie totuşi să recunosc că, atunci când am coborât o dată de la postul meu de observaţie, fără să am vreun motiv de bănuială, fratele meu Klaas nu mai era culcat în faţa lădoaielor de făină, ci se ridicase singur în capul oaselor şi se sprijinise cu spatele de unul dintre stâlpii ciopliţi cu toporul. Reuşise s-o facă singur, respira adânc, se uita la mine cu o privire de om hăituit şi adeverea cu uşoara clătinare din cap totul: sentimentul de panică îngrozitoare ce trebuie să fi pus brusc stăpânire pe el, după ce-l lăsasem singur, dorinţa de a părăsi ascunzătoarea mea, în care se simţise neîndoielnic ca într-o capcană; încercarea de a prelungi lanţul vechii macarale cu ajutorul funiei; coborârea cu o singură mână, căderea: toate astea le adeverea şi adeverea şi durerea resimţită în pântecele pe care şi-l apăsa cu mâna sănătoasă, în vreme ce-şi lăsa capul pe spate şi închidea ochii. Nici acum n-a vrut să mănânce. I-am întins pâinea pe palmă, dar a refuzat-o.

Să plecăm, puştiule, mi-a spus cu caznă, scoate-mă de-aici. Iar eu: Hai acasă, Klaas, când ai să fii acolo, au să te ajute. — Durerile, a spus el, aici jos, durerile. — Te duc acasă, am spus, şi el iar: Nu acolo, nu, nu acasă, au să mă predea. Eu: Atunci unde, dacă nu acasă? La cine să te duc? Klaas trebuie că se gândise, n-a spus întâmplător: Pictorul – du-mă la el, şi eu: Tu nu ştii ce s-a întâmplat. — El e singurul, a spus fratele meu, el o să mă ascundă, ştiu. Tu nu ştii ce s-a întâmplat, am repetat eu. O să mă ascundă, a spus fratele meu şi s-a săltat îndată de pe podea, s-a ţinut bine de stâlp şi mi-a făcut semn să mă apropii. Mi-a făcut semn cu mâna bandajată, iar ordinul lui semăna mai mult a ameninţare. Pictorul, a spus el, trebuia să mă fi dus de-a dreptul la el, trebuia să fi bătut încă de azi-dimineaţă la uşa lui.

Klaas a lăsat stâlpul, s-a sprijinit pe mine, a încercat să vadă cât din greutatea lui poate să-mi încredinţeze mie, nu era prea multă şi s-a făcut din ce în ce mai puţină cu fiecare pas, iar când am ajuns afară în soare, şi-a luat mâna de pe umărul meu, s-a chincit lângă o băltoacă şi şi-a mânjit bandajul de ghips cu nămol. A făcut-o cu multă grijă, şi eu l-am ajutat, am frecat întregul bandaj cu pământ ud, brun ca turba şi l-am cufundat de mai multe ori în băltoacă, până când a luat înfăţişarea unei brichete butucănoase de turbă, o brichetă cam prea lungă şi ciudată; apoi am pornit-o, am trecut fuga pe lângă iazul morii şi ne-am strecurat ghemuiţi spre şanţuri, iar pe măsură ce ne apropiam de Bleekenwarf, cu atât mai des încercam să-l conving să vină totuşi acasă: mă asculta cu gândurile aiurea şi nu-mi răspundea. Nu aveam încredere în liniştea locurilor, nu aveam încredere în dogoarea verii ce plutea peste şanţurile negre, cu apă încropită: pe la noi, oricine iese din casă e văzut numaidecât, iar fiindcă amândoi ştiam asta, nu ne lăsam înşelaţi de orizontul curat. Fiindcă amândoi ştiam că întotdeauna e câte cineva – nemişcat, lângă

vreun gard, la vreo poartă sau fereastră – care priveşte cu ochi ageri peste şanţuri şi peste ţinutul neted, am alergat spre Bleekenwarf, ca şi când am fi fost descoperiţi de mult, sau ca şi când am fi fost urmăriţi: am trecut în salturi scurte pe lângă stăvilare, am înaintat tropăind prin rogozul de pe taluzuri, am pleoscăit prin locul de adăpat şi am mers lunecând pe pământul mocirlos, călcat de nenumărate copite, pe-acolo pe unde vitele sunt mânate la muls, iar eu încă n-am uitat cum scârţâia şi tremura sârma gardurilor, atunci când am tras de ea grăbiţi, ca să ne putem strecura, şi mă văd şi acum pe mine şi pe Klaas cum stăm lipiţi de pământ şi ciulim urechile. Fugeam cu el, fiindcă executam tot ceea ce-mi cerea Klaas; n-ar fi fost nevoie nici măcar de frica lui, sau de durerile care-l făceau să geamă, îndată ce ne trânteam la pământ. Şi-l însoţeam în fuga asta, deşi eram convins că Max Ludwig Nansen avea să ne trimită înapoi poate nu acasă, dar totuşi la moară.

Ultima bucată am parcurs-o fugind în picioare. Am ajuns la adăpostul gardului viu de la Bleekenwarf. Dincolo de puntea de lemn fără parapet, Klaas s-a prăbuşit şi a rămas întins la pământ, a mai încercat o dată să se ridice, proptindu-se în genunchi, dar n-a reuşit. S-a frânt din nou şi a rămas întins cu faţa în jos. M-am repezit ca vântul la deschizătura din gard, m-am uitat în grădină, m-am uitat spre casă, dar nu era nimeni, aşa că m-am întors la fratele meu, l-am tras şi l-am târât la o parte. I-am aşezat capul pe o brazdă de iarbă. L-am întrebat: Acum să-l aduc aici? iar pentru că fratele meu doar mă privea fără să înţeleagă, am repetat cu insistenţă: Să-l aduc? — Da, a spus el încet, da. Înainte de a pleca, m-am lăsat pe vine şi am curăţit, pe cât era cu putinţă, uniforma fratelui meu, am cules de pe ea firele de iarbă, am înlăturat noroiul uscat şi i-am şters cizmele. I-am aranjat gulerul, i-am încheiat vestonuL Stai liniştit, am spus, nu pleca de-aici, pe urmă l-am părăsit.

M-am postat lângă deschizătura din gard, luând o poziţie tihnită, cu câte o ramură în mâna stângă şi în cea dreaptă, am cercetat cu privirea grădina, casa şi atelierul, fiindcă voiam să merg la sigur, fiindcă nu doream să mă întâlnesc nici cu Jutta, nici cu Jobst, monstrul ăla mic şi rotofei, nu doream să-i amestec pe niciunul dintre ei în treaba asta. În grădina de flori printre straturi alergau nişte găini, pestriţe-aurii de Hamburg şi Leghorn belgiene, scurmau printre cârciumărese şi cafeluţe, ciuguleau gâze de pe crini şi aşa mai departe. Nu se zărea nimeni, pavilionul din grădină era gol. Cele patru sute de ferestre refuzau să destăinuie ceva. Cine făcuse vânt leagănului de sub măr? De ce se mişca macul cel mare? La atelier, m-am gândit, trebuie să-l cauţi în atelier, am intrat în grădină, am înaintat de-a lungul gardului viu, ţinând mereu sub ochi straturile de flori şi casa, am cotit pe aleea laterală netezită cu grebla spre zidul din spate al atelierului. Am auzit voci, am tras cu urechea, nu, era numai o voce, care punea întrebări enervate, dădea răspunsuri batjocoritoare. Uşa nu era încuiată. Am deschis-o fără zgomot, m-am furişat înăuntru şi am auzit imediat din nou vocea pictorului venind dintr-o latură: era o ceartă în lege, aş zice, şi se poate foarte bine ca atunci să fi rostit pictorul, vorbele astea: Nu spune palavre, Balthasar, în orice tablou nu există decât o singură acţiune:

anume, lumina. Cu picioarele goale, pe duşumeaua solidă, m-am strecurat mai aproape – mă văd încă şi astăzi furişându-mă în vârful picioarelor – m-em aşezat pe unul din paturile improvizate, am tras la o parte o cuvertură atârnată în chip de draperie şi l-am văzut în faţa mea, îmbrăcat în vechea lui manta albastră, cu pălăria pe cap. Lucra. Se ciondănea cu prietenul său Balthasar şi lucra la tabloul „Peisaj cu oameni necunoscuţi".

Tabloul era fixat pe partea interioară a uşii din dreapta a unui dulap, la stânga, în sertarele deschise se găseau mijloacele ajutătoare, cum spunea el culorilor. O lovitură dată din două părţi era suficientă, ca să închidă uşa dulapului, să ascundă tabloul şi culorile. Dar cine ştie: dacă, auzind un pas, o voce sau un zgomot suspect, pictorul ar fi închis în clipa asta, uşile dulapului; căci prea serioasă mi se părea cearta lui cu Balthasar, cu prea multă îndârjire căuta să-i dovedească partenerului său cu blană violetă de vulpe că peisajul, în care stăteau înghesuiţi într-uh grup calculat oamenii cei necunoscuţi şi uriaşi, simţind apropierea violenţei şi a prăbuşirii, nu trebuia pictat într-o lumină agonică sau în culori şterse, ci în culori violente şi înfricoşate, de pildă într-un portocaliu de spaimă, în puncte albe, parcă aplicate cu grund. Pe fondul negru-cenuşiu, un strigăt strident: galben, brun şi alb – peste o clipă muţenia, reţinerea, resemnarea încetează şi drama începe. Şi verdele ca pământul, în partea de jos aşternea ca-ntotdeauna în trăsături largi un verde ca pământul, de aşa ceva avea pur şi simplu nevoie, din verdele acesta creşteau la el toate: prietenul său Balthasar nu putea sau nu voia să admită asta.

M-am uitat la el, la oamenii cei necunoscuţi şi din nou la el; ascuţindu-şi auzul, pictorul repeta expresia personajelor sale, care se simţeau vădit în primejdie, oameni străini şi expuşi în mijlocul unui peisaj, unde nu ajungi întâmplător după o drumeţie, ci unde eşti împins, îmbrâncit: groaza se explică prin însăşi prezenţa acolo. În clipa aceea ceea ce m-a tulburat – şi mă tulbură oricum şi astăzi – au fost acoperămintele de cap ale oamenilor necunoscuţi, erau un amestec între fes şi turban şi păreau să provină din vreun oarecare război turcesc. Dar înstrăinarea, frica, deruta oamenilor erau exprimate o dată pentru totdeauna prin atmosfera acestui peisaj.

Acuma însă aş vrea să las cu grijă să cadă cuvertura folosită în chip de draperie lângă patul improvizat, aş vrea să mă strecor înapoi până la uşă şi să intru încă o dată, ce să zic aşa, oficial şi zgomotos, fiindcă asta am făcut-o şi atunci. M-am întors în vârful picioarelor la intrare, am bătut la uşă, am deschis şi am strigat: Unchiul Nansen? Eşti aici, unchiule Nansen?

N-a răspuns numaidecât, abia după ce a închis dulapul şi a scos cheia, mi-a strigat: Ce-i? Cine e? şi s-a apropiat încet din adâncimea de nepătruns cu privirea a atelierului, nu bombănind, nu supărat ca atunci când îl deranjai de la lucru, ci târşundu-şi picioarele cu un aer calm… L-am lăsat să vină până la uşă. Witt-Witt, a spus, când m-a văzut, şi a spus-o fără uşurare sau surpriză: Ei, Witt-Wât? Trăgea cu urechea în urmă, de parcă s-ar fi temut că acel Balthasar s-ar putea folosi de absenţa lui, ca să deschidă dulapul şi să schimbe peisajul după cum îi e vrerea; apoi a întrebat: Ai cu mine ceva deosebit? I-am

arătat muteşte spre gardul viu, am spus: Klaas, şi, fiindcă nu m-a priceput îndată, lăsându-şi ochii cenuşii să alunece peste mine, am adăugat: A venit Klaas, trebuie să-l ajuţi.

Dar frate-tău nu-i aici, e rănit, în lazaret. — Zace acolo, lângă punte, am spus, şi am spus: Vrea la tine, numai la tine. Acum pictorul şi-a strâns repede mantaua, a făcut să-i dispară pipa aprinsă într-unul din buzunare, a mai tras o dată cu urechea spre Balthasar, s-a întors şi a părăsit atelierul. Am închis uşa, am fugit după el. O să stârniţi probabil cine ştie ce buclucuri, a spus, alergând cu paşi mici prin grădină, iar eu, spre spinarea lui puternică, deşi puţin adusă: Îl caută, au şi fost pe-acasă. — Numai necazuri are omul cu voi, bombănea el, niciodată nu ne daţi pace. Fiindcă mantaua albastră ce cădea în falduri lungi îi ascundea paşii, aveam impresia că pluteşte cu pânzele împinse violent de mânia, ori cel puţin de indignarea lui, şi iarăşi i-am auzit glasul plin de reproşuri: O să stârniţi probabil cine ştie ce buclucuri! Am scurtat drumul, alergând de-a lungul gardului viu până la deschizătură, am ieşit din grădină şi l-am găsit pe Klaas, aşa cum îl culcasem: capul i se odihnea tot pe brazda de iarbă. Pictorul s-a aplecat deasupra lui, mantaua largă a căzut peste fratele meu, l-a învelit şi pe cât cu putinţă l-a răcorit, iar eu mă văd silit să constat că grupul acesta: un personaj zăcând, celălalt îngenunchind într-un ireproşabil gest de alinare semăna cu un tablou drag führerului, care se numea „După bătălie” – doar că persoana ce îngenunchea în tablou, aducând oarecum alinare părea să fie de sexul feminin. Pictorul nu voia totuşi să-l mângâie pe fratele meu, mai curând voia să se convingă ce se întâmplase cu Klaas şi de ce zăcea înapoia gardului său fără cunună decorativă de sânge la tâmple şi nu se ridica nici acum.

Klaas, a spus pictorul, Klaas, băiete, ce s-a întâmplat cu tine? A ridicat sus braţul inutilizabil, în care fratele meu îşi trăsese de la foarte mică distanţă două gloanţe, şi l-a lăsat să cadă din nou. I-a pipăit umerii, pieptul, apoi pântecele, iar atunci Klaas a tresărit şi a spus: Nu, acolo nu. — Poţi să umbli? a întrebat pictorul, iar Klaas: Sigur, acuma pot iară să mă ridic, acuma merge, şi cu ajutorul pictorului s-a săltat în capul oaselor, s-a scuturat, a spus: Trebuie să dispar şi s-a ridicat în picioare. Isuse Christoase, a spus pictorul, o să stârniţi probabil cine ştie ce buclucuri! Voi băgaţi omul în sperieţi! — Acasă, a spus fratele meu, acasă nu pot să mă arăt. Au şi fost acolo, or să revină. — Voi aduceţi numai griji pe capul omului, a spus pictorul, sprijinându-l pe fratele meu, iar Klaas din nou, gemând: Dacă pun laba pe mine, de data asta m-am curăţat. — Nu ne lăsaţi pur şi simplu în pace, a spus pictorul şi l-a strâns pe fratele meu lângă el, a încercat apoi primul pas, l-a tras şi l-a târât ocărind, dând din cap şi repetându-şi mereu reproşurile bombănite, până la deschizătura din gard, apoi încă o bucată prin grădină, în pavilion. Aici, în lumina scăzută, l-a aşezat pe un scaun larg din crengi lustruite. A ridicat faţa fratelui meu – nu ca şi când ar fi vrut să stea de vorbă cu el ochi în ochi, ci ca şi când ar fi vrut să regăsească o anume expresie, care-l determinase un răstimp să-l zugrăvească pe fratele meu Klaas în câteva dintre tablourile sale:

deoarece chipul lui Klaas reuşea uneori să exprime o emoţie de o simplitate ce-i drept involuntară, totuşi exemplară, Max Ludwig Nansen preluase acest chip în „Cina cea de taină", în care priveşte, ciolănos şi nerăbdător, în pocal; Klaas poate fi găsit, îngroşat ca o păpuşă, în tabloul „Natură moartă cu cal roşu", stă înclinat în faţa lui „Toma Necredinciosul", ca şi când ar vrea să-i pună o piedică, iar în tabloul „Plajă cu dansatoare şi turişti ocazionali" Klaas este cel ce şade acolo cu ochi luminoşi şi faţă albastră, încercând să afle tâlcul scenei.

Klaas îşi înfăţişează expresia cu totul deosebită a emoţiei în mai mult de o duzină de tablouri, iar când pictorul acolo, în pavilionul din grădină, a ridicat faţa fratelui meu şi a întors-o spre lumină, am crezut că vrea să caute această expresie anumită, dar se poate şi să nu fi fost asta, deoarece a întrebat deodată: Ştii ţu, ştii de fapt ce-mi ceri? Klaas l-a privit cu minţile aiurea. Atunci mai departe, a spus pictorul, sus, haide.

L-a tras iarăşi pe fratele meu, lipindu-l de el; am ieşit din pavilion, am mers pe sub frontul ferestrelor până în curte, iar pe tot drumul pictorul ocăra şi se lamenta şi ne potopea – şi pe mine – cu reproşuri, fiindcă făceam lucruri, care nu puteau decât să-i sporească grijile. Abia pe coridor a tăcut. A deschis uşa spre aripa dinspre răsărit a locuinţei, unde pe lânga ferestre se întindea un culoar din care se ramificau, să zicem, o sută zece uşi, nişte uşi grele, vopsite în verde-cenuşiu, în ale căror broaşte erau vârâte chei foarte mari, făurite vădit de proprietarul însuşi. L-a împins pe fratele meu de-a lungul culoarului, prin faţa tuturor uşilor, înapoia cărora presupuneam că se află nu oameni, ci păsări: vulturi cu gâtul golaş, condori grei, acvile, care stăteau ghemuite, cu pleoapele lăsate, pe pilaştrii zgâriaţi ai paturilor – nu îndrăzneam să trag cu urechea la uşi. În dalele de piatră ale pardoselii erau ciopliţi nişte ani, o mie şase sute treizeci şi opt, o mie nouă sute doisprezece, printre care iniţialele: A.J.F., F.W.F; marginile intervalelor erau tocite, iar câteva dintre dalele de piatră erau străbătute de crăpături.

A deschis pictorul uşa care trebuia? Aceasta era încăperea la care se gândise pentru Klaas? În orice caz, s-a oprit pe neaşteptate, a deschis o uşă, a dispărut înăuntru, s-a întors îndată înapoi, a făcut un semn şi l-a dus pe Klaas, cu grijă, în încăpere. Era o cameră de baie, asta înseamnă: era aproape o cameră de baie; cineva, probabil bătrânul Frederiksen, destinase această încăpere pentru baie, pusese să se instaleze un duş, să se aşeze o cadă – un monstru de un alb mat, pe gheare de grifoni – dar nici duşul, nici cada nu erau legate de vreo instalaţie, nu exista niciun robinet, niciun loc de scurgere, nicio ţeava, în aşa fel că erai constrâns să admiţi că planul nu fusese dus până la capăt din plictiseală, sau fusese uitat cu timpul, fiindcă bătrânului Frederiksen îi venea greu să regăsească încăperea. De ce era stivuită în camera asta de baie depărtată, neterminată, o garnitură de saltele uzate nu pot să-mi dau seama nici astăzi, dar saltelele se aflau acolo, iar pictorul a aranjat un culcuş, azvârlind simplu pe jos nişte saltele şi bătându-le, astfel că la fiecare azvârlitură se înălţau coloane de praf, care ţâşneau în lumina subţire şi piezişă

a soarelui; pe urmă i-a cerut lui Klaas să se întindă.

Fratele meu s-a lăsat în patru labe, s-a prăvălit pe-o coastă şi s-a întins. Îi era frig. A întrebat: O pătură – aveţi o pătură? — Ai să capeţi tot ce-ţi trebuie, a spus pictorul şi a început să deretice pe sub fereastra aşezată sus, a strâns cu un pocnet o scară dublă şi a pus-o de-o parte, a adunat ţevi de plumb, ventile, bomfaiere şi material de lipit şi le-a aruncat pe toate într-o cutie de carton, a împins cu piciorul bucăţi de mortar şi hârtie şi mucuri de ţigări, făcându-le grămadă, a luat dintr-un cui o jachetă jigărită, cu un model unghiular, i-a scuturat buzunarele, a împăturit jacheta şi i-a vârât-o sub cap fratelui meu, în loc de pernă.

Klaas respira greu. Se uita nefericit la mine. Când îl văd astăzi zăcând aşa, prin tot praful ăla, prin aburul amintirii, mi se pare că mi-a mai dat un semn ascuns, un semnal tainic, prin care mă ruga să rămân cu el. Pe faţă şi pe pleoape i se aşternea praf. N-am priceput semnul. Pictorul s-a plimbat clătinând din cap prin încăpere, s-a uitat ce mai era de făcut acolo, pe urmă a renunţat. Fratele meu s-a întors pe-o parte şi şi-a lipit faţa de îndoitura braţului. Încă n-a mâncat nimic, am spus şi am pus bucata de pâine la căpătâiul saltelei. Toate pe rând, a spus pictorul; dacă faceţi lucruri de-astea, toate trebuie aranjate pe rând. O să capete la vreme tot ce-i trebuie. Acuma hai, trebuie să rămână singur; iar eu o să mă gândesc ce s-a petrecut aici.

6
Al doilea văz

Acum las mai întâi să se facă întuneric şi trec răspunderea pentru prima parte a serii aparatului de proiecţie care este bunul înregistrat al Asociaţiei regionale din Glüserup, cumpărat de ocazie, păstrat, curăţat şi chiar deservit de preşedinte, Per Arne Schessel, pe care din obişnuinţă îl numesc bunicul meu. Aparatul de proiecţie stă pe o masă, masa stă pe culoarul din mijloc, de amândouă laturile culoarului stau bănci grele, să le spunem liniştiţi necioplite, pe care, din motive nelămurite, celor mai mulţi dintre spectatori le amorţesc foarte curând picioarele. Pentru ca aparatul de proiecţie să nimerească şi să acopere tot ecranul, i s-au vârât sub partea din faţă cele două cărţi, ţinute mereu la îndemână în acest scop: „Fiii senatorului" de Storm şi „Messiada" de Klopstock; aceste cărţi garantează prin volumul lor potrivirea exactă a conului razelor de lumină cu marginile ecranului.

Ecranul: acesta e dosul unei hărţi istorice a provinciei Schleswig-Holstein, un dreptunghi alb-cenuşiu, pătat puţin în stânga sus, care sub conul de lumină iscoditoare lasă să transpară contururile insulelor, coastelor şi gurilor de ape, dovedind şi în felul acesta tuturor scepticilor că ţinutul nostru, chiar dacă nu e înconjurat de mare, e totuşi asaltat de ea din două părţi. Spre ecran privesc opt, ce zic eu: douăsprezece sau chiar şaisprezece persoane, care stau în stânga şi în dreapta, pe cele două laturi ale culoarului: câteva se simt orbite de lumina care cade din aparatul de proiecţie printr-o crăpătură laterală şi e răsfrântă de geamurile dulapurilor şi ale bufetelor lipite de perete şi între ferestre. Prin conul de lumină bâzâie gâze, zboară ameţit un fluture bondoc, care măsoară de mai multe ori distanţa dintre lentilă şi ecran şi iscă un mic sunet metalic ori de câte ori se izbeşte de ceva. Cei de pe bănci se întreţin în şoaptă, ici şi colo se tuşeşte, nu se fumează. E cald.

Din grajdul învecinat se poate auzi din timp în timp un zornăit strident de lanţuri, pricinuit de vreo vită ce-şi smuceşte capul în sus; uneori pătrunde aici şi câte un uruit sau câte un tropăit zgomotos. Rafale de vânt. Lătrături de câini. Din semiîntuneric înaintea ecranului se iveşte faţa roşie, lungăreaţă, acră a bunicului meu; până şi conturul capului său apare acru. Săteanul Per Arne Schessel nu râde şi nu surâde, nu face nimănui cu ochiul, nu are de risipit nici măcar un semn; stă pur şi simplu acolo, impunător şi meditativ ca un bâtlan, ceea ce are drept urmare că şoaptele încetează şi se tuşeşte doar izolat, în orice caz reţinut: sper că prin toate amănuntele astea tabloul e gata.

Aşa, iar liniştea care se înstăpâneşte acum aş vrea s-o folosesc pentru a arăta că până în clipa aceasta, până la apariţia bunicului meu în faţa ecranului, toate serile de la Külkenwarf semănau leit una cu alta, fiind dedicate patriei

dintre Husum şi Glüserup, dezvoltării şi devenirii ei, fermecătoarelor ei sedimentări geologice, nămolului ei drag, animalelor ei, plantelor şi şanţurilor, mai ales însă caracterului ei specific. Dacă mă concentrez, dacă mă scufund în trecut, trebuie să constat că memoria mea a păstrat în ceea ce priveşte atmosfera adunărilor Asociaţiei regionale în primul rând imaginea aceasta: semiîntunericul cald, conul de lumină al aparatului de proiecţie, gâzele buimăcite, zgomotele din grajdul apropiat, aşteptarea, aş zice plină de bună dispoziţie, petrecută în convorbiri şoptite, de către participanţi, pe care Per Arne Schessel îi invita în scris, iarna mai des decât vara la Külkenwarf, aşa-zisa reşedinţă strămoşească a familiei Schessel.

Dar mai îmi amintesc şi că în timpul şedinţelor, între locuinţă şi grajdul, pe care bunicul meu îl pusese în serviciul cercetărilor etnografice, erau expuse mărturii, prezentate liber sau sub cheie, ale istoriei, ale culturii, şi, fireşte, ale peisajului specific. Să luăm, doar ca exemplu, harponul cu colţi din Regenweih. Să luăm răzuitoarele, topoarele şi ciocanele din piatră. Aş mai aminti urnele. Brăţările din epoca mijlocie a bronzului, ferecăturile tecilor de sabie şi oalele bogat ornamentate din epoca de piatră timpurie, pe care m-aş putea hotărî să le folosesc oricând pentru flori cu lujerul scurt. Nu pot trece cu vederea mânerele de sabie, podoabele de lemn şi cunoscutul disc de aur de la Treenbarg, la fel numeroasele mostre de pământ, nisip şi roci, resturile unei bărci din mlaştina de la Norschlotten, obiectele de îmbrăcăminte, comice şi indiscutabile, ale unor vânători şi ţărani care-au trăit pe vremuri în mlaştini, în sfârşit, ca atracţie leşul uscat, mumificat, transformat în piele al unei fete care fusese sugrumată cu un laţ – fireşte din piele de ren – şi care continua să poarte în jurul gâtului acest laţ, ca pe o podoabă riscantă. Nu la urmă cărţile, biblioteca de specialitate pe care o adunase Per Arne Schessel: „Călătorie geologică prin Schleswig-Holstein", „Activitate şi devenire pe coastă", „O viaţă la Schobüll", „Veşmântul verde al insulelor mele", „Adierea zorilor"; apoi mormanele de broşuri şi cărţi scrise de el şi apărute în editură proprie, printre care „Ce ne spun movilele funerare", „Descoperirile privind mlaştina şi sacrificiile rituale de la Norschlotten", ca şi „Marile fluxuri provocate de furtună şi consecinţele lor".

Dacă e cineva care observă lipsa vreunui titlu sau a vreunei descoperiri, n-are decât să le adauge, eu m-aş mulţumi doar cu aceste date, deoarece pur şi simplu nu-l pot lăsa pe bunicul să privească atâta vreme în conul de lumină a aparatului de proiecţie, deşi, aşa cum îşi amintesc şi alţii, el putea să stea timp îndelungat cu ochii aţintiţi în întuneric şi, tot la fel, să se uite îndelung şi fără să se vateme în lumină. În afară de asta, mă văd silit să spulber impresia că seara aceea dedicată etnografiei, care a început în modul obişnuit, se şi desfăşoară în mod obişnuit, putând fi astfel descrisă ca o seară oarecare între multe altele.

Cum am spus, până în clipa când Per Arne Schessel a apărut în faţa ecranului, mă gândeam că vom avea a face cu o seară oarecare, fără evenimente deosebite, şi cu siguranţă la fel gândeau şi cei mai mulţi dintre

participanţi, dar surpriza plutea în aer încă din clipa când bunicul a ridicat deodată ambele miini, a pândit cu bănuială spre uşă şi a rugat să se păstreze o linişte deplină. Am stat foarte liniştiţi, chiar şi căpitanul Andersen şi-a reţinut tusea. Dincolo de uşă nu se auzea nicio mişcare. Sever, cu gura întredeschisă şi arătându-şi dinţii stricaţi, bunicul privea ţintă spre uşă. Cu toţii se uitau acum într-acolo, se săltau, îşi ţineau răsuflarea şi totuşi nu reuşeau să facă să apară un scund vânător de reni, un anacronic ţăran trăitor în mlaştini sau regele Sven, conducător de demult al unor expediţii împotriva Angliei.

Dar, cu cât ne uitam mai mult într-acolo, în spatele uşii se petrecea totuşi ceva, dincolo de ochiul îngust de geam mat s-a ivit capătul fosforescent al unei ţigări, s-a auzit tusea uşoară a cuiva ce-şi dregea glasul, iar în vreme ce Per Arne Schessel se pregătea să facă un gest reţinut, dar totuşi încă de invitaţie, a intrat în sfârşit Asmus Asmussen, autorul cărţii „Fosforescenţele mării" şi preşedintele de onoare al Asociaţiei regionale din Glüserup. Deşi a intrat purtând uniforma marinei, cu grad de caporal, cei de faţă l-au recunoscut numaidecât, l-au salutat cu strigăte şi aplauze, la care el a răspuns lejer, totuşi milităreşte şi şi-a stins ţigara. Creatorul lui Tim şi al Tinei, figuri oarecum populare la noi din „Fosforescenţele mării" – cei doi se cunoscuseră, dacă nu mă-nşel prin mijlocirea unui mesaj închis într-o sticlă şi găseau acest fel de corespondenţă atât de avantajos, încât şi ca logodnici şi soţi şi-au trimis scrisorile vârându-le în sticle, au continuat neobosiţi jocul, socotind chiar si la adânci bătrâneţi poşta prin sticle drept cel mai frumos, în orice caz cel mai economicos mod de corespondenţa, ceea ce a dat autorului lor posibilitatea ca multă vreme după ce ei muriseră, să descopere pe întinsul plajelor scrisori îmbuteliate, conţinând mereu alte noutăţi, cu caracter de confesiune, despre Tim şi Tine.

Aşadar acest Asmus Asmussen, care-şi făcea serviciul pe un vas de patrulare avansată pe Marea Nordului, venise la noi de la Bremerhaven într-o scurtă permisie. Era un bărbat cu picioarele crăcănate, cu o claie de păr vârtos, parcă arzând ca o vâlvătaie, avea muşchii grumazului grozav de dezvoltaţi, ca la halterofili, privirea lui stăpânea toate expresiile între semeţie şi bunătate şi nu ţi-ai fi putut închipui, fără s-o fi aflat de altundeva, că el e creatorul lui Tim şi al Tinei, dacă n-ar fi fost gura lui elocventă, o gură sensibilă, rotundă, aş zice, ca un pfenig. Gura îl trăda. Şi-a luat cu dexteritate de pe cap bereta de matroz cu panglici lungi, a ţinut-o sub braţ cum scrie la regulament, cu cocarda şi vulturul în faţă, şi a ascultat cuvântul de bun venit al bunicului meu. Clătina din cap aproape la fiecare frază a cuvântării de salut. Părea să fie de acord cu faptul că bunicul l-a numit în primul rând un cunoscător intim al patriei, apoi un aprig apărător din avanposturi al patriei, n-a ridicat vreo obiecţie nici când a fost salutat ca făuritor al unui destin localnic şi, în cele din urmă, chiar ca expresie a conştiinţei celor din Glüserup. Asmus Asmussen se mulţumea să dea din cap şi a surâs aprobator, atunci când bunicul meu a anunţat tema serii, pe care avea s-o dezvolte un, om competent; tema era: „Marea şi patria"; omul competent: Asmus Asmussen. Zicând acestea,

bunicul meu a luat loc.

Autorul „Fosforescenţelor mării” şi-a pus bereta pe masă, a băgat de seamă ca panglicile să cadă netede şi în toată lungimea lor în jos, şi-a vârât mâna printre nasturii de la piept, a împins-o mai adinc, tot n-a ajuns la ţel, a început să caute, cu umerii înălţaţi şi fundul încordat, prin zona coapsei stângi, s-a oprit rânjind, a scos încet, cu foarte multă grijă un plic cu fotografii şi a ridicat plicul sus, în conul de lumină: putea să înceapă. Am vrut să mă caţăr îndată peste bănci până în primul şir, dar tata m-a reţinut şi m-a apăsat în jos, aşa că a trebuit să rămân la fereastră şi să privesc de-acolo cum Asmus Asmussen s-a dus pe culoarul din mijloc la aparatul de proiecţie, a introdus prima fotografie, dar încă n-a proiectat-o.

Ce se-ntâmplase oare cu tata? În timp ce Asmus Asmussen mulţumea, transmitea salutări de la cei de pe mare şi-şi lua avânt pentru o introducere, tata a devenit prada unei agitaţii, pe care n-o cunoşteam la el. Se tot foia pe locul lui. Îşi pipăia cu vârful degetelor globul ochilor. Îşi mototolea batista, trăgea şi smulgea de ea. Îşi lăsa uneori partea de sus a corpului atât de mult pe spate, încât mă temeam că o să se răstoarne şi o să-i cadă în poală lui Kohischmidt, paznicul păsărilor. Deasupra buzei de sus îi apăruseră broboane de sudoare. Din când în când se cutremura ca sub o neaşteptată presiune din interior. Pe faţa lui se aşternuse o expresie de uimire, părea vădit că el însuşi nu înţelege ce i se întâmplă. Se ştergea deseori pe frunte, cu o mişcare energică şi plină de nerăbdare.

Dar toate astea mi se înfăţişează astăzi mai izbitor decât atunci, când şedea lângă mine pradă acelei agitaţii neobişnuite, fiindcă fireşte atunci căscam urechile la Asmus Asmussen şi, mai ales, aşteptam prima poză pe care avea s-o facă să apară pe pânză.

Dar Asmussen nu se grăbea şi mai întâi a dezvoltat în amănunţime titlul „Marea şi patria”. A cântărit titlul, l-a schimbat de mai multe ori, i-a adăugat sau i-a imprimat un înţeles nou, punând de pildă în loc de „şi” un „ca” şi cerându-le celor de faţă să se gândească ce posibilităţi apăreau deodată dacă marea era privită ca patrie. A mai propus ca titlul să fie scurtat fără nicio grijă şi să se vorbească despre „Patria-mare”, ceea ce i se părea încă mai cuprinzător şi, cum zicea, mai intim. Cel mai mult a poposit asupra variantei „Marea noastră”, atunci i-au venit cele mai multe idei: a manevrat mult cu noţiunea maternităţii, dar n-a exclus nici forţa care educă în sensul tăriei, perseverenţei, dârzeniei, apoi a descris un arc de cerc şi ne-a rugat să medităm câte trebuie să se întâmple, pentru ca noi să putem numi marea „Marea noastră”. Un lucru însă, a spus el, e sigur, anume că aperi nu o mare oarecare, ci doar marea noastră.

Acum Asmus Asmussen a dat drumul celei dintâi fotografii. Pe pânză a apărut un vas de patrulare avansată, plutind pe un cer de valuri scămoşate, sub care se întindea un orizont tulbure, din care se tăiase o bucată. Am râs, până când nişte degete mărite în proporţii uriaşe au apucat de margine fotografia şi au întors-o, astfel că acum vasul se găsea într-o poziţie foarte potrivită pe

mare. Nimeni nu se îndoia că vasul de pescuit înzestrat cu armament, care banda şi sălta greoi acolo, care părea că se şi pitulează în faţa valului următor, era vasul pe care Asmus Asmussen şedea de pază pe a sa patrie-mare. Fotografia fusese luată probabil din gabie, nimeni din echipaj nu putea fi recunoscut – totuşi, pe platforma de antiaeriană de la prova, acoperită de spumă clocotitoare, se vedeau parcă tupilate două siluete care făceau semne fotografului. Ne-am lăsat copleşiţi de emoţia produsă asupra noastră de vasul de patrulare avansată, care nu purta niciun nume, ci doar un număr şi care făcea impresia de deznădejde, cel puţin de lipsă de speranţă. Ne-am transportat, ca să zic aşa, pe bord, am ridicat la ochi un binoclu, sau am cerut să ni se servească o porţie de tăieţei cu slănină. Ce însemnau cele două inele albe de pe ţevile duble de 37 milimetri calibru ştiam foarte bine. Tăria vântului, care bătea atunci, nu putea fi însă apreciată.

Acesta este vasul nostru, a spus Asmus Asmussen cu o voce care era şi monotonă, şi grăbită, ca un val de maree în canalul deschis spre mare, apoi a adăugat: Bravul nostru vas. Vă rog să ţineţi seama, a spus el, că este doar unul dintre multe, un vas dintr-un număr nesfârşit de vase, care se află în serviciul mării noastre, eşalonate în adâncime. Ziua şi noaptea. Pe ploaie. Pe viscol. Formând un lanţ absolut sigur. Nimeni nu reuşeşte să se strecoare prin acest lanţ. Niciun peşte spinos, cu atât mai puţin un englez. Aşa cum a făcut-o cu vasul nostru, führerul a aşezat nenumărate alte vase, acolo, departe pe mare – el spunea: a aşezat.

Mâna tatei tremura. A ridicat braţul, l-a întins, a aţintit cu degetul arătător vasul de patrulare avansată, s-a înecat cu un cuvânt, n-a izbutit să şi-l scoată din gât, iar atunci când Asmus Asmussen a vârât în aparatul de proiecţie fotografia următoare, şi-a lăsat din nou braţul, încetişor, în jos. Fotografia următoare înfăţişa un spaţiu gol pe mare, cu un soare lăptos deasupra. Vasul nu se putea distinge, totuşi nimeni nu putea să creadă că fusese scufundat, deoarece pe deasupra apei se întindea o dungă alburie şi spumoasă, care poate fi produsă numai de o elice de vapor: un siaj în clocot. Fotografia a doua era dedicată exclusiv siajului, care se distingea clar, întinzându-se, mereu mai lat, ca să se piardă la orizont, o fâşie luminoasă, formată dintr-o dantelă de spumă cu viaţă scurtă. Asta trebe – a fi un siaj, a strigat căpitanul Andersen, iar Asmus Asmussen, cu o voce îngăduitoare, menită să provoace uimire: Acolo, în avanposturi, e vorba nu numai de serviciu, nu-i aşa? Cine se luptă cu marea, pe acela marea îl iubeşte, aceluia ea îi destăinuie toanele şi tainele ei. Asta nu-i oare – un siaj? voia să ştie căpitanul Andersen, dar Asmus Asmussen, o dată ce-neepuse să zdrăngăne pe coarda lirică, a continuat netulburat: Pentru cel dinafară, pentru străin, lumea cu atâtea feţe nu se va deschide, cine s-a hotărât pentru viaţa pe uscat, acela nu va pricepe semnele mării. Vă rog să observaţi, nu-i aşa, că pe această fotografie are loc un foc de artificii – chiar dacă nu se distinge atât de bine: noi îl numim fosforescenţa mării. E ceva ce arde mocnit, se aprinde cu flăcări, aruncă fulgere galbene şi verzi peste mare: în asemenea clipe, tunurile tac. Întregul siaj devine o urmă

luminoasă, mai ales noaptea.

E ca un salut al mării adresat bărbaţilor, cărora le-a acordat dreptul de cetăţenie. Un mesaj de bun venit către vasul camuflat pe care nimeni nu doarme, câtă vreme fulgerele de lumină înconjoară prova şi pupa. A tăcut şi a privit nemişcat fotografia; şi probabil că era ca şi mine preocupat să observe fluturele bondoc, care a făcut mai multe încercări de a se prăvăli în siaj, dar n-a reuşit decât să se izbească vlăguit, pocnind de ecran. Îi venea greu, aş zice, lui Asmus Asmussen, să se despartă de priveliştea acestei fotografii, şi s-a arătat oarecum încurcat, atunci când fotogenicul căpitan de nouăzeci şi doi de ani Andersen a vrut să ştie: Fosforescenţa aia nu vine de la nişte rahaturi de flecuşteţe, noctiluca, ori cam aşa ceva? Noi am văz't des d-astea. — Fireşte, a spus Asmus Asmussen, fosforescenţa are cauzele ei: ceea ce fulgeră şi scânteiază în urma unei iritaţii corespunzătoare, sunt nişte locuitori microscopici ai apei, sunt flagelatele, dacă vrei să ştii exact, nişte animale foarte modeste, unicelulare. Dar nu sunt ele o parte a mării? Nu luminează una în cealaltă, prin cealaltă?

N-a răspuns la întrebare, n-a aşteptat nici de la ceilalţi să dea vreun răspuns, a lăsat, luând loc în amintirea lui, să se producă o pauză, şi în pauza asta tata, ridicându-şi puţin şezutul de pe bancă, a strigat: VP–22, VP–22.

Surprinşi, câţiva dintre spectatori s-au întors spre noi – bunicul, Hilde Isenbüttel şi Ditte – iar Asmus Asmussen a constatat cu mirare: Acesta e într-adevâr numărul vasului meu, dar în vreme ce toată lumea aştepta ca tata să continue, el a zâmbit încurcat, a făcut un gest nehotărât de scuză, chiar de neajutorare şi s-a aşezat încetişor la loc. Şi-a pus mâna pe coapsa mea, i-a trebuit destul timp, până să constate că nu era coapsa lui şi atunci şi-a tras mâna la o parte. Am putut băga de seamă chiar în semiîntuneric că se întâmpla ceva cu el, că era tulburat, sperios, după mine şi chinuit, în orice caz din seara aia dedicată mării noastre postul de poliţie Rugbüll a început să arate semnele unei suferinţe, care – deşi aşa ceva se întâmplă adesea pe la noi – avea să capete o anumită influenţă asupra evenimentelor poliţieneşti din sectorul tatălui meu.

Dar acum nu vreau să pomenesc decât strictul necesar, nu vreau să iau din pachet decât o carte de joc, deoarece Asmus Asmussen tocmai scoate de pe ecran fosforescenţa mării şi dă cuvântul unei alte fotografii. Ce fotografie? Ceea ce a introdus atunci în aparatul de proiecţie era vădit un instantaneu care prinsese atmosfera unei seri, pe punte încetase activitatea, Marea Nordului se odihnea şi ea, iar de balustradă se rezemau câţiva marinari şi priveau nu în depărtările fără sfârşit, ci spre un alt marinar care cânta la acordeon şi întorcea spatele unor nori de amurg, aflaţi la mică înălţime şi putând ascunde un număr frumuşel de bombardiere Blenheim. De fapt, a spus Asmus Asmussen, aici nu sunt multe de văzut. O seară, nu-i aşa. Repaus. Te odihneşti ascultând un cântec, în vreme ce echipajul de la tribord – acesta suntem noi – supraveghează fără întrerupere orizontul. Cum se vede, armele tac. Balizarea şi legătura cu uscatul au încetat. Şipi, morua tineri şi bătrâni, peşti prinşi de

noi, o preţuită îmbogăţire a meniului. Marea ne hrăneşte pe toţi. Marea. În stânga sus, bateria noastră antiaeriană. Pe puntea de comandă, în orice caz nu-l puteţi distinge, comandantul. Dar fotografia asta nu spune prea multe. Iată, aceasta e probabil mai interesantă. Şi Asmus Asmussen, cunoscător intim al mării, a introdus altă fotografie.

Peste mare se înălţa soarele dimineţii, pe un cer liber şi senin, un soare cu dinţi. Hulă ridicând valuri prelungi. Se vedea clar că VP–22 e în ruliu. Marinarul de cart de la pupa tocmai speriase nişte pescăruşi care-şi luaseră zborul. Din coş ieşea un fum subţire, trezind amintirea vetrei de-acasă, aprinsă în zori. Probabil că bucătarul fierbea prost dispus prima cafea. Probabil că echipajul de pe VP–22 tocmai se spăla pe dinţii ameninţaţi de scorbut. Probabil că aparatul de radio transmitea pe toate punţile şi în toate cabinele muzică de dimineaţă. Vă rog să observaţi, a spus Asmus Asmussen, că bombele atârnă în aer la dreapta sus. Patru bombe, care-n orice moment. Contra soarelui sunt doar greu, dar dacă vă uitaţi bine. Toate cad la tribord.

Am sărit în picioare. În faţa mea şi lângă mine trupurile până atunci relaxate s-au încordat. La aşa ceva nu se aşteptase nimeni, nici unui dintre cei de faţă nu era pregătit pentru un lucru ca ăsta: atmosfera nu admitea niciun fel de bombe; vreau să spun că dimineaţa asta pe vasul de patrulare înaintată te făcea să te gândeşti la cu totul altceva decât la nişte bombe ce cădeau la tribord. Şi totuşi, le-am descoperit. Bombele fuseseră fotografiate de un timonier cu sânge rece, două dintre ele primeau de la soarele dimineţii o sclipire negricioasă. Cădeau la înălţimi diferite, o linie trasă între aripioarele din coadă ar fi dat o diagonală, îndată aveau să se izbească de apă una după alta, aveau să explodeze imediat sau la adâncimea prevăzută, oferind oricărui pictor de peisaje marine efecte fermecătoare de perspectivă, patru bombe de greutate medie, mai curând mici, lansate de un avion ce nu se vedea. Viteză proprie, unghi de cădere, cursul vasului: în cazul acesta, matematica era în favoarea lui VP–22.

O dimineaţă oarecare, spunea Asmus Asmussen, şi totuşi. Trebuie să fii gata oricând. Marea nu te vesteşte niciodată. Păcat că nu s-a reuşit să se prindă pe clişeu şocul, coloanele de apă ce-au înflorit ca nişte fântâni arteziene: în jurnalul meu am vorbit despre grădina de fntâni arteziene, prin care vasul îşi păstrează netulburat direcţia, şi aşa mai departe. Căpitanul Andersen a strigat deodată: Nu iese n'ic la faţă d-acolo din fund? Asmus Asmussen a părut că nu înţelege numaidecât întrebarea, iar apoi, când a răspuns, în vocea lui răsuna o vădită iritare.

Marea şterge repede urma bombelor, a spus el. Sigur, mai întâi apar la suprafaţă alge, alge roşii, alge brune. Alge verzi nu. Iarbă de mare şi peşti morţi acoperă faţa apei, printre ei cambule, limbi-de-cal şi limbi-de-mare, mulţi morua tineri. Mai rar, scorpioni-de-mare. Încă mai rar, peşti cartilaginoşi, cum ar fi calcanii sau rechinii-cu-spini. În genere, niciun fel de crabi sau scoici. Marea se arată nepăsătoare faţă de aceste pierderi. După un scurt răstimp, toate se împrăştie amestecate şi se scufundă. După un scurt

răstimp nimeni nu mai poate să afirme că acolo a căzut o bombă. Marea şterge orice urmă. — Sus nu v-a făcut n'ic? a strigat Andersen, iar conferenţiarul a răspuns: N-au fost pierderi, dacă la asta te referi.

În timp ce Asmus Asmussen examina, aranja sau amesteca fotografiile următoare la lumina laterală a aparatului de proiecţie, tata îşi înnoda batista lui uriaşă, alb-albastră, făcea înnodând-o un iepure, un arici, întindea tare batista cu un nod la mijloc şi obţinea pe dată un şarpe care înghiţise un iepure de casă, iar toate astea nu pentru că ar fi cunoscut fotografiile, ori pentru că se plictisea. Trebuia să-şi abată gândurile. Avea nevoie de o destindere. Trebuia să micşoreze din presiune, căci, cu adevărat, nu lipsea mult să cred că lângă mine se afla un mic stăvilar suprasolicitat. Când avea să se reverse? S-a revărsat în clipa în care Asmus Asmussen, plescăind din limbă, a introdus o fotografie care înfăţişa echipajul de pe VP—22 la dereticatul vasului. De data asta nu mai planau bombe la tribord, marea era calmă. Formând un lanţ, cu măturile ridicate, postaţi la intervale egale, pe puntea intermediară se aflau şase marinari – printre ei şi creatorul lui Tim şi al Tinei – şi, ritmic, frecau lună scândurile. Toţi se uitau la aparatul de fotografiat Toţi râdeau. Erau bucuroşi, pare-se, să frece puntea vasului lor, nu dădeau nicio atenţie găleţii răsturnate, din care cursese săpun lichid. Cer întunecat, vizibilitate slabă. În fund sau lateral, îţi puteai închipui un acordeon care-i ajuta pe marinari să mânuiască mătura, să păstreze acelaşi ritm.

Curăţenie, a spus Asmus Asmussen, marea pretinde curăţenie Aş vrea să vă atrag atenţia asupra găleţii răsturnate: la curăţitul vasului avem nevoie de patru asemenea găleţi cu săpun lichid! Chiar şi o patrie plutitoare trebuie să strălucească. Solzii de peşte. Pietrişul de pe fund. Vecinătatea pericolului nu este o scuză pentru murdărie. Vă rog să observaţi spuma.

Nu, a strigat atunci tata, nu, Asmus, şi s-a ridicat, şi-a aţintit braţul spre VP —22, a icnit, apoi a strigat din nou: Nu, Asmus, încă nu, încă nu.

Acum, aproape toată lumea se uita la noi. Tata şi-a şters fruntea cu batista, s-a clătinat uşor, a încercat să-şi întoarcă ochii de la ecran, ca şi când n-ar fi putut să suporte priveliştea marinarilor ce frecau ritmic puntea. Asmus Asmussen a lăsat totuşi fotografia în aparat, s-a întors spre tata, l-a cercetat cu ochii mijiţi şi a întrebat: Ce vrei să spui cu acest nu? Acuma cu toţii se uitau la noi, aşteptând cu încordare răspunsul pe care trebuia să-l dea postul de poliţie Rugbüll, dar pe care încă nu-l dădea, deoarece mai întâi şi-a descheiat repede cei doi nasturi de sus de la vestonul de uniformă, apoi şi-a frecat mâinile, de parcă le-ar fi spălat fără apă. Tata continua să şovăie. S-a îndreptat spre Asmus Asmussen. O fâşie din lumina ce ţâşnea lateral din aparatul de proiecţie îi tăia obrajii ca o cicatrice inflamată. A pus mâna pe antebraţul îndoit al lui Asmus Asmussen, poate că l-a şi strâns. În primele rânduri, la dreapta şi la stânga culoarului, câţiva s-au ridicat în picioare, ca să afle şi ei ce-are de spus tata. Aşadar? a întrebat Asmus Asmussen şi a luat instinctiv plicul cu fotografii încă nearătate.

În încăpere domnea o linişte deplină, atunci când postul de poliţie Rugbüll

a spus deodată, şi anume pe un ton mai calm decât era de aşteptat: Nu scoate fotografia încă, Asmus, n-o scoate încă, încă nu, eu v-am văzut. — Ce ’ce ăsta, hai? a strigat căpitanul Andersen, iar cineva l-a lămurit: A văzut ceva. — V-am văzut învăluiţi de fum, a spus tata, pe urmă a venit o pală de vânt şi a risipit fumul, iar din voi nu se mai vedea nimic.

În sală se auzeau doar zumzăitul monoton al aparatului de proiecţie, un huruit şi tropăit surd din grajd. Pe ecran continuau să rânjească cei şase marinari cu măturile ridicate şi-şi frecau lună vasul în vederea scufundării proorocite.

V-am văzut în fum, a spus din nou tata, iar când fumul s-a împrăştiat, pe mare se legănau doar plute şi veste de salvare, goale. Asta era, vasul vostru, VP—22, învăluit în fum. S-a uitat în jur, căuta desigur sprijin şi confirmare în semiîntunericul încăperii, în care cu toţii tăceau uluiţi – şi nu numai uluiţi, ci şi înfricoşaţi, mai ales surprinşi – dar nimeni nu voia sau nu putea să confirme ceea ce el văzuse împotriva voinţei sale pe un ecran făcut şi desfăşurat numai pentru el personal. Aşa cum stătea acolo, puteai să crezi că şi-ar fi cerut cu dragă inimă iertare pentru cele spuse. Stătea acuma acolo cu umerii căzuţi, cu ochii plecaţi, vizibil destins. Iar Asmus Asmussen? L-a bătut el pe umăr, ca să-l liniştească? L-a încurajat el, ca un cunoscător intim al mării, să aprecieze în culori mai roze perspectivele vasului VP—22? Şi-a interzis el chiar orice amestec în viitorul vasului său? Asmus Asmussen i-a întins tatei mâna. I-a mulţumit fără un cuvânt, ţinând mâna tatei foarte multă vreme în mâna lui, apăsând sau smulgând mereu în jos perechea de mâini, care avea tendinţa să se ridice. Abia când căpitanul Andersen a strigat: E-n stare ăsta să proorocească? Asmus Asmussen s-a adresat tatei nu numai mirat, ci şi măsurându-l cu sfială: Am să mă gândesc la asta, Jens. Am s-o spun şi celorlalţi. Vom fi cu ochii în patru.

Apoi l-a bătut pe umăr, liniştitor, pe tata, i-a făcut un şurub în coaste şi i-a aplicat o lovitură uşoară, aşa că tata a aterizat lângă mine, fără grabă. Şi-a regăsit, totuşi lesne, scaunul, a stat jos, presiunea sub care se aflase cedase sensibil; acuma arăta epuizat. Arăta dezumflat, doborât. Dar asta n-o vedeau ceilalţi, care continuau să se zgâiască prin semiîntuneric la el, câţiva chiar încremeniţi de uimire sau poate de teama că tata ar putea începe să facă concurenţă aparatului de proiecţie şi să acopere cu o imagine personală sau să pună sub semnul întrebării tot ceea ce se vedea pe ecran.

Hai începe, mă gândeam, iar Asmus Asmussen a introdus o fotografie nouă şi a recâştigat numaidecât atenţia generală a asociaţiei noastre prin lămurirea că cei doi bărbaţi care vâsleau în barca pneumatică, apropiindu-se de copastie, erau americani, aviatori. Fotografia era luată de sus şi pieziş. Aviatorii purtau veste de salvare umplute cu aer, care formau la gâtul lor nişte umflături gata să plesnească, ai fi zis că aviatorii sunt sugrumaţi de vestele de salvare. Padelele lor loveau apa concomitent, amândoi, atât cât se putea distinge, dădeau impresia că sunt satisfăcuţi. Vâsleau spre prizonierat. Vâsleau spre copastia lui VP—22, de care şi atârna o scară de frânghie, o parâmă zbura prin

aer spre barca pneumatică: îţi puteai închipui fără efort tot ce-avea să urmeze.

Tunul nostru de treizeci şi şapte a spus Asmus Asmussen. L-am doborât de la primul atac. Fum în coadă. Amerizare forţată. Când au ajuns jos, au lansat o rachetă. În clipa aceea erau naufragiaţi. Ştiau ce-i aşteaptă. Americani. Pentru ei, toate sunt o afacere, a spus bunicul, chiar şi războiul. — Nu-i leagă nimic, a spus Asmus Asmussen, nu cunosc niciun fel de îndatorire de ordin sufletesc, se simt pretutindeni acasă. — Mânâncă doar vată şi beau limonadă colorată, a spus acrul meu bunic, asta am citit-o cu ochii mei, hrana lor e tipică pentru ei. — Fiindcă sunt pretutindeni acasă, a spus Asmus Asmussen, nu sunt acasă nicăieri. Cântecele lor: cântece de călătorie. Sălaşul lor: sălaş de nomazi. Cărţile lor: cărţi scrise de turişti. Modul lor de viaţă american, asta înseamnă: a trăi în provizorat, fără obligaţii de durată, de azi pe mâine. Să spunem: în căruţe cu coviltir. — Civili, a spus bunicul, dispreţuitor, civili curaţi, chiar în uniformă. — Întocmai, a spus Asmus Asmussen, după care i-a reuşit fraza: Marilor furtuni le supravieţuiesc numai cei care au un cămin statornic.

Fraza aceasta fusese gândită ca încheiere. Asmus scosese din plic o nouă fotografie, tocmai voia s-o vâre în aparatul de proiecţie, când tata s-a amestecat iarăşi în expunere – nu, nu s-a amestecat, ci, dându-şi părerea de poliţai în discuţia de-acolo, s-a apropiat cu paşi ţepeni de conferenţiar, în vreme ce buzele i se mişcau într-o viteză nebună, încercând cuvinte şi fraze, s-a agăţat de el, cu imaginile unei nenorociri viitoare în ochi şi a asigurat un nou punct culminant al serii, spunând: Tu, Asmus, te-am văzut în barca pneumatică. Nu te mişcai. Mâna îţi atârna în apă, peste marginea bărcii. Nu era cu tine nimeni, Asmus, şi-n apropiere nu se zărea nimic.

Mai multe n-a avut de spus tata, ăsta era desigur restul, mai multe nici nu avea nevoie să spună. Conferenţiarul l-a ţinut departe, apărându-se, cu mâinile întinse, nu l-a lăsat să se apropie, a spus: Aşteaptă, fii amabil şi aşteaptă.

Dar tu nu te mişcai în barca pneumatică, a spus tata încet, parcă pentru a-şi cere iertare, iar Asmus: Te-aş ruga să nu întrerupi mereu conferinţa.

Postul de poliţie Rugbüll şi-a rotit privirile deznădăjduit. Căuta ceva. Căuta poate un ecran? Voia oare să proiecteze pe o suprafaţă luminoasă fotografiile pe care le developase în camera obscură a capului său, ca să dovedească urgenţa celor aflate? Atunci nu, a murmurat el, atunci chiar că nu. Înţelegea şi rumega totul foarte încet: ăsta era norocul lui, îi îngăduia să suporte multe, mai ales – să se suporte pe el însuşi. A ridicat din umeri oftând, şi-a vârât în buzunar batista, în care îi era înnodată toată tulburarea. S-a uitat fără mirare la Hinnerk Timmsen care – îndemnat probabil de alţii – s-a apropiat de el, l-a apucat de mânecă şi l-a întrebat: N-ai vrea să ieşim, Jens?

Tata nu s-a mirat nici că auditorii s-au ridicat în picioare, atunci când el a trecut cu paşi ţepeni prin culoarul din mijloc spre uşă, condus de Hinnerk Timmsen, crâşmarul, a pornit spre ieşire cu inima uşurată – de parcă prelegerea oficială, mai puţin veselă, se încheiase, iar abia când au ajuns la uşă a spus: După mine, Hinnerk, putem să plecăm. Nici n-a luat în seamă şirurile mute, printre care a trebuit să treacă, iar eu am şovăit îndelung, am aşteptat

desigur până s-au aşezat câţiva, pe urmă am fugit după cei doi şi am ieşit în curtea plină de băltoace de la Külkenwarf, unde i-am văzut cum se duc braţ la braţ, nu, nu e exact: Timmsen îl ţinea pe tata de braţ şi-l conducea prin seara senină de vară pe drumul către dig în sus.

Merită oare să spun câte ceva despre Hinnerk Timmsen? Purta un şal lung ca lanţul de meserii, în care se încercase hotărindu-se repede, dar eşuând totuşi de fiecare dată. Un drapel pleoştit al insuccesului: ăsta era şalul ce-i atârna până la genunchi. Timmsen fusese marinar, negustor de vite, fabricant de saci pentru cereale, fusese muncitor agricol, telal şi vânzător de bilete de loterie, iar mai înainte de a fi moştenit de la o soră cârciuma „Priveliştea estuarului" îl întâlnisem ca lăptar pe o căruţă cu pneuri. Corespunzător temperamentului său, la început încercase să facă din „Priveliştea estuarului" ceva mare, ca să zicem aşa, primul local din ţinut, adusese muzică, el însuşi se produsese ca prezentator, comic şi scamator, totul se arătase însă potrivnic străduniilor sale: încă în timp ce rostea prezentarea programului, clienţii se ridicau înnebuniţi de la masă, plăteau, fără să-şi fi băut berea, fugeau din faţa farfuriilor pline, ambiţia lui era ignorată, şi de mult şi-ar fi încercat norocul în altă activitate, dacă n-ar fi venit războiul.

Hinnerk Timmsen, un bărbat hotărât, un bărbat trufaş, îl conducea pe tata în sus spre dig. Am mers când în urma, când înaintea lor. Nu mă luau în seamă, erau preocupaţi de ei înşişi. Tata suferea din cauza celor ce spusese sau divulgase, părea că nu mai păstra amintirea lor exactă, ci doar sentimentul că fusese nevoit să mărturisească ceva ce i se luase în nume de rău.

Am făcut rău? întreba iară şi iară, spune, Hinnerk, am făcut rău, iar bărbatul cu greutate, cu experienţa în multe profesii clătina din cap, dar nu înceta să-l observe pe poliţaiul chinuit de remuşcări, privindu-l pieziş dintr-o parte, întrucâtva îngrijorat, asta aş vrea să spun, câteodată chiar cu o admiraţie sfioasă: se pare că îl credea în stare de lucruri şi mai şi decât cele ce aflase în aceasta seară.

În orice caz, neliniştea îl făcea să se grăbească, rostind distrat cuvinte de alinare îl împingea şi-l trăgea pe tata înainte pe culmea digului, mai departe şi mai departe în jos, pe lângă Marea Nordului care trimitea spre ţărm valuri domoale, care-şi pierdea puterea lovindu-se de dig şi se mai rostogolea doar foarte lent, ca filmată cu încetinitorul. Nicio plesnitură, niciun sorb strident în seara aceasta, nicio ţâşnitură, niciun plescăit de apă aruncată vertical în sus printre pietre şi printre blocurile turnate. Sus deasupra noastră escadrile de avioane zburau în direcţia oraşului Kiel. Mirosul de iod al mării, palele sărate de vânt: ce apropiate sunt toate astea, cât de repede sunt gata să se reîntoarcă, dacă nimereşti clipa, dacă nimereşti cuvântul, nu ai decât să pipăi sau să tragi cu urechea, să asculţi o voce care ajunge când şi când la tine.

Dar niciun fel de uşurare, doar să nu te încrezi în această voce, care nu cunoaşte nicio îndoială: aici este digul, aici este Marea Nordului iar în faţa mea merg cei doi bărbaţi.

Ne-am îndreptat spre „Priveliştea estuarului". Am păşit pe platforma de

lemn construită pe dig şi prelungită dincolo de el. Ferestrele largi, prin care puteai să te uiţi spre depărtări, erau camuflate. Mica mânecă de pânză, care arăta direcţia vântului, atârna moale pe catarg. Peste mare se aşterneau umbre albastre, întretăiate de benzi cenuşii. Tata şi-a scos bicicleta din rastel, a întors-o, atunci Hinnerk a spus: Haideţi înăuntru, un pahar. — Astăzi nu, a spus tata, iar Timmsen stăruind: Doar un pahar, da? A urmat un schimb de da şi nu, iar la sfârşit tata, tot chinuit de remuşcări, şi-a proptit din nou bicicleta în rastel, apoi am intrat unul după altul pe uşa laterală în sala cârciumii, unde nu se afla niciun client, ci doar Johanna, care tricota şi n-a pus lucrul de-o parte, când ne-a recunoscut: Johanna, care fusese mai înainte măritată cu Timmsen, iar acum lucra pentru el, a răspuns scurt la salutul nostru şi s-a baricadat înapoia activităţii ei, iar Timmsen personal ne-a pilotat până la o masă şi şi-a dat osteneala de dragul postului de poliţie.

Şi-a dat osteneala cu foarte mult zel: a şters energic masa, s-a îngrijit de rondele, a adus cu un rânjet grăitor sticla de rom păstrată în bufetul lui pentru împrejurări deosebite, a lăsat să se înţeleagă că a măsurat cu multă generozitate porţia şi aşa mai departe. Cu atâta amabilitate nu-l mai servise niciodată pe tata. Şi-a încălcat din capul locului spusele, fiindcă a pus sticla pe masă, ca să-şi toarne fiecare după pofta inimii. Pe chipul său plutea acum o voioşie cam smintită, riscantă: această veselie, care avea în ea ceva ameninţător, purta vădit vina plecării pripite a multor clienţi, şi eu n-am uitat nici astăzi: a trecut multă vreme, până când am îndrăznit să beau din limonada pe care mi-o pusese dinainte. Chibzuia totul foarte bine, iar mai înainte de a lua loc lângă noi, a expediat-o pe Johanna, cu o grimasă şi cu o lungă uşuială, cu acel sunet cu care goneşti găinile şi care a avut drept urmare că femeia aia lăbărţată, îmbrăcată neglijent, cu o cunună de păr şaten prins în ace, s-a ridicat, şi-a făcut mototol lucrul, bombănind, şi a dispărut. Timmsen s-a aşezat între noi doi. Şi-a ridicat paharul, a ciocnit cu tata, a ciocnit, făcându-mi cu ochiul, şi cu mine, apoi ne-a destăinuit în fine motivul pentru care ne poftise la băutură: În sănătatea ta, Jens, pentru seara asta bogată în învăţăminte.

Şi aşa, noi stăteam la „Priveliştea estuarului", în vreme ce la Külkenwarf se demonstra cu argumente sigure că patria-mare e în situaţia de a răspunde la toate întrebările. La toate întrebările: de ce vă sfiiţi, numai aici la noi, să vă recunoaşteţi neştiinţa în cutare sau cutare chestiune, în cutare sau cutare domeniu? Cea mai mare limitare, la care te ademeneşte patriotismul local, constă desigur în aceea că te simţi în stare să răspunzi la toate întrebările: vanitatea îngustimii…

Dar să rămânem la „Priveliştea estuarului": tavan scund, vopsit în verde-închis, uşciori împodobiţi cu scoici, lumini de poziţie, steguleţul tivit cu şnur al Societăţii de economii din Glüserup, miniatura iluminată a unei timone, jardiniere goale în faţa ferestrelor, de pe tocurile cărora lacul alb se cojeşte, scrumiere negre de fier cu reclame, mese acoperite cu muşama protectoare, pătată, o masă rotundă lângă tejghea, rezervată pentru clienţii obişnuiţi, o puşculiţă în formă de corabie aparţinând Societăţii pentru salvarea

naufragiaţilor, o masă pentru flori, cu ziare vechi, fotografii neclare despre viaţa la băi din ultimul mileniu, cel puţin din ultimele trei secole.

Şedeam la masa rotundă. Eu am fost cel dintâi care mi-am terminat băutura. Tata s-a apucat să formeze triunghiul indian întinzând o pată rotundă scursă de sub cana de apă, i-a mai adăugat în vest şi câteva insuliţe. Clocea retras într-o conştiinţă a vinovăţiei, pe care nu putea sau nu voia s-o explice, bea cu nepăsare. După prima înghiţitură, Hinnerk Timmsen nu s-a mai atins de pahar, se mulţumea să-l privească pe tata, încordat şi curios, aşa cum priveşti un tonomat, atunci când discurile se învârtesc sclipind, da, uitătura lui avea ceva întrebător, uitătura lui calculată, trecând peste grogul ce aburea şi se răcea pe încetul, trăda că aşteaptă de la tata ceva precis.

Dar scena din „Priveliştea estuarului" e acum destul de amănunţit pregătită, scena aceasta de neuitat, care a început prin aceea că: postul de poliţie (cu ochii în jos): Trebuie să cam mergem. Timmsen (sărind în sus): încă nu. Mai am ceva, Jens, să discut cu tine. Toarnă-ţi liniştit. Postul de poliţie (istovit): Nu azi. Golim paharul şi mergem. Timmsen (în picioare în spatele scaunului pe care şedea tata): Dacă nu-ţi cer prea mult, Jens. E vorba doar de-un sfat. Nimic altceva. Pentru tine nu există niciun risc. (Umplând pe neaşteptate paharul tatei): Şi nici o osteneală, cred. Postul de poliţie (se prăbuşeşte în el însuşi): Azi poţi să-mi turui orice. Nu mai înţeg nicio iotă. Pur şi simplu habar n-am ce se-nvârte în capul meu. Tot atât de bine poţi să vorbeşti la pereţi. Timmsen (trecând într-o parte, măsurându-l pe tata din profil): Nu-i nimic. Gânduri îmi fac eu. (O detunătură îndepărtată, ferestrele zăngăne.) Probabil niscai mine. Ori cine ştie ce alt rahat pe-afară. S-o fi declanşat ceva de la sine. Aşadar ascultă. Postul de poliţie (cu un gest de refuz): Azi nu-mi mai trece nimic prin cap, ţi-o spun. Afară de asta, băiatul. Trebuie să se culce, iar pe mine mă dor ochii. (îşi umbreşte ochii cu mâna.) Timmsen (zelos): Să sting lumina? (Se duce cu paşi repezi la întrerupător, stinge lumina.) Bun, se poate şi pe întuneric. Dacă te dor ochii. Postul de poliţie (buimac): Aprinde lumina. Altminteri adorm. Timmsen (obsedat, în întuneric): Nu-i nevoie să-mi răspunzi chiar acum. Nu trebuie să te grăbeşti. Postul de poliţie: Aprinde din nou lumina. Timmsen (obsedat, cu mâna pe întrerupător): Ce-ai face tu în locul meu. Am o sursă de ouă. Am o sursă de spirt. Totul e calculat. Aş vrea să instalez o făbricuţă: lichior de ouă! Hrănitor. Te-ncălzeşte. Aprovizionez armata. Postul de poliţie (obosit): Pe mine m-ai face să-mi iau câmpii cu lichiorul de ouă. Cine i-o mai fi inventat. Timmsen (netulburat): O fabrică de-asta are viitor? Iată ce mă interesează. Aprobarea aş obţine-o. Pe timp de pace s-ar putea mări. Postul de poliţie (râzând): Cu mine ai da faliment, Hinnerk. Timmsen (aprinde din nou lumina, dornic să ştie): Mă-ntreb dacă nu există în chestia asta o şansă. O distilerie curăţică de exemplu, un coş înalt de cărămidă. Clădirea administraţiei. Bărbaţi şi femei în halate albe se arată aşa, dincolo de ferestre, cu eprubete în mână. Autocamioane intră şi ies claxonând pe poarta largă. Pe eticheta fiecărei sticle scrie: Lichior de ouă Timmsen. Postul de poliţie (bea zâmbind): Te pot sfătui

doar atât, mânâncă ouăle. Bea un rachiu, când ai chef. Alelalte dă-le-ncolo. Timmsen (neîncrezător): Altceva nu se întrezăreşte? Postul de poliţie (sincer): Ce să se întrezărească în chestia asta? E destul să te uiţi la o sticlă. Iar când torni, curge gâlgâind, gros şi galben. Cui nu i se face silă doar văzându-l? Timmsen (revenind la masă): Exportul mai târziu. Există locuri, unde lichiorul de ouă are precis căutare. În definitiv, poţi să-l faci şi mai subţire. Postul de poliţie (epuizat, dar cu voioşie): Mie, Hinnerk, când viu la tine, să-mi dai materiile prime. Timmsen (bea dezamăgit): Şi dacă faci o sforţare? Nu poţi să spui mai de bine, dacă faci o sforţare? Postul de poliţie (nu vrea să înţeleagă): Ce-nţelegi tu prin sforţare? Am băut din porcăria asta o singură dată, la confirmaţiune, mi-a fost de-ajuns, până astăzi. (Bea şi se ridică, dar se aşază îndată la loc când îl recunoaşte pe bărbatul ce intră venind din întuneric.) Max Ludwig Nansen rămâne nedecis în uşă. Are o mapă de schiţe. Pictorul: 'Nă seara la toată lumea. Se mai poate servi un ceai? Cu ceva în el? (Se aşază singur la masa de la fereastră.) Timmsen: Poţi să bei şi un grog. Apa e încă fierbinte. Pictorul (îşi curăţă pipa): Cu atât mai bine, Hinnerk. Omul trebuie să aibă noroc în viaţă. Postul de poliţie (se lasă pe speteaza scaunului şi-l observă pe pictor). Timmsen (preparând grogul): Pe unde ai fost? Azi la Külkenwarf ai fi avut o surpriză. Mai că n-o să-ţi vină să crezi cine a ancorat acolo – Asmus Asmussen. Pictorul: Ştiu că face de corvoadă pe Marea Nordului. Cu vasul lui de patrulare avansată. Timmsen: A proiectat nişte fotografii. Despre viaţa la bord şi de-alde astea. A şi vorbit. Pictorul (taie un muc de ţigară de foi): Verzi şi uscate, probabil. S-a şi terminat adunarea? Timmsen (întinzând spre pictor paharul): Dacă te-aşezi la masa noastră, nu sunt nevoit să-l car atât de departe. Pictorul: Nu se cade să te vâri ca mărarul în ciorbă. (Se ridică, îşi ia paharul şi-l duce la masa lui. Cu o înclinare, satisfăcut): În sănătatea voastră, cum vă văd acolo. Timmsen: Noi am plecat de la Külkenwarf mai devreme. Jens nu era în toanele lui. Postul de poliţie (indignat): Ce-nseamnă în cazul ăsta a fi în toanele mele? Timmsen: S-a întâmplat în mijlocul conferinţei. I s-a năzărit deodată. Chiar aşa s-ar putea spune. Pictorul (indesându-şi pipa, apoi aprinzând-o): Naiba să vă-nţeleagă. Timmsen: Atunci gândeşte-te la Heta Bantelmann. Sau la Dietrich Gripp. Ceea ce au văzut ei, s-a şi întâmplat. Pictorul (surprins): Jens poate să proorocească? El? Până acum n-am băgat de seamă aşa ceva. Timmsen: întreabă-l pe Asmus Asmussen. Acuma ştie ce-l aşteaptă, e avertizat. Jens i-a prezis astă-seară totul. Ai fi avut o surpriză straşnică la Külkenwarf. Postul de poliţie: Termină cu chestia asta. A trecut şi s-a uitat. Timmsen: De vreme ce s-a întâmplat o dată. Aşa ceva revine mereu, ca malaria. Frate-meu n-a scăpat niciodată de malarie. Cine a devenit prooroc, ăla aşa rămâne. Heta Bantelmann ştia a cui casă urma să ardă prima. Pictorul (aproape de nerecunoscut în umbră şi înapoia norului de tutun): În meseria lui Jens, mă gândesc, aşa ceva îi e probabil de folos. I-ar uşura oricum munca. Timmsen: Asmus Asmussen, pe el l-a văzut plutind, într-o barcă pneumatică. O mână îi atârna în apă. Pictorul: Ei, mă rog. Asmus ar trebui să rămână mai bine pe uscat. Postul de poliţie (enervat, ciocăneşte cu

tabachera goală în masă): În locul tău, mi-aş ţine gura. Cu asemenea observaţii, nu-ţi îndrepţi situaţia. Pictorul (tăinuindu-şi gândurile): Poţi să te scuteşti de-o mulţime de cercetări. Dacă eşti în stare să vezi viitorul. La asta mă gândesc, doar la asta. Timmsen (schimbând vorba): Ştiu de la Dietrich Gripp: aşa, la dorinţă, nu merge. Trebuie să aştepţi, până-ţi vine; dar când îţi vine, viitorul ţi se arată înainte ca o vale sub soare. După aia avea întotdeauna dureri şi era stors de vlagă. Avea un junghi în tâmple. Postul de poliţie (îşi goleşte paharul): În orice caz n-am niciun junghi în tâmple, ca s-o ştiţi, iar acum lăsaţi-o baltă. A fost şi a trecut. Timmsen: Dar ochii tăi? spuneai că te dor ochii. Pictorul: Asta se întâmplă când te uiţi ţinta la ceva. Postul de poliţie (se ridică, îşi încătărămează centironul, îşi vâră degetul mare sub centiron şi se îndreaptă spre masa pictorului): Pot să te-ntreb ce ai în mapă? Pictorul (nepăsător): Am fost pe peninsulă. În cabană. Am prins apusul soarelui. Roşu şi verde. O dramă. Aproape niciun fel de refracţie. Ar fi trebuit să vedeţi şi voi. Postul de poliţie (arătând spre mapă): Te-am întrebat ce ai în ea. Pictorul (serios): Am lucrat la apusul soarelui. Am continuat să lucrez. Postul de poliţie (poruncitor): Deschide mapa. Pictorul (rămâne nemişcat pe scaun, din fund Hinnerk Timmsen se apropie, interesat). Postul de poliţie (netulburat): Am dreptul să-ţi cer să deschizi mapa. Iţi cer s-o faci. Pictorul (calm): Modulaţiile încă nu mi-au reuşit. În loc de oranj – violet. (Deschide încet, aproape solemn mapa şi scoate câteva foi goale, pe care le pune cu grijă pe masă.) Totul e încă prea decorativ. O alegorie decorativă. Timmsen (tulburat): Nu văd absolut nimic. Puteţi să mă bateţi, dar nu văd nimic. Pictorul (spre mine): Şi tu, Witt-Witt. Tu însă poţi să distingi apusul de soare. Eu (dând din umeri): Nu ştiu. Încă nu. Postul de poliţie (ia toate foile în mână, le examinează, le ţine una câte una în lumină şi aruncă tot vraful pe masă): Îţi baţi joc de mine. Pictorul: Ce te-aşteptai? Ţi-am spus că nu pot înceta. Niciunul dintre noi nu poate înceta. Fiindcă voi sunteţi împotriva a ceea ce se vede, mă ţin în lumea celor nevăzute. Uită-te mai bine: invizibilul meu apus de soare cu valuri. Postul de poliţie (ridică într-o doară o foaie goală spre lumină): Trebuie să scorneşti altceva, Max. Pictorul (cu dispreţ): Uită-te mai bine cu privirea ta de cunoscător. Cu privirea ta de vizionar. Postul de poliţie (enervat în felul său): Mă văd nevoit să-ţi cer să vorbeşti altfel cu mine. Chiar dacă te cheamă de trei ori Nansen. Te crezi cam prea mult. Timmsen: Acum potoliţi-vă. Doar nu vă ştiţi de ieri, de alaltăieri. Postul de poliţie (care n-a încetat să ţină foaia goală în lumină): Hârtia asta… toate foile astea se confiscă. Pictorul (cu amărăciune): Ei, fie. Postul de poliţie: Poţi, dacă insişti, să capeţi o adeverinţă că ţi le-am confiscat. Pictorul: Insist. Postul de poliţie: Numai că nu ţi-o pot elibera pe loc. Bonierul îl am la birou. Pictorul: Atunci o să am răbdare. Timmsen (cu sinceră nedumerire): Asta-i bună, Jens. Pentru mine, astea nu-s decât hârtie. Ceea ce confişti tu, e hârtie curată. Postul de poliţie: Asta las-o în grija mea. (Aranjează cu grijă hârtiile, le pune în mapă, închide mapa şi o ia.) Timmsen (către pictor): Spune tu însuţi: Pe foile astea doar nu te-ai pictat pentru veşnicie. Sunt nevinovate ca zăpada. Pictorul: Ai

auzit-o doar, printre ele sunt câteva tablouri invizibile. Se pare că nu-s permise aici astfel de tablouri. Postul de poliţie (prevenindu-l): Tu ştii, Max, ce-i în joc aici. Cunoşti care e datoria mea. Foile astea vor fi cercetate. Pictorul (cu amărăciune): Da, da. Din partea mea, cercetaţi-le. Din partea mea, daţi-le la topit. Tot n-o să le nimiciţi. Alţi oameni – alte tablouri. Postul de poliţie (calm): Trebuie să-ţi atrag atenţia că vorbeşti cum nu se cuvine. S-ar putea ca într-o zi să aibă consecinţe pentru tine personal. Timmsen: Poate că vă înţelegeţi. Pictorul: În orice caz, în cap nu puteţi face percheziţie. Ce e atârnat acolo se află în siguranţă. Din cap, nu le puteţi confisca. Postul de poliţie (către mine): Hai. (Ne ducem spre uşă.) Pictorul: Dă-mi de ştire, dacă descoperi ceva. Dacă pe hârtie apar culori sub privirea ta. Postul de poliţie (se întoarce, vrea să spună ceva, renunţă. Ieşim.)

Cu dragă inimă aş mai fi rămas la „Priveliştea estuarului", aş mai fi băut o a doua limonadă şi aş fi ascultat cearta în legătură cu hârtia albă, deşi evident nu nevinovată, dar l-am urmat pe tata fără o vorbă afară, apoi, în timp ce el ridica bicicleta din rastel, am luat mapa cu foi goale şi, aşezându-mă pe portbagaj, am ţinut-o strâns la piept. Tăcuţi, mângâiaţi dintr-o parte de o adiere blândă, am coborit pe dig la vale, prin întunecimea îndoielnică. Tata nu s-a întors nici măcar o singură dată să se uite la mine, aşa că puteam să scot din mapă, dacă nu pe toate, fie şi numai câteva foi, şi să le las să plutească pe deasupra taluzului. Îmi imaginam ţinutul neted, acoperit cu foi albe, întinse acolo ca nişte batiste mari puse la uscat: încotro s-ar uita mai întâi bătrânul Holmsen, dacă ar descoperi foile risipite? Dar n-am deschis mapa.

Fermele şedeau neluminate în întuneric, cu acoperişurile lor înclinate, împrejmuite de garduri vii încovoiate de vânturi. Câinii de curte îşi vesteau până departe prezenţa. Dinspre mare se auzea un zornăit zgomotos, de parcă un vapor şi-ar fi aruncat ancora. Ştii ce vapor e ăsta, am întrebat şi eram convins că ar putea să spună numele sau numărul vaporului – aşa cum spusese deodată numărul vasului lui Asmussen, dar spre dezamăgirea mea n-a zis decât atât: Nu mă întreba acum, auzi, acum nu mă întreba nimic. Totuşi n-am încetat să cred că el vedea şi recunoştea în felul lui vaporul, şi mai ştiu încă şi astăzi că în drum spre casă m-a cuprins pe neaşteptate teama că tata ar putea să vadă şi să recunoască încă mult mai multe, o teamă care m-a pus în gardă şi m-a făcut atent şi a durat probabil un timp mai îndelungat decât aş vrea să recunosc.

Dar ceea ce aş vrea, ceea ce trebuie să fac este să redau urmările fricii ăsteia necunoscute, căci nu ea a fost aceea care m-a îndemnat să nu mă uit la moara mea fără aripi, când am trecut prin dreptul ei? De ce m-am ferit să mă gândesc la ascunzătoarea mea din turn? De ce, când am ajuns în dreptul fermei Bleekenwarf, nu mi-am întors ochii spre stânga, s-o văd? Nicio privire, niciun gând. De ce am căutat să scap cu forţa de imaginea camerei de baie, camera aceea amărâtă, neterminată, care îmi venea neîncetat în minte? De ce m-am silit să nu mă gândesc la un nume care-mi suna statornic în auz?

Dacă rezum seara asta cu o răceală potrivită aici, trebuie să recunosc,

vrând-nevrând, atâta: Postul de poliţie Rugbüll, cel mai nordic post de poliţie din Germania, căruia i s-a încredinţat în timpul războiului misiunea să transmită o decizie prin care i se interzicea lui Max Ludwig Nansen să picteze, precum şi să supravegheze respectarea interdicţiei, deci postul de poliţie Rugbüll, tatăl meu, a vădit la o proiecţie de fotografii organizată de Asociaţia regională din Glüserup că posedă ceva ce există pe la noi, nu rareori, dar nici prea des, anume capacitatea unui al doilea văz. Mai înainte n-a dat niciun semn că ar avea acest dar. De tare ereditare în familie nu poate fi vorba. Cu toate astea, capacitatea amintită a ieşit clar la iveală, şi încă din prima clipă n-a rămas fără urmări.

7
Întreruperea

Pasul lui Joswig, viziunile pe care le trezeşte pasul său, atunci când iese din sărăcăcioasa lojă de paznic: o scară de fier curbată, chei ce saltă în legătura lui, dalele cu chenar şi plasa sistematică de coridoare întunecate, zile, care erau înşirate ca feliile de mere uscate pe o sfoară, liniştea bruscă, ochiul lui pânditor dincolo de o vizetă, şi iarăşi pasul lui moale, târşâit, care se apropie din depărtări lipsite de speranţă, coridorul principal cu Tabla neagră, liniştea şi cititul în picioare, colţul pe care l-am înnegrit frecându-l cu umerii şi şoldurile, pauza când ni se dă gustarea, fereastra care nu se deschide niciodată, fluierul cu sunet strident legat de-un şnur împletit, pasul târşâit în dreptul cămării cu mături, iar de-acolo pare să aibă nevoie de încă o jumătate de zi sau cam aşa ceva până când să ajungă, epuizat şi odihnindu-se mereu mai des, la spălător, apoi o ultimă sforţare, paşi scurţi, deznădăjduiţi, un braţ întins, scuturatul nervos al cheilor, o cădere, nu, nu o cădere, ci zgomotele cheii, care încearcă mai întâi de probă, apoi cu putere broasca: aşa s-a întâmplat de atâtea ori.

Deşi n-am cronometrat niciodată timpul exact, de care avea nevoie ca să ajungă din loja lui de paznic până la camera mea ferecată, aş zice totuşi că era cam atât cât mi-ar trebui mie ca să spăl uşor trei perechi de ciorapi, să răsucesc douăzeci de ţigări sau să-mi iau cu poftă micul dejun, fără să simt un semnal de apel în ceafă. Cu aceeaşi încetineală ce-aţâţă nerăbdarea, cu care un vapor se ridică peste linia orizontului şi creşte, Joswig se apropia, pornind din loja lui îndepărtată împodobită doar cu un calendar şi ucidea timpul strivindu-l cu paşi târşâiţi pe dalele coridoarelor. În orice caz, când venea spre mine, trezindu-mi în minte imagini şi întâmplări, nu mai mă îndoiam de afirmaţia lui Kurtchen Nickel că în timpul cât i-a trebuit lui Karl Joswig să-şi târască paşii din lojă până la el a reuşit să coasă frumos la loc un cearşaf de pat tăiat în fâşii.

Venea şi venea. Mă pieptănam în faţa oglinzii mele de buzunar, urmăream un convoi de şlepuri, care se trudea să treacă prin dreptunghiul precis caroiat, cu care zăbrelele de la fereastra mea secţionau Elba. Observam pescăruşii, care zburau la vale peste fluviu către un mare conciliu. O sirenă bubuitoare de vapor cerea să i se trimită un remorcher. Joswig nu se dădea bătut. Avea să-mi aducă el noile caiete? Îmi aprobase directorul Himpel cerneala şi tocul pentru a-mi continua tema de pedeapsă? Mi-am răcorit încheietura mâinii sub şuvoiul ce-a ţâşnit cu presiune din robinetul chiuvetei. Am fărâmiţat câteva mucuri de ţigară şi le-am făcut să dispară duse de apă. Ca să nu-i pun bunătatea la încercare, am netezit de dragul lui Joswig păturile de pe prici. Spre

surprinderea mea am descoperit pe Elba doi canotori care înaintau într-un caiac vâslind cu îndârjire în contra curentului. Elba era liberă de sloiuri. Ardea oare făclia deasupra rafinăriei de petrol? Ardea. Se mai afla oare Hamburgul dincolo, cu obişnuitele lui culori: alb-cenuşiu şi cărămiziu? Joswig se apropia neîncetat. Ce impresie făcuse examinarea lucrării mele? Justifica ea în ochii lui Himpel cererea de a mi se mai da hârtie? Hotărindu-mă repede, m-am îmbrăcat cu vestonul curat de apel, mi-am schimbat pantofii de gimnastică cu cizmele, am luat o batistă curată din dulapul de metal. Sentinţa oglinzii celei mari asupra mea n-a fost defavorabilă: păr blond-cenuşiu, domesticit în creştet, ochi adânciţi în orbite, luminoşi ca ai fratelui meu Klaas, nas nearătos cu o mică şa, gură aspră, să spunem liniştiţi: gură ca un spărgător de nuci – Pelle Kästner a văzut bine lucrurile – bărbia puternică, dinţi cariaţi, parcă roşi – sigur o moştenire din partea familiei Schessel – un gât cam prea lung, însă nu subţire, obraji mulţumitori: eu. După înfăţişarea mea nu se ghicea că, zi şi noapte, lucram la o temă de pedeapsă. În orice caz, oglinda mea de buzunar nu era pe de-a-ntregul de această părere: spre deosebire de oglinda din perete – îmi îngroşa umbre sub ochi, îmi corecta întrucâtva şi imaginea generală, reflectindu-mă mototolit, făcându-mi oarecum cunoştinţă cu un chip obosit peste măsură şi surescitat. Căreia dintre oglinzi i-ar da dreptate Joswig, când m-o vedea? Aşadar vino, Joswig, mână mai iute, nu te uita în spălător, unde doar duşurile picură, fă ultima sforţare, deschide, ca să am în sfârşit certitudinea sau cea ce numim aşa din obişnuinţă.

Ca întotdeauna, am păşit şi de astă dată în întâmpinarea lui, atât cât îmi stă în putinţă, m-am postat foarte aproape de uşă, privind la zăvor şi la gaura cheii, pe unde intra sau mai curând îşi făcea loc poticnindu-se tija boantă şi rotea floarea cheii ce mişca în interior zăvorul: o încuietoare cu zăvor primitivă. Colecţia mea de chei, colecţia mea de lacăte, dimpotrivă: lacătul batard, clanţe ridicătoare şi zăvorâtoare, lacătul cifrat, lacătul bramah, lacătul tubular, lacătul automat, cheia gotică, cheia franţuzească, panoul baroc pentru chei: le voi mai regăsi oare? Oricum, uşa s-a deschis.

Karl Joswig, paznicul nostru preferat, n-a trecut pragul, nici nu s-a arătat la vedere, i-am auzit vocea: Vino, Siggi, ieşi afară, iar eu am dat urmare chemării lui şi m-am minunat, văzând că încuie celula goală. A făcut-o datorită rutinei celor treizeci şi cinci de ani de serviciu ai săi? Sau voia să se asigure că nimeni nu va pătrunde în absenţa mea în locul unde-mi scriam lucrarea de pedeapsă?

Te-aşteaptă directorul, a spus el şi m-a poftit s-o iau înainte – o măsură de prevedere, pe care o folosise doar în primele săptămâni. Nu chiar jignit, dar totuşi încurcat, l-am privit, i-am cercetat chipul, am crezut că descopăr pe el o neîncredere ascunsă, o stare de alarmă deznădăjduită, aş fi vrut să-l întreb de ce-mi vorbeşte monosilabic, dar degetul său gros, cafeniu şi turtit a descris un semicerc, a arătat ţeapăn spre coridor în jos: nu-mi rămânea altceva de făcut decât s-o pornesc înainte.

Am mers în faţa lui până la Tabla neagră de pe coridorul principal, pasul

său răsuna ca un ecou deformat al paşilor mei, oftatul bătrânesc mi se părea propriul meu oftat înăsprit. Aici, în dreptul Tablei negre, l-am întrebat peste umăr: S-a aprobat tot? iar el, îmbufnat: Aşteaptă, ori nu poţi să aştepţi? Mi-am continuat drumul, li simţeam privirea în ceafă, simţeam cum mersul îmi devine rigid şi mereu mai rigid, în şira spinării mă fulgera o durere ascuţită. Ce trebuia, ce puteam să fac? Noi toţi de-aici ştim că poţi câştiga spontan simpatia lui Joswig, dacă te pricepi să te învinovăţeşti singur cu dibăcie; cu cât te arăţi mai vrednic de plâns, cu atât mai multă înverşunare pune el în a te lua sub protecţia lui sau chiar în a-ţi face un loc în inima-i bună. Dar ce trebuia să-mi reproşez eu oare în clipa asta, ca să pot înnoda o conversaţie? Ce trebuia să născocesc pe seama mea? Tropăiam înaintea lui şi încercam să-mi explic ce putea să însemne faptul că apăruse fără caiete, fără cerneală, fără o fărâmă de tutun, iar în locul obişnuitei compătimiri nu-mi adusese nimic altceva decât invitaţia să mă prezint directorului. Treburile mele stăteau prost? îi supărase ceea ce scrisesem până acum? Voiau oare să-mi întrerupă înainte de vreme ora de germană, la care mă osândiseră?

În amărâta lui lojă de paznic a început să sune telefonul. N-am îuat-o mai repede. Telefonul a continuat să sune, de şase, de opt, de zece ori. N-am iuţit pasul, m-am uitat doar cu coada ochiului spre dreapta, presupunând că o s-o ia numaidecât pe lângă mine, o să mă întreacă, grăbit să ridice receptorul, dar în dreptul meu n-a apărut niciun chipiu scrobit, n-a săltat zăngănind în trecere nicio legătură de chei: Karl Joswig a rămas netulburat în urma mea. Abia când am ajuns în dreptul lojii, mi-a comandat: Stai, opreşte-te. M-am oprit, cum o dorea. Priveam ţintă înainte, mi-am concentrat tot interesul asupra celei de-a opta trepte a scării de fier. Când a spus: Aşteaptă aici, am dat din cap, iar când a spus: Mă întorc imediat, am dat încă o dată din cap. Apoi l-am urmărit cu coada ochiului cum a ridicat receptorul, cum şi-a împins chipiul pe ceafă şi, în timp ce asculta, îşi număra cheile din legătură, sau le examina, ori desfăcea una înţepenită. Convorbirea nu i-a schimbat în niciun fel trăsăturile feţei. Întocmai ca tata când vorbea la telefon, s-a limitat la răspunsuri scurte, la întrebări lămuritoare scurte. Nu părea nici înveselit, nici supărat. După ce a pus receptorul în furcă, mi-a făcut semn să intru în lojă, iar eu, intrând, a trebuit să-mi ţin răsuflarea: atât de sufocant, de stătut era aerul, în care mai plutea şi izul unor scrumbii ce putrezeau uitate pe undeva. Ne mai vin doi inşi noi, a spus Karl Joswig, e nevoie de mine, drumul spre clădirea direcţiei ai să-l găseşti, sper, şi singur. Am clătinat din cap, totuşi nu m-am urnit, deşi mă expediase cu o mişcare a mâinii, care-mi dădea de înţeles că sunt de prisos. Ai uitat drumul? m-a întrebat. Am aşteptat, l-am măsurat cu o privire iute şi în cele din urmă l-am întrebat cu ochii plecaţi prin ce i-am meritat severitatea, la care el, ţinându-mi deschisă uşa, mi-a răspuns: Tu, prietenii tăi, toţi: stau pentru voi aici, vă strâng la piept, mă sacrific. Iar voi ce faceţi? Cară-te! Te-aşteaptă directorul! apoi m-a împins afară din lojă şi a închis uşa.

Fiindcă se părea că nu mai are nimic de adăugat la aluzia făcută şi că nu ţine să-şi motiveze schimbarea sentimentelor faţă de mine, am pornit-o singur

spre clădirea direcţiei. Cu încheieturile ţepene am coborât scara de fier. În holul expus la curent, am mângâiat uşor cu palma chelia de marmură a senatorului H.W.J.W.L. Riebensahm, care, e-adevărat, n-a creat insula noastră, dar i-a consfinţit ultima destinaţie, i-am scărpinat în trecere bărbia rece ca gheaţa. De câtă vreme nu-l mai salutasem? Din clipa când văzusem odată cum văduva lui de optzeci şi nouă de ani îi dezmierdase bustul de marmură, nu mai puteam să trec pe lângă el, fără să-l mângâi, cu sentimentul că sunt dator s-o fac. Nu mi-a ieşit nimeni în întâmpinare, am deschis uşa, am păşit afară – pentru prima dată de la începutul temei de pedeapsă.

Sirena cu aburi a unei şalupe m-a chemat deodată – pe mine? În orice caz m-am întors speriat, m-am uitat spre ponton, unde acosta, sclipind de alămuri, şalupa din Hamburg, plină ochi cu psihologi nerăbdători, care purtau cu toţii fără excepţie trenciuri, trenciuri cafenii şi de culoarea nisipului. Pe ponton se afla dr. Alfred Thiede, reprezentantul directorului, şi le ura psihologilor bun venit cu un gest larg, cuprinzător şi învăţat probabil de la Himpel. M-am uitat spontan după un drum pe care s-o şterg, mi-am aruncat ochii spre grădina de zarzavaturi – nu era nevoie să fug, fiindcă dr. Thiede i-a adunat acum pe psihologi în jurul său pe ponton şi le-a ţinut una dintre cuvântările lui menite să-i încurajeze. Dinspre plajă, unde tăbliile de avertizare înclinate de gheaţă fuseseră din nou îndreptate, sufla în sus un vânt rece, clătinând tufele de salcie. Peste Elba nu plutea niciun abur, aerul era tare şi limpede, iar în aerul ăsta limpede malurile îndepărtate se apropiau şi apa fluviului, pe care altminteri nu ţi-o poţi închipui îndeajuns de tulbure, trăda prin pete verzi ca sticla şi albastre-negrii locurile mai puţin adânci şi pe cele adânci ale albiei. Un vas cu marele pavoaz înălţat pornea spre larg, probabil fusese lansat la apă şi i se făcea recepţia. Din ateliere, băieţii împingeau afară roabe pe care erau stivuite rame de fereastră, Eddi Sillus se afla printre ei.

Fiindcă nu voiam să mă întâlnesc cu niciunul, ci doar să aflu degrabă cum stau lucrurile cu mine, am luat-o la fugă prin spatele atelierelor şi mai departe, apărat de priviri şi de vânt, până când am ajuns la drumul cotit, în marginea căruia se înălţa clădirea albastră a direcţiei. Din două salturi am suit scara de piatră. Am deschis uşa de stejar lăcuit. Am tras adânc aer în piept. Apoi am urcat treptele spre cancelaria directorului. Duceam cu mine o provizie de răspunsuri posibile, cel puţin ştiam ce aveam de răspuns la eventualele întrebări-capcană. Nu voiam să accept fără a mă opune o întrerupere a orei de germană, doream să fiu consecvent. Hai să spunem, eram pregătit să lupt pentru a-mi putea continua tema de pedeapsă. Aşa m-am apropiat de uşa lui. Aşa am ridicat degetul gata să bat şi am tras cu urechea. Dar degetul meu abia atinsese lemnul, când în cancelarie a izbucnit o furtună muzicală: cu un tuşeu – aidoma unui cuvânt mânios rostit la facerea unei lumi – cu un forte exagerat Himpel a făcut, după toate aparenţele, să plesnească nişte blocuri de gheaţă şi să se rupă nişte gheţari, a eliberat de povara lor de gheaţă, în cadenţe necruţătoare de preludii, mai multe râuri de munte deodată, într-un cuvânt s-a repezit cu violenţă pe urmele iernii şi a trimis-o în surghiun şi aşa mai departe,

iar toate astea în scopul de a face auzite susurul, fâlfâitul, din partea mea şi freamătul primăverii. Era pur şi simplu cu neputinţă să nu-ţi dai seama că mai întâi crea un cer de furtună, sub care se ciocneau oarecum nişte stihii, şi nu uşura de loc truda primăverii ce răzbătea prin tot vuietul, prin toată frământarea asta, înfrângând îndărătnicia întunecată, şi-şi ridica în cele din urmă drapelul albastru – dacă asta spune ceva. Apoi însă îngăduia primăverii să-şi sărbătorească îndelung triumful cu strigăte de pescăruşi şi sirene de vapor, cu mici bătăi de valuri, cu un gungurit voios şi cu un soi de murmur de încântare: e de presupus că în curând corul nostru de pe insulă se va produce cu acest nou cântec de primăvară, probabil că, dându-se urmare unei invitaţii primite mai de mult, va fi interpretat chiar la concertul susţinut de formaţiile din port la Postul de radio Germania de Nord.

Pentru că bătaia mea în uşă n-a fost suficientă, ca să se audă peste zgomotul iscat de ruperea gheţarilor, am aşteptat până când s-a decis victoria primăverii; atunci am mai bătut o dată. Am fost auzit. Acum îmi era îngăduit să intru. Directorul Himpel, cu haină de vânt şi pantaloni de golf, s-a ridicat de pe un scaun turnant din faţa pianului, s-a aplecat peste hârtia cu portative mânjită de pete, a strigat vum-da-da, a dat din cap foarte mulţumit şi mi-a venit în întâmpinare cu mâna întinsă. Mâna îi era caldă şi umedă. Mai am de şlefuit, a spus, arătând spre pianul din spatele lui. O privire rapidă aruncată pe biroul său m-a încredinţat că îmi citise caietele de compunere pline; totuşi, deşi caietele se aflau aşezate unul peste altul acolo, am băgat de seamă că uitase deocamdată de cazul meu şi n-avea niciun chef acum să vorbească pe larg despre aşa ceva: era atras de furtunile neterminate ale primăverii sale. Abia după ce s-a aplecat peste agenda cu termene şi-a dat seama că eu eram acela pe care-l încercuise acolo cu roşu, căruia îi acordase deci o oarecare importanţă: m-a mai salutat o dată de la birou, ridicându-şi şi lovindu-şi palmele la înălţimea ochilor. M-a poftit să iau loc. El nu s-a aşezat, ci, stând într-o poziţie incomodă, a început a-mi răsfoi caietele şi a citi ici-colo, zâmbetul lui mi-a dovedit că acum îşi adusese aminte, a clătinat neîncrezător din cap, apoi a făcut un gest de aprobare, a demonstrat rezerve serioase printr-un ţţţ repetat cu buzele întredeschise, o dată s-a lovit peste coapsă, dar n-a dat decât de bufa lăbărţată a pantalonilor de golf. După ce, frunzărind şi citind câte un pasaj, şi-a readus în memorie ceea ce era necesar, s-a repezit la uşa secretariatului, a smuls-o din clanţă, a strigat: Comunicaţi la camera paisprezece, a închis la loc uşa şi în drum spre birou a evitat evident să se uite la mine: în clipa aceea am înţeles că nu pot conta pe o convorbire între patru ochi.

Senatorul Riebensahm, care atârna pictat în ulei deasupra biroului, arătându-se uscăţiv şi nepăsător în semiîntunericul epigonic, părea că e interesat cu mult mai mult de vapoarele ce veneau pe Elba, de pildă din Camerun, decât de ceea ce se întâmpla în cancelaria directorului Himpel. Senatorul nu se lăsa chemat în ajutor. Aşa stând lucrurile, am tras cu urechea spre secretariat, am auzit-o pe secretară, care îşi părăsea biroul, cu tocurile ei

înalte, metalice, traversa coridorul ciocănind dalele, şoptea în camera paisprezece parola mântuitoare, pentru ca imediat după aceea să se întoarcă la secretariat, dar nu singură ci remorcând mai mulţi paşi, şi să deschidă câtorva psihologi uşa. Erau, cum am putut stabili uşurat, cinci psihologi, care se vedea că iau parte la un congres internaţional ţinut la Hamburg, fiindcă fiecare purta pe reverul hainei o insignă cu numele său. Unul singur dintre ei nu purta nicio insignă, unul care mi-a făcut complice semn cu capul: Wolfgang Mackenroth. Nu pot spune, ce-i drept, că fiind şi el de faţă mi s-a risipit îngrijorarea, dar oricum prezenţa lui m-a bucurat într-un chip inexplicabil. I-am răspuns la salut, fără a-i tăinui ceea ce simţeam. Între timp, directorul a dat mâna cu psihologii, a primit zâmbind pe sub mustăţi saluturile ce-i fuseseră aduse din Zürich, din Cleveland, Ohio, din Stockholm, a transmis la rându-i cu o voce cam prea tare, prea emoţionată, saluturile sale şi s-a priceput în vremea asta să-şi manevreze cu dibăcie oaspeţii, încât aceştia să mă înconjoare în semicerc. Ce gânduri avea? Ce trădau ochii lui? Ce număr voia să execute acest călăreţ de înaltă şcoală al pedagogiei? Un exerciţiu de dresură? Un exerciţiu de balans? Un exerciţiu de zbor psihologic prin aer? Voia să mă trimită pe trapezul ambiţiilor lui, pentru ca, după un dublu salt şi jumătate executat de mine, să-şi dovedească măiestria de acrobat-prinzător vrednic de încredere?

Directorul Himpel n-a făcut nimic din toate astea. Mi-a pus camaradereşte mâna pe umăr. Mi-a cerut permisiunea să descrie pe scurt vizitatorilor cazul meu, iar pentru că socotea din capul locului că sunt de acord, i-a dat drumul. Totul a început cu o oră de germană, a spus el. Tema era: Bucuriile datoriei. După oră, a spus el, domnul Jepsen a predat un caiet gol, şi anume nu fiindcă ar fi avut prea puţine de povestit, ci – după propria-i mărturie – prea multe. Impediment iniţial.

Fobia Korsakoff. S-a prescris o lucrare de pedeapsă – tema trebuia scrisă ulterior. Domnului Jepsen i s-a acordat răgazul necesar într-o încăpere izolată. Apoi Himpel a amintit condiţiile stabilite – interzicerea vizitelor, eliberarea de muncile comune şi aşa mai departe – şi a descris vizitatorilor, care-l ascultau nicidecum cu răsuflarea tăiată, ci mai curând indiferenţi, modul în care m-am aşternut la lucru: docilitate finală. Euforie. În orice caz, au ciulit urechile, atunci când directorul Himpel le-a împărtăşit că lucrarea mea, pe care trebuia s-o recuperez ca pedeapsă, dura de pe acum de o sută cinci zile. De trei luni şi jumătate, a spus el, domnul Jepsen al nostru, pe care-l vedeţi aici în faţa dumneavoastră, se căzneşte să ajungă cu tema sa la potou. Stăruinţa nu poate fi suspectată, iată aici – a ridicat caietele mele – dovada convingătoare. Precum vedeţi, a spus el, tema ia forme ameninţătoare. Efort imperativ onomastic. Efort imperativ toponimic. Mnemism psihoid. La sfârşit m-a rugat să-i corectez expunerea – dacă am sentimentul că ar fi fost ceva denaturat. Am ridicat din umeri.

Vizitatorul din Cleveland, Ohio, Mr. Boris Zwettkoff, a luat caietele din mâna lui Himpel, a răsfoit paginile făcându-le să foşnească sub degetul lui

gros şi s-a pus în temă; ca şi el, domnul din Zürich, un oarecare Carl Fouchard jr., şi domnul din Stockholm, pe nume Lars Peter Larsen, au dovedit capacităţi nemaipomenite în a pătrunde şi a-şi însuşi un material, deoarece s-au mulţumit să deschidă ici şi colo caietele, dar mai ales să le cântărească în mână şi să ajungă chiar şi numai aşa la o concluzie, care le era suficientă. Doar Wolfgang Mackenroth n-a făcut nici una,nici alta. A luat cu grijă, fiind cel din urmă, caietele mele, le-a netezit atent şi le-a pus pe birou. Am răsuflat uşurat, crezând că reprezentaţia s-a sfârşit, mi-am schimbat piciorul pe care mă propteam, când iată că directorul Himpel a venit din fund spre mine. După o privire aruncată psihologilor, prin care îi îndemna să fie acum deosebit de atenţi şi să ia cunoştinţă de ceea ce va urma îndată, s-a întors spre mine şi mi-a comunicat că tema de pedeapsă scrisă până acum era nu numai suficientă, dar şi depăşise cu mult aşteptările sale. Mi-a oferit încheierea orei de germană. L-am convins atât pe el, cât şi pe doctorul Korbjuhn. Mi-a propus să mă întorc în comunitatea de pe insulă şi să-mi reiau locul la bibliotecă. Tu, a spus el textual, ai ajuns la convingerea că temele la germană trebuie scrise, iar pe noi ne interesează această convingere, nu penitenţa. Şi, ca şi când ar fi vrut să-mi facă un dar particular, a adăugat: între timp a venit primăvara.

De ultima remarcă putea să mă scutească, de vreme ce trebuia totuşi să ştie că nouă, tuturor celor de-aici, puţin ne păsa de primăvară. În orice caz, l-am privit surprins, nu contasem pe această propunere. Ei, a întrebat el, ei? N-ar fi o idee bună să închei mâine tema de pedeapsă? Să sărbătoresc revederea cu prietenii mei? Deci? — Eu, am spus, n-am terminat încă lucrarea. — Nu face nimic, a spus el, suntem mulţumiţi cu ceea ce ai realizat până acum, la rest putem renunţa. — Fără restul ăsta, am spus eu, lucrarea mea n-are nicio valoare, şi chiar şi gândeam ceea ce spuneam. Răspunsul acesta l-a pus pe Himpel în încurcătură. M-a rugat să-i explic, lui şi oaspeţilor săi, de ce ţin atât de mult să duc până la capăt o lucrare de care am fost scutit, renunţând în felul acesta la comunitatea de pe insulă, la soarele primăverii şi la bibliotecă. M-am uitat pe fereastra cea largă din colţ, afară, spre Elba, n-am găsit la început nimic de care să mă agăţ, am căutat cu privirea plaja noastră şi am descoperit doi sportivi ieşind din spatele tufelor de salcie într-un caiac cenuşiu ca argintul, care aluneca pe apă fără să fie cârmit ori împins cu padelele, ci doar înainta pieziş, dus de curent, înainta şi înainta mereu, deoarece sportivul din spate îl ţinea îmbrăţişat pe cel din faţă, îl trăgea înapoi în vreme ce padelele se rostogoleau, se scufundau în apă şi totuşi nu piereau.

Aşadar de ce? a întrebat directorul Himpel, de ce? Atunci am spus: Bucuriile datoriei, le-aş putea înţelege doar neprescurtate, în toată lungimea lor. — Şi dacă nu se sfârşesc niciodată? a întrebat el şi s-a asigurat de atenţia psihologilor, dacă bucuriile acestea nu iau niciodată sfârşit? — Cu atât mai rău, am spus, atunci cu atât mai rău.

Simţeam că au nişte planuri cu mine, că vor să scoată ceva la lumină, dar nu ştiam ce. Caiacciştii înaintau, aplecaţi pe spate, respectiv în faţă, făcuţi ghem, se duceau pe fluviu la vale, de unde din păcate nu apărea niciun vapor,

care să-i fi tăiat unul de altul. Nu pierdeau nici măcar o padelă.

Deodată, Carl Fouchard jr. A întrebat: Cui povesteşti tu toate astea? — Mie, am spus, iar el: Asta te calmează? — Da, am spus, asta mă calmează. Suedezul rămânea mut; se uita când şi când la mine cu o privire ostilă, de parcă ar fi vrut să mă doboare. Boris Zwettkoff, americanul, s-a arătat foarte satisfăcut, când i-am putut răspunde cu un nu răspicat la întrebarea dacă în timp ce-mi scriu tema de pedeapsă am sentimentul că stau în apă, că mă bălăcesc în apă sau că înot în apă limpede. Un savant vânjos cu insignă, al cărui nume nu-l puteam descifra, deoarece îşi înfipsese cartonaşul pe dos, dar al cărui accent îl trăda a fi olandez, m-a uluit exprimându-şi dorinţa de a-mi afla mai întâi vârsta, apoi numărul de la pantofi, iar după ce i le-am spus pe amândouă, a mai vrut să ştie dacă în timp ce-mi scriu tema transpir şi am stări de frică; fiindcă n-am vrut să-l las cu mâinile goale, am recunoscut că am stări de frică. Faptul că Mackenroth nu mi-a pus nicio întrebare, ba chiar din când în când mă încuraja cu un zâmbet, mi l-a făcut şi mai simpatic. Cred că am fost înţeles, că în orice caz n-am reuşit să provoc vreo controversă sau vreo dispută pedagogică, deoarece forul internaţional m-a lăsat în pace şi a renunţat să-şi continue cercetările.

Se pare că directorul Himpel nu se aşteptase la aşa ceva, cu siguranţă că dorise o chestionare mai lungă, o cercetare mai profundă, o discuţie, dacă nu aprinsă, oricum vie, dar deoarece nu se întâmplase nimic din toate acestea, îi revenea din nou lui obligaţia să se ocupe de mine. Am aruncat o privire rapidă spre cei doi caiaccişti, se răsturnaseră, se înecaseră, Elba curgea pustie şi nevinovată mai, departe.

Ei bine, Siggi, a spus Himpel, trebuie să facem împreună efortul de a găsi o soluţie, aşa nu poate să continue. O temă de pedeapsă, a spus el, nu este un lucru excepţional, aşa ceva se întâmplă peste tot, iar aici pe insulă s-a dovedit a fi o măsură pedagogică dintre cele mai bune. În orice caz, a spus el, şi o temă de pedeapsă trebuie să-şi păstreze proporţiile: o sută şi cinci de zile – de-ajuns. Cu ziua de astăzi pedeapsa a luat sfârşit. Mi-a întins mâna lui atât de experimentată în a saluta, voia să pecetluiască pe loc sfârşitul orei mele de germană, dar eu m-am ferit să-i dau mâna. Am protestat. L-am rugat să-mi acorde o prelungire. I-am făgăduit că, dacă mă lasă acum să mă întorc la tema mea de pedeapsă, nu voi mai pricinui niciodată vreo neplăcere. Cred că am apelat şi la generozitatea lui. Dar toate aceste proteste, rugăminţi, promisiuni păreau să rămână fără succes. Cum am scos-o totuşi în cele din urmă la capăt? I-am amintit pur şi simplu de înţelegerea noastră, i-am citat făgăduiala pe care mi-o făcuse de a hotărî eu însumi sfârşitul temei de pedeapsă. N-aţi spus dumneavoastră că poate să dureze oricât va fi necesar? Cu acest citat am reuşit nu să-i schimb fundamental părerea, dar totuşi să obţin aprobarea provizorie de a-mi continua lucrarea. Bine, bine, a spus el cu o blândă resemnare, bine, bine: deocamdată poţi să continui.

S-a dus la birou şi mi-a dat caietele scrise. S-a uitat scrutător la chipurile psihologilor, şi pentru că pe ele nu se arăta niciun fel de îndoială, m-a

concediat cu cuvintele: Drumul înapoi îl găseşti fireşte şi singur. Deci ţi se aprobă un caiet nou, de asemenea cerneală.

Uşurat, chiar dacă nu pe deplin liber de griji, m-am strecurat prin semicercul vizitatorilor, am luat-o în aşa fel, încât să trebuie să trec pe lângă Mackenroth. Mi-a făcut semn cu ochiul. Aş zice că privirea lui exprima aprobare. Dar în timp ce sus îmi făcea nevinovat cu ochiul, jos, la înălţimea buzunarului hainei mele, acţiona cu mai puţină nevinovăţie: degetele lui slabe, delicate, îndemânatice şi cu siguranţă sensibile mi-au vârât şi mi-au apăsat acolo, o secundă doar, ceva, au netezit apoi buzunarul pe dinafară cât s-a putut de bine, şi s-au şi retras. Aproape că n-am observat nimic din toate astea, dar aşa trebuie să se fi întâmplat. Nu exagerez dacă spun: Ole Plötz, ca specialist în poşete, este singurul de la noi, care ar putea repeta o asemenea figură.

La uşă m-am mai întors o dată, am salutat grăbit forul, mi-am luat însă destul timp ca să cercetez faţa lui Mackenroth: faţa lui nu destăinuia nimic din ceea ce se întâmplase, între timp îşi pusese masca indiferenţei. Aşa cum stătea acolo, ar fi înlăturat cu succes orice bănuială, şi anume fără să fie nevoit să rostească un singur cuvânt.

Abia afară, pe coridor, am băgat mâna în buzunar şi am luat cunoştinţă de lucrurile pe care tânărul psiholog mi le vârâse acolo în taină. Nu era cine ştie ce: am pipăit câteva coli de hârtie împăturite şi prinse cu o clamă, în plus am putut saluta un pachet plat cu o duzină de ţigări. Am intrat numaidecât la toaletă. Am ascuns pachetul de ţigări în ciorapul din piciorul drept; filele de hârtie scrise le-am îndoit în forma unei apărători pentru fluierul piciorului şi le-am lipit de gamba stângă, am ridicat ciorapul sus de tot şi am dat drumul jartierei să se strângă. Mi-am netezit cu grijă în jos cracii pantalonilor. M-am spălat pe mâini, am băut apă, mi-am umezit fruntea. Toate ferestrele erau deschise, aerul de primăvară, pe care probabil că directorul Himpel îl lăsase să pătrundă acolo, tăia asprimea muşcătoare a mirosului de amoniac. Jos în curte cineva fluiera melodia „Rock around the clock" într-un ritm cam tărăgănat; numai ca să nu fiu obligat să aud această schimonosire a melodiei am tras apa în toate cele trei cabinete, făcând ca rockul să dispară în zgomotul şuvoiului gâlgâitor şi năvalnic. Apoi am ieşit pe coridor, am ciulit urechea la uşa lui Himpel, n-am auzit totuşi decât un sunet care semăna cu un geamăt de plăcere – aşa, de parcă cineva ar fi fost masat – apoi m-am îndreptat spre scară şi am coborât la magazia de rechizite.

Magazia de rechizite se află la parterul clădirii direcţiei, alături de bibliotecă, cele două încăperi comunică între ele, ambele activităţi, eliberarea cărţilor şi eliberarea rechizitelor, sunt exercitate de o singură persoană. Ştiam cine o să apară când am să bat la uşă, cine o să mă salute cu un zâmbet viclean şi o să mă întrebe mestecând ceva: Totul prima-ntâi, da? Este cel mai în vârsta dintre noi. Fiecare dintre cei de-aici e obligat nu numai să-i câştige prietenia, ci să i-o păstreze prin atenţii oferite cu regularitate. Pentru că trăieşte pe insulă de cinci ani şi jumătate, pretinde pur şi simplu că are drepturi speciale, şi nu există nimeni care să nu-i împingă în faţă desertul, atunci când i-l cere cam cu

vorbele astea: Budinca ta, Siggi, vrea la mine, dă-i o mână de ajutor să vi nă-n coace. Când se îndreaptă spre tine, cu părul lui spălăcit, cu buzele cărnoase, când te uiţi la el cum îşi pregăteşte în timpul unei ore de germană spasmele, cum se lasă zguduit şi doborât de ele, atunci ai putea să-l crezi capabil de unele lucruri, dar nu de acesta: anume că priveliştea unei poşete pe braţul unei femei îl inspiră poruncitor pe loc şi trezeşte în el capacităţi care merg atât de departe, încât ar putea, de exemplu, să spună ce conţine o poşetă, doar privind-o pe dinafară. Cred că exagerează atunci când susţine că poate să deschidă orice model numai printr-un masaj uşor, dar sunt printre noi doi inşi cărora le-a făcut dovada.

În orice caz, Ole Plötz era urmaşul meu la bibliotecă, unde, la fel ca mine altădată, avea însărcinarea să deservească şi magazia de rechizite. Ciocănitul meu l-a scos la iveală. A deschis jumătatea de sus a uşii, a rânjit, a tras afară o scândură şi a transformat jumătatea de jos a uşii într-un fel de tejghea, s-a tolănit pe ea sprijinindu-se într-un cot, şi-a ridicat faţa şi a întrebat: Totul prima-ntâi, da? Am aprobat, am tras cu urechea, am întins mâna sub cracul pantalonilor, am scos, mereu cu urechile ciulite, pachetul de ţigări, am luat trei ţigări şi le-am pus în palma întotdeauna deschisă a lui Ole, voiam să şi fac să dispară din nou pachetul, dar nu ţinusem cont de ascuţitul simţ pentru dreptate al lui Ole: cu eleganţă, a luat pachetul de ţigări, a numărat repede, a stabilit că i se mai cuveneau trei ţigări, s-a servit în tăcere şi mi-a înapoiat restul, după care mi-a mulţumit salutându-mă cu un deget ridicat la frunte. Cu ce-ţi pot fi de folos, m-a întrebat, îngăduindu-mi să bag de seamă că obiectul pe care-l mesteca era un nasture, un veritabil nasture de os, dacă nu mă-nşel, probabil de la un palton. L-am rugat să-mi dea un caiet neliniat şi o sticlă de cerneală, m-am corectat şi i-am cerut două caiete, la care Ole a făcut remarca: Gândeşte-te bine, de ce ai nevoie. Astăzi suntem darnici, din partea mea azi poţi să iei şi cinci caiete, din partea mea poţi să iei tot rahatul de-aici: de tine nu se mai miră nimeni.

Mi-au dat o temă de pedeapsă, am spus eu ca să mă scuz, asta doar o ştiţi şi voi.

Da, a spus el, asta o ştim, dar n-am mai avut pe nimeni aici, care să-şi fi făcut tema de pedeapsă cu atâta poftă ca tine. — Nu v-am pricinuit niciun rău, am spus, iar el: Pot zice că nu te-ai făcut chiar iubit între zidurile astea, dar azi te iertăm. Azi suntem dispuşi să iertăm pe oricine.

Se petrece ceva deosebit, am întrebat.

Nimic deosebit, a spus el rânjind, o să fie doar câteva mutări. Schimbări de loc. Schimbări de aer. Omul e o fiinţă majoră, cum am citit într-o carte, iar când o fiinţă majoră părăseşte de bună voie un loc, atunci chiar în chestia asta e o critică, şi aşa mai departe. Vreţi să vă cărăbăniţi? am întrebat. Sperăm că o să vii cu noi, a spus el încet, a ascultat atent spre gang, m-a înşfăcat de piept, m-a tras spre el peste tejgheaua improvizată. Astă-seară la unşpe, a şoptit, totul e pus la punct, suntem şase. M-am interesat de unde au făcut rost de barcă, iar el a răspuns cu dispreţ că numai cei ce nu ştiu să înoate au nevoie de

barcă. L-am întrebat dacă el cunoaşte curentul Elbei, la care mi-a atras atenţia ce avantaje există pentru înotători atunci când apa e în scădere. În Karl Joswig nu putea şi nu voia să vadă o piedică, deoarece Eddi Sillus preluase asupra lui misiunea de a-l da gata singur pe paznicul nostru preferat – Eddi, care cucerise încă de timpuriu centura de maestru a judocanilor din nord-vestul Germaniei.

Am vrut să ştiu ce măsuri de prevedere fuseseră luate pentru cazul că un curent favorabil ne-ar fi purtat până pe malul celălalt la Blankenese, la care el mi-a dat drumul, m-a măsurat cu o privire vicleană, mi-a spus ori găgăuţă, ori papă-lapte, şi şi-a aprins calm o ţigară. A tras doar câteva fumuri şi a stins ţigara strivindu-i vârful între degete. S-a dus la rafturi, a apucat trei caiete din vraf şi mi le-a trântit înainte. Apoi a dezgropat dintr-o cutie de carton o sticluţă colţuroasă de cerneală şi mi-a trântit-o înainte; mi-a trântit înainte şi chitanţierul şi mi-a arătat, bătând cu degetul lui arătător sensibil locul unde trebuia să semnez: nu puteam să nu bag de seamă că Ole Plötz terminase cu mine.

O despărţire fără un cuvânt, duşmănoasă nu-mi puteam totuşi îngădui, nici chiar acum, trebuia s-o cârmesc, nu eşti sigur de nimeni dacă o să se mai întoarcă sau nu, aşa că am spus: Aveţi vreun plan pentru chestia asta? Ole şi-a umezit buzele cărnoase, a ridicat cu un pocnet scândura şi a deschis partea de jos a uşii. Sor'mea, a spus, ne-ascundem cu toţii la sor'mea, bărbatu-său e pe mare. — Atunci puteţi aştepta cu siguranţă să treacă prima furtună, am spus, iar el, cu auzul ager: Nu-i aşa, vii cu noi? Nu-i aşa, nu-ţi laşi prietenii baltă? A aruncat o privire iscoditoare în josul gangului. Prin urmare? a întrebat, la unşpe? N-ai nevoie nici măcar să deschizi uşa: te scoatem noi.

Ce impresie voi fi făcut asupra lui, stând acolo chinuit de nehotărâre, una o doream, la alta eram obligat, într-o direcţie eram împins de datorie, în alta de nevoie? Pe de o parte îmi imaginam evadarea noastră comună, legarea lui Joswig, fuga pitulată pe coridor în jos, pânda încordată în umbra atelierelor, salturile scurte, unul după altul, spre sălciile de pe mal, poate acelaşi lătrat de câine, pe care l-a auzit deodată Philipp Neff şi l-a sugrumat în adevăratul înţeles al cuvântului, mişcările anevoioase şi bălăceala, până când să ajungem la canal, până când să intrăm tăcuţi în apă, iar luna să răsară deodată luminând şase feţe, şase feţe de argint istovite de fugă, ca să zic aşa, nişte geamanduri sferice mici, alunecând la vale pe Elba, necunoscute, ţinându-se pieziş împotriva curentului, folosind cu dibăcie curentul şi îndreptându-se spre Blankenese, pişcăturile frigului, un strigăt şi braţe azvârlite în sus, nu niciun strigăt, ci lumini, luminile de la Blankenese, apropiate, binevenite, de data asta vrednice să fie salutate, plaja scânteietoare, pe care Philipp Neff a văzut-o în faţa lui, dar la care n-a mai ajuns, iar după aceea şase siluete în şir indian ce se apropie bălăcindu-se de mal, şase siluete ce cresc încet, făcând impresia că au mers până aici pe fundul Elbei.

Toate astea mi le imaginam, pe de o parte, şi recunoşteam că există posibilităţi mult promiţătoare. Pe de alta, vedeam caietele umplute, le

cântăream în mână, aşa cum le cântăriseră psihologii, mă gândeam sub privirea vicleană a lui Ole la tema pe care mi-o dăduse, aş zice chiar mi-o aplicase Korbjuhn. Mi-au venit în minte bucuriile începute, datoria începută, toate lămuririle şi confesiunile mele începute: trebuia să le las în urma mea neterminate? Cel mai nordic post de poliţie din Germania, pictorul, fratele meu Klaas, Asmus Asimssen, Jutta: trebuia să nu le mai dau acestora şansa de a se explica şi apăra? Trebuia să trag cortina şi să las să domnească deasupra şesului meu natal un întuneric nedrept? Trebuia să las toate acestea în starea de preistorie? Aveam oare vreun drept să mă retrag după bunul plac din ceva ce mi se impunea nicidecum după bunul plac? După ce strigasem din atâtea părţi în hăul amintirii nu eram oare obligat să aştept ecourile? Nu, Ole, am spus, nu se poate. Nu. Îmi pare rău, dar nu se poate: nu pot s-o şterg cu voi. Nu pot să-mi las baltă tema de pedeapsă, încă nu.

A închis din nou jumătatea de jos a uşii. A spus: E clar, au pus laba şi pe tine bucuriile datoriei. Din partea mea, n-au decât să te şi înăbuşe.

Trebuie să-nţelegi, am spus. Ia-ţi caietele şi întinde-o, mi-a spus. Trebuie să-nţelegi, Ole, am spus, iar el, rânjind, scârbit; Să-nţeleg? Ce să mai înţelegi, când unul se bălăceşte de bunăvoie în rahat? Ia-ţi caietele, puştiule, şi cară-te. Mai aşteptaţi, am spus, mai târziu, mai târziu aş merge şi eu cu voi. — Rămâne pe astă-seară, a spus Ole. Pentru mine e prea devreme, am spus, şi am mai spus: Fiţi atenţi la Joswig, a mirosit cu siguranţă ceva, era cam bănuitor. — Asta las-o în grija noastră, a spus şi mi-a cerut cu o privire să mă retrag, ca să poată închide şi partea de sus a uşii. Schimbând tonul, aducând vorba de altceva, am întrebat de bibliotecă, dar Ole Plötz nu mai m-a ascultat. Ole a închis uşa pe dinăuntru, iar eu am rostit ultimele cuvinte în faţa plăcii: Rechizite. Lupta luase sfârşit, dar cine câştigase? Mult noroc, am spus către placă, tot binele pentru astă-seară. Am plecat înapoi, trebuia să plec înapoi cu caietele sub braţ, cu sticluţa de cerneală, prăfuită, dar plină, care-mi garanta continuarea temei de pedeapsă. Nimeni n-ar fi reuşit să mă înduplece să renunţ la temă, nici chiar propunerea de a evada nu era în stare să mă abată de la lucrare. A trebuit pur şi simplu să mă întorc, am împins uşa batantă cu umărul şi am pornit prin vuietul violent al primăverii, pe care-l producea directorul Himpel în încăperea lui: se părea că tocmai pune păsările călătoare să se întoarcă purtate de vânturi puternice, grauri, rândunele şi berze – desigur doar berze răzleţe – făcea întregul cârd de păsări să bubuie, vâjâind şi fluturând, prin clădirea direcţiei şi nu se putea feri ca versiunea sa despre primăvară să se apropie de melodia unui cântec de primăvară existent şi mult cântat.

Afară, în aerul limpede, pe terenul nisipos, sub un soare blând, se înfăţişa ochilor o primăvară hamburgheză. Răsadurile de varză trebuiau udate. Sălciile, pe care curentul apei le jumulea necontenit, nu atârnau pline de grauri. Cerul se înveşmântase cu un albastru apos. Lăptuci şi salate creşteau mulţumitor. Psihologii roiau cu trenciurile descheiate. În atelierele cu uşile deschise, în grădina de legume, prietenii mei erau constrânşi să descopere

avantajele muncii; alături stăteau paznicii, fumând, obosiţi de-atâta privit.

Nu, asta nu era primăvara lui Himpel, era o altă primăvară aceea care se întindea aici şi mă lăsa rece, în timp ce străbăteam terenul mergând spre odaia mea, cu sufletul gol de orice emoţie, asta aş vrea să spun, în orice caz fără cea mai mică dorinţă de a contempla primăvara în truda ei răzbătătoare sau opintită. Deodată am luat-o la fugă. Fugeam cu caietele sub braţ, cu sticla de cerneală în pumn. Fireşte, câţiva dintre paznici s-au uitat după mine bănuitori, dar fiindcă n-am luat-o spre mal, ci am dispărut în blocul solid, unde şedeam, au rămas locului. Dacă m-ar fi urmărit, ar fi regretat numaidecât efortul, fiindcă ar fi luat cunoştinţă doar de faptul că un ins în uniforma tinerilor greu educabili aleargă în sus pe scări cu salturi mari, că se opreşte încurcat în faţa lojii goale a paznicului, îşi ascute auzul spre toate coridoarele, iar în cele din urmă strigă nerăbdător, cheamă un paznic, care să-l încuie; apoi ar fi fost martori cum băiatul, pentru a cărui îndreptare se luase o anumită hotărâre, intră în mizera lojă a paznicului, caută fără gând rău o cheie, iar pentru că nu găseşte cheia, se aşază pe scaunul turnant murdar şi se pune să aştepte.

Îl aşteptam pe Karl Joswig. Mi-am trecut timpul răscolind prin sertarele mesei de scris, unde ce-i drept n-am găsit decât cincizeci de bilioane de bani vechi devalorizaţi prin inflaţie, pe care paznicul nostru preferat îi aduna ca pe orice altă bancnotă fără valoare. Am mai găsit un sandviş cu brânză, scorojit şi pietrificat de-a lungul anilor în care zăcuse acolo uitat. Ca să mă distrez, am studiat tabelul cu cele mai importante legături telefonice: Aripa de vest, Aripa de est, Dir. Himpel. Magazia de alim., Cancelaria, Alarma. Oare avea să sune în noaptea asta clopotul de alarmă? Am mai citit:

Atelierele I-IV, Grădinăria, Adm. mat., Infirmeria şi Bucătăria.

Karl Joswig n-a apărut. Am agăţat tabelul la locul lui, am luat din cui calendarul şi voiam să-mi pierd timpul cu lectura maximelor, l-am răsfoit aşa de la coadă la cap, prin toamnă şi vară spre primăvara de acum, când, oarecum uimit, am dat de primul desen: un bărbat uriaş, care stătea până la glezne în apă şi cu mădularul lui exagerat de musculos împroşca o insulă. Am întors foaia: şi ziua următoare se afla sub semnul unei poze grosolane, poate chiar jignitoare pentru sentimentul estetic: dintr-un dos, umflat cu energie, se înălţau în aer note debile, să zicem rahitice, iar sub desen se putea citi în scriere rondă: Concertul special nr 1. Al lui Himpel. Uluit, am întors la ziua următoare, o sâmbătă: aici, un horn se apleca zâmbind pe sub mustaţă în faţa unei uşi de hambar acoperite de muşchi. Am răsfoit o zi după alta: fiecare avea un desen, o lozincă amară, un cuvânt urât de salut, întreaga lună era pocită, porcăită grafic, umplută cu mâzgăleli neruşinate, până la jignirea sentimentului moral şi altele asemenea. Trăsătura de condei îl trăda pe Ole Plötz. N-a fost nevoie să fac vreo sforţare, ca să-l recunosc pe autor, şi mi-am putut închipui că Ole lăsa paznicilor capodoperele astea ca amintire. Karl Joswig îşi primea şi el porţia.

Trebuie să recunosc că, răsfoind calendarul porcăit, chiar dacă porcăit cu talent, m-a cuprins frica, m-am asigurat că nu mă văzuse nimeni şi am atârnat

calendarul, aşa cum fusese, pe perete. Oare o să reuşească Ole Plötz? Oare ceilalţi o să reuşească să se pună bine cu Elba? În toate poveştile, pe care le ţineam minte, pe care le ţinusem minte fără nicio intenţie, se începea prost şi se termina prost, în toate poveştile.

Karl Joswig n-a venit. Am scos ţigările, dar le-am ascuns numaidecât la loc, deoarece în loja de sticlă nu era curent. Am pescuit din celălalt crac al pantalonilor foile împăturite ale lui Mackenroth, le-am netezit, am căutat o veste cu caracter personal, foarte curios să văd cum mi se adresează: Multstimate domnule Jepsen, Dragă Siggi sau, preferând intimitatea, dar fără a exclude distanţa: Dragă Siggi Jepsen. Nu era nicio veste. Ceea ce-mi vârâse în buzunar nu era altceva decât o parte din lucrarea de care-mi vorbise, o ciornă, cum se nota explicit. În orice caz, titlul părea fixat definitiv: Artă şi criminalitate, redactată pe baza cazului lui Siggi J.; totul era subliniat. Să citesc? Să nu citesc? Mă simţeam pironit. A. Influenţe stimulative. I. Pictorul Ludwig Nansen, schiţă rezumativă. Merita să citesc mai departe? Wolfgang Mackenroth scria: Deoarece influenţa, pe care pictorul Max Ludwig Nansen a exercitat-o asupra persoanei-subiect în sens atât activ, cât şi pasiv, precumpăneşte neîndoielnic celelalte influenţe ale şcolii şi ale căminului părintesc, pare a fi necesar pentru înţelegerea circumstanţelor să menţionăm aici mai întii câteva date biografice şi artistice despre pictorul însuşi. Aceste date sunt extrase cu deosebire din autobiografia „Nesaţul ochilor” (Zürich, 1952) şi „Cartea prietenilor” (Hamburg, 1955), apoi din volumul „Limbajul culorii” de Teo Busbeck (Hamburg, 1951). Chiar dacă nu pe o cale directă, ele slujesc totuşi indirect la înţelegerea relaţiilor reciproce, descrise mai jos, dintre persoana-subiect şi pictor.

Am ridicat capul, am ascultat, mi-am aprins repede o ţigară. Simţeam o uşoară nelinişte, o apăsare fierbinte la tâmple, piciorul drept mi se bâţâia. Persoana-subiect, da, ei şi? El era valul, eu barca? „Limbajul culorii” a apărut abia în 1952, asta trebuia s-o ştie.

Wolfgang Mackenroth scria: Max Ludwig Nansen s-a născut ca fiu al unui ţăran frizon din Glüserup, în peisajul pe care mai târziu avea să-l înfăţişeze şi să-l exprime artistic. A început să deseneze, să picteze şi să modeleze încă din şcoala rurală. Ucenicia meşteşugărească şi-a făcut-o lucrând ca sculptor în lemn la o fabrică de mobile din Itzehoe, unde a luat de asemenea lecţii de desen la o şcoală de perfecţionare. După încheierea perioadei de ucenicie, a lucrat în diferite fabrici de mobile din sudul şi vestul Germaniei, dar a continuat să urmeze cursurile serale, s-a perfecţionat mai departe în muzee, a desenat şi a pictat în acuarelă peisaje văzute cu prilejul unor drumeţii singuratice prin munţi; iarna făcea studii după nuduri şi portrete. A suportat cu mândrie şi cu conştiinţa valorii sale respingerea primelor lui tablouri de către unii organizatori de expoziţii, precum şi refuzul de a fi primit într-o clasă a vreunei Academii de arte frumoase. După Busbeck, neîncetatele respingeri ale tablourilor sale nu este cel din urmă motiv al hotăririi de a demisiona dintr-un post de profesor la o şcoală de meserii şi de a deveni pictor. Călătorii la

Florenţa, la Viena, la Paris şi Copenhaga au luat sfârşit mai întâi cu întoarceri pline de dezamăgire în casa părintească. Caracterul său solitar şi relaţiile sale mediale cu natura au făcut ca el să se simtă „în centrele artistice vesele ca un rătăcit". După propria sa mărturie avea nevoie de legături cu natura, care poseda pentru el o necondiţionată valoare simbolică. Cu amărăciune, dar şi cu îndărătnicie şi nu lipsit de o nemăsurată autopreţuire, a îndurat permanenta respingere a tablourilor sale, pe care Busbeck le numeşte „relatări epice în culori despre peisaj" şi care au redat încă de timpuriu inventarul legendar şi plin de fantezie, pe care îl descoperea în natură. Cu prilejul unei peregrinări prin estuar s-a întâlnit cu cântăreaţa Ditte Gosebruch, viitoarea lui tovarăşă de viaţă, care l-a ajutat să reziste în anii de mizerie şi ignorare.

Perechea a locuit temporar la Dresda, Berlin şi Köln; sărăcia materială, care era şi o consecinţă a consecvenţei şi a nonconformismului artistic, l-au silit mereu pe Max Ludwig Nansen să se reîntoarcă la Glüserup.

În anul 1914, publicaţia „Noi" a tipărit reproduceri ale câtorva gravuri în lemn – chipuri groteşti şi motive legendare din patria nordică. Seria „Marea mea" a fost expusă la galeriile Busbeck. La izbucnirea războiului, Nansen s-a prezentat ca voluntar, iar la vestea că este scutit de serviciul pe front din motive de sănătate, s-a închis dezamăgit pentru un an în atelierul din gospodăria părinţilor săi. În acest răstimp a luat fiinţă ciclul „Toma Necredinciosul vizitează Husumul".

După prima expoziţie colectivă din Hanovra, Ludwig von der Goltz a scris un articol despre gravurile în acvaforte ale lui Nansen şi a editat îndată după aceea un album de cromolitografii cu titlul „Întâlnire cu marea izbindu-se de stânci". La Berlin, tablourile sale erau respinse ca şi mai înainte. O asociaţie de pictori din Jena, care se numea „Mâine", l-a invitat pe Nansen să adere la asociaţie. El însă şi-a retras adeziunea spontană, după ce aflase, cu prilejul unei scurte şederi la Jena, că preşedintele asociaţiei era un pacifist de marcă şi un adept al impresioniştilor francezi. Tablourile din ciclul „Seceriş în nord" au fost prezentate la un salon de iarnă din München, de asemenea seria „Toamnă în marş" a fost acceptată la Karisruhe. Max Ludwig Nansen a petrecut singur mai multe veri pe insuliţele de lângă coasta Mării Nordului şi a creat în acest timp o suită de acuarele dedicate lumii fantomatice şi mitice, întunecatelor duhuri ale naturii, precum şi forţelor fantastice. Împreună cu soţia sa s-a încadrat într-o mişcare naţională, însă a părăsit-o, formulând proteste atunci când a aflat că aşa-numitul cerc intim de conducere a mişcării întreţinea relaţii homosexuale. La o expoziţie de la Galeriile de artă din Basel, Nansen şi-a tăiat în fâşii tabloul „Bărci cu turbă", fără a putea să dea vreo explicaţie. În anul 1928, Universitatea din Göttingen l-a numit doctor honoris causa, în acelaşi an Museum of Modern Art, New York, i-a achiziţionat tabloul „Răscoala florilor-soarelui".

Max Ludwig Nansen a devenit subiect al cancanurilor din Berlin, ca urmare a unor anunţuri publicate în ziare, prin care solicita o întrevedere unui tânăr spărgător, care, fiind surprins asupra faptului, îi aplicase o lovitură de

cuţit în plămâni; pictorul voia să-l adopte. După ce a cumpărat ferma de la Bleekenwarf, perechea a mai părăsit rareori căminul rustic, Nansen a devenit – după von der Goltz – un „dispreţuitor al oraşelor", în care vedea un conglomerat de „corupţie galbenă şi intelect steril". La Bleekenwarf a luat fiinţă ciclul „Povestirile unei vechi mori de pe coastă[u]. Deşi influentul negustor de tablouri Malthesius a oferit suma cea mai mare, care i se propusese vreodată lui Nansen, nu s-a ajuns la o înţelegere. Aşa cum Malthesius îl lăsase odinioară pe tânărul pictor să aştepte fără folos patru ore, tot astfel Nansen l-a lăsat la rându-i să aştepte pe Malthesius, fără a-i da vreun răspuns. Deşi la început a salutat evenimentele anului 1933, un an mai târziu, fiind numit director al Şcolii de stat pentru artă, a refuzat postul printr-o telegramă adesea citată în cercurile artistice. (Mulţumesc pentru numirea cu care mă onoraţi stop Sufăr de alergia culorilor stop Descoperit brunul e cauza stop Cu regret devotat Nansen pictor.) îndată după aceea i s-a retras calitatea de membru al Academiei prusiene de artă, de asemenea a fost exclus din „Camera Reichului pentru artele plastice". Impresionat de confiscarea a mai mult de opt sute dintre tablourile sale, care fuseseră achiziţionate de muzeele germane, Max Ludwig Nansen s-a retras din Partidul naţional-socialist, în care intrase cu numai doi arii mai târziu decât Adolf Hitler. Împreună cu Teo Busbeck a editat publicaţia „Culoare şi opoziţie" (Zürich, 1938). O invitaţie pentru o convorbire explicativă la Berlin a fost respinsă de pictor cu motivarea că este indisponibil, deoarece trebuie să picteze din nou o parte dintre tablourile confiscate. Postul de poliţie din Rugbüll a primit însărcinarea să înregistreze pe cât posibil pe toţi vizitatorii din străinătate, care apăreau la Bleekenwarf. După von der Goltz, în ultimele luni dinainte de război au fost create câteva tablouri, prin care „pictorul a dovedit o dată pentru totdeauna că marea artă conţine şi o răzbunare împotriva lumii, obligând aspectele ce-i apar drept vrednice de dispreţ să devină nemuritoare".

Până aici am ajuns, până aici citisem ciorna lui Wolfgang Mackenroth – fără să am obiecţii importante, trebuie să mai spun şi asta repede –, când am băgat de seamă că mă apăsa sau chiar mă sfredelea o privire, o privire de pe coridor. Nu m-am uitat numaidecât: mai întâi am împăturit ciorna lui Mackenroth, am vârât-o într-un caiet, am luat alt caiet şi l-am deschis în aşa fel, de parcă asta ar fi fost continuarea lecturii; abia pe urmă am ridicat capul şi l-am văzut pe Joswig. I-am zâmbit prevenitor. N-a venit la mine. Stătea acolo cu umerii căzuţi, bălăbănindu-şi braţele: un cimpanzeu trist, în uniformă, care-şi exprimă jalea prin privire şi prin felul de a-şi ţine capul. Atunci mi-am strâns caietele, am ieşit şi am spus, mai înainte ca el să zică ceva: Aprobat! S-au arătat înţelegători: pot să-mi continui tema de pedeapsă. Din păcate nu mă puteam încuia singur.

Iuda Iscariotul, a spus el încet, micule Iuda. I-am arătat caietele goale şi sticluţa de cerneală şi am spus: Pentru săptămânile viitoare sunt asigurat. A tăcut şi s-a uitat la mine. Deodată a întins mâna spre cracul pantalonilor mei şi mi-a poruncit: Ţigările – dă-le-ncoace, iar după ce le-a primit: înainte, marş!

Pe tine nu trebuie să te mai tulbure nimeni!

8
Portretul

Omule în manta roşie, acum trebuie să povestesc despre tine. În sfârşit, ai ajuns să-ţi execuţi numărul ridicându-se în mâini pe plaja pustie sau chiar dansând cu capul în jos în faţa fratelui meu Klaas, care stă întâmplător şi totuşi nu întâmplător lângă tine. Acum poţi să ne laşi să te întrebăm încă o dată de ce nu voioşia domină tabloul, ci o frică arzind în flăcări alb-verzui. Tu, cu chipul tău bătrân, cu bătrâna ta şiretenie, acuma tu eşti la rând să-ţi aduci partea de contribuţie; căci din pricina ta, presupun, atelierul nu era camuflat conform prescripţiilor. Fiindcă nu era mulţumit cu tine, fiindcă trebuia să te modifice mereu cu lovituri îndârjite de pensulă, fiindcă te ajuta uneori într-un mod precipitat să semeni cu tine însuţi – de dimineaţă la fel ca seara – Max Ludwig Nansen nu a ajuns, dând un ocol de inspecţie casei, să constate dacă rulourile de camuflaj acopereau bine ferestrele. În orice caz, el era ocupat cu tine, te îmbunătăţea şi te corecta, iar în vremea asta n-a băgat de seamă că unul dintre rulouri rămăsese agăţat ca o pânză de corabie înţepenită şi lăsa să răzbată afară lumina, aşa-numita lumină de lucru.

Aşadar, peste şesul întunecat dintre Rugbüil şi Gluserüp a apărut deodată o lumină tremurătoare. Nu se mişca îndepărtându-se de Bleekemvarf, nu se stingea la intervale calculate, nu se deplasa, nu se agita, ci doar pătrundea adânc în seara vântoasă de toamnă şi făcea ca ridicătura domoală a fermei să apară ca un vapor ancorat în câmpie. Sub nori bolovănoşi. La adăpostul digului. Din câte ştiu, aceasta a fost prima lumină care s-a arătat după câţiva ani de zile pe câmpie, pipăind cu un deget subţire şanţurile şi canalele, iar cine o vedea nu putea decât să se întrebe înfricoşat: pe cine îl va ademeni mai întâi? Cine, în unghiul de o sută şaptezeci de grade, va descoperi mai întâi lumina, o va calcula şi-şi va trage concluziile? Vapoarele camuflate de pe Marea Nordului? Agenţi? Sau avioanele Blenheim?

Cu mult înaintea tuturor vapoarelor, agenţilor şi bombardierelor Blenheim, cel care a observat lumina nepermisă a fost postul de poliţie Rugbüll; el, care din motive profesionale trebuia să poarte de grijă ca la noi să fie întuneric după lăsarea întunericului, se şi găsea pe drum. Pedala de-a lungul digului cu pelerina fluturând, o apariţie cunoscută, aplecat din pricina vântului pieziş, cobora cu grijă în viteză spre drumul cu arini, se dădea jos de pe bicicletă şi intra în grădină, să cerceteze încă o dată, în imediata apropiere, sursa de lumină. Lumina venea din atelier. Toate ferestrele locuinţei erau camuflate, aşa cum o cereau instrucţiunile, numai din atelier o rază vie de lumină cădea în grădină. Postul de poliţie Rugbüll a pornit spre dreptunghiul luminat, n-a luat seama pe unde calcă, a păşit pur şi simplu peste un răzor de ochiul-boului,

s-a strecurat pe lângă pavilionul din grădină, şi-a făcut drum printre arbuşti şi tufe ude şi a ajuns în cele din urmă atât de aproape, încât mâna lui putea să atingă lumina. A observat că un rulou se înţepenise, a văzut sforile încurcate, inelul de porţelan ce se legăna. A stat să asculte: niciun zgomot de motor în văzduh, dar la numai câţiva paşi în faţa lui o discuţie cu dese întreruperi, pe un ton de ceartă. Acuma ar fi putut să strige, acuma ar fi putut să şi bată, dar, după câte ştiu, n-a făcut nici una,nici alta, ci a târât mai aproape o masă de grădină, fiindcă sursa de lumină era prea sus, s-a căţărat pe masă şi şi-a lipit faţa de geam: aşa nu mai spionase niciodată cele ce se petreceau la Bleekenwarf.

Vântul se juca alene cu pelerina lui. Pelerina se lovea cu un plescăit uşor de geam, aşa că el s-a aplecat cu grijă şi i-a prins colţurile sub centiron. În definitiv ar trebui să-i îngăduim să-şi scoată chipiul, să-şi umbrească fruntea cu o mână, poate că a simţit nevoia să se mai convingă încă o dată că în grădină nu se află nimeni, care să-l observe la rându-i.

De mai mult nu e necesar, ca să desăvârşesc schiţa tatălui meu, care acţionează cu hotărâre, conform datoriei şi răbdător, care, dacă e cazul, rezistă pe masa de grădină mai mult decât alţi poliţai. Rezumând, aş putea continua astfel: a ridicat privirea.

Acolo era un om în manta roşie, acolo era Klaas – sau totuşi cineva care-l amintea izbitor pe Klaas – iar în faţa lor, acoperindu-i pe jumătate, era el, pictorul, cu pălăria pe cap. Pictorul lucra. Cu scurte lovituri de pensulă, vorbind, certându-se, lucra la omul în manta roşie. Îi scurta picioarele de cobold, care-i ieşeau de sub poalele mantalei. Întărea grundul albastru, pentru ca roşul mantalei să apară mai contrastant. Iar mantaua lumina deasupra plajei pustii în faţa unei Mări a Nordului apăsată de iarnă şi neagră – lumina şi totodată contrazicea orice forţă a gravitaţiei, fiindcă, deşi purtătorul ei mergea ori chiar dansa în mâini, clopotul deschis al mantalei nu cădea şi nu cădea în jos. Mantaua nu luneca şi nu acoperea chipul bătrân al omului, pe care, cu toate că stătea în mâini, plutea o şiretenie bătrânească. Cât de slabe îi erau încheieturile membrelor! Cât de gingaş corpul încovoiat aflat în balans! Ai fi zis că râde şi chicoteşte şi încearcă să-l contamineze cu râsul lui pe Klaas, da, era dornic să placă fratelui meu, să-l câştige, să-l înveselească, iar asta încerca s-o facă doar mergând sau dansând în mâini, cu destulă uşurinţă, trebuie spus.

Dar cu oricâtă uşurinţă reuşea să stea în mâini, pe Klaas nu putea totuşi să-l câştige, nu putea nici măcar să-l convingă să rămână, deoarece frica, pe care-o trezise fără voie în fratele meu, o frică arzând cu flăcări alb-verzi, făcea ca fratele meu să se şi retragă în afara scenei. Klaas răşchirase degetele. Capul îi era lăsat pe spate. Cuta de umbră de sub gura-i deschisă te îndemna să te gândeşti la un strigăt reţinut. Încă doi, trei paşi şovăitor, asta se vedea bine, apoi Klaas avea s-o rupă la fugă, frica avea să-l alunge pe plajă, spre orizontul nepăsător, numai să se afle departe de omul în manta roşie ce sta cu capul în jos. Tabloul se numea „Deodată pe plaje”, cel puţin aşa îi spunea pictorul, dar tot el a dat tabloului, în însemnările sale zilnice, titlul „Frică”: frica avea faţa

fratelui meu. În orice caz, văzute de-aici, aşa trebuie să descriu toate acestea.

A luat oare cunoştinţă de ele postul de poliţie Rugbüll, descoperindu-le rând pe rând? Sau cocoţat pe masa de grădină nu-l observa decât pe pictor, care lucra ciorovăindu-se şi cu îndârjire? Şi de ce n-a intervenit numaidecât – de vreme ce două interdicţii erau îndestulător încălcate – şi a stat mai îndelung decât era necesar în seara vântoasă de toamnă, umbrindu-şi faţa, plin de curiozitate, de parcă aici s-ar fi putut întâmpla mult mai mult decât ceea ce îi era în orice caz destul că aflase. Încă nu-i ajungea ceea ce i se înfăţişase privirilor? Deşi raza de lumină din atelier cădea peste ţinut şi permitea o nedorită orientare vapoarelor, agenţilor şi bombardierelor Blenheim, tata a rămas pe masa de grădină şi l-a urmărit pe pictor la lucru.

Urmărea disputele dintre pictor şi Balthasar, prietenul nevăzut, dar mai competent. Observa rezistenţa pe care trebuia s-o învingă braţul drept al pictorului, ca să se poată mişca. Şi repetările: vedea cum factorul repeta şi adeverea cu corpul tot ceea ce se întâmpla între Klaas şi omul în manta roşie: îndemnul la veselie, frica neaşteptată şi aşa mai departe.

Ceea ce-l pironea cu siguranţă acolo era imposibilitatea de a crede, uimirea insuportabilă iscată de faptul că acest bărbat, născut pe aceleaşi meleaguri şi având de aceea aceleaşi antecedente, nu recunoştea nimic, nicio interdicţie şi niciun ordin. Doar fusese prevenit destul de des. Îi era oare dispreţul mai mare decât grija? Fantezia lui trebuia fireşte să fie suficientă, pentru a-l face să-şi închipuie consecinţele pe care avea să le aibă într-o zi nepăsarea de-acum. Sau era atât de sigur de el, încât nici măcar nu se gândea la consecinţele posibile? Un alt poliţai, de exemplu unul din Husum, ar fi obţinut de la el mai mult?

Pictorul nu părea să simtă vreo bucurie, nu se observa la el nici ceva din satisfacţia tainică pricinuită de încălcarea unei interdicţii. Ceea ce-l preocupa în timpul lucrului erau Balthasar şi conflictul cu culoarea. Se părea că nu se întâmplase decât ceea ce spusese el însuşi din capul locului: anume că nu poţi înceta să pictezi. Sau lucrul lui era totuşi îndreptat personal împotriva postului de poliţie Rugbüll?

Satisfacţie involuntară: asta trebuie să fi fost ceea ce simţea tata stând la postul său de observaţie şi ceea ce explică şi de ce a rămas acolo mai mult decât îşi putea permite din cauza razei de lumină, care se vedea, peste şesul învăluit de întuneric, până departe, poate până la Gatwik sau cam aşa ceva. Încălcările dispoziţiilor în vigoare, care se săvârşeau în faţa ochilor săi, îi procurau o plăcere grea, şi el ar fi putut rezista acolo cine ştie cât, dacă n-ar fi avut deodată impresia că a auzit glasul Dittei: în momentul ăsta s-a dat jos de pe masă. A pus masa de grădină la locul ei, şi-a tras colţurile pelerinei de sub centiron, a azvârlit – aşa îmi zugrăvesc eu lucrurile – o ultimă privire asupra ferestrei luminate şi a bătut la uşa atelierului.

Şi-a repetat bătaia. Probabil că medita la cele ce avea să spună, atunci când i-ar fi deschis Ditte – Ditte cu expresia ei de suferinţă orgolioasă şi cu părul ei cărunt tuns băieţeşte –, dar în aceeaşi clipă uşa a fost smulsă cu violenţă şi în faţa lui a apărut pictorul, care a întrebat fără să se sperie: Ei, ce-i? Postul de

poliţie şi-a justificat apariţia, chemându-l cu un semn afară pe pictor, s-a dus cu el în grădină, i-a arătat scurt lumina, s-a întors apoi tot în tăcere la intrare şi acolo a spus: Trebuie să fac raport, Max.

Fă ceea ce eşti obligat, a spus pictorul şi a adăugat: într-o clipă totul e în ordine, într-o clipă vă asigur întunericul pe care doriţi să-l aveţi. — Raportul trebuie totuşi să-l întocmesc, a spus tata şi l-a urmat pe pictor, a închis el însuşi uşa şi a privit cum pictorul s-a urcat pe un scaun, a ridicat puţin cu o riglă, apoi cu o coadă de mătură ruloul înţepenit şi l-a împins, până când a căzut desfăşurându-se şi a acoperit toată fereastra. S-a dat jos de pe scaun mulţumit, a azvârlit coada de mătură într-un colţ şi şi-a scos dintr-un buzunar al mantalei pipa; mai înainte de a o aprinde, a dat de duşcă un pahar cu ceva alb şi uleios.

Cât mă costă chestia asta? a întrebat pictorul. N-a căpătat niciun răspuns. S-a întors şi l-a văzut pe tata stând în faţa tabloului, care nu era fixat ca „Peisajul cu oameni necunoscuţi" în interiorul dulapului, ci se afla la vedere pe un şevalet. Tata privea tabloul din unghiuri de vedere care i se păreau importante; nu şi-a schimbat totuşi nici piciorul de reazăm, nici distanţa, nu şi-a mişcat nici capul, n-a făcut altceva decât să-şi ducă mâinile la spate: cred că felul lui de a sta acolo era totuşi impunător. Omul în manta roşie executa o şedere în mâini, poate şi un dans pe mâini, fratele meu Klaas se uita la el, se temea şi părea să fie gata de fugă: această stare de lucruri i-a rămas pare-se tăinuită tatei.

Cum vezi, a spus pictorul, am scos aici o chestie veche, o poveste aproape uitată, care desigur că nu vă interesează. Tata a tăcut, dar şi-a întors faţa spre pictor, care a continuat: Pe lucruri de-astea vechi nu puneţi gheara, sau? De asemenea tablouri nu vă pasă, nu-i aşa?

Ai lucrat, Max, a spus postul de poliţie calm, nu e nevoie să ne spunem gogoşi: te-am privit destul de mult. Ţi-ai exercitat profesia, Marx, împotriva interdicţiei. De ce?

Dar astea-s lucruri vechi, a spus pictorul, iar postul de poliţie: Nu, Max, nu, nu sunt lucruri vechi: Klaas, cum stă acolo şi-i e frică – aşa nu poate să stea şi să-i fie frică decât astăzi. Oricine poate să vadă că băiatul nu-i cel de ieri. — Omul în manta roşie, a spus pictorul, ştii tu când l-am făcut? În septembrie treizeci şi nouă. — N-are-a face, a spus tata, de data asta trebuie să dresez procesul-verbal. — Şi îţi dai seama ce făptuieşti? a întrebat pictorul. — Datoria, a spus tata, şi mai multe n-a avut nevoie să spună, ca să schimbe atitudinea pictorului, care până atunci vorbise fără grijă şi oarecum liniştit cu vizitatorul din acea seară, chibzuind poate chiar să-i ofere un pahar de rachiu olandez. Pictorul şi-a scos pipa din gură. A închis ochii. S-a rezemat cu umerii ridicaţi de un dulap, nu şi-a dat nicio osteneală să-şi ascundă expresia de amărăciune şi dispreţ, care se ivea treptat pe faţa lui. Bine, a spus el încet, dacă tu crezi că trebuie să-ţi faci datoria, atunci eu îţi spun contrariul: omul trebuie să facă ceva care încalcă datoria. Datoria, pentru mine, nu e decât o pretenţie ne justificată şi oarbă. Este inevitabil să faci ceva care e împotriva ei.

Ce-nţelegi prin asta? a întrebat tata cu bănuială.

Pictorul a deschis ochii şi s-a dezlipit de dulap. Şi-a pus luleaua pe pervazul ferestrei. A ascultat zgomotele de-afară, unde vântul izbea de jgheabul acoperişului crengile nucului, apoi a păşit fără vreo iritare vizibilă spre şevalet, a luat jos tabloul, l-a ţinut o clipă la distanţă, l-a apropiat fulgerător de corp, mâinile-i puternice, experimentate, s-au atins la marginea tabloului, au şovăit, voiau şi totodată nu voiau, mâinile lui puternice s-au repezit dintr-o dată în sus şi s-au despărţit, iar prin această mişcare în sus tabloul s-a sfâşiat. Ruptura l-a despărţit pe Klaas de omul în manta roşie şi i-a îndepărtat motivul fricii. Max Ludwig Nansen a pus cele două părţi una peste alta, nu, asta nu-i adevărat, mai întâi l-a făcut bucăţi pe omul în manta roşie şi a azvârlit peticele luminoase pe podea, apoi s-a ocupat de fratele meu şi a rupt portretul fricii în bucăţi inegale, cam de mărimea unui pachet de ţigări, a aşezat bucăţile una peste alta, s-a dus la tata şi i le-a dat cu vorbele: Uite, ai ceva de luat cu tine, v-am scutit de osteneală.

Tata n-a protestat, nu l-a împiedicat pe pictor, n-a rostit, din câte am auzit, niciun cuvânt de prevenire.

A urmărit cu privirea, atent, doar atent, distrugerea tabloului, iar după ce pictorul i-a dat peticele, şi-a deschis geanta de piele atârnată de centiron şi a înghesuit în ea resturile tabloului, cu o mână indiferentă; a adunat cu grijă şi bucăţile de pe podea, iar ceea ce n-a mai putut înghiţi geanta de piele şi-a vârât în buzunarul larg al vestonului.

Satisfăcut? a întrebat pictorul, acum eşti satisfăcut? Şi numaidecât, ca şi când i-ar fi părut rău de ceea ce tocmai făcuse: Nu, asta trebuie să se lase în seama voastră, n-ar trebui să vi se răpească plăcerea de a distruge. N-ar fi trebuit să fac aşa ceva, nu. — Te-ai fi putut scuti de toate astea, a spus tata, iar pictorul: Tocmai, că aşa sunt eu, nu mă pot scuti de nimic. Trebuie să caut întotdeauna unde începe durerea; aşa suntem noi, ăştia din Glüserup. — Tu eşti aşa, a spus tata, numai tu. Există alţii, mulţi alţii, care se supun ordinii generale – tu ai nevoie de ordinea ta personală.

Ordinea asta a mea, a spus pictorul, o să dureze şi după ce voi cu toţii veţi fi dispărut. Aşa vorbeşti tu, a spus tata, aşa eşti tu, dar aşteaptă: mulţi s-au schimbat până acuma, iar tu, ai să te schimbi şi tu într-o zi.

S-au privit unul pe altul. S-a auzit o uşă şi un pas de cizme ţintuite, iar mai înainte de a se arăta la vedere, Jutta a strigat: Unchiule Max, eşti aici, unchiule Max? Pictorul n-a răspuns. A lăsat-o să se apropie târşindu-şi cizmele militare grele, iar când a ajuns în faţa lui, în rochie subţire şi cu pielea aspră de frig, dar zâmbind, a privit-o cercetător şi a clătinat cu reproş din cap. Picioarele subţiri. Braţele slabe cu puf roşietic. Chipul osos, batjocoritor. Incisivii puternici. Jutta şi-a adunat pânza rochiei, a prins-o ca în cleşte între pulpe, ca să arate cât loc îi mai rămânea în cizme. Apoi a spus: Voiam să te iau, te aşteptăm. Pictorul şi-a băgat amândouă mâinile în buzunarele mantalei, ca şi când s-ar fi temut ca vreuna dintre mâini să n-o pornească razna. S-a ferit şi s-o privească pe Jutta, care s-a atârnat de el, trăgându-l şi apăsându-i un braţ pe

sânii ei mici şi tari. Cu o smucitură, pictorul s-a eliberat.

A zis: Mai târziu, vin mai târziu. Spune-le că am o vizită.

Noi am terminat, a spus tata, din partea mea totul e clar. Dar eu mai am ceva de spus, a spus pictorul şi i-a făcut semn Juttei să dispară. I-a făcut semn cu asprime, s-a îndreptat cu paşi iuţi spre ea, ca şi când ar fi vrut s-o împingă afară, iar când fata s-a pus în sfârşit în mişcare, târşâindu-şi cizmele, cu picioarele îndepărtate, vâslind cu braţele subţiri, a urmat-o până la uşă şi, după ce ea a dispărut, a închis uşa. S-a întors încet, cu umerii căzuţi, s-a aşezat pe o ladă, a rămas un răstimp cu capul plecat. Tata stătea în faţa şevaletului gol, sub lumina de lucru, care-i imprima umbre aspre; era gata de plecare.

Jens, a spus pictorul, ascultă, ascultă-mă pentru ultima oară. Noi doi trebuie totuşi să putem sta de vorbă. Doar ne cunoaştem de destulă vreme. Îmi dau seama că tu nu poţi fi neutru, eu de asemenea nu pot să fiu neutru. Fiecare are misiunea lui. Dar să prevedem – totuşi până acum am putut prevedea mereu unde duce un lucru. Chiar dacă noi doi ne-am schimbat, de-atâta tot ne putem da seama: ce sfârşit vor avea toate astea. Hai să uităm ce-a fost până acum. Hai să ne gândim la ceea ce va fi peste doi, trei ani, poate chiar mai curând. Dacă suntem datori ceva, apoi asta este: să prevedem. Ştiu, cine s-a legat, acela e deosebit de vulnerabil, iar noi doi suntem legaţi. Dar n-am putea să ne lepădăm de toate o vreme? Cine ne sileşte să luăm hotărâri definitive? Stai jos. Aş vrea să-ţi fac o propunere.

Max Ludwig Nansen şi-a ridicat faţa, s-a sculat de pe ladă şi s-a aşezat îndată la loc, după ce şi-a dat seama într-o clipită că postul de poliţie nu e dispus să-i accepte propunerea, indiferent în ce va fi constat. Refuz, ăsta era singurul lucru pe care-l exprima prin atitudinea lui, poate dorinţa de a pleca – acum, pentru că dinspre partea lui terminase. Cu această privire goală venită de departe, care trecea prin toate fără a se opri, s-a uitat la pictor şi a ridicat din umeri.

cu această privire de vizionar, care părea că ştie totul sau că ştie totuşi mai bine. Pictorul şi-a împreunat cu resemnare mâinile, capul i se clătina încolo şi-ncoace. Ochii lui cenuşii păreau mici şi reci. Şi-a dres glasul, pe urmă a spus: Acuma ştim definitiv cum stau lucrurile. Acuma toate drumurile s-au închis. Jens. Trebuia să ştiu la ce să mă aştept din partea voastră.

Cu atât mai bine, a spus tata. Sunt lucruri care nu se uită. — E poate adevărat, a spus pictorul, că noi, cei de aici, nu uităm ce ni s-a făcut. Uităm doar ceea ce nu putem suporta. — Te aşteaptă, a spus tata, iar pictorul: Şi tu voiai să pleci.

S-au îndreptat în tăcere spre uşă, trecând pe lângă dulapuri şi nişe, pe lângă grelele buchete, de toamnă, care stăteau pe podele în vaze şi găleţi. Nicio culoare nu e neutră, spusese odată Nansen. Au trecut pe lângă masa cea lungă pentru ceramică, pe lângă discul rotativ zgâriat, pe care o pereche goală, zveltă şi cu privirea ridicată cam prea în sus, era eliberată din lut. La despărţire nu şi-au dat mâna. Pictorul a deschis, iar tata a părăsit atelierul fără să salute si doar s-a mai întors o dată scurt, înainte ca uşa să se închidă. Ai să

auzi de mine, a spus, iar pictorul: Ştiu.

Apoi tata s-a aflat afară singur cu prada lui, în agitata seară de toamnă, în întunericul regulamentar, de care trebuia să se îngrijească, nu cel din urmă, el însuşi, a pornit cu paşi ţepeni şi cu pelerina fluturând prin curtea de la Bleekenwarf, a trecut de iaz, de grajdul nefolosit şi de şopron, iar în camera obscură a capului său, aş spune, developa în acelaşi timp o altă imagine a fermei de la Bleekenwarf.

Putea să distingă el acolo ceea ce în exterior îi rămânea ascuns? îl cred în stare să-şi fi făcut o imagine, în care a descoperit mai mult decât arinii, merii, gardurile vii de păducel şi clădirile lungi, joase şi parcă odihnindu-se ghemuite în ele însele. La vederea fermei zăvorite a apărut în mintea lui o alta: cu acoperişurile retezate, cu zidurile şi cu pereţii deschişi, şi-a confecţionat un Bleekenwarf exemplar, care-i îngăduia să privească nestingherit, iar în vreme ce străbatea curtea, mă gândesc, se vedea pe el însuşi mergând prin curte, şi nu numai asta: poate că vedea în odăile retezate, observa cum Ditte şi Teo Busbeck saltă capul, fiindcă li s-a părut că l-au auzit pe el, o vedea poate pe Jutta cum pune masa, călcând cu cizmele ei militare lăbărţate, îl zărea fireşte chiar şi pe Jobst, care încerca să prindă în pod cucuveaua ce-şi avea sălaşul printre grinzi, iar totodată şi pe lângă asta se vedea mereu pe el însuşi, călcând cu paşi rigizi de-a lungul frontului casei cu nenumărate ferestre: Care era aici imaginea reală? Care copia? Cum se poate tălmăci faptul că deodată s-a oprit locului, şi-a scos lampa de buzunar, a aprins-o şi a stins-o de probă, iar apoi şi-a continuat drumul nu în direcţia porţii batante, ci spre aripa stângă a locuinţei? Ce imagine l-a îndemnat la asta? Avea să găsească în acel Bleekenwarf exterior ceea ce descoperise, pare-se, în cel lăuntric?

Vântul răsucea frunzele în vârtej, încreţea oglinda iazului, cerceta urlând intervalele dintre trunchiurile tăiate şi stivuite. Tata s-a dus până la pompă, acolo a cotit şi s-a aflat numaidecât la fereastra din colţ. A ridicat lampa de buzunar, al cărei ochi rotund era lipit cu bandă izolatoare neagră în aşa fel, încât azvârâea doar o fişie îngustă de lumină. Lumina a dat de un rulou de camuflaj coborât; aşadar, la fereastra următoare. A lăsat fâşia îngustă de lumină să spioneze pe seama ei, a lăsat-o să se plimbe, începând de la uşa ce se afla faţă în faţă cu fereastra, de-a lungul peretelui peste un lavoar de modă veche cu trei picioare, peste o oglindă aproape oarbă, peste o stivă de cutii de carton, peste un fotoliu spintecat, peste o comodă cafenie monstruoasă, peste un calendar, care afirma că e întâi august nouă sute patru.

Camera următoare era goală. Şi cealaltă. Tencuiala plesnită lăsa să se vadă în câteva locuri bucăţi de rogojină izolatoare. Apoi fâşia de lumină a clipit într-un dormitor plin de praf, a pipăit priciul, a alunecat peste haine decolorate şi cămăşi de noapte umede, îngălbenite, puse pe umeraşe de sârmă agăţate de perete. Ca peste tot, pe un taburet de la căpătâi se găsea o scufie de noapte. Papuci de casă scâlciaţi, o oală de noapte grosolană, cu pete metalice albăstrui, care aminteau de loviturile unei catapulte. Mai departe de-a lungul

frontului cu ferestre: ce-i asta?

În mijlocul unei camere se afla o masă, iar pe masă un cufundac părea că stă de vorbă cu o perie de haine. Cine împăiase pasărea? Cine voise s-o perie şi plecase, părăsindu-şi lucrul, fără să se mai întoarcă vreodată? Îmi imaginez cum bărbatul acela slab, cu faţa îngustă, cu nasul lung şi drept, care-mi amintea el însuşi uneori o pasăre de apă, şi-a îndreptat fâşia de lumină a lămpii de buzunar spre cufundac şi a făcut să-i scânteieze ochii artificiali, mai înainte ca, stăpânit şi mânat de cele văzute, să-şi continue netulburat drumul, ca să cerceteze cameră cu cameră, să lumineze pereţii şi mobilele şi nişele, până când a ajuns la camera de baie neterminată. Saltelele pătate pe podea. Scara dublă. O movilă de tencuială, de cute, mucuri de ţigări, aşchii de ţeavă de plumb. O jachetă prăpădită cu un desen în colţuri. Un bec electric fără abajur. Spera să găsească mai mult? Sau ştia mai multe decât ne închipuiam noi?

Cu ajutorul fâşiei înguste de lumină, tata a cercetat camera de baie lăsată în părăsire. Nu i-ar fi păsat, sau i-ar fi păsat prea puţin, dacă Ditte sau pictorul l-ar fi surprins acolo, vremea în care ar fi trebuit să se scuze pentru aşa ceva trecuse de mult. S-a aruncat aşadar asupra camerei de baie, cu o răbdare îndărătnică, aş zice, cu o grijă, care arăta prin ea însăşi că se socotea ajuns aproape de ţel. A băgat de seamă că becul electric se leagănă domol încolo şi-ncoace. A văzut o farfurie cu resturi de mâncare şi, cum am auzit mai târziu, a văzut lângă căpătâiul patului gulerul alb detaşabil al unui veston de uniformă. Fâşia de lumină s-a odihnit pe gulerul alb, a alunecat peste farfurie, a urmărit pendulând becul. Postul de poliţie a stins lampa de buzunar, a tras cu urechea, s-a lipit cu umărul de zid şi a auzit mai mult decât ar fi vrut să audă.

Cine stă pe la noi cu urechile ciulite toamna, pe seară, în bătaia vântului, aude întotdeauna mai multe decât se aşteptase sau de câte îi pot folosi: în tufele gardurilor vii se desfăşoară o pălăvrăgeală necontenită, în aer ia fiinţă un şantier fantastic, iar acela care urmăreşte să audă voci sau uşi trântite, acela e bine răsplătit.

Ascultând atent lângă fereastră, tata a auzit prea mulţi paşi, prea multe voci, de repetate ori a îndreptat prin surprindere raza lămpii de buzunar în camera de baie, se credea mereu păcălit, în cele din urma şi-a prins într-un nasture de la piept lampa de buzunar şi s-a dus la bicicletă.

Ne putem închipui liniştiţi că s-a întors la bicicletă uşurat, nu mulţumit, însă uşurat, şi că în timp ce pleca spre casă s-a ferit să ţină sub ochi pluta grea, ancorată în întuneric, a fermei Bleekenwarf. Avea de altfel destul roşu pe alb şi verde pe alb în buzunar, se îngrijise să se facă întuneric, se convinsese de ceea ce ştia sau bănuia, aşa că poate pedala straşnic la vale spre dig, în bura sărată, cu câştigul pe care i-l adusese suspiciunea lui profesională. Se poate ca încă pe drum să se fi gândit cum să-şi formuleze raportul, dar poate că se gândea doar la felul de mâncare preferat, pe care îl prepara Hilke în bucătărie: heringi prăjiţi, cu salată de cartofi. În orice caz, eram cu toţii în bucătăria plină de fum când a intrat în casă şi şi-a atârnat pelerina şi chipiul în vestiar, apoi a

venit la noi frecându-şi mâinile. Ei? Putem să mâncăm? — Da.

Am fost cel dintâi care m-am aşezat la masă, în timp ce mama punea tacâmurile, iar Hilke stătea lângă plită cu ochii înlăcrimaţi şi topea în tigaie grăsimea care trosnea şi pocnea. Grăsimea împroşca picături fierbinţi, exploda, făcea spumă şi arunca douăzeci de mii de băşicuţe, iar Hilke punea în lichidul clocotitor heringii decapitaţi şi tăvăliţi în făină.

Intrând, tata ne-a salutat, n-a luat în seamă că nu i-a răspuns nimeni. 'Nă seara la toată lumea, a spus el, m-a bătut pe umăr, s-a dus la plită, s-a uitat, dând din cap, cum Hilke pescuia din tigaie heringii prăjiţi bine, ca să fie crocanţi, îi aşeza în straturi pe un platou, îşi ştergea cu dosul mâinii ochii şi punea numaidecât în tigaie alţi heringi albi de făină, din care pricină grăsimea sfârâia şi împroşca.

Tata mi-a făcut un semn şi şi-a frecat cu un exagerat gest de plăcere burta; apoi şi-a descătărămat centironul cu pistol şi geantă de serviciu, l-a pus pe dulapul de bucătărie şi s-a aşezat pe scaun lângă mine. Galbeni şi bruni şi strălucind de grăsime, heringii prăjiţi se îngrămădeau pe platou, cu cozile sfărâmicioase şi înconvoiate, iar când, aici, în celula mea bine aerisită, mă gândesc la toate astea simt acelaşi miros aspru şi înghit în sec şi mă pomenesc chiar şi cu nevoia inevitabilă de a tuşi.

În timp ce prăjea heringii, Hilke purta un halat închis până la gât, ca să-şi ferească bluza costumului popular, care în loc de nasturi avea monede, părul ei lung şi viguros îi era legat pe ceafă cu o fundă. În picioare purta ciorapi de lână lungi până la genunchi, la încheietura mâinii i se bălăbănea un lănţişor argintat, pe care Addi i-l trimisese pe neaşteptate de la Rotterdam, unde ajunsese cu formaţiile artistice care distrau trupele. Ori de câte ori pescuia cu succes câţiva heringi din grăsimea clocotitoare, Hilke îşi sufla din obraz, cu buza de jos scoasă în afară, o şuviţă de păr, se întorcea spre noi şi ne zâmbea acru prin aburul muşcător.

În sfârşit, mama a adus la masă heringii şi castronul cu salată de cartofi cam sticloasă, împreună cu felii de mere, iar după ce ne-am apucat de mâini şi am scandat în şoaptă Pof-tă-bu-nă – ceea ce făceam doar când era Hilke acasă –, am început să mâncam. Unul după altul ne-am luat câte o porţie de salată de cartofi, scormonind în castronul cafeniu, am pescuit heringii de pe platou. O apăsare cu furculiţa era suficientă ca să desprindem fileul, o înţepătură cu dinţii furculiţei, ca să scoatem oasele mari: n-am avut nevoie să fac cine ştie ce efort, ca să păstrez şi să măresc avansul de doi heringi, pe care-l câştigasem faţă de Hilke, numai pe tata nu-l puteam întrece. Postul de poliţie Rugbüll avea o metodă proprie de a scoate oasele mari, pe urmă prindea îndată o jumătate de peşte în furculiţă şi şi-o vâra în gură, fără să şuiere sau să sufle, iar mie nu-mi rămânea altceva de făcut decât să văd necăjit cum creşte mormanul de oase pe marginea farfuriei lui. Când aveam la masă heringi prăjiţi, tata semăna cu Per Arne Schessel, cel mai lacom mâncău pe care l-am văzut, deşi trebuie să spun în favoarea tatei că el lăsa să-ţi dai seama într-o mai mare măsură decât morocănosul etnograf de căldura, binefacerea, plăcerea însoţită

de suspine, a mâncatului. Mi-era pur şi simplu cu neputinţă să îngrămădesc pe marginea farfuriei mele atâtea oase ca el, dar pe Hilke şi pe mama le întreceam fără osteneală.

În bucătărie se auzea un continuu ronţăit, mestecat şi înghiţit, turnul heringilor scădea, salata de cartofi înfăţişa pâinii, grote şi stânci, eu şi începusem să simt o oboseală călduţă, o istovire plină de satisfacţie, când, deodată, Hilke a descoperit bucata de hârtie colorată în roşu aprins, care se iţea dintr-un buzunar al vestonului tatei. A tras-o în întregime afară, a ţinut-o în palmă, privind întrebător peste masă, a pus-o lângă ea, fiindcă niciunul dintre noi n-a zis nimic, şi s-a adresat tatei: Ce-oi fi având tu în buzunar.

Tata s-a întins, mut, peste masă, a tras spre el peticul roşu şi l-a băgat din nou în buzunar. E desigur ceva secret, a spus Hilke, iar tata, vorbind cu capul plecat spre farfuria lui: De-am putea găsi destui heringi pe vremea asta, de-am putea. — Cum o duce Max cu sănătatea, a întrebat brusc mama. Trebuie că-i sănătos, a spus tata şi, în timp ce spinteca un hering dintr-o singură smucitură cu dinţii furculiţei, a spus: Acuma am ajuns în situaţia că nu mai pot fi mărinimos. Dar el singur a vrut-o. — Doctorul Busbeck ăsta, a spus mama, poate că Max ar fi altfel, dacă Busbeck ăsta n-ar avea o asemenea influenţă asupra lui. Nu se ştie nimic despre el. N-are nicăieri vreun rost. Un vânturălume, un ţigan mai acătării. De muncit, nu munceşte. — Nu, a spus tata, contra lui Busbeck nu există nimic, iar ceea ce face Max, o face după capul lui. Max ăsta crede că n-are nicio datorie faţă de nimeni. Legi, crede el, dispoziţii: astea-s pentru alţii, numai pentru el nu. Acuma am ajuns în situaţia că nu mai pot să închid ochii. După părerea mea, o prietenie nu-i un ausvais pentru orice.

Mama a încetat să mănânce. S-a sprijinit cu coatele pe masă. Privind cărarea precis trasata din părul tatei, a spus textual: Câteodată mă gândesc că Max ar trebui să se bucure din cauza interdicţiei. Când te uiţi ce fel de oameni pictează: chipurile alea verzi, ochii de mongol, trupurile alea pocite, tot aerul ăsta străin: când îi pictează, pictează boala. Un chip german, aşa ceva nu vezi la el. Mai înainte – da. Dar azi? Febră, la asta te gândeşti, totul e făcut în febră. — Dar în străinătate are căutare, a spus tata, acolo înseamnă ceva.

— Fiindcă ei înşişi sunt bolnavi, a spus mama, de-aia se înconjoară şi cu tablouri bolnave. Priveşte numai gurile oamenilor lui, sunt strâmbe şi negre, ori strigă, ori lălăie, o vorbă chibzuită nu iese din gurile astea, cel puţin nu o vorbă germană. Mă întreb uneori ce limbă or fi vorbind oamenii ăştia.

În orice caz, germana nu, a spus tata, ai dreptate.

— Busbeck trebuie să fie, a spus mama, el l-a adus în halul ăsta pe Max: ca să placă în străinătate, l-a convins să zugrăvească tot aerul străin şi bolnav, chipurile verzi, gurile căscate, trupurile astea ciudate. Max ar trebui să se bucure de interdicţie, fiindcă îl ajută să redevină el însuşi. Să se întoarcă la felul nostru de a fi. Tata a împins la o parte farfuria şi s-a şters la gură. Hilke s-a sculat de pe scaun şi a cărat toate farfuriile pe plită, a adus nişte castronaşe cu magiun de mere şi ni le-a pus dinainte. De data asta va trebui să primească

un bileţel, ca să-l ţină minte, a spus tata, iar mama: Când te gândesti cât îi sunt de dragi Dittei banii – pe ea o amendă ar atinge-o cel mai tare. — Raportez la Husum, a spus tata, nu la Berlin. Să scormonească ăia din Husum ceva pentru Max. A început să mănânce cu lingura magiunul de mere, l-a lăudat, a lăsat un rest şi pentru mine şi a spus: încălcarea ordonanţei cu privire la camuflaj şi nerespectarea interdicţiei de a picta – asta nu-i glumă.

Mi-a împins castronaşul lui. S-a rezemat de speteaza scaunului, şi-a trecut limba de-a lungul şirului de dinţi, a sorbit zgomotos, a plescăit, şi-a dres glasul. Un castronaş cu magiun cafeniu de mere a alunecat spre mine şi dinspre mama. De data asta n-a putut să mă ducă de nas, a spus tata şi a scos din buzunar câteva petice roşii şi albe cu verde. A pus peticele în faţa lui pe masă, ca la un joc de cărţi, le-a sucit şi răsucit, dar nu ieşea nimic, nu voiau să se potrivească. Tu? a întrebat mama speriată, tu ai făcut asta? Postul de poliţie a clătinat din cap cu un aer de superioritate, iar vocea lui, ca să mă exprim astfel, nu era lipsită de admiraţie, atunci când a spus: El însuşi. L-am încolţit. N-avea cum să scape. El însuşi a rupt tabloul. Dar n-o să-i fie de niciun folos. — Propriul lui tablou? a întrebat mama. — Ce reprezenta? a întrebat Hilke. — Pot să iau bucăţelele astea? am întrebat eu.

Tata a schiţat o mişcare, prin care respingea toate trei întrebările, s-a sculat în picioare, s-a întins, şi-a luat de pe dulapul de bucătărie geanta şi, după ce a deschis-o, a scuturat-o pur şi simplu şi a jucat rolul babei Dochia – făcând să ningă cu fulgi de nea verzi, albi şi albaştri, deasupra mesei s-a dezlănţuit un viscol de fulgi greoi, dar luminoşi, ningea pe magiunul meu de mere, peticele căzeau ameţite pe podea, fluturau până la uşă. Apoi şi-a golit şi buzunarul vestonului, dar n-a lăsat bucăţelele de hârtie să cadă pe jos, ci a trântit un pacheţel după altul pe scândura mesei şi a spus: Astea le anexez la raport, le trimit ca dovadă. — Am să le sortez, am spus eu, am să le sortez şi am să le potrivesc. Nu-i nevoie, a spus tata, poţi să te scuteşti de treaba asta. Peticele sunt suficiente. — Dar aş vrea să le sortez, am spus eu.

Bătăi. Am ascultat; de-afară cineva bătea la uşă. Tata mi-a făcut un semn rapid să strâng de pe masă resturile tabloului, să le pun undeva, oriunde, numai masa să fie curată, fiindcă avea vădit o anumită bănuială, părea să fie foarte sigur şi de persoana care se afla acum afară şi bătea la uşă, prea sigur chiar – ceea ce a făcut să i se vadă dezamăgirea, când a dat la uşă de Hinnerk Timmsen, l-a salutat şi l-a lăsat să intre. Au început să discute pe culoar, în timp ce noi şedeam în bucătărie încremeniţi şi ascultam. Pragul uşii tăia lumina, care-l ajungea doar pe tata, nu şi pe Timmsen. S-a auzit în aer un zgomot suspect de motoare. De pe veranda „Priveliştii estuarului” --- De odată a coborât din nori un cvadrimotor, mereu mai jos --- Dintr-un motor ţâşneau flăcări, în vreme ce avionul însuşi --- afară pe mare s-a --- în cele din urmă a luat foc şi un al doilea, deasupra mării, da --- explozia l-ar fi sculat din somn pe oricine --- O paraşută plutea în jos cu siguranţă spre estuar nu se vede nimic --- nu, dar paraşuta.

Din întuneric, invizibil pentru noi, Hinnerk Timmsen raporta evenimentul,

a adăugat: Americani, presupun, americani, iar pe chipul uscat al tatei se repeta întâmplarea şi nu numai asta: pe chipul lui se oglindea limpede chiar în acea clipă hotărârea de a se ocupa de treaba asta temeinic, de a o dovedi şi confirma, deoarece dădea din cap cu gravitate, şi-a luat îndată chipiul şi pelerina din vestiar, ne-a strigat: Centironul, a smuls din mâna Hilkei centironul cu pistol, l-a încătărămat şi şi-a potrivit pistolul pe şold, a ajuns din doi paşi la uşa dinspre curte, s-a mai întors o dată din doi paşi, doar ca să spună: Ei, cu bine, apoi l-a urmat pe cârciumar, care se şi afla în curte, care şi indica o direcţie.

Nu m-am luat după ei, deşi de data asta tare aş fi vrut s-o fac. Aveam în poală peticele tabloului, pe care le-am vârât acum cu grijă sub pulover. Le-am presat între pulover şi cămaşă, m-am lăsat să alunec sub masă şi fiindcă nimeni n-a strigat la mine, am adunat bucăţelele căzute pe duşumea. Le-am adunat dintre tălpile Hilkei, de lângă laviţa de la fereastră, de sub scaunul mamei, le-am adunat şi de lângă dulapul de bucătărie, până când am avut tot tabloul sau doar resturile tabloului sub puloverul care acum nu mai stătea neted, ci se umfla şi făcea burtă. Cu mâinile împreunate pe pântece, m-am oprit în faţa dulapului de bucătărie. Hilke şi mama şedeau tăcute una în faţa celeilalte, probabil trăgând cu urechea la zgomotele de-afară. În văzduh se auzea un huruit de motor, îndepărtat, melodios, care-a fost brusc acoperit de deşteptătorul ce-a dat alarma lângă cutia de pâine şi, dănţuind pe picioarele lui scurte de oţel, s-a întors cu o sută optzeci de grade, ca să le arate ora, spre oasele de peşte supte şi curăţate de pe plită.

Ce era cu arsurile de stomac? Aşteptam arsurile care s-o facă pe mama să se ducă la chiuvetă, să deschidă robinetul şi, în timp ce apa curgea, să aducă paharul şi pliculeţul de prafuri, să umple paharul, să rupă pliculeţul şi să-l golească în pahar, în sfârşit să bea stând lângă masă. Niciodată nu mai aşteptasem cu atâta nerăbdare arsurile, fiindcă voiam să mă folosesc de clipa în care se ocupa de arsurile ei, ca să dispar, fără să mi se pună întrebări, fără să fiu mustrat, sfătuit. Arsurile păreau să întârzie, poate că heringii prăjiţi le înlăturaseră cu totul. Atunci am încercat o metodă nouă, îndrăzneaţă, m-am dus pur şi simplu spre cele două femei, le-am spus: Mai am o treabă de făcut, la care Hilke a râs, mama s-a întors înveselită, iar mai înainte ca ea să poată spune ceva, mă şi aflam afară, pe scară, în odaia mea.

M-au strigat? Nu m-au strigat. M-am apropiat de masa acoperită cu hărţi maritime albastre, pe care pluteau cenuşiile mele flote model, cred că avea loc din nou un Skagerrak, Hipper se desprindea, cu dibăcie tactică şi aşa mai departe, de Jellicoe ce-i era superior –, dar acum nu puteam să dau atenţie la asemenea lucruri, am măturat cu mâneca bătălia, am scos-o pur şi simplu de pe ordinea de zi şi mi-am deschis puloverul peste marea paşnică. Peticele tabloului au nins, căzând pe faţa mării. Roşul punea în evidenţă albastrul. Albul făcea să se răzvrătească verdele, cafeniul se impunea în dauna cenuşiului. Un deget de picior, cafeniu, încovoiat. Un ochi triunghiular, cu privire fixă.

Degete răşchirate. Creasta pestriţă a unui val. Skagerrakul continua totuşi? Peticele erau bine amestecate; mi-am dat seama numaidecât. Am tras cu urechea la cele ce se întâmplau jos, în bucătărie, curgea apa, clincăneau tare vasele, Hilke înlătura energic urmele cinei. Mă lăsau singur, şi am început.

Cu tine, omule în manta roşie, am început să reconstitui tabloul distrus, să răscolesc prin peticele şi bucăţelele neregulate, şi-mi amintesc încă încordarea şi bucuria ce mi-au însoţit căutarea. N-am pornit de la margine, nici din centru; m-am lăsat condus de culori, am aşezat roşul lângă roşu şi verdele lângă verde, încă n-am potrivit bucăţile separate, ci doar le-am grupat, cum am spus, după culori, am împărţit astfel tabloul în fragmente sau, să zicem, capitole, care acum trebuiau puse în ordine.

Recunosc că n-a fost de loc uşor să hotărăsc, de exemplu, că un petic cafeniu aparţine capitolului cafeniu, iar câte un verde a trebuit să-l cercetez de trei ori, mai înainte de a putea să rămână definitiv verde; cel mai mult timp mi l-a luat stabilirea culorilor.

Cât de grăitor se rupe hârtia! Câte comparaţii ar trebui să caut, ca să arăt ce înfăţişau peticele în bogăţia lor de forme. Insula Creta, un vârf de lance, o schelă de acoperiş, un abajur, o căpăţână de varză, o pendulă, cizma Italiei, o scrumbie albastră, o vază de flori: toate astea şi încă multe altele mi le aminteau bucăţile pestriţe cu marginile rupturii scămoşate, pe care le aşezam acuma una lângă alta, le împingeam, le făceam să alunece încolo şi-ncoace.

Cu degetul arătător apăsam peticele pe masă, le aranjam trăgându-le grăbit către presupusele locuri de îmbinare, manevram un iaht negru într-un port, pe care-l închideam cu triunghiul Indiei, alăturând părţi potrivite făceam dintr-un pom roşu cu coroană rotundă mai întâi trupul cabrat al unui cal, apoi un zmeu zburător şi în cele din urmă, îmbinând mereu alte petice şi bucăţi, un clopot roşu, mantaua roşie în formă de clopot. Ce multe posibilităţi se ascundeau într-un tablou! Ce multe popasuri existau acolo la început!

Ce făcea omul în manta roşie? De ce purta şi legăna plaja pe mâini, în vreme ce picioarele de cobold se întindeau în aer fără să se sprijine pe ceva? Putea oare să chicotească sub povara aceea cenuşie? Am manevrat mai departe cu părţi de picioare, cu degete răşchirate, cu un corp greoi verde-alb, am căutat o faţă pentru o gură mărită din cauza unei fâşii de umbră şi am găsit – împingând, probând – indicaţii că pe-acolo pe undeva e Klaas, am adăugat triunghiuri şi bucăţi romboidale şi l-am făcut pe fratele meu să semene din ce în ce mai mult cu el însuşi, până când i-am văzut în sfârşit gata de fugă: Klaas, nu o reproducere, ci o expresie a fricii.

Aşa i-am reconstituit, aşa i-am eliberat pe fratele meu şi pe omul în manta roşie: i-am aşezat şi i-am ghicit din petice. Erau acolo, dar nu voiau să se potrivească unul cu altul. Aceaşi plajă cenuşie ca nisipul, peste care fratele meu voia să fugă, era ridicată în mâini de omul în manta roşie: erau oare două plaje? Lipsea cumva vreun pod? Nu combinasem totuşi tabloul aşa cum trebuia? Ocolind masa, adăugind într-o doară petice ici şi colo, am căutat să aflu raportul dintre cei doi bărbaţi, iar pentru că prim-planul nu voia să-mi

destăinuie nimic, m-am orientat după fundal, după Marea Nordului, apăsată de iarnă, neagră. Din negreala mării, un val bătând în verde albăstrui se rostogolea spre plajă, putea fi recunoscut între şi în spatele celor doi bărbaţi, era un val lat, mai curând lânced, căruia i-am lăsat acum rolul principal de a face legătura: fără să mă preocup de felul cum se situează cele două figuri una faţă de alta, am întregit valul cel lat şi i-am îngăduit să se rostogolească printre ele, operaţie în cursul căreia am fost obligat să-l întorc pe omul în manta roşie, să-l pun să stea cu capul în jos. Acum a ieşit la iveală că plaja, peste care voia s-o ia la fugă fratele meu, şi plaja, pe care o ridica în mâini bătrânul, se potriveau una cu alta. Acum a ieşit la iveală că orizontul cel scund era orizontul amândurora şi se continua perfect, a ieşit la iveală că frica fratelui meu, care dădea să fugă din scenă, avea un motiv direct: omul în manta roşie, bărbatul acela slab, încovoiat, care-şi batea joc de gravitaţie. Nu mai rămăsese niciun petic.

În loc s-o chemi pe Hilke sau pe mama şi să le arăt ce fusese ascuns în bucăţelele de hârtie, pe care le capturase tata, m-am dus la uşă şi am încuiat-o. Apoi am căutat o planşă potrivită, n-am găsit niciuna, am descoperit sub pat doar un rulou de camuflaj vechi, uzat. Am întins ruloul pe podea şi, ca să nu se înfăşoare la loc, am aşezat pe fiecare capăt câte un scaun, îngreunând şi scaunele mai ales cu cărţi de poveşti trecute la reformă. Din cutia de cuburi „Micul tâmplar” am scos tubul cu pastă universală de lipit, am îngenuncheat în faţa ruloului, am apăsat tubul scoţând din el un vierme de culoarea mierii şi, cu ajutorul deschizăturii tubului, am întins lipiciul gros pe rulou. Am întins lipiciul în spirale, în ghirlande, se usca pare-se repede. După ce am pregătit astfel hârtia de camuflaj neagră la origine, acum albicioasă de bătrineţe, am luat de pe masă peticele puse în ordine şi le-am lipit cu grijă una lângă alta, procedând sistematic, aşezându-le după o anumită schemă, fără să pot evita ca marginile scămoşate ale rupturilor să se înnegrească şi să formeze, pe tabloul ce lua din nou fiinţă, un model din vinişoare, o ţesătură care înfăţişa şi avea să păstreze pentru totdeauna formele distrugerii. Începând din dreapta sus, am reconstituit cerul, Maree Nordului, l-am reconstituit pe Klaas, iar în cele din urmă pe tine, omule în manta roşie, pe tine, cu şiretenia ta bătrânească şi cu zâmbetul tău încremenit.

Am dat la o parte un scaun: ruloul s-a repezit în viteză, făcându-se sul, spre capătul celălalt. Ruloul a închis în el tabloul. L-am împins cu atenţie sub pat.

Acuma cutia de culori, m-am gândit, acuma blocul de desen, laviţa de la fereastră e destul de mare, dacă ridic strapontinele laterale, acuma trebuie să meargă repede, de fapt ar fi trebuit să procedez invers. Mă mai văd şi astăzi cu blocul de desen şi cutia de culori lângă laviţă, mă văd cum îngenunchez înarmat cu pensula cea mai lată, aplicând pe blocul de desen lovituri puternice cu roşu, pe care-l întindeam formând nişte limbi de flăcări, aud zgomotul produs când desprinzi o coală, mă văd azvârlind un brun întunecat şi la fel ca atunci las încă o dată să curgă unul în altul albul şi verdele. Am pus pe hârtie toate culorile tabloului, am acoperit trei sau patru foi din blocul meu de desen.

Am vânturat foile. Am suflat pe ele. Am plimbat în cercuri înguste peste coli lampa cilindrică de buzunar şi am urmărit cum culoarea se usucă, pătrunde în hârtie, apoi am pus de-o parte blocul de desen şi cutia de culori, am pus foile colorate, doar colorate, pe masă şi le-am rupt.

Cu grijă am făcut foile fărâme, le-am rupt mai întâi în dreptunghiuri aproape regulate, am luat dreptunghiurile unul câte unul şi le-am sfâşiat în colţuri, arcuri de cerc, zimţi frumoşi de fierăstrău, am pus peticele de forme foarte diferite unul peste altul şi le-am dat drumul să plouă pe masă, pe hărţile maritime, astfel că s-au amestecat mulţumitor. Paşi. Un dreptunghi după altul cădeau ca o ninsoare, fulgii de zăpadă formau troiene. Din prudenţă, ca să nu dau impresia de ceva desăvârşit, am îndesat câţiva fulgi în buzunar. Cu degetele îndoite am greblat mormanele, le-am amestecat încă o dată, am iscat un mic viscol după tipic, azvârlind în sus, dar nu prea sus peticele de hârtie. Paşi. Un strigăt: Siggi! M-am repezit la uşa, am descuiat-o şi m-am întors la masă, începând să împing şi iar să împing încolo şi-ncoace fărâmele, să aşez una lângă alta bucăţi, care n-aveau nicio legătură între ele, să oftez într-un fel vrednic de crezare, când Hilke a intrat şi a întrebat: Se vede ceva? S-a postat în spatele scaunului meu, s-a uitat la petice şi s-a arătat numaidecât inspirată. Simţul ei neşovăielnic de ordine se şi trezise, m-a dat, ca să zic aşa, ca pe-un neisprăvit la o parte. A spus: Tu nu te pricepi, lasă-mă pe mine. — Nu găsesc decât roşu şi verde, am spus, foc şi apă, iar ea: Las-o pe Hilke să descurce lucrurile.

Niciodată nu s-a putut dezobişnui să mă trateze ca pe fratele ei cel mai mic. A adunat încrezătoare peticele, le-a stivuit pe o carte, a spus: Pe masa de bucătărie merge mai bine şi., apăsând cartea pe pântece, a plecat numaidecât înapoi jos, unde a dat mai întâi drumul la difuzor, ca să asculte un domn care, deşi atmosfera era tulburată de paraziţi, cânta despre farmecele femeilor, descoperite de el. Stăteam cuminte şi îmi imaginam cum începea să sorteze peticele, roşul la roşu, cafeniul la cafeniu. Cu drag femei am sărutat. Unde trebuie pus albul? La ce slujeşte verdele? Îmi imaginam cum încerca să potrivească bucăţile rupte cu dibăcie, cum privea chibzuind rezultatul, împrăştia totul şi o lua încă o dată de la început, fără ca socoteala să ajungă la vreun capăt. De voie nu le-am întrebat. Îmi imaginam că, la fel cu Hilke, alţii vor sta şi ei să dea de capăt tabloului, la Husum, poate chiar la Berlin vor cerne bucăţile de hârtie trimise ca dovadă de tata, le vor aranja pe o masă şi vor încerca să facă din ele un întreg, ca într-un joc de ilustraţii decupate, iară şi iară şi mereu mai enervaţi, până când cineva, arătând că bucăţile sunt fără cap şi fără coadă, mulţumindu-se cu bucăţile fără cap şi coadă, vor trece pur şi simplu opera mea la dosar.

Deocamdată, Hiike era foarte ocupată. Sorta bucăţile, acompania melodia fluierând încet, relua ici, colo şi textul. Am tras din nou ruloul de camuflaj de sub pat, am ieşit pe coridor – de voie nu le-am întrebat – m-am lipit de perete şi tocmai mă strecurăm pe scară în jos, când cântăreţul ce cunoştea atât de bine femeile a fost întrerupt, ca să se transmită un buletin special, şi a cedat

microfonul fanfarei. Fanfara m-a ajutat să deschid şi să închid neobservat uşa casei. Târând ca pe o aşa-numită rachetă antitanc sulul lăbărţat, cu puterea de a se rula moleşită, am trecut în fugă pe lângă căruţa cea veche, m-am asigurat că nu mă vede nimeni, am sărit peste drumul de cărămizi, m-am rostogolit la vale pe taluz, am alergat încovoiat până la stăvilar şi m-am asigurat încă o dată, în vreme ce vântul şi începuse să împingă ruloul şi să-mi apese şoldurile. Dincolo de stuf, mai neagră decât orizontul, se afla moara mea fără aripi. Am săltat ruloul pe umăr, aşa putea fi cărat cu şi mai multă greutate, l-am luat deci din nou sub brat, iar pe urmă, în timp ce-mi făceam drum anevoie prin brâul de stuf, l-am ţinut vertical apăsat pe piept, în aşa fel încât cineva, care ne-ar fi văzut, ar fi avut impresia că prin stuf alunecă un periscop, că acolo manevrează un submarin în poziţie de tragere, pregătindu-se să torpileze moara.

Pe cupola morii se desprinsese ceva, ceva zăngănea, însă acum nu puteam să iau în seamă asemenea lucruri. Voiam numai să pun în siguranţă ruloul pe care lipisem peticele tabloului, am trecut în fugă pe lângă iazul morii, am urcat drumul pietruit. Aveam de gând să ascund tabloul într-una din vechile lădoaie de făină, pentru o noapte, după care voiam să-l duc sus în ascunzătoarea mea şi să-l fixez alături de pozele cu călăreţi: cu „Deodată pe plajă" mă gândeam să deschid o expoziţie, care – îndrăznesc s-o spun – trebuia să fie dedicată ţinutului natal.

Departe, departe digul şi „Priveliştea estuarului", iar tata, pe undeva în noapte, căutând prin estuar o paraşută, nu era de văzut. Am deschis hâţânând uşa morii, am ascultat atent spre casa scării scufundată în întuneric: se auzeau lunecări repezi, trosnete şi fluierături, eram prevenit şi observat din toate părţile, iar de sus de tot, din cupolă, se repezeau pe deasupra mea fâlfâiri şuierătoare şi se înălţau brusc, ca întotdeauna se sfărâmau cioburi de sticlă, iar din când în când se distingea zgomotul unei macarale invizibile. Nu aveam nevoie de lumină. Pipăind scara, am înaintat spre încăperea morii, m-am ţinut pe stânga, am dat de stâlpul neted, cioplit cu toporul, m-am strecurat mai departe mereu spre stânga, auzeam ceva duruind şi fugind iute ca şoarecii, am luat ruloul într-o mână şi am întins cealaltă mână spre lădoaiele de faină, de unde răzbateau scârţâieli şi zornăituri, am şi atins capacul rece al unui lădoi, dar nu vreau să săr nimic.

Am atins – cum spusei – lădoiul de făină, când deodată un braţ repezit din spate m-a apucat de git gata să mă sugrume, nu cu violenţă, nu cu hotărâre, dar totuşi cu atâta putere, încât am dat drumul ruloului şi am apucat cu amândouă mâinile braţul care mă ţinea ca în cleşte. Poate că am şi strigat. Poate că am încercat şi să muşc braţul. Îmi aduc aminte că materialul pe care-l simţeam apăsându-mi obrazul era ceva aspru. Am izbit cu piciorul în spate, cum am putut, m-am sucit, cât mi-a fost cu putinţă, dar n-am reuşit să mă eliberez. Am rămas astfel oarecum pe loc. Apăsarea nu devenea mai puternică. Deodată a încetat, braţul mi-a dat drumul, şi l-am auzit pe Klaas întrebând: Ce cauţi aici? — Klaas? am întrebat în întuneric, şi încă o dată:

Klaas? — Cară-te, a spus el, şterge-o acasă şi nu te mai arăta niciodată pe-aici. Acuma îi auzeam răsuflarea. Cine ţi-a spus că sunt aici? a întrebat, cine? — Nimeni, am spus, nimeni nu mi-a spus, zău Klaas, am vrut numai să aduc aici tabloul. — El te-a trimis? a întrebat Klaas, iar eu: Nu, serios că nu. Nici nu e acasă, a fost chemat la „Priveliştea estuarului". — Mă caută, a spus Klaas, mereu e pe urmele mele. Ştie că sunt aici. — Doar ţi-am promis, de la mine n-o să scoată nimic. — Azi, a spus Klaas, azi era să mă-nhaţe: a mirosit ceva, crede-mă; cineva l-a pus pe urmele mele. A trebuit să plec de la Bleckenwarf. A fost lângă camera mea. — Te-a văzut? am întrebat, iar Klaas: Nu ştiu, când mi-a luminat camera, mă vârâsem sub laviţa de la fereastră. Habar n-am ce-o fi văzut, dar cineva l-a pus pe urmele mele: ştie că sunt aici.

Fratele meu s-a mişcat prin întuneric, s-a apropiat de mine, păşind fără zgomot, în pantofii din pânză de corabie, pe care i-i dăruise pictorul. L-am auzit cum a călcat pe rulou, s-a oprit şi a ridicat încet piciorul, iar ruloul şi-a reluat cu un pocnet forma. S-a aplecat. A pipăit hârtia, a desfăşurat-o scurt, i-a dat drumul să se ruleze la loc. Vino-ncoace, mi-a poruncit. L-am ascultat. Am ţinut, cum mi-a cerut-o, de un capăt al ruloului, în vreme ce el l-a desfăşurat şi a pus deasupra o stinghie. A aprins un chibrit. Lumina pâlpiitoare a chibritului s-a proiectat asupra lui de jos în sus, i-a pus în mişcare umbrele de pe faţă. A lăsat chibritul în jos, l-a rotit încet şi după ce s-a stins primul, a aprins un al doilea. Ce-i asta a întrebat? Nu-l recunoşti? am întrebat. Pe cine? a întrebat. Pe omul din dreapta, nu-l recunoşti?

9
Întoarcere acasă

El, Jobst, nu mă putea suferi. Eu, Siggi, nu-l puteam suferi; totuşi el îmi arăta mai multă pică decât eu lui. Abia îmi înapoiase învăţătorul Plönnies desenul „Pescadorul", abia pusesem cu grijă în ghiozdan foaia care trebuia să arate bandei de tâmpiţi cum să-şi închipuie un pescador model, abia ni se anunţase sfârşitul orelor de curs de către învăţătorul Plönnies – un bărbat zgârcit la vorbă, care fusese de două ori îngropat pe front de explozia unor proiectile – că s-au şi pornit lovituri repezi în încheietura picioarelor, bombardamente cu gogoloaie de hârtie, izbituri şi ghionţi aplicaţi rapid, adesea de nedovedit.

N-aveam nevoie să mă uit în jurul meu, ca să aflu că cel mai aproape de mine era el, Jobst: gras şi agil, cu urechi clăpăuge, pe care şi le putea mişca după voie, cu burleţi de grăsime la gât şi la încheietura mâinilor, buzat, cu ochi căprui, care priveau goi şi mulţumiţi. El, cu pantaloni scurţi din catifea ieftină, cu ceasul lui de mână, care nu mai avea mecanismul şi arăta întotdeauna ora cinci fără douăzeci. Jobst era în spatele meu, îndată ce începea pauza sau se terminau orele de curs, şi eu cred uneori că în genere venea la şcoală doar ca să se ocupe de mine. Când se aşeza, era format în întregime din cute, care începeau la gât şi continuau până la genunchii graşi; când se căznea să iasă din bancă şi se ridica bălăbănindu-se cu dosul lui rotund, voluminos, punând în pericol cusătura pantalonilor, îmi dădea impresia unei figuri de cauciuc prea umflate, uşor tremurătoare, pe care-ai fi putut s-o faci ghemotoc cu o singură înţepătură de ac. Dacă mă urmărea, poate cu o riglă în mână sau cu o praştie şi cu proiectilele respective din clamă de capsat, atunci nu se auzea decât zelul lui gâfâitor şi un râs ascuţit, sufocat, ceea ce nu însemna că era şi lipsit de durată.

Abia părăsise clasa învăţătorul Plönnies, că Jobst a şi răsărit în spatele meu şi a început să mă împingă spre uşă şi pe coridor, lovindu-mă fulgerător cu genunchii în încheietura picioarelor, înghiontindu-mă pe cele două trepte de piatră, în jos, m-a făcut să simt gustul riglei lui în curtea şcolii, lipsită de copaci şi aşternută cu pietriş, s-a uitat foarte mirat înapoi, când m-am întors spre el – ca şi cum el însuşi ar fi căutat pe cineva ce s-ar fi aflat pe-acolo –, a traversat după mine şoseaua spre Husum, iar când coteam pe drumul de cărămizi l-a atras în joc şi pe Heini Bunjo, care s-a lăsat prins numaidecât şi a încercat pe dată, împreună cu Jobst, să mă abată din drum, împingându-mă spre şanţurile mlăştinoase, cu sclipiri de ulei.

Fără să se folosească de mâini, m-au îmbrâncit într-o parte doar cu trupurile, m-au silit să mă apropii de marginea taluzului, iar când, sprijinindu-

mă pieziş de taluz, am mers pur şi simplu mai departe, ei au coborât la mine şi au încercat să mă azvârle în şanţ. Prevenind înghiontelile, m-am ghemuit, i-am făcut să lovească în gol. Jobst, bogat în idei, a adunat atunci pietre, nu, nu pietre, ci bucăţi de cărămidă desprinse sau crăpate, pe care le-a azvârlit în şanţ foarte aproape de mine, aşa că apa cafenie ca turba a ţâşnit în sus, iar împroşcăturile murdare mi-au mânjit picioarele, servieta, pantalonii, cămaşa. Şi lui Heini Bunje îi făcea plăcere să arunce cu bucăţi de cărămidă culese de pe jos, ca să işte în şanţ fântâni arteziene mocirloase. Auzeam vâjâitul bucăţilor de cărămidă, le vedeam izbind oglinda întunecată, simţeam, aproape o dată cu pleoscăiala apei, ticniturile care-mi plecau pielea. Cum, ca să adune bucăţile de cărămidă, pierdeau timp, eu am profitat, câştigând un mic avans, le-am luat-o înainte cu zece sau cincisprezece metri, ceea ce, după cum am constatat numaidecât, n-a fost neapărat un avantaj, deoarece din pricina depărtării precizia tirului a scăzut: proiectilele îmi vâjâiau acuma foarte aproape de cap, de şolduri, iar când unul mi-a atins servieta, n-am mai avut chef să joc rolul unei ţinte pentru tras la semn. M-am urcat din nou pe drumul de cărămidă, balansându-mi servieta pe cap şi înaintând de-a dreptul, deşi crispat, în direcţia Rugbüll, dar ei s-au şi apropiat în spatele meu. Umbrele lor gesticulau. Umbrele lor ce cădeau pe drumul de cărămidă se înţelegeau în tăcere.

M-am pregătit aşteptând ceva, despre care nu ştiam ce va fi, dar deşi mă pregătisem nu mi-a fost de data asta de niciun folos: la o comandă, a lui Jobst, m-au prins în cleşte, m-au împins spre marginea cealaltă a drumului, cerându-mi să binevoiesc să le fac loc, de data asta nu m-au înghiontit, ci m-au împins mereu mai mult spre taluz în jos, până când n-am mai putut rezista şi am sărit în şanţ. Săritura, aş zice, fusese calculată: am căzut în apă vertical, în orice caz nu m-am prăvălit. M-am pomenit în mijlocul şanţului, mă scufundam mereu mai adânc în nămolul rece, în vreme ce din fundul şanţului se ridicau băşici sclipitoare, care plesneau în jurul meu, apa cafenie ca turba îmi ajungea până la şolduri, puţea a putreziciune şi descompunere, iar în faţa mea vedeam o broască înotând cu mişcări puternice, ca la carte, spre malul acoperit de buruieni. Bucuria, pe care Jobst şi Heini Bunje şi-o procuraseră astfel, n-a durat mult, nu le-a fost de ajuns că, ţinându-mi servieta deasupra capului, mă scufundam încet în faţa lor, mereu mai adânc în şanţul mocirlos; în timp ce Heini Bunje căuta spărturi de cărămidă, Jobst a întins între degetul gros şi arătător un inel de cauciuc, a pus în el o clamă de capsat şi a tras ochindu-mi braţul. Când proiectilele minuscule zburau ca săgeata pe lângă mine, în aer ţârâiau greieri, zumzâiau ţfnţari, bâzâiau gărgăuni, viespi şi bondari şi albine sălbatice îşi puneau în funcţie micile maşini de cusut. Când Jobst a început să tragă în mine cu clame de capsat, mi-am apărat capul cu servieta şi am pornit anevoie bălăcindu-mă, răsucindu-mă din şolduri, spre celălalt mal al şanţului, m-am smuls afară, am alunecat înapoi, m-am tras din nou afară, tot timpul sub zumzăitul şi bâzâitul clamelor de capsat, şi i-am auzit făcând haz pe socoteala picioarelor mele de ciocolată, mânjite de noroi, de pe care cădeau picuri

cafenii. Când m-a atins prima capsă, zăceam pe taluz, m-a lovit în gât: o izbitură, o arsură, o muşcătură scurtă, am ţipat şi nu mai m-am gândit cum să mă acopăr, ci m-am târât în sus pe taluzul celălalt, m-am strecurat, atins din nou, prin sârma ghimpată, de care atâmau smocuri din lâna oilor, şi am fugit săltând în zigzag spre mlaştinile de turbă.

Aveau să renunţe? N-au renunţat. Mi-au înţeles numaidecât planul, au luat-o la fugă spre Rugbüll, aplecându-se din timp în timp, ca să aleagă spărturi de cărămidă cât mai potrivite, au alergat până la primul stăvilar, acolo s-au aşezat pe zăgazul de lemn şi s-au simţit mulţumiţi la gândul că-mi tăiaseră drumul.

Mai ştiu şi acum că fugeam de-mi sfârâiau călcâiele. Mai simt arsura de la gât şi arsura de pe coapsa dreaptă. Şi-mi mai aduc şi astăzi aminte groaza care nu se potolea, care nu-mi îngăduia nicio clipă de odihnă, ci mă silea să gonesc fără întrerupere în salturi, peste păşunea oilor, fiindcă îmi spuneam că pot să-i descurajez în urmărirea lor doar fugind mereu şi câştigând avans. Dar cei doi erau siguri pe ei.

Aşa cum stăteau acolo, legănându-şi picioarele, pe zăgazul de lemn al stăvilarului, învârtind şi cântărind spărturile de cărămidă culese de pe drum, păreau foarte siguri de jocul lor şi de plăcerea adusă de acest joc. Îmi dădeam seama de asta. O ştiam. De aceea am fugit către nord-vest, mai exact către nord, iar când îmi tăia drumul vreun gard, îmi azvârleam dincolo mai întâi servieta şi pe urmă eram silit să sar după ea, cum puteam. N-aveau decât să mă aştepte mult şi bine!

Strălucea oare într-adevăr soarele? Nu bătea vântul, iar soarele încălzea câmpia şi ar fi trezit la viaţă toate alea, dacă n-ar fi fost toamnă, ci primăvară, adică perioada când se trezesc de obicei toate. Pe bălţile de turbă înotau raţe sălbatice? În timp ce călcam peste brazdele elastice de iarbă, îndreptându-mă spre balta cea mare de turbă şi lăsându-mă în genunchi, ca să-mi spăl de pe picioare noroiul bătând în albastru, n-am auzit nici paşii repezi, de fugă, nici pleoscăitul aripilor, cu care se ridică de pe apă raţele sălbatice. Oare barca pentru turbă mai era acolo? Am dat de pupa scufundată sub apă, cu copastii negre, unse cu catran, cu banca decolorată şi împroşcată cu găinaţ de pescăruş, barca cea veche se afla în locul unde şanţul se vărsa în baltă, m-am căţărat în ea şi am lovit cu un băţ în păianjenii de apă ce moţăiau acolo, am zărit şi aripioarele de pe spinarea crapilor ce se strecurau pe lângă stuf ridicând mici valuri domoale.

Stăteam singur în vechea barcă pentru turbă, nici aşezat, nici în picioare nu puteam să zăresc stăvilarul, acasă mâncaseră de mult, Hilke pusese cu siguranţă porţia mea pe plită, ca s-o ţină la cald, nimic nu mă grăbea aici, nu mă silea, nu mă hăituia, arsura de la gât şi coapsă ceda, am împins barca în apă, aşa că a început să plutească, apoi m-am apucat s-o golesc cu o cutie de conserve ruginită, aflată sub banchetă. Ce-am făcut când am auzit vocile? Deodată am auzit voci, striga un bărbat, râdea o femeie, vocile veneau dinspre gropile de turbă, dinspre şirurile perfecte de turnuri formate din brichetele de turbă tăiate şi puse la uscat. Nu se vedea nimeni, deşi bărbatul a strigat încă o

dată, iar femeia a râs şi ea încă o dată. Am manevrat cu băţul, împingând barca într-o parte, am făcut aşa ca să stea de-a curmezişul şanţului, legând cele două maluri. Am trecut dincolo. Acolo am stat la pândă, să ascult vocile, dar acum nu se mai auzea nimic. Apa din şanţ era stătătoare, barca era bine fixată, aşa cum şedea acolo, avea să mă aştepte şi să mă primească în ea, atunci când avea să fie nevoie.

Am pornit-o pe terenul în pantă uşoară spre gropile de turbă, şi încă mai înainte de a ajunge pe muchie, am văzut o lamă de fier umedă, strălucitoare, mişcându-se în semicerc: apărea foarte aproape de pământ şi trasa un arc de cerc, dispărea, lama de fier îmi amintea de un arătător de ceas care indica numai de la fără un sfert până la şi un sfert şi aşa mai departe. M-am apropiat de marginea gropii de turbă şi m-am uitat în jos: O roabă, un podeţ de scândură, umbre colţuroase, terase negricioase de turbă; Hilde Isenbüttel se afla cu belgianul ei la tăiat turbă. El, Leon, belgianul, stătea fără cămaşă pe terasa cea mai de jos, apăsa lama de fier ca pe o cazma în terenul strălucind de umezeală, ridica un bulgăre cu forma trasată de contraşină, îi azvârlea cu dibăcie Hildei Isenbüttel bricheta cam de mărimea unei cărămizi, folosea avântul, ca să tragă afară lama de fier – moment când aceasta se vedea peste marginea gropii – şi o apăsa din nou în terenul mustos. Hilde Isenbüttel se uita spre brichete, le prindea, îndoindu-şi uşor genunchii, şi le stivuia în roaba neagră din pricina bulgărilor lipicioşi şi a umezelii. Amândoi, bărbatul şi femeia, purtau pantaloni, belgianul pantaloni bufanţi negri, ea pantaloni de postav gri cu manşete late; probabil că amândoi pantalonii proveneau din dulapul lui Albreeht Isenbüttel, care se afla de câţiva ani pe poziţiile de asediu din faţa Leningradului. Hilde şi belgianul erau încălţaţi cu saboţi, însă probabil că numai cei din picioarele prizonierului belgian Leon erau saboţii lui Albreeht Isenbüttel. Că belgianul lucra dezbrăcat de cămaşă, am spus-o mai sus; femeia purta o bluză decolorată de-atâta spălat, pe care şi-o vârâse neglijent în pantaloni, pe urmă mai purta o basma imprimată cu globuri, compasuri şi rigle de calcul. Am uitat oare ceva? Trebuie să mai amintesc şi coşul împletit, acoperit cu hârtie de ziar, precum şi o cămaşă şi un veston belgian de uniformă, spălăcit, care se găseau lângă coş.

Hilde Isenbüttel, din oricare parte ai fi privit-o, oriunde ai fi întâlnit-o, părea, dacă nu că râde, în orice caz că e gata să râdă, iar asta se datora nu numai dinţilor ei scurţi, cu strungăreţe, nu numai umerilor ridicaţi, la care n-avea nevoie să-şi pună perniţe, şi nici numai ochilor, care se aflau în aşa fel unul faţă de celălalt, încât tot ceea ce afirma unul, era negat de al doilea. Însăşi apariţia ei îţi dădea această impresie: picioarele vânjoase, curbate în sus, pântecele ţuguiat şi moale, ţinut în frâu de o curea ce se adâncea în el, pieptul greu, dar nu urât, pistruii care apăreau la ea până şi în dosul urechilor: toate cele întăreau impresia că Hilde Isenbüttel râde. Cu câtă siguranţă prindea brichetele de turbă umede. Cu câtă dibăcie le stivuia în roaba neagră; nu se sfărâma nicio bucată. Belgianul a tăiat până când s-a umplut roaba, atunci a înfipt fierul în turbă, a sărit jos de pe terasă, a ridicat-o pe Hilde, a aşezat-o pe

roabă şi a început să împingă, să împingă roaba pe o scândură lată, clătinătoare, pe lângă gropi, care se umpleau cu apă neagră, a trecut cu sforţare peste o uşoară ridicătură, a ajuns făcându-şi vânt cu precizie la o altă scândură şi a lăsat roaba să meargă la vale până în faţa şirului de stive puse la uscat, înalte până la şold şi ascuţite spre vârf, care erau aşezate pe şase rânduri şi te făceau să te gândeşti, de la distanţă, în amurg sau pe ceaţă, la o singură comparaţie: oricui, ori de câte ori le-ar fi văzut, îi făceau impresia că sunt nişte soldaţi.

Hilde Isenbüttel s-a ridicat de pe marginea roabei, şi amândoi au început să aşeze brichetele formând mai întâi o bază circulară, le-au stivuit lăsând goluri de aer şi punând brichetele peste îmbucătura celor de jos, au înălţat turnul, care, prin aşezarea şi distanţa faţă de celelalte turnuri, amintea, mai ales dacă erai cu gândul la aşa ceva, un soldat. Lucrau încovoiaţi şi tăcuţi, ridicau brichetele din roabă cu amândouă mâinile, le bătuceau cu amândouă mâinile. În ultima brichetă pe care a pus-o, Leon a înfipt o pană – presupun: o pană de raţă, pe care a găsit-o lângă saboţii lui; a salutat milităreşte noul turn, şi-a întrerupt însă brusc salutul şi şi-a frecat, strâmbându-se, spatele. E cu putinţă ca în mijlocul salutului să-l fi pişcat vreo insectă. Apoi s-a aşezat în roaba goală, şi-a încrucişat braţele la piept şi a aşteptat până când Hilde a săltat roaba şi a început s-o împingă; acum, în timp ce se întorceau spre groapă, belgianul se distra făcând pe călătorul care vede o mulţime de peisaje interesante: explica muteşte peisajul unei persoane invizibile ce stătea lângă el, saluta adesea într-o parte şi alta, răspundea la saluturi, care i se adresau din ambele părţi.

Privind în sus spre marginea gropii de turbă, Leon a dat cu ochii de mine, mi-a făcut semn, ceea ce n-a determinat-o totuşi pe Hilde Isenbüttel să se oprească şi să se uite în direcţia mea, deoarece îşi închipuia că semnul lui Leon e adresat unor trecători sau unor spectatori imaginari. S-a oprit abia în fundul gropii, lângă coş. La semnul lui, şi-a ridicat ochii spre mine. M-a recunoscut. A strigat: Vino, Siggi, poţi să ne ajuţi; şi eu am sărit până jos la ei, de pe o terasă pe alta, făcând să se zguduie peretele moale de turbă. Amândoi mi-au văzut pantalonii uzi cu urme uscate de noroi, dar nici bărbatul, nici femeia n-au spus un cuvânt, nu m-au întrebat nici de ce aveam la mine servieta. M-au salutat. Belgianul a ridicat coşul, iar Hilde Isenbüttel a răscolit în el şi a găsit o tartină cu şuncă şi o felie de tort din biscuiţi, pe care mi le-a întins să aleg; pentru că în asemenea cazuri mă pot decide greu, le-am luat pe amândouă şi nu m-am necăjit, văzându-i că-şi fac semne ironice de aprobare.

M-au lăsat să mănânc şi pe urma mi-au repartizat munca: trebuia să curăţ bancul de turbă, pe care peste puţin timp belgianul urma să-l taie în brichete, într-un cuvânt să pregătesc totul pentru extracţie. Mie îmi revenea aşadar prima parte a lucrării, îndepărtam cu o lopată mai întii brazda de iarbă, apoi un alt strat de plante uscate, înnegrite, dar încă nedescompuse; căci turba, pe care o tăiam, trebuia să fie perfect descompusă. Generaţii de plante trebuiau să se strivească acolo prin propria lor presiune şi greutate, să se dizolve şi să se

descompună, emanând produse gazoase, umflându-se şi suferind influenţa acidului carbonic, pentru ca în felul acesta turba să fie coaptă şi utilizabilă şi să nu ardă prea repede în sobă. Smulgeam din pământ ramuri de arini şi de sălcii, găseam resturi de copaci, care arătau în aşa fel, de parcă s-ar fi jucat cu ele copiii craiului ielelor. Rădăcini lucioase ca de ceară. Resturi de papură. Substanţe fibroase, despre care nu puteai spune ce sunt. Rămăşiţe de scânduri groase, probabil de la vreo barcă. Smulgeam, rupeam şi dezgropam de toate, dar ceea ce speram în taină să găsesc şi ceea ce tare aş fi vrut să duc în moara mea nu ieşea la iveală: un leş conservat în nămol, presat ca un pergament, putând să fie luat şi transportat. N-am dat nici măcar de scheletul vreunei păsări, ca să nu mai vorbesc de vreo armă preistorică. Mirosea a pucioasă, a amoniac, mirosea a gaz.

Belgianul tăia turba, femeia stivuia brichetele. Uneori, când se găseau sus, la şirurile de turnuri, vorbeau între ei, dar nu-i puteam înţelege. Leon vorbea în dialectul nostru german din nord, dar cu accent francez, iar amestecul ăsta făcea că nu-l înţelegea nimeni, afară de Hilde Isenbüttel. Belgianul fusese artilerist, iar obuzul cu aripi, pe care-l purtase pe epoleţi, atârna de mult în moara mea, fixat pe o, bucată de carton.

Întors de bunăvoie înapoia gratiilor trecutului, îl văd din nou în faţa mea pe Leon lucrând în turbărie şi o văd pe femeia ce râdea sau era gata să râdă, cu basmaua ei imprimată, aud suspinele ei icnite, cu care prindea brichetele de turbă umede. Când şi când îmi aruncam ochii peste bălţi spre Rugbüll, dar nu venea nimeni, pe izlaz umblau doar vaci şi oi. Îmi e uşor să scriu vaci şi oi, şi totuşi trebuie să le pun pe picioare în planul din fund, bălţate alb-negru, fumurii, miţioase – şi prelungindu-se aşa una în alta, încât nu puteai distinge unde se termină o oaie şi unde începe alta – trebuie s-o fac, fiindcă n-aş vrea ca şesul meu să fie confundat cu altul. Eu nu vorbesc despre un loc oarecare, ci despre locul copilăriei mele, nu sunt în căutarea unei nefericiri oarecare, ci a nefericirii mele, într-un cuvânt: nu istorisesc o poveste aleasă la întâmplare, căci ceea ce este întâmplător nu obligă la nimic.

De aceea stărui amintind un cer apăsător, un aer ceţos şi un soare fără putere, mă aştern la muncă împreună cu cei doi sub vuietul unor valuri ce se izbesc potolite de ţărm, stuful foşneşte, un cârd de păsări călătoare se formează în văzduh, mlaştina îşi fierbe supa făcând bulbuci. Mlaştina, nămolul, nămolul străvechi; n-a scris şi n-a afirmat oare Per Arne Schessel, bunicul meu, că, dacă nu totul, în orice caz viaţa cea mai bună, cea mai tenace, cea mai rezistentă a luat fiinţă din nămolul originar? N-a pus el în circulaţie ideea că orice viaţă începe cu mormolocul, care iese la lumină din nămolul străvechi, luându-şi avânt cu coada lui în formă de bici? Per Arne Schessel: morocănosul etnograf al landului.

Şedeam şi mă odihneam. Ascultam zgomotul melodios de motor, care se apropia dinspre Marea Nordului. Poate că atât bărbatul, cât şi femeia, aflaţi în fundul gropii, nu auziseră zgomotul. Dar poate că-l şi auziseră şi nu-i dăduseră importanţă doar pentru că avioanele treceau prea adesea pe deasupra

noastră zburând către Kiel, Lübeck, Swinemünde. Zgomotul se apropia atât de repede, încât m-am uitat spre dig, am închis un ochi şi, cu ajutorul celor patru fire de telefon întinse unul peste altul, am tăiat, să zicem, în felii orizontul de deasupra digului, ca să pot prinde imediat şi să ţin în vizorul meu personal avioanele ce-aveau să salte în curând peste umflătura verde-cafenie. Tunul meu, mi-am orientat spre dig şi tunul meu tainic – un tun cu două ţevi; acum puteau să vină. Pesemne că zburau foarte jos, aproape de faţa apei. S-au apropiat parcă furişându-se la adăpostul digului, apoi au săltat deasupra umflăturii verzi-cafenii cu cercuri sclipitoare descrise de elice, au săltat deasupra firelor de telefon şi au virat imediat spre noi: două avioane, două din aceste Mustanguri bondoace.

Zburând spre noi, se lăsau mereu mai jos, pe botul primului aparat am deosebit un cap de bivol, cu creştetul lăţos aplecat, atacând orbeşte, încrezător numai în forţa lui furtunoasă, am zărit şi figura pilotului, am crezut că-l disting şi pe pilot sub acoperământul lui de sticlă: îşi pilota calm capul de bivol, ochea cu acesta, îl împingea şi mai jos, iar pieziş, în spatele primului avion, vira al doilea, repetând fiecare mişcare, fiecare manevră, de parcă cele două avioane ar fi fost legate între ele şi pentru amândouă ar fi fost suficientă o singură comandă.

Mi-am azvârlit braţele în sus şi am tras. În aceeaşi clipă, avioanele mi-au răspuns deschizând focul. De sus în jos erau împroşcate flăcări şi scântei, fire aprinse se împleteau căzând iute ca fulgerul spre pământ, acolo unde muşcau proiectilele răsunau în mlaştină pleoscăituri şi lătrături. Şi turnurile! Turnurile cafenii de turbă, pe care le ridicaseră Leon şi Hilde Isenbüttel, zburau ţâşnind în lături, explodau, se prăvăleau într-o parte sau cădeau grămadă. Brichetele de turbă plesneau şi se pulverizau. Prin iarba uscată din mlaştină fugea un şarpe de foc. Peste noi au început deodată să plouă fărâmituri de turbă, dar eu mă şi aflam culcat, stăteam întins pe fundul umed al gropii şi nu simţeam decât greutatea corpului lui Leon şi braţul lui petrecut pe după gâtul meu şi strânsoarea puternică, însă nu dureroasă a acestui braţ. Leon mă acoperea, în timp ce în faţa ochilor mi se învârteau în continuare roţi de foc, se zvârcoleau snopi luminoşi; mai vedeam şi cum unele proiectile se înfigeau în peretele de turbă din faţa noastră, oarecum fără efect, trebuie să spun, deoarece nu făceau decât să deschidă nişte mici găuri în peretele cafeniu spălăcit şi mereu mai negru, spre adâncime. Prea mult, mi s-a părut că prea mult stătea întins peste mine Leon, căci avioanele, care trecuseră ca săgeata foarte aproape pe deasupra noastră, virau iarăşi, încoace: au cotit sus, aproape că s-au lăsat pe-o aripă, s-au prăvălit în picaj, au frânat căderea şi au venit în jos spre noi – şi chiar dacă nu spre noi, în orice caz spre rândurile de turnuri din turbă, e adevărat rărite, dar înfăţişând totuşi disciplină şi rezistenţă. Îi atrăgeau turnurile de turbă. Aveau ceva împotriva disciplinei lor, fiindcă acestea nu se împrăştiau, nu căutau acoperire, nu le păsa vizibil nici chiar de cei loviţi şi aşa mai departe. Intenţia piloţilor fusese să atace turnurile de turbă, care stăteau încăpăţânate şi aliniate în mlaştină, o unitate cam de tăria unui batalion.

După ce avioanele au virat către Husum, unde existau divizii întregi de turnuri din turbă, unde erau încremenite într-o disciplină fatală armate întregi, ne-am căţărat sus. Belgianul, ce făcea belgianul? Leon agita un pumn în direcţia avioanelor ce se-ndepărtau ca vântul în zbor jos, şi râdea. Leon striga: Prăpădiţilor! ceea ce în gura lui suna cam aşa: „Păpăţilor!" León a arătat spre locul cu şiruri pustiite, a tras-o spre el pe Hilde Isenbüttel, apucând-o de colţurile basmalei, a sărutat-o râzând, a făcut un gest de nepăsare în direcţia turnurilor de turbă, total, grav şi uşor avariate şi a spus: Le punem noi iar în picioare, avem timp. Leon m-a bătut pe umăr şi a spus: Le aranjăm, puştiule, nespa? Şi îndată după aceea a început să pună ordine în şirurile lovite, căutând brichetele nesfărâmate, stivuindu-se şi înălţând din nou turnurile. Noi îl ajutam. Hilde Isenbüttel şi cu mine – noi căutam şi târam brichetele tefere, făcâdu-le grămadă şi lăsându-l să le clădească pe Leon, belgianul prizonier de război, căruia se părea că nu-i lipseşte nimic, nici trepiedul său de cizmar, nici logodnica.

În timpul lucrului, fluiera. Ne îmboldea şi fluiera, şi probabil că din cauza asta n-a auzit scâncetele, care au început să răzbată la un moment dat dintre turnurile de turbă, adică: nici eu n-am observat nimic, mai curând femeia a fost aceea care a auzit întâi, s-a oprit să asculte, apoi a continuat totuşi să lucreze, până când ne-a făcut deodată semn să stăm liniştiţi, iar în timp ce-o priveam, am putut auzi şi noi scâncetele şi un geamăt egal, slab, jos, între turnurile de turbă doborâte. Leon a strigat, n-a primit niciun răspuns. A mai strigat o dată, apoi ne-am dus cu toţii între resturile de turnuri, şi nu ştiu la ce ne aşteptam, ce ne gândeam să găsim. Nu se mai auzea nimic, ne-am strecurat încet la vale, printre grămezile de turbă împroşcate cu proiectile, iar acolo unde şirurile luau sfârşit l-am găsit pe Klaas. Zăcea pe spate. Nu se mişca. Nu se uita spre noi. Faţa îi era destinsă. Ţinea palmele desfăcute. Jos, sub ceafa lui, se afla o brichetă de turbă uscată. Klaas era împuşcat în pântece. Avea centironul, nu, nu e exact: proiectilul pătrunsese în el prin locul unde i se afla de obicei catarama centironului, pata de sânge era mai mare decât o floare de cârciumărească.

Lucrul ăsta, ăsta trebuie să-l constat înainte de toate, iar când mă gândesc astăzi la clipa de-atunci, mă izbeşte liniştea, cu care am stat mai întâi în jurul lui: niciun strigăt, niciun nu sau un nu-nu dramatic, nicio grabă să ne azvârlim în genunchi şi să pipăim şi să ne convingem, nicio chemare pe nume, nici măcar o precipitată cercetare a rănii; mă văd pe mine şi pe cei doi doar stând acolo, ca şi când ar fi fost prea târziu.

Leon s-a aplecat cel dintâi asupra lui Klaas şi a făcut o mişcare ca să şteargă, să înlăture fărâmiturile şi bucăţelele de turbă, cu care era acoperit fratele meu. L-a curăţat, asta a fost tot. Am făcut şi eu acelaşi lucru, pe urmă am început să-l strig pe Klaas, dar el nu mă auzea. Hilde Isenbüttel m-a ridicat şi m-a tras spre ea, apoi a schimbat câteva vorbe în şoaptă cu belgianul, l-a pus la curent şi s-a sfătuit cu el, iar belgianul a coborât în groapă, s-a îmbrăcat şi s-a întors cu roaba. A împins roaba lângă Klaas. A curăţat-o şi şi-a întins

jacheta pe platforma ei. L-a ridicat cu grijă pe fratele meu şi l-a aşezat pe roabă în aşa fel, încât peretele înclinat din spate să-i sprijine capul. Am spus: La pictor, trebuie să-l ducem la unchiul Nansen, el vrea asta. Femeia a clătinat din cap. Femeia a spus: Cum s-a putut întâmpla una ca asta. Trebuie dus acasă, băiete, acum nu mai poate fi vorba de nimic altceva, fii cât se poate de liniştit; trebuie dus acasă. — Dar Klaas, am spus, Klaas vrea să-l ducem la pictor. — La spital trebuie dus, a spus Hilde, mai întâi acasă si pe urmă la spital: cum s-a putut întâmpla una ca asta. Dumnezeule!

A arătat spre Rugbüll, belgianul a aprobat cu o mişcare a capului şi a apucat braţele roabei, eu am luat coşul: aşa am pornit-o ca să ieşim din mlaştină. Roaba huruia. Roata mare de lemn cu cerc de fier se scufunda, se poticnea de brazdele de iarbă, îşi imprima drumul pe terenul moale. Corpul fratelui meu zvâcnea la micile zdruncinături, vibra şi se prăvălea în el însuşi, iar capul îi aluneca într-o parte sau îi atârna balansându-se peste peretele înclinat din spatele roabei; mâinile îi atârnau şi ele de-o parte şi alta şi, săltând, mângâiau terenul. Pe la colţurile gurii i se prelingea sânge, la tâmple sângele i se închega în formă de cruce.

Belgianul ţinea sus braţele roabei, se poticnea şi împingea, şi corpul lui vibra, muşchii gâtului i se umflau, ţinea spatele ţeapăn şi se uita mereu numai în jos la Klaas, şi fiecare izbitură părea că-l loveşte pe el însuşi.

Am luat drumul spre dig şi apoi pe sub dig, de-a lungul lui. Din timp în timp, belgianul lăsa roaba jos. Hilde Isenbüttel îl îndrepta pe Klaas sau aranja sub el jacheta. Îndată ce opreau, ea şi Leon vorbeau între ei în şoaptă. Nu vreau să dau fuga înainte până acasă? Nu. Nu vreau să mă duc să le spun ce s-a întâmplat? Nu. Nu vreau să-i spun tatei să trimită în întâmpinare căruţa cea uşoară? Nu. Mai curând eram gata să mă înham la cureaua de tras, care zăcea nefolosită pe roabă, aşa că ei mi-au trecut recunoscători pe după umeri hamul de piele, iar eu m-am aplecat mult de tot şi mă gândeam la stăvilar, la Jobst şi la Heini Bunje, din faţa cărora fugisem. Nu puteam să-mi dau seama dacă ei mă mai aşteaptă.

Klaas stătea liniştit. Cât de moale zăcea acolo! Mâna mutilată, pe care şi-o înfăşură în ultima vreme doar cu un bandaj, aluneca mereu în jos şi mângâia pământul, iar femeia i-o apuca şi i-o apăsa pe piept: mai văd şi acum gestul ăsta, şi mai văd ochii întunecaţi ai belgianului şi faţa lui schimonosită de efort.

Cum să-mi amintesc de întoarcerea noastră acasă, dacă sunt silit să spun mai mult decât adevărul, sau mai puţin? Aud roata roabei scârţâind. Simt cum hamul îmi taie umerii. Văd Rugbüllul apropiindu-se, văd casa roşie de cărămidă, şopronul, vechea căruţă cu oiştea îndreptată în sus. Rugbüllul meu. Dar nu-i de niciun folos, ne apropiem, ne apropiem într-una, iar când trebuie să pomenesc diferitele lucruri care ne încetineau mersul, de exemplu începutul de epuizare a belgianului şi frica mea, sub apăsarea căreia îmi făceam fel de fel de închipuiri, ne şi aflăm cu roaba pe puntea de lemn, de aici se poate vedea stăvilarul, la stăvilar nu mă aşteaptă nimeni cu praştia întinsă. Plecaseră, am trecut cu roaba pe lângă stăvilar, pe lângă tăblie şi căruţă, iar

acum, mă gândeam, Klaas o să se ridice, acum o să înţeleagă unde se afla şi unde voiam să-l ducem, şi îmi şi închipuiam că-şi va da drumul să se rostogolească, pentru ca pe urmă să sară în picioare şi s-o ia la fugă înapoi spre balta de turbă, unde-şi avea ascunzătoarea în timpul zilei, de când dispăruse de la Bleekenwarf, dar fratele meu a rămas întins pe platforma roabei, nu s-a ridicat, n-a clipit măcar, atunci când am oprit la scară.

Hilde Isenbüttel a intrat în casă. Belgianul s-a aşezat pe o treaptă de piatră, şi-a greblat buzunarele cu degetul arătător căutând un chiştoc de ţigară, n-a găsit nimic şi a arătat deodată spre jacheta pe care o întinsese sub Klaas: acolo, fireşte acolo îşi păstra chiştoacele A clătinat din cap. Renunţa. O să fumeze mai târziu. A făcut un semn îngrijorat spre Klaas şi şi-a deschis întrebător palmele. N-a rostit niciun cuvânt, discuta cu mine muteşte. Dacă ar putea da un ajutor, spunea, ar fi gata să-l dea, dar aici, şi mai ales în ceea ce-l priveşte, sunt puţine de făcut, transportul, da, de aşa ceva s-a putut îngriji, dar mai mult nu poate şi nu trebuie nimeni să se aştepte de la el, în situaţia lui. Trăgea necontenit cu urechea spre casă, era clar că dorea să plece cât mai repede. Inima îi dădea ghes să îndoaie şi să ridice braţul lui Klaas care atârna pe jos, nu îndrăznea să-l atingă pe fratele meu sub ferestrele casei noastre. Mă uitam la Klaas. Nu mă părăsise speranţa, mă aşteptam şi acum să fugă în clipa potrivită. Se mişca? îşi trăgea încet un picior să sară? Lui Klaas îi era frig. Un fior îi străbătu corpul.

Atunci a apărut tata sus, pe scara de piatră, a ieşit din casă cu vestonul de uniformă descheiat, n-a luat în seamă salutul prizonierului de război belgian, a stat doar aşa, cu faţa lui prelungă exprimând ceva, pentru care nu găsesc cuvinte: un amestec de reproş şi deznădejde, nu s-a repezit nicidecum în jos spre roabă, ci a rămas pe treapta cea mai înaltă, mărit de perspectivă, şi se uita jos la Klaas în aşa fel, de parcă în capul lui ar fi prevăzut această întoarcere acasă, poate chiar făcându-i faţă cu anticipaţie. Şovăia. Părea că e preocupat de o comparaţie. Apoi a coborât încet treptele, mult prea încet, a ocolit roaba şi s-a oprit lângă peretele din spate al acesteia şi a atins inutil umărul lui Klaas, fără să i se adreseze sau să-l cheme, în tăcerea lui lipsită de apărare. Braţul atârnat al lui Klaas l-a ridicat totuşi, l-a îndoit şi l-a pus pe pieptul fratelui meu. Hilde Isenbüttel, care a coborât scara după el, şi-a dezlegat basmaua şi şi-a scuturat părul, întrebându-se mereu cum s-a putut întâmpla aşa ceva. Belgianul aştepta, gata să dea o mână de ajutor. Apoi tata i-a cerut să-l apuce pe Klaas de picioare, în vreme ce el însuşi îşi vâra mâinile sub umerii lui Klaas. Şi aşa l-au purtat în casă. L-au dus clătinându-se în camera de zi. L-au culcat pe dormeza cenuşie.

Tata n-a observat că Hilde Isenbüttel şi Leon au schimbat o privire şi au ieşit fără să-şi ia ziua bună, stătea drept în faţa lui Klaas, asculta atent, voia să prindă, ca răspuns la prezenţa lui întrebătoare, şuierul unei respiraţii. Se simţea singur cu fiul lui şi voia să-i împărtăşească ceva important. Klaas n-a deschis ochii. Tata a ridicat cu grijă un scaun, l-a tras la căpătâiul dormezei, s-a aşezat şi s-a aplecat deasupra fratelui meu, iar după un răstimp i-a luat mâna,

mâna mutilată, bandajată, a sucit-o şi a cercetat-o cu atenţie. N-a mai dat drumul mâinii. Buzele i se mişcau. Nu putuse să se împace cu tăcerea, şi deodată a spus: Ziua durerii tale îi soră cu alelalte, da' suferinţa încă nu s-a sfârşit.

Încet, cum am spus, şi grăbit i s-a adresat lui Klaas, fără să-i pese dacă vorbele lui erau sau nu înţelese, vorbea ca şi cum prin asta s-ar fi achitat de o datorie veche, de o datorie care trebuia plătită de mult, pe care o purtase cu el din ziua când Klaas se întorsese, şi încă nu terminase, când uşa s-a deschis, doar s-a întrerupt, fără să întoarcă faţa sau să dea drumul mâinii.

Asculta paşii mamei care se apropia dinspre uşă. Şi-a încovoiat spinarea, şi-a ţinut respiraţia, în vreme ce ea păşea prin camera de zi rareori folosită, cu buzele strânse, cu o faţă care nu trăda nimic, sau încă nu trăda nimic, fie chiar şi o dureroasă stăpânire de sine. Acum tata s-a ridicat în picioare şi a încercat s-o tragă pe ea pe scaun. Mama s-a opus fără un cuvânt. S-a apropiat atât de mult, încât genunchii ei atingeau dormeza, apoi s-a aşezat pe scaun, a ridicat amândouă mâinile, vrând probabil să le pună pe obrajii lui Klaas, dar şi le-a tras înapoi şi le-a lăsat pe umerii lui – nu mă înşel, fiindcă acestea sunt clipe când simţurile mi se ascut, când ascult de două ori mai atent şi nu mă las abătut de nimic: clipe când trebuie împărtăşit sau băgat la cap ceva pentru care orice propoziţie e prea lungă. Mama n-a reuşit să scoată niciun strigăt. Nu s-a aruncat asupra lui Klaas, nu l-a mângâiat, nu l-a chemat pe nume, nu l-a sărutat, ci l-a ţinut cu putere de umeri, şi-a coborât o dată mâna pe braţul lui drept şi s-a oprit înfricoşată, ca şi când asta ar fi fost prea mult, şi, simţindu-se vinovată, şi-a pus din nou mâna pe umărul lui Klaas. N-a cercetat rana. O vreme a stat acolo încremenită, apoi a început să tremure din tot trupul, plângea cu sughiţuri, plângea fără un cuvânt şi oarecum fără lacrimi, iar tata i-a pus mâna pe umăr, însă ea n-a părut că bagă de seamă. Tata a apăsat, pare-se mai tare, atunci ea s-a ridicat şi, continuând să plângă cu sughiţuri şi fără lacrimi, s-a întors spre fereastra cu glastre de flori şi a întrebat cu privirea spre fereastră ce trebuie făcut, iar tata a spus că înainte de toate îl va chema pe doctorul Gripp; căci toate celelalte încă nu e cazul să fie discutate.

Mama s-a sprijinit de laviţa de sub fereastră şi a întrebat cum s-a putut întâmpla asta, iar postul de poliţie a spus că el n-a fost de faţă, că s-a întâmplat afară în mlaştină, pe neaşteptate, cu prilejul unui atac aerian la mică altitudine, foarte aproape de bancul de turbă, la care tocmai lucrau Hilde Isenbüttel şi belgianul ei, prizonierul de război, Leon, îl ştii tu. Tata a spus că Hilde Isenbüttel şi belgianul ei îl aduseseră pe Klaas la Rugbüll, cu roaba, la care ea n-a spus nimic, fiindcă ştia asta, îi văzuse. Va telefona la Husum? Da. Va telefona la lazaretul din Hamburg? Nu, asta o vor face desigur cei din Husum. O s-o cheme îndată ce va fi sosit doctorul Gripp? Da, o s-o cheme, o să discute cu ea despre tot ceea ce se va dovedi necesar. Mama s-a întors şi a aruncat o privire pătrunzătoare spre Klaas, care zăcea mai departe aşa cum fusese întins, privirea ei căuta ceva, se informa, iar eu mă întrebam ce avea de gând, când iat-o că s-a mişcat de la pervazul ferestrei, s-a îndreptat, aş zice, cu

efort, spre dormeză, ca spre o piedică nevăzută, şi eu am rămas uimit că, după această apropiere greoaie, n-a făcut altceva decât să ia un pled împăturit, să dea drumul pledului în faţa ei cu braţele întinse şi să-l aştearnă peste Klaas cu degetele moi; apoi a ieşit din odaie.

Ce lucruri pot fi lăsate acum de-o parte? Ce amănunte se înghesuie în amintirea mea? Convorbirea telefonică. Tata trebuie să telefoneze cu uşa deschisă, îl aud cum cere să vorbească doctorului, cum îi urlă de două ori doctorului ce s-a întâmplat şi de ce e nevoie de el, şi îl văd întorcându-se după convorbire: adus de spate şi agitat, vorbind singur, în mână cu calendarul pe care-l luase de pe biroul lui. A dat ocol mesei de sufragerie, la care nu se mânca niciodată. A făcut să se zguduie bufetul cafeniu cu înfăţişare blajină. Şi-a continuat ocolurile foarte aproape sub lampă, foarte aproape de suportul de fier cu trei trepte pentru flori, numai ca să nu trebuie să asculte, numai ca să nu trebuie să înţeleagă nimic, nu şi-a legat nici măcar şiretul, pe care-l târa după el piciorul drept, eu nu îndrăzneam să-i spun ceva. Când telefonase, îşi încheiase nasturii uniformei, acum şi i-a descheiat din nou, aşa că i se vedeau bretelele veşnic răsucite. Deodată s-a oprit în faţa bufetului, a ridicat cutioara deschisă a calendarului de birou, s-a uitat scurt la ea cu mâna întinsă, apoi a azvârlit-o pe podea. Filele cu date au zburat din cutie, a explodat parcă nu şrapnel, din care cădeau zile albe, câteva au rămas aninate între ramurile cerceluşului. Şi-a reluat măsurătoarea cu pasul, dar după două ocoluri i-a fost de ajuns: după două ocoluri a şters-o lateral pe uşă, a ieşit pe coridor, s-a dus în birou. Am auzit clinchetul, când a ridicat receptorul, l-am auzit numaidecât, încă o dată, când a pus jos receptorul, fără să fi vorbit.

Klaas s-a mişcat sub pled, am sărit spre el şi i-am rostit în şoaptă numele, l-am rugat să deschidă în sfârşit ochii, să mă asculte şi să se gândească acum că asta era o clipă aşa cum probabil şi-o dorise. Şi-a strâns pledul pe piept. Fereastra, am spus, uşa casei, pivniţa, toate erau libere. A deschis gura tremurând, a apucat pledul ridicând spre el o lungă încreţitură muntoasă. Nu-i nimeni aici, am spus, şi am spus: Dacă poţi, atunci acum, dar pur şi simplu n-am ajuns până la el, nu i-am putut capta atenţia nici atunci când am fugit la fereastră, am deschis-o şi am arătat afară. Nu şi-a întors faţa spre mine. Am revenit la el, mi-am vârât mâinile sub pled şi le-am trimis să caute mâna mutilată a lui Klaas, numai ca să-l fac să mă ia în seamă, să-i semnalizez că sunt aproape şi gata să-l ajut. Şi-a lăsat mâna în voia mea, altceva nu s-a mai întâmplat.

Am renunţat, am închis fereastra, am adunat în cutioară foile de calendar risipite şi am pus-o pe masă. Am pescuit ziua de douăzeci şi două septembrie patruzeci şi patru şi mi-am îngăduit s-o aşez la vedere deasupra celorlalte. Klaas scâncea, e cu putinţă să fi cerut ceva, dar cu n-am înţeles, n-a înţeles nici tata, care a intrat acum încet şi s-a aplecat asupră-i să asculte, încovoiat: şi neajutorat, fără să facă ceva pentru fiul lui. Şi-a îndreptat? spatele dând din umeri, a venit la masa de sufragerie şi s-a aşezat lângă mine, privind ţintă calendarul, nu mai era agitat, nu mai vorbea singur din amărăciune, ci arăta

resemnat, cu sufletul gol şi resemnat. Şi-a apăsat mâinile una peste alta. Şi-a lăsat umerii să-i cadă, şi-a aplecat faţa şi s-a pus pe aşteptat, adică: a făcut asta definitiv, după ce spre surprinderea mea deschisese un sertar, scosese fotografia înrămată, a lui Klass şi o pusese pe bufet – fotografia, care-l înfăţişa pe Klaas în uniformă în faţa unei gherete, fusese surghiunită în sertar la scurtă vreme după ce el se automutilase. Tata a pus-o pe vechiul ei loc, între un ghioc cu strălucire de perlă şi o puşculiţă din porţelan pictat, dar după aceea nu i-a mai dat atenţie.

Aşteptam, fiecare ferecat în el însuşi. Aşteptam iar prin asta vreau să spun: nu mai era nimic de făcut. Fiecare dintre noi doi se simţea împăcat. Aşa cum aşteptam, dădeam să se înţeleagă că ne împăcasem cu ceva: asta se adăuga nesiguranţei. În orice caz, speram că se va întâmpla ceva ce noi nu mai eram în stare să determinăm să se întâmple. Era limpede că lucrul cel mai important se petrecuse; nu mai aşteptam decât restul. Strângerea lucrurilor. Când mă gândesc la el, cum şedea lângă mine, trebuie să recunosc că în calmul" şi resemnarea lui înfricoşătoare se şi afla recunoaşterea că totul fusese hotărât. Tata, postul de poliţie Rugbüll, ştia, pare-se, ce se aştepta de la el. Ce mai aştepta el acolo de la doctorul Gripp? Ce mai spera pentru sine de la acesta?

Când a sosit doctorul Gripp, tata mi-a făcut un semn şi eu m-am dus la uşă, ca să-i deschid doctorului. Medicul nostru era un bărbat greoi, în vârstă, cu mers anevoios, avea părul roşu: un uriaş care sufla greu şi pe care experienţa îl învăţase să-şi aplece capul, fiindcă se lovise de prea multe ori cu el de grinzile aşezate la mică înălţime. Bănuitor cum era, nu se mulţumea niciodată să constate o singură boală, ci le propunea pacienţilor cel puţin două sau trei boli. Îi lăsa pe ei să-şi aleagă ceva. I-am luat trusa şi am pornit-o înainte, foarte încet, pas cu pas, cu sentimentul că trebuia să-l ademenesc în camera noastră. Pe scurtul drum de la uşa casei până la cameră, doctorul Gripp s-a odihnit de două ori, sprijinindu-se de perete, cu ceafa masivă îndoită şi mai mult, pocnind din degete şi începând să respire ritmic. Deşi i-am atras atenţia asupra pragului de la uşa camerei, deşi când s-a apropiat i-am arătat pragul, prevenindu-l, aproape că ar fi căzut totuşi, dacă tata nu l-ar fi apucat de subsuori şi nu l-ar fi susţinut; pe urmă tata l-a dus pe uriaş până la scaunul de lângă dormeză, l-a apăsat în jos şi i-a urat bun venit. Tata mi-a făcut semn să ies, m-a chemat înapoi, mi-a poruncit să pun trusa lângă picioarele doctorului Gripp şi m-a trimis cu un gest distrat în odaia Hilkei, în care se intra din camera de zi. Aşteaptă acolo, mi-a poruncit şi a închis el însuşi uşa în urma mea.

Mai întâi am salutat un actor de cinema, care nu numai că îmi zâmbea de pe perete, ci şi închina în cinstea mea o cupă de şampanie. Părea să se simtă foarte bine între femeile şi fetele care-şi legănau pulpele, agitau inelele şi roteau cercurile, încadrându-l la distanţă şi, în costume albe de gimnastică, făceau reclamă pentru „Credinţă şi frumuseţe". Toate pozele erau decupate dintr-un ziar, pe o poză, uşor de recunoscut după gambele ei foarte apropiate, Hilke îşi încrucişa măciucile, ridicată mult pe vârful picioarelor, cu pieptul

încordat. Măciucile se aflau într-un colţ lângă dulap, le-am cântărit o dată scurt în mână, le-am făcut să se izbească pendulând una de alta, pe urmă le-am pus fără niciun interes la loc. Speteaza singurului scaun era încălzită de bluza populară, pe scaun se aflau o rochie neagră şi un cordon de lac negru. În rama oglinzii era înfiptă o carte poştală militară, iar dedesubt, pe un raft de sticlă, am descoperit o foarfecă de unghii, ace de păr, patru piepteni, un tub de alifie – contra mâncărimilor de piele – vată, elastic, un tub cu tablete, din nou vată. Pe pat se afla un pui de găină mare, jignit, din postav galben, sub pat erau pantofii Hilkei. Jocul pentru încercarea răbdării? Jocul se găsea pe noptieră, toţi cei trei şoricei erau prinşi în cele trei curse.

M-am furişat la uşă şi m-am chiorât prin gaura cheii. Doctorul Gripp şedea pe dormeză, lângă el stătea tata. Pledul se afla pe podea. M-am uitat la chipul tatei, era schimonosit de curiozitate şi durere, avea buzele crăpate. Spinarea doctorului Gripp îl ascundea pe Klaas. Tata a întrebat ceva, iar doctorul a clătinat din cap. Tata a pus întrebarea destul de tare, ca s-o pot înţelege: De ce nu se poate? iar doctorul cel uriaş, coborând ochii spre fratele meu: Asta nu se poate decât la spital, trebuie să-l transportăm imediat la spital, şi zicând aceasta l-a arătat cu palma netedă pe Klaas, ca şi când ar fi vrut să ofere dovada vădită a afirmaţiilor sale. Tata a pus din nou o întrebare, la care doctorul Gripp şi-a ridicat lateral mâna lunecoasă şi a lăsat-o să vorbească pentru el, cam la înălţimea umărului. Trusa lui zăcea uitată pe podea, n-o deschisese încă. Acum, tata a venit lângă el, le vedeam la amândoi numai spatele, doctorul îi explica probabil ceva, îl făcea pe tata să înţeleagă ceva ceea ce acestuia îi era greu să priceapă. Chiar şi acum doctorul Gripp a renunţat să-şi deschidă trusa, o geantă de piele crăpată, cu închizători de modă veche. Doctorul îi vorbea tatei în şoaptă, fără să-şi întoarcă faţa spre el, iar în vreme ce vorbea, cred eu, i-a risipit rând pe rând restul de speranţe, asta se putea observa, căci tata s-a întors, s-a uitat pe fereastră şi a încetat treptat, treptat să mai pună întrebări.

Uşa casei s-a închis trântindu-se. Am sărit la fereastră, să văd cine venise. Tata nu se mişca, nu privea spre intrare. Doctorul încheia nasturii de la vestonul lui Klaas. Şi apoi a apărut el în uşa camerei de zi, mai întâi mic şi apoi crescând regresiv, cum mi se părea mie, ţinând într-o mână pipa, în cealaltă pălăria, îmbrăcat în mantaua albastră uzată şi cu respiraţia tăiată. S-a oprit în prag, mai puţin fiindcă şovăia sau se temea că apare într-un moment nepotrivit, cât mai ales pentru că avea nevoie de aer şi răsufla săltându-şi violent umerii. Tata? Nu s-a întors, nu voia, pare-se, să ştie cine intrase, tata nu mai avea de pus nicio întrebare, acuma trebuia să se ocupe de cele necesare.

Pictorul a intrat, s-a îndreptat spre dormeză, dar nu s-a întors numai spre doctor, ci spre amândoi bărbaţii, atunci când a întrebat: E mort? Ei spun că a murit. După aceea, din doi paşi repezi s-a aflat lângă dormeză, privirea lui a zburat încolo şi-ncoace între Klaas şi doctor, iar eu l-am auzit pe doctor spunând: La spital. Trebuie să-l transportăm la spital. Pot să dau un telefon,

Jens? — Dincolo, a spus tata, în birou. Pictorul l-a ajutat pe doctor să se ridice. Pictorul a spus: Are vreo şansă? Scapă? — Sperăm, a spus doctorul Gripp, putea să fie şi mai rău, după care, târşindu-şi picioarele, a părăsit camera cu braţele întinse înainte şi a trecut de data asta cu bine pragul. Pictorul s-a aplecat deasupra lui Klaas. S-a uitat la el cu o privire ascuţită, cercetătoare, foarte concentrat, părea să caute ceva, şi dacă nu era asta, părea totuşi că vrea să-şi întipărească ceva. Buzele i se mişcau, înghiţea în sec, măcina din fălci. Mânie, era şi mânie în gestul lui, atunci când şi-a legănat domol capul, dezamăgit, neîncrezător mai ales. Brusc s-a întors spre tata, a vrut să întrebe ceva, a ezitat şi a spus doar atât, ca să-şi ceară iertare că venise: Ei ziceau că a murit, de aceea am venit. Postul de poliţie a dat din cap, gestul lui nu spunea că e de acord, ci doar că ia cunoştinţă cu indiferenţă. Cum s-a putut întâmpla? O ridicare din umeri: S-a întâmplat, nu se mai poate schimba nimic. — Afară în mlaştină? — Da, afară în mlaştină. — Avea oare atâtea şanse? — Avea, da. Sperăm cu toţii să scape – deşi, fireşte, asta n-ajunge. Lucrurile arată aşa, de parcă atâta n-ar ajunge. Nebunia asta, Jens, nebunia asta blestemată, Jens. — Ce vrei să spui? — Au să-l ridice, au să-l vindece, numai ca el să-şi poată asculta sentinţa: au să-l vindece, ca să-l pună la zid, ştii asta? — Eu? Eu nu ştiu nimic.

— Au şi pornit încoace, ca să-l ridice? — încă nu vine nimeni aici. — Sigur, acum totul depinde de tine.

— Da, totul depinde de mine, şi de-aia nu te amesteca în treburile mele. — M-am arătat aici numai din pricina băiatului. — Da, bine. — Tu ştii că eu ţineam la Klaas, îmi era drag. — Ştiu tot. — Pot vorbi cu Gudrun? — Nu cred, e sus. — Vă pot fi de folos? — Cred că nu, trebuie să ne descurcăm singuri. — Cu bine. Pictorul s-a dus lângă dormeză. A atins în fugă mâna lui Klaas. L-a mai atins a doua oară pe umăr, apoi a ieşit fără să se mai uite în juru-i, iar în timp ce eu aşteptam să se închidă uşa, el şi cobora treptele, se şi afla lângă stâlpul de care-şi sprijinise bicicleta; când m-am uitat pe fereastră, îşi prindea pălăria în portbagaj, pe urmă şi-a lins rădăcina degetului gros şi a pornit împingându-şi bicicleta, fără să se urce în şa.

M-am uitat după el, până când a dispărut după gardul viu ţepos de la Holmsenwarf; atunci m-am tras înapoi, dar nu mi-am mai lipit ochiul de gaura cheii, ci am trecut pur şi simplu în camera de zi, m-am speriat puţin şi m-am oprit aşteptând, cu mâna pe clanţă, dar pentru că n-am fost nici mustrat, nici gonit de-a dreptul, am închis uşa în spatele meu. Doctorul Gripp şi tata stăteau pe coridor, discutau acolo, Klaas zăcea liniştit sub pled. Doctorul voia să preia ceva pe seama lui, o datorie sau o însărcinare, a spus de mai multe ori: Asta o fac eu, o iau asupra mea, lasă-mi-o mie în grijă. Îl bătea pe braţ, încurajator, pe tata, îl răsucea, îl împingea la mine în odaie, el însuşi se căznea să suie scara şi păşea greoi, păşea atât de greoi, trebuie să spun, încât noi, tata şi cu mine, am ridicat capul şi n-am făcut altceva decât să urmărim cu auzul acest urcuş anevoios. Slavă Domnului, a murmurat tata şi s-a simţit eliberat de apăsare. M-a descoperit. A întins mâna, m-a tras la el, m-a lipit de corpul lui

şi m-a împins spre dormeză, nu prea aproape. A trebuit să ajungem aici, aici, după toate speranţele, în ciuda a tot ce l-am învăţat: aici. Ştia ce ne e dator, şi totuşi ne-a adus până aici. A tăcut, iar eu am întrebat: Când o să se facă bine? iar tata, lângă mine: Ştia doar, ce obligaţii am: datoria mea, o cunoştea totuşi. Acuma s-a întâmplat. Acuma nu mai putem învârti înapoi roata.

Ne-am pus toate întrebările, toate întrebările necesare, şi le-am dat un răspuns, atât cât am putut. Nu abia astăzi. Din ziua când a venit. Toate întrebările. Haide.

M-a tras cu el, faţa îi era de cenuşă. Am mers unul lângă altul pe coridor până în biroul lui. A ridicat receptorul telefonului, a aşteptat până când s-a făcut legătura şi a cerut Husumul pentru postul de poliţie Rugbüll, nu atât de tare ca de obicei, dar fără ca vocea să-i şovăie.

10
Răgazul

Mărturie vreau să depun numai despre ceea ce ştiu. Chiar dacă ceea ce ştiu va fi spălat de prima ploaie: trebuie să depun mărturie despre grajdul de la Bleekenwarf, vopsit în culoarea ruginii, nefolosit de multă vreme, despre o dimineaţă umedă, cu joase câmpuri de ceaţă peste ţinut, trebuie să deschid uşa grajdului ca să pot vedea animalul rănit şi să adun încă o dată, în lumina îndestulătoare a zilei, toată lumea, care se găsea atunci acolo, pentru a săvârşi sau a fi martoră la o sacrificare de necesitate. La ceea ce m-aş putea hotărî îndată, este: grajdul expus la curent şi, cum ziceam, nefolosit de la Bleekenwarf, cu boxele pentru porci, cu inelele pline de rugină pentru vite şi o scară pentru găini, atârnată pieziş şi găinăţată; pe o stivă de scânduri clătinătoare stau bătrânul Holmsen, nevasta lui, apoi Jutta, pictorul şi eu; de peretele văruit al grajdului, proptindu-se pe picioarele din faţă, gâfâind, cu o spumă de băşici pe bot, animalul rănit, care sângera încet din rănile de la gât şi de pe şira spinării.

Când spun că avionul lansase amândouă bombele sus deasupra Rugbüllului de nevoie, mi se poate pune fireşte întrebarea de unde ştiu. Ei bine, făcând abstracţie de faptul că eu nu-mi pot închipui niciun pilot care să fi găsit Rugbüllul vrednic de o bombă, şi încă zburând deasupra norilor, socotesc că întrebarea: de unde o ştie ăsta? este cel puţin secundara. În orice caz, avionul a lansat amândouă bombele de nevoie, una a căzut în mare, cealaltă s-a înfipt adânc în păşunea mlăştinoasă de la Bleekenwarf şi a scobit o pâlnie; schijele au atins vaca la gât şi la şira spinării. Era vaca lui Holmsen.

Şedeam în grajd pe stiva de scânduri şi ne uitam la animalul care nu se mai putea ridica, dar ale cărei răni nici nu erau de ajuns, ca s-o poată ucide. Pe un sac pentru cartofi întins pe jos se aflau toporul, cuţitul si fierăstrăul – nu un fierăstrău de oase, ci un fierăstrău coadă-de-vulpe slinos – alături se găseau castroane, o căldare, o găleată de muls turtită, pe podea era la îndemână şi un şorţ din piele crăpată – se pregătise tot ce trebuia pentru o sacrificare de necesitate. Ne uitam la vacă. Părea că stă pe picioarele dindărăt, ugerul murdar cu ţâţele asprite de febră se lăţea, pe pământul bine bătătorit, ugerul îi pulsa, zvâcnea şi tremura. Coada cu pământuful încurcat ştergea scurt pământul, câteodată biciuia peretele. Ca la adăpat, animalul ridica sus de tot capul, sforăia, se lingea pe bot la nări, strănuta şi dădea afară spumă cu băşici. Când şi când râcâia cu una dintre copitele dindărăt, voia să se tragă de la perete, nu reuşea, se lăsa să cadă la loc, cu un zgomot de răzuială. Din nări picura fără întrerupere sânge, se prelingea pe pielea albă cu pete negre formând o urmă sclipitoare şi cădea pe jos. O schijă îi sfâşiase piciorul drept

dindărăt, smulsese pielea şi carnea şi dezgolise osul.

De două cri încercase bătrânul Holmsen s-o omoare; îmboldit de nevastă-sa – o fiinţă cu picioarele încovoiate, o arătare ciudată cu o plasă de păr cărunt, care probabil că-i dădea lui uneori sentimentul că se însurase cu un câine şoricar – ridicase toporul şi păşise în faţa vitei, însoţit şi împins din urmă de îndemnurile bătrânei, îşi şi aţintise ochii asupra unui punct de pe fruntea acoperită cu păr creţ, îşi şi proptise vârtos picioarele, ca să aplice lovitura, dar, deşi îndemnurile deveniseră mai aprige, mai mânioase, nu reuşise să facă vânt toporului: de fiecare dată se întorsese, dând din umeri, la stiva de scânduri şi se aşezase lângă noi.

Bătrâna mormăia şi ocăra, nu înceta să-l ameninţe pe bătrânul Holmsen, acuma îl ameninţa iar că o să plece la Glüserup, să-l „aducă pe Sven Pfriim, care lucrase multă vreme ca măcelar ambulant în gospodării, colindând din loc în loc, şi pe care el, Holmsen, avea să fie nevoit să-l plătească, dacă n-o s-o scoată la capăt, ucigând el însuşi vita. În vreme ce pictorul se uita cu o privire fixă la vacă, bătrâna turuia: Dă-i drumul, Holmsen, dă-i drumul, omule, altminteri o pierdem; şi nu ne alegem decât cu nenorocirea, iar ca să-l atragă la lucrul ce trebuia făcut, ea apuca găleata de muls turtită, se ducea la vacă, lăsând să se înţeleagă prin această atitudine că voia să adune ea însăşi sângele şi să ia parte la tăiere.

N-a fost de niciun folos, demonstraţia nu i-a insuflat bătrânului Holmsen nici putere, nici încredere, el a luat de la pictor tutun şi a început să pufăie cu năduf, întorcându-şi faţa. Femeia îi amintea că tăiase raţe, şi porumbei, şi găini. A ridicat toporul, i-a apăsat coada toporului în mână şi i-a cerut să ţină socoteală că plata lui Sven Pfriim ar putea fi economisită. Cu asta, bătrânul era de acord. A clătinat din cap oftând, s-a ridicat de pe stiva de scânduri, dar o privire pironită asupra vitei rănite l-a făcut să-şi dea seama de limitele puterilor lui, aşa că a lăsat toporul să-i alunece pe jos. Poate că dac-ar fi altă vacă, a spus el, dar nu Thea. Nu Thea. A fost a doua dintre cele mai bune vaci de lapte ale mele şi asculta de vorbă. — Dar acu, a spus bătrâna, acu nu mai ascultă de vorbă, fiindcă-i pe jumătate moartă: nu mai e nimic de făcut decât s-o scăpăm de dureri şi s-o tăiem. În clipa aceea, Jutta a vrut să ştie dacă nu s-ar putea bandaja rănile vacii, cu speranţa că o să se vindece, la care nevasta lui Holmsen, înfuriată şi fără să-şi ascundă dispreţul, n-a avut de spus alta decât: Ţie ar trebui să ţi se pună un bandaj, ţie. Aşa sunt înţelese uneori întrebările.

Când animalul a început să fornăie şi s-a lăsat pe genunchii din faţă şi şi-a întins gitul, lipindu-l de pământ, bătrâna a ridicat din nou toporul, nu ca să-l dea bărbatului ei, ci doar aşa, de parcă ar fi vrut să amintească ce e de făcut acum. Cu toporul în mână a păşit spre vita care părea că n-o vede, care-şi legăna acum capul, încercând de mai multe ori să ajungă cu limba la o rană de pe şira spinării, pentru ca pe urmă – nereuşind – să pufnească pe nări cu atâta putere spre pământ, încât să facă să zboare paie zdrobite şi frunze uscate. Vaca s-a proptit în perete, căutând să se ridice, dar după o clipă, în care şi-a adunat desigur puterile, a căzut la loc. Gâfâia. N-a mai încercat să-şi lingă

spuma de pe bot. Încordarea vizibilă a trupului ceda. Coada nu mai mătura pământul. Bătrâna a arătat cu palma deschisă spre vită. Gestul acesta, care exprima limpede o acuzaţie, era îndreptat spre toţi cei de faţă, nu numai spre bătrânul Holmsen, care şedea, uscăţiv, cu părul cenuşiu ca fierul, pe un colţ al stivei de scânduri şi fuma cu capul întors, lăsând să se vadă că se află în impas, neputând să-şi adune gândurile, şi aşa mai departe. Şedea acolo cu umerii căzuţi şi se ferea să privească vita rănită.

Cu cât calm a alunecat deodată pictorul de pe stiva de lemne, şi-a împins pălăria pe ceafă, şi-a ciocănit pipa cu putere de canatul uşii, apoi s-a apropiat de femeie, fără un cuvânt şi fără să şovăie nici măcar o singură dată. În fugă ne-a făcut semn – Juttei şi mie – să dispărem, dar n-a aşteptat până când să dăm urmare gestului lui, ci a apucat sau a desprins toporul dintre degetele bătrânei, i-a făcut vânt femeii înapoi, a împins-o până la stiva de scânduri şi s-a apropiat din nou de vita, care nu l-a luat în seamă, care-şi mişca spasmodic gitul întins pe pământ şi încerca trudnic să-şi salte capul. Pictorul a cumpănit toporul în mână. Pictorul s-a proptit pe picioarele depărtate, şi-a frecat scurt tălpile, şi-a încercat, rotindu-se, stabilitatea poziţiei. Faţa i-a rămas imobilă, atunci când s-a uitat în jos la vacă, la ţeasta tare şi grea, care se înălţa spre el cu ochii întunecaţi, nepăsători. Părul încleiat era răsucit în vârtojuri alb-negre pe frunte. Din bot atârna un fir de bale, urechile păroase erau întoarse pânditor spre bărbatul din faţă. Pictorul, de asta îţi dădeai seama, măsura locul dintre ochi, acolo unde trebuie să lovească toporul. Apoi s-a uitat înapoi, a ridicat toporul, i-a făcut vânt, în vreme ce noi şedeam acolo încremeniţi. Şi aşa îl văd mereu stând încă în grajdul lui: cu toporul ridicat, cu capul puţin lăsat pe spate, privind în jos spre vita, care nici chiar în clipa asta nu arăta vreun interes bărbatului ce se înălţase, făcând mişcarea trebuitoare ca să aplice lovitura, în aşa fel, încât tivul mantalei lungi i se săltase până la genunchi.

O dată cu izbitura toporului, pictorul a icnit. Folosind avântul, a tras toporul spre el, l-a ridicat deasupra umerilor, a făcut un pas înapoi şi a mai lovit a doua oară cu muchea, iar căderea fierului, însoţită şi grăbită de corpul lui, l-a smuls involuntar înainte. Pălăria i-a zburat din cap. După a doua lovitură, şi-a şters iute gura, a şoptit ceva, ce n-a înţeles nimeni, s-a uitat spre noi, spre Jutta şi spre mine, iar eu am avut sentimentul că nu ne observă, cel puţin nu părea surprins că ne găseam încă acolo. Ţinind coada toporului vertical în faţă, i-a dat drumul să alunece încet între picioare. A treia lovitură, pe care a socotit-o după un răstimp necesară, a căzut mai repede, mai fără putere, de asemenea mai şovăitoare, iar după ce s-a întors, pictorul i-a dat bătrânului Holmsen toporul, s-a aşezat pe stiva de scânduri şi a început să-şi maseze degetele.

Dar asta nu-i tot ceea ce păstrează amintirea mea din acea dimineaţă petrecută în grajd: aud şi cum muchea toporului loveşte ţeasta, văd ţeasta azvârlită spre pământ de furia izbiturii, simt dureros degetele Juttei înfipte în braţul meu. Toporul a atins vaca între ochi, a răsunat ca o lovitură dată într-un trunchi de copac scorburos. Toporul a zdrobit fruntea. Întreg corpul vitei a

părut pentru o clipă că se moaie, dar după aceea picioarele din faţă au început să scurme, căutau pământul, un reazăm, gâtul s-a smucit, şira spinării s-a încordat, picioarele dinapoi s-au zbătut scurt: sub lovitură, corpul greoi a părut că-şi aminteşte de apărare sau de fugă, lovitura a pus încă o dată în alarmă simţurile animalului rănit, dar puterea, pe care o căuta şi de care avea nevoie, nu-i mai ajungea, în orice caz era suficientă doar ca să arate tremurând sau scurmând ce voia să facă. Capul se ridica într-un ritm greoi de la pământ şi cădea înapoi, iar de fiecare dată se auzea un pocnet. Coastele tremurau; după a doua lovitură zvâcniseră violent, la fel cum zvâcniseră cândva, scurt şi violent, ca să alunge insectele ce o înţepau.

Acum, mă gândesc, pot lăsa animalul să se prăbuşească definitiv, îl pot lăsa, făcând abstracţie de câteva mişcări reflexe neînsemnate, să se întindă şi să zacă relaxat lângă peretele văruit; mi se părea că e mult mai robust, acum că era mort, şi mi se părea că se bolteşte sau se umflă, neîncetat, luând proporţii uriaşe. Şi mai ştiu: o uram pe femeia, care n-a putut să aştepte, care, mai înainte ca animalul să înceteze orice mişcare, a smuls şorţul din piele crăpată şi i l-a întins bărbatului ei; apoi i-a întins cuţitul şi a arătat cu silă spre masa de carne boltită lângă perete: pe braţul ei se şi legăna găleata de muls. O uram pe ea – nu pe bătrânul Holmsen şi nu pe pictor – iar ura mi-a sporit atenţia pentru femeia aceea, care acum şe ducea lângă gâtul animalului mort, proptea găleata pieziş pe pământ, cu gura spre gâtlej, şi nu mai cerea anume soţului ei să înceapă, ci doar se uita ţintă în găleată, ca şi când sângele s-ar fi şi pornit să curgă. Bătrânul Holmsen a văzut asta. A pipăit cu degetele cuţitul, a atins uşor cu degetul gros tăişul; a pipăit şi gâtul animalului, apoi i-a apucat capul între genunchi şi s-a aplecat încet, dar nu cu scârbă. A proptit cuţitul în gâtul vacii, l-a înfipt cu izbituri mici şi, mai înainte de a-l scoate, s-a uitat la femeie, părând că îndrumă şuvoiul de sânge exact spre găleată.

În clipa aceea, cineva m-a apucat pe la spate de gât, am vrut să mă întorc, dar cleştele degetelor a devenit mai puternic, am simţit doar cum sunt tras spre uşă şi cum, alături de mine – ca şi când am fi fost legaţi unul de altul – Jutta îmi repeta mirată mişcările, fiind şi ea trasă spre uşă. Pictorul ne-a îmbrâncit împreună afară în curte, a închis după noi uşa, a deschis-o totuşi din nou, deoarece probabil că o zărise pe Ditte care venea din casă spre noi şi care ne şi făcea de dincolo de iaz semne, adică, de fapt, semnele ne erau adresate mai puţin nouă, cât mai ales pictorului.

Căraţi-vă, a spus pictorul, ştergeţi-o de-aici, asta nu-i pentru voi, şi ne-a împins de lângă grajd, unde măcelărirea continua, ne-a îmbrâncit până la trunchiurile negre de copaci stivuite. Da, Ditte? a întrebat el nerăbdător şi, ca şi când ar fi vrut să-şi motiveze nerăbdarea: Suntem în toiul lucrului Ditte i-a spus ceva în şoaptă. El s-a uitat la mâinile lui, apoi în direcţia Rugbüllului, din nou la mâini şi la manta, pe care se vedeau pete de sânge. Toate le află ăştia, a spus, ce se-ntâmplă aici nu se face pe ascuns, dar dinspre partea mea n-au decât să vină: Holmsen doar nu putea să lase vaca să moară, trebuia s-o taie, de nevoie. Până să obţină aprobarea, vita crăpa.

Ditte i-a şoptit din nou ceva, iar pictorul i-a spus: De ce? Să rămână liniştiţi în grajd şi să-şi vadă mai departe de treabă, ce poate să li se întâmple, de vreme ce pot dovedi că animalul fusese atins de schije peste tot; şi pot s-o dovedească. Când va ajunge automobilul aici – noi suntem în grajd. Iar tu, Ditte, fă-ne un ceai: simţim cu toţii nevoia de aşa ceva. Apoi s-a întors şi, în întoarcere, cu mâna întinsă spre uşa grajdului, s-a uitat spre Rugbüll, ne-a silit prin asta şi pe noi să ne uităm spre Rugbüll, astfel că am descoperit aproape în acelaşi timp automobilul, care se apropia încet prin câmpiile joase de ceaţă, dispărea uneori în câte un strat cenuşiu, reapărea în locul bănuit, continuându-şi drumul cu aceeaşi viteză până la aleea mărginită de arini; acolo s-a oprit, acolo a stat un răstimp, fără să coboare cineva; siluetele oamenilor nu se mişcau, zgomotul motorului în mers continua.

Pictorul şi-a lăsat jos mâna întinsă şi a pornit cu paşi mici spre automobilul ce staţiona, nu, nu-i aşa: s-a dus, şi asta probabil numai pentru că automobilul se oprise şi nu cobora nimeni, până la poarta de lemn batantă, a deschis-o încet, a făcut un gest repezit, dar de invitaţie, după care automobilul s-a urnit din loc şi a venit spre noi. După ce a intrat, pictorul a lăsat pur şi simplu poarta să cadă, închizându-se. Automobilul şi-a continuat drumul în curte, a virat la iaz, dar nu s-a îndreptat spre noi, ci spre casă şi a stopat în imediata apropriere a uşii.

Mai întâi au coborât două mantale de piele, au dat ocol automobilului pornind în direcţii opuse, nu cu grabă sau fluturând, ci mai curând ţepene, aproape ca filmate cu încetinitorul – au dat aşadar ocol automobilului verde-închis şi s-au reîntâlnit în faţa radiatorului, unde s-au oprit în acelaşi moment, fără vreun semn vizibil de înţelegere, ca să ne pândească. Erau nişte mantale de piele lungi, care cădeau netede, cu buzunare aplicate, puteai să-ţi dai seama de greutatea lor, iar eu cred că mişcările ţepene şi cam prea ample se potriveau foarte bine cu bocancii de munte grei şi cu pălăriile cu boruri late, care umbreau feţele. În vreme ce stăteau cu picioarele răscrăcărate în faţa radiatorului, din maşină a coborât postul de poliţie Rugbüll, aspru şi ocărându-şi pelerina, care i se agăţase de ceva; tata se lupta cu pelerina, pe care i-o reţineau mânerele, cârligele şi pârghiile şi nu voiau să-i dea drumul; în cele din urmă s-a descurcat, s-a smuls energic şi s-a dus la mantalele de piele din faţa radiatorului. Nu şi-au dat osteneala să vină la noi. Aşteptau. Stăteau în trei acolo şi aşteptau şi nu şi-au părăsit locul nici când pictorul le-a făcut semn şi le-a arătat spre uşa grajdului.

Acum s-a îndreptat către ei până la jumătatea drumului, a arătat cu degetul gros peste umăr şi a spus: Acolo înăuntru e, veniţi dar încoace. Dar mantalele de piele, ca şi când invitaţia nu le-ar fi fost adresată lor, au rămas pe loc şi l-au silit astfel să se apropie. Am auzit cum le-a mai spus încă o dată: Acolo, acolo înăuntru e, la care tata a clătinat din cap, a făcut un semn de negaţie: se părea că nu-l interesează cele ce se petreceau în grajd, cel puţin că nu i se păreau atât de importante ca lucrul pentru care venise, iar gestul lui cu mâna bălăbănită spunea: mai târziu, mai târziu, acum e vorba de altceva.

Postul de poliţie Rugbüll a făcut o jumătate de pas în spatele celor două mantale de piele, l-a măsurat de acolo cu privirea pe pictor, l-a privit îndelung, mai ales îndelung. Jutta s-a folosit de prilej, s-a furişat înapoi în grajd şi a închis uşa pe dinăuntru. Mă aflam în dreptul lui Max Ludwig Nansen, care acuma şovăia, ridica din umeri şi se întreba: Ce se petrece aici? după care, îndreptându-se spre grupul nemişcat, a întrebat foarte dar: Ce-nseamnă vizita asta, Jens?

Pregătiţi-vă de drum, a spus deodată una dintre mantalele de piele. Pictorul a întrebat: De ce? Ce s-a întâmplat?

Vă dăm o jumătate de oră, a spus a doua manta de piele. Pictorul s-a uitat la ei, săltând din umeri, şi a întrebat: Aţi venit să mă ridicaţi? la care niciunul n-a socotit necesar să răspundă direct. Ai o jumătate de oră, a spus tata, postul de poliţie Rugbüll, iar eu nu m-am mirat că şi-a scos ceasul de buzunar şi a repetat cu voce înceată, cu ochii aplecaţi spre cadran: O jumătate de oră. Cu degetele răşchirate a făcut un gest scurt, lămuritor, a dat din cap şi şi-a pus ceasul la loc în buzunar.

Cât de puţine, cât de puţine au avut atunci nevoie să spună şi să ştie, pentru ca fiecare să înţeleagă, şi ce repede şi-au dat seama ce se aştepta de la ei: nu-mi amintesc ca Max Ludwig Nansen să se fi străduit să afle mai multe, după ce i se dăduse numai o jumătate de oră, ca să-şi împacheteze lucrurile, să se pregătească de plecare; a renunţat şi să câştige timp prin întrebări suplimentare, sau să se lămurească din ce cauză veniseră. A întrebat doar atât: Pentru cât timp? iar când una dintre mantalele de piele a dat din umeri şi tata şi-a plecat faţa, pictorul a trecut încet pe lângă ei spre casă şi, ajungând în dreptul lor, a spus: Sunt gata numai decât, n-am nevoie de mai mult de-o jumătate de oră.

În grajd n-a intrat niciunul dintre ei. Cu un picior pe bara maşinii, cu un picior pe scară, fumând, cu trunchiul aplecat înainte într-o atitudine nepăsătoare, în orice caz relaxata stăteau să-l aştepte, siguri de misiunea şi de omul lor, aşteptau în tăcere, probabil cu mintea goală de gânduri, fără interes pentru cele ce li se spusese că se întâmplă în grajd, şi mai ales îl aşteptau liniştiţi, deoarece îşi dăduseră seama că unul ca Max Ludwig Nansen foloseşte răgazul, dar nu abuzează de el. Spre grajd nu s-au uitat nici măcar o singură dată. Aşteptau, în timp ce pictorul a intrat în casă şi probabil şi-a şi irosit o parte din răgaz, sprijinindu-se în coridor de uşă, cu spatele drept, şi stând să asculte, asta şi-o poate închipui oricine.

Dacă reţin numai ceea ce e necesar, dacă las de-o parte lucrurile fără importanţă, dacă mă întorc cu mintea în ziua aceea, atunci întâmplarea s-ar putea povesti numai aşa: în timp ce tata, postul de poliţie Rugbüll, şi cele două mantale de piele îl aşteptau în linişte afară, pictorul a intrat în casă. S-a oprit dincolo de uşă şi s-a sprijinit cu spatele de ea şi a rămas în întunecimea coridorului o vreme, cel puţin până când Ditte a deschis uşa camerei de zi şi l-a văzut: atunci el s-a desprins şi i-a ieşit în întâmpinare. N-a vrut să stea de vorbă pe coridor, a luat braţul Dittei, a tras-o spre el şi a condus-o înapoi în

cameră. Din atingerea lui, ea trebuie să fi băgat de seamă că se întâmplase ceva sau era pe cale să se întâmple. S-a lăsat dusă pe lângă amenințătorul șir al celor șaizeci și două de pendule, care arătau toate și un sfert: de pe sofa s-a ridicat doctorul Busbeck și le-a ieșit înainte.

Eu, a spus pictorul, iar după o pauză: Trebuie să plec cu ei. Au venit să mă ridice. — Nu din cauză că a fost tăiată vaca? a întrebat Busbeck, iar pictorul încet: Mi-au dat o jumătate de oră. — Jens, a spus Ditte, lui trebuie să-i mulțumești, el a trimis toate mai departe la Husum. — Au să te interogheze, a spus Busbeck, cunosc lucrurile astea. — încă nu m-am întors, a spus pictorul. Dar cât, a spus Ditte, cât vor să te țină acolo? — În general, asta durează o zi și o noapte, a spus Busheek. Încă nu m-am întors, a spus pictorul și a început să-și umple cu grijă o pipă. Fără s-o privească pe Ditte, a spus: Iau geamantanul cel mic, cafeniu, două pipe, ustensilele de bărbierit, hârtie de scrisori: știi doar. — Ai să vezi, a spus doctorul Busbeck, o să-ți ia un interogatoriu și o să-ți dea un avertisment. Sunt obligați la asta, deoarece au primit un denunț de la Rugbüll. N-au să îndrăznească să-ți facă ceva. — Noi, a spus pictorul, noi cu fantezia noastră ne gândim că n-au să îndrăznească, dar uită-te în jurul tău: câte nu le socotim noi inimaginabile – ei le fac și au îndrăzneala să le facă. În asta le și stă puterea: că nu țin seama de nimic.

S-a scuzat față de Teo Busbeck, a schițat un semn cu capul spre pendule și a spus: O juma' de oră: știi, trebuie să-i dau zor; după aceea s-a dus în dormitor, s-a așezat pe unul dintre priciurile înguste și și-a scos ghetele. Și-a scos mantaua, jacheta, cămașa, a smuls sertarul comodei, și-a băgat tot brațul în el, a cules ciorapi, șireturi, batiste și le-a azvârlit pe toate pe prici; în cele din urmă, a mai adăugat o cămașă de flanelă. A ridicat cana cu cioc din lighean, a turnat apă, și-a aplecat bustul, s-a spălat, nicidecum grăbit, pe ceafă și pe față și și-a frecat pieptul cu un petic umed. Mâinile și le-a curățat cu piatră ponce. Părul rar și l-a pieptănat de două ori.

După ce a vărsat apa murdară într-o găleată, a șters ligheanul cu mișcări repezite, exagerate și a pus cana la loc în el. A curățat lavoarul, frecându-l în spirale cu peticul umed, a pus peticul la uscat pe marginea ligheanului. Acum, trebuie să ne închipuim, a descoperit că bretelele îi erau pătate și moi, din care pricină trebuiau schimbate, așa că a căutat în comodă bretele noi, încă împachetate într-un cornet; le-a prins în nasturi, le-a ridicat de probă deasupra umerilor, le-a încercat elasticitatea și s-a arătat mulțumit.

Pe urmă? În asemenea clipe, filmul n-ar trebui lăsat să se rupă; mai trebuie amintit doar cum și-a pus mai întâi șireturi noi la ghete, într-un mod pedant, gaură cu gaură, ținând gheata în poală. Cițiva pași de probă, încercarea strânsorii, era mulțumit. Apoi a luat cămașa, a tras-o peste cap, a ridicat brațele: părea că se sufocă în cămașa lui. A îmbrăcat jacheta, mantaua albastră, și-a pus pălăria, a făcut cițiva pași încolo și-n coace, a dereticat și a aruncat cele lepădate de pe el. Apoi a netezit până și cuvertura de pe prici. Nu s-a dus la fereastră. Nu s-a uitat afară. Înainte de a părăsi dormitorul, și-a scos dintr-o cutie albastră de porțelan ceasul de buzunar, l-a întors, l-a vârât în

buzunarul jachetei; de potrivit, o să-l potrivească mai târziu.

Când s-a întors în camera de zi, şi-a dat seama că Ditte şi doctorul Busbeck îl aşteptaseră. Ditte i-a întins geamantănaşul cafeniu şi s-a apropiat de el. Pictorul a spus: Mai pe urmă, îndată, trebuie să semnez ceva, şi stând în picioare lângă o masă din colţ a semnat două foi de hârtie, pe care le scosese dintr-un plic închis şi pe care, după ce le-a semnat, le-a vârât în alt plic şi l-a pus într-un sertar. Îmi pot închipui că acest calm pe-o muchie de cuţit şi folosirea chibzuită a timpului îngăduit l-au făcut pe doctorul Busbeck să ezite a da pe faţă mai multe dintre experienţele lui liniştitoare. Pictorul şi-a potrivit ceasul de buzunar după o pendulă înaltă cât omul, a făcut un semn de refuz, îndată, îndată sunt al vostru, s-a dus la pendula cenuşie ca şoarecii şi a deschis-o. A ridicat din postamentul deschis al pendulei o cutie de ţigări de foi, s-a apropiat de o masă, a luat o mână de ţigări şi le-a tăiat în bucăţi bune pentru pipă, folosind un brici probabil uzat. Bucăţile le-a adunat într-o cutie de tablă de pe care fusese răzuită inscripţia. Cutia de ţigări de foi a pus-o la loc în pendulă, iar cutia de tablă şi-a vârât-o în buzunarul mantalei.

Sticluţa plată de buzunar? Ditte şi-a amintit mai târziu că pictorul a umplut cu rachiu de secară sticluţa de buzunar îmbrăcată în pânză şi a vârât-o în buzunarul de la spate al pantalonilor; după aceea s-a dus la masa de la fereastră, lângă care stăteau Ditte şi doctorul Busbeck şi îl aşteptau. A pus mâna pe geamantan, dar nu l-a deschis. Ai strâns toate? a întrebat, iar Ditte: Numai din cauza denunţului lui Jens. Nu pot să aibă cine ştie ce dovezi împotriva ta. — Aşa e, a spus pictorul şi a tăcut şi a zâmbit cu resemnare, atunci când pendulele, încăpăţânate şi fiecare pe seama ei, au dat de veste că e şi jumătate; bateau şi sunau gongul şi bubuiau, mecanisme de numărat pocneau, verigi de lanţ din alamă se puneau în mişcare zvâcnind, greutăţi coborau huruind şi balansându-se: la Bleekenwarf, anunţarea orei nu putea fi ascultată decât în tăcere. Iar când ceasurile s-au liniştit, pictorul a spus: staţi aici, mă întorc îndată, şi-a lăsat geamantanul pe fereastră şi s-a dus în atelier.

L-am văzut, din grădină, intrând în atelier, adică i-am văzut umbra şi schimbarea luminii, ce s-a produs atunci când el a lăsat un rulou. Mantalele de piele stăteau fumând lângă automobil. Tata se învârtea pe acolo şi căuta ceva ce tocmai pierduse, poate un nasture sau cocarda de la chipiu, pe care le căutasem şi eu în zadar ici şi colo. Nimeni n-a băgat de seamă, când m-am furişat în atelier – sau poate totuşi a zărit careva în ultima clipă cum era închisă uşa pe dinăuntru? În orice caz, m-am strecurat în atelier şi m-am ciucit lângă cănile, oalele şi cutiile care folosiseră în timpul verii ca vaze de flori, iar acum erau adunate într-un colţ; din ele ieşea o putoare de apa stătută. M-am uitat la tablouri şi m-am îngrozit: profeţii, zarafii şi cobolzii, precupeţii vicleni şi truditorii câmpului, încovoiaţi şi bătuţi de vânt, apăreau într-o lumină verde, totul mocnea, ardea fără flacără, părea că se aprinsese acolo un foc verde, a cărui sclipire cădea pe tablouri, şi astăzi încă mai ştiu: în prima clipă am vrut să strig, să dau alarma, dar când m-am apropiat de tablouri, sclipirea a încetat şi lumina cea verde a pierit.

Pictorul se ducea de colo colo, trăgea o ladă pe podea, o deschidea şi o închidea iarăşi. A deschis robinetul de la chiuvetă. A aruncat o cutie de conserve goală pe masa de ceramică. Profitând de colţuri şi nişe, la adăpostul culcuşurilor improvizate m-am târât spre el, până când nu ne mai despărţea decât un pas. Am dat la o parte o cuvertură aninată lejer în chip de draperie: pictorul stătea chiar în faţa mea, a deschis cu precauţie ambele uşi ale unui dulap lat, a ascultat atent, apoi s-a ghemuit, ca să se uite în interiorul dulapului – nu pot uita ce se petrecea acolo în interiorul dulapului: se desfăşura un brun de neoprit, care lua în stăpânire orizontul, un brun cu dungi negre şi marginea cenuşie se rostogolea încoace şi creştea şi creştea peste un ţinut crepuscular. Tabloul era intitulat: „Făcătorul de nori". Pictorul l-a privit cu capul înclinat, s-a tras înapoi, a venit atât de aproape de mine, încât l-aş fi putut atinge. Nu era de acord cu ceea ce vedea, era dezamăgit. A clătinat gânditor din cap, s-a dus la tablou, a ridicat o mână şi a apăsat cu podul palmei pe locul unde lua fiinţă brunul: Aici, a spus, aici începe acţiunea. A lăsat din nou mâna jos, a înălţat din umeri, acuma părea că-i e frig. Nu înşira palavre, Balthasar, a spus, eu însumi văd că aici lipseşte presimţirea, presimţirea furtunii, de aceea culoarea trebuie pur şi simplu să povestească mai mult despre fugă, aici trebuie să se simtă că e vorba de o pândă atentă, de cineva care e gata să fugă, de cineva care-şi arată spaima.

Uşa atelierului s-a deschis, pictorul n-a auzit. Am simţit cum năvăleşte un curent de aer, şi încă mai ştiu că aşteptam zgomotul cu care e închisă o uşă, dar zgomotul n-a urmat, şi atunci am ridicat cuvertura ce cădea în falduri, m-am târât afară din ascunzătoarea mea, cu degetul arătător pe buze, m-am dus la el în vârful picioarelor şi l-am atins uşor. A tresărit, s-a speriat, gura a dat să i se deschidă. A vrut să spună ceva, dar a înţeles pe dată ce însemna braţul meu întins în direcţia uşii, părea pregătit pentru aşa ceva şi a înţeles atât de repede şi gestul meu de prevenire, încât a desprins iute tabloul de pe peretele dulapului, l-a făcut sul, l-a împins sub dulap, dar l-a tras numaidecât din nou afară. S-a uitat în jur: acolo erau o sută de ascunzători şi totuşi nicio ascunzătoare potrivită pentru „Făcătorul de nori", se ofereau colţuri, spaţii în dosul mobilelor, intervale şi gurile primitoare ale unor căni, dar în clipa aceasta el le considera pe toate ca nepotrivite: mă descoperise pe mine. M-a lipit de latura dulapului, s-a aplecat deasupra mea şi m-a privit, de aproape şi mai pătrunzător ca niciodată, simţem mirosul de săpun şi de tutun al respiraţiei lui, mă pătrundea răceala ochilor săi cenuşii. Witt-Witt, mi-a şoptit deodată, a tras scurt cu urechea spre uşă, apoi a continuat în şoaptă: Mă pot bizui pe tine? Suntem noi prieteni? Faci tu ceva pentru mine? — Da, am spus şi am aprobat dând din cap, da, da, da.

În clipa aceea şi pricepusem ce vrea, mi-am suflecat până la umeri puloverul meu verde pe alocuri ţesut, m-am îndoit din şolduri, iar pictorul mi-a aşezat tabloul lipit de corp, mi-a tras puloverul în jos, l-a înfoiat şi mi l-a vârât în pantaloni. Puloverul şedea prea întins. L-am tras ici, colo, să-l lărgesc puţin. Am făcut câteva mişcări de probă. Du-l afară, în siguranţă, mi-a şoptit

pictorul, mai târziu adu-i-l mătuşii Ditte, am nevoie de el. Mi-a dat mâna. M-a cuprins spaima, când mi-a strâns mâna cu o asemenea seriozitate, în orice caz fără să-mi facă vreun semn de prevenire cu ochiul. S-a ferit să mă mângâie pe păr ca de obicei, niciun ghiont, nicio lovitură în glumă după ceafă. Fac tot ce vrei, am spus, la care el a dat din cap şi, după ce a tras cu urechea spre uşă, mi-a şoptit: Bine, Witt-Witt, n-am să uit asta.

A închis dulapul şi mi-a făcut un semn să dispar, adică doar a ridicat cuvertura întinsă şi a aşteptat până când m-am strecurat pe sub ea, apoi a strigat: Teo? Tu eşti, Teo? Niciun răspuns, doar căderea înceată a unui pas, care venea mai aproape, mereu mai aproape şi pe care eu l-am recunoscut numaidecât. Vin acuma, Teo, a strigat pictorul, sunt gata, şi mi-a poruncit cu un semn să mă ghemuiesc lângă prici; pe urmă a tras o înghiţitură din sticla pe care o purta în buzunarul de la spate al pantalonilor. Hârtia rigidă lipită de trupul meu a pocnit când m-am făcut ghem în faţa unei umbre ce apăruse la picioarele priciului şi se şi îndepărtase, când am ridicat capul. Paşii au încetat, vârful unui picior a izbit spre încercare oalele şi cutiile de tablă, pe o masă a fost împinsă o mapă. Deşi măcar acum pictorul trebuia să ştie că nu doctorul Busbeck era cel ce intrase în atelier, a strigat: Vino-ncoace, Teo, şi am văzut cum a deschis de formă dulapul şi l-a închis din nou, gest prin care a obţinut ca paşii să se audă din nou şi să se apropie de el.

După paşi îl recunoscusem de mult pe tata, iar pictorul trebuie că-l recunoscuse şi el, fiindcă n-a părut de loc surprins, n-a făcut decât să se tragă la o parte şi să dea de înţeles prin atitudinea lui că e gata de plecare. Faţa tatei, faţa lui uscăţivă, ascuţită şi cu pielea netedă s-a ridicat spre oberliht, iar în vremea asta calcula. Pe faţa lui plutea o uşoară expresie de superioritate: poate chiar şi de satisfacţie. Şi-a băgat ceasul în buzunar. I-a comunicat pictorului că răgazul încă nu trecuse, că mai are la dispoziţie câteva minute, de care poate să dispună cum vrea, că e cazul să se folosească de timpul ce i se îngăduise şi aşa mai departe. Aşa cum stătea acolo pictorul: cu spinarea dreaptă, cu picioarele îndepărtate, cu mâinile la spate, se şi vedea că era hotărât să nu se lase antrenat în nimic. N-a răspuns, când tata i-a cerut permisiunea să ridice un top de schiţe îngălbenite de pe un şevalet. S-a uitat fără o vorbă cum postul de poliţie se suie pe un scăunel şi-şi aruncă privirile pe deasupra dulapurilor, n-a făcut şi n-a spus nimic când tata a deschis dulapul, s-a băgat pe jumătate înăuntru şi s-a cocoşat în cele din urmă, ca să ridice de pe fundul dulapului foi de hârtie de format mic şi goale, pe care le-a îndreptat una după alta spre oberliht, le-a sucit, le-a potrivit la colţuri şi le-a pus cu grijă pe masă.

Avea ceva de gând cu foile astea goale: le-a rânduit în două şiruri pe masă, s-a scufundat din nou în dulap, a scormonit cu îndărătnicie, a cercetat şi a cumpănit, pe urmă s-a lăsat păgubaş şi s-a întors la masă. Satisfăcut, a adunat foile goale, le-a strâns pachet batându-le cu palma, în care timp l-a privit ţintă pe pictor, ca şi cum ar fi dorit să-l vadă zâmbind, numai pentru că avea pregătit un răspuns la acest zâmbet. Dar pictorul n-a zâmhit. Tata i-a cerut încuviinţarea să ia el foile goale: pictorul a tăcut. Postul de poliţie a spus:

Până astăzi încă mai ai noroc, Max, în toate, iar dacă s-a ajuns unde s-a ajuns, tu însuţi ai vrut-o. Dar nu sunt sigur că ai să scapi mereu cu norocul tău, printre ochiurile plasei: o dată ai să rămâi agăţat straşnic, şi-atunci n-o să-ţi mai fie de niciun folos dacă tablourile tale sunt invizibile sau nu: am să le găsesc. Am mai dat noi la iveală şi altele, care voiau să rămână nevăzute.

A lovit cu palma foile goale, de format mic, apoi s-a dus spre pictor, care continua să stea acolo cu spatele drept şi-l măsura pe poliţai cu dispreţ, nu cu duşmănie, nici îngrijorat, ci doar dispreţuitor. Pot înţelege de ce s-a străduit tata în aşa măsură atunci să obţină un răspuns, dar Max Ludwig Nansen nu s-a lăsat ademenit, n-a arătat nici mirare, nici teamă sau mânie, la care tatei nu i-a venit altceva în minte decât să-i amintească pictorului că tot ceea ce i se întâmplase pârsă acum şi avea să i se întâmple i se datora lui însuşi. Tu ai vrut-o, a spus el, tu însuţi. Dar voi sunteţi mari, voi sunteţi superiori tuturor, pentru voi nu e valabil ceea ce e valabil pentru alţii. Arăta oarecum încurcat, atunci când pictorul a făcut constatarea – şi anume mai mult pentru sine decât pentru tata: Răgazul a trecut, trebuie să mergem, şi fără a-l aştepta pe poliţai, care probabil că ţinea mult ca el însuşi să hotărască momentul plecării, a luat-o înainte spre uşă şi îndată mai departe, prin curte. Tata a pornit după el enervat.

Mantalele de piele continuau să stea fumând în faţa automobilului; înaintea uşii, cu geamantanul cafeniu între ei, Ditte şi doctorul Busbeck; ambele perechi stăteau cu gânduri diferite în aşteptare, nimeni nu vorbea. L-aş fi ajuns cu dragă inimă din urmă pe pictor şi mi-ar fi plăcut să-l însoţesc acum, când se îndrepta spre grup, dar îmi era teamă că tata ar putea descoperi tabloul sub puloverul meu, aşa că m-am strecurat spre grajd şi am privit de acolo cum cei doi bărbaţi se îndreptau unul după altul spre maşină.

Recunosc, m-am mirat că pictorul n-a făcut nicio încercare să fugă, cel puţin la început, atunci când avansul i-ar fi fost desigur suficient, ca să ajungă până la bălţile de turbă, poate chiar până la peninsulă; pe fereastră, prin grădină ar fi putut în orice caz să dispară neobservat, dar n-a dorit-o, n-a vrut, nu s-a gândit probabil la asta nici măcar o singură dată. Ca şi când s-ar fi străduit să respecte răgazul ce i se acordase, a luat fără şovăială geamantanul cafeniu. A dat mâna cu Ditte. A dat mâna cu doctorul Busbeck. S-a dus spre automobil şi s-a oprit – trebuie să spun: s-a oferit în silă mantalelor de piele: Iată-mă, aşadar să pornim, ce mai aşteptăm. Una dintre mantalele de piele a deschis portiera maşinii, a vrut să ia din mâna pictorului geamantanul, nu, i-l şi luase şi voia să-l împingă în interiorul automobilului pe pictorul care se lăsa încovoiat, cu capul între umeri pe banchetă, când deodată doctorul Busbeck, care privise fără un cuvânt, a repezit un braţ înainte: staţi, încă o clipă, a ajuns din patru paşi lângă automobil, şi-a coborât braţul slab şi a spus pradă agitaţiei: Aşteptaţi, aşteptaţi un moment.

Mantaua de piele s-a îndreptat din şale, bărbatul ăsta scund îl incomoda, totuşi întrucât nu avea pare-se niciun interes să stabilească motivul acestei întreruperi, a făcut un semn postului de poliţie Rugbül!, iar tata a şi apărut la

faţa locului şi a intervenit. Tata a întrebat: Ce se-ntâmplă? şi l-a tras pe Busbeck de lângă automobil. Ce vreţi? a întrebat tata. Ascultaţi-mă, a spus Busbeck, dar nu adresându-se tatei, ci în direcţia mantalei de piele care aştepta cu indiferenţă: Eu am fost, eu port răspunderea că atelierul n-a fost camuflat atunci, vina e numai a mea. Domnul Nansen n-are nimic a face cu asta.

Tata l-a înşfăcat de mânecă pe bărbatul cel scund, l-a măsurat cu reproş, dar n-a cutezat să spună nimic, deoarece era vădit că lăsa în seama mantalelor de piele tot ceea ce s-ar fi putut spune în genere acum. Luaţi-mă pe mine, a spus doctorul Busbeck, luaţi-ma pe mine şi lăsaţi-l pe el aici: a mea a fost vina. S-a îndreptat spre automobil, cu un pas doar, apoi tata l-a tras înapoi. Mantalele de piele şi-au făcut un semn, una s-a aşezat la volan şi a pornit motorul, cealaltă a arătat spre doctorul Busbeck şi l-a întrebat pe poliţai: Cine-i ăsta? Are şi ăsta de spus ceva? la care tata a făcut un semn negativ şi a răspuns: E doctorul Busbeck, locuieşte aici, un prieten. Vă rog, a strigai doctorul Busbeck, să mă înţelegeţi: domnul Nansen n-a ştiut că în seara aceea camuflajul —

Gura, a spus o manta de piele, nu ne ţine în loc şi dă-te la o parte. Ar fi bine dacă ţi-ai pune frâu la gură şi ai şterge-o. S-a aşezat pe bancheta din spate lângă pictor şi a închis portiera. Tata i-a dat drumul doctorului Busbeck, s-a uitat la Ditte, care stătea în prag, s-a uitat o dată şi spre mine, a înconjurat automobilul şi s-a suit în faţă. Automobilul a demarat M-am repezit ca săgeata spre doctorul Busbeck, în vreme ce automobilul se îndrepta încet spre poarta deschisă, am căutat şi am descoperit imediat silueta pictorului pe bancheta din spate, i-am făcut semn cu cotul doctorului Busbeck şi am aşteptat, cum aştepta şi el, ca Max Ludwig Nansen să se mai uite încă o dată înapoi, dar silueta n-a făcut nicio mişcare.

M-am uitat în urma automobilului care pleca, am aruncat o privire scurtă şi spre grajdul, unde cei dinăuntru continuau măcelăritul – din pricina asta n-am auzit cheia învârtindu-se în broască, nici paşii lui Joswig, n-am auzit nici măcar când m-a salutat prima dată după ce intrase.

Abia când paznicul nostru preferat mi-a pus cu sfială o mână pe umăr şi mi-a şoptit prevăzător: Nu te speria, nu te speria Siggi, eu sunt, abia atunci m-am speriat şi am sărit în picioare şi m-am ferit chiar, trăgându-mă spre fereastră. Joswig a rămas locului în faţa mesei, un câine de vânătoare cuprins de spaimă. A luat oglinda mea de buzunar, s-a căutat, pare-se, în ea pe sine, dar n-a putut descoperi altceva decât lumina becului electric fără abajur, pe care oglinda mea o prindea şi o azvârlea înapoi, astfel că a pus oglinda în acelaşi loc, alături de caietul meu şi s-a aşezat fără o vorbă pe taburetul acoperit de crestături.

Venise oare din nou, ca să-mi ceară să respect odihna din timpul nopţii? Voia să-mi facă socoteala consumului ridicat de curent electric? Sau, stârnit de insomnia lui din timpul verii, năvălise aici, în speranţa că am să-i citesc – cum spunea el – un „capitol fain” din tema mea de pedeapsă? S-a aplecat peste lucrarea mea, a început să citească dând din cap, a scos, în timp ce citea,

cu degetele sale lungi două ţigări mototolite din buzunarul de sus al hainei, ţigări americane, pe care i le dăruise poate vreun psiholog american şi pe care le-a pus acum ca semne de carte în caietul meu şi le-a uitat acolo. Nu i-am luat-o în nume de rău.

Nimeni dintre noi nu putea să ţină multă vreme supărarea pe Joswig, acest om timid, bun, care părea lovit de ceea ce ne lovea pe noi, care suferea pentru ceea ce sufeream noi şi care se simţea pedepsit, când noi eram pedepsiţi. El citea, iar eu priveam afară peste Elba, pe care nu se întâmplau multe, pe care trecea doar un remorcher bondoc ce scotea fum gros, foarte încet, foarte obosit; norii de fum acopereau luna, se bolteau, îşi schimbau forma şi dădeau drumul unei herghelii de ponei scoţieni, care stăteau în tăcere în faţa lunii, ca în faţa unei adăpătoare. Niciun pescăruş. În direcţia portului Cuxhaven, nicio formaţie de nori vrednică să fie amintită. Luna făcea ceea ce putea şi ea. Departe malul întunecat, un lanţ de faruri de automobil.

Aş vrea să spun că, în calitate de cititor, Joswig nu se deosebea nicidecum de alţi cititori, căci abia îşi aruncase ochii pe ultima pagină, abia aflase că Max Ludwig Nansen fusese ridicat cu maşina poliţiei, că şi dorea să ştie dacă, în ce stare şi când se va întoarce acasă. De ce trebuia să pună o întrebare atât de tipică? Am ridicat din umeri, ca şi cum eu însumi n-aş fi putut decide cu una cu două. Joswig s-a uitat la mine buimăcit, dar n-a mai întrebat, a venit lângă mine, şi-a aţintit privirea, prin fereastra cu gratii, spre Elba învăluită de înserare, care tocmai se înveşmântase cu argint în câteva locuri, de pildă dincolo de marea geamandură de pe canal. Lămpile cu arc voltaic de la atelierele noastre ardeau şi nu îngăduiau să se formeze pe teren nicio umbră. Sălciile lăsau să le atârne în Elba ramuri elastice şi măsurau direcţia şi tăria curentului. Câinele directorului adulmeca plaja, în căutarea unor canotori ascunşi. Urletul? Urlând, un vas de război cerea departe sus, în port, să i se trimită un remorcher.

Joswig mi-a lăsat timp să observ toate acestea şi multe altele, stătea lângă mine şi se codea, nu voia să-mi ceară nici să sting lumina, nici să mă bag în pat, asta era clar pentru mine. Suferea? Suferea, dar nu prea de tot. Căuta ceva? Căuta o formă de confidenţă. Joswig voia de la mine ceva, dar încă nu se putea decide, se gândea şi avea îndoieli, îşi lua avânt şi se înfrâna, avea chef, şi totuşi, n-avea încredere: stăpânit de această nehotărâre nespus de vizibilă, care-i adusese până atunci multe simpatii, privea ţintă afară spre Elba comercială, dar care curgea fără zgomot. Aştepta de la mine uşurare, aştepta sprijin.

M-am întors de la fereastră, m-am dus la masă, şi deodată am ştiut cum l-aş putea ajuta să facă începutul: am luat una dintre ţigări, pe care o vârâse ca semn de carte în caietul meu, şi am aprins-o. La mica explozie a chibritului frecat pe cutie, s-a întors, m-a văzut fumând lângă masă, braţul i s-a şi săltat pentru un protest prompt, s-a şi îndreptat spre mine, legănându-şi mâna, nu indignat, ei uimit, şi l-am auzit spunând: Fumatul în camere – Doamne Dumnezeule: ştii doar că fumatul în camere este interzis. Am stins ţigara,

strivindu-i mucul între degete, încă înainte să mi-o ceară. Tu, a spus el, tocmai tu, Siggi, faci asemenea lucruri – acum, când am nevoie de tine. A oftat, l-am poftit să stea pe patul meu. S-a aşezat clătinând din cap, s-a uitat la mine cum curăţ la capătul ars ţigara, pe care o începusem şi n-a avut nimic împotrivă, când am împins-o din nou, ca semn de carte, în caiet. Îndată, îndată, m-am gândit, are să-ţi ceară ce-i drept nu ajutorul, dar totuşi colaborarea, şi nu m-am înşelat: Joswig venise la mine, fiindcă avea nevoie de sfatul meu.

Fireşte, a început în felul lui să mă pună la curent cu dificultăţile pe care le are de înfruntat; asta înseamnă că s-a apropiat pe departe, venind prin spate, prin bucătăria rece, ca să zic aşa. Ca mai vârstnic, a spus el, ca unul dintre cei mai vârstnici de la noi, tu ştii desigur ce este permis pe insula noastră şi ce nu; după asta a bătut câmpii, dar îndreptându-se spre ţel, vorbind despre regulamentul general de ordine interioară, a călărit un răstimp pe paragraful: „Fumatul în spaţiile deschise şi în cele închise", a alunecat cu două paragrafe mai jos şi mi-a amintit cam ce pot aduce după ele contravenţiile, apoi, o dată urnit din loc, s-a căţărat din nou în sus pe ordinea interioară nevăzută, dar prezentă întotdeauna şi s-a proptit la paragraful doi: „Paznicul este intangibil, indicaţiile sale trebuie urmate necondiţionat". Încă nu-mi dădeam seama încotro bate. L-a pomenit cu o indiferenţă prefăcută pe Ole Plötz, a ajuns să vorbească despre încercarea de fugă a lui Ole, rămasă de mult în trecut, a spus ceva cam prea des „mai ştii tu", mai ştii tu seara aia ploioasă?

Băieţii pregătiseră şi chibzuiseră bine totul, apa era în reflux. În cele din urmă se hotărâseră totuşi să se folosească de cheile lucrate în atelier. Şi mai ştii tu că dinspre mare se întindea încoace negura, aşa de groasă, încât vasele de pe fluviu au aruncat ancora, puteai să auzi zornăitul şi zăngănitul lanţurilor. Ceilalţi n-au mai vrut, dar Ole da, în ciuda ceţii, aşa că totul s-a desfăşurat precum hotărâseră. Ţi-ai dat seama cu siguranţă între timp că poţi să te feliciţi: probabil că ai fi chemat şi tu deodată, jalnic, în ajutor, cum au chemat ceilalţi. Cine poate înota pe ceaţă în Elba. Măcar cât ai vedea cu ochii. Şi mai ştii tu cum stăteau acolo tremurând în hainele ude, cu noi toţi în jurul lor, în zorii de zi?

Fiindcă nu voiam să ascult toată placa, am spus da, mai ştiu, ştiu noaptea şi ceaţa şi ce-au făcut paznicilor cu prilejul tentativei lor de evadare, mai ales unui paznic, şi aşa mai departe: e mult timp, totuşi nu atât de mult timp de-atunci. Joswig a dat din cap, a scrâşnit din dinţi, a deschis braţele, să zicem: cu o dureroasă nedumerire. De ce, Siggi, de ce mai există experienţa? Pricepi tu, de ce experienţele nu sunt, sau aproape nu sunt de niciun folos? Cui îi sunt oare destinate, experienţele?

Atunci am ciulit urechile, i-am cerut muteşte un răspuns îndelung, până când n-a mai rezistat. Pricepi tu, Siggi? După toate astea? Joswig a spus: Ei habar n-au că eu ştiu ce şi cum, şi-au discutat planul la toaletă, oricine putea să-i audă. Ce trebuie să fac? Ole, prietenul tău Ole Plötz, o să râcâie vinerea viitoare marmelada de pe pâine, o s-o strângă într-o hârtie. Seara, au pus ei la cale, la ultimul rond, el o să mă păcălească, şi pe urmă or să-i dea din nou

drumul: încă o dată. Am spus: Habar n-am, zău, iar el oarecum trist: Ole o să zacă pe podea, cu faţa şi gâtul mânjite cu marmeladă, eu va trebui să-mi închipui că l-au stâlcit în bătaie sau că a căzut. Atunci, speriat, am să descui, am să mă reped înăuntru, am să mă aplec deasupra lui; când am să încerc să-l ridic pe Ole, el o să mă doboare după plan, apoi cheile n-o să mai trebuie să mi le ceară de două ori: vor să-i dea drumul din nou, Siggi, şi când auzi asta trebuie să te întrebi pur şi simplu: oare experienţele n-au nicio valoare?

Cine mai e în combinaţie? am întrebat, asta n-a vrut să-mi spună, probabil aceiaşi ca atunci. — Şi vineri trebuie să se-ntâmple? — Vineri, da, şi mă gândesc tot timpul, a spus Joswig, ce trebuie să fac cu ceea ce ştiu: există mai multe posibilităţi. Ce-aş zice, de exemplu, dacă pur şi simplu nu ar intra la Ole? Sau dacă ar intra şi, în loc să se aplece deasupra lui Ole, l-ar doborî el pe băiat, ar fi, ca să zicem aşa, legitimă apărare preventivă. Fireşte, ar putea şi să dea toată povestea în vileag, nu are decât să-i spună directorului o vorbă, directorul o să facă numaidecât tărăboi.

Joswig a coborît privirea, a tăcut, şi deodată am înţeles că lăsa pe seama mea să-i indic o a patra posibilitate, pe care socot că o spera de la mine; abia începusem, că a şi ridicat fruntea nerăbdător. Desigur aş putea vorbi cu Ole, am spus, aş putea să-i arăt că totul e în zadar şi cunoscut şi că va ieşi prost cum s-a mai întâmplat odată: astea i le-aş putea arăta, dacă mă ascultă, dacă măcar stă să mă asculte. — O să te asculte, a spus Joswig, iar eu: Dar nu merge, nu pot să-l previn: dacă îl previn, o să creadă că sunt în cârdăşie cu paznicii, aşa ceva nu-şi poate permite nimeni aici. — Atunci ce să fac? a întrebat Joswig. Mâhnirea lui era vrednică de crezare. Ce trebuie să fac, Siggi, până vineri mai e puţin. Dacă nu vrei să-l previi, ce-o să se întâmple? — Marmelada, am spus: să i se pună pe masă un borcan întreg de marmeladă, iar pe borcan un bileţel: a se servi la discreţie, dacă rănile nu sunt destul de roşii. Joswig m-a privit neîncrezător, era clar că şi respinsese ideea, a mai cumpănit-o o dată, părea acum că-i place, chiar că-l amuză, în orice caz s-a împăcat vădit cu ea, a socotit-o brusc singura idee potrivită şi s-a ridicat de pe patul meu. Ştiam, a spus şi mi-a dat mâna, ştiam, Siggi: la tine nu vine niciodată omul în zadar.

11
Tablouri invizibile

Aşadar aici, unde eu şi Hilke prindeam cu piciorul cambule, aici trebuie să fi început totul: viaţa şi toate alea; aţi mai auzit vreodată aşa ceva? Aici, din estuar, din pustiul ăsta cenuşiu ca nămolul sau de culoarea tobei, care era tăiat de canale, împestriţat de bălţoace puţin adânci, se va fi pornit începutul, după părerea lui. Per Arne Schessel, scriitorul şi etnograful ţinutului: orice făptură ce-a putut să respire şi orice chestie de felul ăsta a pomit-o într-o bună zi trecând prin cordonul amfibian spre plajă, s-a spălat de noroi, a aprins focul şi şi-a făcut o cafea. Bunicul meu, acest rac-pustnic, a spus-o în scris.

În orice caz, ne aflam afară în estuar, ca să prindem cu piciorul cambule, umblam pe fundul lunecos al marii departe în faţa peninsulei, Hilke aflându-se mereu înainte. Laolaltă cu noi pescuiau păsările de mare. Hilke îşi suflecase sus de tot rochia şi şi-o strânsesc pe pântece, picioarele îi erau acoperite de nămol până sub genunchi, marginea chiloţilor i se înnegrise de udeală. Păsările de mare pescuiau vârându-şi ciocul în apa bălţoacelor, clămpănind, plescăind. Albiile canalelor, tăiate abrupt, ramificaţiile lor spre mare: când marea era în reflux, aici se pescuia bine. De cele mai multe ori ne luam de mână, intram într-o bălţoacă cenuşie sau lângă malul unui canal puţin adânc şi ne lăsam pur şi simplu să ne scufundăm în nămol, căutam, pipăiam cu degetele picioarelor, ne trăgeam în sus picioarele, sprijinindu-ne unul pe altul, şi înaintam cu greu, sistematic, mai departe prin mii şi nămol, mereu încordaţi şi aşteptându-ne să simţim ceva încovoindu-se sub tălpi; îndată ce călcam un peşte plat, un calcan, o cembulă, foarte rar câte o limbă-de-mare, dihania începea să se zbată, să se zvârcolească şi să se încovoaie, iar Hilke, ori de câte ori descoperea şi fixa sub picior peştele, începea să strige şi să chiăie: nu cunosc pe nimeni care să fi putut prinde cambiile cu atâta perseverenţă ca sora mea Hilke. Deşi era foarte gâdilicioasă, deşi de fiecare dată se crispa înspăimântată şi ţipa, aproape că nu lăsa să-i scape niciun peşte plat, îl ţinea sub picior până când eu îl înhăţam şi-l scoteam din apă.

Uneori se scufunda până la coapse, atunci îşi sălta rochia până la piept. Alteori aluneca pe un strat neted de argilă ca pe gheaţă. O amuza, când mâlul rece gâlgâia şi pleoscăia, când plesneau băşici, când se scufunda mereu mai mult în pământul moale. Niciodată nu uita să supravegheze curentul din canale. Când terenul scobit în vălurele al estuarului devenea mai tare, ţopăia într-un picior şi ateriza de fiecare dată pe unul dintre inelele de noroi în formă de şnur ale viermilor-de-nisip. Prindea crevete, radiolarii şi anelizi, le ţinea în palmă şi se uita la ele un timp, apoi le punea înapoi în apă. Aduna cochilii spiralate goale şi le arunca în chiloţi; nu le pierdea datorită elasticului strâns

pe pulpe. Ţoale acestea aparţin neapărat scenei.

Apoi tulburarea mării în estuar, nori joşi în vest, raiale de vânt, care încreţeau canalele şi băltoacele şi spulberau fulgii păsărilor de mare, zgomotul de motor îndepărtat al unui avion singuratic, sclipirea nisipului de pe peninsulă, ridicătura digului – încă mai sigur, mai de netrecut în partea dinspre estuar – şi departe înapoi pe dune cabana pictorului.

Eu duceam coşul cu peşti. O urmam pe Hilke prin estuar, azvârleam după păsările de mare care pescuiau, încercam, ca ea, să ţopăi într-un picior. Călcam, strivindu-le, coline de spumă galbenă ridicate de vânt.

Peştii se zbăteau în coş şi, respirând, clămpăneau din operculi. De mai multe ori, Hilke mi-a cerut s-o spăl pe picioare în apa curgătoare a unui canal, pe faţa căreia se întindeau fire de mâl; cât timp o spălam se sprijinea de spatele meu. Cochiliile din chiloţii ei se ciocneau între ele, se auzea un fel de huruitoare. Îmi propteam piciorul pe ridicături mititele şi lăsam nămolul să-mi ţâşnească printre degete. Inelul vânăt de pe pulpele Hilkei se datora elasticului, arăta ca o urticarie, le făcea să te gândeşti la o cunună de înţepături ale unor insecte. Vântul îi azvârlea părul încolo şi-ncoace, câteodată îi acoperea faţa cu totul.

Cred că ne şi îndreptam spre peninsulă, când Hilke, care ţopăia înaintea mea, a scos brusc un ţipăt scurt, s-a aşezat pe pământul umed, şi-a apucat cu amândouă mâinile piciorul stâng şi l-a sucit în aşa fel, încât să-şi poată vedea talpa. Într-o clipă am fost lângă ea, m-am şi lăsat în genunchi. În talpa piciorului ei era înfiptă o aşchie colţuroasă, albă, de calcar din cochilia unei midii. N-o rupe, a spus, a prins cu două degete aşchia şi printr-o mişcare fulgerătoare a smuls-o. Hilke n-avea batistă, a apucat un colţ al rochiei, dar nu l-a folosit, ca să-şi şteargă rana, a făcut-o cu poalele cămăşii mele, care-mi atârna ieşită din pantaloni. Rana era o tăietură în formă de seceră. Intensitatea sângerării scădea vizibil.

Se opreşte îndată, am spus, iar Hilke: încă nu trebuie să se oprească, sângele trebuie să cureţe rana, iar după o pauză: Poţi tu asta, Siggi? Ai tu curaj, să sugi rana?

Cum? am întrebat, iar Hilke clătinându-şi nerăbdătoare capul: Cum se suge – cu gura fireşte, sugi şi scuipi. S-a sprijinit în coate, şi-a îndepărtat picioarele, a ridicat spre mine talpa rănită: Hai, începe. I-am apucat glezna şi am închis ochii. Piciorul ei mirosea uşor a mâl şi a iod, l-am apropiat de faţa mea şi, mai înainte de a atinge rana cu buzele, am mai privit-o o dată. La început am simţit doar un gust de nămol şi de mâl, am scuipat, am supt, am apăsat uşor cu limba, am scuipat, treptat a pierit orice gust, iar eu am deschis ochii şi am văzut-o pe Hilke culcată în faţa mea, dădea din cap spre mine, recunoscătoare.

Apoi şi-a tras piciorul, s-a uitat la rană şi şi-a întins spre mine braţele: am ajutat-o să se ridice. S-a rezemat de umărul meu, mi-am pus braţul pe şoldul ei: aşa am pornit-o spre plajă, spre peninsulă, unde ni se aflau pantofii şi ciorapii. Hilke a început a ocări cu jumătate voce, avusese de gând, pare-se, ceva, pentru care i-ar fi trebuit picioare sănătoase, repeta fără întrerupere,

murmura: Astăzi, tocmai astăzi trebuia să se întâmple, fir-ar să fie al naibii, de ce nu mâine? Mâna ei a început să devină neliniştită, se uita prea des la ceasul de mână, lucrurile astea sunt desigur bine cunoscute. A făcut câţiva paşi şchiopătând, a pus pe pământ piciorul stâng numai cu călcâiul, a făcut o mică mişcare de rotire din genunchi. Tocmai astăzi trebuia să se întâmple. — Ce-i astăzi? am întrebat, la care sora mea a răspuns textual: Dacă ai să continui aşa, ai să-mi turteşti osul şoldului.

Am ocolit canale mai adânci, am înconjurat băltoace de la care nu puteai şti la ce să te aştepţi, dar totuşi n-am putut evita ca din timp în timp să dăm în câte o groapă plină de noroi şi să ne scufundăm până la genunchi. Gâşte sălbatice treceau peste noi în zbor jos spre bălţile de turbă, pescăruşii îşi făceau de lucru în estuar, împreună cu toţi nisiparii şi scoicarii. Ploaia încă nu începuse. Pe malul peninsulei, mi-am dat drumul să cad în nisipul fin, am înhăţat glezna Hilkei şi am vrut să-i curăţ şi să-i sug încă o dată rana, dar acuma Hilke n-a mai vrut, Hilke şi-a vârât câteva degete sub elasticul chiloţilor, a făcut loc cochiliilor să curgă pe nisip, s-a cinchit şi a început să le numere, în vreme ce eu i-am adus ciorapii şi pantofii. Nu sunt destule, a spus Hilke deodată, mai am nevoie de zece, cincisprezece: vrei tu să mi le-aduci, Siggi? — Mă aştepţi? — Nu, a spus, eu o iau înainte: în felul ăsta a căutat să scape de mine. A adunat cochiliile în coş, le-a azvârlit pur şi simplu peste peşti. Şi-a frecat rana de la talpa piciorului cu un ciorap, ca s-o cureţe, a fluturat puţin ciorapul, înainte să şi-l pună, şi-a scuturat rochia, s-a aşezat contra vântului şi şi-a înnodat părul în creştet, apoi, după ce m-a salutat aşa, într-o doară, a pornit-o spre casă, şchiopătând de-a lungul plajei.

Am rămas culcat în nisip, m-am sprijinit în coate şi m-am uitat după ea, cum se îndepărtează, albastru proiectat pe verde, albastru proiectat pe nisipiu, devenea mereu mai mică, mereu mai neînsemnată – şi ar fi devenit aşa oricare dintre noi – pe măsură ce ea – sau el – s-ar fi apropiat de dig: cu masa lui umflată, digul părea că-l reduce şi-l turteşte pe oricine, cel puţin atâta vreme cât înainta spre piciorul său. Când a ajuns sus pe coama digului, Hilke s-a uitat înapoi, m-a căutat cu privirea, m-a descoperit şi a întins un braţ, poruncitor spre estuar: Du-te acum şi caută-mi cochilii.

Am rămas întins şi am aşteptat, până când a dispărut, şi nici atunci nu m-am dus în estuar, fiindcă în clipa când Hilke luneca la vale de cealaltă parte a digului, un bărbat s-a ridicat dintre smocurile de perişor din faţa dunei, un bărbat uscăţiv, Busbeck. Stătuse culcat acolo, ca s-o lase să treacă. Purta ceva. Doctorul Busbeck purta ceva lipit strâns de corp, uneori se uita în juru-i, ca şi cum s-ar fi temut că Hilke o să se întoarcă. Cu trupul plecat mult înainte, cu braţul liber vâslind spasmodic, cobora anevoie duna, îţi şi puteai da seama cu ce scop voia să taie de-a curmezişul peninsula. Trebuie că avea în mână o batistă, fiindcă din când în când părea că-şi şterge ceafa şi fruntea, făcea impresia unui om fugărit, nu se oprea din mers chiar când se uita înapoi sau cerceta cu privirea plaja în alte direcţii. Felul lui de a se mişca părea că exprimă îndârjire, mânie; îi dădea de furcă nisipul lunecător, nisipul uscat al

dunei, care nu oferea niciun reazăm.

Recunosc: alesese drumul cel mai scurt, dar şi cel mai obositor spre cabana pictorului, se îndrepta gheboşat spre ea, câteodată îşi freca fulgerător ochii, asta întotdeauna când nimerea într-o fâşie de nisip zburător, pe care vântul o sufla în susul dunei, o răsucea pe culme într-un vârtej turbat şi o trântea de pamânt. Coborâşul dunei a mers mai uşor, doctorului Busbeck i-a venit chef să danseze, sărea şi dansa şi aluneca pe panta dunei la vale, apoi a luat-o la fugă spre cabana pictorului, a deschis zăvorul izbindu-l cu muchia mâinii, s-a uitai o dată repede, apoi îndelung de jur împrejur, cercetând cu aceeaşi bănuială peninsula şi plaja şi terenul îngust de sub dig, în cele din urmă a făcut un salt în cabană şi a închis uşa. Acum cochiliile erau uitate, iar în ceea ce-l priveşte pe Busbeck: dacă cineva ţi se mişcă în câmpul vizual într-un chip atât de bătător la ochi, dacă se arată atât de bănuitor, cum a făcut-o el „atunci nu trebuie să se mire că îţi trezeşte interesul şi, presupunând cine ştie ce, te provoacă să-l urmăreşti.

Abia trăsese uşa, că m-am şi săltat din nisip, am luat-o la fugă făcând un ocol, spre frontul lateral, fără ferestre, al cabanei; goneam aplecat şi mereu gata să mă trântesc la pământ. N-a fost nevoie să-mi întrerup fuga.

Încet, mereu mai încet, călcând pe vârful picioarelor, la adăpost de vânt datorită cabanei, ascultând cu faţa spre lemnul băiţuit, târându-mă în patru, labe pe lângă latura cu ferestre, aştept, acum se aud dinăuntru lovituri, pârâituri, un cui ruginit scârţâie sub daltă, mă ridic cu precauţie în picioare, mă apropii cu spatele la perete de fereastra cea largă, numai să n-o ating, ce face acolo, de ce trebăluieşte la scândurile din duşumea, să nu isc vreo umbră prea grăbită, s-ar părea că desprinde scândurile cu o daltă, să mă aplec spre fereastră, şi aşa mai departe.

Ne-am recunoscut numaidecât. Părea să fi contat pe apariţia mea aici, deoarece când m-am aplecat spre colţul ferestrei, umbrindu-mi fruntea cu o mână, doctorul Busbeck se şi uita la mine, mai curând supărat decât mirat, stând în genunchi pe podeaua de lemn şi având înainte o daltă, cu care desprinsese câteva scânduri şi le ridicase cam la un sfert de metru. Fireşte, eram uimit că mă descoperise numaidecât, dar încă mai mult mă uimea faptul că încheieturile lui delicate reuşiseră să mânuiască dalta şi să salte scândurile. Ne-am uitat aşadar unul la altul. Şi-a întrerupt activitatea, eu mă iţeam mai departe într-o poziţie incomodă pe fereastră, de parcă apariţia mea ar fi rămas neobservată. Nu puteam cu niciun chip să ne desprindem privirile, şi cu cât dura mai mult, cu atât mai puţin mă gândeam eu la fugă, iar el la continuarea lucrului. El nu dădea drumul la daltă, eu nu coboram mâna.

Pe urmă mi-a făcut semn, în sfârşit mi-a făcut semn, cu gândul aiurea, chipul lui nu mai exprima supărare; mi-a făcut semn să vin la el înăuntru, iar când am deschis uşa cabanei, mă aştepta în picioare în faţa mesei de lucru, dalta zăcea pe duşumele, lângă ea o mapă legată cu sfoară. Probabil că aveam un aer de vinovăţie, ceea ce i-a oferit prilejul să-i dea drumul cu acuzaţiile: M-ai urmărit în taină şi nu fără folos, cu ce intenţii, de ce, din însărcinarea cui, cu

ce scop?

Ar fi fost foarte mulţumit, dacă i-aş fi spus că tata fusese cel ce mă trimisese după el. Doctorul Busbeck nu voia pur şi simplu să creadă că îl urmărisem fără să fi fost pus de cineva. Atunci la ce te-ai aşteptat? m-a întrebat, ce voiai să afli? M-am uitat la mapa legată cu sfoară, am dat din umeri. Mi-a urmărit privirea, a tăcut un răstimp. Aşadar de ce? m-a întrebat, iar eu: Nu ştiu, zău că nu ştiu. Atunci şi-a şi pierdut stăpânirea de sine, mi se părea încurcat şi stingherit ca-ntotdeauna, îţi făcea impresia că are nevoie de ajutor. Şi-a încrucişat mâinile, le-a vârât în manşetele scrobite, s-a uitat cu teamă prin fereastra largă spre plajă în jos, de la intrare a cercetat cu privirea duna.

Asta trebuie ascunsă? am întrebat şi am ridicat mapa. Mi-a smuls mapa din mâini, cu brutalitatea de care e capabil îndeobşte un om ca el, un gest împăciuitor a avut menirea să-mi ceară scuze. „Făcătorul de nori", am spus, iar el a negat printr-un semn: ştia că pictorul îmi încredinţase tabloul şi că eu i-l dădusem Dittei, îndată ce automobilul dispăruse, ştia deci totul despre noi şi unele chiar mai înainte decât noi. Căuta aşadar o ascunzătoare pentru mapă, Max Ludwig Nansen însuşi îl însărcinase cu asta, îndată ce se întorsese de la Husum, nu, nu-i tocmai aşa: după ce se întorsese în dimineaţa aceea – istovit şi tulburat şi nevoind să stea de vorbă cu nimeni – pictorul o salutase fără o vorbă numai pe Ditte şi se închisese mai întâi în odaia lui, stătuse acolo mai multe ore, iar când a apărut, nu rostise un cuvânt despre cele petrecute la Husum, la întrebările lor se mulţumise să dea din cap, se pare că i se interzisese să spună ceva. A scos mapa, pe care până atunci o ţinuse ascunsă la Bleekenwarf, i-a dat-o lui Teo Busbeck şi l-a rugat s-o pună în siguranţă, cel puţin într-un loc care să prezinte oricum o siguranţă mai mare. Aici, în cabană. Asta am aflat-o eu atunci, şi am mai aflat că în mapă se găsea tot ceea ce pictorul credea că are mai de preţ, el însuşi se exprimase cam aşa. Dar în ce loc din cabană s-o ascundă, şi cum?

Doctorul Busbeck a început să caute hârtie pergament care trebuia să fie în dulap, sub dulap, după dulap, am căutat împreună hârtia, iar în timpul căutării am băgat de seamă că nu înceta să mă supravegheze şi că dintr-un anumit moment a continuat căutarea numai pentru că nu ştia cum să se comporte faţă de mine. N-am găsit hârtia pergament. Poate că o luase cineva, poate că plutea pe mare, poate că o folosise pictorul însuşi, în orice caz hârtia, care trebuia să protejeze mapa şi conţinutul ei, nu mai era acolo – ceea ce Busbeck constata acum mai curând uşurat decât dezamăgit. Gata, a spus el, asta nu se mai poate, fără hârtie pergament mapa nu poate fi păstrată sub duşumele. Cine ştie, a spus, dacă la urma urmei ăsta e un loc bun.

Răspunzându-şi singur, a călcat pe scândurile desprinse, le-a izbit şi le-a forţat să se lase la loc, iar pe urmă am ţopăit amândoi o dată pe scânduri şi le-am îndesat bine, după care doctorul Busbeck, folosindu-se de daltă, a bătut înapoi cuiele scoase: deschizătura întunecată, pe fundul căreia sclipea nisip umed, ascunzătoarea era iarăşi închisă. Iei din nou mapa cu tine? am întrebat,

iar el: Da, o iau cu mine; aici nu există hârtie pergament şi ăsta nici nu e un loc bun. L-am rugat să-mi arate tablourile din mapă, s-a opus, iar atunci când am vrut să desfac legătura mapei, a întins mâna cu un gest de apărare. Tablouri noi? am întrebat. Tablouri invizibile, a spus el.

Am început să mă milogesc, m-am oferit să car eu mapa înapoi la Bleekenwarf, dacă mi-arată numai o dată, numai un singur tablou, şi asta repede de tot – dar el n-a vrut, nu putea, a spus: Nu ţi-e de niciun folos, sunt tablouri invizibile. Poţi totuşi să pui mâna pe ele? Desigur ca poţi să pui mâna pe ele. Poţi să le duci cu tine? Şi să le duci cu tine. Şi să le agăţi în perete? Şi să le agăţi. De ce se numeau atunci tablouri invizibile? Doctorul Busbeck şi-a rotit privirea prin încăpere, a examinat-o, s-a asigurat, a luat mapa sub braţ: Ce? — Am, spus, dacă sunt invizibile, tablourile, atunci n-ai nevoie să le ascunzi, în hârtie pergament, aici sub duşumele; dacă sunt invizibile, nu le poate găsi nimeni, ceea ce e invizibil, se află în siguranţă. — Din acest punct de vedere – el a spus realmente: Din acest punct de vedere, tu ai fireşte dreptate, a spus-o peste umăr, în treacăt, mergând spre uşă, dar deodată s-a oprit, s-a întors şi a continuat: Trebuie să-ţi închipui că în aceste tablouri nu totul e invizibil: mici indicaţii, semne, aluzii – aşa, vârfuri de săgeată, ştii tu – asemenea semne se pot distinge; dar ceea ce e cel mai important, lucrul despre care e vorba: acela e invizibil. E acolo, dar invizibil, dacă mă înţelegi. Într-o zi, nu ştiu când, în alte vremuri, totul va fi vizibil. Iar acum nu mai întreba, nu mai spune nimic, du-te acasă. — Şi tu? — Mă duc şi eu acasă. La despărţire mi-a zâmbit totuşi, apoi şi-a lipit mapa de corp şi a părăsit cabana. M-am uitat puţin după el, cum se îndrepta spre duna ţuguiată, mai întâi şovăind, în cele din urmă grăbind pasul şi cu bustul mult aplecat înainte.

Vâjâitul îndepărtat în estuar, era fluxul. Arunca spumă către ţărm, peste bancurile de nisip care închideau canalele, izbea cu limbi de băşici estuarul neted şi umplea băltoacele şi şanţurile; fluxul ridica şi făcea să plutească iarbă şi scoici, clătea bucăţi de lemn, ştergea urmele pasărilor de mare, ştergea urmele noastre şi se repezea izbind spre nord până la ţărm şi apoi până aproape de tot sub uscat, într-o îmbrăţişare grăbită, încercuind un ţinut cenuşiu ca argila, mai departe până la peninsulă.

Gata cu cochiliile, acuma era prea târziu să mai culeg cochiliile pe care mi le ceruse Hilke. Când am părăsit cabana, doctorul Busbeck nu se mai vedea. Am străbătut peninsula, am pornit-o de-a lungul plajei, ocolind mereu pieziş valurile ce goneau spre ţărm şi trăgându-mă din faţa lor, îndată ce o luau în serios şi se repezeau spre mine făcând spumă peste terenul solid, nisipos. Plaja. Marea. Dar deocamdată tot înainte până la farul cel roşu, pe taluz în sus, peste dig, şi iarăşi la vale pe drumul de cărămidă, pe lângă stăvilar şi pe lângă stâlpul decolorat cu tăbliţa „Postul de poliţie Rugbüll”. Vechea căruţă cu ladă, fără roţi, ascunzătoarea din primii ani, părea că se scufundase încă mai adânc în pământ, oiştea îndreptată în sus începuse să se mănânce, avea crăpături lungi, iar în mijlocul platformei pline de aşchii o scândură se rupsese. Aşadar pe lângă căruţă şi pe lângă şopron, iar la piciorul scării de piatră m-am oprit, a

trebuit să mă opresc, deoarece deasupra mea, în cadrul uşii, aşteptându-mă şi mărit de perspectivă cel puţin până la şapte metri cincizeci – întocmai ca atunci când îl adusesem pe Klaas cu roaba – stătea tata şi astupa, ca să zic aşa, totul, în orice caz pe acolo nu se putea trece. Uitându-se ţintă în jos spre mine, nu s-a dat la o parte, n-a întins nicio mână, nu şi-a schimbat nici măcar o singură dată expresia feţei uscate, iar mie mi se părea că s-a făcut şi mai înalt, aşa că n-am încercat nici măcar să-mi ridic ochii spre el, am stat cu privirea în pământ, mă holbam la boturile albite de umezeală ale cizmelor, la jambierele mânjite de noroi – nu numai că putea să poarte asemenea jambiere dar şi ţinea să le poarte – şi constatam că fundele cu care-şi legase şireturile erau la fel de lungi şi de corecte. Îi plăcea ca fundele şireturilor să fie de aceeaşi lungime. Îi plăcea de asemenea să contemple neliniştea promptă şi nesiguranţa chinuitoare, pe care le provoca celui ce i se afla în faţă, numai prin acest fel lacom de a-l privi; în astfel de clipe nu puteai să crezi despre tine decât tot ceea ce era mai rău.

Ce aflase de data asta? Ce trebuia să mărturisesc? Mă holbam la bocancii lui, îi suportam resemnat tăcerea, prin care mă făcea mic, mă făcea docil, iar după ce mă redusese cu adevărat la dimensiunile unei piese de cinci pfenigi, bocancii s-au pus în mişcare în cadrul uşii, bocancii s-au apropiat unul de altul, s-au întors cu patruzeci şi cinci de grade, în aşa fel că acum îmi arătau profilul lor noduros, caraghios, faţa tatei mi se oferea şi ea acum din profil, tata stătea cu spatele rezemat de canatul din dreapta al uşii, aşadar nu numai că îmi dădea drum liber, dar îmi şi cerea prin atitudinea lui să intru în casă. Am trecut pe lângă el, intrând în casa. M-am oprit pe coridor, l-am auzit cum s-a întors. În birou, mi-a comandat, iar eu am luat-o înainte şi am pătruns în biroul îngust, aşadar vor urma discuţii.

La început s-a mulţumit să-mi citească pe faţă, m-a fixat cu privirea lui de prezicător, dar această lectură nu i-a fost, pare-se, suficientă. S-a aşezat cu spatele spre fereastră şi a spus la noroc: Povesteşte! Cum poţi să răspunzi la un asemenea ordin? Povesteşte, dă-i drumul, povesteşte, n-aud încă ni'c. Pentru mine era limpede că se gândea la ceva precis, dar la ce anume? Povesteşte! N-o face pe fătarnicul, povesteşte! Aşadar mărturiseşte, pentru el a povesti însemna a face mărturisiri. Tu ştii mai multe, a spus tata, mai multe decât mi-ai povestit. Mi se pare că noi doi am făcut o învoială, doream să colaborăm. Ce-i cu tine?

S-a sculat de pe scaun, a venit încet spre mine, cu mâinile la spate, îmi şi dădeam seama ce avea să se întâmple, totuşi a ezitat să mă lovească – o lovitură menită mai curând să mă ajute decât să mă pedepsească – a ezitat atât de mult, încât în cele din urmă am rămas totuşi surprins când am primit-o. Tata credea cu adevărat că lovitura mi-a stimulat memoria, că i-a dat frâu liber, s-a întors liniştit la scaunul lui, a spus, toată ziua umbli teleleu pe la Bleekenwarf, nu-ţi scapă nimic: aşadar povesteşte! Fiindcă ţinea morţiş la chestia asta, fie: Ieri, la Bleekenwarf s-au mâncat pesmeciori, doctorul Busbeck şedea la soare şi citea, Jutta şi cu mine ne-am cătărat în trăsură, aia

veche, o ştii, aia din şopron, iar Jobst stătea pe capră şi mâna atât de turbat, că şi-a rupt biciul. I-am dăruit toate întâmplările fără niciun folos pe care le-am putut da la iveală scormonindu-mi memoria: că lui Brodersen, poştaşul ciung, i s-a oferit un ceai, că după masă Ditte s-a culcat, că noi am gonit raţele de pe iaz până la şanţuri. Cu câtă răbdare putea tata să asculte şi asemenea lucruri lipsite de însemnătate! Apoi, brusc: N-ai uitat ni'c? — Ploaia? am întrebat. Pe prefăcutul ăla, pe Busbeck, care a plecat cu ceva, arăta ca o mapă. A plecat cu ea de-acasă, se ducea spre peninsulă, unde ai fost şi tu. Dacă ai ochi în cap, trebuie să fi văzut. — Ah, el, am spus, da, el. A venit peste dună, am spus, se cam grăbea, se ducea spre cabană şi a şi dispărut înăuntru, probabil că voia să ascundă ceva. — Crezi? a întrebat tata. A rămas destul de mult în cabană, am spus, probabil că a ascuns ceva sub duşumea. — Sub duşumea? — Păi asta-i singura ascunzătoare de-acolo. Tata a tăcut un răstimp, apoi a spus: Interdicţia – pentru el nu înseamnă ni'c, a lucrat în tot timpul desigur, pe ascuns. Dar am să-l înhaţ, de data asta pun mâna pe el. Am să-l înhaţ, pe el sau lucrările lui, iar după aia n-o să-l mai poată ajuta nimeni. Am să-i arăt că ordinele sunt făcute pentru toată lumea, şi pentru el: asta-i datoria mea. În cabană spui tu, sub duşumea? — Poate că da, am spus, e singura ascunzătoare de-acolo. Tata s-a ridicat în picioare, a trecut pe lângă mine spre fereastră, în spatele meu a trebăluit ceva ce oricum am putut ghici: s-a auzit un zgomot, ca şi când şi-ar fi răzuit cu cuţitul noroiul uscat de pe jambierele de piele. N-am cutezat să mă întorc. Stăteam şi ascultam zgomotele, pe care le isca în spatele meu, când un alt zgomot, mai puternic a răzbătut din bucătărie: mama dăduse drumul la radio.

Mai întâi s-au auzit numai nişte stoluri de lăcuste trecând peste tablă ondulată, apoi au răsunat chelălăieli şi fluierături, apoi cineva a pus în funcţie un burghiu electric, apoi a intervenit o voce, care a rămas ininteligibilă, până când mama a răsucit butonul pentru selectivitate; atunci vocea a devenit clară, în toată casa s-a auzit o voce sigură, aproape veselă. În orice caz, s-a comunicat că Italia ne declarase război, că un rege de carnaval pe nume Victor Emanuel şi un târâie-brâu suspus pe nume Badoglio socotiseră lucrul ăsta necesar. Noi însă, era de părere vocea, nu trebuie să ne facem griji, nu trebuie nici măcar să fim deziluzionaţi de faptul că fostul camarad de arme şi aşa mai departe, căci abia acum, era de părere vocea, bizuindu-ne cu totul numai pe propriile noastre puteri, vom putea arăta lumii toate capacităţile noastre, abia acum, eliberaţi de menajamentele faţă de un partener nesigur, vom putea desfăşura virtuţile care se află în noi. Era de părere vocea. Exprima uşurare. Exprima încredere. Exprima oricum siguranţă.

Aşadar Italia, a spus tata. M-am întors, el sta la fereastră şi se uita afară spre bălţile de turbă. În primul război mondial, a spus el, şi acuma iarăşi: aşa-s italienii: tarantella şi pomadă de păr – încolo ni'c. Trebuia să ştim asta.

S-a întins, s-a încordat, şi-a strâns mâinile pumn, şi-a săltat dosul, şi deodată s-a întors şi a trecut, fără să mă privească, pe lângă mine, a ieşit pe coridor şi, completându-şi uniforma, încingându-se cu centironul şi pistolul de

serviciu, a luat înfăţişarea unui poliţai echipat după regulament, a strigat spre bucătărie: Săr'mâna; a mai spus – probabil, fiindcă mama îl întrebase când vrea să mănânce —: Mai târziu, toate o să le facem mai târziu, a smuls uşa, şi-a luat bicicleta din şopron şi a dus-o spre drumul de cărămidă, unde s-a suit în şa şi a început să pedaleze în direcţia digului. La radio dăduseră drumul la marşul „Badenweiler". Du-te, mă gândeam, du-te.

Nici mie nu mi-era foame, voiam să mănânc mai târziu, ca şi tata, fiindcă mai întâi aveam de gând să rezolv ceva în moara cea veche, dar abia ajunsesem pe coridor, că am şi auzit: La masă, Siggi, marş!

Nu trebuie să vă temeţi că la noi se gătise din nou peşte, aveam ghiveci, fasole cu pere, pe deasupra cartofi, niciun fel de carne, doar şorici, şi ne-am aşezat în tăcere faţă în faţă, mama şi cu mine. Hilke încă nu se întorsese acasă. Mama se uita gânditoare peste capul meu, în vreme ce muşca dintr-un cartof sau dintr-o pară, n-avea nevoie să sufle niciodată, nicio mâncare nu era pentru ea prea fierbinte. Mânca fără chef, cu privirea fixă, înghiţind încet. A reuşit să înfigă furculiţa într-o păstaie de fasole verde şi s-a holbat la ea aşa de mult, încât, după o inspecţie atât de bănuitoare, trebuia să-ţi şi închipui despre păstaia asta de fasole lucrurile cele mai rele, să te aştepţi cel puţin s-o pună pe marginea farfuriei sau s-o arunce la canal, dar ea n-a făcut decât să ia cu dinţii ei lungi fasolea din furculiţă, n-a mestecat-o, mai curând a strivit-o cu limba de cerul gurii şi a înghiţit, fără nicio expresie, terciul verde. Dacă, la masă, începeam vreodată să povestesc ceva, îmi arăta poruncitor farfuria: Acolo ţi-e datoria, taci şi mănâncă! Dacă mâncam prea repede, îmi făcea observaţie, dacă n-aveam poftă de mâncare, mă ameninţa: nimic nu-mi displăcea mai mult decât să mănânc singur cu Gudrun Jepsen.

Am terminat mult mai repede decât ea, totuşi nu m-a lăsat să plec; a insistat să rămân, mi-a poruncit să strâng masa: să pun vesela folosită în chivetă, cratiţele pe jumătate pline în cuptor, mi-a cerut chiar să şterg masa, în vreme ce ea stătea acolo fără să facă nimic şi scrâşnea când şi când din dinţi. Dar nu vreau s-o lungesc cu furia mea, n-aş vrea nici să încep cu descrierea felului cum arăta din spate – cocul strâns tare, gâtul lung stropit cu pete de ficat, şalele ţepene, şoldurile voluntare –, mai curând îl las încă de pe acum să apară pe Bultjohann, picherul digului, bătrâna rândunică-de-mare, care purta, după cum mă convinsesem cu ochii mei, nu o singură insignă a partidului, ci trei: pe cămaşă, pe haină, pe manta. A bătut la uşă, abia după ce intrase în încăpere. Cum el îşi confunda mereu propriii lui copii în număr de nouă, ar fi fost cu neputinţă să nu aibă şi pentru mine de fiecare dată un alt nume, îmi spunea Hinrich sau Berthold sau Hermann, câteodată şi Micul-Asmus, ceea ce mă lăsa rece, câtă vreme ţinea să transmită salutări puşculiţei mele. Drept salut, îmi dădea un groş şi spunea: Transmite salutări puşculiţei.

De astă dată mi-a spus Josef, mi-a făcut semn cu groşul şi a găsit vorbe de laudă pentru serviciul meu la bucătărie. Nu s-a aşezat, s-a rostogolit pe un scaun, care era mult prea mic pentru el, oferindu-i loc numai pentru jumătate din dos. A mângâiat-o pe mama pe mână. Respira adânc, de parcă ar fi trebuit

să dea afară tot vântul, care-i pătrunsese în plămâni. Îmi făcea cu ochiul şi mă aproba prin ocheadele lui în trebăluiala ce mă purta încolo şi-ncoace între chiuvetă, masă, cămară.

Îmi răsare în minte acum că mama nu întreba pe nimeni de motivul vizitei: cine venea la noi, era binevenit. Că Bultjohann n-o căuta pe ea mi-am dat seama după felul cum trăgea cu urechea spre casă, în cele din urmă a întrebat: Jens, e-aici? Mama a dat din cap, iar picherul digului, aplecându-se cu bustul masiv peste masă: Trebuie să intervină, Jens trebuie să intervină în chestia asta. A spus-o în şoaptă, să zicem: a fost ceea ce el însuşi ar fi numit şoaptă, dar s-ar fi putut auzi destul de bine până în cămară.

Descoperise ceva şi se simţea obligat să raporteze, de aceea venise pe la noi în trecere. Voia să raporteze ceea ce în cârciuma „Priveliştea estuarului", la vremea prânzului… Nu era nimeni acolo, Gudrun, iar eu, stau aşa o vreme la fereastră şi aştept: îţi poţi închipui. Nu mă gândesc la nimic, doar îi aştept pe Hinnerk, dar el nu apare, e… Atunci mă scol, mă-nvârtesc oleacă, şi strig de câteva ori, singur nu poţi să te serveşti, îţi închipui, Gudrun. Mă gândesc, ăştia doar nu cumva, aşadar cum să te faci observat? Te simţi oleacă nu ştiu cum, nu ţi-e la îndemână, când… Crezi că ăştia se gândesc: ce-ar putea ăsta între timp şi altele asemenea. Aparatul de radio, la „Priveliştea estuarului" lângă tejghea e un radio, doar ştii tu, Gudrun. Dar drumul la radio, trece aşa niţel timp până se-ncălzeşte, deodată zice crainicul: Londra, pur şi simplu ei au lăsat aparatul pe ultimul post, pe care-l ascultaseră, înţelegi tu? Londra.

Picherul digului Bultjohann a măsurat-o pe mama, nădăjduia desigur să afle pe faţa ei o aprobare, cel puţin o confirmare că avusese dreptate să-şi aducă descoperirea aici şi s-o dea la iveală, dar orice ar fi aşteptat – nu s-a întâmplat nimic. Mama n-a zis nimic. Nici măcar nu s-a întors cu faţa spre el. Cu o privire fixă, cu ochii îndreptaţi spre fereastră, pierduţi probabil în toamna care începuse să-şi arate afară culorile, aşa a rămas ea pe scaunul de lângă masa de bucătărie, în timp ce Bultjohann chibzuia vădit cum ar putea să trezească interesul femeii. Trebuia să-l fi văzut pe omul ăsta, pe rândunica asta de mare, care continua să sufle greu, cum a mângâiat din nou mâinile mamei, cum i-a masat braţul drept şi i-a repetat cele spuse, mai stăruitor, mai pe scurt. La „Priveliştea estuarului", închipuieşte-ţi, Gudrun, asta o să-l intereseze pe Jens: ăia de-acolo ascultă posturi de radio inamice. Hinnerk. Am dovezi.

Mama nu s-a mişcat. Mama l-a lăsat să termine de vorbit, apoi s-a trezit din gândurile ei, şi-a dus mâna la coc, l-a pipăit, s-a întors brusc spre mine şi mi-a poruncit: În odaia ta, Siggi, marş, e timpul. Am ieşit îmbufnat din cămară, am şovăit, bodogănind, m-am dus la chiuvetă şi am vrut să storc spălătorul de vase, dar n-a mers, mi-a spus nerăbdătoare: Marş, ai terminat, la care, protestând încet, acuzator, am atârnat de robinet spălătorul de vase slinos şi plin de resturi de mâncare. M-am despărţit fără o vorbă, pentru noapte. Am dat mâna cu mama. Am dat mâna cu Bultjohann. Ca să le arăt că dinspre partea mea puteau să rămână singuri, am închis uşa de la bucătărie, afară am înhăţat, din vestiar, binoclul tatei, pe care el îl uitase, sau nu voise să-l ia, şi

m-am dus, fără să sar vreo treaptă, sus în odaia mea. Pe masa extensibilă, pe oceanul meu personal nu se întâmpla mare lucru: avea loc doar sfârşitul cuirasatului „Graf Spee", pe care-l adusesem împreună cu trei crucişătoare engleze la vărsarea fluviului La Plata; „Graf Spee" nu mai avea de fapt nicio şansă, era pur şi simplu obligat să se scufunde singur, repetarea operaţiei de către mine dovedise în chip categoric asta. M-am dus la fereastră, m-am aşezat pe pervaz, abia începuse să amurgească.

Toamna asta lungă de la noi, primăvara grăbită, dar toamna lungă. Am scos binoclul din tocul de piele deformat, mi-am adus aproape toamna, în prag de amurg, prinzând-o în felii rotunde, extrem de clare. N-aveau decât să sporovăiască acolo, jos, în bucătărie! Crângul pirpiriu din dreapta Glüserupului, schilodit, jumulit de vânt, de pe, acuma cafeniu. Păşunile şi tufele gonind departe spre Husum voiau să pară încă verzi, dar înfăţişau de pe acum sclipiri galbene-brune. Şanţurile umbroase adăugau o culoare plumburie. În câmpul meu vizual se înghesuia mereu cărămiziul. Niciun munte, niciun râu, niciun mal la noi, doar şesul ăsta, verde, galben, cu dungi brune. Şiruri de arini cu fructe negre, pe care vântul le azvârlea în şanţuri. Totul – ţinutul, copacii, micile grădini – colorat în cafeniu, cu dungi si aproape mucegăit, ca lucrurile păstrate de multă vreme. Animalele care stăteau liniştite în seara, respiraţia lor regulată, câteva purtau de pe acum muşamale pe spinare, împotriva răcorii din timpul nopţii. Am schimbat direcţia binoclului, am înaintat de-a lungul orizontului. În livada lui de meri, bătrânul Holmsen culegea mere, acum către seară, stătea pe o scară dublă, clătinându-se, cam nesigur, vizibil numai până la şolduri, partea de sus a corpului părea că i se mistuise cu totul în coroana încă înfrunzită a pomului. În vârful prăjinii de steag din, faţa „Priveliştii estuarului" flutura un pavilion, pavilionul personal al lui Hinnerk Timmsen, câmp alb cu două chei albastre încrucişate. Chei are el, spunea adesea bunicul meu, numai uşile îi lipsesc, pe care să le poată deschide cu ele. Pe bălţile de turba alunecau ca nişte bucăţi de plută lişiţe, îndopate în timpul verii bogate în hrană, iar acuma neputincioase să se ridice în aer. Moara mea. Binoclul mi-a adus aproape ascunzătoarea, cupola în formă de bulb, acoperită cu ardezie, turnul în opt colţuri, ramele încă albe ale ferestrelor, din care căzuseră împinse de curent şi se spărseseră ultimele ochiuri de geam. Am recunoscut bucata de carton de la fereastră, în spatele căreia mă ghemuisem împreună cu Klaas şi urmărisem sosirea mantalelor de piele. Se certau oare cei doi jos, în bucătărie? Aparatul de radio, mama deschidea aparatul de radio. Am dus din nou la ochi binoclul, pe care-l lăsasem niţel de-o parte, l-am îndreptat spre moară, iar acolo am văzut-o ieşind pe uşă.

Trebuie să recunosc: mai întâi m-am gândit că pictorul îmi descoperise ascunzătoarea de-acolo, culcuşul, pozele de călăreţi, colecţia de lacăte şi chei şi, bineînţeles, „Omul în manta roşie"; descoperise întâmplător totul în cupolă, mă gândeam, şi urcase acolo împreună cu sora mea, ca să inspecteze cele descoperite, să numere şi, dacă tot trebuia să se întâmple, să se şi minuneze

puţin neplăcut surprins. Teama, îmi amintesc şi teama că putuse să ia pur şi simplu din cui ruloul de camuflaj cu „Omul în manta roşie”, dar nu purta nimic sub braţ, nu avea nimic în mâini. O ţinea uşor pe sora mea de braţ, o împingea încetişor înaintea lui. Ce aveau ei de căutat în moară? Hilke tot mai şchiopăta puţin, în vreme ce coborau drumul spre balta de turbă, în tăcere; la răscruce s-au despărţit. S-au despărţit aşa: paşii le-au devenit mereu mai înceţi, trupurile li s-au apropiat mereu mai mult, iar când s-au oprit, umerii li s-au ciocnit pentru o clipă, poate că pictorul a şi atins-o pe Hilke, doar aşa, neintenţionat, când a păşit pe lângă ea şi s-a întors din mers de parcă ar îi vrut să-i închidă drumul, totuşi nu şi-a întins braţele în lături, ci a luat mâinile Hilkei şi le-a împreunat cam în dreptul centurii, apoi le-a ridicat şi le-a coborât, a ridicat şi a coborât mâinile surorii mele, în ritmul propoziţiilor, pe care încă le rostea, propoziţii menite să-i dea curaj, cum presupun, să confirme ceva, în orice caz propoziţii scurte, de exemplu: Gândeşte-te la asta, sau: Să facem cutare lucru, şi altele asemenea. Hilke îşi plecase faţa şi nu vorbea, oricum se exprima prin aceea că nu se opunea ca el să-i ridice şi să-i lase în jos mâinile.

Într-un chip surprinzător, în orice caz surprinzător pentru mine, pictorul a dat drumul mâinilor Hilkei, nu, i le-a azvârlit, ca să zic aşa, în jos, s-a întors şi a pornita cu paşi apăsaţi, nu, plutind, spre Bleekenwarf, aplecat înainte, cu mantaua umflată de vânt. Iar Hilke? A sărit deodată, în pofida rănii de la picior putea să calce cu paşi mari, s-a întors deci printr-o săritură şi a început să facă semne, de multe ori, trebuie să spun, şi fără folos, căci pictorul nu s-a întors nici măcar o singură dată şi n-a făcut nici un singur semn către cea rămasă în urmă. Hilke s-a oprit brusc, a chibzuit – tot aşa de clar şi vizibil cum chibzuia postul de poliţie Rugbüll – s-a întors deodată şi s-a dus şchiopătând – acum şchiopăta – spre moară, unde a dispărut pentru scurt timp şi a reapărut cu coşul sub braţ, pentru ca numaidecât, aşa deodată, să se îndrepte spre Rugbüll, cu o nebănuită poftă de ţopăială, n-a uitat nici să facă semne. La stăvilar şi-a fluturat pentru ultima dată mâna mecanic, pur şi simplu în aer, apoi a sărit pe drumul de cărămidă şi aici şi-a adus dintr-o dată aminte că are o rană la picior şi că din cauza asta e obligată să şchiopăteze.

M-a descoperit la fereastră, a făcut un gest de ameninţare. I-am răspuns printr-un semn, i-am semnalizat: Vizită. În bucătărie e vizită; n-o interesa, a suit scara zâmbind, iar înainte de a intra în casă şi-a azvârlit părul spre spate. Îndată m-am şi aflat lângă uşă, la postul de ascultare. Hilke a izbucnit în râs, aşadar, ca s-o salute, Bultjohann o ciupise iarăşi de fund, gest obişnuit prin partea locului. Hilke nu şi-a scos vreo farfurie din dulapul de la bucătărie, aşadar nu avea poftă de mâncare. Hilke s-a dus în cămară, aşadar lăsa pe seama tatei să spintece, să cureţe peştii şi să le dea sare. Era foarte grăbită să părăsească bucătăria, dar a ieşit fără să spună deocamdată noapte bună.

Când am auzit că vine sus la mine, m-am repezit la masă, m-am aplecat deasupra scufundării cuirasatului „Graf Spee” şi am aşteptat-o aşa. Victorie? a întrebat ea intrând, iar eu: Bărcuţa se duce la peşti. În ciuda rănii, s-a apropiat

de mine fără zgomot, mi-a pus un braţ pe după umeri şi, aplecându-se deasupra evenimentului de la gura fluviului La Plata, a început să mă frece pe gât cu degetul arătător întins. Cât ştie, se va fi gândit, şi cât nu ştie. Se poate să se fi gândit şi: Fii bună cu el, din prudenţă, nu strică, pentru orice eventualitate. De cochilii nu m-a întrebat. Aşadar se ocupa de gâtul meu, mă mângâia pe ceafă, mi-a pus bărbia ei pe umăr, ceea ce trebuia să-i dea un aer visător, dar nu i-l dădea, deoarece oglinda îmi arăta ochii ei ce mă sondau cu o privire piezişă; contradicţia era vizibilă de la prima căutătură. N-ai să ghiceşti ce mi-ar face plăcere acum, a spus ea. Ce? — Să fumez! — Să fumezi? — Aş vrea să fumez, a spus ea, pe urmă putem să aerisim numaidecât, fii sigur că mama n-o să bage de seamă.

Sora mea a scos nu mai ştiu de unde unul dintre pachetele alea înguste de patru ţigări şi l-a pus pe harta maritimă la nord de Azore. Am clătinat din cap şi am împins ţigările spre ea, dar Hilke îşi şi ridicase mâinile spre apărare, m-a silit să păstrez ţigările, aşa că le-am tras înapoi şi mi-am aprins una. După ce s-a dus încă o dată la uşă şi a tras cu urechea să audă ce se petrecea jos, şi-a aprins şi ea una.

Ne-am aşezat pe pat să fumăm. Mai întâi am pufăit grăbiţi, eram atenţi mai mult la mucul aprins decât la norii albi-albăstrii, până când am început să ne suflăm fumul în faţă, şi atunci am putut să descoperim fel de fel de lucruri: vaci de mare, de exemplu, şi oi miţoase şi coroane de copaci, fumul, care făcea rotocoale, filfâia şi se împrăştia încet, pe care-l suflam din gură fiecare dintre noi se amesteca, se topea şi se rostogolea laolaltă, iar între Hilke şi mine se ridicau cerbi albi-albăstrii şi geamanduri zburătoare şi iarăşi şi iarăşi oi. A luat fiinţă şi un chip de om, un chip din fum, îndepărtat dar imprecis, căruia i-am căutat atunci în zadar o asemănare.

Am făcut copaci, şlepuri, am reuşit, ciocnind cele două coloane de fum, să dau contur unui velier cu trei catarge în mers, era plăcut cum şedeam noi acolo pe paturile noastre şi fumam.

N-am tuşit, doar când am deschis fereastra şi am dat afară fumul în vârtejuri, agitând deasupra capului, în chip de ventilator, un ciorap, Hilke s-a dus la toaletă şi a vărsat. S-a întors numaidecât, s-a aşezat, şi-a şters cu dosul palmei gura şi a întins atentă un fir de salivă, până l-a rupt. Am aruncat afară mucurile şi-am fost nu puţin mirat, când am văzut-o pe Hilke rânjind.

De ce rânjeşti? am întrebat-o. Ah, Siggi, a spus ea, ce crezi tu că ar face din noi, dacă ar descoperi chestia asta? Caltaboşi? am întrebat. — Tocătură de cârnaţi, a spus ea, şi a mai spus: Azi nu ţi s-a întâmplat nimic, auzi tu, din ziua de azi n-ai să-ţi mai aminteşti nimic. S-a lungit pe patul meu şi s-a întors pe burtă, şi-a destins carnea şi aşa moale. Am lăsat-o să respire de câteva ori liniştită, i-am îngăduit să se relaxeze în culcuşul meu, dar când era pe punctul să adoarmă, am întrebat-o: Şi în moară? Ce-aţi făcut în moară? Părea că n-a înţeles întrebarea, tocmai voiam să adaug ceva mai precis, când în şira spinării ei s-a produs, aş zice, un scurtcircuit; s-au auzit nişte pocnete, spatele ei a scos scântei, s-a zbătut în scurte tremurături, Hilke a sărit în sus, s-a arcuit, s-a

aruncat asupra mea, pe chip i se oglindeau în acelaşi timp spaimă şi furie. Asta s-o ţii pentru tine, a spus ea. Să mă urmăreşti prin binoclu! Nimic, a spus ea din nou cam prea tare, nu s-a întâmplat nimic în moară, m-ai înţeles? Ne-am întâlnit acolo, aşa cum se întâlnesc doi oameni. — Sus? am întrebat, iar când m-a privit fără să înţeleagă, m-am simţit satisfăcut şi am liniştit-o: Dinspre partea mea, eu n-am văzut nimic.

Hilke s-a prăbuşit uşurată înapoi pe patul meu, şi-a lipit faţa de perne şi a făcut încercarea comică de a îmbrăţişa salteaua întreagă. Mi-o închipuiam moartă şi am început s-o privesc mai atent: colierul greu din cubuleţe de lemn, lustruite, în culoare naturală, solniţa ciudată de pe stern, pielea aspră ca de febră şi cutată de la coate. Mâinilor ei nu li se putea reproşa nimic, mi se păreau normale, dar urechile arătau cam boţite, de asemenea şira spinării arăta prea lungă. Am atins-o o dată pe locul unde sutienul se adânceşte în carnea de pe spate, mai mult n-am făcut, deşi tare aş fi vrut să-i număr una câte una vertebrele şi să le' ciocănesc, ca să văd cum sună; în clipa aceea mi-a venit în minte Addi, răbdătorul acordeonist.

Am împins-o cu grijă la o parte pe sora mea, s-a supus scâncind, şi-a rostogolit masa de carne caldă din culcuşul meu, ca să-mi facă loc, totul mi s-a părut că se petrece prea încet, cu mişcări somnoroase, în definitiv era patul meu. Dacă nu vrei să-mi faci loc, atunci cară-te, am spus, m-am întins lângă ea şi m-a năpădit pe neaşteptate o senzaţie de ameţeală. Vaci-de-mare şi geamanduri şi oi zburătoare au început să se învârtească în jurul meu, repetând mereu aceeaşi numărătoare în versuri. M-am agăţat de Hilke, am lovit în oile miţoase şi mi-am auzit numele. Încet, de foarte departe, cineva mă striga, şi iarăşi: Siggi, vino jos, Siggi. Hilke şi-a făcut vânt în sus, arăta buimăcită, iar aşa cum stătea acolo ghemuită cu capul plecat, cu părul ăla care-i atârna, acoperindu-i faţa, semăna cu o cârpă de praf aninată pe-un băţ.

Tata, a spus ea, te cheamă tata, s-a întors, şi în aceeaşi clipă am auzit de jos: Vino imediat, Siggi! Cum nu mi se părea potrivit să-l mai aţâţ pe omul acesta, şi aşa oarecum aţâţat atunci, prin neascultarea imediată a poruncilor lui, m-am ridicat, m-am lăsat ajutat de Hilke să-mi recapăt echilibrul, m-am lăsat condus de ea până la uşă şi chiar până la scară. Tata si striga din nou: Trebuie să vin eu să te iau, Siggi? În vocea lui era grabă, nu însă mânie, cum mi-am putut da seama, şi am răspuns strigând: Vin acuşi şi am coborât, călcând apăsat, scara, drept spre el. Stătea acolo şi mă aştepta cu o uşoară grimasă de nemulţumire în colţul gurii, a întins îndată o mână după mine, m-a smuls de pe ultima treaptă, m-a smuls, în felul său îndeajuns de cunoscut, mai departe prin coridor spre biroul lui îngust cât un prosop: din nou era vorba de ceva oficial. Acuma senzaţia de ameţeală era suportabilă, nu-mi mai dădea ocol nimic, nu mai zbura în jurul meu nimic, mă simţeam în stare, dacă cineva mi-ar fi cerut-o, să merg pe o crăpătură dintre scândurile duşumelei. Oare asta voia el de la mine?

Tata m-a târât până la masa lui de lucru, m-a privit spre uimirea mea laudativ, a considerat, în afară de asta, potrivit să mă bată în semn de

mulţumire pe umăr, ceea ce m-a alarmat. Când după aia a mai spus: Bine procedat, Siggi, ai văzut bine, am început să mă zvârcolesc, am încercat să mă eliberez de crabii pe care o bănuială fierbinte mi-i trimitea pe spinare. N-am reuşit să stau liniştit în faţa lui, m-am întors într-o parte, m-am aplecat înainte, ca să pot vedea pe birou prin triunghiul pe care-l forma braţul lui proptit în şold. Într-adevăr, bine procedat, a spus tata, iar eu repede şi desigur cu spaimă: Ce? Ce e bine? Tata a făcut un pas spre fereastră, mi-a deschis drum privirii spre masa lui de lucru, ba pe deasupra chiar mi-a şi arătat spre masă. Vezi? Fireşte că vedeam. Nici n-avea nevoie să-mi spună ce ascundea hârtia pergament brună-verzuie, cu sclipiri de grăsime. Dinspre partea mea nu mai era nevoie să se rostească nici un singur cuvânt. În cabană, a spus el, pe peninsulă, aşa cum ţi-ai dat tu cu părerea, sub duşumea.

M-am apropiat de masă, am mângâiat hârtia pergament, era rece şi netedă, am luat mapa cu amândouă mâinile şi am cântărit-o ca în glumă. Am ridicat scândurile din duşumea cu o daltă, un fier de-ăsta am găsit chiar acolo, a spus tata. Nimeni, am întrebat, şi nu era nimeni acolo?

— Nu era nimic de văzut. — Nici doctorul Busbeck?

— Nici doctorul Busbeck. — Şi ascunzătoarea: era proaspătă? — Ce-nseamnă proaspătă, a spus el, pasărea era în cuib, şi ăsta-i fireşte lucrul principal. Mi-a luat mapa din mâini, a pus-o pe masă, a arătat cu degetul spre ea şi mi-a poruncit s-o deschid. M-am codit, nu voiam în ruptul capului. Dă-i drumul, a spus el, m-ai ajutat bine, drept răsplată ai voie acum să fii de faţă şi s-o desfaci tu. Ţinea în mână briceagul cu prăsele negre de corn, pe care-l şi deschisese, îl apleca spre sfoara ceruită. N-am încercat mai întâi să deznod sfoara, ca s-o păstrez neatinsă pentru mine, am vârât briceagul, am smucit, sfoara s-a rupt cu un pocnet. Şi-acum hârtia, a spus el, hârtia asta pergament frumoasă.

Am desfăşurat cu grijă hârtia pergament, am scos mapa, am citit titlul în litere frumos desenate: Tablouri invizibile. Ei, acu deschide, a spus tata, să vedem şi noi ce şi-a permis acolo. Şi-a aprins pipa, a pus un picior pe scaunul de la masa de scris, s-a sprijinit cu un cot pe genunchi, şi-a pregătit aşadar, postul de poliţie, o poziţie comodă după toate regulile, pentru contemplarea tablourilor. Eu mă gândeam la doctorul Busbeck, la întâlnirea noastră în cabană şi la explicaţia lui, după cum mi se părea, insuficientă, privitoare la tablourile invizibile: Lucrul despre care este vorba, spusese el, acela e invizibil. Dar despre ce e vorba? Dă-i drumul, a spus tata, începe odată.

Ce să descriu eu acuma din tablourile invizibile, despre care Max Ludwig Nansen afirmase că exprimă tot ceea ce avea el de spus despre epoca noastră, că în ele e vorba de confesiunea lui privitoare la toate lucrurile pe care le trăise în cursul vieţii. Ce pecete puseseră în definitiv asupra lui aceste lucruri şi cum le reprezentase el observându-le, privindu-le sub stăpânirea mâhnirii şi în lumină? Cum ar trebui să le redai şi cum să le priveşti, tablourile astea invizibile ale lui? Chiar şi la tablourile vizibile nu e suficientă bunăvoinţa. Ochii lui examinaseră tot ceea ce era de examinat, mâna lui lăsase de-o parte

tot ceea ce trebuia lăsat de-o parte, iar cu ceea ce pusese pe hârtie, mă gândesc, voise să spună totuşi ceva.

Tata şi-a legănat piciorul. Dă-i drumul! M-a înghiontit poruncitor, a pocnit din limbă: Dă-i drumul, iar eu am ridicat, în ritmul hotărît de el, foaie cu foaie, am întors, la scurtele lui semne făcute cu mâna, foaie după foaie, nu pot spune ce îl determina să măsoare diferit pauzele. Pe coale se distingea, cum am arătat, numai strictul necesar, după părerea mea a şaptea parte – restul, şi trebuie neapărat făcută precizarea; restul, foarte important, rămânea invizibil. Scornea oare tata ceva? îi erau oare suficiente, simptomele, indicaţiile – vârfurile de săgeată, cum spusese doctorul Busbeck – ca să dea la iveală cele tăinuite şi să le înhaţe? îl ajuta oare însuşirea lui de vizionar să umple spaţiile goale? Nici măcar omisiunile nu se aflau în siguranţă din partea lui? Eu nu vedeam decât ceea ce vedeam, nu voiam şi nu voiam să văd nimic altceva.

Am văzut o roată cu palete, am văzut cum roata asta bătea apa şi se învârtea vâjâind, apa unui râu negru fără margini, fără cer deasupra: ei, n-are decât să rişte oarecine să dezvăluie aici ceea ce nu se vedea. O altă foaie înfăţişa doar atât: ochii unui batrân, care nu reflectau niciun fel de bunăvoinţă îngândurată, nicio dorinţă de a da vreun răspuns. Ochii te făceau să presupui un partener supărător, cu care nu se putea cădea la învoială cu niciun chip. De la acest partener invizibil te puteai aştepta la ceva, totul era posibil, numai să cazi la învoială cu el nu. Sau o floare a soarelui, de la jumătatea tulpinei în sus, atârnând fără vlagă, cu discul fructului cenuşiu ca pământul, cu tulpina îndoită şi fără frunze, cu petalele galbene spulberate de vânt, dar încă luminoase: tabloul ar fi putut fi lesne pus în legătură cu „Toamna” sau „Ceas de amurg”, dacă pictorul n-ar fi lăsat albe cinci şesimi din foaie. Sau pomul, nu, nu un pom, ci, la dimensiuni mari, doar locul, unde scoarţa se umflase după altoire, pe locul acesta cădea o lumină care te prevenea, îmi amintesc tonurile diferite de brun, puteai istorisi fără greutate o poveste întreagă despre ceea ce fusese trecut sub tăcere în acest tablou.

Tata nu şi-a pierdut răbdarea, nu mi-a cerut să mă grăbesc. Nu vorbea, nu m-a lăsat nici măcar printr-un gest sau prin expresia feţei să presupun ce-i trezeau în minte aceste tablouri. Aşadar foaia următoare: o spetează de scaun după modelul celor din Germania de Nord, sculptată, înfăţişând mai multe cruci decât stele, trandafiri grosolani şi semicercuri cu găurele, iar peste tot coroane, totul era încoronat, până şi fundul nord-germanic, tăinuit fireşte, care şedea acolo. Iar haina – părea un veston de uniformă jerpelit – atârnată într-un cui: se vedeau nişte găuri şi petice şi triunghiuri sau invers: nişte găuri şi nişte triunghiuri se zgâiau la privitor, vestonul devenea fără voie o mărturie, era amintirea unui bărbat oarecare – gaura asta: un glonţ primit în timpul fugii; ruptura asta: obişnuita sârmă ghimpată. Ceea ce fusese lăsat de-o parte era oare încă mai preţios? Sau peştele zburător, străveziu, încovoiat ca un sfârc de bici; sau punctul trigonometric, o schelă triunghiulară, cu care şesul nu se împăca: sau ancora de modă veche, cu tijă azvârlită în cer, ale cărei lanţuri mişcate de vânt, pendulează spre pământ; sau picajul unor rândunele, două

săgeţi aprinse, care-şi caută ţinta, care şi-au găsit ţinta; sau căpiţa de fân care explodează, pe care o furtună o pune în mişcare şi o împinge spre nişte gospodării presupuse; sau urmele în zăpadă, negre, şi fără să ştii cine le-a făcut, aici s-ar fi oprit oricine; sau ulcioarele crăpate, legate cu o sfoară; sau capul de femeie lăsat pe spate, gura ei ce se deschide ca să scoată un strigăt, pe care nu-l va auzi nimeni; sau umbrele curbate ale sarturilor unui cuter zdrobit, pe care-l poţi presupune eşuat: sau frânghia care atârnă dintr-un disc solar şi care poate fi înnodată în atâtea feluri. Nu pot uita nici şipcile de gard albastre, cinci sau doar trei şipci, cu stinghiile necesare fixate de-a curmezişul, nu există nimic dincolo sau dincoace de ele, nici oameni, doar un petic de fond măsliniu; pe acest fond pâlpâie o luminiţă roşie.

Foaia asta, tocmai ridicasem foaia asta cu şipcile albastre, despre care, ca despre toate celelalte tablouri, se poate spune doar o mică parte din ceea ce cuprindea, când tata m-a apucat fulgerător de încheietura mâinii, m-a tras spre el şi a zis: De ce tremuri aşa? La vârsta ta n-ai de ce să tremuri. — Nu ştiu că tremur, am spus, nu-mi dau seama. — O fi din cauza tablourilor ăstora, a zis tata. Şi-a tras piciorul de pe scaun, s-a întors spre fereastră. A spus: Astea se numesc tablouri, aşa ceva să-ţi atârni pe perete şi să te holbezi la ele ziua-ntreagă. Tablouri invizibile, mă pufneşte râsul!

Sceptic, cu reproş, cu o expresie nu de triumf, ci de crescândă dezamăgire, tata a măsurat mapa de pe masa lui de scris, deodată pe faţa lui s-a ivit o bănuială, o anume suspiciune, care l-a împins să se plimbe încolo şi-ncoace, de mai multe ori, prin birou, iar după ce a fixat îndestul cu privirea fotografiile de pe perete, găsind, văzând, la ele sfat şi confirmare, a luat un aer de batjocură subţire, mi-a făcut semn să mă apropii, a întins spre mine atotştiutorul lui deget arătător şi a spus: Pe noi nu ne bagă-n cofă, Siggi, pe noi nu. Mi-am manifestat surprinderea, căscând ochii la degetul lui arătător. Ca să mă tragă pe sfoară, a spus tata, cu fleacurile astea de-aici n-a vrut decât să mă tragă pe sfoară, doar îi cunosc eu tablourile. Chestiile astea-s numai o momeală, cu care vrea să-mi abată atenţia, se vede de la o poştă. A căutat anume să-mi cadă în mână, ni'c altceva.

Cu mişcări bruşte a învelit mapa în hârtia pergament, a deschis un sertar al mesei şi a făcut foile să dispară. Dacă-şi închipuie că mă declar mulţumit, atunci s-a înşelat, a spus tata. Abia acum, după ce-a vrut să-mi facă una ca asta. Ar fi trebuit totuşi să ştie ce e îngăduit faţă de unul din Glüserup şi ce nu. Fleacurile astea nu-s vrednice nici măcar să le expediez la Husum; ăia n-ar face altceva decât să dea din cap. – Să le duc înapoi? am întrebat. Aici nu ocupă loc, a spus el, pot să stea în bună pace acolo, în sertarul biroului. Dar de ce tremuri? Nu-ţi trece de loc tremuratul. S-a-ntâmplat ceva?

12
Sub lupă

Pentru patrucezi de ţigări, în situaţia mea, singur cu amintirile, pe care trebuie să le fac să înflorească în tema de pedeapsă: la aşa ceva nu poţi să spui nu. În afară de asta, când a intrat pe vârful picioarelor în celula mea, Wolfgang Mackenroth arăta bolnav, în orice caz dădea impresia că e slăbit şi că are niţică febră, s-a şi clătinat uşor, când i-am scuturat haina, cu care se apropiase prea mult de peretele văruit din marea toaletă comună. Majoritatea pereţilor de la noi se iau. O strângere de mână în tăcere. Un gest de apreciere pentru dimensiunile temei mele de pedeapsă, apoi şi-a întors, hai să zicem, capul fin de psiholog spre fereastră, s-a uitat afară, unde Elba avea de-a face cu iarna, iarăşi, a vrut, pare-se, să risipească o vorbă privitoare la peisaj, a renunţat şi în locul ei mi-a transmis salutări de la directorul Himpel, cu care era ca şi prieten. Himpel primise scrisoarea mea – el însuşi, Wolfgang Mackenroth, fusese de faţă, când directorul a deschis-o, şi-a aruncat ochii pe ea, s-a aşezat pe scaun şi a mai citit o dată scrisoarea, iar după aia a spus doar constrângere, constrângere pedagogică. În loc să explodeze sau să-şi răcorească mânia cu un cântec, a trasat – tot după spusele lui Mackenroth – câteva cercuri gânditoare şi mereu mai strâmte prin încăpere, s-a rotit în orice caz cu folos şi, după ce s-a regăsit la biroul lui, a fost de părere că şi prin constrângeri se pot obţine rezultate bune. Conţinutul scrisorii mele nu l-a destăinuit, de unde am ştiut pe dată că-mi aprobase dorinţa de a continua tema de pedeapsă – chiar şi după ziua închinării celor trei magi.

Tot ceea ce-i puteam oferi lui Wolfgang Mackenroth era marginea patului meu, dar a refuzat să se aşeze, fiindcă nu voia să rămână, îl trăgea aţa acasă, pe continent, în camera lui mobilată de la Altona, unde îl şi aşteptau, cum spunea, cele opt sticle de bere, care trebuiau să-l ajute să doarmă adânc cincisprezece ore. Se simţea istovit de muncă. Se simţea stors de vlagă şi, cum spunea bătându-se uşor peste şira spinării, golit de dinăuntru.

Dacă tot o mai ajută pe gazda lui, campioana Germaniei de Nord la bârnă, corectându-i ţinuta la antrenamentul pe care-l face acasă? Da, tot o mai ajută, dar acum nu vrea să vorbească despre asta. Dacă soţul ei, un macaragiu, tot îl mai roagă vinerea să-i pitească o bancnotă de douăzeci de mărci, pe care trebuie să i-o dea înapoi duminică dimineaţa? Da, tot îl mai roagă, dar azi nu vrea să povestească mai multe. Atunci s-a ridicat întrebarea în definitiv de ce venise, dacă se simţea atât de epuizat, încât nu voia să vorbească despre nimic, şi la întrebarea nerostită, dar care plutea în aer, Wolfgang Mackenroth, sensibil cum era, a răspuns în felul său: timid, a băgat mâna în buzunarul dinăuntru al hainei, a scos un manuscris împăturit, a pus manuscrisul pe perna

de pe patul meu, a aşezat deasupra două pachete de ţigări şi a făcut spre amândouă lucrurile – ţigări şi manuscris – un gest de invitaţie cu mâna: autoservire la discreţie şi aşa mai departe. În orice caz, nu şi-a dat osteneala să vâre cadourile sub pătura cenuşie, aspră, amintind senzaţia de mâncărime din timpul nopţii, iar această imprudenţă mi-a dovedit că era cu adevărat „golit pe dinăuntru". N-a mai adăugat niciun fel de lămuriri, doar mi-a surâs obosit, m-a atins uşor pe antebraţ: ăsta i-a fost salutul de despărţire. Aşa putea să fie Mackenroth. Nu întotdeauna era aşa.

Chiar dacă v-aţi şi dat seama: trebuie să spun că manuscrisul, pe care mi-l pusese pe pernă, era o parte din lucrarea sa de diplomă – Artă şi criminalitate, redactată pe baza cazului lui Siggi J. — un capitol nenumerotat, care purta titlul concludent, în orice caz cu caracter de introducere, JB. Adolescenţa şi influenţele mediului Aşadar Mackenrotk aştepta din nou un aviz, o lămurire la întrebarea dacă eram mulţumit cu felul în care mă prezenta. Psihologul îşi ţinuse lupa ştiinţifică deasupra unui băiat cu numele de Siggi J.: acuma trebuia să folosesc şi eu lupa – atâta timp, până când, sub raza de lumină concentrată, unul dintre noi va începe să scoată fum. Ce era de făcut aici? Şi cu ce? Aştepta el propuneri de îmbunătăţire? Se aprobă? Se respinge? Am înhăţat manuscrisul, mi-am aprins o ţigară.

Am început să citesc şi am aflat despre mine:

…când s-a născut al treilea şi ultimul copil al poliţistului rural Ole Jepsen. Locul său natal este Rugbüll, un târguşor de lângă Glüserup, în nordul extrem al Germaniei, nu departe de graniţa daneză. Siggi – numele său exact este Siegfried Kai Johannes – se trage în filiaţie maternă din ţărani cu conştiinţă de sine, care şi-au cultivat secole de-a rândul pământul propriu, în familia tatălui precumpănesc – precumpănesc! — mici neguţători, meşteşugari şi funcţionari inferiori. În casa părinţilor săi, în care totul a evoluat firesc, copilul a crescut fără tensiuni şi a parcurs stadiile aperceptive normale! Ataşamentului faţă de tată i-a corespuns o dragoste ce trebuie caracterizată ca timidă faţă de mamă. Deoarece fratele şi sora – Klaas şi Hilke – erau cu mult mai în vârstă decât persoana-subiect, cei trei n-au putut fi tovarăşi de joacă pe picior de egalitate, ceea ce l-a determinat pe băiat să-şi creeze o sferă de joacă proprie, animată în chip felurit şi dominată, după declaraţiile mamei, de doua personaje, care se numeau Kaes şi Püch. Aceste personaje au fost în egală măsura prilej de bucurie şi de îngrijorare.

Aşadar Wolfgang Mackenroth fusese la cei din Rugbüll, aşadar îi făcuse, să vorbească.

În ciuda intensităţii cu care trăia în sfera sa de joacă, raporturile ego-ului infantil cu lumea exterioară au rămas netulburate; nici lungile perioade de izolare n-au avut consecinţe vizibile în ceea ce priveşte comportamentul reactiv. După opinia părinţilor şi a câtorva vecini chestionaţi, persoana-subiect dădea impresia, înainte de perioada de şcolarizare, a unui copil cuviincios, liniştit şi mulţumit, care nu prezenta nicio trăsătură bătătoare la ochi şi care se bucura de o simpatie generală. Ceea ce s-a întipărit cu deosebire în amintirea

unor martori este nevoia sa „bolnăvicioasă” de curăţenie, ca şi perseverenţa în a scorni întrebări, cu care, după cum se afirmă, putea să pună în încurcătură chiar şi pe cei maturi; de asemenea se pune accentul pe un timpuriu simţ de dreptate, care se vădea între altele şi la împărţirea mâncării. În raport cu aceasta, aprecierea unui vecin mai în vârstă, care ar fi constatat la Siggi încă de copil urme de viclenie şi o poftă oarbă de posesiune, precum şi o tendinţă spre exagerări fără rost, apare ca eronată. După opinia generală, Siggi J. a fost din prima zi de şcoală cel mai bun din clasă; este vrednic de menţionat că şcoala i-a procurat multă vreme o evidentă plăcere. Deseori, băiatul se instala în clasă cu o oră înainte de începerea cursurilor; după cum confirmă părinţii săi, de dimineaţă n-a fost niciodată nevoie să-l trezească cineva. Vacanţele de vară i se păreau prea lungi. Învăţătorul său îl caracterizează ca pe un „copil bătrân”, între altele pentru motivul că Siggi J. nu numai că nu lua parte la poznele colegilor săi, ci îi şi făcea pe cei de vârsta lui să renunţe la ele şi le împiedica într-un mod plin de fantezie. Cu prilejul mai multor inspecţii la şcoală a recoltat nu numai laude, ci şi admiraţie. Foşti colegi de clasă rostesc aprecieri pozitive asupra simţului său de colectivitate, manifestat, de exemplu, prin aceea că-şi termina primul temele, numai ca să-şi poată da prietenilor caietul.

Prin mijlocirea dirigintelui clasei sale, persoana-subiect a apărut în repetate rânduri la ora copiilor de la postul de radio Hamburg şi a lăsat, după opinia redactoarei, o impresie neobişnuită în cadrul emisiunilor: „Copiii văd lumea” şi „Răspunsul copiilor”. Participând la concursul „Cine ştie câştigă” organizat pentru copii, Siggi J. a obţinut mai multe premii. Cu excepţia religiei, a arătat la toate disciplinele de studiu o înzestrare egal dezvoltată; dirigintele său evidenţiază aptitudinile deosebite la desen şi germană, menţionând în legătură cu aceasta că unele dintre lucrările sale au fost citite în public, în cadrul serbărilor şcolare. Specialitatea sa era descrierea de tablouri; descrierea unui naufragiu, aşa cum fusese zugrăvit de pictorul Paul Flehinghus, i-a reuşit băiatului în aşa măsură, încât lucrarea a fost trimisă ministerului la Kiel. Faptul că mai târziu, în clasele superioare urmate la Glüserup, Siggi J. n-a mai reuşit întotdeauna să fie cel mai bun se datorează înclinaţiilor şi activităţilor pe care le desfăşura în afara şcolii şi asupra cărora va trebui să revenim cu unele amănunte. Ceea ce se scoate totuşi şi aici unanim în evidenţă sunt siguranţa în aprecieri, obstinaţia şi, cum a fost numit, simţul său artistic agresiv.

Bilanţul tuturor informaţiilor justifică în orice caz concluzia că motivul izolării timpurii, în care s-a aflat Siggi J., trebuie căutat numai şi exclusiv în aptitudinile sale. Deoarece se simte întotdeauna provocată, ameninţată sau subminată un un ins singular, o comunitate îi arată întregul ei interes, îl priveşte cu suspiciune şi sfârşeşte prin a-l urmări cu ura ei.

Persoana-subiect a făcut această experienţă din momentul când a fost prezentată colegilor ca model şi ideal; cu cât mai des se întâmpla asta, cu atât mai izolat se simţea Siggi J., iar faptul că în timpul unei lucrări scrise în clasă îi aşteptau ajutorul nu-i împiedica pe colegi ca după orele de curs să-l facă să

simtă concret dispreţul lor. Cei din familie îşi amintesc că uneori băiatul pus pe fugă se ascundea de camarazii săi şi se întorcea acasă abia la lăsarea întunericului. Izolării de la şcoală i-a corespuns situaţia specială în care a ajuns adolescentul printre ai săi: deoarece fratele şi sora sa erau adulţi şi deoarece sfera de obligaţii a părinţilor s-a extins atât de mult, încât n-a mai fost posibil să se ţină seama de el în mod deosebit, s-a întâmplat destul de frecvent să fie tratat ca un om matur. Siggi J. a devenit martorul unor discuţii şi conflicte, precum şi al unor măsuri şi acte poliţieneşti A luat parte la acţiuni, care nu puteau rămâne fără consecinţe asupra capacităţilor sale cognitive. Iniţiat de tatăl său în chestiuni oficiale, Siggi J. şi-a manifestat independenţa prin aceea că nu a acceptat alianţele, pe care i le-a propus tatăl, sau le-a încălcat tacit, atunci când s-a crezut îndreptăţit. Când era de părere că merită să mănânce bătaie, nu numai că nu făcea dificultăţi celui ce voia să-l sancţioneze, ci îi şi uşura intervenţia, oferindu-se de bună voie corecţiei.

Independenţa timpurie a copilului se explică nu numai prin aceea că, din cauza războiului în plină desfăşurare, tatăl nu mai găsea răgaz să-şi îndeplinească toate îndatoririle educative; fără îndoială, copilul era stăpânit de o vădită tendinţă spre individualism. De frate şi soră, aşa cum s-a confirmat prin mai multe dovezi, îl lega o afecţiune profundă, care includea încrederea în ei a băiatului şi dorinţa lui necondiţionată de a le face servicii. Este posibil ca aceste relaţii cu fratele şi sora lui mai în vârstă să-l fi pus pe adolescent în situaţia de a-i privi şi pe alţi adulţi ca fiind de-o seamă cu el şi de a li se ataşa.

Prin aceasta nu se explică totuşi relaţiile ce s-au statornicit între pictorul Max Ludwig Nansen şi Siggi J., relaţii, pentru care părinţii nu găseau nicio motivare şi pe care nu le pot înţelege nici astăzi. După chestionări suficiente a rezultat că prietenia lor a luat fiinţă în vremea când Nansen lucra la celebrul său tablou „Mânji şi furtună”; în acel timp, adolescentul a făcut pictorului mai întâi mici servicii ajutătoare şi s-a limitat în rest la a asista mut şi a observa cum se realizează un tablou. Vecinii au constatat nu fără uimire că pictorul, care până atunci refuzase aproape întotdeauna să lucreze în prezenţa cuiva şi se purtase faţă de spectatori cu o asprime jignitoare, acum nu numai că suporta prezenţa îndelungată a băiatului, dar mai târziu chiar o şi căuta. Au fost văzuţi adesea mână în mână. Tatăl persoanei-subiect nu avea nimic de obiectat împotriva acestei legaturi de amiciţie, cu atât mai mult, cu cât, ca şi Nansen, era originar din Glüserup şi prieten cu el încă din copilărie.

Siggi J. — ca şi fratele său Klaas şi, mai târziu sora sa Hilke – i-a servit pictorului ca model. Siggi J. a fost model numai de două ori: pentru micul Nis şi pentru fiul demonului finului: în amândouă tablourile, el reuşeşte să împrumute personajelor fantastice o expresie prietenoasă şi chiar sociabilă. Este cert că pentru el a imaginat Nansen ciclul de povestiri, în care fiecare culoare istoriseşte cum a luat naştere; de asemenea, articolul rămas neterminat „A învăţa să vezi” a fost scris pentru Siggi J. se întâmpla uneori ca Nansen să-i aducă băiatului hârtie şi culori şi, după ce-i explica motivul propus, să-l invite a concura cu el; vecinii i-au văzut ocazional lucrând împreună.

Fugind de camarazii săi de şcoală, copilul s-a ascuns de mai multe ori în atelierul pictorului, o dată a fost încuiat acolo o noapte întreagă; temporar i s-a interzis accesul în atelier: după nepermisa corectare a tabloului „Nina O. Din H", când, deoarece nu putea să suporte îmbrăcămintea violetă, a schimbat-o în verde.

Nu în verde, Wolfgang Mackenroth, ci în galben; cel puţin în privinţa culorilor să fim exacţi, în privinţa tuturor celorlalte n-ai decât, după mine, să mă prelucrezi cu dibăcie cum vrei, ca să-ţi iasă lucrarea de diplomă.

Nu se poate spune cu toată hotărârea care a fost originea neobişnuitei pasiuni de colecţionar a băiatului; s-ar putea să fie expresia unei rivalităţi inconştiente faţă de pictor. El a adunat si a expus într-o ascunzătoare reproduceri de tablouri reprezentând călăreţi, de asemenea s-a lăsat pradă pasiunii de a aduna chei şi lacăte, de altfel dovedind pricepere. Când lucrurile acestea au fost date la iveală, câţiva oameni au crezut că au aflat motivul dispariţiei inexplicabile a unor chei: de asemenea, cei de la muzeul regional din Husum au socotit că au dat de urma hoţului, care se mulţumise să fure lacăte şi chei. Ipoteza că Siggi J. a comis câteva furturi în această direcţie este întemeiată.

Când, în ultimii ani ai războiului, pictorului M.L. Nansen i s-a interzis să picteze, iar poliţistului rural Jepsen i-a revenit îndatorirea nu numai de a transmite interdicţia, ci şi de a supraveghea respectarea ei, persoana-subiect s-a aflat expusă unui conflict inevitabil. Utilizat de tatăl său ca informator, primind din partea pictorului misiuni menite ocazional să asigure salvarea unor tablouri, băiatul a dovedit o înţelegere instinctivă pentru necesităţile vremii.

Asta s-ar putea spune desigur şi altfel.

În plus, familia a mai cunoscut o ruptură, din cauza căreia băiatul a suferit foarte mult: fratele său, Klaas, care s-a automutilat şi a evadat dintr-un lazaret, a fost, ca să ne exprimăm astfel, respins de mamă şi, deşi grav rănit, predat autorităţilor de către tată. Consecinţa nu putea fi alta decât înstrăinarea de părinţi a copilului; este probabil că, în această împrejurare, Siggi J. a ajuns la constatarea că e văduvit de dragostea părintească.

Acuma urmează aşadar cântecul despre circumstanţele atenuante.

Singur, lipsit de dragoste, într-o perioadă când nu mai existau valori umane certe,

Ei, mă rog.

adolescentul a crescut şi a trebuit să parcurgă experienţe cărora niciun copil nu le poate face faţă fără rezultate păgubitoare. Era în plin război, şi chiar dacă Siggi J. n-a trăit consecinţele directe ale acestuia – indirect i-a trăit urmările mai intens decât mulţi dintre cei de vârsta sa: de la insuficienţa temporară a bunurilor de consum până la experienţa morţii. Ceea ce l-a preocupat totuşi cel mai mult, pe el, observatorul sensibil şi atent, şi ceea ce – putem presupune aici – l-a făcut să şi sufere a fost schimbarea survenită în relaţiile dintre tatăl său şi pictorul Max Ludwig Nansen.

Până aici, cu toată bunăvoinţa până aici: de cele patruzeci de ţigări m-am achitat de mult cu vârf şi îndesat. Ceea ce scrie Wolfgang Mackenroth despre mine sunt nişte lucruri care pot să stea şi ele în picioare: mai multe n-aş vrea să spun despre toate astea, mai multe nici nu se cade să spun. Pot să stea şi ele în picioare: aşadar, din partea mea n-are decât s-o ţină tot înainte pe drumul pe care a pornit, n-o să strice nimănui, nimeni n-o să se simtă jignit, numai că dacă vine cineva să întrebe de locul şi oamenii, despre care se pomeneşte aici, vrând poate să regăsească locul şi oamenii sau intenţionând chiar s-o scoată la capăt cu ei: pe acela l-aş sfătui să-şi culeagă informaţii şi de altundeva. Să asculte alte voci. Să citească alte descrieri. De exemplu despre formarea norilor sau despre migraţia berzelor, despre memoria noastră şi ura noastră, despre nunţile noastre şi iarna noastră. Să mă tot pună sub lupa lui, să se tot ducă la Rugbüll şi să-i ancheteze, pe cât posibil, pe cei de-acolo; să tot adune laolaltă amănuntele aflate, să le numeroteze şi să le înfigă în acele ştiinţei sale; să-mi tot fiarbă trecutul până când îl face piftie, lăsând pe urmă totul să se închege şi trecându-şi toate examenele cu acest fel de mâncare: mie nu-mi e de niciun folos.

Ştiu ce vrea să obţină, dar mie nu-mi e de niciun folos, nu pot recunoaşte nimic, la el se-nşiră aşa un soi de poveste şi deodată gata sfârşitul. În ce mă priveşte, bag de seamă că nimic nu ia sfârşit, nimic nu încetează, aş povesti din nou totul, altfel, ca pedeapsă, dar pentru că Himpel face mutre de pe acum şi-mi aprobă doar din lună în lună timpul cerut pentru tema de pedeapsă, trebuie să merg mai departe, aş zice, după mine, la vale înspre anii următori, prea multe lucruri mă mai aşteaptă acolo. Să te întorci în urmă ca lumina: atunci îţi dai seama ce te mai aşteaptă, mă aşteaptă de exemplu clipa în care a venit pacea, dar înainte de izbucnirea păcii mai există o iarnă, una dintre acele ierni din Germania de Nord cu un strat subţire, întrerupt de zăpadă, cu şanţuri inundate şi vânt umed, desprinzând ţigle şi dezlipind tapetele de pe pereţi, încât fac băşici. Iarna aceasta.

Ningea şi ploua fără întrerupere, drumurile, care rămăseseră fără pavaj, se muiau şi erau inundate, stăvilarul nu mai putea fi deschis, atât de mare era rezistenţa apei negre ce se adunase. Prin şanţuri circula un curent surprinzător, în care se mişcau clătinându-se smocuri de iarbă moartă de pe mal. Ţarcurile erau goale, pe sârmele îngrăditurilor se scurgeau picături şi cădeau pe pământ. Dacă apăreau urme pe zăpadă, abia dacă durau o jumătate de zi. Copacii încovoiaţi străluceau negri, plaja era pustie, Marea Nordului acoperită de neguri: cine nu trebuia să iasă neapărat din casă, nu ieşea. Pe coridoare se aflau cizme de cauciuc, peticite, ude, iar cine voia să iasă în curte, trebuia să sară mai întâi printr-o cortină de picături, care cădeau de pe streaşina prea plină. Pe pereţii caselor văruiala curgea la vale – roşie ca vinul şi cenuşiu-albicioasă – geamurile erau aburite toată ziua. Asta a fost iarna în care s-a îmbolnăvit Ditte.

Se vorbea ici, colo despre boala ei, în aluzii, cu mâna la gură. Tot ceea ce am putut prinde, trăgând cu urechea, a fost că soţia pictorului suferea din

pricina unei sete arzătoare, dar n-am înţeles dacă setea era o urmare a bolii, sau boala însăşi. În orice caz, în iarna aceea bea la nesfârşit fiertură de soc şi ceai; bea apă, cafea de malţ, lapte şi zeamă de peste. Ducea cu lăcomie la buze orice vas, în care pleoscăia şi strălucea vreun lichid, orice recipient plin, iar dacă era întreruptă, gemea: Ard, ard. Nimic lichid nu mai era în siguranţă în preajma ei. În rochia ei lungă, aspră, cu capul lăsat pe spate cerceta ferma de la Bleekenwarf în căutarea a ceva de băut, nu ocolea nici butoaiele în care se aduna apa de ploaie. Setea aceasta nemăsurată, oarbă îşi şi pusese parcă pecetea pe chipul Dittei: faţa ei frumoasă, uscăţivă, încadrată de păr cărunt, mi se părea că arde şi e umflată.

Fusese chemat doctorul Gripp, iar medicul îşi târâse la Bleekenwarf trusa din piele crăpată, cu închizători de modă veche, mai întâi a vorbit cu Ditte singur, apoi i s-a permis şi pictorului să asiste. Jutta şi cu mine ne-am dus peste păşunile muiate la farmacia din Glüserup, am adus picături şi tablete pe care le prescrisese doctorul, dar n-au avut alt rezultat decât că i-au mărit setea: după ce a luat picăturile, a spus cu ochii închişi: Mai vreau! şi-a umplut numaidecât cu apă din cana de spălat paharul, din care băuse jumătate ca să înghită tabletele, şi l-a dat de duşcă dintr-o suflare. Pictorul nu-i vorbea prea des, de cele mai multe ori o lăsa să bea şi se uita la ea cu o privire fixă; pupilele lui deveniseră parcă mai mici, rotunde şi pătrunzătoare. Se afla acum mereu lângă Ditte, iar când trebuia să plece îi făcea un semn doctorului Busbeck să bage de seamă. Jobst, care reparase un gramofon vechi, nu avea voie să-l folosească; Juttei, care se mai îngrăşase puţin – dar asta i se întâmpla în fiecare iarnă – i se interzisese să facă exerciţii de dans lângă camera bolnavei.

După cum am aflat, doctorul Gripp era îngrijorat mai ales din cauză că setea neîntreruptă nu înceta nici în timpul nopţii; deseori, Ditte se scula din pat, iar dacă nu găsea plină cana de pe lavoar, se ducea bâjbâind în bucătărie sau în cămară şi bea. I s-au făcut injecţii, dar şi acestea n-au avut alt efect, cum se părea, decât să-i sporească setea, iar când febra a crescut, doctorul Gripp a prescris repaus la pat. Bolnava zăcea în pat, nu relaxată, ci rezemată spasmodic de perne, cu ochii cenuşii spre uşă, ascultând ceva ce nu se petrecea în încăpere ci undeva departe, în trecut sau în viitor.

Uneori, când veneau oaspeţi s-o vadă, să-i ţină mâna subţire, să-i facă semne clătinind din cap, mi se părea că aud cum merge ceva, mai domol decât ploaia, mai gingaş decât zăpada: era ca şi când la fereastră ar fi curs lumina.

Teo Busbeck: locul lui de totdeauna era la căpătâiul bolnavei, stătea acolo îmbrăcat cu grijă, devotat, scutura, când era nevoie, pernele, aducea, când era nevoie, suc rece; când bolnava cerea ceva în şoaptă, el părea să fie singurul care îi înţelegea şoaptele. Nici măcar pictorul n-o înţelegea atât de repede ca Teo Busbeck, care, dacă te uitai la el mai mult, îţi făcea impresia că e absent, străin de toate, dar probabil că lua această expresie de absenţă, numai ca să poată fi atent exclusiv la mişcările şi dorinţele Dittei. Odată am observat cum pictorul i-a pus lui Teo Busbeck un braţ pe umăr şi l-a bătut uşor pe umăr, nu

din recunoştinţă, dar desigur ca să-l mângâie, şi mi se părea că Busbeck are nevoie de alinare mai mult decât pictorul.

Într-o seară, doctorul Gripp, care, până atunci, în cunoscuta lui generozitate, îi oferise la alegere şi Dittei mai multe boli, constatase categoric o pneumonie; fireşte, nu voia să conteste că, în afară de asta şi paralel cu ea, femeia mai suferea şi de alte boli, dar se făcea chezaş că în trupul slăbit bântuia pneumonia. Era în stare chiar să aducă drept dovadă categorică povestea modului cum se produsese pneumonia: Ditte răcise pesemne noaptea, în timp ce alergase cu picioarele goale prin casă, pe dalele de piatră, căutând ceva de băut. A tratat-o aşadar pe bolnavă de pneumonie şi i-a interzis să se dea jos din pat, iar Ditte a respectat interdicţia cu o singură excepţie: odată s-a sculat şi a scos dintr-o comodă cămaşa de înmormântare pe care şi-o ţesuse singură, un cordon brodat şi o brăţară de argint simplă, pe care i-o făcuse pictorul însuşi la logodna lor; toate aceste lucruri le-a aşezat în ordine şi la vedere pe un taburet şi a stăruit să fie lăsate în apropierea ei. Nu ştiu, dar mi se pare cu putinţă ceea ce s-a povestit: anume că într-o noapte pictorul a venit în camera bolnavei, şi-a contemplat îndelung soţia, apoi a dispărut pentru o clipă şi s-a întors cu ustensilele sale, cu blocul de schiţe şi cărbunele de desen. E neîndoios că în iarna aceea a făcut de două ori portretul Dittei, dar dacă a lucrat din memorie sau la patul bolnavei: asta nu e sigur. În orice caz, ambele portrete au apărut mai târziu în volumul „Doi", dedicat lui Teo Busbeck. În portretele acelea zace aşa: rigidă şi severă, cu faţa pe jumătate umbrită, cu gura deschisă de parcă ar cere ceva, ceva de băut – singurul lucru la care se mai putea gjndi şi pe care-l mai putea cere. Trupu-i plat rămâne fără contur sub plapumă, braţele îi zac ţepene alături.

Ditte a murit singură. Fiindcă pusese diagnosticul de pneumonie, doctorul Gripp a ştiut şi cum trebuie să completeze certificatul de deces. Afară ningea, dar zăpada se topea numaidecât. Lupta cu moartea trebuie să fi fost scurtă, cel puţin tăcută. Pe scaunul lui de la căpătâiul patului, Teo Busbeck nu observase nimic. Soţia pictorului a fost spălată, au îmbrăcat-o cu cămaşa de îngropăciune şi i-au pus cordonul brodat şi brăţara, apoi au venit oamenii s-o vadă. Toţi cei ce s-au perindat au trebuit să se împace cu ideea că nu pot să rămână singuri cu moarta: în fund, sub o oglindă acoperită, şedea pictorul, Busbeck ocupa scaunul de la capul patului.

Prin urmare cunoscuţii au intrat şi s-au manifestat aşa cum puteau să se manifeste. Hilde Isenbüttel a intrat încălţată cu galoşi care luau apă, şi-a scos basmaua udă, şi-a suflat nasul, a scos un ţipăt – pe care cu siguranţă că nu-l avea în plan – s-a năpustit spre uşă şi cu asta vizita ei s-a sfârşit. Bătrânul Holmsen de la Holmsenwarf a făcut, intrând, o rugăciune grăbită, ce-i drept fără să-şi împreune mâinile; şi-a învârtit pălăria udă, ţinând-o de boruri, a învârtit-o cam la înălţimea pieptului în sensul acelor unui ceasornic, iar după ce a terminat s-a apropiat de răposată, i-a luat mâna, a ridicat-o, a pus-o cu grijă înapoi şi s-a îndreptat clătinând din cap spre pictor, cu care a schimbat doar o privire, nu şi o strângere de mână.

Dimpotrivă, învăţătorul Plönnies s-a dus mai întâi la pictor şi i-a strâns mâna; pe urmă a descris un arc de cerc, trebuie să spun, bine calculat, care l-a condus, datorită unui straşnic simţ al spaţiului, exact la picioarele patului: acolo, omul acesta, care fusese de două ori îngropat de explozii în timpul războiului şi se aflase el însuşi în imediata apropiere a morţii, s-a întors spre Ditte şi s-a înclinat scurt în faţa ei, cu trupul încordat. Kohischmidt, paznicul păsărilor, s-a uitat, ca să zic aşa, doar după colţ, a clătinat din cap spre pictor, a aruncat o privire către moartă şi a dat bucuros şi amabil întâietate doamnei Holmsen de la Holmsenwarf, care nici n-a ajuns bine la pat şi s-a aruncat în genunchi apreciind pare-se greşit distanţa, aşa că ultima bucată a parcurs-o în genunchi, a luat braţul moartei şi s-a lăsat pradă unei crize spontane de plâns, care a durat atâta cât a vrut ea.

Cu toate acestea, bocetul era convingător, n-aveai nimic de reproşat sughiţurilor ei ascuţite, iar când a plecat, a făcut-o ca şi soţul ei, clătinând din cap. Pe căpitanul Andersen – îl adusese picherul digului, Bultjohann, cu brişca lui – l-am auzit încă de-afară, din curte, ocărind că Ditte şi-a ales să moară pe o vreme atât de mizerabilă: Nu putea fata aiasta s-o mai ducă pân' la primăvară? Cum la vârsta lui nu-i era îngăduit să cadă şi cum dacă ar fi căzut, nu s-ar mai fi putut scula fără ajutorul cuiva, Bultjohann l-a condus până în casă, căznindu-se cu disperare să inspire acestui bătrân fotogenic, cu barbă rotundă de argint şi cu păr mătăsos căzut pe tâmple, o stare de spirit potrivită cu doliul. Dar la vârsta lui înaintată, acesta nu voia să se lase stăpânit de jale. Călcând cu paşi ţepeni, bombănind, înşirând în urmă mici băltoace pe podea, a intrat în odaia liniştită, a clipit din ochi şi a întrebat: Da' unde-i fata noastră? a dat de moartă, s-a trudit să ajungă lângă ea, i-a mângâiat pe de lături obrajii şi a mormăit: Nu puteai s-o mai ţii pân' la primăvară? Pictorului, asupra căruia a trebuit să i se atragă atenţia, i-a spus: Ei, las' că trece furtuna, băiatul tatii.

Aş mai vrea să-l amintesc pe bunicul meu Per Arne Schessel, ţăranul şi etnograful, care şi-a adus faţa uscătivă, posomorită în casă, purtând-o cu grijă ca-n vârful unei prăjini, s-a oprit în mijlocul odăii, a ridicat capul şi a închis ochii A mimat emoţia şi a adăugat un fel de tristeţe reţinută, apropiindu-şi încet mâinile şi împreunându-le în dreptul prohabului. Gel mai bine i-a reuşit expresia de posomoreală, pe care a realizat-o numai cu colţurile gurii; înainte de a pleca, a ridicat braţele în semn de exagerată neputinţă şi le-a lăsat să cadă în aşa fel, încât să se audă. Şi Gudrun Schessel? Şi postul de poliţie Rugbüll? Despre cei din Rugbüll nu e nimic de zis, fiindcă ei n-au apărut la Bleekenwarf.

Mai întâi au vrut să se ducă, pe urmă n-au mai vrut; i-au făgăduit lui Okko Brodersen că se vor duce, dar tocmai când se pregăteau de plecare a sosit în vizită cineva de la Husum; în timpul gustării de dimineaţă au stat mult de vorbă despre drumul ce trebuia făcut până la Bleekenwarf, însă, când s-o ia din loc, tata s-a răzgândit; şi-au lămurit ce aveau să gândească vecinii despre apariţia lor acolo, dar deşi vecinii, cum li s-a arătat, nu aveau să gândească

nimic, vizita la Bleekenwarf, cumpănită, de mai multe ori chibzuită şi chiar decisă, nu a mai avut loc. Ei n-au mai văzut chipul Dittei moarte, chipul din nou dezumflat, care, probabil datorită izbăvirii de setea ei fatală, înfăţişa în afară de severitate şi o urmă de zâmbet. Şi cine ştie dacă ar fi mers la înmormântare – de data asta se-nţelege: noi toţi cei din Rugbüll – dacă Per Arne Schessel nu i-ar fi prelucrat în acest sens, în timpul unei cine prelungite, deoarece bunicul meu îşi potrivise fireşte în aşa fel vizita la Bleekenwarf, încât să poată lua cina sau, să zicem, să facă un popas la noi.

Aşadar aveam la masă varză acră şi ceafă de porc afumată şi două castroane de cartofi, iar etnografia a mai pretins pentru el personal şi nişte topiturică de slănină, care a fost turnată peste varză, şi în timp ce ne uitam la el cum sugea, sorbea, mesteca şi turna în el mâncarea, bătrânul ne-a demonstrat de ce nu ne e îngăduit să lipsim de la înmormântare: În faţa sicriului amuţesc toate — Acum când a murit, noi trebuie — Cine părăseşte lumea, nu e îngăduit, fiindcă — nimeni nu poate dincolo de mormânt — împăcarea merită întotdeauna — el a spus: învăţată — orişicând — Ultimul rămas bun nu poate fi — Datoria celor în viaţă este ca — Cine nu-şi îndeplineşte această ultimă datorie, aceluia cu siguranţă, chiar dacă e post de poliţie, şi aşa mai departe.

Înghiţea cu mare poftă, a vorbit mult şi chiar şi în această împrejurare a nimerit o propoziţie de neuitat:

Neamul nu e întotdeauna răspunzător pentru ins. Când a plecat, era stabilit că vom lua parte la înmormântarea Dittei.

Înmormântarea a căzut într-o sâmbătă, se fixase ora douăsprezece. A fost prima înmormântare la care mi s-a îngăduit să iau parte; eram atât de ros de curiozitate, încât cu o noapte înainte am visat-o pe Ditte: noi doi înălţăm cu un efort voios o colină, un munte abrupt de pesmeciori, căram saci de zahăr pudră, pe care-i goleam la marginea unui povârniş, după aceea trăgeam sus o săniuţă şi porneam vâjâind în viteză la vale. Căzând, mi s-a întâmplat să gust ceea ce se afla aşternut pe jos; era dulce. Ditte se ţinea încleştată de mine şi cârmea de cele mai multe ori cu siguranţă printre arini, ale căror trunchiuri aveau glazură de gheaţă. Vântul măsura lungimea şalurilor noastre.

În dimineaţa înmormântării am fost gata cel dintâi şi l-am aşteptat cu nerăbdare pe tata, care părea că nu se poate hotărî cum să se îmbrace: mai întâi şi-a pus uniforma de serviciu, pe urmă s-a gătit fără chef cu costumul negru, de modă veche, care încă de la nunta lui îl strânsese la subsuori şi care-l strângea astăzi şi mai mult, iar în cele din urmă, azvârlindu-şi uşurat pe cuvertura patului hainele civile, s-a vârât în uniforma poliţienească de paradă, în care, cum spusese o dată Klaas, semăna cu un pavian, căruia i se îngăduise într-o duminică să se îmbrace cu uniforma paznicului. Părea nu îmbrăcat, ci travestit, părea dichisit ca o creatură artificială, iar dacă despre felul cum îi veneau pantalonii se puteau spune în genere fel de fel de lucruri, trebuia doar să-i vezi fundul lăsat al pantalonilor de la uniforma de gală, ca să-ţi poţi face o imagine. Vestonul, oricum, îi venea, şi asta pentru că atunci când fusese croit

se ţinuse socoteala de eventualele modificări în greutate sau dimensiuni.

Tata şi-a întins cu energie braţele în jos şi i-a cerut mamei să-şi dea avizul: Merge-aşa, Gudrun, spune: oare merge? Pot să mă arăt aşa? Gudrun Jepsen l-a măsurat cu indiferenţă, şi-a băut prafurile calmante dizolvate în apă şi s-a declarat de acord, prin aceea că a tăcut şi pe urmă s-a dus în faţa oglinzii prinse pe uşa deschisă a garderobului, ca să-şi smucească pentru a câta oară în sus rochia de mătase neagră, care nu se împăca nici cu juponul de lână, nici cu uriaşii chiloţi de lână. Cei doi şi-ar fi putut prăpădi o zi întreagă ca să se îmbrace pentru înmormântare, însă din fericire au dat de ceva care le-a abătut atenţia de la propria lor îmbrăcăminte: M-au descoperit pe mine. De ce nu şi-a pus băiatul ciorapii cei negri? Şi fără căciulă? Nu-l putem arăta între oameni încălţat cu cizme de cauciuc, chiar pe zăpada asta fleşcăită. Dacă trebuie să-şi pună un şal, atunci să-l pună pe cel de culoare închisă. Şi izmenele? Cu ce izmene s-a îmbrăcat? Arată-mi unghiile. La frizer? Ai fi putut să-l trimiţi la frizer: aşa s-au năpustit asupra mea, m-au dres şi m-au aranjat, făcând schimbări pe ici, pe colo, m-au pus la punct după planurile lor si au constatat către ora unsprezece că ar fi trebuit să se ocupe de mine mai devreme.

Acu' lasă băiatul aşa cum îi, Gudrun, tot nu mai e nimic de făcut: asta a spus-o cu supărare, după aia şi-au îmbrăcat paltoanele, şi-au azvârlit deasupra pelerinele de ploaie şi am coborât cu toţii tropăind la parter, unde Hilke ne aştepta, trebuie s-o spun: enervată. Enervarea ei nu se potrivea cu ciorapii negri, cu şoşonii negri şi cu paltonul de stofă neagră. Îşi agita mănuşile de piele, pe care le primise de Crăciun, se lovea peste încheietura mâinii, le repezea şi după nişte muşte închipuite din vestiar. S-a-ntâmpiat ceva? am întrebat-o eu, la care, drept răspuns, m-a plesnit cu mănuşile după ceafă şi m-a împins înaintea ei afară. În zăpadă, în ploaie. De deasupra Mării Nordului se şi pornise încoace mai multă zăpadă, mai multă ploaie, o masă întunecată, de care atârnau văluri albicioase, se apropia cu un vuiet triplu. Vântul ne-a pus de îndată la încercare stabilitatea, s-a prăvălit asupra noastră dintr-o parte, ni s-a vârât sub paltoane, dar cum paltoanele erau bine încheiate în nasturi, a început să se ocupe de pelerinele de ploaie. Aş vrea să spun că nu era uşor să ţii direcţia pe vântul ăsta, pe alunecuşul ăsta, şi să aştepţi stând pe loc, până când s-a întors tata, care uitase fireşte ceva: o asemenea oprire nu putea fi numită pauză de odihnă.

În sfârşit am pornit-o la drum, Hilke şi cu mine înainte, soţii Jepsen, tăcuţi, braţ la braţ, în spatele nostru, la o distantă poate de vreo cinci metri – un convoi familial uşor de cuprins cu privirea, care, după ce a parcurs drumul de cărămidă, a coborât cu pânzele-n vânt pe un drum noroios inundat, a trecut o punte de lemn, iar apoi s-a pus în mişcare de-a dreptul peste câmp în direcţia cimitirului Riepen, care nu aparţine satului cu acelaşi nume – un asemenea sat cu numele de Riepen nici nu există – ci târgului Glüserup.

Dacă în sâmbăta aceea ar fi apărut deasupra ţinutului nostru un avion, pilotului i s-ar fi oferit această imagine: spre un teren mic, despărţit în două câmpuri dreptunghiulare de o potecă acoperită cu pietriş şi îngrădit cu un gard

viu găunos se mişcau în formă de stea oameni, câte unul sau în grupuri, apropiindu-se uşor lăsaţi pe spate din pricina vântului, când îi lovea din urmă, opunându-i-se pieziş, când îi izbea dintr-o parte, şi adânc încovoiaţi când le venea din faţă, se mişcau pe o suprafaţă acoperită de zăpadă murdară şi întreruptă pretutindeni de pete întunecate, se întâlneau pe poteci şi pe punţi de lemn, azvârlite peste şanţuri, se adunau grămadă, se salutau în trecere şi curgeau acum mai numeroşi şi alcătuind o nouă formaţie spre ridicătura de pământ de o formă regulată şi cu siguranţă artificială, pe care se afla o singură clădire, înaltă şi lunguiaţă, construită din cărămidă roşie. Apoi, pilotul ar fi fost izbit de identitatea mişcărilor: Respectând o disciplină uimitoare, cu toţii se grăbeau, dar nimeni nu fugea, spre o poartă deschisă, în faţa căreia staţionau două automobile; un al treilea se apropia. În faţa porţii, o nouă îngrămădeală, mai mare, aici lumea se saluta mai pe îndelete, unii chiar lăsau jos ceea ce aveau în mână – mulţi aveau ceva în mână – grupurile se amestecau, ca să stea de vorbă, alţii se trăgeau de-o parte sub umbrele. Din văzduh s-ar fi văzut câte ceva, dar în orice caz prea puţin.

Când ne-am întâlnit cu soţii Holmsen, cu Hinnerk Timmsen, cu Hilde Isenbüttel şi cu Okko Brodersen – în uniformă de poştaş – tata ne-a spus în şoaptă: Nu vă pierdeţi unul de altul şi vai de voi dacă mi-ajunge la ureche vreo reclamaţie; după aia s-a lăsat luat în primire de cârciumarul de la „Priveliştea estuarului”, care a început să-i vorbească atât de insistent şi de ademenitor, de parcă i-ar fi oferit tovărăşia într-o întreprindere, pe care voia din nou s-o înfiinţeze. După război, Jens, spunea el, mă gândesc doar după război. Hilke îşi pusese mănuşile, dar mănuşile ei nu aveau degete, iar eu o strângeam de vârful degetelor ei goale, reci şi mă ţineam lângă ea, aş fi rămas lângă sora mea, chiar dacă nu mi-ar fi poruncit tata, fiindcă nu mi se păruse niciodată atât de frumoasă. Negrul îi venea bine. Pe măsură ce ne apropiam de cimitir, emoţia ei creştea, se uita în toate părţile, voia să vadă pe câte cineva, sau să fie văzută, din care pricină dădea uneori în câte-o băltoacă şi se stropea de sus până jos pe picioare, până la genunchii cam durdulii, picioarele Hilkei erau pline de stropi de noroi. Dar nu numai picioarele Hilkei: aproape toţi ciorapii şi pantalonii, pe care-i vedeam, erau împroşcaţi cu stropi de noroi, la Okko Brodersen ajungeau chiar până la şold; tata se descurca cel mai bine, probabil din cauza felului său de a merge.

Mereu mai multă lume ni se alătura şi voia să fie salutată: Karl Wilhelm Bühning şi Jens Lampe, Hedwig Struwe, pe care toată lumea n-o numea decât mama Struwe, Anker Bülk şi Detlev Hegewisch, surorile Gierling, mult prea repede crescute, picherul digului, Bultjohann, şi învăţătorul Plönnies, doamna Söliring de pe moşia Söliring, călare pe calul ei gâdilicios, Jap Leuchsenborn şi Paul Flehinghus, cei doi prieteni pictori din Glüserup – specialitatea: oameni plecând şi compoziţii marine dramatice – profesoara titulară de liceu Booysien şi tâmplarul Heck, cocoşat de podagră, care făcuse sicriul pentru Ditte.

Atâta populaţie n-ar fi crezut nimeni că există în ţinutul nostru; mulţimea

se rostogolea, se înghesuia în sus spre cimitir, contrazicea pustietatea. Dacă s-ar fi luat taxă de intrare! Oamenii stăteau pe aleea principală, în grupuri negre, lângă movilele scufundate ale mormintelor, stăteau în faţa şi în spatele jalnicei capele, sub arinii ce picurau, lângă gardul viu, prin care scotocea vântul. Căpitanul Andersen nu era nici de văzut, nici de auzit, dar Jutta se afla acolo, palidă şi atentă, iar în apropierea ei monstrul dolofan, pe care ea îl îndesase într-un costum tricotat de culoare închisă, speram destul de aspru ca să-l zgârie. Aveam un loc bun în faţa capelei, dar treptat, treptat am fost împinşi pe o alee laterală, în faţa unor morminte sărăcăcioase, la căpătâiul cărora erau înfipte în pământul argilos cruci de lemn spălate de ploaie; pe cruci se puteau citi nume străine. Câteva ciori s-au îndreptat în zbor spre cimitir, dar s-au întors din drum înainte de a ajunge deasupra lui; ciorile astea au fost singurele reprezentante ale lumii păsărilor care s-au arătat la vedere. Niciun sturz-de-iarnă, nicio coţofană, nicio cinteză, nici măcar un piţigoi-mare. Hilke m-a tras pe lângă şirul de morminte spre o tufă tânără de tuia, ne-am strecurat prin gardul viu şi am ajuns din nou, chiar dacă strâmtoraţi, în faţa capelei, pe acoperişul căreia o giruetă tăiată din tablă era ţinut de vânt în poziţie orizontală, în aşa fel încât cocoşul făcea impresia că stă atent de veghe, parcă pândind râme. Pictorul? Pictorul nu putea fi zărit, nici Teo Busbeck, probabil că intraseră amândoi în capelă, ale cărei uşi încă nu fuseseră deschise, nu ştiu de ce, în orice caz o femeie din faţa noastră, care arăta din spate ca o pâine în patru muchii arsă, îi spunea unui uriaş slăbănog cu picioare în formă de x: Dacă mai stăm mult aici, o s-o iau pe urmele ăsteia. Cine a putut-o auzi pe femeie, a aprobat-o mai mult sau mai puţin făţiş, numai uriaşul cu picioare în formă de x, care putea să vadă peste capul tuturor şi se distra vădit foarte bine la înălţimea lui, părea să nu fi recepţionat acest protest, de altfel numele lui era Fedder Magnussen şi, dacă nu mă înşel, era proprietarul şantierului de ambarcaţiuni din Glüserup.

Fiindcă nu vreau ca oftica să dea nici peste femeia ce arăta ca o pâine în patru muchii, nici peste întreaga adunare de doliu, îl las pur şi simplu acum pe paznicul cimitirului, Fenne, un bărbat căruia îi puţea gura de departe, să deschidă uşa vopsită în ruginiu, să fixeze uşa cu zăvorul de fier şi să-şi aplece în aşa fel capul, încât lumea să priceapă că e poftită să intre. Aşadar ne-am împins înăuntru şi ne-am strecurat în băncile prea înguste şi prea înalte.

Acum i-am descoperit pe pictor şi pe doctorul Busbeck, care şedeau în primul rând de bănci, chiar la margine spre culoarul din mijloc; amândoi aveau privirile aţintite asupra unei movile de flori, din care sclipeau ici şi colo porţiuni de lemn date cu lac cafeniu. Lumânări ardeau neliniştite în aerul pus în mişcare de curent. Pastorul Bandix stătea la altar şi-şi privea probabil unghiile. Mirosea a ciuperci, a bureţi-galbeni şi a mânătârci. Hilke îşi scosese mănuşile de piele, le strângea şi le făcea sul, se vedea că nu mai reuşeşte să-şi ridice privirea până atunci atât de îndrăzneaţă. Mie îmi amorţeau picioarele, la fel ca pe băncile de la Külkenwarf ale bunicului. De ce nu reuşeau să închidă uşa?

Mulţi dintre cei prezenţi se uitau peste umăr, m-am întors şi eu spre uşa pe care Fenne, paznicul cimitirului, ar fi închis-o cu dragă inimă, dar totuşi n-o închidea, fiindcă cei ce nu mai aveau loc în capelă nu admiteau să fie lăsaţi afară, ceea ce şi dădeau destul de zgomotos să se înţeleagă. Aşadar uşa a rămas deschisă. Aşadar Fenne a făcut un semn pastorului Bandix, iar acesta şi-a înălţat faţa, pe care-i scânteiau lentilele ochelarilor, a cercetat amănunţit tavanul şi şi-a întins braţele în lături. Ne-am ridicat pentru rugăciune, am luat loc, ne-am ridicat imediat din nou pentru cântec: De trebuie să mă despart odată. Sora mea cânta cu sârguinţă, cânta într-un registru înalt, fără să se uite măcar o singură dată pe text, pictorul cânta şi el, ca şi tata, aflat cu trei rânduri în spatele lui, doar mama nu cânta.

În tot ce-am făptuit şi-am spus, a declarat pastorul Bandix, l-am ascultat pe Cel-de-sus, iar după ce ne-am aşezat ne-a lămurit cu argumente de ce a făcut asta.

A conturat aşadar un conducător de oşti, puternic, se înţelege, dibaci, se înţelege, un bărbat, ale cărui războaie merg strună, fiind de aceea şi foarte bogat, jumătate din lume îi şi aparţine, ca să zicem aşa – pastorul Bandix spunea: jumătate din globul pământesc. Lume sau glob pământesc: acest conducător de oşti, a cărui identitate n-a fost destăinuită, devine cu fiecare cucerire, cu fiecare victorie mai trist, se întâmplă chiar ca, în prezenţa unui crainic care-i aduce la cunoştinţă un nou triumf al numelui său, el să cadă pradă melancoliei şi anume, cum vă veţi fi şi gândit, numai pentru că datorită fiecărei cuceriri realizate, posibilităţile de a face noi cuceriri se restrâng.

Oricine va înţelege că acest conducător de oşti supune doar pe încetul ultimele ţări încă necucerite, dar deşi ultimele cuceriri sunt tărăgănate cu dibăcie, el nu va putea evita ca într-o zi toată lumea să-i aparţină – pastorul Bandix spunea: tot globul pământesc. Lume sau glob pământesc: acest conducător de oşti, copleşit de cea mai adâncă tristeţe, se consultă cu astronomii săi, iar aceştia se arată în stare să ofere preaîntristatului noi bucurii: ei îi propun, pentru a se distra, să cucerească numeroasele spaţii ale cerului. Conducătorul de oşti se înviorează, este în aşa măsură atras de acest plan, încât, sigur de victorie, îi atrage atenţia Celui-de sus că îi va contesta drepturile asupra numeroaselor spaţii ale cerului; totuşi nu se ajunge până acolo, întrucât, la rându-i, Cel-de-sus e de părere că marele conducător de oşti a făcut destule cuceriri şi de aceea trebuie să se pregătească de moarte. Dar comandantul de oşti nu poate fi de acord cu această înştiinţare, împotriva căreia are fel de fel de obiecţii. Pastorul Bandix spunea; protestează vehement, în orbirea lui – şi încunoştinţează pe Cel-de-sus că el, adică străjile lui fără de număr sunt în stare să împiedice oricând Moartea să intre la dânsul. Conducătorul de oşti este aşadar uimit, când în prima seară Moartea pătrunde fără mare zarvă în cortul lui, discută cu ea şi o roagă să-i mai dea o nouă şi ultimă şansă; i se dă. El porunceşte aşadar să-i fie înşeuat calul cel mai iute de pe tot globul pământesc şi o porneşte la drum spre posesiunile sale îndepărtate din Liban, cu grădini care dau spre mare, dar cine îl aşteaptă în grădină?

Întocmai, şi Moartea îşi cere iertare că s-a arătat mai devreme, apoi îl pofteşte s-o ia înainte. Conducătorul de oşti se supune, iar pe ultimul drum îl cuprinde o voioşie nepăsătoare, totuşi superioară – pastorul Bandix spunea: o voioşie tăcută – care i-a umplut sufletul, el îşi dă seama foarte precis de preţul cuceririlor sale, se supune sfatului Celui-de-sus.

Acuma, pastorul Bandix a făcut o pauză „şi-a plimbat privirea pătrunzătoare şi deschisă peste întristata adunare de la stânga la dreapta, din faţă spre fund, iar când şi-a smucit braţul în sus şi şi-a îndreptat degetul arătător pe deasupra mea încolo, m-am răsucit spontan şi am recunoscut în spatele meu cele două mantale de piele cu luciu mat, care şedeau solidar una lângă alta, cu mânecile îndoite în unghi absolut la fel, de parcă i-ar fi aranjat un decorator. Dar dragostea, a strigat pastorul Bandix, dragostea nu ia niciodată sfârşit; după ce a spus asta, degetul arătător a coborât spre movila de flori sub care zăcea Ditte, a aşteptat un răstimp, dar fiindcă nu s-a întâmplat nimic, şi-a retras degetul arătător, şi-a înclinat capul către pictor şi s-a întors spre Ditte cu aceste cuvinte de introducere: Acuma călătoria ta a luat sfârşit. A făcut o pauză. S-au auzit plânsete cu sughiţuri şi bocete, s-a auzit şi un urlet surd, care mi-a amintit de o geamandură de ceaţă – după toate aparenţele, acest urlet fusese scos de mama Struwe – şi pastorul, cu o blândeţe, căreia nu-i dădea prilejul să se arate în orele de religie, a pornit-o grăbit de-a lungul popasurilor de pe drumul vieţii Dittei.

Încă o dată a lăsat-o pe Ditte să fie fetiţă, rochie albă, pantofi cu cataramă, casa tăcută, spaţioasă din Flensburg, să nu stai prea mult în grădină, să nu te duci pe plajă, fiindcă trebuie să ai grijă de voce, copila mea, strigau mama si bunica, îndată vine profesorul Ziegel, maestrul de canto, surâzător şi solemn, îmbrăcat în redingotă, care ar vrea să fie mulţumit de tine, şezând la pianul acordat după un ton prea înalt, în definitiv i se plăteşte bine ora, iar el împărtăşeşte desigur întru totul duioşia ce pune stăpânire pe societatea din orăşel, când se produce o fată micuţă, cu cântece micuţe, în serile de iarnă, la desert, de ce n-ar putea fetiţa asta gingaşă, extenuată să rămână pentru totdeauna o copilă, mă întrebam, de ce trebuia pastorul Bandix s-o lase să crească, să fie trimisă la Conservator, să joace primul rol în „Mireasa vândută”? Dar pastorul s-a avântat mai departe de-a lungul acestei vieţi, a pomenit teatre mici, prietenia nutrită faţă de compozitorul Friedrich Drews, care a scris pentru Ditte serenade şi arii, grija neîntreruptă pentru fratele paralizat, până când în sfârşit a apărut în scenă Max Ludwig Nansen, prima întâlnire la oficiul poştal, în faţa ghişeului, unde amândoi – precum se şi aşteptaseră de altfel – au primit drept răspuns la întrebare clătinarea negativă din cap a funcţionarului, pentru o cafea mai aveau totuşi, iar peste o săptămână expediau ferpare de logodnă scrise de mână. Pastorul a amintit nunta în absenţa familiilor, renunţarea Dittei la profesie şi perioada îndelungată de sărăcie şi nerecunoaştere suportată cu îndărătnicie. Boala s-a ivit astfel ca de la sine, tânăra femeie poartă veşminte cenuşii şi îmbătrâneşte de timpuriu, ai crede că toate astea le cunoşti de undeva, cu siguranţă că

noaptea tuşeau laolaltă, deşi lucrul ăsta n-a fost spus, în orice caz Ditte a îndurat peregrinările şi locuinţele mizerabile cu aceeaşi linişte cu care a trăit mai târziu zilele de onoruri, ceea ce pentru pastorul Bandix se încadra în „Culmile şi căderile unei vieţi de artist împlinite". Tu ai fost pentru soţul tău, s-a adresat el Dittei, acel ceva de care cu toţii au nevoie, dar pe care doar puţini îl găsesc: camaradă în clipa când a pornit la drum, prezenţă mângâietoare în vremurile când era ignorat, tovarăşă în anii de singurătate.

Bocetele s-au înteţit, o a doua geamandură de ceaţă i-a răspuns de-afară pe un ton de jale sforăitoare mamei Struwe, atunci când pastorul Bandix a ajuns la punctul culminant al schiţei biografice şi a vorbit despre fericire, despre „fericirea de a fi împreună", care neapărat lasă urme pe această lume, chiar atunci când duhuri întunecate – el a spus textual: duhuri întunecate – se străduiesc să şteargă aceste urme. Cu un cuvânt: Iată, nici tu nu ai trăit în zadar, pastorul şi-a încheiat repovestirea şi a propus să ne rugăm şi pe urmă să mai cântăm o dată.

Şi după ce ne-am rugat şi am cântat, paznicul cimitirului, Fenne, a adus înăuntru şase ciocli, cu toţii oameni bătrâni cu mâinile crăpate şi cefele încreţite, iar noi ne-am uitat la ei cum au dat de-o parte coroanele şi florile. Pictorul şi Teo Busbeck au urmat primii sicriul, apoi Jutta şi Jobst cu pastorul Bandix, apoi nişte femei din Flensburg, pe care nu le cunoşteam, iar după ele şi-au făcut loc în convoi cei care au găsit vreun locşor gol sau au izbutit, printr-o mişcare de întoarcere, să poată ieşi din bancă, Hilde Isenbüttel şi doamna Holmsen, tata s-a ţinut vizibil mai la urmă, amestecându-se în ultima treime a convoiului, şi, de parcă asta nu i-ar fi fost destul, şi-a aplecat faţa pentru ca prezenţa lui să nu sară în ochi, cel puţin să nu fie remarcată numaidecât; încă mai puţin bătător la ochi se comportau acum cele două mantale de piele, care păşeau cu modestie în coada convoiului. Faţa pictorului, când a trecut pe lângă noi: rău bărbierită, palidă, concentrată, aspră de frig.

Am părăsit-o pe Hilke, am întrecut convoiul luând-o pe dinafară, pe la stânga şi am ajuns aproape în acelaşi timp cu purtătorii sicriului la groapa acoperită pe marginile înalte cu scânduri şi nu atât de adâncă pe cât credeam; pe fundul lutos se afla puţină apă, nu apă freatică, ci zăpadă topită. În pereţi se zăreau rădăcini subţiri, albicioase, pe care le tăiase cazmaua, iar că întregul cimitir de la Riepen era înălţat artificial se putea observa după stratul superior de nisip şi lut, adânc de numai o jumătate de metru; dedesubt, pământul era negru-cafeniu, sfărimicios, de-acolo puteai să extragi turbă. Pictorul m-a văzut, l-am salutat, dar el nu mi-a răspuns; acum îl sprijinea pe doctorul Busbeck, pe care paltonul greu, ud, părea că-l trage în jos şi ai cărui galoşi prea mari nu găseau un reazem solid pe terenul lutos. La un semn al lui Fenne, cioclii au pus sicriul jos şi l-au petrecut pe dedesubt cu funii, ale căror capete le-au ţinut în mână, evident ca să le fileze, aş zice, dar înainte de a coborî sicriul, pastorul Bandix a ridicat o mână deasupra gropii, a fluturat-o uşor ca pe o foaie: binecuvânta sicriul, mâna i-a zăbovit în aerul neliniştit, abia la

rugăciune a lăsat-o să cadă. După rugăciune, cioclii s-au proptit în marginea de lut, au ridicat sicriul si l-au coborât încetişor în groapă, iar în clipa aceea pictorul i-a pus lui Teo Busbeck un braţ pe după umeri şi l-a tras atât de mult spre el, încât trupurile lor au format un triunghi.

Vreun incident? Vreun ţipăt? Vreun leşin decorativ lângă groapa deschisă? Oricât de des se întâmplă asemenea lucruri, trebuie să renunţ la ele, trebuie să mă abţin şi de la a cita jurăminte, panegirice şi cereri sălbatice, care se pot auzi adesea lângă o groapă deschisă, mai ales când e o vreme potrivită pentru aşa ceva, căci, după ce sicriul Dittei a dispărut în groapă, pictorul şi Teo Busbeck au aruncat un pumn de nisip şi s-au tras lângă colţul unui gard viu, în aşa fel, încât cei ce azvârliseră, după ei, un pumn de nisip pe sicriu, trebuiau să treacă prin faţa lor. Şi mulţi s-au aplecat, au adunat cu degetele îndoite nisip – deşi pentru aşa ceva se afla la îndemână o lopăţică – au lăsat nisipul să plouă deasupra, sau, când nisipul se făcea ghemotoc, să cadă bubuind pe sicriu, iar după aceea dădeau mâna cu pictorul şi cu doctorul Busbeck, spuneau un cuvânt, ori nu spuneau nimic.

Am aşteptat până când a venit rândul Hilkei, m-am strecurat în spatele ei, am azvârlit, îndată după ea, doi pumni de nisip pe sicriul Dittei şi am dat mâna cu cei doi bărbaţi. Tata se găsea şi el la rând, între Brodersen şi Bultjohann, s-a împins spre groapă, a azvârlit de două ori câte o mână de nisip şi pe urmă s-a dus spre pictor – niciodată n-am să uit faţa uscată a tatei, cu o expresie de neutralitate dulce-acrişoară – iar pictorul l-a întâmpinat cu aceeaşi atenţie calmă ca pe toţi ceilalţi. Părea că n-o să izbucnească nimic, că n-o să se întâmple nimic. Totul părea că duce spre o scurtă strângere de mână: eventual aveau să-şi spună pe nume, ridicând puţin tonul a întrebare: Max? Jens?

Dar când pictorul a apucat mâna postului de poliţie, a reţinut-o mai mult decât pe altele, îţi şi puteai da seama că lua fiinţă un gând, că pictorul voia să spună ceva, acum, în această clipă, când toţi se îndreptau spre el, ca să-i prezinte condoleanţe. Vii şi pe la noi, Jens? a întrebat pictorul încet, iar pentru că tata, care părea că aşteptase tocmai această întrebare, a răspuns iute nu: Am să-ţi arăt ceva, Jens. Tata, în semn de interes moderat, a ridicat din umeri: Ce, ce să-mi arăţi? — Ultimele portrete ale Dittei, a spus fără vrăjmăşie pictorul, mai curând cu un dispreţ superior. Dacă vii, Jens, ţi le arăt.

După aia, postul de poliţie Rugbüll n-a mai crezut necesar să dea mâna şi cu Teo Busbeck, s-a întors cu buzele strânse, a ajuns din câţiva paşi apăsaţi pe aleea centrală a cimitirului, unde aştepta mama singură, a înşfăcat-o de braţ şi a împins-o şi şi-a adus brusc aminte de noi – atât de smucit, încât, răsucindu-se, a târât-o în semicerc pe mama agăţată de braţul lui şi a obligat-o să facă două sărituri. Da, da, noi veneam, ne şi aflam în drum spre ei; alergam cuminte lângă Hilke, mă ţineam de mănuşile goale. De astă dată, bătrinii au luat-o înainte, tăcuţi, salutând ici şi colo în grabă şi cu un aer absent, mergând cu o viteză, prin care postul de poliţie Rugbüll îşi trăda indignarea ce tocmai pusese stăpânire pe el. Nu s-a lăsat prins în vorbă nici în faţa capelei, nici la

poarta cimitirului, iar la strigătul căpitanului Andersen: S-a şi terminat tot? a răspuns în fugă cu o înclinare a capului; nu s-a oprit să-l învrednicească măcar cu o vorbă pe bătrân, care tocmai fusese adus cu o trăsură şi era desfăşurat dintr-o pătură.

În marş forţat, peste punţi şi cărări, mereu de-a dreptul peste câmp, prin vâlcele inundate, pe sub garduri; şi din nou s-a schimbat vântul, aşa că acum îl aveam iarăşi din faţă, cum se întimplă adesea pe la noi. Pe soclul de pământ acoperit de zăpadă, sub arinii goi, se întindea ferma de la Bleekenwarf, acolo se pregătise cafeaua de praznic, acolo mesele erau împovărate, e drept, nu de turnurile galbene din pesmeciorii preparaţi de Ditte, dar oricum de torturi din biscuiţi, cozonaci cu melasă, torturi cu cremă de nuci şi altele asemenea: lumea se şi punea pe mâncat în jurul meselor şi a măsuţelor. Pregătirile fuseseră făcute de femeile din Flensburg, ele ţinuseră desigur seama la coptul prăjiturilor şi de noi şi fericirea noastră, dar, când am ajuns în dreptul fermei Bleekenwarf, tata nici măcar nu şi-a aruncat ochii într-acolo. Cu un umăr împins înainte, proptit contra vântului: aşa ne-a dus ca furtuna mai departe până la stăvilar, iar acolo s-a întors o dată, noi ne-am întors de asemenea şi am crezut cu adevărat o clipă că o s-o cârmească înapoi şi că, luând o nouă hotărâre, o să ne piloteze totuşi spre Bleekenwarf, către care se mişca acum, venind dinspre cimitir, o procesiune răzleţită de oameni izolaţi, perechi şi grupuri.

Dar el nu s-a întors decât din cauza vântului, ca să-şi şteargă ochii înlăcrimaţi, apoi a pornit-o mai departe spre drumul de cărămidă şi spre casă. După ce am inchis uşa, aveam atâtea de întrebat şi fiecare avea de comunicat câte ceva celuilalt, dar el s-a năpustit cu indignare asupra sobei, a aţâţat focul, a suflat şi a mai pus lemne, dându-ne prin asta să înţelegem ca nu e dispus să facem schimb de impresii. Asta înseamnă: mie mi-a şi poruncit ceva – după ce Hilke şi mama s-au retras, m-a trimis sus, să-i aduc uniforma de serviciu, iar în timp ce soba ne umplea casa de fum şi împrăştia flamuri tremurătoare prin bucătărie, el a început să se schimbe. Această uşurare, aceasta binefacere! Această cotitură spre o dispoziţie mai bună; cu fiecare obiect de îmbrăcăminte pe care şi-l scotea sau îl azvârlea pe laviţa din bucătărie, părea că se dezgheaţă, se simţea mai bine, iar când s-au auzit bătăi în uşa, a strigat nu numai intră, ci şi: Intră, doar creditor să nu fii!

Mai ştiu şi azi: era îmbrăcat doar cu rufăria de corp, când a intrat Okko Brodersen, a salutat dând din cap şi s-a dus numaidecât la masă, şi-a scos ceasul de buzunar şi l-a pus în faţă, gest prin care ne-a făcut să înţelegem că şi-a fixat un termen pentru prezenţa lui la noi – chiar dacă nu ştiam ce termen. Poştaşul a luat loc. Mâneca goală avea capătul vârât în buzunarul hainei. Omul s-a uitat la ceasul lui, la tata, din nou la ceas. Pesemne că venise peste câmp de-a dreptul, ca şi noi.

Azi doar nu ne-aduci ni'c, a spus tata, stând în picioare pe un scăunel şi desfăcându-şi larg pantalonii. Azi nu, a spus poştaşul, azi am venit să iau ceva. — Şi ce-o fi aia? — Pe tine! Tata s-a clătinat, vârându-şi piciorul în

cracul drept, a lăsat pantalonii în jos, şi-a ridicat pe urmă piciorul stâng, a ochit spre deschizătura întunecoasă, a ţintit din nou, la al doilea elan şi-a împins piciorul cu energie şi cu succes în cracul stâng al pantalonilor, şi-a întins stofa care se cuta în jurul pulpelor, trăgând-o în sus peste coapse şi peste dos şi a câştigat lupta. Şi la ce adresă vrei să mă distribui, a întrebat el cu faţa în jos. Noi suntem cu toţii la Bleekenwarf, a spus Brodersen, o să-ţi simţim lipsa. Nu m-a trimis nimeni, dar mă gândesc aşa: ai să ne lipseşti, Jens, hai cu mine.

Tata şi-a aranjat jartierele şi elasticele cu care-şi strângea mânecile cămăşii, a întins de gumă şi i-a dat drumul să-şi ia locul cu un pleoscăit. E mai bine atunci când unul lipseşte decât atunci când e unul prea mult, a spus tata. Puteţi sta de vorbă, a spus Brodersen. Chiar adineauri am vorbit, a spus tata, ceea ce aveam de vorbit, am vorbit. A coborât de pe scăunel, s-a dus în faţa oglinzii de la chiuvetă şi, stând cu picioarele crăcănate, şi-a pus cravata. Brodersen i s-a adresat din spate: În vremurile astea, cine ştie cât o să mai dureze toată povestea, se mai adaugă şi ziua de azi; ar trebui să vă întrebaţi încotro merg lucrurile; multă vreme nu mai poate totuşi să dureze.

Okko, a spus tata, eu n-am auzit vorbele tale, şi dacă vrei să ştii exact: eu nu mă întreb ce câştigă cineva, când îşi face datoria, de trage vreun folos sau ba. Unde-am ajunge, dacă la toate alea ne-am întreba: ce urmări o să aibă? Datoria, aşa ceva nu se poate face după cum ţi-e cheful sau după cum te îndeamnă prudenţa, dacă pricepi ce vreau să zic. Şi-a îmbrăcat vestonul, şi-a încheiat nasturii şi s-a apropiat de masa lângă care şedea Brodersen. Au fost destui, a spus bătrânul poştaş, care au rămas în picioare, fiindcă la momentul potrivit nu şi-au făcut datoria. — Atunci ăia, a spus sec tata, nu şi-au făcut niciodată datoria.

Okko Brodersen s-a ridicat de pe scaun, şi-a vârât ceasul în buzunar şi s-a dus spre uşă, unde s-a mai întors o dată şi a întrebat: Aşadar, nu? Mi-am dat seama că tata stătea în cumpăna, n-a răspuns, l-a lăsat pe poştaş să repete întrebarea şi chiar şi după aia a mai avut nevoie de câtva timp, ca să chibzuiască, dar în cele din urmă a spus: Aşteaptă, mergem împreună, şi a dispărut în birou.

Creşti mereu, mi-a spus poştaşul, când am rămas singuri, la care am răspuns cam aşa: Şi tu îmbătrâneşti mereu. Hilkei, care a intrat să pună cartofii la fiert, i-a spus: Curând am să-ţi aduc iară o scrisorică frumoasă, dacă nu din Olanda, atunci din Bremen. La această ofertă, Hilke n-a avut de spus decât: Dar n-aştept niciuna. — Alea pe care nu le-aştepţi sunt şi mai frumoase, a spus Brodersen şi, după cum a spus-o, se vedea că asta-i mai trecuse şi altă dată prin minte.

Când s-a întors, tata îşi şi trăsese peste cap pelerina de ploaie lucioasă de udeală, îşi pusese chipiul, îşi vârâse pantalonii în cizmele de cauciuc înalte; era gata de drum şi a spus: Dinspre partea mea, Okko. — Trebuie să pleci iar? a întrebat Hilke. La Bleekenwarf, a spus tata, doar să vâr capul, până la Bleekenwarf. — Am pus cartofii la fiert, a spus sora mea, iar asta suna

întotdeauna ca o ameninţare. Trebuie să predau ceva acolo, a spus postul de poliţie, o să meargă repede. — Şi de-o întreba mama? — Spune-i că am dus la Bleekenwarf ordinul de amendă; la masă sunt înapoi.

13
Biologie

Tetjus Prugel te lua mai repede la bătaie decât alţi învăţători, lovea mai straşnic. Fiindcă te ardea cu cea mai mare turbare dacă erai neatent – nu dacă erai leneş, prost sau greu de cap – nimeni din clasă nu îndrăznea să se uite pe ferestrele care fuseseră zguduite toată dimineaţa de detunături îndepărtate şi nimeni nu cuteza să se uite după avioanele care se repezeau ca vântul într-acolo, care săltau dinspre mare încoace peste dig spre şoseaua asfaltată, virau – în clipa când puteai distinge emblema engleză – şi zburau mai departe către Husum. Când motoarele îl obligau să-şi întrerupă vorba, Prugel se uita cu un aer batjocoritor în tavan, aştepta până când zgomotul scădea şi explica mai departe, regăsind fără trudă propoziţia şi chiar predicatul. Bărbatul acesta gras, chel, care se scălda şi după ce porneau sloiurile, care putea să se înroşească atât de tare, încât se făcea călduţ, dacă nu în toată şcoala, în orice caz în clasa lui, nu găsea nici un motiv să lase să se piardă ultima oră, o ţinea mai departe cu biologia lui, chiar dacă trebuia să se întrerupă mereu din cauza detunăturilor şi a avioanelor ce nu-şi mai aflau odihna.

Şedeam încremeniţi în bănci, amorţiţi de şale, cu mâinile spuse una lângă alta pe pupitrul înclinat şi cu feţele îndreptate spre el, atârnaţi de buzele lui şi sorbind speriaţi ştiinţa de pe buzele lui. Ştiinţa despre peşti, nu, despre apariţia vieţii la peşti, nu, nici asta nu-i exact; ştiinţa despre minunea apariţiei noii vieţi la peşti. Voia să ne înfăţişeze această minune în acea zi fierbinte de la sfârşitul lui aprilie sau începutul lui mai, în aşa-numita oră de biologie, cu ajutorul microscopului său personal, pe care-l adusese în clasă. Microscopul şi fusese instalat, cele două cutii de tablă cu conţinutul lor misterios, care confirma minunea, se găseau alături de el. Heini Bunje şi Peter Paulsen primiseră din capul locului un avertisment adresat prin ei întregii clase: fiecare căpătase câte trei lovituri cu linia peste buricele degetelor, nişte lovituri foarte bine plasate şi repezite fulgerător, iar cu asta atenţia generală fusese restabilită şi garantată pentru câtva timp.

Ar merita desigur să mai poposesc niţel asupra lui Prugel, să-i descriu vechile răni sau să povestesc istoria fiecăreia dintre ele – când era bine dispus, îţi arăta umbra unui glonte de revolver care-i râcâise coastele – concludentă ar fi şi o vizită la familia lui originară din Mecklenburg, pe care o convingea pe orice vreme să facă excursii în estuar, bineînţeles în trening; dar, fiindcă n-aş vrea să-l fac de nerecunoscut printr-o descriere prea amănunţită, am să notez aici doar că în clasa noastră preda biologia, astăzi: minunea apariţiei noii vieţi la peşti.

Aşadar Prugel vorbea, în vreme ce în depărtare, la o distanţă destul de

mare ca să nu ne pese, o baterie antiaeriană de optzeci şi opt vorbea şi ea, uneori şi câte o secţie de patru tunuri uşoare de douăzeci, mai rar câte un automat de cincisprezece milimetri; ne deprinsesem să le recunoaştem după felul cum trăgeau şi după unda presiunii. Ca întotdeauna, şedea pironit în faţa tablei – cu siguranţă, un bun partener pentru un aruncător de cuţite – ne încătuşa cu privirile lui şi ne cerca cu voce domoală să ne scufundăm în lumea peştilor. Toate speciile acestea, spunea, toate numele acestea: mici şi mari. Trebuie să vă imaginaţi odată această viaţă, boilor, spunea el, această viaţă ce mişună pe fundul mării; rechini, nu-i aşa, zărgani, scrumbii-albastre, anghila şi porcul-spinos, morua şi să nu se uite: vrabia mărilor, scrumbia. Ce s-ar întâmpla, s-a întrebat pe sine însuşi Prugel, dacă peştii nu s-ar înmulţi necontenit? Una după alta, şi-a răspuns, speciile ar dispărea. Şi s-a întrebat pe sine însuşi, ce-ar fi o mare fără peşti. O mare moartă, desigur. Pe urmă a dat o raită în jurul planului măiestru al naturii, în care se pare că totul, dar totul e gândit şi prevăzut. Folosind exemplul maşinii cu aburi, s-a căznit să ne convingă că arderea face parte dintre fenomenele vieţii, n-a uitat selecţia naturală şi, azvârlindu-se cu capul în jos, s-a scufundat din nou la peşti.

Aşadar, şi peştii cei muţi, dar chiar atât de muţi nu sunt, dispun şi ei de caracteristici sexuale, de deosebiri sexuale, de orificii sexuale. În perioada boiştei, ambele sexe se adună în cârduri mari, caută pentru depunerea icrelor locuri mai puţin adânci, în apropierea malurilor de fluvii sau la ţărmul mării, călătoresc uneori până foarte departe, urcă adesea, aşa cum veţi fi auzit cu siguranţă, pe fluvii în sus, cu care prilej, gândiţi-vă doar la somon, învinge piedici considerabile. În locuri apărate, bogate în hrană, femelele îşi depun ouăle, de multe ori în grămezi, iar peştii masculi fecundează ouăle cu sămânţa lor. Ce-i drept, peştii ososi – Prugel s-a întrerupt, a aşteptat cu o stăpânire de sine care trebuia să exprime dispreţul, până când umbra turbată a avionului a trecut în viteză pe deasupra terenului nostru de sport, şi a continuat: iar o mare parte dintre rechini aduc pe lume pui vii, dar asta vi-o spun doar ca un amănunt secundar, asta tot o uitaţi, boilor. Oul: viaţa se află în ou. Nu poţi să nu te minunezi că numai foarte puţini peşti se îngrijesc de ouăle o dată depuse sau chiar le clocesc. Micul gasterosten-de-mare, da, el îşi construieşte un cuib, străjuieşte ouăle şi chiar îşi apără o vreme puii; există specii care înghit ouăle şi le poarta sub operculi, până când ies puii. Dar cei mai mulţi peşti îşi lasă ouăle în voia sorţii, nu se preocupă nici de dezvoltarea lor, nici de creşterea puilor. Iar puiul de peşte? El nu se dezvoltă, boilor, în ou, ci lipit de el şi se desface din ce în ce mai mult.

Dar de asta, a spus Prugel, o să vă puteţi convinge îndată singuri, v-am adus astăzi materia – el a spus: preţioasa materie – din care se naşte viaţa, vom observa acum acest fenomen mai îndeaproape, la microscop.

În depărtare s-au făcut auzite tunurile automate de douăzeci, iar fratele lor mai mare de calibru optzeci şi opt a făcut să cadă chitul şi aşa plesnit de la geamurile noastre, dar Prugel părea că nu vrea să audă, s-a urcat la catedră, şi-a deschis mai întâi briceagul, apoi cele două cutii de tablă, le-a mirosit

conţinutul, a scos un vârf de cuţit din masa verde-cenuşie, a mânjit o plăcuţă de sticlă şi a întins masa cu buricul degetului, adică a acoperit plăcuţa de sticlă, tamponând-o uşor. Apoi a introdus plăcuţa de sticlă în microscop şi s-a aplecat deasupra acestuia, a închis un ochi, schimonosindu-şi faţa într-un rânjet forţat, a bâjbâit de mai multe ori pe de lături, până când a găsit şurubul negru, a învârtit şurubul ca să limpezească imaginea, pe urmă s-a ridicat cu o asemenea smucitură că i-a trosnit spinarea. Ne-a măsurat cu privirea. Triumfător. Dojenitor. Privirea lui era şi sceptică, de parcă ar fi fost păcat să risipească pentru noi ceea ce avea de gând să ne arate. A comandat: Drepţi, staţi jos, drepţi, ne-a pus, să ne aranjăm pe un rând, pe un rând, boilor, ne-a smucit şi ne-a împins încolo şi-ncoace, până când ne-am aliniat, cu genunchii încordaţi, într-o formaţie ireproşabilă, ca să aruncăm o privire instructivă asupra minunii. Asupra oului. Asupra oului de peşte.

Slavă Domnului, începutul l-a făcut Jobst, el a fost cel dintâi care să spună ce se distinge acolo, iar noi l-am urmărit cu sufletul la gură cum s-a cocoşat, s-a întors încă o dată înfricoşat spre Prugel şi, săltat pe vârful picioarelor, s-a încovoiat venind de foarte sus deasupra microscopului. Mai jos, i-a ordonat Prugel, mai aproape, iar monstrul cel dolofan şi-a lipit ochiul de lentilă şi s-a zgâit. Dosul lui uriaş i-a întins pantalonii, catifeaua cafenie parcă s-a tăiat intrându-i între buci, în vreme ce el se holba şi se tot holba, până când a spus deodată ca stors: Icre, poate de scrumbie. Şi ce mai vezi, a întrebat Prugel, iar Jobst, după o observaţie încordată: Icre, cam multe.

Fiindcă după asta i s-a îngăduit să treacă în bancă, am ştiut oricum ce-avem de spus, ca să fim de asemenea trimişi la locul nostru. După Jobst, i-a venit rindul lui Heini Bunje să apuce microscopul cu degetele umflate şi vinete ce-i zbârnâiau cu siguranţă de durere, iar în timp ce el se uita, Prugel a spus: să nu vă gândiţi cumva la icre prăjite, la icre afumate sau sărate, gândiţi-vă măcar o dată nu la mâncare, boilor, ci la minunea care se ascunde în fiecare ouşor. O viaţă de sine stătătoare în fiecare ouşor. Multe dintre vieţile astea pier curând, slujesc drept hrană altor vieţi şi altele asemenea, doar exemplarele cele mai puternice, cele mai bune, cele mai capabile de rezistenţă şi aşa mai departe răzbat şi menţin specia: aşa se întâmplă pretutindeni, cu excepţia voastră. Viaţa lipsită de valoare trebuie să piară, ca să poată învinge şi dăinui viaţa valoroasă. Aşa prevede planul naturii, datoria noastră e să acceptăm acest plan al naturii.

Un mormoloc, a strigat Heini Bunje, un mormoloc mic de tot. Cam aşa ceva, a spus Prugel şi l-a corectat: Un pui de peşte, cu puţin înainte de a ieşi din ou, uită-te bine. — E mort, a strigat Heini Bunje, iar Prugel: Risipă, aici observaţi risipa făcută de natură. Sute, ce zic eu: mii, chiar sute de mii de ouşoare, şi toate astea cu speranţa că măcar câteva vor fi cruţate, ca să se îngrijească de perpetuarea vieţii. Selecţie, nu-i aşa, şi iară şi iară: luptă. Cei slabi dispar în luptă, cei puternici rămân în viaţă. Aşa este la peşti, aşa este şi la noi. Băgaţi în cap asta: tot ceea ce e puternic trăieşte pe seama a ceea ce e slab. La început, posibilităţile sunt egale pentru toţi, fiecare ou cu înfăţişare

neînsemnată conţine şi hrăneşte o viaţă, apoi însă, când începe lupta, ceea ce e nevrednic – el a spus: nevrednic – se pierde pe drum.

După ce a depus icrele acestor cunoştinţe şi ale altora asemănătoare, Prugel mi-a făcut semn mie să trec la microscop, mi-a lăsat privirea liberă şi a spus: Ia să auzim ce descoperă Jepsen al nostru, iar în aceeaşi clipă a venit lângă mine, cu linia în mână. Abia mă aplecasem deasupra microscopului, că el a şi vrut să vadă, ca să zic aşa, bani peşin, a întrebat: Ei? Am cuprins iute cu privirea desenul alcătuit la întâmplare de biluţele verzi-cenuşii; ici-colo turtite, formate parcă din gelatină, voiam să iscodesc ceva, când linia lui mi-a şi vizitat scobitura de la încheietura piciorului, a alunecat nedureros. Şi rece pe pulpe în sus, dar eu nu mi-am retras ochiul, am suportat plimbările liniei şi am căutat un semn al minunii promise. Ochişori holbaţi de peşte, un corp de peşte minuscul şi străveziu şi legătura ombilicală dintre gălbenuş şi peşte: toate astea credeam că le văd, dar nu mi se părea destul. Voiam – nici nu mai ştiu ce voiam, nu scoteam niciun cuvânt, probabil numai pentru că eram dezamăgit de ceea ce se zărea în microscop. Nimic? a întrebat Prugel, aşadar nimic? — Eglefin, am spus la noroc, ar putea să fie icre de eglefin, la care linia s-a retras şi a urmat confirmarea: Într-adevăr, de eglefin, dar confirmarea aproape că nu s-a mai putut auzi, deoarece la strigătul: Englezii, se văd englezii! ne-am repezit la fereastră.

În curtea şcolii se afla aşadar un car blindat de recunoaştere plin de praf, antena lungă se balansa, tunul mai curând nearătos era îndreptat spre una dintre porţile de fotbal vopsite în alb, iar doi bărbaţi, care păreau a fi englezi, au ieşit din turela deschisă, au luat pistoalele automate ce li s-au întins dinăuntru, au strigat câteva cuvinte spre carul lor blindat şi s-au îndreptat spre şcoală, gata de salt, uitându-se în toate părţile Purtau uniformă kaki şi cizme cu şireturi. Erau foarte tineri. Amândoi aveau mânecile suflecate.

S-au îndreptat umăr la umăr spre intrare, în lumina soarelui, au trecut pe lângă catargul steagului, iar eu mă gândeam: când or să-şi ridice ochii spre noi, în clipa aceea ne-au văzut şi s-au oprit. Şi-au atras atenţia unul altuia spre clasa, care se lipise acolo în spatele geamului. S-au consultat. Pe urmă s-au poftit reciproc să-şi continue drumul şi au dispărut pieziş sub noi pe uşa şcolii.

Am fi rămas la geamul care vibra, dacă învăţătorul Prugel nu ne-ar fi ordonat: Alinierea, şi, pentru că executarea n-a fost după părerea lui destul de rapidă, linia a început să ne joace pe spinare, ici plesnind, dincolo împungând; ne-a alungat de la fereastră şi ne-a aşezat pe un rând, care ducea de la catedră înapoi, pe intervalul din mijloc; Jobst, Heini Bunje şi eu am avut voie să ne aşezăm în bancă.

Învăţătorul ăsta n-a întrebat: Unde am rămas? ci, cu toate că în curtea şcolii staţiona un car blindat de recunoaştere şi în şcoală se aflau englezi, a spus: Este vorba de icre de eglefin, Jepsen a văzut bine. Ouă ale unui peşte, care slujeşte ca hrană multor altor peşti.

Dar ce se mai poate deduce din ou? Bertram! Iar Kalle Bertram şi-a dat la o parte de pe frunte părul blond-cenuşiu şi s-a aplecat deasupra microscopului,

în vreme ce noi toţi – numai Prugel nu – ascultam cu gurile căscate şi ţineam sub ochi, pe cât puteam, clanţa uşii. Nu se şi auzeau paşi? Cuvinte englezeşti? Era Kalle care, la catedră, încordându-se să observe, bocănea din picioare. Nu cumva s-a mişcat clanţa? S-a mişcat. Mai înainte ca lui Kalle Bertram să-i vină cheful să se exprime asupra minunii din ou, uşa a fost deschisă, a rămas deschisă, fără ca mai întâi să se arate cineva şi aproape puteai crede că s-a deschis singură, dar când Prugel tocmai voia probabil să spună: Jepsen, închide uşa, au intrat englezii, amândoi blonzi, amândoi cu ochi luminoşi, amândoi cu feţele îmbujorate.

Au păşit pe intervalul lateral până la mijlocul clasei, s-au întors spre noi şi ne-au măsurat cu privirea – de parcă ar fi încercat să recunoască pe cineva din vremuri trecute: Război nix, război gata, voi acasă. Cred că ne-am holbat la ei uimiţi, ei dimpotrivă ne-au privit cercetător, în orice caz nu mult timp, apoi s-au simţit atraşi, de asta ne-am dat seama, spre tablă, spre catedră. Unul dintre ei a luat buretele, l-a stors şi l-a aruncat înapoi în cutie; celălalt s-a învârtit în jurul catedrei şi i-a cerut lui Prugel muteşte, cu o mişcare a mâinii, să ia loc. Învăţătorul Prugel nu s-a aşezat, iar englezul n-a stăruit nicidecum ca ordinul lui să fie executat, probabil pentru că acum descoperise microscopul. S-a apropiat de microscop, s-a uitat o dată bănuitor spre noi, şi-a aplecat faţa, s-a ridicat, trebuie să spun: uluit şi i-a făcut camaradului său un semn; din doi paşi, acesta a fost lângă el, a schiţat un gest întrebător şi i s-a indicat microscopul. Cel de-al doilea englez s-a uitat şi el prin vizor, şi deodată, de parcă ar fi descoperit o sirenă furişată acolo sau vreun crustaceu pierit de mult, cu un cuvânt, de parcă ar fi descoperit ceva ce nu văzusem niciunul dintre noi, nici chiar biologul Prugel, şi-a apăsat ochiul pe vizor şi a privit îndelung. Ce vedea? Ce descoperea el în oul de eglefin?

A părăsit microscopul, abia când camaradul său l-a lovit uşor după ceafă, iar acum au dat din cap unul spre altul: văzuseră ceea ce doriseră să afle. Au pornit-o unul după celălalt de-a lungul peretelui cu ferestre, spre fundul clasei, unde se afla dulapul nostru de ştiinţe naturale: un dulap cu două uşi, cu geam de sus până jos şi veşnic încuiat – una dintre cheile lui îmi îmbogăţea de mult colecţia. Ca să înlăture efectul de oglindire, şi-au apropiat foarte mult feţele de geam: întregul conţinut mort rânjea. Cufundacul împăiat rânjea, lişiţa împăiată şi dihorul care se căţăra pe un ciot de copac lustruit rânjeau, rânjea iepurele de câmp împăiat, corbul şi capul de ştiucă uscat şi lucios ca pergamentul rinjeau, chiar şi şarpele-de-casă din borcanul lui cilindric rânjea, deşi îi era cu neputinţă să se încovoaie. Cei doi englezi îşi atrăgeau atenţia muteşte asupra descoperirilor făcute, s-au lăsat chiar şi pe vine, ca să contemple scheletul unei foci, unul a încercat să deschidă dulapul. În cele din urmă au dat din cap unul spre altul şi s-au îndreptat spre uşă, iar noi toţi am crezut că vor pleca fără să spună, ori fără să aibă de spus ceva, dar în uşă s-au oprit amândoi o dată şi şi-au aruncat ochii asupra clasei, iar unul dintre ei a spus din nou: Război gata; apoi s-au cărat.

Iar Prugel? Ne uitase? Uitase de microscop şi de minunea din ou? De ce nu

mai corecta linia lui disciplina şirului? De ce a îngăduit ca unii dintre noi să-şi lipească feţele de geam? Încă mai ştiu cum zdrobea creta în mână. Cum îşi strâmba buzele, încă mai ştiu, şi cum şi-a lăsat capul pe spate cu ochii închişi, respirând scurt şi sacadat, şi-mi amintesc rigiditatea şi paloarea chipului său, în clipa aceea când arăta ca un atlet aflat într-o stare de totală epuizare. Dezamăgire, buimăceală şi furie. Mişcări încete, moi ale corpului. Gâfâieli. Şi mai ştiu cum s-a îndreptat clătinându-se spre catedră, s-a urcat trudnic şi, reuşind cu greu să-şi apuce scaunul, s-a lăsat să cadă, iar toată clasa a fost martoră cum şi-a ascuns faţa în mâini, a rămas stând aşa un răstimp, după care şi-a frecat cu palmele obrajii, atent, şi i-a frecat cu grijă, de parcă ar fi vrut să-şi jupoaie un strat de piele cojit. Mai ştiu şi clipa când s-a ridicat parcă înfruntând o rezistenţă nemaipomenită, a închis cele două cutii de tablă şi a dat din umeri, apoi s-a uitat în clasă, a vrut vădit să spună ceva, dar n-a putut să spună nimic: Prugel, biologul nostru. În cele din urmă a reuşit să rostească îndemnul: Duceţi-vă acasă, iar în vreme ce noi ne îngrămădeam la iuţeală lucrurile, el n-a făcut nicio pregătire ca să părăsească clasa; a rămas pur şi simplu în picioare, lângă microscopul lui, nehotărât şi foarte descumpănit, ne-a lăsat mai întâi să ieşim şi n-a răspuns la niciun salut: aşa l-am văzut pentru ultima oară pe învăţătorul Prugel.

Coridorul, scara au duduit atunci de parcă cineva ar fi scuturat mere; după ce ne-a dat drumul, ne-am repezit afară ţopăind, rostogolindu-ne, făcându-ne vânt ca pe gheţuş, dar curtea era goală, carul blindat de recunoaştere şi cârmea spre şoseaua asfaltată, în sus, şi-şi continua drumul spre nord. Băieţii au alergat spre şosea, ca să se uite după carul blindat ce se îndepărta, stăteau încă acolo în grupuri, când eu mă şi aflam de mult pe drumul de cărămidă, departe de Jobst şi de Heini Bunje, care probabil că în ziua aceea nici nu mi-au simţit de loc lipsa. Avansul meu creştea, nici măcar o singură dată nu m-am aruncat pe taluzul şanţurilor, atunci când avioane uşoare săltau peste dig, umbrele lor ţâşneau trecând peste mine, elicele străluceau ca un fierăstrău circular şi-şi tăiau drum prin aerul acelei zile senine. Asemenea zile ni le aduce nouă numai primăvara: senine, doar cu câţiva nori ce-atârnă nemişcaţi pe cer, zile cu lumină crudă, vântul de nord-est îţi arde pielea.

Uşa casei era deschisă. Bicicleta lui Hinnerk Timmsen stătea rezemată de perete, lângă scară. Tata vorbea la telefon în biroul lui, striga atit de tare, că l-am putut auzi încă din dreptul şopronului: Am primit arme, desigur, cu toţii, desigur, oamenii sunt instruiţi. Am luat-o la fugă. Paza şoselei, desigur, striga tata, iar după o pauză: Se va executa. Am suit scara de ciment din doi paşi, şi am năvălit în coridor. Şi banderole, desigur, strigă tata şi se referea fără îndoială la banderolele pe care le văzusem de pe coridor puse grămadă pe dulapul din bucătărie. Hinnerk Timmsen stătea lângă masa de bucătărie şi m-a primit cu vorbele: Acu îi dăm drumul, şi pentru că voia să evite orice lămurire, mi-a arătat armamentul de război, aflat acolo: grenade de mână în cutii noi ieşite din fabrică, vreo câteva arme antitanc, carabine şi muniţie. L-am întrebat cine a adus toate chestiile astea la noi în bucătărie, iar el a spus:

Nimeni, Siggi, nimeni dintre noi nu s-a gândii că o să mai trebuie să dăm o mână de ajutor. — De la Husum? am întrebat, însă el n-a răspuns, a ridicat o armă antitanc de pe masă, i-a potrivit înălţătorul şi a ochit spre ceasul nostru deşteptător, apoi a luat pe rând cutiile inamice de orez, griş şi tapioca, le-a făcut fără zgomot inofensive. A cercetat carabinele, a citit inscripţiile şi a constatat: captură de la italieni; concluzia lui nu exprima prea multă încredere. A aşezat grenadele de mână sub masă şi a numărat muniţia, până când a venit tata: Cam şase sute de focuri, Jens. Cu toţii sunt pe drum încoace, posturile au şi fost stabilite, noi preluăm asigurarea şoselei noastre. — Noi doi? — Ni se alătură Kohischmidt şi Nansen. — Nansen! — Da, şi-acuma leagă-ţi o banderolă: toţi cei din Volkssturm ocupă poziţie aici la noi.

Aşadar Hinnerk Timmsen şi-a înfăşurat pe mâneca jachetei lui galbene ca şofranui o banderolă, n-a făcut-o la repezeală, ci cu o grijă pedanta, i s-a părut o dată că stă prea sus, altă dată că e prea jos, iar când a fost în sfârşit satisfăcut, i-am fixat cu două ace de siguranţă fâşia de cârpă care trebuia să arate că e soldat. Bărbatul cu greutate şi cu experienţă în multe profesii a mai controlat încă o dată în oglindă cum îi stă banderola, apoi l-a ajutat pe tata să împartă armamentul de război în patru grămezi, în care timp a băut cu înghiţituri mici din ceaiul ce i-l turnase Hilke. Ceaiul părea că nu-i place. Când am pomenit de carul blindat de recunoaştere, care se rătăcise în curtea şcolii noastre, Hinnerk Timmsen a ieşit imediat cu o arma antitanc în faţa casei, ca să supravegheze drumul, dar s-a întors după scurt timp şi a împărţit gesturi liniştitoare în toate părţile. Nici urmă, a spus şi a luat loc lângă tata pe laviţa din bucătărie. Cei doi bărbaţi aşteptau. Tăceau. De altfel, nici nu erau multe de spus, câtă vreme totul fusese hotărât, nu existau lucruri nelămurite între ei, iar denunţul făcut de Bultjohann fusese retras de însuşi picherul digului – după o explicaţie, la care luase parte şi postul de poliţie Rugbüll. Stăteam la fereastră şi ţineam sub ochi păşunea: cine avea să vină cel dintâi? La noi aşadar ocupa poziţie Volkssturm-ul.

Cel dintâi sosea pictorul; l-am văzut venind peste păşuni, în lunga lui manta albastră, cu pălăria pe cap, cu amândouă mâinile în buzunare. Vine unchiul Nansen, am raportat, iar tata: Era şi timpul. — De ce, a întrebat încet Timmsen, de ce vrei să-l ai în definitiv aici, Jens? Acum, când probabil că totul va lua o întorsătură hotărâtoare? — Tocmai de-aia, a spus tata, acum când probabil că o să se hotărască totul, aş vrea să-l am în apropiere: îi mai bine, Hinnerk, crede-mă. — Mai rămâne să zici că vrei să te bizui pe el. — Ei, asta-i, a spus tata, dacă aş putea să mă bizui pe el, n-aş avea nevoie să-l am în apropiere, şi tata s-a ridicat şi s-a uitat pe fereastră spre pictor, care totuşi n-a sosit primul şi nici singur, care s-a oprit mai întâi sub tăbliţa „Postul de poliţie Rugbüll” şi a făcut un semn spre moşia Söliring, a aşteptat, a făcut încă o dată semn, dar mai în grabă, iar în cele din urmă a mers câţiva paşi în întâmpinarea lui Kohischmidt, paznicul păsărilor. O strângere de mână. Întrebări rostite în pripă. Kohischmidt îi vorbea agitându-şi mâinile, încerca să-l convingă, sau cel puţin să-i obţină acordul pentru ceva, pictorul părea că nu se poate hotărî:

continuând să-l asculte, îl luă pe Kohischmidt de braţ, îl cârmi spre casa noastră şi îl trase în sus pe scară. Paşii lor târşâiţi nu se auzeau încă nici pe coridor, când postul de poliţie Rugbüll s-a şi pregătit să-i primească, să spunem liniştit: a luat poziţie. Proţăpit, cu picioarele puţin crăcănate, deci stabil, simţindu-se la largul lui, dar nu prea la largul lui, s-a postat în mijlocul bucătăriei, pretinzând în felul acesta autoritatea care i se cuvenea ca instructor seral şi ca subşef în clipa asta ai aşa-numitului Voikssturm. Lui Timmsen, care a vrut să-şi răsucească o ţigară, i-a spus pe un ton sever: Aici n-ai voie să fumezi.

Îi aştepta aşadar pe cei doi bărbaţi într-o atitudine care i se părea potrivită în clipa aceea şi a răspuns la salutul lor în aşa fel, încât să nu existe nicio îndoială cine pe cine salutase mai întâi, l-a îndemnat spre laviţa din bucătărie. A spus: Luaţi loc acolo lângă Hinnerk, iar după ce ei s-au aşezat, s-a destins, s-a apropiat de masă şi a pus mâna pe patul unei puşti captură italiană. A mângâiat patul puştii. A obţinut ca bărbaţii din încăpere să se uite la el de jos în sus, tăcuţi şi încordaţi, totuşi nu el a avut primul cuvânt. Primul cuvânt l-a avut anemicul paznic al păsărilor Kohischmidt, care s-a eliberat brusc din strânsoare, şi-a săltat corpul şi a spus foarte clar: Rahat, ceea ce facem noi aici e rahat. Ăştia se găsesc pe Elba, sunt la Lauenburg, sunt chiar la Rendsburg, vârfurile lor se află probabil si aici. Toată lumea pune punct, numai noi, noi vrem s-o luăm aici încă o dată de la capăt. Să-i oprim cu câteva spărgătoare de nuci. Cu foarfeci de tablă. Şi dacă măcar ar avea vreun sens – dar n-are niciun sens, e pur şi simplu rahat!

Pradă agitaţiei, Kohischmidt s-a aplecat, s-a scormonit prin buzunarul de la piept, şi-a scos pipa scurta, cârpită cu bandă izolatoare neagră şi a vârât-o în gură. N-ai voie să fumezi aici, a spus tata şi s-a pregătit să dea un răspuns, dar Hinnerk Timmsen i-a luat-o înainte, cârciumarul de la „Priveliştea estuarului", mereu fără succes în ciuda atâtor avânturi, socotea că rezistenţa nu e inutilă; acum, când totul lua sfârşit, tocmai acum voia să continue rezistenţa, era dator s-o facă, deoarece, atâta vreme cât lucrurile merg bine e uşor să te-arăţi cineva, dar ceea ce pretindea de la el însuşi era să se arate om şi atunci când succesul nu pare încă sigur; în afară de asta, el personal n-a cedat încă niciodată nimic fără luptă, şi cine zice oare că totul s-a terminat, s-ar putea oferi în definitiv un exemplu, duşmanului i s-ar putea da aşadar cu siguranţă de gândit, făcându-se încercarea de a fi ţinut în loc printr-o rezistenţă viguroasă şi neaşteptată, care nu-i nevoie să dureze veşnic, asta ar trebui întreprins.

Fiindcă tot începuseră să-şi spună neîntrebaţi părerea, tata a tăcut voit după această declaraţie şi s-a uitat la Max Ludwig Nansen în aşa fel, încât acesta trebuia să simtă: acum eşti tu la rând să dai afară ce-ai în guşă. Iar pictorul n-a şovăit. A spus: De ce acasă, putem aştepta şi afara, mai multe n-a spus; când tata i-a cerut să se exprime mai clar, a rămas la cele zise şi a renunţat să facă mai multe propoziţii despre atitudinea lui.

Iar postul de poliţie Rugbüll? Şi el trebuia fireşte să se exprime, de el

depindea, dacă nu totul, în orice caz cea mai mare parte din ceea ce avea să urmeze, dar şi-a luat timp, a cules probabil din declaraţiile celorlalţi puncte pozitive şi negative, le-a pus în cumpănă, a tras o linie şi a făcut socoteala. După ce a chibzuit cu o încetineală îndărătnică, a adus la cunoştinţă că în privinţa asta există ordine, că ordinele nu există de florile mărului, ci trebuie executate, şi anume întocmai, ceea ce în cazul de faţă însemna: asigurarea şoselei. În consecinţă, a spus tata, vom prelua asigurarea şoselei, imediat, iar cine nu are încă banderolă, să-şi ia una acum, după care vom merge pe poziţie.

Cu asemenea cuvântări s-a pregătit la noi să intre pe poziţie Volkssturm-ul. Iar pentru că tata şi pictorul trebuiau să preia împreună asigurarea şoselei noastre, e adevărat cam lăturalnică şi desigur aproape fără importanţă vitală, dar totuşi circulabilă, în închipuirea mea au năpădit imaginile obişnuite: o groapă umedă în pământ, nu-i aşa, adâncă până la piept şi calculată exact pentru patru bărbaţi, la marginea sudică un meterez împroşcat de gloanţe, respectiv împroşcat numai la început, deoarece între timp, după multe atacuri fără succes, deasupra măruntului meterez de protecţie a crescut un alt meterez, un meterez de trupuri liniştite, se-nţelege, din care mâini se întind ţepene spre cer, iar departe în faţă, risipite peste păşuni, cu şenilele rupte şi cu turelele plesnite, numeroase tancuri, câteva încă mai fumegă intens şi sărbătoreşte, ascunzând astfel resturile surprinzător de reduse ale avioanelor, care după ce-au fost lovite s-au izbit în terenul moale de turbă şi s-au înfipt în el cel puţin până la scaunul pilotului, iar eu mă vedeam şi pe mine însumi transportând muniţie, aducând mâncare, aducând apă, şi întocmai ca bărbaţii aceia purtam un bandaj proaspăt în jurul capului, înfăşurat probabil de Hilke. Imagini închipuite! Imagini închipuite de la un alt joc de-a indienii!

Nu s-au lăsat totuşi izgonite, în vreme ce acolo la noi se legau banderole ştampilate, se distribuiau arme şi se stabilea locul, unde aveau să muşte, ca să zic aşa, tancurile şi carele blindate de recunoaştere engleze. Sub moară – moara mea – trebuia să fie locul acela; de pe colina înălţată artificial, în care voiau să sape şanţuri de adăpost, şoseaua noastră putea fi îmbrăţişată cu privirea până la şoseaua spre Husum, putea fi apărat totodată şi vechiul stăvilar, iar în afară de asta păşunea de la Holmsen oferea loc suficient pentru tancurile şi avioanele scoase din luptă. Şi-au atârnat carabinele, şi-au sprijinit pe umăr armele antitanc, au luat lăzile cu muniţie şi grenade de mână şi s-au pus în mişcare în singurul fel de a merge îngăduit de greutatea armelor, au ieşit aşadar cu paşi greoi din bucătărie şi s-au îndreptat cu genunchii prea devreme muiaţi spre drumul de cărămizi, la vale, eu tropăiam în coada lor, în vreme ce Hilke din camera ei şi mama din dormitor urmăreau convoiul, îl urmăreau pline de interes. Fiindcă ceilalţi, împovăraţi şi îngreunaţi, nu puteau face semne de rămas bun, am salutat eu în locul lor femeile cu un semn, la care Hilke mi-a răspuns printr-un gest de ameninţare, iar mama n-a răspuns de loc. Aşa a plecat detaşamentul nostru să ocupe poziţia.

Foarte aproape în faţa morii s-a început săparea unei tranşei, după ce eu

am târât până acolo două cazmale; a luat fiinţă o gaură în pământ, adâncă până la piept şi totuşi fără apă pe fund – ceea ce la noi spune ceva – iar în pereţii gropii acesteia am scobit mai multe cotloane orizontale: în ele au fost depozitate grenadele de mână şi muniţia, tot acolo au fost vârite şi câteva arme antitanc. Era concludent să-i observi pe cei patru bărbaţi, în timp ce săpau: Hinnerk Timmsen, care fluiera tot timpul, deşi fără nicio intonaţie, şi avea *in petto[4]* pentru ceilalţi un surâs încurajator; Kohischmidt, paznicul păsărilor, care-şi arăta făţiş indignarea şi a reuşit să înjure tot timpul cât s-a săpat tranşeea, scornind pentru câteva injurături nişte variante interesante; Max Ludwig Nansen, care, cu un chip de gheaţă şi cu o atenţie necruţătoare, făcea tot ce tata îi ordona să facă şi care părea decis să se exprime numai prin gesturi; în sfârşit postul de poliţie Rugbüll, pe care un observator l-ar fi recunoscut îndată ca personajul principal, datorită activităţii sale: el era cel care gândea, calcula şi corecta, atât la înălţarea meterezului scund, dar lat, cât şi la supravegherea câmpului de tragere; într-adevăr, întreaga atenţie a tatei părea să se concentreze asupra poziţiei de sub moară, instalării şi camuflării ei. În trei, patru ore aceste temperamente atât de diferite au izbutit totuşi să realizeze o poziţie greu de identificat, care domina şoseaua şi putea fi uşor apărată din trei părţi – numai spre Marea Nordului era deschisă şi în pericol, ceea ce li se părea totuşi acceptabil, deoarece nu contau din direcţia aceea pe o acţiune de debarcare. Iar din aer? După ce au fost acoperite cu brazde de iarbă tăiate cu cazmaua, scundele metereze, privite din aer, făceau probabil impresia unor baligi de vacă, e adevărat cam prea mari, dar paşnice, îngrămădite în umbra morii, întrucât toate cercetările şi examinările necesare dinafară s-au arătat mulţumitoare, cei patru bărbaţi au coborât la urmă, ajutându-se unui pe altul, în groapă, au ridicat pe parapet carabine şi trei arme antitanc şi au început să supravegheze încordaţi, pitulaţi şi gata de a intra în acţiune, drumul până la şoseaua spre Husum.

De două ori m-au luat la goană de-acolo, de două ori m-am întors, dar după a treia ameninţare, rostită de tata domol, cu o linişte ce nu promitea nimic bun, am ştiut la ce trebuia să mă aştept dacă mă întorceam şi de data asta, aşa că am pornit-o încetişor în direcţia digului, decapitând flori de păpădie, am făcut o cotitură, m-am strecurat neobservat de detaşament înapoi la moară, am intrat numaidecât pe furiş şl m-am suit în ascunzătoarea mea din încăperea de sub cupolă, trăgând scara, aşa că nimeni nu putea veni după mine.

Se şi arăta ceva? Îmi scăpase ceva? Am smuls bucata de carton din fereastră, m-am trântit pe culcuşul meu, mi-am pus în mişcare antenele şi m-am uitat mai întâi în jos spre poziţie – detaşamentul era încă în număr complet – apoi mi-am îndreptat privirea către banda sclipitoare de asfalt a şoselei spre Husum. Pe şosea se mişca ceva, ceva era tras şi împins, un cărucior de mână, încărcat cu vârf, iar în jurul căruciorului, ca şi când l-ar fi apărat o jumătate duzină de bărbaţi. Niciun car blindat de recunoaştere. Niciun tanc. Spre Glüserup nu se arăta de asemenea nimic, iar Marea Nordului, pe care am

cercetat-o pentru orice eventualitate, era pustie până la orizont. Niciun avion inamic nu confunda curtea şcolii cu un teren de parcare. În cimitirul Riepen nu se mişca nimic. Aşadar numai un cărucior de mână, nicio ţintă vrednică de cei patru bărbaţi ce stăteau de pază, niciun prilej să se dezlănţuie o furtună artificială.

M-am mirat încă de-atunci că detaşamentul nostru de Volkssturm nu s-a gândit să plaseze un om în moară, ca într-un post de observaţie situat la înălţime, dar pentru că lor le scăpase din vedere aşa ceva, eu mă consideram, deşi nechemat şi fără permisiune, observatorul lor înaintat, agentul lor personal, dar acţionând în oarecare măsură pe cont propriu; poţi săvârşi ceva folositor şi fără permisiune, iar în caz de pericol le-aş fi comunicat prin strigăte toate amănuntele observate, în legătură cu vreun tanc sau car blindat de recunoaştere, dar nu voia să se arate nimic, nici în apropiere, nici foarte departe, până unde puteam ajunge cu privirea. Era un lucru aproape de neînţeles, dar nu se arăta nimic, împotriva căruia să merite să se deschidă focul. Orizontul nu dezvăluia nimic. Lucrul acesta l-au constatat desigur şi bărbaţii aflaţi pe poziţia de sub moară, deoarece după o jumătate de oră de aşteptare încordată, dar fără rezultat, s-au sfătuit, au căzut cu siguranţă de acord că un orizont gol nu trebuie supravegheat de toţi; aşa că după o rapidă înţelegere mica grupă s-a împărţit în două grupe încă mai mici: acum au rămas doar doi oameni să cerceteze orizontul, în vreme ce ceilalţi doi, trecând să zicem în repaus, s-au aşezat pe fundul gropii, să moţăie, să adune puteri şi aşa mai departe. Mi-am dat seama limpede că paza revenise tatei şi pictorului, ceilalţi doi erau Timmsen şi paznicul păsărilor. Aşteptau. Aşteptau în faţa carabinelor lor şi a armelor antitanc. Dacă tufele de ciulini dinspre Söliring ar fi pornit-o brusc spre noi, aş fi putut da alarma, dar tufele nu se mişcau. Sau dacă gardurile vii de păducel din cimitirul Riepen s-ar fi culcat la pământ. Sau dacă vreun soi de animal necunoscut, împodobit cu ramuri de mesteacăn, s-ar fi rostogolit spre noi! Trebuia să aşteptăm. Nu m-am gândit la nimic anume, voiam cel mult să fac să treacă timpul acestei aşteptări, atunci când am început să adun bucăţi de chit desprins întărit şi mici cioburi de sticlă. Strânsesem o grămăjoară şi am dat drumul, de probă, unei bucăţi de chit, de la înălţimea unde mă aflam, în aşa fel, încât să cadă în poziţia detaşamentului de Volkssturm; a atins ceafa lui Hinnerk Timmsen. E-adevărat, Timmsen n-a crezut că fusese rănit, ci că-l ciupise Kohischmidt, aşa că l-a izbit pe vecinul său buimăcit cu atâta energie în coaste, încât acesta era mai-mai să se ducă de-a berbeleacul. Până sus la mine s-a auzit scurta ciorovăială, pe care tata a trebuit s-o domolească, atrăgând cum a putut atenţia asupra situaţiei în care se aflau. Acuma cei doi îşi şi ofereau unul altuia tutun.

Am întins afară un braţ, am deschis palma, am retras fulgerător braţul şi am văzut cum ciobul de sticlă, confirmând toate legile căderii corpurilor, a picat spre groapă, uneori sclipind, şi a aterizat, ceea ce nu intenţionasem, în cutia de tutun a lui Timmsen, din care Kohischmidt tocmai voia să-şi umple o pipă. Paznicul păsărilor a scos uimit ciobul, s-a holbat la el, aşa cum te-ai

zgâi, cred eu, la o bucată de meteorit ce-a căzut pe pământ, l-a folosit o clipă ca monoclu, ca să privească prin el norii atârnaţi pe cer şi aproape neliniştiţi, în cele din urmă i l-a întins lui Hinnerk Timmsen, care l-a aruncat afară din poziţie, clătinând din cap.

M-am hotărât să las să plouă deasupra detaşamentului nostru de Volkssturm o mână plină de chit şi cioburi de sticlă, de astă dată în capul tatei, dar n-am ajuns să-mi realizez acest proiect, deoarece iată că pe câmp se mişca cineva.

Cineva înainta în salturi pe lângă stăvilar, a luat-o de-a lungul şanţului, a cotit brusc şi a alergat fără să-i pese drept spre poziţie: Hilke. Fără să-i pese? Hilke purta un coş şi o cană, coşul i se legăna în mâna dreaptă, cana în stângă, pendulau în acelaşi ritm ca măciucile ei, iar ea se lăsa împinsă înainte de micile smucituri, pe drumul gheboşat al morii, în sus, mai departe peste ridicătura de un verde intens şi în faţa poziţiei. Dacă ar fi fost după mine: eu le-aş fi adus oamenilor să mănânce mai devreme, dar Hilke n-a venit mai devreme, abia acum a întins celor de pe poziţie coşul şi cana, a vrut să coboare şi ea pe fundul gropii, dar tata a împiedicat-o, şi Hilke s-a aşezat pe crucea de grinzi putrede, lăsând detaşamentul să mănânce şi să bea. Au mâncat tartine şi au băut ceai, iar postul de poliţie Rugbüll a vrut să ştie cu ce şi cât de bine sunt umplute tartinele, din care pricină a fost singurul ce le-a desfăcut, le-a cercetat conţinutul si după aceea şi-a mâncat porţia, vădit fără nicio plăcere. Hinnerk Timmsen a considerat potrivit s-o poftească pe Hilke, prin semne tainice, dar înţelese de toată lumea, să coboare la el în groapă, dar sora mea i-a răspuns tot prin semne, zâmbind, părea să ştie ce-avea el de gând. Pictorul n-a mâncat, doar a băut ceai şi a fumat, în picioare, rezemat de peretele de pământ, închis în el însuşi, Kohischmidt mesteca stând jos şi continua să-şi exprime până şi în timpul mestecatului indignarea pricinuită de ceea ce i se cerea. În timp ce mâncau, un singur om mai ţinea sub ochi orizontul: tata.

Nu puteam să-i văd mâncând, trebuia să cobor la ei, m-am dat jos şi am apărut atât de pe neaşteptate, încât Hilke s-a speriat şi a scuipat de trei ori, iar cârciumarul a spus: Puştiul, ia poftim, când e vorba de mâncare, a venit şi el. De unde ai răsărit aşa deodată? — De-acolo, am spus, şi am făcut o mişcare cu capul spre un oarecare punct al digului. În zbor poate? — Da, am spus. Pe urmă mi-au dat ceai, am băut din capacul cănii şi am mâncat tartinele, pe care pictorul nu voia să le mănânee, ca şi pe acelea lăsate de paznicul păsărilor, le-am mâncat cu plăcere, fiindcă pâinea lor era unsă cu caltaboşi de casă. Tata mi-a îngăduit să mănânc cu ei şi să le ascult în acest răstimp discuţiile, au vorbit ca membri ai Volkssturm-ului despre un tip de tanc, care trebuia lăsat să vină foarte aproape, despre punctul slab al acestuia la eşapament, au mai vorbit despre perspectivele existente în privinţa nopţii, a ceţii, a îngheţului de primăvară, au ajuns să discute şi despre lămpile de buzunar, ca şi despre felul cum pot fi cruţate bateriile.

Numai pictorul nu lua parte la discuţie, îşi asumase ca de la sine paza, iar

ceilalţi trei bărbaţi s-au aşezat pe fundul gropii şi au început să chibzuiască, întrebându-se ce le lipsea. Le lipseau fireşte cărţile de joc, n-avea nimeni nişte cărţi de joc? Timmsen avea în buzunarul jachetei un pachet de cărţi de joc vechi, fuseseră cândva o „unealtă" a lui, pe vremea când încă îşi mai speria clienţii din localul cel mare cu scamatoriile sale: Aşadar, cine le dă? Pictorul ţinea orizontul sub ochi, iar în spatele lui cei trei au început să-şi petreacă timpul jucând un scat prelungit, mai întâi cu mintea aiurea, trăgând când şi când cu urechea, pe urmă mereu mai pasionaţi şi mai fără grijă; se lamentau şi calculau şi demonstrau: Dacă tu n-ai, atunci eu aş, cu asta ultimele două levate… las' că ştim noi.

Tata a jucat de două ori la rând cu caralele în mână şi a pierdut de două ori la rând, în schimb Kohischmidt, paznicul păsărilor, a realizat de două ori un grand fără treiuri, de altfel în silă, câştigul părea chiar că-l înfurie; rareori am văzut un câştigător atât de mohorât ca acest Kohischmidt, a cărui indignare, ca să crească, avea nevoie de pagubă, dar căreia îi revenea doar câştigul. Iarăşi un rahat, a spus el şi a depus pur şi simplu un hand – pătrari de treflă. În ciuda tuturor trucurilor, pe care pretindea că le ştie şi în somn, Hinnerk Timmsen s-a dovedit un jucător modest. În orice caz, jocul îi preocupa într-atâta, încât, dacă n-au uitat poate de duşman, de mine au uitat: niciunul dintre ei nu m-a silit s-o şterg, iar din cauza asta n-am putut să văd ce efect ar fi făcut o mână plină de chit uscat şi cioburi de sticlă, azvârlite de la înălţimea cupolei deasupra poziţiei.

în cele din urmă, după-masă târziu, au venit nişte avioane, câteva Spitfire şi Mustanguri, care au virat spre noi dinspre Flensburg sau Schleswig, au ţâşnit ca săgeata în zbor razant pe deasupra noastră şi au dispărut departe peste Marea Nordului. Încă nici nu se vedeau, când Timmsen a şi deschis focul cu carabina lui captură italiană, foc de secerare, cum a declarat mai târziu ca să se Justifice. Foarte aproape de vârfurile copacilor, ca nişte alergători în probele de garduri, avioanele s-au repezit spre noi, duduitul motoarelor a devenit mereu mai poruncitor, mereu mai dur şi mai hotărât, iar aparatele au şi săltat peste şcoala noastră, s-au lăsat mai jos, trebuiau să se agaţe în gardul viu, încovoiat de vânt de la Holmsenwarf, dar totuşi nu s-au agăţat, fiindcă s-au smucit puţin în sus, iar acum, acum au luat toate poziţie de aterizare, umbrele lor s-au şi făcut mai mari şi mai încete, se pregăteau cu siguranţă de aterizare, dar au luat brusc înălţime – probabil pentru că toţi bărbaţii de pe poziţie au început să tragă, chiar şi Kohischmidt, mai ales paznicul păsărilor Kohischmidt. Încărcau şi trăgeau, fără a putea să ochească îndelung ţintele ce vâjâiau în viteză.

Şi pictorul? Pictorul Max Ludwig Nansen a tras şl el, câteodată spre avioane, apoi însă, fiindcă apăsa prea repede pe trăgaci, a nimerit în iazul morii, din care au ţâşnit câteva fântâni arteziene subţiri şi de unde s-au înălţat din brâul de stuf nişte raţe sălbatice cu aripile cuprinse de panică şi şi-au făcut vânt cu gâtul încordat, întins, peste poziţie. Avioanele n-au răspuns la foc, probabil ca îşi lansaseră bombele, că îşi goliseră încărcătoarele de muniţie, s-

ar putea de asemenea, dar în privinţa asta nu pot spune nimic precis, să nici nu fi observat focul nostru, deşi Timmsen era gata să jure că nimerise un aparat de mai multe ori, „cu efect sigur”, cum spunea el. Digul, voiau oare englezii să se repeadă în picaj cu avioanele lor asupra digului şi să deschidă o spărtură prin care să năvălească Marea Nordului? nu, s-au mulţumit doar să salte foarte aproape peste el, pentru ca apoi să se îndepărteze, să ajungă deasupra mării, nişte linii întunecate, gonind spre orizont, care s-au micşorat transformându-se în puncte şi au dispărut. Volkssturm-ul putea să pună siguranţa puştilor.

În vreme ce au început treptat, treptat să vorbească despre cele ce tocmai le fusese dat să trăiască, eu am adunat cartuşele goale, le-am numărat şi m-am mirat că sunt atât de multe – auzisem mai puţine împuşcături. Combatanţii din detaşamentul de Volkssturm au ajuns îndată la o părere împărtăşită de toţi: ar fi trebuit să concentrăm focul, să ochim pe rând câte un avion, asta trebuie s-o facem data viitoare – iar după această înţelegere obţinută lesne şi după câteva minute, în timpul cărora au stat cu toţii de veghe, atenţia s-a stins din nou, cărţile au fost strânse, curăţate, îndreptate, iar când Timmsen a spus: Era să termin, şi de data asta v-aş fi făcut praf, cu toţii s-au arătat gata să-i ia de bune spusele, fiindcă s-au ciucit pe fundul bătătorit al gropii şi au tăiat cărţile. Preferi să rămâi sus? a întrebat tata, iar pictorul, cu o mişcare a mâinii: Stai jos fără grijă. M-am aşezat lângă pictor, pe parapetul acoperit cu brazde de iarbă, nu cutezam să-i adresez cuvântul, doar îi urmăream privirea peste ţinutul, pe care-l pictase de atâtea ori: verdele greu, roşul aprins al fermelor; am inspectat împreună drumurile şl şoseaua mărginită de pomi fructiferi pădureţi, am descoperit în acelaşi timp un călăreţ în depărtare – a dat din cap, când i l-am arătat – nu ne-a scăpat nici autocamionul care, ridicând un scurt nor de praf, înainta pe drumul aşternut cu nisip spre moşia Söliring. Îi urmăream privirea cum puteam, trupurile noastre se răsuceau cu mişcări identice, câteodată îmi atrăgea şi el atenţia către ceva ce descoperisem şi eu în aceeaşi clipă, atunci era rândul meu să dau din cap. Dar pe Hilke eu am văzut-o primul; venea dinspre Priveliştea estuarului” şi se îndrepta pe culmea digului spre casă, rotind din când în când cana goală în jurul braţului. La Bleekenwarf nu se zărea nicio mişcare. La Holmsenwarf, dimpotrivă, bătrânul Holmsen târa necontenit colaci de sârmă, cu siguranţă de sârmă ghimpată, pe care îi scotea dintr-un şopron în curte, probabil ca să se îngrădească pe el însuşi în curtea lui şi să se pună în siguranţă faţă de bătrâna Holmsen. Pictorul ridica doar rareori la ochi binoclul postului de poliţie.

Am aşteptat, am aşteptat până când s-a lăsat seara, dar tot nu s-a ivit nimic. Soarele a ajuns în spatele digului, aşa cum pictorul îl prinsese pe hârtie densă, nu poroasă: în fâşii de lumină roşie, galbenă şi verzuie ca pucioasa, soarele cobora sau se scurgea în Marea Nordului, crestele de valuri înfloreau întunecate deasupra, tonuri de ocru şi de cinabru se lăţeau pe partea neatinsă a cerului, nu cu contururi distincte, ci amestecându-se, chiar într-un mod stângaci, dar aşa voia el să picteze: Îndemânarea, a spus odată, nu mă interesează. Aşadar un apus de soare îndelung, nedibaci, câteodată trecând

puţin în domeniul eroicului, mai întâi putând fi cuprins între limite, apoi, ca să zic aşa, umed pe umed; acel apus de soare se repeta acum înapoia poziţiei, ireproşabil sub aspect stilistic.

La scat, şansele erau acum împărţite, jocurile încheiate se comentau mai în grabă. Din timp în timp, Hinnerk Timmsen întreba dacă se vede „figura", adică Johanna, fosta lui nevastă, care trebuia să vină de la „Priveliştea estuarului" cu mâncare şi băutură; noi, pictorul şi cu mine, l-am fi încunoştinţat destul de repede. Ceaţa, care de cele mai multe ori apare în asemenea zile o dată cu amurgul, se lăsa aşteptată, dar vitele au început să mugească, aşa cum făceau întotdeauna la vremea asta: mai întâi a fost un muget surd, întrebător, venit de departe, de la un animal nevăzut, aflat sub orizont, iar dincoace, mai la vale de poziţia noastră, vacile bălţate alb cu negru şi-au întors pieptul în direcţia corespunzătoare, şi-au clătinat şi şi-au sucit urechile păroase, dar încă n-au răspuns; abia când mugetul de departe s-a repetat, una dintre vaci s-a gheboşat şi, săltându-şi trudnic capul, scoţând nori albicioşi pe bot, a replicat cu un strigăt, la care însă nu a primit un răspuns direct, mai degrabă acum a intervenit alta cu un zbieret ce n-a dat pace unui animal aflat către Riepen, un nemaipomenit bas profund, căruia se pare că îi fusese adresată întrebarea venită de departe, fiindcă acuma răspundea stăruitor, dar înainte ca basul profund să dea replica, fusese rândul vacii de sub poziţia noastră să mugească.

Nu mă deranja să ascult vitele seara, când chemarea lor răzbătea de la un orizont la altul, şi chiar şi în seara aceea le-am ascultat şi n-am băgat de seama că în amurg pictorul hotăra şi punea ceva la cale. Deodată şi-a făcut vânt afară din groapă, şi-a scuturai îmbrăcămintea, s-a întors spre cei trei bărbaţi şi a spus: în curând nici voi n-o să mai puteţi vedea nimic – aşadar pe mâine dimineaţă. Apoi a luat-o la vale spre drum.

Tata şi-a aruncat cărţile, a strigat: Max, stai o clipă. Pictorul şi-a văzut de drum. Postul de poliţie a ieşit din groapă ajutat de Hinnerk Timmsen. Ţinându-şi chipiul, a luat-o la fugă pieziş, spre iaz, ca să taie pictorului calea. Cum pictorul mergea încet, n-avea nevoie s-o facă. L-a ajuns, i-a pus mâna pe umăr şi a spus: Ce-i cu tine? De-aici nu poţi s-o iei pur şi simplu din loc. – Se lasă întunericul, a spus pictorul, la ora asta omul vrea să se afle în casă.

Tata s-a apropiat şi mai mult de el, s-a făcut că nu bagă de seamă privirea lui dispreţuitoare şi toate alelalte şi a spus încet: Ai uitat se vede că porţi o banderolă; nu ştii, se vede, ce-nseamnă asta. Pictorul şi-a desfăcut fără nicio vorbă banderola, i-a întins-o postului de poliţie, care însă a ezitat s-o ia, în cele din urmă mi-a dat-o mie: Păstreaz-o până mâine. — la banderola înapoi, a ordonat tata: în post nu te prezinţi când vrei, şi nu pleci acasă când vrei.

N-aveţi decât să jucaţi mai departe, a spus pictorul, n-am nimic împotrivă să vă continuaţi jocul, dar batjocura reţinută din cuvintele lui n-a avut efectul pe care trebuia să-l aibă, deoarece tata era atât de enervat, încât n-a remarcat-o, şi chiar dacă a remarcat-o, i-a lipsit probabil în acel moment puterea s-o ia în seamă şi să răspundă, ceea ce se poate explica prin faptul că el încerca să

rezolve incidentul ce-avea loc acolo cu ajutorul instrucţiunilor existente, căci şi pentru o asemenea situaţie existau instrucţiuni, pe care era evident că le cunoştea şi în această clipă se gândea la ele. A spus textual: îţi cer pentru a doua oară să rămâi, şi cu acest ordin spunea destuL Timmsen şi Kohischmidt, care până acum urmăriseră totul din poziţie, au băgat desigur de seamă că aici se anunţa ceva grav, voiau să fie martori, s-au apropiat şi au fost numaidecât despăgubiţi, când tata a spus: Fiecare să rămână acolo unde îi e locul. — Exact, a spus pictorul, unde îi e locui: locul meu e acum acasă, apoi a vrut să plece, ca unul care-şi comunicase motivele ce-l îndreptăţeau s-o facă. Postul de poliţie Rugbüll era de altă părere: cu o smucitură a deschis clapa scurtă a tocului, şi-a scos pistolul de serviciu, l-a îndreptat spre Max Ludwig Nansen – cam la înălţimea centironului – şi a renunţat să-şi repete ordinul. A stat acolo aşa. Se lăsase amurgul. Nu se arăta nimic în jurul nostru. Cu cât calm ţinea mâna lui pistolul de calibru mare, aproape nefolosit! Ce puţin însemna pentru el să stea acolo înarmat astfel! De două ori îşi întrebuinţase în serviciu pistolul: când o vulpe turbată muşcase viţelul, iar mai târziu, când taurul de prăsilă al lui Holmsen făcuse ferfeniţă mersul trenurilor din gara de la Glüserup.

Kohischmidt a spus deodată: Fii rezonabil, dar nu era clar cui i se adresa. Cât de mult au reuşit să se înfrunte astfel, în tăcere, nici măcar foarte atenţi, sau doar dornici să-şi dea seama cât de departe se mai poate merge, ci mai curând concentraţi şi aşa mai departe, ca şi când ar fi ştiut dinainte cum se va sfârşi toată povestea, fiindcă probabil stătuseră şi în trecut de mai multe ori aşa faţă în faţă. Corespunzător regulamentului, pistolul de serviciu repeta exclusiv propoziţia: Cu asta ţi-o cer pentru ultima oară. I-am întins pictorului în palma desfăcută banderola, n-a văzut-o, nu-şi putea desprinde privirea de la tata, iar acum trupul lui a reacţionat în sfârşit, s-a scuturat de nepăsarea lui încordată şi s-a încovoiat puţin în faţă sub presiunea exercitată de armă. Aşa cum îi cunoşteam, nu mă îndoiam că pictorul avea să plece, cum se hotărise, şi tot atât de puţin mă îndoiam că tata avea să tragă, în definitiv amândoi erau de baştină din Glüserup. Şi pictorul confirmat. Pictorul a spus: Am să plec, Jens. N-o să mă oprească nimeni, nici tu. Fiindcă postul de poliţie Rugbüll tăcea, a continuat: Nimic, nici chiar sfârşitul nu vă schimbă. Trebuie să aşteptăm până când o să pieriţi pâna la unul. Tata n-a răspuns, pe el îl preocupa deocamdată exclusiv respectarea ordinului său, asupra tuturor celorlalte se putea reveni mai târziu. Ordinul fusese dat, aştepta executarea.

Dacă tu pleci, Max, a spus Kohischmidt, atunci vin şi eu. Şi-a încheiat nasturii hainei. Bine, a spus pictorul, mergem împreună. — Trebuie să înţelegi, Jens, s-a adresat Kohischmidt tatei, nu suntem de folos nimănui, dacă o să zăcem aici toată noaptea. Ca şi când am mai putea ţine ceva în loc!. E un rahat, toată povestea asta.

Postului de poliţie Rugbüll părea să-i fie indiferent că un al doilea om avea de gând să părăsească poziţia, el îl ţinea sub ochi doar pe pictor, numai cu acesta voia să se răfuiască. Hai, Jens, a spus Kohischmidt, lasă prostiile, bagă-

ţi obiectul ăla în toc; zicând aceste vorbe, a vrut să-l bată pe umăr pe poliţai, dar s-a speriat deodată, şi-a întrerupt gestul şi şi-a retras, şovăind vizibil, mâna întinsă. Tata şi-a mişcat buzele, a pregătit o frază, apoi s-a întors spre Kohischmidt: Dezertori – se vede că nu ştii ce se cuvine dezertorilor – Ia-o domol, a spus paznicul păsărilor, l-a ocolit pe tata şi s-a aşezat lângă pictor, făcând front cu el, un front al împotrivirii sau cel puţin al refuzului, după care a spus foarte liniştit: Vorbe mari, Jens, ar trebui să te freci la ochi. Acum plecăm, iar mâine dimineaţa suntem din nou pe poziţie. — Dacă o şterg cu toţii, a spus Hinnerk Timmsen, atunci îmi cer şi eu pardon, n-are niciun rost să stau aici noaptea. Şi pe deasupra singur. A venit din spate, alăturându-se grupului, pe care-l formau pictorul şi paznicul păsărilor, dând şi prin asta de înţeles că se hotărâse – dar şi după ce se solidarizaseră şi-şi rostiseră părerea comună, nici unul dintre ei n-a îndrăznit să facă primul pas, oricum mai puţin din teamă faţă de mâna calmă, care continua să ţină pistolul la aceeaşi înălţime, cât mai ales fiindcă sperau că în comun vor reuşi să-l atragă pe poliţai de partea lor şi să părăsească împreună poziţia.

Tata îl fixa neabătut cu privirea pe pictor, care avea acum posibilitatea să spună ceva, dar era vădit că nu mai voia să spună nimic, a renunţat s-o facă şi atunci când Timmsen l-a îndemnat cu un ghiont în spate – probabil fiindcă era singurul care îşi dăduse seama că tata renunţa la înfruntare în clipa când şi ceilalţi se hotărâseră să plece acasă. L-a lăsat pur şi simplu să fiarbă în zeama lui. Aştepta în tăcere şi-i obliga astfel şi pe ceilalţi să aştepte; în curând o partidă avea s-o lase baltă pe cealaltă.

Aş putea fireşte să mai ţin încă niţel Volkssturm-ul adunat acolo, în amurg, lângă moara fără aripi. Cine îşi povesteşte amintirile trebuie să ţină seama, ca negustorul când cântăreşte, de bătaia cântarului, eu ţin seama, şi de aceea vreau ca tata să renunţe la schimbul de priviri cu pictorul, să măsoare o dată scurt şi uimit întreaga grupă, apoi să se smulgă din cercul de vrajă şi s-o şteargă cu paşi egali, pe lângă cei trei bărbaţi pe colină, în sus, spre poziţia pe care o consideră locul ce i s-a încredinţat.

Mie nu mi-a rămas atunci altceva de făcut, decât să-l urmez pe tata, el m-a ajutat fără niciun cuvânt să cobor în groapă, a tras aproape o lădiţă, m-am aşezat pe lădiţă şi am descoperit în faţa mea o puşcă, dar n-am atins-o. Ne uitam amândoi la bărbaţii care încă nu plecaseră, care stăteau foarte aproape unul de altul şi şuşoteau, se poate ca dintr-o dată să nu mai fi fost iarăşi de aceeaşi părere. Pe urmă însă au plecat, uneori nu le auzeam decât paşii, au mers împreună până la stăvilar, deşi numai paznicul păsărilor trebuia să treacă pe acolo, şi din nou nu reuşeau nicidecum să se despartă. Nu, nu le venea uşor să se despartă, iar după ce grupa s-a împrăştiat în sfârşit, fiecare îndreptându-se în altă direcţie – acuma invizibili pentru noi – mă aşteptam ca unul dintre ei, Hinnerk Timmsen de exemplu, să reapară pe poziţie şi să se ghemuiască în faţa puştii lui, ca şi când nu s-ar fi petrecut nimic, dar niciunul nu s-a mai întors.

Aşadar singur pe poziţie cu postul de poliţie Rugbüll, care şi-a aprins pipa

în dosul mâinii făcute căuş drept pavăză, apoi a început să cerceteze în felul său sec şi netulburat drumurile şi păşunile, în genere ţinutul mereu mai învăluit în întuneric, căutând inamicul căruia îi venea acum în ajutor şi ceaţa. Vacile tăceau. Se culcaseră. Le distingeam dincolo de iazul morii ca nişte bulgări lunguieţi. Negura se aduna în banchize joase, izolate, care se împreunau crescând, se înălţau şi se împrăştiau, făcând ca fermele să plutească parcă, domol, peste estuar, aşa cum fluxul, revenind, face să plutească luntrile săltate de pe fundul mării. De departe, pe deasupra noastră treceau unde de detunături, însă singuratice şi amintind mai curând exploziile dintr-o carieră de piatră decât tirul de artilerie.

Du-te acasă, a spus tata. Şi tu? l-am întrebat. Du-te de te culcă, a spus el. L-am privit neîncrezător, dar dorinţa lui era aceea pe care o rostise, mi-a făcut semn cu capul spre Rugbüll, aşa că m-am căţărat afară şi am lăsat poziţia numai în seama lui. Şi tu? l-am întrebat o dată. Eu am să caut un nume, a spus el. Un nume? — Pentru nenorocire. Pentru nenorocire şi pentru toate astea am să caut un nume, da. — Şi cina? l-am întrebat, la care el a făcut un gest de dispreţ fluturându-şi mâna, a reflectat, a dat din umeri şi a zis: Dacă au mai rămas ceva scrumbii marinate, puteţi să-mi puneţi pe masă. Mai am treabă aici.

Să plec, să dau un ocol, să mă întorc tainic înapoi, cum o mai făcusem: nu mai aveam chef de aşa ceva, am plecat sub privirile lui spre casă, fără să-mi mai întorc ochii şi îndată am şi auzit din curte zbârnăiturile scurte ale telefonului – telefonul nu se liniştea – de ce oare nu ridicau receptorul? În bucătărie ardea lumina, ele tocmai luaseră masa acolo, Hilke şi mama, acum se şi duseseră în dormitor. Trebuiau totuşi să audă telefonul, bine, aşadar nu voiau să fie acasă, n-au decât. Probabil că Hilke pieptăna părul blond-roşcat al mamei, care şedea pe patul ei, apoi i-l strângea şi-l presa într-un coc sclipitor – mă gândeam. Sau îi dizolva nişte prafuri calmante într-un pahar cu apă, agitând apa în sensul acelor unui ceasornic. Sau îi făcea un masaj cu degetele ei puternice şi dibace. N-aveam voie să intru neînsoţit în biroul tatei, de aceea nu-mi păsa de telelon. De altfel nici nu eram acasă. În cămară se afla castronul cu scrumbii marinate, l-am adus pe masa din bucătărie. Am mâncat una dintre scrumbiile galbene-cenuşii, care pluteau sub felii de ceapă şi cuişoare, am mâncat şi pielea zbârcită a unei a doua, apoi am acoperit cei doi peşti rămaşi cu un ziar, de pe care un bărbat pe nume Dönitz îmi arunca o privire poruncitoare şi goală. Am scris pe un bileţel: A nu se mânca, am pus semnul exclamării şi am aşezat pe bileţel o furculiţă. Pâine? Pâine n-avea decât să-şi taie şi singur. Am dus oasele de peşte afară, le-am aruncat în curtea învăluită de întuneric, apoi m-am suit la etaj şi am tras fără folos cu urechea la uşa dormitorului, pe urmă m-am dus la mine şi n-am mai lăsat rulourile de camuflaj, ci m-am întins îmbrăcat pe pat şi l-am aşteptat să se întoarcă.

Mai ştiu şi azi, priveam în întuneric cu urechile ciulite, şi deodată Hilke a început să cânte la pian, nu învăţase niciodată şi totuşi cânta cu degete prudente la un clavir, care se afla sub cerul liber, lângă stăvilar, pescăruşi,

pescăruşi se avântau pe deasupra ei, în timp ce ea cânta, ca şi când ţurţuri de gheaţă minusculi, mici şi mai mari s-ar fi desprins de la o streaşină şi ar fi picat, ar fi căzut pe o suprafaţă de sticlă şi s-ar fi făcut fărâme, iar în timp ce se făceau fărâme arătau că sunt coloraţi, mai ales în roşu şi galben, apoi spre Hilke s-a prăvălit umbra unui avion ce plutea încoace cu motoarele stinse, un avion cenuşiu, destul de mare, care încerca să aterizeze lângă poziţia tatei, ceea ce a şi reuşit după mai multe viraje, în timpul cărora se simţea doar un curent de aer rece ca gheaţa, s-a răsturnat încetişor pe o aripă, iar în clipa aceea uşa ovală a şi fost deschisă, din avion au sărit bărbaţi şi femei, numai persoane cunoscute, în fruntea lor era căpitanul Andersen, dar mai erau bătrânul Holmsen şi învăţătorul Plönnies şi Bultjohann şi Hilde Isenbüttel, iar Hilke şi-a accentuat salturile pe clapele pianului, care se oglindea în apa ce curgea iute la stăvilar, cântecul ei i-a îndemnat şi el pe toţi cei de faţă să se apuce de mâini şi să înconjoare în paşi de dans poziţia tatei, cercul devenea mereu mai strâns, mai sufocant, veşmintele fluturau, dar nu din cauza vântului, în cele din urmă au ajuns la el, şi peste el, l-au legat, l-au ridicat din groapă şi l-au purtat în paşi de dans abia schiţaţi pe colină în sus spre moara care acum avea aripi, aripi acoperite cu pânză murdară ce tremurau de nerăbdare, apoi l-au încătuşat de aripi şi au început să bată ritmic din palme, atunci când aripile au pornit să se rotească lent şi să-l salte cu smucituri de la pământ pe tata, în aşa fel încât el s-a ridicat mai întâi pe vârfuri şi, ca să zic aşa, părea că a fost atâmat acolo pentru a-şi dobândi adevărata lungime, apoi însă aripile morii s-au învirtit mai repede şi mai repede, a început să se audă un vâjâit, datorită forţei centrifuge, corpul tatei, tras în afară, luase o poziţie orizontală, umbrele aripilor se roteau peste chipurile noastre, iar în iaz mişcările erau repetate de o moară de umbră, şi totul a continuat până când din acoperişul cupolei în formă de bulb s-a ridicat un nor subţire, da, moara fumega, iar în aer plutea un miros de incendiu.

În clipa aceea am sărit în picioare şi am alergat la fereastra în faţa căreia se ridica o coloană subţire de fum. Jos în curte, sub soarele zorilor, tata stătea lângă un foc. Hrănea focul, încet, cu acte smulse unul câte unul din clasoare, se îngrijea ca hârtiile carbonizate să nu fie duse încolo de curentul de aer cald pus în mişcare de flăcări. Aducea toate peticele arse înapoi, nu azvârlea de fiecare dată în foc decât atât cât puteau să mistuiască flăcările, iar când acestea creşteau prea mult, aştepta răsfoind, citind.

Am stat şi m-am uitat la el, până când m-a descoperit, şi pentru că nici nu m-a ameninţat, nici nu m-a chemat, m-am dus la el în curte şi, fără să mi-o ceară, l-am ajutat să aducă înapoi foile suflate în sus de curentul iscat de foc. A simţit că-l observ neîncetat dintr-o parte, dar a suportat multă vreme, abia după un lung răstimp a întrebat: Ce-i? Nu mă cunoşti? Nu i-am spus nimic despre moară şi despre avionul ce-a aterizat, în sunetele cântecului Hilkei, am întrebat doar: Când ne ducem acolo? — S-a terminat, a spus el, totul s-a terminat, şi a continuat să smulgă una câte una foi dintr-un clasor, le mototolea şi le azvârlea în foc. Avea faţa cenuşie, era neras, chipiul îi

alunecase într-o parte, pământul umed de pe poziţie îi rămăsese încă lipit de bocanci. Umerii lui căzuţi. Mişcările împiedicate. Vocea răguşită. Cine vede un asemenea om, îşi dă seama numaidecât: ăsta s-a dat bătut, ăsta nu mai găseşte un mal la care să tragă. Te sfieşti să-i adresezi cuvântul, fiindcă ştii ceea ce e mai important. Îi îngădui să se aşeze pe un butuc rostogolit în apropiere şi te uiţi în ceafa lui.

A lăsat cu totul în seama mea supravegherea focului, stând pe butucul plin de cicatrice, nu făcea altceva decât să se întreţină cu acte vechi, probabil fără nicio valoare, citind de ici şi de colo un rând, indiferent, ca şi când aceste documente n-ar fi însemnat nimic pentru el vreodată, iar după ce a ars primul vraf, s-a dus în birou şi a adus alte hârtii, se adună multe cu anii, şi el, care nu se putea despărţi de nimic, adunase şi pusese de-o parte şi păstrase totul, ca acte justificative ale vieţii lui, asupra căreia trebuia să dea socoteală odată.

Era mulţumit de mine, de felul în care supravegheam focul, asigurându-i viaţa scurtă. Când a intrat pentru ultima dată în casă, a adus, în afară de două clasoare, şi nişte cărţi şi un dosar cu ciorne şi un pachet, învelit în hârtie pergament şi legat cu o sfoară slăbită. Aşadar şi pe acestea, tablourile invizibile. Şi toate astea? am întrebat, iar el, fără nicio intonaţie: Totul. Trebuie să dispară totul, şi a început să rupă ciornele. Atunci a apărut pe scară Hilke, a coborât în faţa casei şi ne-a chemat la ceai, adică a strigat: Ceaiul nu se face mai cald, dacă nu veniţi, iar mai pe urmă a apărut încă o dată, s-a apropiat mai mult de foc, unde şi-a repetat fără niciun chef invitaţia şi s-a uitat tot timpul nu la foc, ci la mine şi a spus deodată: Dar ai o mutră bătrână de tot, Siggi, arăţi de parc-ai fi de douăzeci şi opt de ani sau cam aşa ceva. Sora mea: câteodată vorbeşte despre un om ca despre un cal. I-am spus: Cară-te de-aici, iar când a ridicat o foaie carbonizată de la marginea focului şi a încercat s-o citească, i-am smuls-o şi am azvârlit-o în flăcări. Ia-ţi tălpăşiţa şi vezi-ţi mai departe de cântec. De cântec, a întrebat, fără să înţeleagă, ce cântec? Cântă mai departe la pian, i-am spus, ceea ce a făcut-o să se adreseze postului de poliţie căzut pe gânduri: Ăsta e ţicnit, ăsta cu mutra lui de babalâc. Mi-am dat seama că nu puteam să scap de ea, dacă n-am s-o jignesc, mă gândeam doar cum s-o fac, dar atunci Hilke a strigat: Acolo, priviţi! Acolo!

Ne-am întors şi ne-am uitat spre drumul de cărămidă, iar acolo staţiona un car blindat de recunoaştere verde, verde-măsliniu. Staţiona acolo. Sosise. Cu motorul în mers, cu ţeava tunului coborâtă, iar din turelă, sus, se ivea capul unui soldat, purta o bască neagră. Botul colţuros, înclinat al carului blindat s-a împins încet pe lângă tăbliţa pe care scria „Postul de poliţie Rugbüll” şi a cârmit spre noi, a atins în treacăt stâlpul, dar nu l-a strivit, a manevrat scurt pe lânga vechea căruţă şi s-a îndreptat spre foc.

Tata s-a ridicat de pe butuc. Şi-a aranjat fără să vrea uniforma. A privit încordat carul blindat de recunoaştere, nu neliniştit, ci încordat, când carul blindat a oprit foarte aproape de foc, tata a spus grăbit, încât abia l-am putut înţelege: Termină cu astea, arde-le. Dar cum?

Am împins spre foc cu piciorul un clasor, pe lângă pachetul înfăşurat în

hârtie pergament, mereu, centimetru cu centimetru, scrâşnea încet, în nisip a rămas o dâră lată şi puţin adâncă, de parcă pe-acolo s-ar fi târât un animal, poate o broască ţestoasă. Prin deschiderea turelei a apărut un umăr, două braţe, soldatul l-a chemat pe tata cu un semn şi l-a întrebat ceva, la care tata a răspuns cu o scurtă înclinare a capului. Clasorul a atins pachetul, le-am ridicat pe amândouă, în clipa când soldatul s-a săltat cu totul din turelă şi a sărit pe pământ, iar eu m-am tras de-a-ndărătelea spre şopron, unde am lăsat pachetul pur şi simplu să cadă, în vreme ce clasorul l-am păstrat în mâini şi apoi m-am întors cu faţa înainte spre foc, am ocolit încet focul, apropiindu-mă de tata, care vorbea cu soldatul.

Soldatul avea păr roşcat, creţ şi două stele roşcate pe epoleţi, dacă asta spune ceva, şi purta prins de un centiron din stofă decolorată un toc de pistol decolorat, în care era vârâtă arma de calibrul celei pe care o folosea şi tata. Voia oare soldatul să stingă focul, călcându-l cu bocancii? Voia să confişte foile încă lizibile si să le pună la loc sigur? Era postul de poliţie Rugbüll vrednic de aşa ceva?

Soldatul englez n-a luat în seamă focul. N-a arătat vreun interes nici actelor întregi, nici celor pe jumătate carbonizate. Anevoie, dar în limba noastră, uitându-se pe un bileţel, pe care-l scosese din buzunarul de la piept, l-a întrebat pe tata dacă el e sergentul-major de poliţie Jepsen. Tata a dat din cap. Dacă aici e Rugbüll? Tata a dat din cap. Dacă-i aşa, a spus soldatul englez, atunci el trebuie să-l aresteze pe sergentul-major de poliţie din Rugbüll. Prin prezenta. A împăturit bileţelul şi l-a vârât din nou în buzunarul de la piept. A făcut un semn spre carul blindat, nu spre carul blindat, ci spre ochii luminoşi, strălucitori din spatele vizorului, care ne fixau, apoi a făcut un semn tatei să urce.

Postul de poliţie a ezitat. Câteva lucruri, a spus, doar e permis să ia cu el câteva lucruri. Soldatul nu ştia dacă poate să-i permită, mai întâi s-a asigurat, vorbind cu gura aproape de deschizătura lunguiaţă a vizorului, ochii cei luminoşi au părut să fie de acord, soldatul s-a întors spre tata şi i-a arătat către casă. Tata a luat-o înainte, soldatul şi cu mine l-am urmat.

Frica asta, tensiunea asta neîntreruptă, când am intrat în casă – credeam a şti că toate astea s-ar putea întâmpla, numai asta nu: anume ca tata să nu facă nicio încercare de fugă, de apărare, ci doar să-şi împacheteze fără o vorbă lucrurile, să se urce în carul blindat şi să plece, aşa cum îi ceruseră. Am intrat în bucătărie, pe masă se afla gustarea de dimineaţă, ceainicul te îmbia să iei loc. Postul de poliţie s-a îndreptat spre chiuvetă, şi-a strâns de pe pervazul ferestrei ustensilele de bărbierit. Ne-am dus în biroul cu rafturi goale, sertarele mesei de scris erau deschise, de parcă şi-ar fi vărsat conţinutul.

Postul de poliţie şi-a ridicat servieta, a deschis o casetă, în care nu se păstra decât a doua cheiţă a servietei şi şi-a pus în ea ustensilele de bărbierit. Am urcat unul după altul spre dormitor, am bătut la uşă de mai multe ori, până când mama a apărut în sfârşit în uşă, îmbrăcată în halat de baie, cu părul despletit, a întins două perechi de ciorapi, o batistă şi o cămaşă, fără o vorbă,

fiindcă nu l-a văzut nici pe soldat, nici pe mine. Am intrat în odaia mea, tata înainte, iar eu mă întrebam ce avea de luat de acolo, dar el n-a făcut altceva decât să înconjoare o dată masa, a bătut cu palma harta maritimă, a bătut cu palma cadrul patului şi a ieşit cel dintâi coborând în bucătărie. Soldatul îl urma pe tata la o distanţă de câţiva paşi, îşi ţinea degetele vârâte sub centironul de stofă decolorată şi nu lăsa de loc impresia că şi-a pierdut răbdarea. S-a uitat cum tata şi-a turnat ceai şi, după ce şi-a bălăbănit mâna, ceea ce voia să solicite înţelegere, şi-a băut ceaiul, în care timp îl observa peste marginea ceştii pe soldat, cu dispreţ, cu o silă ascunsă. Câtă vreme tata şi-a băut ceaiul, eu i-am ţinut servieta. Cum putea să bea atât de pe îndelete şi în tihnă! Cum a reuşit să-şi mai toarne o a doua ceaşcă, deşi soldatul îşi pusese un picior pe scaun şi începuse să-l balanseze! Abia după ce a băut a doua ceaşcă, mi-a luat servieta şi a dat mâna cu mine. A chemat-o pe Hilke din cămara şi a dat mâna şi cu ea. Apoi a ieşit pe coridor, a ascultat dacă se aude ceva sus, voia şi nu voia, a zâmbit dulce-acru spre soldat, care nu i-a răspuns la zâmbet, a strigat în sfârşit spre dormitor: Săr' mâna şi şi-a încordat trupul – era gata.

L-am însoţit în curte şi am stat sus pe scara de piatră, la aceeaşi înălţime cu turela carului blindat de recunoaştere, vopsit în verde-măsliniu şi împodobit cu silueta unui şobolan care făcea sluj. Mă-ntorc curând, a strigat tata. Curând. Hilke plângea încet, ştiam fără s-o privesc, fiindcă plânsul ei sună ca la alţi oameni sughiţatul. Acuma cei doi se aflau în faţa carului blindat, soldatul i-a luat tatei servieta şi i-a făcut semn cu degetul gros în sus, dar în clipa aceea, două braţe goale, acoperite cu pistrui ne-au împins – pe Hilke şi pe mine – la o parte, spre peretele casei.

Venise. Mama a trecut printre noi cu părul despletit, în halatul cafeniu, cu mâneci scurte, pasul ei călca pipăind, corpu-i moale, dar viguros era drept, ţinea capul pe spate, mersul ei îmi amintea o regină mândră şi rea – care regină? — în orice caz prin apariţia ei l-a făcut pe soldat să-l împingă pe tata şi să-i spună ceva. Focul aproape că se stinsese, mistuind totul. Mama a rămas pe loc în faţa focului şi l-a lăsat pe tata să se apropie de ea, mai aproape, încă mai aproape, aproape de tot. Şi-a desfăcut braţele, în felul în care arăţi mărimea unui peşte prins. L-a îmbrăţişat. L-a strâns iute şi stângaci la pieptul ei. Apoi a băgat mâna în buzunarul halatului şi i-a întins ceva, ceva mic, sclipitor, cred că era un briceag, el a luat briceagul, a făcut o mişcare, clătinându-se, ca şi când ar fi răspuns la un semnal. Gata? a întrebat soldatul. Postul de poliţie Rugbüll s-a căţărat pe carul blindat, şi-a ţinut ochii tot timpul numai spre noi, în timp ce carul blindat a ocolit focul, iar când masa verde-măslinie a trecut foarte aproape de noi, tata şi-a îndreptat spatele cu o smucitură şi s-a proptit exagerat în şale, dându-mi să înţeleg până şi în momentul despărţirii că trebuie să mă ţin drept.

14
A vedea

Ca taxă de intrare cereau o jumătate de pâine. Cu două pâini sub braţ eram deci siguri de patru bilete, aşa că am pornit-o de la Bleekenwarf, am luat-o de-a lungul digului, peste păşune, spre Glüserup, apoi, cotind către răsărit, ne-am îndreptat în direcţia dumbrăvii rare, care făcea parte şi ea din lagăr, respectiv din zona interzisă, cum numeau ei acum tot ţinutul dintre Kiinkby şi Timmenstedt. De altfel nici nu puteau să-l numească pe drept lagăr, deoarece lipsea sârma ghimpată cunoscută din orice manual de şcoală, lipseau barăcile, turnurile de pază, proiectoarele, lipseau sentinelele, care să fie în situaţia de a supraveghea rapid şi de a domina astfel ţinutul fortificat.

Ca să ţină laolaltă pe cei vreo şase sute de mii de soldaţi prinşi, dintre care mulţi nici nu-şi dădeau desigur seama că erau prizonieri, ei stabiliseră aşadar o zonă interzisă, aplecându-se adânc deasupra unei hărţi: Aici, şoseaua dintre Klinkby şi Glüserup, apoi să mai luăm o bucată din şoseaua spre Husum, să cotim spre sud-est în direcţia Faltmoor şi să ducem mai departe linia de hotar spre Timmenstedt, în felul acesta întreaga zonă interzisă e înconjurată de o şosea practicabilă, iar pe această şosea punem să patruleze care blindate de recunoaştere.

Războiul, cât o desfăşurare atât de rentabilă la început, luase sfârşit. Toţi cei ce veneau din nord, cei ce fugiseră din răsărit, cei ce scăpaseră cu bine din sud erau prinşi de carele blindate de recunoaştere şi băgaţi în zona interzisă, în care soldaţii nu numai că aveau voie să se mişte liber, ci şi să-şi stabilească singuri locul pentru cort şi să-şi ţină conferinţe, de pildă despre legislaţia divorţului, să culeagă, fără a cere permisiune, măcriş şi urzici priincioase sănătăţii, de asemenea nu le era interzis să organizeze serate muzicale, seri de lectură şi reprezentaţii teatrale. Artiştii nu lipseau. Populaţiei din gospodăriile învecinate cu zona interzisă îi era îngăduit să asiste la spectacolele de teatru; pentru a-i sprijini pe artiştii luaţi prizonieri, ne cereau ce-i drept, ca taxă de intrare, o jumătate de pâine.

Nu vreau să întreb cum va aprecia din punct de vedere psihologic Wolfgang Mackenroth faptul că a trebuit să-mi plătesc cu o jumătate de pâine prima emoţie trăită la un spectacol de teatru – de altfel, era pâine cazonă, care ieşise din zona interzisă printr-un sublocotenent de administraţie şi acuma se întorcea înapoi prin mijlocirea noastră. În orice caz, ne îndreptam spre dumbrava cea rară: eu, Hilke doctorul Busbeck şi pictorul, care căra cele două plini într-o cutie de' carton. Vremea? Nori cirus-cumulus ca la carte; vânt: vânt de nord-vest scăzind în intensitate. Cer acoperit, cu înseninări temporare. Aşadar vreme bună pentru teatru – ceea ce atunci nu mi-a trecut prin minte,

dar ceea ce astăzi aş vrea să constat. Am înmânat pâinile unui sublocotenent de administraţie, am fost număraţi şi ni s-a îngăduit să intrăm şi am fost luaţi în primire de nişte marinari cu chică lungă, care jucau rolul de plasatori şi care ne-au condus aproape de scena scundă, construită în interiorul dumbrăvii – molizi, fagi, arini – şi acoperită cu foi de cort înnădite. Stând turceşte pe iarba uscată din poiană, râzând, ici şi colo mâncând cu lingura din gamele, se aflau acolo, ghemuiţi, vreo douăsprezece mii de spectatori, mulţi dintre ei dormeau, surprinzător de mulţi îşi jupuiau degetele de la picioarele goale. Către dumbrava rară, dar care oferea totuşi adăpost, zbura mereu câte o pereche de coţofene, dar nu se putea decide să aterizeze şi-şi lua valea. Nagâţii se retrăseseră de mult din zona interzisă, de asemenea plecaseră fazanii şi iepurii dornici de linişte.

Mai înainte de a începe, a luat din nou cuvântul un bărbat cu cizme lustruite oglindă, cu o mutră schimonosită de sugaci, a păşit din dumbravă pe scenă, a cerut să se facă linişte, după care insul ăsta, foarte probabil un ofiţer de administraţie, i-a dat drumul şi a vorbit despre emoţie. În jurul meu s-au auzit plesnituri mici, înjurături scurte; năvăliseră tăunii şi strechea-vitelor, dar n-au putut să împiedice spectacolul.

Pe scenă a apărut aşadar un individ cu o barbă rotundă încâlcită şi cu o mână de fier[5] – pe a lui, cum ni s-a spus, şi-o jertfise pentru împărat – despre care am aflat pe larg că era viteaz şi nobil şi aşa mai departe, că-şi tăia adevărate luminişuri printre călăreţii duşmani şi că era fireşte mândru de rănile sale. Împotriva împăratului n-avea nimic, acela era prietenul său, dar pe episcop şi pe micii principi nu-i putea suferi, deoarece erau cam bătuţi în cap şi, fiindcă şi el le stătea în cale, voiau, se-nţelege, să-l înlăture, însă prietenii lui şi nişte cavaleri viteji au putut să-i împiedice o vreme, în cele din urmă însă a fost totuşi pârât ca incendiator şi azvârlit în temniţa de la Heilbronn, unde paznicul îi îngăduia să stea în grădiniţă la soare. Asta nu i-a fost mai de niciun ajutor. A murit şi chiar mort continua să se apere de tăunii care-l înţepau, la fel cum şi principii şi doamnele se apărau de strechea-vitelor şi de tăuni, aşa ceva se întâmplă pe la teatru.

Eram surprins cât de plictisitor putea să fie teatrul. Doar cum se vorbea – se spunea aşa: Mii de nevoi prea grele, căraţi-vă d-aici. Sau: Pân' la moarte. Sau: Spune căpitanului: în faţa majestăţii sale marele-mpărat sunt plin mereu de un respect îndatorat. În curând am fost mai atent la plesniturile turbate şi la înjurăturile cu care spectatorii şi actorii răspundeau insectelor pofticioase să înţepe, decât la ceea ce aveau să-şi spună cei de pe scenă. N-am încotro, dar nici n-am putut să râd împreună cu ceilalţi – de aplaudat nici nu mai vorbesc – când individul cu mână de fier a strigat la un moment dat: El însă, spune-i, n-are decât să mă pupe-n cur.

Singurul care mi-a trezit interesul a fost un anume frate Martin, un actor care a apărut pe scenă în rasă de monah: mi-a amintit pe dată de Klaas, de vocea lui, de mişcările lui, de felul lui de a sta puţin gheboşat, mi-a amintit atât de mult de fratele meu Klaas, incât i-am dat un ghiont pictorului şi l-am

făcut atent asupra acestui frate Martin; pictorul a clătinat din cap, ca şi când ar fi ştiut mai multe. Fratele Martin aproape că n-a avut de loc succes, în vreme ce toţi ceilalţi abia se puteau salva de manifestările de admiraţie, îndeosebi femeile cu voce joasă: femeile nu trebuiau decât să apară, sau să jumulească o floare, sau să-şi stoarcă o lacrimă: aplauzele se şi porneau, iar când uneia dintre ele – era în momentul despărţirii la Jagsthausen – i-a alunecat splendoarea de păr, înfăţişând privirii cărarea precis trasată a unui cap de bărbat, până şi ultimul dintre cei douăsprezece mii de spectatori a fost cuprins de entuziasm.

În orice caz, Hilke plângea plină de înţelegere, iar pictorul i-a adeverit mai târziu că ea singură pricepuse spectacolul, asta se-ntâmplă la teatru. La început aş fi avut chef să mă strecor în spatele scenei, în dumbravă, mă aşteptam să dau de unele lucruri interesante, dar pe măsură ce reprezentaţia se prelungea mi-a devenit indiferent ceea ce se petrecea acolo, în umbra molizilor şi a fagilor. Am numărat civilii, am calculat câtă pâine căraseră aici, ca să dea o mână de ajutor artei mereu flămândă: erau treizeci sau treizeci şi cinci de pâini? Numărul exact nu-l cunoştea desigur decât ofiţerul de administraţie. Exclamaţiile de „ah" şi „vai mie" care erau rostite în sfârşit pe scenă – începuse acum şi să se întunece – sunau oarecum credibil: căci faţa unui anume Weislingen, un tip oarecum ticălos, începuse să se umfle din cauza înţepăturilor de insecte, dar jelania crescândă arăta mai ales că spectacolul se apropia de sfârşit. Se apropia de sfârşit, căci individul cu mâna de fier lăsa să se vadă că murea fie de mâhnire, fie de ciudă, probabil fiindcă mâhnirea şi ciuda se întâlniseră într-un chip nefericit. Pe mine mă lăsa rece chestia asta şi n-am reuşit să sporesc explozia de entuziasm a spectatorilor captivi, atât de dezamăgit am fost de prima mea întâlnire cu teatrul.

Eram grăbit s-ajung acasă, dar pictorul mai avea ceva de gând, ne-a lăsat să aşteptăm şi a dispărut în spatele scenei, în dumbravă. Spectatorii s-au ridicat din iarbă şi s-au risipit; mulţi i-au făcut Hilkei cu ochiul şi au fluierat spre ea, sau i-au cerut să meargă cu ei. Acum a ieşit la iveală că mulţi dintre spectatori adormiseră, erau lăsaţi pur şi simplu să zacă acolo şi lumea păşea peste ei. Numeroşi spectatori mâncau în mers din gamele, vorbind în stânga şi în dreapta. Mulţi spectatori erau cu picioarele goale, îşi purtau ciorapii în mână şi bocancii cu şireturile înnodate pe umăr. Erau şi spectatori, care nu atrăgeau prin nimic atenţia, care puteau să plece fără să fii tentat să-i urmăreşti mai îndelung cu privirea.

Hilke a salutat-o pe o anume Laura Lauritzen, despre care ştiam că e bolnavă de diabet, doctorul Busbeck vorbea cu doamna Söliring de la moşia Söliring, adică el o asculta şi o lăsa răbdător să-i povestească din nou cu vorbele ei ceea ce el tocmai văzuse pe scenă. Doamna Söliring pretindea că a cunoscut personal un ins ca Weislingen, ea nu-l socotea de loc exagerat pe individul ăsta, spunea: Credeţi-mă, doctore, mişună lumea de Weislingeni de-ăştia, iar doctorul Busbeck nu voia s-o contrazică, fiindcă femeia aceea putea să vorbească până când îţi venea să-ţi iei câmpii. Mie mi-a spus: Ei, dragă

Siggi, ţi-a plăcut reprezentaţia soldaţilor noştri? şi fără să-mi aştepte părerea, mi-a explicat nu numai ce-mi plăcuse, ci şi de ce-mi plăcuse. Slavă Domnului că i-a descoperit îndată pe cei din familia Magnussen, care de asemenea nu ştiau ce se petrecuse pe scenă, aşa că noi am scăpat. Unde era pictorul?

Când s-a întors în sfârşit, însuşi mersul şi chipul lui ne-au vestit că aflase ceva ce nu ştia cum să ne împărtăşească mai repede, şi-a făcut drum spre noi ţâţâind din buzele ţuguiate, vâslind cu braţele printre grupurile ce discutau şi a spus: El e într-adevăr: Klaas! Mâine vine acasă.

Cu toţii am vrut să ştim pe dată mai multe, Hilke se şi gândea să alerge în spatele scenei, în dumbravă, dar pictorul ne-a tras de-acolo, repetând mereu: Nu, acuma nu, ne-a tras şi ne-a împins mai departe peste hotarul zonei interzise, pe lângă un car blindat de recunoaştere, peste o punte din trunchiuri de molizi.

E Klaas, spunea, şi spunea: Băiatul trăieşte. Închipuiţi-vă: mai există. — Cel cu rasa de călugăr? a întrebat Hilke. Nu-mi venea să-mi cred ochilor, a spus pictorul, dar nu m-am înşelat. Cum a ajuns aici? Au pus ăştia mâna pe el, atâta tot. De două ori a încercat s-o şteargă acasă, şi de două ori au pus mâna pe el şi l-au adus aici. A zăcut mult la spital, din câte am înţeles, hârtiile sau actele sau sentinţa au ars cu prilejul unui atac aerian, probabil că a mai fost şi cineva care i-a tărăgănat cazul, mai târziu, când a fost transportat la închisoarea militară, după eliberare, din câte am înţeles, a venit încoace pe jos de la Altona, dar l-au înhăţat ăştia din carele blindate – iar acum aşteaptă să fie pus în libertate: pentru că erau eliberaţi de preferinţă agricultorii şi artiştii, el se făcuse artist, altceva nu mergea: în afară de asta, pictorul intervenise într-un mod hotărâtor în favoarea lui, i se făgăduise că îndată ce va fi posibil – cu siguranţă chiar mâine – Klaas. Închipuiţi-vă: s-a întors.

În drum spre casă, pictorul vorbea singur, întrerupt doar de scurte întrebări; l-am rugat să ne povestească tot ceea ce remarcase în tâmpul întâlnirii cu Klaas, şi dacă atunci n-am fost uimit, acuma sunt de câte ne-a spus că văzuse. Bucuria aceasta a bătrânului, care nu reuşea îndestulător să şi-o exprime din nou! Mirarea aceasta! O singură dată a tăcut întristat, atunci când Hilke a spus că o să-şi deretice camera, ca să i-o lase lui Klaas, băiatul o merita. Am să-ncep mâine încă de dimineaţă de tot, iar când o veni la prânz, poate să se instaleze la mine. — Mai aşteaptă, a spus pictorul, nu faceţi nicio pregătire pentru asta. — Dar vine, nu? — Da, vine, eu însumi mă duc să-l iau mâine, dar mai întâi, probabil câteva zile, va locui la noi la Bleekenwarf. — A vrut el asta? — M-a şi rugat. Vrea să iasă din lagăr, numai dacă poate veni la noi. Cu siguranţă că n-o să dureze mult, doar câteva zile. Trebuie mai întâi să se regăsească.

Ce voia să spună cu asta: să se regăsească? Cum să interpretez cuvântul ăsta? Toţi cei pe care i-am întrebat, au dat din umeri, după ce au reflectat puţin, mi-au întors întrebarea, sau au spus: ai să vezi; abia am suportat chinul curiozităţii până la întoarcerea lui Klaas.

Întrebările nu mi-au fost de niciun folos, nici la început, nici mai târziu,

Klaas nu mi-a răspuns nici el, fiindcă atunci când l-am revăzut după toată perioada aceea, nu era nimic de făcut cu el: dormea. Dormea dimineaţa şi la amiază, pe soare şi pe ploaie. La Bleekenwarf îi dăduseră camera neterminată, acolo dormea pe un culcuş aşternut pe podea – oricum scoseseră de-acolo scara dublă şi movila de tencuială, cuie, pârghii şi bucăţi de ţeavă din plumb. Dormea pe o saltea lată sub pledul cu dungi verzi şi negre, pe care pictorul îl adusese din atelierul lui; câteodată nu i se vedea declăt părul bălai, sau un picior, sau mâna mutilată, peste care îşi trăsese un ciorap de lână.

Fiindcă n-aveam voie să intru la el, stăteam adesea la fereastră, vreme îndelungată, cu faţa între mâini şi o invidiam pe Jutta, căreia îi era îngăduit să şadă lângă salteaua lui, care îl privea şi care avea, pare-se, datoria să-i vegheze somnul. Ea îi aducea mâncarea. Se uita la el cum mănâncă – pe jumătate culcat, sprijinit în cot – uneori, când se întindea din nou, îl învelea. Pe mine nu mă lua în seamă, n-a făcut-o nici atunci când am apărut la fereastră în clipa în care tocmai se ocupa, mai mult decât era necesar, cu hainele fratelui meu, dichisindu-i de pildă pantalonii sau haina, mai înainte de a le împături cu grijă. Chiar şi atunci când Klaas dormea afară, în grădină, în livada de meri, undeva la adăpost de vânt sub gardul viu, ea se ghemuia cu trupu-i osos, stând de strajă lângă el şi nu mă lăsa să mă apropii: Klaas era acolo şi totuşi nu era, sub paza ei, puteai să-l vezi, dar nu să ajungi până la el.

Ei, puştiule, îmi spusese odată, asta a fost tot.

Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să mă obişnuiesc cu oboseala lui: alergam la Bleekenwarf, mă aşteptam să-l găsesc dormind, îl găseam dormind, iar după un răstimp de contemplare fără niciun folos mă gândeam: ei, atunci nimic, şi o ştergeam şi-l căutam pe pictor, care nu ştia până când voia Klaas să mai doarmă, dar care înţelegea de ce nu vrea fratele meu să facă altceva decât să doarmă mai departe. Chiar dacă nu puteam scoate nimic de la Klaas, chiar dacă el n-avea pentru mine altceva decât un semn cu ochiul şi, în cazul cel mai bun, un zâmbet fugar, trist, mă duceam pe-atunci la Bleekenwarf cât de des posibil – poate, pentru că vream să fiu în preajma lui, atunci când avea să se trezească definitiv, dar poate şi pentru că tocmai atunci pictorul era pe cale să-şi termine autoportretul, pe care-l începuse curând după ce părăsise poziţia de sub moară.

Mai întâi întotdeauna Klaas, care nu oferea nimic nou, apoi aşadar prin grădină în atelier, la el, care mă recunoştea încă după felul cum deschideam uşa şi mă striga din fundul încăperii; Fuga, Witt-Witt, vino-ncoace. Deci iarăşi dificultăţi. Încercări de convingere prin mijlocirea culorii, priviri nemulţumite. Lucra la ultimul lui „Autoportret". Se transformase pe el însuşi într-un interlocutor şi-şi dădea seama treptat că între ei doi nu exista un acord. Pur şi simplu nu mă văd, spunea, nu vrea să rămână nimic pe pânză, totul se schimbă prea repede?, nu reuşesc să înlătur contradicţia din tablou. Brusc, culoarea nu mai e „prietenie", ci o stare de spirit trecătoare, are blestemata înclinaţie să se emancipeze, spunea el, devine o neintenţionată energie, ia uită-te, Siggi, şi încearcă să descrii ce vezi, numai ca să-ţi dai seama cât de puţin

se poate obţine prin descriere, atunci când culoarea devine energie. Când devine mişcare. Mişcare în spaţiu.

Mă aşezam pe o ladă acoperită cu postav, într-o latură şi mai înapoi, şi îi urmăream încercarea de a se „fixa" pe el însuşi, într-un anumit loc, sub un anumit cer, într-un peisaj, prin care trecea Balthasar, înveşmântat într-o blană de vulpe de culoarea focului, oarecum domolit, făcut poate inofensiv prin perspectivă. Hârtia japoneză, îmbibată de culoare, amintea pânza, iar faţa, fragmentată de lumina în tonuri diferite, amintea o mască foarte uşoară, prin care se întrezărea sclipind lumea. Jumătatea din stânga a feţei într-un cenuşiu roşcat fără putere, cea din dreapta în galben verzui, fondul, în pete roşcate: aşa se vedea el pe sine însuşi. Două jumătăţi diferite ale chipului, şi ochii cenuşii, care priveau de departe, prin văluri albăstrii, trădau ceva din efortul receptării imaginilor. Dacă spun acum: gura uşor deschisă, ca pentru a vorbi, atunci mi se arată contrastul frunţii cu sclipiri alburii. Dacă spun: albastrul umbros de pe şaua nasului face legătura între cele două jumătăţi distincte ale feţei, atunci trebuie să admit şi că le separă. Nimic nu avea sens precis: nici gura, nici ochii, nici chiar urechile, care mi se parcau artificiale, ca de metal.

Ce-ţi spune ţie? m-a întrebat nerăbdător pictorul. Ei, ce-ţi spune ţie tabloul? Trebuie totuşi să poţi exprima. Dacă te gândeşti: nu fără vorbe; dacă vezi: nu fără cuvinte. Aşadar, ce? Nu ştiam ce vrea de la mine, nu pricepeam de ce nu poate sau nu vrea să se împace cu cele două jumătăţi diferite ale feţei – cenuşiul roşcat şi galbenul verzui. Niciun conţinut, spunea pictorul, un tablou nu trebuie să comunice niciun conţinut, atunci ce? Nu, Balthasar, culoarea nu poate să devină suprafaţă, gândeşte-te la iarna aceea, când acuarelele au îngheţat brusc pe hârtie, când zăpada le-a şters, când dezgheţându-se, s-au prelins una în alta: ce s-a întâmplat atunci? Au devenit ele energie? Aceeaşi energie, care dă fiinţă cristalelor şi algelor? Muşchiului? Ce crezi tu, Witt-Witt? Din ce cauză nu putem pune noi nimic la adăpost? Nu putem oare să ne supunem, sau nu putem să vedem? Balthasar e de părere că trebuie să începem din nou să învăţăm a vedea. A vedea: Dumnezeule, de parcă n-ar depinde întotdeauna totul de asta.

A ridicat pe şevalet două schiţe ale autoportretului şi le-a pus una lângă alta, s-a tras înapoi şi şi-a exprimat ciuda şi nemulţumirea prin ţinuta încordată şi piezişă a părţii superioare a corpului. De-aici poţi să-ţi dai seama, Siggi: prea sărăcăcios, prea ireproşabil. Albastrul ăsta luminat din interior pentru faţa întreagă – aici nu mai rămâne loc pentru mişcare. Ştii tu ce înseamnă a vedea? A amplifica A vedea înseamnă a pătrunde şi a amplifica. Sau şi a născoci. Ca să semeni cu tine însuţi, trebuie să te născoceşti, iară şi iară, cu fiecare privire. Ceea ce născoceşti, aceea realizezi. Aici, în acest albastru, în care nu palpita nimic, în care nu se ascunde nicio nelinişte, nu s-a realizat nimic. Nu s-a amplificat nimic. Când vezi, eşti văzut totodată tu însuţi, privirea ta vine înapoi. A vedea, of, Doamne: poate să însemneze şi a investi, sau a aştepta schimbări. Ai totul înainte, lucrurile, bărbatul cel vârstnic, dar nimic din toate acestea n-a existat, dacă n-ai pus ceva pe deasupra de la tine.

A vedea: asta nu înseamnă a trece la dosar. Trebuie să fii totuşi gata să te dezminţi. Pleci şi te întorci, între timp ceva s-a schimbat. Lasă-mă în pace cu procesele-verbale. Forma trebuie să fie în mişcare, totul trebuie să fie în mişcare, atât de cuminte nu e lumina.

Sau aici, Witt-Witt, tabloul ăsta mititel luminat şi încălzit de soare: Balthasar îmi întinde în palmă o moară mică, iar eu nu-l iau în seamă. Vezi şi tu, acolo unde se află un altul, unde mai e ceva, trebuie să existe o mişcare care să te împingă spre acel ceva. A vedea este astfel un schimb pe bază de reciprocitate. Ceea ce rezultă de aici este transformarea reciprocă la canalul ce duce spre mare, ia orizontul ia şanţurile pline cu apă, ia floarea de toporaş: îndată ce ai luat cunoştinţă de ele, au luat şi ele cunoştinţă de tine. Vă cunoaşteţi reciproc. A vedea mai înseamnă şi: a merge unul în întâmpinarea celuilalt, a micşora o distanţă. Sau? Balthasar e de părere că toate astea înseamnă prea puţin. El insistă că a vedea înseamnă şi a dezvălui. Lucrurile trebuie înfăţişate nude, în aşa fel, încât nimeni de pe lumea asta să nu se poată declara ignorant. Nu ştiu, eu am ceva împotriva acestui joc de-a dezbrăcatelea. N-ai decât să jupoi toate foile de pe o ceapă, nu mai rămâne nimic. Am să-ţi spun: începi să vezi, atunci când încetezi de a mai juca rolul unui contemplator şi născoceşti acel ceva, de care ai nevoie: acest copac, acest val, această plajă.

Şi acum aici: destăinuie oare ceva tabloul? A trebuit să împart faţa, aici cenuşiu roşcat, acolo galben verzui; nu ştiu cum ar fi trebuit să mă exprim altfel, dar lucrurile nu se acoperă pe deplin. Înaintea acestui autoportret aş putea să afirm: nu-mi pasă de el în niciun fel, fiindcă prea multe lipsesc. Îi lipsesc posibilităţile, şi asta e: când realizezi ceva, un chip, un lucru, trebuie să-i dai şi posibilităţile ce se află în el. Unii au reuşit s-o facă în „autoportrete": te uiţi la chip si recunoşti bolile învinse, poate chiar şi starea financiară. Aici însă lipsesc pur şi simplu prea multe lucruri. Nu le-am văzut şi de aceea nu le-am putut stăpâni. A vedea poate să însemneze şi asta: a stăpâni, a lua în posesie. Am să mai încerc o dată, am să încerc altfel. Tu ce crezi?

Max Ludwig Nansen putea să vorbească şi aşa, în anumite perioade, în clipele când căuta şi reflecta vorbind. N-aveai nevoie să-i răspunzi la întrebările directe, fiindcă şi le adresa sieşi mai mult decât celui ce mai era de faţă. Aşadar mie. Că în general vorbea atât de mult, se datora probabil rachiului de secară, pe care-l bea cu apă minerală sau subţiat cu suc de dovleac: Unge-ţi vorba, spunea, şi toarnă-ţi un pahar. Sticlele şi cana cu suc de dovleac se aflau nu în, ci sus pe un dulap, ca odinioară rachiul genevez; probabil că în felul ăsta voia să îngreuneze operaţia de a se servi. Sau voia să-şi răscumpere fiecare pahar cu o anume osteneală. Sau voia să evite în felul ăsta să bea prea mult. Căci ori de câte ori dădea jos de pe dulap cana şi sticla, exista mereu pericolul cel puţin de a-şi turna sucul de dovleac în cap; şi cu cât băuse mai mult, cu atât mai mare devenea pericolul. Îndată ce-şi turnase din nou în pahar, se arăta mâhnit şi făcea spre mine mereu aceleaşi gesturi de

regret că nu putea să-mi pună şi mie dinainte un păhărel. Cine voia să stea de vorbă cu el, trebuia mai întâi să ciocnească un pahar: Teo Busbeck, Okko Brodersen, doi ofiţeri englezi, vizitatori, care coborau din automobile cu numere străine: Unge-ţi vorba. Unuia singur nu i-a oferit din băutură: Bernt Maltzahn.

Şedeam pe lada acoperită cu postav, când acesta a intrat în atelier, era un bărbat foarte înalt, cu faţa suptă, îmbrăcat în haine roase ce atârnau pe el. Pictorul atenua albastrul, care-i despărţea chipul în două. Maltzahn zicea că avusese nişte treburi la Hamburg, urcase aici pentru o clipă, purta sub braţ volumul „Culoare şi opoziţie". Aşa, a spus pictorul şi n-a încetat să lucreze, nici nu l-a poftit pe vizitator să ia loc. Multă vreme, a spus Maltzahn, a stat în cumpănă dacă să facă această călătorie, voise să şi scrie, cu ani în urmă chiar, există aici ceva ce se cere lămurit, ceva de discutat, de pus în lumina justă.

Stătea în spatele pictorului, îşi freca bărbia cu degetul arătător, între timp făcea câţiva paşi rigizi într-o parte. Mai întâi are de formulat o rugăminte. Oare auzise pictorul de noua publicaţie care apare la München? „Popor şi artă"? a întrebat pictorul rece, iar vizitatorul, fără a se arăta stingherit: „Ceea ce durează", titlul publicaţiei este „Ceea ce durează". Ce-i drept, el, personal, nu face parte din redacţie, dar are perspective să lucreze în calitate de colaborator permanent, publicaţia apare o dată pe lună. N-o cunosc, a spus pictorul, n-o cunosc, şi n-a încetat să lucreze. Maltzahn s-a uitat în direcţia uşii, ar fi fost mai bine să nu vină aici, se va fi gândit, dar cum s-o întoarcă, o dată ce venise, o dată ce şi începuse, luând-o pe departe; acuma, trebuia să continue, iar toată povestea, rezumată cât se poate de scurt, suna aşa: Revista va apărea lunar şi va satisface toate pretenţiile. Maltzahn ştie nu numai ceea ce spune, ştie mai multe. A auzit acolo de o suită, de un ciclu cu un titlu remarcabil, „Tablouri nevăzute", n-ar putea oare să vadă acest ciclu, fapt pentru care ar fi foarte recunoscător? Ar putea oare redacţia, în condiţiile ce se vor stabili, să reproducă în publicaţie o planşă sau mai multe? îşi dau seama de onoarea ce li s-ar face şi altele asemenea.

L-a privit pe pictor cu ochii mijiţi, neliniştiţi, de acest prim răspuns aveau să depindă unele lucruri. Pictorul a clătinat din cap. Ciclul nu e gata, i-a fost confiscat, a trecut prin câteva mâini, cu acel prilej s-au pierdut câteva tablouri – şi anume tocmai acelea, la care ţinea cel mai mult – acuma ce-i drept se află din nou în posesia mapei, dar nu se poate arăta ceea ce nu e definitivat. Răspunsul fusese, pare-se, mai favorabil decât se aşteptase Maltzahn. A înaintat câţiva paşi, ca să atragă asupra sa privirea pictorului, atunci pictorul a început să vorbească din nou, cu faţa spre „Autoportret".

Oare redacţia revistei „Popor şi artă" nu se înşală dându-i tocmai lui atita atenţie? Nu e cumva aici o eroare? Maltzahn, dând înapoi, cu un zâmbet chinuit: e vorba de o publicaţie nouă, se numeşte „Ceea ce durează", este deschisă pentru toate orientările, se intenţionează recuperarea a tot ceea ce s-a pierdut în perioada anilor de orbire, aceasta este sarcina cea mai urgentă – cam aşa a vorbit. Pictorul a dat din cap, părea să nu aibă nimic împotrivă în

general, dar în privinţa lui se îndoia: colţul, în care se poate găsi „ceea ce durează", nu e pentru el suficient de confortabil, e prea multă lumină acolo, de aceea ar prefera să rămână în „camera groazei", în care a fost surghiunit odinioară de redacţia revistei „Popor şi artă"; acolo, în camera groazei, se simte acasă, nu-i lipsesc nici prietenii, în plus acesta este locul pe care şi l-a dorit întotdeauna pentru tablourile sale: din ceea ce merită să fie exprimat pe lumea aceasta groaza nu se află în ultimul rând, iar pentru că el a încercat să redea destul de des în felul său această groază, respectiva cameră i se potriveşte foarte bine. Dacă el, Maltzahn, îi mai îngăduie un cuvânt într-o chestiune personală: îi e recunoscător că i-a indicat acest loc, în toţi anii ce-au trecut s-a bucurat că e obligat să rămână acolo. Îi roagă pur şi simplu să-l lase în camera groazei[6]!

Atunci Maltzahn a oftat, a făcut o mişcare de sfredel şi a dat din cap cu o expresie de durere, dar nu de deznădejde: Da, da, ştiu, asemenea lucruri s-au întâmplat: nimeni nu poate să înţeleagă ulterior cum, dar e bine că se vorbeşte acum despre aşa ceva, el, Maltzahn, a sperat chiar că va veni vorba despre asta, căci aici se află un alt motiv al vizitei sale: vrea să lămurească unele aspecte, vrea să-şi aducă şi el contribuţia, pentru ca „lucrurile să fie văzute just". Să fie văzute just? a vrut să se convingă pictorul, iar Maltzahn zelos: Văzute, da; şi anume aşa, cum doar foarte puţini le-au înţeles.

Voia să continue, se pregătise pe deplin, pentru orice dezminţire, dar pictorul şi-a făcut auzită vocea egală: n-are încotro, dar aşa cum l-a văzut Maltzahn, se vede şi el pe sine – o fantomă vrăjitorească şi un pamflet zugrăvit al degenerării: doar acesta fusese punctul de vedere al lui Maltzahn, aşa se exprimase dumnealui, şi ce-ar rezulta în general vorbind dacă lucrul acesta ar fi văzut acuma „just". Pentru el, lumea este într-adevăr plină de fantome, iar dacă un om, care pictează tablouri, şi-ar putea împinge mai departe limitele, atunci ar trebui să degenereze, să cadă în afara speciei. Adolf Ziegler de la Casa artei germane n-a priceput asta, de aceea a rămas un pictor al podoabei capilare din părţile ruşinoase, devotat rasei, se-nţelege. Nu, aşa cum l-a numit cândva Maltzahn, l-ar ruga să-l numească şi mai departe, el l-a văzut „just" încă de la început Maltzahn a zâmbit subţire, era pregătit, după toate aparenţele, pentru aşa ceva. Se bucură, a zis el, că pictorul a pomenit tocmai această formulare echivocă, căci tocmai în legătură cu ea iese la iveală ceea ce din păcate au înţeles foarte puţini: fantomă vrăjitorească da, asta a scris-o şi a spus-o despre tablourile lui Max Ludwig Nansen, nu vrea s-o nege nici măcar cu o iota. Dar a fost oare clar la cine s-a referit? Pe cine a vrui să ţintească? Fraza exactă suna astfel: „Te găseşti înconjurat de o lume de fantome vrăjitoreşti zugrăvită". Nu-i aşa: te găseşti înconjurat – dar asta-i destul de clar. Fantomele vrăjitoreşti însemnau pentru el cele ce se petreceau în afară, pictorul înfăţişase în felul său aceste năluciri politice: el, Maltzahn, voise să atragă atenţia raportului dintre lumea exterioară şi lumea tablourilor, dar într-un mod ascuns, în forma aceasta reţinută şi echivocă. Încă şi astăzi se miră cum a fost posibil ca sensul acesta să scape celor mai mulţi.

Maltzahn a lungit vorba, turuia şi încerca să dovedească neapărat că există, probabil împotriva aşteptărilor, mai multe posibilităţi de a vedea, şi s-a simţit stingherit că în mijlocul argumentării sale s-a deschis uşa.

Tu eşti, Teo, a strigat pictorul. Doctorul Busbeck n-a răspuns, s-a apropiat încet, l-a remarcat cu o expresie fugară de surpriză pe vizitator, a vrut să se retragă îndată şi a spus scuzindu-se: Am făcut bagajele, Max. Sunt gata, voiam doar să ştii.

Am un musafir aici, a spus pictorul şi s-a întors, iar acum Teo Busbeck l-a măsurat pe bărbatul cel înalt, în haine roase, a ridicat privirea, se vedea că se chinuieşte să-l recunoască, în cele din urmă a întrebat: Bernt Maltzahn? Maltzahn a răspuns cu o uşoară plecăciune. Bemt Maltzahn de la „Popor şi artă"? a întrebat Teo Busbeck, nevenindu-i să creadă. Chiar el, a spus pictorul, protectorul, apărătorul meu necunoscut, dacă încă n-ai ştiut asta. A riscat mult, şi nimeni dintre noi n-a remarcat-o, precum a reieşit chiar acum. Pur şi simplu n-am văzut just.

Maltzahn a rânjit, arătându-şi dinţii, a ridicat mâna, ca şi când ar fi vrut să ceară cuvântul, a clătinat din cap, şi-a dres glasul. Se uita când la unul, când la celălalt. A deschis braţele: Vă rog, daţi-mi voie să termin ce am de spus; dar pictorul nu mai voia să-l asculte, s-a îndreptat calm spre el, cu o expresie distantă, nici de furie, nici de dispreţ, apoi i-a arătat uşa şi a spus fără să ridice exagerat vocea: Afară! iar pentru că Maltzahn se uita la el buimac, a repetat: Afară! N-aş putea să-mi închipui cum m-aş retrage eu după o asemenea poruncă scurtă, în orice caz, Maltzahn a şovăit, s-a îndreptat, tresărind, din spate, a spus dând consoanelor o asprime sporita: Bună ziua, şi a plecat.

Maltzahn, într-adevăr? a întrebat Busbeck. Atât de repede, atât de repede ies din găurile lor. Te-ai aştepta să se ţină ascunşi pentru o vreme, să stea liniştiţi, să fie ca morţi, singuri cu ruşinea lor în întuneric, dar abia ai respirat o dată, şi au şi apărut. Ştiam: într-o zi au să revină, dar atât de repede, Teo, că au să fie atât de repede aici, asta nu mi-a trecut prin minte. Nu mai poţi decât să te întrebi ce e mai mare: lipsa lor de memorie, sau lipsa lor de ruşine.

I-a pus lui Busbeck un braţ pe după umeri, l-a tras în faţa „Autoportretului", m-am dus lângă ei. Au contemplat tabloul neterminat, altfel decât de obicei, mai nemişcaţi, mai puţin dispuşi să vorbească. Iar când au observat că tăcerea dura prea mult, pictorul a spus: Aşadar odaia ţi-o păstrezi, nu intră nimeni acolo, rămâne cum e. —Vă mai las aici un geamantan, sper că n-o să vă stea în drum. Nu şi-a dezlipit privirea de pe tablou, nici nu şi-a mişcat faţa spre pictor, care i-a amintit cu voce prietenoasă o înţelegere şi a spus: Rămâne aşa pentru totdeauna, dacă vrei să petreci aici o vreme: vino, n-ai nevoie nici măcar să scrii. De altfel şi aşa nu pricep de ce vrei să pleci.

Acum s-a terminat totul, a spus Busbeck, nu mai ai nevoie de mine, şi vreau să mai încerc o dată, Doar ştii. — Ei, sigur. Aşa suntem noi. Da, Teo, aşa. Dar în vizită ai să vii totuşi mereu? — În fiecare vara, Max, pe asta poţi conta. — Şi tabloul de aici? Ce? Autoportretul: ce se poate spune despre el?

— încă nu ştiu, Max, trebuie să mă mai gândesc. — Aşadar nimic. — N-am vrut să spun asta; trebuie mai întâi să dezleg sensul povestirii tale. Acum trebuie desigur să plec. — Venim şi noi cu tine, Teo. Te ducem până la Glüserup, e clar. Siggi şi cu mine te vom urca în tren, de asta nu ne lipsim, aşa-i Witt-Witt? O da.

Unde găsim noi acum o prăjină. Îţi atârnăm bagajele de ea, luăm prăjina pe umeri: aşa ajungem până la gara Glüserup, fără să ne oprim în drum, dacă Siggi cară trusa ta de moaşă.

Am luat servieta cu o închizătoare, pe care pictorul o numea trusa de moaşă, cei doi bărbaţi au ridicat pe umeri prăjina cu bagajul care se clătina şi mai întâi aluneca, dar care apoi s-a echilibrat, şi am urmat drumul cu cotituri spre dig, de-a lungul şanţurilor noroioase, acoperite în întregime de lintiţă. De Maltzahn nu se vedea nici urmă. O zi bună pentru cositul fânului, caldă, uscată, după mine, aş zice, pavoazată în albastru, spre Timmenstedt se şi aflau câţiva oameni la strâns fân, busturi goale se aplecau, se îndreptau, furcile cu dinţi lungi sclipeau când erau lăsate în jos. Ne-am căţărat pe dig cu tot bagajul. Pictorul a întrebat pentru ultima oară: Nu vrei totuşi să rămâi aici, Teo, iar Busbesck, cu faţa spre mare: Mă întorc, Max, dar pentru moment e mai bine să plec. Crede-mă.

Alergam înaintea lor. Era o adevărată zi a rândunelelor, zburau jos cu aripile în unghi, repezindu-se drept ca săgeata pe deasupra nisipului fierbinte, scoteau strigăte înăbuşite când mai multe păsărele se avântau în zbor una spre alta, întretăindu-şi drumul în ultima clipă. Ţâşneau încoace peste păşuni, mereu foarte aproape, peste dig, mereu azvârlite în sus de rafalele bruşte ale vântului deasupra mării, vertical spre cer, recăzând înapoi cu un şuierat. O scoatem cu bine la capăt, n-ai nevoie să te uiţi mereu la ceas, Teo.

Deodată s-au oprit, au pus bagajul jos. Au schimbat câteva vorbe. Se uitau spre peninsulă. Nu vezi? Mai încolo, la stânga, în vâlceaua de lângă apă? Nici acum? — Jutta? — Da, Jutta, şi ştii tu cine şade culcat lângă ea? — Klaas? — Cine altul.

Aşadar Klaas se trezise în sfârşit, aşadar îşi luase inima în dinţi să iasă din adăpostul de la Bleekenwarf. Zăcea pe burtă în nisip, Jutta şedea în genunchi lângă el, în costumul ei de baie strâmt, cutat, cârpit la subsuori şi pe fundul ei mic şi tare. Klaas îşi scosese cămaşa şi îşi suflecase pantalonii, inclusiv izmenele atât de sus, încât părea că poartă manşete albe-cenuşii pe gambe. Părul lui spălăcit, miţos, flutura deasupra nisipului îngrămădit pe marginea vâlcelei, cizmele cu carâmbii îndoiţi într-o parte, stăteau acolo ca două ciudate fiinţe obosite. Jutta îl masa, îl freca pe spinare cu ceva, luneca înainte şi înapoi, înainte şi înapoi, şi-l bătea cu palmele pe omoplaţi. Când el ridica un picior, îl împingea înapoi în nisip, şi când voia să salte capul, îl apuca de ceafă în joacă şi se prefăcea că vrea să-l sugrume.

Să-i strig? am întrebat. Să-i aduc aici? — Nu, a spus doctorul Busbeck, mi-am luat rămas bun de la amândoi în grădină. Lasă-i în pace. În clipa aceea Jutta s-a aruncat pe burtă, şi-a tras în jos cu mişcări dibace bretelele

costumului de baie, Klaas s-a ridicat oarecum buimăcit şi a avut nevoie de câtva timp, până când să găsească sticla cu ulei. I-a mânjit toată spinarea cu ulei, şi-a şters mâinile, a vrut să înceapă, dar s-a oprit surprins şi a privit în jos, cu capul plecat într-o parte, spre Jutta care zăcea acolo supusă şi care probabil că acum întreba: Ei? Ei, ce s-a întâmplat? Atunci a început să-i maseze pielea cu ulei, într-un fel cam mecanic, poate şi absent, căci în timp ce o masa privea spre Marea Nordului şi de-a lungul plajei fierbinţi; era cu neputinţă să nu ne observe.

Ne-a făcut semn, i-a dat un ghiont Juttei şi a arătat spre noi. Amândoi ne-au făcut semne de salut. Le-am răspuns, fluturând mâinile. Fiecare a rămas acolo unde se afla. Apoi am ridicat bagajul, şi de data asta i-am lăsat s-o ia înainte pe cei doi bărbaţi, care din timp în timp trebuiau să schimbe pasul, ca să potolească legănatul bagajului ce prindea viaţă şi se smulgea clătinându-se într-o parte şi alta. Slavă Domnului că mai există băiatul. — Da, slavă Domnului.

Orăşelul Glüserup se şi vedea, se vedea chiar dublu în ziua aceasta cu aer licăritor; al doilea Glüserup se ridica deasupra peninsulei ca o oglindire răsturnată, cu halele pudrate ale fabricii de ciment, cu castelul de apă şi cu rezervoarele ruginite ale uzinei de gaz.

Nicio glumă, Max. — Ce vrei să spui? — Ţinutul ăsta de aici, ţara ta, nu ştie de glumă, nici chiar astăzi, într-o zi ca asta. Mereu foarte serios, chiar sub un cer însorit o asemenea severitate. — Ţi-a fost greu s-o suporţi? — Tu, Max, te crezi totdeauna obligat. — Ce obligaţie? — Nu ştiu, poate seriozitate, seriozitate şi muţenie. Chiar în plină zi ţinutul ăsta te neliniştеşte. Uneori m-am gândit că nu are suprafaţă, ci numai – Ce? — Cum să spun: adâncime, are numai adâncimea lui rea, iar tot ceea ce zace acolo te ameninţă. — Şi ţie asta ţi se pare ceva rău, Teo? — Mă gândesc doar că suprafaţa aceea e atât de bogată în însuşiri omeneşti. — înţeleg, Teo, dar dacă lucrurile stau aşa, nu trebuie oare să încercăm cumva să facem locuibil ţinutul ăsta? — Ştiu, te poate nelinişti, dar ceea ce neliniştеşte aici sunt totuşi doar elementele de atmosferă; probabil că întreg ţinutul constă numai într-o anumită stare de spirit, pe care dacă o cunoşti eşti mai puţin derutat. — Poate că ar trebui să învăţăm să-l vedem.

Aşa vorbeau cei doi în ziua despărţirii, pe coama digului, aveai impresia că nu voiau să lase nimic nespus între ei. Vorbeau şi încă nu băgaseră desigur de seamă că Hinnerk Timmsen, cu mâinile proptite în şolduri, cu picioarele crăcănate stătea în faţa „Priveliştii estuarului" şi se uita spre noi. Toate ferestrele cârciumii erau deschise şi fixate cu cârlige; în vârful prăjinii albe flutura drapelul personal al lui Timmsen, cu cele două chei încrucişate, pentru care e de presupus că nu existau lacăte. Treptele şi trotuarul de lemn erau frecate cu peria şi se uscau în soare. Credeţi cumva că Timmsen crâşmarul ne-a ieşit măcar cu un pas în întâmpinare? Ne-a aşteptat rânjind, până când am ajuns în dreptul lui, ne-a oprit convoiul; voia să ne întoarcă din drum şi să ne conducă în „Priveliştea estuarului", dar cei doi bărbaţi n-au făcut decât să lase

bagajul jos şi să rămână pe loc, iar Busbeck, scoţându-şi ceasul, a spus: Trebuie să prindem trenul, Hinnerk, nu trece decât un singur tren accelerat spre Hamburg. — O duşcă, a spus Timmsen, o duşcă de despărţire după toţi anii ăştia, e pregătit totul. S-a aplecat pe fereastră, a bătut din palme, şi Johanna, cu şorţ alb legat dinainte, a adus o tavă cu pahare înalte, pline, în fiecare pahar plutea o felie de lămâie. — Ce-i asta? — Bea mai întâi. — Şi Siggi? — Ai dreptate: Johanna, adu şi o limonadă pentru băiat.

Am ciocnit de plecare şi pentru întoarcere, bărbaţilor le-a plăcut băutura, au întrebat: De unde ai ginul, Hinnerk? — Ce credeţi voi, de ce aerisim atât de turbat, a întrebat Hinnerk Timmsen. Aici organizează toată lumea sărbătoriri ale victoriei, vin din Glüserup cu automobilele şi petrec: noi nu punem la dispoziţie decât localul şi aerisim. Merita să fi văzut şi voi, a spus el, şi a băut, ca şi când ar fi vrut să deguste pentru noi toţi. Îndată am să vă ofer ceva şi mai bun; Max, iar au fost câţiva pe-aici, au întrebat de tine, azi-dimineaţă. Au venit cu un jeep. Ei nu ştiau destulă nemţească, eu nu ştiu destulă englezească, dar am înţeles că tu trebuie să-i desenezi, să le pictezi portretul sau aşa ceva, ca maiorului ăluia. Ce era să fac, le-am spus cum pot ajunge la Bleekenwarf. — Au să se descurce ei, a spus pictorul şi şi-a pus paharul gol pe pervazul ferestrei, îndemnându-ne şi pe noi prin mimică să ne punem acolo paharele, apoi i-a mulţumit lui Timmsen, bătându-l de mai multe ori pe umăr şi a spus, în timp ce Busbeck şi Timmsen îşi strângeau mâinile: Daţi-i zor, doar nu vă despărţiţi pe vecie. — Deci nu vreţi să intraţi oleacă? a întrebat cârciumarul, iar Busbeck: Mă tem că dacă om continua aşa, nu mai ajungem la timp.

Încă o strângere de mână de rămas bun şi ceea ce se spune în asemenea împrejurări: Mai vino pe la noi; ţine-te bine, să nu lipseşti mult; o sperăm din toata inima. Am ridicat bagajul şi am pornit-o. Timmsen ne făcea semne de salut de pe cărare, Johanna de pe platformă. Încă vreo câteva salutări de rămas bun, a spus pictorul, şi o să trebuie să rămâi aici, Teo.

— Mai avem şanse să ajungem la timp, a spus doctorul Busbeck. Le-am propus să tăiem drumul, să trecem pe terasamentul căii ferate, s-o luăm de-a lungul terasamentului şi pe podeţul de fier; au fost de acord, aşa că am coborât legănându-ne de pe dig şi am pornit-o peste păşunea fierbinte. Nu uita florile, a spus doctorul Busbeck, în ziua ei de naştere, la 8 septembrie.

— Doar ştiu când e ziua de naştere a Dittei. — Atunci e bine, zic doar aşa. Ne-am căţărat pe terasamentul căii ferate, am urmat cărarea bătătorită – pe la noi, nu numai picherii, ci aproape toată lumea folosea cărarea asta, când se ducea la gară. Aruncam cu pietre de balast în şanţurile negre, late, peste care clocea arşiţa. Când am trecut podeţul de fier, am lovit cu un băţ în parapet. Puteam distinge ceasul gării, era lipit în cruce cu leucoplast, avea geamul crăpat. Vezi tu, a spus pictorul, am ajuns la timp. Putem chiar să-ţi scoatem şi bilet. — Sper, a spus Busbeck.

Aici e aşadar gara Glüserup: patru linii, două peroane, o hală de reparaţii mânjită de funingine, clădirea principală în formă de ladă, construită din cărămidă roşie, mai multe linii de triaj, pe care sunt garate vagoane avariate,

arse într-o măsură mai mică sau mai mare; pe câteva se poate citi: Roţile se învârtesc pentru victorie. Clădirea principală cuprinde casa de bilete, birouri, magazia de bagaje, toaletele, precum şi o sală de aşteptare, care, datorită dimensiunilor, poate fi schimbată lesne în sală de gimnastică, dacă se scot mesele, scaunele, băncile; înălţimea interioară e de doisprezece metri, ceea ce ar îngădui să se practice aici şi jocuri cu mingea.

Bariera, închisă cu un lanţ ce-atârnă la nivelul genunchiului, poate fi trecută numai de cei ce poartă uniformă. Trecerea liniilor este interzisă; ca să ajungi de la un peron la altul, trebuie să parcurgi o pasarelă îmbrăcată în lemn, pe ale cărei scânduri călătorii plictisiţi de aşteptare şi-au gravat iniţialele şi fel de fel de desene porcoase. Înapoia ghişeului vezi funcţionari în uniformă, îndeplinind lucrări sedentare; este inutili să baţi, dacă s-a atârnat tăblia de carton „închis". Firmuliţa emailată „Nu scuipaţi pe jos, Rugăm folosiţi scuipătoarele" şi-a pierdut rostul, deoarece nu mai există scuipătoare – au fost probabil retrase, fiindcă nu le folosea nimeni. Pardoseala clădirii principale constă din dale canelate, o dală indică anul construirii; o mie nouă sute patru.

Când am ajuns la gară, vânzarea biletelor începuse, călătorilor li se şi îngăduise accesul la peron, noi trebuia să aşteptăm la peronul doi şi am stat acolo năuciţi în soare, împreună cu întreaga populaţie a Glüserupului, care părea că se hotărâse să părăsească oraşul: şedeau pe coşuri, pe rucsacuri, pe geamantane de carton, pe cuiere, pe lăzi, târau de colo, colo saci, aşternuturi de pat, lavoare, coarne de cerb, manevrau cu energie, dar pe neobservate la marginea peronului, ca să-şi asigure un loc mai bun pentru asaltarea trenului.

Cum vezi, Teo: nu călătoreşti singur, a spus pictorul. Aşa se pare, a spus Busbeck. Cu câtă răbdare puteau să aştepte acolo oamenii, unii păreau că adormiseră pe bagajul lor fără nicio formă. Mi-au atras atenţia numeroşi foşti soldaţi, ale căror arme constau acum în bastoane de turişti cioplite artistic, cei mai mulţi dintre ei aveau drept bagaj doar o raniţă plină. Mi-a atras atenţia un bătrân bărbos, care atârna de câteva minute de robinetul cişmelei, cu gâtul sucit în sus, şi care apăra robinetul, pufnind şi uitându-se urât, de un grup de copii ce-şi aşteptau rândul. Mi-a atras atenţia o femeie în taior strâmt, care-şi făcea drum cu brutalitate printre cei ce aşteptau, întorcea violent cu faţa spre ea pe fiecare bărbat întâlnit în cale şi sta cu spatele, apoi îl împingea înapoi dezamăgită, într-un fel aproape jignitor, când vedea că respectivul nu era cel căutat. Fireşte, mi-a atras atenţia şi femeia aceea cu o colivie albă, în care, ce-i drept, nu stătea în captivitate o pasăre, ci un deşteptător de modă veche cu clopoţel. Şi Hilde Isenbüttel: desigur, şi ea mi-a atras atenţia, în clipa când s-a oprit pe scara pasarelei, acolo de unde putea cuprinde cu privirea întregul peron, dar unde putea fi totodată descoperită numaidecât. Uite-o acolo pe Hilde Isenbüttel, am spus eu, iar pictorul, după o scurtă privire către Teo Busbeek: Ia priveşte, Teo, aşa poate sta doar o femeie însărcinată; aerul ăsta de superioritate fără niciun efort. — I se cedează întotdeauna locul, spuse Busbeck.

Dintr-un birou a ieşit un bărbat în uniformă de feroviar, a trecut cu un disc

în mână peste şine spre peronul nostru şi i-a împins fără milă înapoi, pentru propria lor siguranţă, pe cei ce aşteptau chiar la marginea peronului, continuându-şi aşa drumul de-a lungul bordurii şi arătând în felul ăsta până unde se întinde zona periculoasă din cauza trenului ce urma să intre în gară. Prin formule exersate, în orice caz probate adesea, cerea călătorilor, adresându-se îndeosebi înţelegerii lor: Faceţi loc, daţi-vă înapoi.

Se pare că vine, Max. — Da, îl şi aud. — Cum să-ţi mulţumesc, Max? — Lasă asta. — Pentru toţi anii ăştia. — începetează, Teo. — Am sentimentul că plec de-acasă. — Sper să fie aşa, şi scrie, cum mai arată lucrurile la Köln. Uite-l că vine, e trenul tău.

Lunecând, izbind din ce în ce mai încet capetele şinelor, trenul a intrat în staţie, un perete fierbinte, vibrant, un curent aspru de aer, care aproape că îţi ardea pielea, a intrat în staţie şi s-a oprit zguduindu-se, şi clătinându-se, fierul s-a izbit de fier, aburul fierbinte şi-a căutat loc de ieşire, ventilele au păcănit sub presiunea modificată, iar pe tampoane, pe acoperişurile vagoanelor, pe scări, mulţimea de mâini şi picioare şi-au slăbit încordarea deznădăjduită, s-au destins, strânsoarea s-a muiat, strânsoarea prin care, cel puţin aşa mi se părea mie, oamenii se ţineau nu numai pe ei ci şi trenul înveşmântat şi cuminţit de trupurile lor, întocmai cum algele domolesc corpul unei nave, cucerindu-l treptat şi micşorându-i din ce în ce mai mult viteza; de fapt, trenul părea atât de blocat şi ocupat de toată mulţimea aceea, încât ai fi putut crede că îl silea să înainteze doar prin trupurile ei şi prin voinţa ei comună de a se deplasa. Iar pentru că reuşiseră să ajungă până aici, nimeni nu voia să-şi cedeze locul cucerit călătorilor ce porniseră la asalt de pe peron, dar totuşi cei de sus se vedeau nevoiţi să dea înapoi, să se restrângă sub presiunea concentrată exercitată dinspre peron, făcând loc noilor călători, care au început numaidecât să-şi verifice spaţiul de joc. Şi în ciuda tuturor strigătelor, a cuceririlor, a parlamentărilor, a luptelor se putea auzi surprinzător de clar vocea feroviarului cu un disc în mână, care striga la intervale: Glü-se-rup! Aici Glü-se-rup!

Cum l-am îmbarcat pe doctorul Busbeck? Pictorul ne-a ţinut pe loc, staţi liniştiţi, liniştiţi, lăsaţi-i să dea asaltul, a observat de la distanţă trenul şi, deodată, s-a hotărât: Aici, cabina frânarului, aici, noi ne-am repezit, cele trei infirmiere, care se aflau în cabina frânarului au început să facă gură şi au încercat să ne bareze drumul, iar când am împins înăuntru geamantanul lui Busheck şi l-am îndesat şi pe doctorul însuşi, o infirmieră cu păr cărunt, care-şi apăra cu braţele încrucişate, sânii neîngăduit de mari, a strigat cu voce slabă după ajutor şi a pălit. Domnul acesta, a spus pictorul prin geamul deschis, vă va hrăni pe drum şi vă va aproviziona cu băuturi răcoritoare: fiţi bune cu el, apoi a asigurat uşa, legând cu o sfoară clanţa de o bară de sprijin. După un răstimp, am şi auzit de pe peron râsete venind din cabina frânarului, aşadar cei de-acolo începuseră să se împace, doar semne de rămas bun n-a reuşit să ne facă Teo Busbeck ni le-a adresat în locul lui una dintre infirmiere, în clipa când, după mai multe semnale şi semnale de răspuns, trenul s-a pus în sfârşit

în mişcare cu întârziere, mărit de trupurile înghesuite pe acoperişurile vagoanelor sau pe tampoane şi clătinate în ritmul izbiturilor la capetele de şine, şi eu mai văd şi azi cum mici ciorchini de oameni au plesnit sau au sărit jos când trenul a pornit, şi cum câţiva oameni au luat-o la fugă după el strigând şi făcând semne până la capătul peronului, unde, aplecaţi peste o bârnă, trimiteau pe urma lui saluturi, la care nu s-a mai răspuns.

Când trenul a dispărut la o curbă a liniilor strălucitoare, peronul tot nu s-a golit; călătorii rămaşi au pus stăpânire pe bănci, s-au aşezat pe bagaje, dovedind că se poate aştepta şi la voia întâmplării. Istoviţi de dimineaţa fierbinte, au luat din nou poziţia pe loc repaus. Voiam să plecăm, dar în trecere am văzut-o pe Hilde Isenbüttel alergând de-a lungul peronului spre locul unde staţionase vagonul de bagaje. Ce era acolo? Ce voia? ne-am întrebat în acelaşi timp, urmărind-o cu privirea şi am văzut că şi alţii îi remarcaseră fuga – femeia aceasta gata întotdeauna să râdă, cu basmaua ei imprimată, care ocolea într-un slalom trudnic movile de bagaje şi oameni întinşi pe jos şi care în timp ce fugea făcea semne scurte fluturându-şi mâna.

Acolo şedea pe pământ un bărbat în uniformă, spre el fugea Hilde. Bărbatul şedea lângă un cărucior scund, meşterit cu siguranţă de el însuşi, cu roţi luate de la un landou de copii. Şedea cu spatele drept. Îi lipseau amândouă picioarele. Bărbatul era cu capul gol, avea o faţă încă tânără, aspră. Când ea a îngenuncheat, înaintea lui, atentă la pântecele-i mare, el a privit-o atent, a apucat-o strâns de antebraţ, chipurile lor se aflau oarecum la aceeaşi înălţime, nu s-au apropiat unul de altul, cum te-ai fi aşteptat. Dar ăsta-i Albrecht, a spus pictorul, Albrecht Isenbüttel: trebuie că a scăpat de-acolo de sus, de la Leningrad. Femeia s-a eliberat de strânsoarea bărbatului şi l-a îmbrăţişat deodată, amândoi s-au clătinat puţin, apoi ea s-a ridicat, s-a îndoit din mijloc spre el şi l-a săltat mai întâi de încercare, apoi hotărâtă, şi l-a aşezat pe căruciorul cel scund. I-a privit pe gânduri cioturile picioarelor. A vârât stofa militară sub cioturile picioarelor. A întins sfoara legată de cărucior, şi-a trecut-o peste cap, a petrecut un braţ prin ea şi a început să tragă.

Hilde Isenbüttel trăgea singură căruciorul de-a lungul peronului, bărbatul şedea drept, cu spatele rigid, ţinându-se cu mâinile de marginea suprafeţei patrate de lemn şi părea că aprobă mereu prin clătinări ale capului, pricinuite de uşoarele zguduiri. Nu se uita în lături, nu lua în seamă nci o chemare, nici chiar atunci când i-am oprit şi le-am oferit ajutorul el nu ne-a dat nicio atenţie, mai puţin din indiferenţă, cât mai ales din cauză că în clipa aceasta lăsase vădit totul pe seama femeii, fiind de acord cu tot ceea ce ea accepta sau respingea. Femeia ne-a mulţumit: Nu, Max, lasă, mă descurc singură; poate doar ca să urc treptele.

L-au purtat amândoi pe bărbatul fără picioare pe trepte în sus, eu târam în urma lor căruciorul, iar sus l-au aşezat din nou pe scândura de dimensiunile strict necesare. În sfârşit, în sfârşit, a spus ea, a venit acasă. Afară, în piaţa denivelată a gării, la umbra teilor, ne-am oferit încă o dată s-o ajutăm, şi din nou Hilde Isenbüttel ne-a refuzat. Pictorul a arătat spre pântecele ei, iar ea,

azvârlindu-şi capul pe spate: O să meargă, trebuie să meargă. Şi-a dezlegat basmaua, şi-a şters cu ea sudoarea de pe ceafă şi a îndesat-o între cioturile de picioare ale bărbatului. În orice caz, mulţumesc mult.

I-am lăsat să ne-o ia înainte şi i-am urmat în direcţia portului, apoi mai departe pe drumul nepavat de pe coastă, pe care roţile cu şină de ebonită ale căruciorului ridicau un praf fin, ne uitam după ei şi trebuia să fim de acord ca femeia să se oprească din timp în timp, ca să-şi şteargă sudoarea, sau ca să nu mai simtă câteva clipe hăţul ce-i tăia mâinile, atunci ne opream şi noi, mergeam mai încet, îar pictorul spunea: Nici acum nu schimbă vreo vorbă. — De ce? Fiindcă de văzut văd totuşi, destul, a spus el.

Aici, pe drumul de pe coastă, roţile scârţâiau şi făceau opturi, dar Hilde Isenbüttel nu lua asta în seamă, a urmat drumul şerpuitor până la dig, iar noi ne-am ţintit după ei. În aer plutea un iz de praf şi mireasmă de fân. Bărbatul de pe cărucior continua să privească tot înainte, nu şi-a întors nici măcar o singură dată faţa spre Marea Nordului sau peste ţinutul cu gospodării izolate, cărora sigur că le dusese dorul în anii cât lipsise de acasă, o dată doar când an părăsit digul, când femeia, îngenunchind, a proptit căruciorul, iar el şi-a apăsat mâinile pe pământ ca să frâneze, Albrecht Isenbüttel s-a uitat spre noi, ca şi când ar fi aşteptat ajutor, dar nu ne-a strigat, şi din pricina asta nici nu le-am venit în ajutor. Au reuşit şi fără noi să coboare panta gheboasă, iar atunci ne-am oprit, fiindcă femeia trăgea cu o neaşteptată putere pe drumul cafeniu ca turba, spre plopii negri de sturzii poposiţi în ei. Merita – întotdeauna merită să faci la noi asta – merita să te uiţi după ei, să vezi cum cineva se îndepărtează sub fragmentul de cer: te opreşti fără să vrei şi-ţi concentrezi atenţia asupra raportului dintre spaţiu şi mişcare şi eşti întotdeauna uimit în faţa superiorităţii apăsătoare a orizontului.

Am stat mult timp pe dig, cu spatele spre mare, am aşteptat ca perechea să se facă mai mică şi tot mai mică, am aşteptat până când cele două trupuri s-au contopit într-un singur trup, care s-a micşorat în cele din urmă şi mai mult, încât abia îi mai puteam distinge mişcarea. Crezi că acuma ar trebui să facem ceva? a întrebat pictorul. — De ce nu, am spus eu, şi el mi-a pus mâna pe ceafă, strângradu-mă uşor, şi m-a împins înainte pe cotitura lungă a digului în jos, apoi nu pe lângă „Priveliştea estuarului”, ci spre răsărit, spre şoseaua către Husum – probabil că n-avea chef să-l revadă pe Hinnerk Timmsen. Chiar şi atunci când tăcea, când se închidea în el însuşi, îmi plăcea să alerg alături de el, nu în ritmul paşilor săi, ci doar ca să mă aflu în apropierea lui prietenoasă şi plină de surprize, care te silea tot timpul să fii pregătit pentru ceva: pentru o întrebare, pentru o privelişte. A merge aşa lângă ei, asta însemna să fii foarte ocupat, într-o aşteptare încordată, ca să nu mai vorbim de bucurie.

15
Continuarea

Astăzi, 25 septembrie 1954, am împlinit douăzeci şi unu de ani. Hilke mi-a trimis un pachet cu dulciuri, mama un pulover care zgârie, directorul Himpel o lumânare din cele folosite în instituţie şi care picură repede, iar Karl Joswig, paznicul nostru preferat, m-a cinstit cu douăsprezece ţigări şi cu vreo două ceasuri de prezenţă alinătoare: cu asemenea lucruri mi-au făcut ei suportabilă ziua majoratului. Dacă n-aş fi migălit la tema de pedeapsă, astăzi, în loc să mă aflu în celula mea confortabilă, m-aş fi găsit laolaltă cu toţi ceilalţi, locul meu din sala de mese ar fi fost împodobit cu flori – ochiul-boului cu tija scurtă, într-un borcan de marmeladă – orchestra ar fi intonat un cântec de aniversare în formă de canon, confecţionat de Himpel, eu aş fi căpătat ca supliment o bucată de prăjitură şi o bucată de carne, aş fi fost cu siguranţă scutit de muncă, iar seara mi s-ar fi permis să las lumina aprinsă o oră mai mult decât ceilalţi. Nu s-a putut întâmpla aşa.

De astăzi înainte va trebui aşadar să aud repetându-se că sunt major, va trebui să ascult reproşându-mi-se că sunt matur; în timp ce m-am bărbierit deasupra chiuvetei încă n-am constatat totuşi niciun fel de schimbare. Citind din tema de pedeapsă am ronţăit dulciuri, m-am întreţinut cu lumânarea ce picura repede, dar din care nu se putea culege nicio idee, am fumat o ţigară întreagă din provizia adusă de Wolfgang Mackenroth. În cele din urmă, blestemata de lumânare a biruit, făcându-mă să mă întreb şi să reflectez asupra a ceea ce mai gândisem şi în casă la bunicul, etnograful şi interpretul apariţiei vieţii, dar de fiecare dată, n-am ajuns la niciun rezultat: Cine eşti tu? Încotro vrei să te îndrepţi? Care e ţelul tău? şi aşa mai departe. În vremea asta îmi zburau prin minte amintiri: masa submarină la aniversarea celor şaizeci de ani ai doctorului Busbeck, mă gândeam la Jutta în leagăn, acoperită de un desen de lumini şi umbre, mă gândeam la bătăliile navale, la clipa când l-am găsit pe Klaas între turnurile de turbă şi la înmormântarea Dittei.

Mă gândeam la toate acestea şi nu aflam niciun răspuns, de aceea nu m-am simţit tulburat, când a intrat Joswig, sfios, dar bine dispus, mi-a urat bună dimineaţa şi mi-a spus bun sosit, bun sosit Siggi, în „tagma celor maturi”. Şi-a scuturat zâmbind ţigările din mânecă şi le-a lăsat să cadă pe caietele mele. S-a aşezat pe marginea patului. S-a uitat la mine cu compătimire, îndelung, fără o vorbă, în vreme ce afară, pe Elba tomnatică, lanţurile cupelor de pe o dragă ancorată se ridicau şi coborau zornăind, încă de câteva zile cupele cu dinţi ascuţiţi se prăvăleau pe fundul canalului navigabil, apăreau la suprafaţă clătinându-se şi azvârlind stropi, apoi se răsturnau peste cap, lăsând să curgă într-un saland nămolul albăstrui, de parcă ar fi avut, ca să zic aşa, guturai.

N-ar fi oare un motiv să-i dau zor cu lucrarea, dacă mi-ar spune că îmi simt lipsa cu toţii? Inclusiv Eddi? — Nu, n-ar fi un motiv să-i dau zor cu lucrarea. — Oare, faptul că îi par atât de istovit, de susceptibil şi de nerăbdător nu se datorează temei lui Korbjuhn acestor „Bucurii ale datoriei”? — Ar putea să se datoreze temei. — N-aş putea oare să mă prezint fără multă vorbă la raport la Himpel, să pun pur şi simplu punct şi gata? — Fiindcă bucuriile datoriei au mai durat, nu le pot încheia printr-o trăsătură dibace de condei, fără ca tema să nu se ducă de râpă.

Atunci, Karl Joswig şi-a sprijinit faţa în ambele mâini, a coborât privirea şi mi-a dat dreptate printr-o clătinare a capului, şi nu numai asta: mi-a aprobat făţiş îndârjirea, mi-a lăudat îndărătnicia. Mi-a spus că prin întrebările lui a vrut doar să-mi încerce perseverenţa. O temă de pedeapsă e o temă de pedeapsă, Siggi. Bucuriile datoriei au atâtea feţe, încât merită să le pui oricând în lumina adevărată. — Au multe feţe? am întrebat, iar Joswig: Ei, da, dacă pricepi la ce mă gândesc. N-am priceput, iar el a spus: Atunci ascultă, şi mi-a servit o istorie, pe care mi-a dat libertatea s-o prelucrez. Dacă-ţi e de vreun ajutor, a spus el, fiindcă în chestia asta e vorba şi despre bucuriile datoriei, i s-a intâmplat unui nepot, acolo, la Hamburg, într-o asociaţie de canotaj de pe Alster. Aşadar.

A fost odată un schif de opt plus unu, cu un echipaj bun, aparţinea asociaţiei de canotaj Zero doi din Hamburg, căpitanul se numea Pfaff, i se spunea „Fiete”, era un personaj aproape popular. Numeroase fotografii îl înfăţişau cum îşi trăgea tricoul peste cap, ca să-l dăruiască, era un sportiv corect, singurul lucru de care nu s-a putut feri a fost acela ca banii, cu care venea uneori în contact, să se simtă atât de bine în buzunarul lui, încât să se lipească de el, din păcate chiar când erau bani străini, ceea ce n-a putut rămâne ascuns până la sfârşit. Într-un rând, pe Alster a avut loc un concurs eliminatoriu pentru campionat, Fiete trebuia, ca de atâtea ori, să fie purtătorul speranţelor Hamburgului, pe malurile Alsterului domnea atmosfera unei sărbători populare cumpătate, poliţiştii de la paza apelor opriseră circulaţia vaselor pe porţiunea necesară concursului. Fiete era bine cunoscut şi în cercurile lor. Tipurile de ambarcaţii uşoare au purtat dueluri îndârjite, spectatorii le urmăreau cu puţin interes, punctul culminant avea să fie ca întotdeauna întrecerea schifurilor de opt plus unu, iar acesteia încă nu-i venise rândul. A fost odată un canotor ciolănos şi corect pe nume Fiete Pfaff, care, înainte de un concurs eliminatoriu, a primit vizita unui domn politicos, dar inflexibil, venit să stea de vorbă cu el; domnul s-a dovedit iniţiat în privinţa înclinaţiilor şi deprinderilor lui Fiete, iar la despărţire Fiete i-a promis că în timpul concursului va avea o neplanificată criză de slăbiciune, unui necunoscut aşa ceva nu i s-ar ierta niciodată, un idol, dimpotrivă, ar putea fi sigur de compătimire.

Acum putem trimite schifurile la start. Tabloul obişnuit: culcaţi pe burtă, auxiliarii de la start au ţinut în loc ambarcaţiile, iar la semnalul de pornire schiturile uşoare, suple, lăcuite au ţâşnit, puse în mişcare de loviturile celor

şaizeci şi patru de vâsle, de strigătele cârmacilor, de vuietul vocilor, pe luciul apei uşor încreţite, păstrându-şi multă vreme poziţia de la start, dar mai apoi, când ambarcaţia adversă – am şi spus ambarcaţia adversă – şi-a schimbat ritmul bătăilor, Fiete Piaff şi oamenii săi au obţinut prin bătăi turbate un avans de o jumătate de lungime, era evident că vor să iasă primii. Cârmacii micuţi urlau prin megafoanele legate în jurul gâtului, îndemnându-i pe atleţii care smucindu-se aprig pe banchetele lor mobile, biciuiau apa cu ramele extrem de lungi, dar se spune că mişcările din ambarcaţie au foarte mare importanţă, şi nimeni nu se mişca atât de sigur şi de suplu ca Fiete Pfafl ceea ce nu se datora la el numai antrenamentului.

Opt sute de metri, o mie două sute de metri: acum trebuia să se producă brusc criza de slăbiciune a căpitanului şi să decidă asupra rezultatului întrecerii, dar ce-a fost asta? În loc să se împleticească, să încurce bătaia de vâsle a ambarcaţiei şi să se prăvălească înainte măturând apa, Fiete părea că-şi împrospătează şi-şi sporeşte mereu forţele. Ai fi râs că bătaia lui de vâslă e condusă de amărăciune şi de o bucurie tainică, în orice caz uitase tot ceea ce îi promisese domnului politicos, dar inflexibil, era, ca de atâtea ori, un exemplu pentru echipajul său. Dacă întrebi acum ce l-a determinat ca, în ciuda promisiunii făcute, să contribuie sălbatic şi fericit la victoria ambarcaţiei lui, atunci va trebui să admiţi în cele din urmă că au fost bucuriile datoriei. Vezi tu. Nu mai conta nimic, nimic nu mai avea importanţă în clipa aia: o dată instalat pe bancheta mobilă, la vâsle, cu gâfâiala camarazilor săi în urechi, în vuietul vocilor de pe malul Alsterului, Fiete nu mai putea să aleagă, trebuia să respecte ritmul cerut, trebuia să facă ceea ce îi poruncea, ca să zic aşa, datoria.

A fost odată un căpitan de schif pe nume Fiete Pfiff, un uriaş cu suflet simţitor, care a acceptat strâns cu uşa să simuleze o criză de slăbiciune în timpul unui concurs eliminatoriu, dar plasa datoriei l-a prins şi l-a târât cu ea, cel puţin până aproape de ţel, mai erau de parcurs exact două sute de metri: atunci s-a întâmplat ceva ce i-a făcut pe spectatori să scoată un geamăt, iar pe oficiali să sară de pe bănci: Fiete a suferit o criză de slăbiciune adevărată şi cinstită, a căzut grămadă cu faţa înainte, schiful a ieşit din cursă, a câştigat echipajul advers. A fost oare crezut? Conducerea clubului l-a crezut în cea mai mare parte, chiar şi după ce aflase ce convorbire purtase Fiete cu domnul cel politicos, nu i s-a retras pe de-a-ntregul încrederea, au vrut chiar să-l menţină mai departe în echipaj, dar Fiete însuşi n-a mai dorit să rămână, nu mai putea şi simţea că nu-i mai e îngăduit: socotea de datoria lui să se retragă, şi s-a retras.

Joswig a ciulit urechile, aştepta de la mine o părere imediată, dar eu am tăcut, fiindcă eram preocupat să-mi imaginez istorisirea lui ca pe un film – o înţelegeam pur şi simplu numai ca film.

Vezi tu, a întrebat, îţi dai seama unde îl pot duce pe un om bucuriile datoriei? Ce pot face ele dintr-un om? Şi cu un gest de invitaţie: Serveşte-te, dacă vrei. Am spus: Astea sunt bucuriile datoriei, aşa cum şi le-a dorit Korbjuhn; cu totul altceva sunt victimele ei; despre ele nu vorbeşte nimeni. S-

a ridicat de pe marginea patului, mi-a pus o mână pe umăr, m-a mângâiat pe umăr cu o îngăduinţă aprobatoare: După vorbele tale se vede că ai devenit major. Mi-a dat oficial permisiunea de a fuma în restul zilei, la plecare m-a lovit uşor după ceafă. Nu vrei să-ţi iei liber astăzi? a întrebat de la uşă. Pentru ce? — Ei, douăzeci şi unu de ani, a spus. Cu acest prilej începi să te hotăreşti pentru ceva, îţi pui, aşa, unele întrebări, faci nişte plimbări. Când am împlinit eu douăzeci şi unu de ani, Siggi, aveam titlul de inspector-aspirant. E o vârstă bună şi pentru a emigra. La douăzeci şi unu de ani îţi alegi ceva din provizia de idei, te decizi să ajungi cineva, după mine paznic de muzeu. Pricepi ce vreau să spun? Când împlineşti douăzeci şi unu de ani, ai o datorie faţa de tine însuţi: eşti poftit la casă. Îndată ce lumânările de pe masa zilei de naştere au ars, ai şi fost pus în cătuşe de om matur.

Asemenea maxime mi-a turnat Joswig, nu l-aş fi crezut în stare, dar pentru că ştiam ce intenţii avea, am renunţat să-l aţâţ cu câteva întrebări despre viaţa lui. Am clătinat din cap, supus, am mimat că mă reculeg şi că sunt gata să mă schimb, am privit îndelung lumânarea care se topea repede şi-mi trimitea spre tavan fumul ţigării şi nu l-am tulburat, în timp ce şi-a descărcat îndemnurile şi sfaturile, adulmecând că obţine un succes rapid la mine, şi, înainte de a se furişa afară, a mai dat o dată ocol mesei şi scaunului.

A ce mirosea oare Joswig? N-am încotro, dar ori de câte ori intra în odaia mea lăsa în urmă un miros de dezinfectant, probabil că de fiecare dată, înainte de a se duce într-o celulă, îşi dădea cu vreun praf, în orice caz mă obliga să deschid fereastra şi să aerisesc.

Elba! Ce molcom curge apa ei toamna, dincolo, pe malul celălalt, se lasă negura, care ascunde vederii ţinutul. Coroanele copacilor se înalţă ca dintr-o pădure inundată, păcănitul motoarelor Diesel devine o bătaie moale de puls, ciocăniturile de pe şantierele navale rămân fără ecou, iar zornăitul lanţurilor de la cupele, pe care draga le trage pe fundul fluviului, aproape că nici nu ajunge la mine. Luminile, luminile mate, care trec încet, par să destăinuie cazna mişcării. Suprastructura vaselor alunecă aproape, par a nu avea niciun contact cu apa. Pentru mine, acestea sunt clipele, nu vreau să spun cele mai mişcătoare, dar totuşi cele mai captivante de pe Elba: atunci când negura albicioasă coboară pentru noapte şi face ca toate lucrurile de pe fluviu să devină îndoielnice.

Bag de seamă că vrea să mă copleşească starea sufletească obişnuită la aniversarea unei zile de naştere, când te apleci asupra ta însuţi, dornic să-ţi faci bilanţul, dar trebuie să mă întorc, să cobor în Atlantida mea foarte personală, care vrea să fie adusă la suprafaţă, bucată cu bucată, timpul mă zoreşte, datoria mă zoreşte, în definitiv ce înseamnă douăzeci şi unu de ani, când te gândeşti că astă-primăvară căpitanul Andersen şi-a putut sărbători a o sută doua zi de naştere şi că, după o zi chiar, aşadar în al o sută treilea an de viaţă, a apărut, niţel afumat, într-un film de popularizare, care rulează acum pe ecrane: Oameni şi forţe pe coastă. Ce-mi pasă mie de Elba, de inventarul de pe ea şi de ceaţa de deasupra ei. Canotorii au tras de mult la mal, sub ramurile

ce le mai oferă doar un adăpost sărăcăcios. Ultima ambareaţie, înaintând anevoie, pieziş, contra curentului, s-a furişat de mult de-acolo. Nu mă interesează. Nu mă interesează cine va profita de pe urma rezultatelor, cu care se va întoarce într-o bună zi vasul de cercetări oceanografice plecat în cursă. Mie îmi ajung probele de pământ şi de apă de la Rugbüll, acolo îmi arunc plasa de colectat plancton peste şesul meu întunecat „acolo adun ceea ce se prinde.

Ca întotdeauna, când desfac plasa, mai întâi apare tata, postul de poliţie Rugbüll, care, după ce a fost eliberat din internare, a redevenit ceea ce fusese şi ceea ce şi aştepta de la el toată lumea dintre Glüsemp şi şoseaua spre Husum. Numai trei luni n-a existat poliţai la Rugbüll, apoi a apărut din nou, cu faţa lui uscată, cu pantalonii ce-i stăteau rău şi şi-a preluat funcţia ca un lucru de la sine înţeles, de parcă nu avusese un concediu silit, ei voluntar; n-a avut nevoie decât să umfle cauciucurile bicicletei de serviciu, deoarece între timp ieşise aerul.

După ce mama i-a descusut insigna aia mică, vulturul ăla, el însuşi şi-a desprins de pe chipiu cocarda, dar n-a aruncat totuşi nici vulturul, nici cocarda, ci le-a băgat într-o cutie de tabla, a pus cutia la păstrare în sertarul biroului, şi chiar în aceeaşi zi, înainte de reintegrarea lui oficială, s-a aruncat pe bicicletă şi a pedalat pe dig în jos, lăsându-se cu plăcere oprit de oricine, ca să descrie mereu cu aceleaşi cuvinte, mereu cu aceleaşi gesturi dispreţuitoare ale mâinii timpul cât lipsise: La Neuengamme, da; nu chiar atât de rău; despre mâncare nu se poate ni'c; una peste alta, tratamentul a fost; despre vreo purtare abuzivă nu se ni'c, şi aşa mai departe.

Nici măcar o singură dată nu şi-a dat osteneala să găsească un cuvânt nou sau cel puţin să lase de-o parte unul folosit – dintre cei cărora le-a povestit păţaniile, niciunul n-a fost înşelat, tata a reuşit să repete de fiecare dată totul cuvânt cu cuvânt. S-a întors şi a continuat pur şi simplu ceea ce fusese obligat să întrerupă, în felul său şi în ordinea dată de el tuturor lucrurilor. Şi-a completat statul de serviciu, a spart lemne, s-a dus la Glüserup să-şi depună pistolul, a săpat în grădină un colţ, unde voia să cultive tutun, şi l-a şi răsădit, a smuls-o pe Hilke de la o petrecere organizată la „Priveliştea estuarului" şi a târât-o acasă, cu care prilej i-a scrântit fetei un braţ, s-a repezit de mai multe ori cu bicicleta la Husum, de unde a adus odată „Noile directive pentru poliţie", pe care le-a pus îndată sub cheie, fără să le citească, a făcut mai multe drumuri în interes de serviciu cu bicicleta, iar într-o dimineaţă, după micul dejun, a venit rândul şi „chestiei cu Klaas".

De data asta, prilejul nu mi se pare potrivit să povestesc despre ce am mâncat la micul dejun – probabil terci din fulgi de ovăz, pâine cu magiun de prune şi surogat de cafea – clefăiam în tăcere, într-un tempo felurit, fiecare numărând în minte feliile celorlalţi, nu ne gândeam la nimic, sau ne gândeara la ceva la care ne mai gândisem o dată, când tata a zis pe neaşteptate, adresându-se Hilkei: Adu fotografia lui. Sora mea, care nu vâră niciodată o lingură în gură, fără să n-o muşte, în aşa fel că zăngăne şi pocneşte, Hilke

aşadar, în clipa când tata şi-a repetat cererea, a muşcat lingura cu deosebită putere şi a rămas cu ea în gură şi cu îmbucătura în gât, şi-a căscat ochii, s-a uitat ca viţelul la poarta nouă, părând că nu înţelege ce i se cere. Klaas, a spus tata, fotografia lui, adu-o, la care sora mea a dat drumul la coada lingurii, dar a păstrat lingura în gură, s-a ridicat buimăcită şi a întrebat cu ochii, deoarece cu buzele nu putea, în sfârşit a ieşit şi după un răstimp s-a întors cu fotografia înrămata a fratelui meu, care din ziua surghiunirii ei zăcuse în întunericul sertarului.

Tata i-a luat Hilkei fotografia din mână şi a pus-o, cu faţa în jos, pe dulapul de bucătărie, lângă deşteptător, şi-a terminat gustarea, a aşteptat cu răbdare până când ne-am terminat şi noi gustarea, apoi a cerut să se strângă masa. Masa a fost strânsă. Mai ştiu şi azi: am numărat lingurile, erau patru. Am pus vesela în chiuvetă, am şters scândura mesei. Postul de poliţie şi-a mişcat buzele, îşi încerca probabil frazele, se uita între timp îngrijorat spre mama, care nu i-a întors totuşi privirea, ci, în loc de asta, îşi controla cu limba, stăruitor şi pe gânduri, golurile danturii. La un semn, noi doi, Hilke şi cu mine, ne-am aşezat pe scaun, în vreme ce tata s-a ridicat şi a pus fotografia pe pervazul ferestrei, a privit-o pătrunzător, mai puţin cu reproş, cât mai ales implorând-o, de parcă ar fi vrut să-l cheme pe Klaas afară din ramă, ca să se arate în carne şi oase. Să audă şi el, a spus, cel puţin să fie de faţă, într-un fel sau altul. Mă uitam încordat la fotografie.

Acuma, tata s-a prins cu mâinile de speteaza scaunului, a tresărit, şi-a lăsat capul pe spate, l-a fixat pe Klaas cu privirea şi s-a adresat fotografiei: Să lămurim lucrurile, trebuie să se lămurească lucrurile şi cu tine, nu putem să ţinem în noi o veşnicie ceea ce gândim, trebuie s-o spunem, odată şi odată trebuie s-o spunem. Suntem cu toţii laolaltă, fiindcă vrem să ne răfuim. Noi cu toţii ştim ce-ai făcut, vremurile s-au schimbat, poate, dar ceea ce ai făcut tu rămâne făcut.

S-a întrerupt, şi-a pus degetul gros şi pe cel mijlociu de la o mână pe ochi. Mama a folosit clipa asta, ca să se tragă mai aproape de masă şi ca să se îndrepte şi mai mult din şale. Hilke se scărpina pe neobservate la încheieturile îngrăşate ale picioarelor. Postul de poliţie şi-a lăsat mâna să cadă cu un sunet şuierător, a privit pătrunzător fotografia, şi-a clătinat capul şi a spus: Să punem punct, trebuie să punem punct la tot capitolul şi să ajungem la o hotărâre. Acolo unde am fost, a trebuit să mă gândesc toată ziua la ce ne-a adus el pe cap. A trebuit să mă gândesc că a venit înapoi şi n-a pus măcar o dată piciorul în casa asta. Niciun cuvânt de iertare. Mai întâi ruşinea, iar apoi nicio rugăminte de iertare. Înainte de a pleca la Hamburg fără vreun cuvânt, a locuit la ăla de la Bleekenwarf. Va trebui odată spus şi acolo ce-i de spus. Trebuie să lămurim lucrurile.

A continuat să vorbească în felul ăsta, i-a pus în faţă lui Klaas încurcăturile pe care, după zisa lui, ni le făcuse, a trecut cu vederea circumstanţele atenuante, fiindcă nu vedea probabil niciuna, s-a adresat direct fotografiei şi i-a atras atenţia că şi o familie se poate constitui în instanţă de judecată, că

poate emite o sentinţă, atunci eu am ciulit urechile şi am încercat, anticipând totul, să-mi imaginez o sentinţă: Va fi Klaas întemniţat pe câţiva ani în pivniţă? Sau i se va ordona să bea, în prezenţa noastră, vreun fungicid toxic? Mă gândeam şi că, drept pedeapsă pentru toate alea, va fi pus să sară de pe moară, sau i se va cere să se spânzure singur de tăbliţa „Postul de poliţie Rugbüll". Sau nu se va ajunge atât de departe? Va fi constrâns să se mulţumească toată viaţa cu serviciul la bucătărie? Va fi condamnat la cinci veri de muncă la extrasul turbei?

Nimic surprinzător că tata şi-a lăsat timp şi ca să anunţe sentinţa, deşi se putea observa că vorbea fără plăcere, că se lupta cu o împotrivire, atunci când ne-a amintit în amănunte nouă – şi lui însuşi – despre automutilarea lui Klaas, despre fuga lui şi despre predarea lui în mâna autorităţilor, în cele din urmă despre refuzul de a se întoarce acasă, totuşi la sfârşit a ajuns la miza jocului, i-a cerut Hilkei să-i dea fotografia, a scos-o din ramă şi a pus-o pe masă, după care a anunţat sentinţa.

M-a surprins; căci, aşa cum mi s-a părut atunci, sentinţa a fost, în ciuda tuturor aşteptărilor, oarecum slăbuţă: lui Klaas i s-a interzis să mai vină acasă: Auziţi bine! Câtă vreme oi mai trăi eu, el nu va mai pune piciorul în casa părinţilor săi, iar nouă ne-a fost interzis să mai gândim sau să rostim numele lui Klaas. Îl veţi şterge pur şi simplu din amintirea voastră. Apoi tata a rupt fotografia şi a azvârlit bucăţile în maşina de gătit.

Mama s-a sculat de pe scaun, ea ştiuse desigur totul, aş crede că discutase cu el întreaga poveste. Şi-a şters fărâmiturile de pe rochie, a fost în stare să se ducă în cămară, unde a făcut pe sârguincioasa: a acoperit cu hârtie foşnitoare oala de magiun, a destupat o sticlă de suc. Hilke şi cu mine am rămas pe scaun, am evitat totuşi să ne privim, de vorbit oricum nu îndrăzneam. Iar postul de poliţie? El tocmai întorsese ceasul deşteptător, ori tocmai întorcea dihania aia de modă veche, dar vrednică de încredere, cu zbârnâitul ei nesuferit, când deodată, învârtind mai încet şi tot mai încet cheia, a început să asculte, să adulmece, să pândească, şi anume cuprins de aceeaşi agitaţie ciudată, pe care i-o descoperisem pentru întâia dată la Külkenwarf, în seara aceea dedicată patriei sau măriii, în orice caz măriii noastre.

Asculta, descoperise ceva, mâinile îi tremurau. A pus deşteptătorul la loc pe dulapul de bucătărie, şi-a vârât degetele sub bretele şi a început să le întindă. Încotro trăgea cu urechea? Trăgea cu urechea oblic în sus, în direcţia odăii mele, dar acolo nu era nimeni. Presiunea, presiunea, sub care se afla, îl făcea nesigur, a trebuit să se sprijine. Şi mai ce? Broboane de sudoare, fireşte, buze crăpate, ochi care-i ieşeau din orbite şi totuşi păreau tulburi, dinspre partea mea, ochi de vizionar. Se apăra împotriva a ceva şi pierdea, nimeni n-ar fi putut să-l ajute. Apoi buzele au început să i se mişte, vorbea smucit cu el însuşi, dădea violent din cap, ca şi când ar fi aprobat totul, apoi a ieşit clătinându-se pe coridor, unde s-a îmbrăcat la repezeală cu vestonul de uniformă, şi-a pus centironul şi chipiul; noi, stând năuciţi lângă masa de bucătărie, l-am auzit cum se năpusteşte afară, spre şopron, îşi apucă bicicleta

şi o cârmeşte cu o smucitură.

De astă dată a plecat fără să-şi ia rămas bun. Să nu credeţi că, atunci când a ieşit din cămară, mama a remarcat dispariţia tatei, iar când Hilke a spus, fără să fie întrebată: A avut cu siguranţă din nou o vedenie sau aşa ceva, ea doar i-a aruncat o privire scurtă, a dat drumul indiferentă la aparatul de radio şi la „Licurici, licurici" a luat în primire vesela din chiuvetă. Altele nu s-au întâmplat. Deşi mai aşteptasem ceva, nu s-a mai întâmplat nimic, aşa că m-am strecurat din bucătărie şi m-am dus sus în odaia mea care, acum când Klaas era surghiunit, avea să-mi rămână pentru totdeauna mie.

Într-un colţ al odăii era o poliţă cu lucrurile lui. Am tras la o parte draperia subţire, pe raftul cel mai de jos se afla o cutie mare de carton legată cu sfoară, pe care îi făgăduisem că n-o voi deschide niciodată. În timpul lipsei lui, îmi ţinusem făgăduiala, e-adevărat, de trei, patru ori voisem s-o deschid, dar renunţasem, acum însă: dintr-o dată mi s-a făcut cald, cutia de carton s-a ridicat singură, sfoara s-a rupt de la sine, iar eu n-am avut nevoie să fac nimic sau aproape nimic ca să se deschidă capacul, am deşertat dintr-o dată pe patul meu, în aşa fel că am putut face să dispară repede cutia, tot ceea ce fratele meu adunase şi-mi încredinţase. În bucătărie se lucra. Tata era plecat.

Nu se aştepta oare Klaas de la mine să deschid cutia, să pun în siguranţă lucrurile care-l interesau, acum când casa îi era interzisă? Trebuie că se aştepta. Aşadar am despachetat, am examinat, am inspectat. Mai ştiu şi-acum – un borcan cu scoici alese, decolorate, o praştie şi o carte, „Micul grădinar"; o batistă murdară, pătată de sânge, caiete de teme, sfoară, mereu sfoară; mai ştiu şi azi oasele-de-sepie păstrate într-un cornet de hârtie, o cutie cu soldaţi de plumb – niciunul nu era mutilat – şi un sfeşnic scurt, lucrat de mână, pe care i-l dăruise probabil pictorul; o fotografie a clasei lui – optsprezece moşnegi îmbrăcaţi tinereşte şi cinci babe cu codiţe lungi – o schiţă a pictorului pentru tabloul „Culegătorul de mere", pe care am vârât-o imediat sub perna mea; un briceag cu prăsele de sidef. Şi mai ştiu pachetul de scrisori legat cu sfoară, pe care nu l-aş fi desfăcut, dacă ar fi fost scrisori străine, dar purtau scrisul fratelui meu şi erau toate adresate Hilkei. Fiecare scrisoare un reproş şi o ameninţare: îi reproşa că iar nu venise – la balta de turbă, pe plajă, la far – şi o ameninţa ca „totul se va termina", dacă va lipsi şi data viitoare. Între reproşuri şi ameninţări făcea aluzie la o amintire comună, la o păţanie trăită de amândoi pe plajă într-o vară, nu mai ştiu exact despre ce era vorba, văzuseră împreună ceva, un bărbat şi o femeie printre dunele peninsulei, oameni străini, pe care numai i-au ţinut sub observaţie şi apoi i-au urmărit.

Am despachetat tot conţinutul cutiei de carton, am trecut câteva lucruri în posesia mea, în special schiţa pentru „Culegătorul de mere", când deodată am auzit că sună telefonul. Am ascultat. Hilke s-a dus la aparat, s-a prezentat, aşa cum o făcea întotdeauna: La aparat, Hilke Jepsen, cu cine vorbesc? Pe urmă n-am auzit decât nu şi da şi da şi nu, iar când s-a întors grăbita în bucătărie am şi ştiut că cineva îl căutase pe tata. Abia închisesem cutia de carton, o legasem cu sfoară, o pusesem la loc, că a şi început: Siggi, vino odată jos. Siggi, hai

mai repede! aşa că nu mi-a rămas altceva de făcut decât să cobor din nou în bucătărie, unde Hilke mă aştepta. Oare din cauza privirii mele, din cauza dorinţei poruncitoare de a şti, cu care am privit-o, s-a tras fără să vrea îndărăt şi, în loc să-i dea drumul cu treaba pentru care mă chemase, m-a întrebat mai întâi: Ce te zgâieşti aşa? Încetează să te mai zgâieşti aşa la mine, de parcă ţi-aş fi făcut ceva. — Pot să mă zgâiesc la tine cum vreau, am răspuns, iar ea: Dar nu în felul ăsta, cu asemenea ochi de gheaţă. Hai, dă-i drumul, am spus.

Aşadar la Bleekenwarf urma să aibă loc ceva, îndată sau în două ore, trebuia să sosească în vizită un personaj important, poate foarte important, comisarul landului sau aşa ceva, în orice caz granguri mari, care aveau treabă cu Nansen, postul de poliţie nu putea să lipsească: Ia-o din loc, Siggi, spune-i tatei că a fost căutat la telefon, trebuie să se ducă imediat la Bleekenwarf. Şi încetează, ţi-o spun, să te mai zgâieşti aşa, nu-mi place. Privirea mea a tulburat-o brusc în aşa măsură, că s-a repezit la oglinda din vestiar, şi-a examinat faţa, s-a întors într-o parte şi şi-a cercetat cu bănuială bluza şi fusta, după care, nedescoperind nimic, m-a luat la goană furioasă: Cară-te, e urgent.

Spre dig, mai întâi spre dig. O zi mohorâtă, dar fără vânt, la început de toamnă. Marea Nordului în mişcare uşoară, netedă, doi pescari de scrumbii albastre într-o barcă. Niciun pescăruş în aer, în schimb însă, pe apă, un mare consiliu, pe care un curent slab îl împingea paralel cu coasta. Nu se zărea niciun biciclist, nici în direcţia „Priveliştii estuarului", nici în direcţia farului. La orizont, două vase culegătoare de mine, aflate la lucru. Sub dig, un jeep, care se îndepărta spre Glüserup. M-am hotărât s-o iau către „Priveliştea estuarului", uneori acolo se puteau culege informaţii, puteam să întreb. Dar ce aveam eu oare, că se buluceau aşa oile lăţoase în juru-mi, îndată ce le tăiam drumul, porneau la trap spre mine, mă urmau, încât eram nevoit să le ţin la distanţă cu lovituri de picior. Lina lor slinoasă puţea.

Dacă n-ar fi fost duhoarea asta, aş fi simţit mirosul de ars mai curând, l-aş fi descoperit mai repede pe tata şi isprava lui, aşa însă am trecut în fugă, urmărit de oi, cu nasul înfundat, pe lângă peninsulă şi doar întâmplător, uitându-mă înapoi, am dat cu ochii de cabana pictorului, acolo, la piciorul dunei, era sprijinită o bicicletă; putea, dar nu era obligatoriu să fie bicicleta tatei. Am profitat de avans, am sărit de pe dig la vale şi am scăpat de oi, care se holbau după mine rumegând, am lăsat în urmă putoarea şi behăitul lor. În cabana pictorului se afla cineva. În aer plutea miros de ars. Nu se vedea niciun foc, nici vreo coloană de fum, dar, pe măsură ce mă căzneam să mă urc pe dună şi apoi, când am ajuns sus, mirosul de ars a devenit mai puternic, iar acum, acum am descoperit şi coloana subţire de fum, care se ridica din spatele cabanei, şi nu pot pur şi simplu să spun ce fel de frică a fost aceea, care m-a făcut deodată să fug şi să fug, era o frică necunoscută, ce mi-a grăbit bătăile inimii, asta-i tot, cel puţin pentru început.

Bicicleta sprijinită de peretele lateral al cabanei era a tatei, uşa stătea deschisă, dar el nu se afla înăuntru, ci afară, lângă latura din spate, fuma şi se uita la un foc, la resturile unui foc, în care scormonea grijuliu cu piciorul,

împingea ceea ce arsese pe jumătate spre locul unde mai mocnea jarul. A fost furios sau surprins, când m-a văzut venind? Părea că aproape nu mă recunoaşte, doar stătea acolo, epuizat, absent, şi se uita ţintă la foc. Nu m-a împiedicat să zgândăr cu un băţ resturile focului, repede, la picioarele sale. Totul se terminase. Nu mai merita să intervii. Hârtia, o bucăţică minusculă de hârtie salvată din flăcări, de un albastru deschis: coperta blocului de schiţe. Tata arsese caietul pictorului cu schiţele la ciclul „Capete de pe ţărm".

Mi-am îndreptat spinarea şi l-am privit înspăimântat. Pe faţa lui stăruia o expresie de satisfacţie îngheţată, acum, când o făcuse, putea să stea acolo liniştit şi să fumeze, ca după o însărcinare dusă la capăt. Acolo, pe peninsulă, în faţa resturilor focului, am început să mă tem de el, şi anume nu de puterea sau de perfidia sau de încăpăţânarea lui, ci de statornicia lui imperturbabilă; frica asta a fost mai tare decât ura, care m-a năpădit deodată şi mi-a dat ghes să mă reped la el şi să-l pocnesc cu pumnii peste şolduri şi coapse. Satisfacţia asta îngheţată! Această linişte rea din sufletul lui. Nu mai puteam să-l privesc, m-am ciucit şi am aruncat nisip peste locul unde arsese focul, am lăsat nisipul fin să plouă pe resturile carbonizate, până când nimic n-a mai amintit că acolo arsese un foc.

Pe el, postul de poliţie Rugbüll, părea că asta nu-l interesa, mă observa în tăcere, a răsuflat de mai multe ori, ca şi când s-ar fi trezit din somn, dar n-a rămas treaz, ci a căzut îndată înapoi în satisfacţia lui îngheţată. Nu, atunci încă n-am fost surprins, când am simţit pe neaşteptate o durere prelungită în tâmple, în plus o uşoară toropeală şi ciocănitul acela al fricii, care m-a făcut să mă gândesc pentru prima dată că nimic, nimic nu se mai afla în siguranţă în circumscripţia lui. Cu statornicia sa înspăimântătoare putea să descopere orice tainiţă, şi m-am gândit numaidecât la colecţia mea din moară şi că trebuia s-o ascund de el, dar unde?

Ce tremuri aşa? m-a întrebat, la vârsta ta n-ai niciun motiv să tremuri. Mâine, mă gândeam, sau mai bine asta-seară am să iau lucrurile de-acolo. Ei, m-a întrebat, ce-i cu tine? Poate la Bleekenwarf, mă gândeam, poate că pictorul o să mă ajute să găsesc la Bleekenwarf o nouă ascunzătoare. Răspunde, rogu-te, mi-a poruncit el, iar eu am spus: N-ai voie să faci asta, n-ai voie să mai confişti ceva, n-ai voie să mai aprinzi niciun foc, n-ai voie să mai arzi nimic. — Cine ţi-a spus asta? Toţi, toţi au spus că interdicţia de a picta s-a dus şi că tu nu mai ai nimic de transmis, iar dacă povestesc ce-ai făcut aici: pictorul n-o să înghită aşa ceva. Ce-a fost înainte s-a dus, asta au spus-o cu toţii, şi eu am auzit şi am văzut ce-ai făcut adineauri: aşa ceva nu mai ai voie. Nu mai ai nimic de spus unchiului Nansen, el poate să facă acum tot ce vrea, asta o ştiu.

M-a lovit. Am căzut pe nisip şi am rămas, în genunchi. Mă lovise în falca de jos. A doua lovitură doar mi-a şters obrazul Scoală, a spus. Am rămas pe jos. M-a înhăţat de gulerul cămăşii şi m-a smucit în sus, mi-a apropiat faţa de el, încât trebuia să stau pe vârful picioarelor şi să-l ating cu tot corpul. Aşadar, o înceată cercetare cu privirea, la care se pricepea atât de bine, o examinare

serioasă a retinei mele, de data asta am rezistat privirii lui, nu mi-am abătut ochii şi m-am uitat în pupilele lui îngustate, de la apropierea asta îi vedeam rareori faţa. Cât de zbârcită era şi cât de posacă, îi venea bine pasomoreala asta, dădea de ştire oricui că postul de poliţie nu se împăca nicidecum cu lumea de-acum.

Aşadar ştii şi tu câte ceva, a spus, ia te uită: ai cules informaţii despre toate! Ştii ce e permis şi ce nu. Unde începe şi unde se termină ceva: ai aflat-o şi pe asta. Nu ţi-a rămas tăinuit nici că astăzi e altfel decât înainte. A slăbit strânsoarea, m-a îmbrâncit de lângă el, nu cu prea multă putere, nu aşa, încât să mă poticnesc şi să cad la pământ. Multe ai mai auzit, a spus, dar nu şi pe asta: că omul trebuie să-şi rămâie credincios sieşi; că trebuie să-şi îndeplinească datoria, chiar dacă împrejurările se schimbă; vreau să spun o datorie acceptată conştient. Şi tu vrei aşadar să duci vorba că tatăl tău săvârşeşte ceea ce pentru el e o datorie acceptată conştient, ei bine, n-ai decât să povesteşti cui vrei, n-ai decât să dai raportul la Bleekenwarf, unde te-nvârţi destul. Poţi să lucrezi liniştit împotriva mea. Cu Klaas am terminat-o, şi cu tine pot s-o termin oricând. Şi-a ridicat faţa: buze albe, strânse, dinţi încleştaţi, scrâşnind. O privire dispreţuitoare, nu înveselită, ci doar dispreţuitoare. Gesturi lunecoase, nehotărâte, ca într-un monolog. Mai ai ceva de spus?

Spre surprinderea mea, cu toate că mă şi pornisem să dau din cap că nu, mai aveam: am repetat că nu mai exista pentru el nimic de păzit, nimic de confiscat şi de distrus. I-am spus că nu mai exista nicio interdicţie de a picta, iar pentru el nicio datorie de a mai interveni. Totuşi, nu l-am ameninţat şi nu i-am spus cât de mult îl uram, dar probabil că simţise, după cum îmi simţise şi frica, deoarece a păşit spre mine şi a spus: Dacă nu-ţi bagi nasul în toată povestea asta, o să ne înţelegem la fel de bine ca şi mai înainte, doar să nu-ţi bagi nasul.

Pe urmă s-a uitat la nisipul sub care dispăruse vatra focului, a clătinat din cap, s-a dus la bicicletă, a săltat-o şi a cârmit în direcţia digului, nepăsător, ceea ce ştiusem mai dinainte, probabil însă şi-a dat seama că îl urmam, deoarece l-am auzit vorbind singur, am auzit şi numele meu; am mers pe urmele lui până la apă, iar acolo, vorbindu-i din spate, i-am comunicat ceea ce îmi încredinţase Hilke. Să nu credeţi că Jens Ole Jepsen a stat locului, atunci când a auzit că e aşteptat la Bieekenwarf, că trebuie să se găsească acolo, deoarece comisarul landului, precum şi câţiva granguri mari —; a luat cunoştinţă în tăcere de comunicarea mea, a ocolit duna şi a pedalat apoi pe partea dinspre mare de-a lungul bazei digului, până când nu mai avea decât să-l traverseze, ca s-o ia pe drumul flancat de arini, care duce la Bieekenwarf. A ajuns în viteză la poarta batantă, şi-a continuat drumul prin curte, iar după ce a coborât din şa, a privit ca şi mine către şoseaua dinspre Husum, aşa că am descoperit amândoi odată cele două automobile de un verde măsliniu, care virau acum şi se apropiau.

Tata şi-a rezemat bicicleta mai întâi de peretele casei, apoi, mai departe, de o stivă de lemne, n-a intrat în casă, ci a deschis poarta şi a aşteptat; acolo l-am

ajuns, am stat amândoi ţinând cu spatele poarta deschisă, o amărâtă gardă de onoare pentru automobilele care se apropiau încet, fiind acum ascunse de gardul viu al lui Holmsen. De la întoarcerea lui din lagărul de internare, tata nu fusese nici măcar o singură dată la Bieekenwarf, nu schimbase o vorbă sau un salut cu pictorul nu se interesase măcar dacă la Bieekenwarf totul rămăsese aşa cum ştia el. Deoarece nu putea suferi schimbările, nu întreba de ele, sau lăsa să treacă timp, până când să le ia în seamă. Stătea destins lângă mine la intrare, relaxat, chiar dacă nu şi indiferent: a trebuit să controlez din spate şi din faţă cum îi stă uniforma; de asemenea a trebuit să-i frec bocancii cu un smoc de iarbă, măcar ca să-i curăţ, dacă nu să le dau lustru.

Nu pricepeam de ce stăteam flancând poarta cu arc, el însă a şi ridicat mâna la chipiu, ca să salute, înainte de a putea distinge vreo faţă, şi salutând am aşteptat ca automobilele să treacă şi să pătrundă în curte la mică distanţă unul de altul.

Aşa, iar acum las să coboare din automobil patru bărbaţi de înălţimi diferite, îmbrăcaţi foarte diferit şi având şi un aer foarte diferit, îi poftesc ca mai întâi să ia cunoştinţă de cele din jur, deci de iaz, grajd, atelier, grădină, să contemple, fragmentar, peisajul; drept urmare, cei patru bărbaţi, căzând de acord aproape fără să vrea, ajung la un singur gând, pe care şi-l pot citi reciproc de pe feţe: Aşadar aici trăieşte, aşadar asta e lumea lui.

Cei patru bărbaţi au dat din cap unul spre celălalt, fiecare ştia ce înţeles are gestul. Şoferii au ocolit iazul cu maşinile grele, verzi-măslinii şi le-au parcat una lângă alta. Cum să pot descrie pe cei patru bărbaţi? Insul care rânjea poate fi lesne confecţionat, fiindcă era singurul în uniformă: cu capul gol, o pipă arcuită în colţul gurii, mustaţă căruntă, o cutie de valori pe piept, pistrui pe faţă şi pe mâini, o coroană şi mai multe stele pe epoleţi, să spunem: o focă, şchiopătând uşor şi rânjind cu îndărătnicie. Dimpotrivă, comisarul landului – sau bărbatul, care s-a arătat mai târziu a fi comisarul landului – era un ins neînsemnat, chiar pricăjit: cu un cap mai scund decât foca, îngust în umeri, adus de spate într-un fel ciudat, cu amândouă mâinile în buzunare, de parcă i-ar fi fost frig, îmbrăcăminte uzată: Mister Gaines. Cel mai tânăr dintre ei atrăgea atenţia mai puţin prin asprimea colţuroasă a feţei, prin ţigara veşnic aprinsă sau prin pantofii din piele de căprioară exagerat de mari, după cum mi se păreau mie, cât mai ales prin vocea lui: îndată ce vorbea – şi fiindcă era interpret, vorbea de două ori mai mult decât ceilalţi – se auzea un asemenea zgomot, de parcă s-ar fi pus în mişcare huruitorile şi zornăitoarele din livada de cireşi de pe moşia Söliring, ca să alunge sturzii. Iar al patrulea? Ăla purta o pălărie moale, purta ochelari cu rame de oţel, precum şi o servietă plină.

Că această vizită fusese nu numai anunţată, ci şi descoperită de mult de cei aflaţi în casă, e sigur. Totuşi, uşa nu s-a deschis, n-a apărut nimeni, ca să-i salute pe cei patru bărbaţi, care stăteau acum în faţa grădinii întomnate a pictorului, de altfel în tăcere, probabil scormonindu-şi memoria, ca să găsească numele corect al florilor. Se arătau curioşi, iniţiaţi, plini de admiraţie.

Au făcut câţiva paşi prin grădină, au dat ocol atelierului, s-au reîntors în curte şi şi-au atras atenţia asupra raţelor, care se ţineau, vâslind nervos, în mijlocul iazului, apoi s-au îndreptat spre noi. Tata şi cu mine stăteam lateral lângă uşa casei, s-ar putea spune din nou: formând o gardă amărâtă, el mai în faţă, eu în urmă. Nu-i scăpăm din ochi pe cei patru bărbaţi, vreau să spun că prin felul îndărătnic în care stăteam acolo îi obligam să-şi aducă în fine aminte de noi; şi-au şi adus aminte, schimbându-şi mersul dintr-o mişcare tihnită, aproape voluptoasă, într-una cu ţel precis şi de aceea, grăbită.

Tata a salutat. Strângeri de mână. Scurte întrebări, aşa cum le pun suveranii. Răspunsuri tot atât de scurte, rostite ca în treacăt de poliţist. Insul care rânjea şi interpretul m-au salutat şi pe mine, strângându-mi mâna, în orice caz fără să mă privească, cu un aer distrat exemplar. Interpretul m-a întrebat cu o voce huruitoare: Cum o duci? la asemenea întrebări nu răspund din principiu. Tata, mai puţin din dorinţa de a fi serviabil, cât mai ales fiindcă socotea că intră în obligaţiile sale, a întrebat dacă să bată la uşă, anunţând, ca să zicem aşa, vizita; comisarul landului a zâmbit şi a bătut cu propria lui mână, uşor strânsă, de două ori în uşă şi tocmai voia să-şi privească, în aşteptare, suita, când uşa s-a şi deschis, fapt la care vădit că nu se aşteptase.

Fireşte, chiţcanul ar fi trebuit să aştepte ceva mai mult, poate să numere până la doisprezece, înainte de a deschide uşa, dar probabil că n-a mai putut suporta tensiunea nervoasă, fiindcă stătea acolo de un timp destul de lung. În orice caz, menajera pictorului, originară din Flensburg şi înrudită de departe cu Ditte – pictorul îi spunea Kairine sau Trinchen – a aparut în cadrul uşii, ne-a urat cam pe nerăsuflate bun sosit şi s-a tras într-o parte, poftindu-ne să intrăm. Cei patru bărbaţi au dispărut în semiîntunericul coridorului. Noi am rămas afară, gândindu-ne cum să ne trecem timpul în aşteptare, când comisarul landului a apărut din nou şi nu numai că ne-a făcut semn să intrăm, dar ne-a şi lăsat să i-o luăm înainte şi a închis el însuşi uşa.

Din uriaşa cameră cădea în coridor lumina zilei. Am mers unul după altul. Mi-am făcut numaidecât drum în faţă, şi iată-l pe pictor zăcând. Mai mult zăcea decât şedea pe sofaua nesfârşit de lungă, pe care stătuse în toţi anii din urmă Teo Busbeck, iar sub mantaua albastră purta o cămaşă de noapte din pânză ordinară, apoi nişte papuci în picioarele goale, cu vine îngroşate. Avea, se-nţelege, pălăria pe cap. Pe masa care fusese trasă aproape, pipă şi tutun şi un teanc de scrisori nedesfăcute. Pe podea, o pătură de lână cenuşie, pe care chiţcanul a ridicat-o cu o grabă plină de reproş, a îndoit-o o dată şi a acoperit picioarele pictorului. Tocmai s-a ridicat după o gripă, a spus Katrine. Iar pictorul, ca şi cum ar fi vrut să scape de ea: Fă cafea pentru toată lumea, dar cu ceva în ea, iar mai înainte poţi să aduci câteva scaune. Femeia l-a privit furioasă, el a râs şi a întins mâna spre comisarul landului, care i-a strâns-o cu putere, apoi ne-a salutat pe noi toţi, pe insul care rânjea, pe interpret, pe pălărie-moale, pe mine şi la urmă pe poliţaiul din Rugbüll, care nu se înghesuise dornic de acest salut, care era bucuros să-l evite, dar, stând în rând cu ceilalţi, n-a putut decât să dea mâna cu pictorul. Jens? Max? Acolo nimeni

nu putea face pe sensibilul. Am adus scaune, ne-am aşezat în semicerc lângă sofa, ne-am uitat la chipul pictorului care pe jumătate şedea, pe jumătate era culcat, a cărui frunte era umedă de sudoarea febrei şi care la rândul lui ne cerceta cu ochii lui şireţi, cenuşii; oarecum franc.

Cum se începe acum o conversaţie, care într-un anumit punct trebuie să devină oficială, când personajul principal zace în cămaşă de noapte şi manta, abia restabilit după o boală? Mai întâi vine la rând boala, aşadar s-a vorbit despre gripă, despre gripa ce se iveşte oricând şi despre aceea de sezon, cum e tratată în Schleswig-Holstein şi în Anglia, s-au constatat deosebirile.

Comisarul landului, de exemplu, nu avusese niciodată gripă, în schimb soţia lui o contracta în fiecare primăvară şi aşa mai departe. Pictorul a spus: De-o gripă ca asta nu dai ortul popii, vine şi trece, trebuie doar să torni vârtos peste ea punci de cafea, ce-o fi întârziind atâta Katrine cu cafeaua. S-a vorbit despre grădina pictorului, despre grădina de flori toamna, despre culorile, pe care le amestecă toamna, în privinţa asta bărbatul în uniformă a avut de spus cele mai multe lucruri, a discutat cu pictorul şi despre formele florilor, în primul rând despre labiate şi leguminoase. Apoi a venit chiţcanul cu cafeaua, şi nimănui nu i-a scăpat cum pictorul a îndrumat-o cu privirea tot timpul cât a întins faţa de masă şi a turnat cafeaua, iar la sfârşit, cu o mânie făţişă, a pus pe masă o sticlă de rachiu, pe care pictorul a înhăţat-o numaidecât şi i-a scos dopul: Aici, cafeaua se bea cu ceva în ea.

În afară de mine, toţi au băut cafea cu ceva în ea; când a ridicat ceaşca, interpretul a spus: Prozit, iar pictorul: Exact, când bem cafea, noi avem dreptul să spunem prozit. Comisarul landului, care, când era nevoie, vorbea el însuşi nemţeşte, a pretins ca asta nu numai să i se traducă, ci să i se şi explice, iar după ce a cerut să i se dea servieta, s-a ridicat, a deschis cele două închizători, a scos ceva afară, ceva albastru, de format mare, rigid, aş zice un obiect reprezentativ, pe care l-a ţinut şi l-a cântărit în ambele mâini, cu care s-a apropiat de margina sofalei; era, cum mi-am dat seama acum, o mapă de carton legată în pânză, pe care a întins-o spre pictor, e adevărat, nu cu evlavie, dar oricum cu solemnitate şi emoţie, şi pe care a tras-o încet înapoi, când pictorul a vrut s-o ia; căci în acel moment mai era ceva de spus, el însuşi voia să spună ceva, aşa că s-a recules; cu acest prilej, noi ne-am ridicat în picioare.

A urmat cea mai şoptită cuvântare, pe care am auzit-o vreodată. Aşadar, exista o Academie Regală din Londra, care… Având în vedere meritele excepţionale pentru pictura europeană şi în urma hotărârii unanime a colegiului s-au… Întrucât pictorul a acceptat alegerea sa de către Academie, care se simte extrem de onorată, iată aici… Din nou pictorul a întins mâna după document, din nou comisarul landului l-a tras încet înapoi, căci voia, mai avea de adăugat ceva, foarte personal, a spus că nu intră printre îndatoririle lui să facă servicii Academiei Regale, dar în cazul de faţă a fost pentru dânsul o deosebită plăcere, o dorinţă din toată inima – în afară de asta, avusese oricum treabă prin apropiere, iar prietenul său, generalul Tate, stăruise să-l însoţească; veniseră deci aici, nu numai ca să înmâneze lui Mister Nansen diploma de

membru de onoare, ci şi ca să arate prin prezenţa lor cât de mult îl preţuiesc ca pe o personalitate marcantă din lumea artistică liberă şi exemplară, sau cam aşa ceva.

După aceste cuvinte, pictorul a primit diploma, comisarul landului a ridicat ceaşca de cafea, a spus: Aşadar putem să zicem prozit, iar noi toţi, inclusiv tata, am închinat pentru pictor. Cu degetul mic îndepărtat, ţinând ceaşca în dreptul pieptului, cu un ochi pe înalţii oaspeţi: aşa l-a felicitat şi el pe pictor, care s-a uitat doar în treacăt la diplomă, a pus-o pe masă lângă scrisori şi, arătând spre sticlă, i-a invitat pe cei de faţă să se servească singuri. Înalţii oaspeţi s-au servit. S-a fumat, numai tata n-a fumat.

Acasă, la Nottingham, a zis cel îmbrăcat în uniformă, rânjind prieteneşte, are atârnaţi de pereţi câţiva Nanseni, le-a indicat titlurile, a indicat şi anul creării, pictorul a ridicat uluit capul. Aceste tablouri – „Culegătoarea de mac" cu siguranţă – se aflaseră totuşi la Dresda şi la Heidelberg, mai târziu fuseseră confiscate din muzee şi duse la Berlin, unde au fost distruse? El, generalul, cumpărase chiar aceste tablouri în Elveţia. Dar asta pare că se potriveşte cu ceea ce el, pictorul, aflase ici şi colo din zvonuri, dar şovăise să creadă: anume că nebunii de la Berlin, fiindcă aveau nevoie de devize, vânduseră în alte părţi, prin intermediari, tablourile confiscate. De vreme ce generalul le-a cumpărat în Elveţia, n-au putut fi distruse, iar el ştie că multe tablouri moderne n-au fost distruse, ci trimise peste graniţă. Iar el, pictorul, se gândise că au pierit toate, toate cele opt sute. Nu, în privinţa asta, el, generalul, îl poate linişti, dacă în legătură cu aşa ceva se poate folosi un asemenea cuvânt. Există chiar unele cifre aproximative privind aceste vânzări, probabil ci într-o zi se vor putea indica cifre exacte.

Conversaţie. Ridici o chestiune şi o laşi să cadă. Se înghesuie întrebări şi-şi pierd acuitatea printr-o singură întorsătură. Iar în perioada aşa-numitei interdicţii de a picta, a întrebat comisarul landului: cum s-a putut trăi aici? A fost în genere posibil aşa ceva? El, comisarul landului, nici nu-şi poate măcar imagina un asemenea lucru. Cunoaşte altele şi mai rele, a spus pictorul. Trebuie să te obişnuieşti cu o asemenea situaţie, trebuie să te adaptezi, să iei măsuri de prevedere pentru orice împrejurare, dar în rest: el nu ştie nici un singur pictor de pe lumea asta, care să fi respectat consecvent o interdicţie de a picta rostită împotriva lui. Doar nu eşti un simplu vopsitor în faţa unui şevalet, pictezi mereu, sau de loc. Poţi să interzici ceea ce săvârşeşte un om în vis?

Nu se exprimase bine, a spus comisarul landului, voia să ştie cum era supravegheată practic interdicţia de a picta: inspecţii? percheziţii? şi cine, de exemplu, le făcea? A vrut oare tata să răspundă? Şi-a îndreptat spinarea pe scaunul lui înalt, s-a rezemat de speteaza sculptată, şi-a învârtit chipiul între degete şi şi-a trecut degetul gros peste obrazul ce i-a zvâcnit. Pentru supravegherea interdicţiei de a picta s-a recurs tot la poliţia locala, a spus liniştit pictorul; asta a fost o sabie cu două tăişuri, deoarece se cunoştea de mult cu poliţistul; dar, până la urmă, totul s-a desfăşurat cu bine. Şi pierderi?

Da, pierderi au fost ici şi colo. Era inevitabil. Dar şi pictase câte ceva? Desigur, în perioada cât i s-a interzis să picteze crease câteva tablouri. Şi ce s-a întâmplat cu tablourile confiscate? Pictorul a ridicat din umeri, şi dintr-o dată a spus: Ce posibilităţi are un om, care doreşte doar să-şi facă datoria şi nu aşteaptă de la sine nimic altceva? Un asemenea om nu se simte întotdeauna la largul lui într-o treabă ca asta, în orice caz are şi el dificultăţi.

Conversaţii. Te mişti către ceva, opreşti ceva, care alunecă dus de curent, îi dai drumul să curgă mai departe la vale. Persoane care stau pe scaune şi întreţin o conversaţie: unde nu acostează ele, câte şi de toate nu găsesc.

Când s-ar putea vizita oare o expoziţie Turner, a întrebat pictorul, el e gata să întreprindă o călătorie relativ lungă, chiar târând după el o gripă. În muzeul lui, a spus generalul, dacă ar veni vreodată la Nottingham, aveau acolo câţiva Turneri, iar în muzeul lui ar putea să-i vadă, dar de ce tocmai Turner? Pentru că Turner lasă totul în suspensie; bun, asta o fac şi alţii, asta o fac aproape toţi, dar Turner o face numai cu lumina, el, pictorul, ar vrea să vadă asta în corelaţie. De ce nu la Nottingham? a întrebat generalul.

Comisarul voia să afle de la pictor dacă a fost vreodată la Londra. Nu, încă n-a fost la Londra, se şi îndoieşte că se va duce vreodată, cu ani în urmă ar fi făcut cu plăcere o asemenea călătorie, dar acum… În afară de asta, nu-i plac oraşele mari, nici acum. Şi pe deasupra mai are multe de descoperit aici, între Glüserup şi şoseaua Husumului, nu va putea, ce-i drept, să exploreze pe de-a-ntregul această bucată de ţară cu oamenii ei, dar ar vrea să mai facă măcar câţiva paşi în a o cunoaşte. El, generalul, ar dori mult să ştie dacă o metropolă nu e ceva important pentru munca unui artist, iar pictorul, n-am să uit asta niciodată: Capitalele, de care avem nevoie, se află în noi înşine. Metropola mea se află aici. Aici am tot ce-mi trebuie, şi chiar mai mult: cei câţiva ani, câţi îmi mai rămân de trăit, nu-mi ajung ca să spun despre această bucată de ţară ceea ce merită să se spună. Fie şi numai populaţia misterioasă ce dăinuie aici în pământ, în aer, sau ceea ce se petrece noaptea în mlaştină, ori pe plajă, şi auzul ascuţit al oamenilor de-aici, sub cerul negru, teama lor, chipurile lor, gândirea lor înceată, sau felul în care intră în conflict cu legea, ce zici Jens?

Tata a tresărit, s-a uitat la pictor fără să înţeleagă. Mă gândeam, s-a adresat tatei pictorul, dacă ai scoate din sac, Jens, din practica ta, toate câte le ştii despre oamenii de-aici: mai multe nu se pot povesti despre nicio metropolă. Aici găseşti tot ce se întâmplă în lume, sau mă înşel? A urmat o pauză, toţi aşteptând un răspuns, cel puţin o confirmare din partea tatei, toţi se uitau la el; dar postul de poliţie Rugbül n-a scos nici un singur cuvânt. A dat din cap, asta a fost tot.

Pictorul i-a invitat pe vizitatori să se servească, niciunul n-a dat urmare invitaţiei. El, generalul, ar fi aruncat fireşte cu plăcere o privire prin atelier, în genere s-ar fi bucurat mai mult să fi stat acolo, dar asta nu e desigur cu putinţă. Pictorul a arătat cu o tristeţe simulată spre bucătărie, unde trebăluia chiţcanul, asta i-a fost destul ca explicaţie. Oare altă dată ar fi posibil? Altă dată fără-îndoială, numai astăzi nu, dacă ar fi fost după aceea din bucătărie, n-ar fi avut

voie nici măcar să se scoale; e severă, iar el e de părere că n-are rost să se răzvrătească împotriva severităţii ei. Aşadar, vor reveni, ăsta-i lucru hotărât acum, poate că se va aranja ceva luna viitoare. Ar fi o plăcere pentru toată lumea. Încă o dată: Cele mai cordiale felicitări, la care mă asociez şi eu, şi multe mulţumiri pentru vizită, nu, noi trebuie să mulţumim, iar în primul rând: grabnică însănătoşire după gripă.

Patru oameni cu poziţie diferită, care au participat mai mult sau mai puţin la conversaţie, şi-au luat rămas bun, şi-au tras mâinile din mâneci, şi-au arătat dinţii, au făcut ca pielea feţei să li se întindă şi să zvâcnească, au schiţat un pas de atac spre sofa, au bătut stepul înapoi şi au plecat, mergând pieziş, cu privirea spre bolnav, până la uşă. Tata şi-a luat rămas bun cel din urmă, după ce cumpănise de mai multe ori – cum mi-am putut da seama – să iasă pe uşă fără să salute, profitând de plecarea în grup. S-a apropiat de pictor, ţeapăn, cu un aer foarte grav, totuşi nu duşmănos, cu mutra cea mai plouată pe care a avut-o vreodată, a întins mâna-i acoperită cu păr blond, i-a dat-o pictorului, fără să răspundă sensibil la strângere. Pentru un punci cu cafea mai ne-ajunge, a spus pictorul, iar tata: Mă aşteaptă o groază de treburi – Aşadar nu? Îmi pare rău. A părăsit încăperea, fără a-şi mai ţine până la uşă ochii pe pictor, cum făcuseră ceilalţi. Ce-a urmat afară? Şi-a luat bicicleta, s-a postat lângă poartă batantă şi a aşteptat până când automobilele grele au pornit spre el; a salutat prea devreme şi, cu toate că între prima şi a doua maşină era un interval, şi-a ţinut mâna la chipiu, salutând, şi i-a dat drumul jos abia după ce automobilele au trecut, cu un dublu bubuit scurt de tunet, peste puntea din grinzi de lemn.

16
Frică

Pe de o parte gimnaziul Theodor Storni din Glüserup era socotit o şcoală respectabilă; pe de alta drumul meu spre şcoală devenise de trei ori mai lung. Pe de o parte nu mai aveam nevoie să fug de niciun Jobst şi de niciun Heini Bunje; pe de altă parte profesorii îmi feşteleau toată după-masa cu teme nemăsurate. Pe de o parte n-aveau voie să ne bată, pe de altă parte mi-era dor de învăţătorul Plönnies, chiar dacă împărţea cu dărnicie „şuruburi" dureroase. Pe de o parte îi dădeam dreptate mamei, care îmi meliţa fără încetare spusa că ştiinţa înseamnează putere şi că o şcoală superioară oferă o mai bună „trambulină pentru viaţă"; pe de altă parte mă întrebam de ce trebuie să învăţ cuvinte greceşti, de vreme ce nu voiam să mă duc niciodată în Grecia. Pe de o parte înţelegeam că autorităţile nu puteau face oricui un loc liber într-o şcoală superioară; pe de alta îmi lipsea orice înţelegere pentru stăruinţa, cu care tata povestea la toată lumea despre intrarea mea într-o şcoală superioară.

Nu mi-a fost de niciun folos că nu mă împăcăm cu Gimnaziul Theodor Storm şi că nu m-am împăcat niciodată: m-au silit să primesc bursa, mi-au dăruit o servietă nouă, mi-au făcut rost de o bicicletă aproape nouă, au încercat să trezească în mine un spor de sârguinţă ce eventual rămăsese ascuns pe undeva, mi-au împachetat două tartine mai mult ca de obicei şi, înaite de a ieşi din casă, mi-au controlat cămaşa, ciorapii şi unghiile, iar $\hat{i}_n$ timp ce eu o luam din loc, aplecat pe ghidon, mi-au făcut semne de salut din urmă, chiar şi mama. În sus pe dig: la stângă Marea Nordului, la dreapta, şesul; în jos pe dig: la dreapta Marea Nordului, la stângă şesul – urmând drumul obişnuit, pe care postul de poliţie Rugbüll l-a măsurat de atâtea ori şi pe care acum îl bătea uneori o dată cu mine. — Vino, te trag eu, ţine-te în trena mea – aşa am spus eu da şi amin la tot ceea ce plănuiseră cu mine şi m-am lăsat plătit pentru asta: cu dulciuri, tartine, bani de buzunar mai mulţi şi – ceea ce mă interesa cu deosebire – cu ore netulburate în odaia mea. Nu este exclus ca tata să se fi ocupat dintr-o dată atât de mult de mine, fiindcă aflase din „Manualul poliţistului" că un om cu o pregătire şcolară superioară poate să facă şi o carieră superioară în poliţie. Iar deoarece eu trebuia să ajung şeful poliţiei, sau cel puţin director de poliţie, Hilke n-avea voie după-masa nici să cânte, nici să asculte radio, ceea ce iarăşi ea mi-a luat-o în nume de rău mie; lucrurile astea se ştiu.

Deşi era un itinerar obişnuit, deşi puteam găsi cu ochii închişi drumurile şi ramificaţiile, călătoriile mele de la şi spre şcoala din Glüserup nu mă plictiseau, chiar dacă îmi cereau eforturi şi mă oboseau, când aveam vântul în faţă. Totul era la locul său, dar totul arăta altfel în fiecare zi, sub o lumină

schimbată, sub un cer schimbat, cu câte surprize mă putea aştepta însăşi Marea Nordului, care la dus lingea, aproape somnoroasă, plaja pe o fâşie lată, iar la înapoiere azvârlea în îndiguiri valuri ameţite din cerneală albastră-verzuie. Sau gospodăriile: uneori modeste şi ca osândite sub lungile văluri ale ploii, pierdute în negura cenuşie; alteori impunătoare şi mândre, cu fumul ridicându-se la prânz din hornuri, când cădea peste ele o lumină albă lăptoasă sau când străluceau în faţa şi în spatele lor livezile. Sau vântul: o dată fluiera prin spiţele roţilor şi era mulţumit şi mai-mai să moară de râs, când derapai, alteori îţi azvârlea turbat pelerina de ploaie în faţă, sau făcea pelerina să fâlfâie şi să se zbată, sau te prăvălea de pe dig. Cât de des se schimbă toate pe-aici, în fiecare zi, în fiecare ceas, cât de des poţi să meditezi asupra deosebirilor, chiar să fii emoţionat de deosebiri, numai să vrei.

Acum mă aflu, într-o zi oarecare, în drum spre casă. Toamnă. După-amiază, către ora două: păsări de mare, plajă pustie. Vântul venea din direcţia nord-vest, pieziş din spate, îmi umfla paltonul, care bătea ca o pânză de corabie udă; pe nisipul plajei se zăreau nişte urme, cine trecuse pe-acolo? Vântul era umed. Sare. Iod. Servieta mea, vârâtă în portbagaj, era împroşcată de apă, strălucea de udeală. O coloană de fum la orizont, niciun vapor. Nisipari, strigătul lor: witt-witt. Vitele erau iarăşi învelite cu muşamale împotriva răcelii nopţii, împotriva ploii reci. Cineva lucra iarăşi la drenaj. În faţă se şi vedeau contururile „Priveliştii estuarului" de pe care se scorojea vopseaua, de când Timmsen, electrizat de şansele unei noi profesii – lemne de foc *engros* şi anume deoarece citise într-o statistică precum că iernile vor deveni mereu mai reci, vânduse guvernului cârciuma, care fusese transformată cu cheltuieli reduse într-un cămin pentru copii debil mintali. Prăjina steagului se frânsese, nimeni n-o mai înlocuia. Unde era steagul triunghiular cu cele două chei încrucişate? Patru, nu cinci surori stăteau pe platformă în bătaia vântului şi vorbeau, discutau cu tata, care se afla sub marginea platformei, cu capul plecat, şi lua în felul său cunoştinţă de ceva. Paznicul păsărilor Kohisehmidt, picherul digului Bultjohann, care purta acum la reverul mantalei şi al hainei câte o miniatură din bronz a insignei Uniunii germane a sporturilor. Mi-am săltat şezutul de pe şa, am apăsat mai vârtos în pedale şi totuşi n-am reuşit nimic: mai înainte de a ajunge la platformă, surorile şi bărbaţii coborau scara îngustă către mare, se distanţau unii de alţii, formau un lanţ şi se îndreptau, înţelegându-se prin semne, spre peninsulă. O plasă cu ochiuri mari; aşa se mişca lanţul oblic spre peninsulă, apoi o aripă a cotit, păstrând intervalele, înaintând prin vâlcele, peste coline, pe plajă şi pe sub dune, lanţul s-a îndreptat spre vârful, unde se întâlneau doi curenţi contrarii şi făceau să se legene apa şi gunoaiele uşoare ce pluteau pe faţa ei.

Căutau ceva. Erau pe cale să captureze ceva, cine n-ar fi vrut să ia parte la o asemenea treabă! După ei! Am împins bicicleta pe platformă şi am pornit în fugă după ei, mai întâi spre lanţul în mişcare, apoi numai după urmele lăsate de Kohischmidt, pe care l-am ajuns pe movila, unde vântul ciufulea perişorul răsădit din nou, l-am ajuns, i-am zâmbit drept salut şi am încercat să-mi

potrivesc pasul după al lui. N-am vrut să întreb ce căutau, nici n-am avut nevoie să întreb, căci după o vreme el a simţit nevoia să spună cu voce tare de ce se temea, iar în felul ăsta am aflat şi motivul căutării lor.

Dispăruseră doi copii, cu siguranţă în zori, încă înainte de gustarea de dimineaţă, un băiat şi o fată. Surorile îi căutaseră mai intâi în casă, prea mult timp, era de părere Kohischmidt. Când dispăruseră, fusese reflux, atunci ar fi trebuit să-i caute totuşi şi în estuar. Se temea că fugiseră în estuar, el, paznicul păsărilor, se gândea la ce-i mai rău. Se oprea mereu şi privea de pe movile în jos spre plajă, se uita spre valuri şi peste mare încolo, părea să presupună că fugarii se află mai curând acolo decât pe peninsulă. Nişte tufe pipernicite de răchită ne-au reţinut din drum, am cercetat tufele: nici o urmă, niciun indiciu. Una dintre surori, voinică, osoasă, în loden, l-a chemat pe tata la ea, i-a arătat ceva în nisip, tata a săpat acolo puţin cu piciorul, deci nu putea să fie vreo urmă; cei doi s-au despărţit, au pornit mai departe. Am urcat pe dune, nici aici nu se vedea vreo urmă, nici pe lângă cabana pictorului, căreia i-am dat ocol, fără să intrăm în ea. Am îngropat o bucată de hârtie carbonizată, care se zărea din nisip. Lanţul nostru în mişcare: numai la început fiecare putuse să-i vadă pe toţi ceilalţi, cu cât înaintam căutând şi pătrundeam printre movilele dunelor, cu atit mai nesigur devenea cine pe cine avea să poată zări, de pildă la ieşirea dintr-o vâlcea: o dată lipsea aripa stângă, altă dată cea dreaptă, apoi părea că dispăruseră, scufundându-se, căutătorii din mijloc, sau lipseau din lanţ inşi izolaţi, ba s-a întâmplat chiar să pot zări doar cele două vârfuri ale aripilor, pe picherul digului Bultjohann şi pe sora-şefă.

De ce a ieşit deodată din formaţie postul de poliţie Rugbüll? De ce a rămas în urmă? Kohischmidt a băgat de seamă asta şi m-a trimis pe mine în locul rămas gol, am căutat urma tatei şi am continuat-o, reîntregind lanţul în mişcare, dar nu pentru mult timp. Deodată sora-şefă s-a oprit, semne, strigăte, din nou semne, ne chema prin semne pe toţi şi cu toţii am făcut o întoarcere de nouăzeci de grade şi am alergat spre ea. Sora-şefă a arătat cu mâna întinsă urmele paralele, care veneau dinspre Marea Nordului şi duceau mai departe spre vârful peninsulei, până când ne-am adunat cu toţii în jurul ei şi până când fiecare a recunoscut că amprentele în nisip erau ale unor copii, amprente uşoare şi foarte apropiate, probabil că se ţinuseră de mână, când au umblat mai întâi prin estuar, apoi au urcat încoace.

Ei sunt, a hotărât sora-şefă, iar pentru că ea a pornit fără altă vorbă după urme, am făcut şi noi acelaşi lucru, lângă mica epava aproape scufundată, Marea Nordului azvârlea jerbe de apă, cu atâta putere şi atât de sus, încât am fost împroşcaţi cu toţii. Valurile de nisip, care păreau să continue valurile mării, se întindeau de-a curmezişul peste vârful peninsulei, până la cabana paznicului păsărilor, până la prăjini şi capcanele din plasă. Mai departe, toţi au pornit-o mai repede. Nimic în cabană, nimic sub bancă şi sub masă, pe plajă nimic, deşi urmele duceau peste ea mai departe, dar acolo, în plase.

Aşadar în lunga plasă de prins păsări, care pornea de la o vârşă – vârşa era întinsă slab, iar frânghiile erau fixate de nişte ţăruşi – ghemuiţi pe pământ,

între păsările ce se zbăteau, capturaţi de acelaşi desen de umbre al plasei, i-am găsit pe copii, care ne-au privit, nu cu teamă, nu cu bucurie, ci doar fugar şi indiferenţi. Stăteau ghemuiţi spate în spate în vârşă, pe nisip, fetiţa strângea de gât o păpuşă de cârpa slinoasă, băiatul şuşotea unei păsări moarte. Fetiţa avea o faţă bătrânicioasă, tâmpă, codiţe scurte, îndepărtate, codiţe ca nişte cozi de şobolan, purta o rochiţă în carouri. Băiatul era în picioarele goale, capul greu părea că-l trage în jos, ceafa îi era puternic arcuită. Capul îi pendula încolo şi-ncoace, în vreme ce şuşotea păsării, o apăsa de buzele lui groase, iar eu l-am auzit cum scotea un fel de grohăit, poate sunete de nerăbdare sau de mulţumire. Fetiţa a apăsat păpuşa de cârpă cu faţa în nisip, a răsucit-o de câteva ori, omorând-o prin sufocare între picioarele ei brune, îndepărtate.

Păsările se zbăteau zburând şi zvâcneau peste fetiţă, pe lângă fetiţă, ea nu le lua în seamă, nu dădea din mâini după ele. Băiatul a vârât pasărea moartă în despicătura cămăşii, a început să râdă şi să-şi legene partea de sus a corpului, de pe buze i se prelingeau bale, se agăţa cu degetele de plasă, voia să se ridice, dar nu reuşea. Fetiţa s-a pornit să cânte cu o voce aspră, stridentă şi şi-a întors faţa spre noi. Sora-şefă găsise intrarea dinspre mare a plasei, a pătruns apărându-se de aripi cu palmele, s-a târât în vârşă, a apucat-o pe fetiţă şi a scos-o afară, şi iat-o pe femeia ciolănoasă, cu privire distantă cum ţine fetiţa în braţe, o lipeşte de ea, în timp ce fetiţa o loveşte cu păpuşa de cârpă în cap, până când boneta albă, scrobită îi cade pe jos şi i se desprind acele de păr. Fetiţa n-a încetat s-o lovească, nici după ce sora-şefă a sărutat-o, a continuat, fără nicio expresie, s-o lovească unde nimerea cu păpuşa.

Băiatul? Pe el au trebuit să-l tragă afară din vârşă două surori, cu ajutorul lui Kohischmidt, nu pentru că şi-ar fi apărat locul, ci pentru că nu ştia ce se aşteaptă de la el; cu capul plecat, de parcă ar fi vrut să dea o lovitură de berbece, inert, neînţelegând nimic, de nezdruncinat în izolarea lui de lume, abia a putut fi tras afară, iar acum stătea răsuflând precipitat în cercul nostru. E-n regulă, Jochen, a spus una dintre surori, acum mergi acasă şi acolo ai să capeţi o cană de cacao caldă, dacă-mi dai mie pasărea. Băiatul şi-a şters mâinile de pantaloni, mecanic. Dă-mi pasărea, a spus cu blândeţe sora şi a băgat mâna în despicătura cămăşii băiatului, a vârât-o mai adânc, băiatul grohâia, mâna surorii s-a mişcat pipăind pe pântecele băiatului, s-a oprit şi a scos, ţinând-o de coadă, pasărea moartă. Băiatul a dat să apuce pasărea, a apucat alături. Aşa, acum mergem cu toţii frumos acasă, acum o să mâncăm ceva cald, pe urmă dormim. Băiatul şi-a făcut palma căuş şi a dus-o la ureche, asculta desigur ceva ce nu putea auzi decât el, n-a opus rezistenţă, a pornit-o supus cu noi, doar din când în când stătea locului, ca să asculte cu un aer concentrat.

Înapoi, aşadar, spre „Priveliştea estuarului”. Surori, copii, econoama şi chiar cele două bucătărese stăteau pe platformă şi ne aşteptau; strigăte, îmbrăţişări, dezmierdări grăbite, expresie a unui sentiment de uşurare. Ei, iată-vă. Ei, iată-i. Am tras cu ochiul prin uşa deschisă, tata nu se zărea, dar deodată am văzut-o pe fetiţa care-mi făcea în fiecare dimineaţă semne greoaie de salut,

când treceam pe acolo, şi care şedea uneori şi după-masă pe pervazul ferestrei, îmbrăcată într-un halat albastru, şi-şi flutura mâna spre mine. Îi scornisem un nume; îi spuneam Nina. A ieşit pe uşa deschisă. A venit pe platformă, cu mişcări nesigure.

I-am făcut un semn, nu l-a înţeles. Am salutat-o, a observat salutul meu, totuşi nu mi-a răspuns. Pe încetul, atât cât era cu putinţă, m-am apropiat de ea, i-am zâmbit, am dat din cap, am încercat s-o fac să mă recunoască, imitând gestul ei greoi, nu m-a văzut, sau m-a văzut şi nu şi-a adus aminte de nimic, apoi, când m-am strecurat atât de aproape de ea, încât aş fi putut s-o ating, a scos un ţipăt de spaimă, s-a agăţat de o soră, încolăcind-o cu braţele, căutând la ea protecţie. N-aveam altceva de făcut decât s-o şterg în tăcere, m-am strecurat printre ciorchinii mişcători de copii şi adulţi, urmărit de privirile mirate ale surorii, care a mângâiat-o distrată pe fetiţă şi a liniştit-o. Iată-mi bicicleta, am urcat cu ea pe dig, mi-am luat vânt, cum îşi lua vânt tata, m-am aruncat în şa şi m-am îndepărtat pedalând în balans, direcţia Rugbüll. Ei, vii în sfârşit, sau nu vii? a strigat Hilke de pe scară, nu mai pot să ţin orezul cald. Aşadar orez cu zahăr şi cu scorţişoară, poate chiar cu compot de prune. Am spus: Nu mai face pe supărata, iar ea, mai încet şi schimbând tonul: De două ori l-am încălzit, Siggi. Pe unde-ai stat? Indicaţia ce i se dăduse de a mă trata, dacă nu cu respect, totuşi cu grijă, a determinat-o să-mi ia servieta, să-mi facă prieteneşte cu ochiul şi să mă mângâie pe creştet. A vrut să mă ia de mână, dar asta mi s-a părut prea de tot, aşa că am urmat-o tropăind în bucătărie.

Tata e-acasă? — Nu, nu-i acasă; a fost chemat la „Priveliştea estuarului", iar s-a întâmplat ceva acolo: se zice că au fugit doi, probabil s-au înecat. — Mai bine dă-mi ceva să mănânc. Nu vorbi despre chestii, pe care nu le cunoşti. Aşadar, totuşi orez cu compot de prune. Farfuria a plutit spre mine, mi-a fost trântită pe masă, Hilke era jignită. Doi au fugit şi-atât, am fost acolo şi am ajutat şi eu la căutat, închipuieşte-ţi: erau în plasa paznicului păsărilor Kohischmidt. — De-aia deci, iar noi ne gândeam că ţi s-a întimplat ceva. Cum a fost azi la şcoală? — O, aşa şi-aşa. Aceea care întrebase nu era nicidecum Hilke, ultima întrebare mi-o pusese mama, care intrase neobservată, cu părul despletit, cu un prosop pe umeri, gata să se spele pe cap. N-aveam nevoie să mă întorc, ca să aflu cum arăta şi ce făcea; ştiam pur şi simplu că purta combinezonul albastru-pal, iar în picioare papuci de piele scâlciaţi, mânjiţi cu stropi uscaţi de clăbuc; acum îşi lua şamponul din dulap, acum clătea ligheanul, acum îşi trecea bretelele subţiri ale combinezonului peste braţele cărnoase acoperite cu pistrui şi aluniţe. Apă caldă în lighean.

Nu-mi place, Siggi, să calci pragul acestei „Privelişti a estuarului", m-ai înţeles? Dar nici n-am fost înăuntru. Apa părea să fie prea fierbinte, a răcorit-o, vârând în ea ambele mâini şi făcând valuri. E destul de rău că au trimis copiii ăştia aici; cel puţin nu te duce tu acolo. Doi au fugit, am spus, n-am făcut decât să dau o mână de ajutor ca să-i caute. S-a proptit cu picioarele îndepărtate, şi-a aplecat ceafa, şi-a lăsat părul în faţă, vârându-l în lighean şi a vorbit cu vocea înăbuşită: Acuma o să se întâmple mereu câte ceva acolo,

nimeni nu se mai poate afla în siguranţă. Creaturile astea care fac degeaba umbră pământului: necazuri, numai necazuri o să ne aducă. De ne-ar fi scutit de ele. — Dar unde să-i ducă? Niciun răspuns; mama a luat din apă, şi-a umezit mai întîi părul, pe urmă, gemând de efort, l-a vârât cu totul în lighean. Dac-ar fi fost măcar bolnavi, dar nu-s decât nişte fiinţe care fac degeaba umbră pământului, o povară pentru noi toţi. Nu poţi scoate nimic din copiii ăştia, fiindcă nu simt nimic. Mă-nţelegi, Siggi. Nu-mi place să te duci pe-acolo, să-i priveşti, poate să te şi joci cu ei.

Apa curgea şi picura din părul ei, acum se mânjea cu şamponul gras, de culoarea mierii, pe ceafă şi începea să se frece şi să se maseze, s-a frecat, formând o spumă mai întâi moale, apoi mereu mai vârtoasă, care-i tremura pe ceafă, îi aluneca în fulgi pe urechi, pe faţă şi – aşa cum a dovedit-o cu un ţistuit – în ochi, acum trebuia să-i vină în ajutor Hilke. E destul doar şi să priveşti, Siggi, şi te-alegi cu cine ştie ce necaz; nici nu-ţi dai seama, şi deodată gata. Impresiile, ştii tu, impresiile se pot fixa şi-ţi pot tulbura privirea.

Eu şedeam, mâncam cu lingura orezul şi ascultam: după ce am terminat am mai rămas o clipă tăcut, în vreme ce Hilke clătea părul blond-roşcat al mamei, îl storcea, apoi îl usca, frecându-l cu prosopul. Pot să mă duc sus, să-mi fac lecţiile? Puteam: Dar gândeşte-te la ce ţi-am spus astăzi, Siggi. — Da. — Şi ce aveţi pentru astăzi? — Astăzi? Matematică, istorie, o compoziţie. — Cu ce titlu? — Modelul meu. — Ei, nu-i desigur chiar aşa de grea. — Nu. — Sunt nerăbdătoare să-ţi citesc compoziţia. Combinezonul albastru-pal sta să plesnească pe fundul ei lat. Pielea cefei i se roşise. Răsufla greu în prosop. În lighean se clătinau lături, pe care mai pluteau limbi de spumă; puteai să vezi cum spuma se subţia, se stringea, se topea. Eram bucuros să plec din bucătărie, să mă duc în camera mea, la lecţiile mele.

Fiindcă istoria, ca-ntotdeauna, mă lăsa rece, am început cu compoziţia, iar ceea ce păţeam mereu s-a întâmplat şi de data asta. Mai întâi, tema mi s-a părut atrăgătoare, mănoasă şi chiar ca făcută pentru mine, nu mă simţeam niciodată depăşit, când ni se dădea să scriem, de pildă, despre „Cea mai frumoasă întâmplare din vacanţă", despre „O vizită la muzeul landului", sau despre „Modelul meu"; la început fiecare temă mă umplea de aceeaşi încredere în puterile mele. Dar toate aceste teme se dovedeau a fi atrăgătoare doar până în clipa când începeam – după cum mi se cerea – să schiţez planul. Nicio temă fără plan. Introducere, cuprins, punctul culminant, încheiere şi concluzii: întregul trebuia să parcurgă această scară rulantă, iar cine nu se ţinea atârnat de schemă, acela scria o temă greşită. Deşi reuşeam să mă familiarizez cu aproape toate temele, le greşeam întotdeauna, şi anume pentru că nu mă puteam hotărî. Nu izbuteam să decid care e o problemă principală şi care una secundară; nu-mi puteam călca pe inimă, făcând ca unii oameni să apară ca personaje principale, iar alţii ca personaje secundare. Mă împiedicau politeţea, sau compătimirea, sau bănuiala; totuşi cel mai rău lucru era că nu izbuteam să fac aprecieri, ori tocmai după aşa ceva se arăta ahtiat doctor Treplin, profesorul nostru de germană din Glüserup. Totul trebuia apreciat:

şiretenia lui Odiseu şi caracterul lui Wallenstein[7], visurile lui pierde-vară[8] şi comportamentul târgoveţilor cu prilejul pârjolului ce-a mistuit oraşul Magdeburg[9]. Ceea ce nu cuprindea o apreciere era apreciat ca fără valoare. A aprecia! Încă şi astăzi, când mă gândesc la asta, simt o apăsare şi am senzaţia că mă sufoc.

De astă dată, tema se numea aşadar: Modelul meu. Cine-mi putea oferi un model? Ţaţa, postul de poliţie Rugbüll? Pictorul Max Ludwig Nansen? Poate doctorul Busbeck, acest simbol al răbdării? Sau fratele meu Klaas, al cărui nume nu aveam voie nici să-l gândim, nici să-l pomenim acasă? Cu cine voiam să mă asemăn, pe cine să imit, pe cine să mi-l iau drept ideal? Dacă nu pe tata: de ce nu? Dacă pe pictor: de ce pe el? Presimţeam că în tema asta totul tindea spre apreciere, era orientat în direcţia aprecierii, iar pentru că nu reuşeam şi n-aş fi reuşit niciodată să-i apreciez în sensul treplinian pe niciunul dintre oamenii pe care-i cunoşteam, trebuia să-mi caut modelul în alt loc, în altă perioadă, cel mai bine, mă gândeam eu, aş putea s-o scot la capăt cu un model inventat, cu un model confecţionat, combinat din bucăţi, în orice caz inexistent în realitate. Dar cum trebuia să-l meşteresc, încât să vreau să semăn cu el? Mai ştiu şi astăzi, mi-am luat mai întâi un nume de familie, anume Martens, mi-am luat un nume de botez, anume Heinz, iar pe acest Heinz Martens l-am făcut ciung de-o mână, i-am dăruit un şal foarte lung, l-am înzestrat cu cizme marinăreşti şi l-am transportat pe dezolanta insulă Hallig Kaage, care, din motive nelămurite, era nu numai insula de clocit a acelor gâşte sălbatice numite călifarii-albi, ci şi, de la sfârşitul războiului, terenul de ţintă preferat pentru piloţii de bombardament încă lipsiţi de experienţă din Royal Air Force.

I-am dat lui Heinz Martens o cazma cu coadă scurtă, cu care putea să-şi sape un adăpost, i-am dat hrană şi cămăşi de schimb, de asemenea l-am aprovizionat cu tutun de mestecat şi cu un pistol de rachete, cu care urma să prevină atât gâştele ce cloceau, cât şi pe piloţi. Primele bombardamente le-a suportat fără să fie văzut, pe urmă s-a aflat că pe Hallig Kaage se află cineva, doritor să apere locul de cuibărit al călifarilor-albi, vestea s-a răspândit, povestea a ajuns la Hamburg, la Londra, s-a răspândit cu deosebire printre membrii asociaţiilor engleze pentru protecţia animalelor – mai puţin printre piloţii R.A.F.-ului, către care Heinz Martens îşi trimitea rachetele roşii, fără a putea să evite ca după fiecare atac să adune nenumărate fripturi de gâscă, mai mult sau mai puţin utilizabile.

Îndată ce se auzea zgomotul cântător al motoarelor, el ieşea din adăpost, trăgea mai întâi câteva rachete razant pe deasupra terenului ocrotit, în urma cărora se ridicau în panică nori de gâşte, care-şi regăseau însă numaidecât ordinea şi dădeau roată; îndată după aceea lansa rachete vertical, spre aparatele ce se apropiau în zbor până în clipa când explodau primele bombe. Pleoscăielile, zgomotul şuierător al aripilor. Zgomotul melodios al aparatelor zburând la mare înălţime. Lumina tremurătoare a globurilor luminoase în cădere.

Lumina roşietică se reflecta în fereastra mea, se întindea pe mâinile mele, pe caietul meu de teme, pâlpâia pe peretele odăii mele, şi deodată au urmat ţipete şi paşi; uşi au fost smulse din clanţă, şi iat-o pe Hilke, care striga: Foc, repede, Siggi, foc. — Unde? — Acolo! Vino jos.

Ardea ascunzătoarea mea! Ardea culcuşul meu. Ardeau expoziţia, colecţia mea de chei şi lacăte. Ardeau pozele de călăreţi şi „Omul în manta roşie". Pe soclul ei de pământ, mai sus de iaz, ardea vechea mea moară fără aripi, moara mea dragă. Suna oare clopotul maşinii de pompieri? îl auzeam sunând, dar maşina n-o vedeam, cu siguranţă că nici nu pornise încă încoace. Ardea cupola. Din lucarne şi din ferestrele sparte de sus ţâşneau flăcări şi se ridicau vertical, zbătându-se. Iar acolo, în iazul morii, se vedea încă un incendiu, mai potolit. Sus şi jos se pornise o ploaie de scântei, un buchet de rachete galbene şi roşii, pe care vântul, vântul iscat de focul însuşi le împrăştia pe deasupra câmpiei, către Holmsenwarf. Ardeau prinţul Iusupov, regina Isabella de Bourbon şi împăratul Carol Quintul care străbatea călare câmpul de bătălie de la Mühiberg. Ardeau două tablouri invizibile şi „Culegătorii de mere" care aparţinea lui Klaas. Flăcările se împleteau deasupra cupolei, erau împinse în lături. Un vârtej care trosnea. O ploaie de cenuşă care se legăna în faţa cerului cenuşiu-albicios. Cupola se prăbuşea şi nu se prăbuşea.

Am luat-o la fugă şi am văzut şi pe alţii fugind: din gospodării, peste păşuni şi pe sub dig, lumea alerga spre foc, voiau să ajungă acolo la timp. Cum îşi mai dădeau osteneala. Cu câtă grabă se strecurau prin gardurile de sârma ghimpată, săreau peste şanţuri, se întreceau unii pe alţii, numai ca să-şi asigure un loc bun.

Am coborât scara în salturi. Hilke mă chema înapoi. Mama mă chema înapoi. Am străbătut curtea în goană, am alergat pe drumul de cărămidă, pe lângă stăvilar; peste şanţul, de-a lungul căruia zburam ca săgeata, plutea reflexul focului. Am tăiat drumul, am trecut în fugă prin centura de stuf a iazului şi tocmai ieşisem în drum, când cupola s-a prăbuşit. Cupola s-a prăbuşit, arzând, în turn, s-a făcut fărâme pe platforma de maciniş şi a azvârlit spre înălţimi un vârtej de scântei; focul ţâşnea acum ca dintr-un horn turtit, prin care curentul de aer îi deschidea calea. M-am oprit şi m-am uitat cum trudea focul, iar flăcările îşi încercau puterile, se desfăceau şi se repezeau în sus, o fluturare zgomotoasă, aspră, să zicem liniştit: o pânză bătută de vânt. Prin uşa deschisă a zburat un bulgăre de jar şi a aterizat şuierând în faţa mea pe iarba umedă; n-am călcat pe el să-l sting. Stăteam sub ploaia de cenuşă ce se legăna în aer. Mă uitam la foc. Doi bărbaţi au încercat să blocheze uşa cu o grindă, n-au reuşit; sub izbituri, uşa doar s-a săltat din ţâţâni şi a rămas atârnată în diagonală la intrare. Nu s-a trecut la stingerea focului, deşi de peste tot se striga că asta trebuie făcut. Flăcările ţâşneau acum pe ferestrele de jos, se înălţau grăbite pe peretele exterior al turnului.

Când am fost pentru ultima dată martor al unui incendiu? Trebuie să fi fost pe la începutul războiului, când au ars grajdurile lui Holmsen, iar oamenii din gospodărie n-au făcut altceva decât să împiedice vitele salvate să alerge din

nou în flăcări. N-am băgat de seamă cum cercul spectatorilor se trăgea înapoi din faţa dogoarei.

M-am pomenit deodată singur, am închis ochii, n-am simţit decât o durere zvâcnind mereu mai repede, o apăsare, o izbitură înţepătoare, când fierbinte, când rece, dar nu voiam, încă nu voiam, mă opuneam forţei silnice pe care o simţeam cu fiece clipă mai intens, totul se clătina, moara cuprinsă de pârjol, umbrele privitorilor, am văzut ascunzătoarea mea rotindu-se, se învârteşte cu culcuşul meu, cu lădiţele pline de lacăte, cu pereţii acoperiţi de poze, se învârtea tot mai aprig în jurul meu, pozele se contopeau şi deveneau o singură panglică, am întins mâinile, pe urmă am fugit spre intrare, spre peretele de flăcări, spre cortina în plină mişcare. Prin uşa săltată din ţâţâni, în sus pe uriaşele trepte de lemn tocite: acolo ardeau lădoaiele de făină şi scara şi grinzile cioplite grosolan.

Prea multă lumină, era pur şi simplu prea multă lumină, ca să distingi ceva; trebuia să-mi ţin braţul în faţa ochilor, nu mai puteam respira şi mă gândeam la macara, când ei m-au înşfăcat şi m-au smuls afară în aer liber, doi bărbaţi, nu ştiu cine erau. Nu mi-a fost de niciun folos că m-am zbătut, m-am chircit, m-am lăsat să cad, ei n-au slăbit strânsoarea. Unul a spus: Bagă de seamă, altminteri ăsta fuge iar înăuntru; m-au strâns atât de tare, încât m-am săltat pe vârful picioarelor, am căscat gura. Prin cercul privitorilor, care s-au dat în lături fără chef, m-au târât pe drum la vale, spre iazul morii, acolo mi-au dat drumul, acolo m-am prăvălit la pământ şi la porunca lor mi-am răcorit cu apă faţa, ceafa şi braţele.

O dată, când mi-am ridicat ochii, râdeau, iar unul dintre ci a spus: Frumos s-a mai pârlit piciul; apoi s-au întors cu spatele spre mine şi s-au uitat la foc.

Şi eu am privit focul, sau mai bine spus imaginea lui deformată în oglinda apei, dar nu mult timp: când au sosit pompierii din Glüserup, când au desfăşurat furtunul şi au târât pompa aspiratoare până la iazul morii, m-am ridicat şi am plecat, fără să mai mă uit în jur, le-am lăsat lor moara, focul, care ţinea amurgul departe de câmpie. În vreme ce mă îndepărtam, pe lângă iaz, peste păşuni, pe lângă vite nemişcate, înţepăturile tot n-au încetat: urcau prin şira spinării, mi se repezeau în tâmple, se împrăştiau, cu o senzaţie şi de cald şi de rece, prin tot trupul. O dată m-am oprit, se auzea vocea tatei, aşadar era la faţa locului, a strigat un ordin, încolo nimic. Parii gardurilor, animalele, eu însumi: totul era învăluit într-o umbră pâlpâitoare, m-am îndreptat spre Bleekenwarf, ca şi când asta ar fi fost ceva de la sine înţeles, ca şi când acolo aş fi fost aşteptat. Vântul bătea mereu mai tare. Un strigăt în spatele meu, la locul incendiului, pesemne că se întâmplase ceva, nu m-am uitat în urmă. Deasupra mea, la înălţime relativ mică, ţinut jos de către vânt, gonea un nor de fum, se întindea şi se agăţa în tufele de la Bleekenwarf, probabil că începuseră operaţia de stingere. Terenul urca puţin în pantă, ajunsesem la puntea de lemn.

M-am oprit, dar pictorul mă văzuse de mult, stătea calm la capătul punţii, cu pipa rece atârnându-i spre bărbie, cu mâinile vârâte adânc în buzunarele

mantalei care flutura încet, atingându-i picioarele. Aşa cum stătea acolo, l-ai fi putut lua drept o parte din gardul de tufe. Vino, a spus el, vino liniştit încoace, iar eu m-am dus la el, mi-a pus o mână pe umăr şi amândoi am privit spre moara în flăcări. Se şi clătina turnul? Mă gândeam la Marele Prieten al morii, la bătrânul cu degete cafenii, tivite cu roşu, care se înălţa uriaş din tablou: nu era oare un amurg asemănător cu acela, în care moşneagul încerca pocnind din degete să pună în mişcare moara cea veche? O latură a turnului s-a prăbuşit grămadă, iar în cădere a dezlănţuit o ploaie de foc. De ce folos îmi era atitudinea lui prietenoasă, încrederea aceasta naivă? Stai liniştit, Witt-Witt, a spus pictorul, sau te frământă ceva? Vrei să-mi povesteşti ceva? Stai liniştit, băiete. El putea să stea acolo nemişcat şi să contemple incendiul ce nimicea moara fără aripi, care totuşi nu-i era indiferentă nici lui. Se ţinea tare, aici pe puntea de lemn, probabil că fusese mai aproape de pârjol, iar apoi se întorsese aici, nu ştiu, pot doar să-mi închipui.

Pe deasupra noastră trecea norul de fum, ca împroşcat de un vapor cu motoarele în plin. Mijea ochii, privirea lui nu se abătea în altă direcţie, şedea proptit bine pe grinzile punţii. Acum s-a prăbuşit întregul turn al mori, s-a îndoit la jumătatea înălţimii, s-a înclinat, s-a răsturnat spre drum şi, izbindu-se de pământ, s-a făcut fărime, împroşcând cu sfere rotitoare şi cu bulgări aprinşi ce-au ajuns în salturi până departe; bucăţi de jar s-au rostogolit pe pantă la vale, unele au căzut sfârâind în iazul morii, altete au scuturat la fiecare izbitură o ploaie de scântei. Norul de fum şi-a schimbat culoarea, a devenit galben ca pucioasa, şi-a schimbat mirosul, a devenit muşcător, sufocant; vântul ni-l izbea acum în faţă, iar după un răstimp pictorul a spus: S-a terminat, Witt-Witt, hai să mergem înăuntru; şi m-a şi împins prin gardul viu, prin grădină, spre atelier.

A aprins lumina, şi-a pus nişte ochelari, mi-a ridicat faţa. Ai fost în mijlocul flăcărilor? Sprâncenele, părul – pârlite, de parcă ai fost în mijlocul flăcărilor. Ai febră? Am dat din umeri, iar el, tot aplecat peste faţa mea, îngrijorat: întinde-te acolo, Siggi, olecuţă, am să aduc ceva de băut, un pahar de zer n-o să-ţi strice; şi cu multă grijă m-a condus spre unul din cele cincizeci şi cinci de culcuşuri din atelier, care erau rezervate în timpul nopţii, cum am crezut multă vreme, pentru toate personajele din tablouri; pentru sloveni, dansatoarele de pe plajă şi profeţii cei galbeni, pentru truditorii ogoarelor îndoiţi ca de vânt şi pentru precupeţii verzi şi vicleni. Odată, înveselit, pictorul mi-a şi confirmat că într-adevăr aici dormea tot norodul acela fosforescent, pe care-l adusese în tablourile sale; se arăta supărat, dacă făceai o mutră neîncrezătoare; ceea ce spunea, voia să şi crezi.

Aşadar, a fost dezvelit un culcuş, pe el era întinsă o foaie de cort decolorată, iar dedesubt paie. M-am aşezat pe culcuş, Max Ludwig Nansen mi-a ridicat cu grijă picioarele, m-am învelit şi s-a uitat în jos spre mine, cu o severitate simulată: Ai să stai acum culcat, chiar dacă nu-ţi convine. Da? Şi ai să rămâi liniştit şi ai să aştepţi, până mănatorc. Da? Nu durează mult, – Dar lumina, lumina o laşi aprinsă? A dat din cap. Ca să n-o ştergi, am să las

lumina aprinsă.

Îngrădit aşa de grija şi de cuvintele lui, m-am întins la loc, după ce mi-a mai bătut puţin şi perna cu faţă de pânză. Avea un aer grav, când a plecat i-am ascultat paşii, care se îndepărtau şovăielnici spre uşă; un curent puternic de aer a pătruns în încăpere, a răsfoit bucăţile de hârtie stivuite pe masa de lucru, câteva au zburat pe podea. Nu l-am văzut, dar am simţit că s-a oprit afară la fereastră şi s-a mai uitat o dată înăuntru la mine, apoi s-a dus dincolo, în locuinţă. Pe urmă, deci.

Trebuie să-mi adun gândurile, să-mi reamintesc ce s-a petrecut pe urmă, fiindcă a fost pentru prima dată, îmi propusesem doar să aştept, tremuram sub pătură, până atunci îmi putusem lămuri cele mai multe lucruri prin comparaţii. Lumina era suficientă, încăperea, bine cunoscută, timpul, pe care îl aveam de petrecut aici, limitat, în orice caz puteam să prevăd când avea să se întoarcă pictorul cu un pahar de zer. Nu-mi imaginam că mă aflam într-o vizită. Atâta reuşesc: mă văd, privindu-mă de azi înapoi, cum stau culcat, ascuns până la bărbie sub pătura cafenie, înconjurat de tablouri pe care le cunoşteam. Trecerea, trebuie să găsesc trecerea, sau nici n-a existat vreuna pentru mine.

A început probabil aşa: am observat că eram privit, şi nu numai privit, ci şi recunoscut. Iată-i pe sloveni, şedeau în jurul unei mese rotunde şi se uitau cu ochi sticloşi, mulţumiţi, la rachiul lor. Precupeţii arătau interes unei femei bătrâne ce trecea pe-acolo fără să-i ia în seamă, iar truditorii ogoarelor încovoiaţi erau preocupaţi de furtuna ce se apropia. Dansatorii de pe plajă? Profeţii? Aceştia nu făceau decât să stea de vorbă cu ei înşişi.

Trebuie să fi fost cei doi zarafi, cei cu mâinile uşor colorate în verde-auriu şi cu feţele ca nişte măşti: ei se uitau la mine. Nu se mai înţelegeau din coada ochiului în privinţa bărbatului ce şedea îndoit de spate în faţa lor, a cărui disperare îi lăsa nepăsători, a cărui durere le convenea. Mi s-a părut că şi-au ridicat privirea, din ochii lor cenuşii ca gheaţa lipsea acum orice expresie de superioritate. Nu puteam să-mi explic, nici nu vream să-mi explic, tabloul s-a micşorat, la tâmple simţeam o durere oarecum precisă şi strânsoarea unui cleşte, pe tablou a început să se mişte ceva luminos, care înainta pâlpâind din adâncimea fundalului, zarafii păreau că-şi ţin respiraţia; m-am apucat cu amândouă mâinile de pătură, fiindcă acum era clar că lumina aceea era o flăcăruie deschisă ce se apropia dinspre fundal, mereu, de neoprit. Ce era mai puternic decât frica mea? Uimirea? Slăbiciunea? Groaza? Frica mi-a îngăduit, cel puţin un răstimp, să stau liniştit şi să privesc; mai ştiu doar atât: Acolo era un tablou. Era flăcăruia deschisă. Era frica. Asta era aproape tot. Şi nici n-am mai stat pe gânduri, când am dat la o parte pătura şi m-am sculat, trebuia neapărat să iau jos tabloul, să-l întorc, să înlătur cartonul din spate şi să-i scot din ramă pe zarafi. Unde-i puteam pune în siguranţă? Sub pernă? În dulap?

Mi-am scos cămaşa din pantaloni, mi-am lipit tabloul de corp – cum mai procedasem cândva cu „Făcătorul de nori” – mi-am întins din nou cămaşa, m-am culcat şi m-am hotărât să nu spun nimănui nimic, nici măcar pictorului. Nu vream altceva decât să pun tabloul în siguranţă; vream să-l iau cu mine şi

să-l duc într-un loc, pe care nici eu încă nu-l ştiam, numai departe de-aici, unde putea să fie cuprins de flăcări în fiece clipă. Cât de rece îl simţeam pe piele! Cât de sigur era acolo! mă gândeam şi am închis ochii, ca să nu fiu silit să privesc celelalte tablouri. Trebuia oare să-i povestesc? Ar crede el oare ce i-aş povesti? Sau trebuia, să fug? Nu voiam să păstrez tabloul – tot aşa n-am vrut să păstrez pentru mine nici tablourile de mai târziu, pe care, fiindcă se aflau în primejdie, le puneam la adăpost, luându-le numai provizoriu sub ocrotirea mea. Nu puteam îngădui ca lucrurile să ajungă până acolo, încât aceste tablouri să fie cuprinse de flăcări într-o secundă de nesupraveghere, trebuia să fac totuşi ceva. Trebuia totuşi să ascult sfatul fricii. Greşeala mea a fost doar că mi-am dat seama prea devreme când un tablou era ameninţat şi că m-am îngrijit prea devreme de punerea lui în siguranţă.

N-am fugit. Am stat întins şi am aşteptat până când s-a întors pictorul, i-a fost greu să închidă uşa. S-a aşezat pe marginea culcuşului: uite, bea, şi eu am băut şi l-am urmărit cu privirea peste buza paharului. Se schimbase? făcuse mai mult decât să-mi aducă zerul? Ce figură ai, Siggi, a spus el: aici nu trebuie să-ţi fie frică. Ai febră? Stai liniştit, şi pe urmă te conduc acasă.

A luat de pe un dulap o sticlă, i-a scos dopul cu dinţii lui gălbui, puternici, şi-a turnat un pahar, pe care l-a dat iute de duşcă, şi-a umplut un al doilea pahar şi şi-a vârât pipa în gură. S-a uitat pe fereastră: Nu se mai zăreşte aproape nici urmă de flăcări, Witt-Witt, au reuşit, mâine dimineaţă o să ne lipsească, vechea noastră moară. Ai fost de multe ori înăuntru, nu-i aşa? Te-am văzut uneori ieşind de-acolo. De ce-ai fugit de la foc?

Trebuia să mă duc la toaletă. Zăceam ţeapăn acolo, nu îndrăzneam să mă mişc, fiindcă s-ar fi observat greutatea tabloului, şi o nouă spaimă îmi paraliza orice mişcare; dacă ar descoperi lipsa tabloului, dacă l-ar găsi la mine – ce-ar face? mă întrebam şi trăgeam cu coada ochiului la rama goală, pe care o atârnasem la locul ei. Mi-ar interzice pentru totdeauna să intru în atelier? S-ar termina totul? Rama atârna strâmb, o agăţasem prea în grabă, iar pătura cafenie, grosolană, mă apăsa, cu atâta putere, de parcă ar fi vrut să mă trădeze. Fierbinţeala asta aşa deodată, valurile astea arzătoare, care goneau peste corpul meu, pur şi simplu nu reuşeam să respir regulat, şi trebuia să mă duc la toaletă. Două furtunuri, a spus el de la fereastră, acuma sting focul stropind cu două furtunuri, ca şi când ar mai exista acolo ceva de salvat, de apărat. La noapte o să plouă, ar putea să lase restul pe seama ploii: tu ce crezi? — Da. — S-a întors de la fereastră, s-a apropiat cu paşii lui mici, în vreme ce eu mă uitam la pătură; ce depărtare avea de străbătut, de dura atât. În sfârşit, a ajuns lângă mine. A pus paharul pe podea şi s-a aşezat cu un uşor gâflit pe marginea culcuşului. Ei, m-am gândit, acum spune ce ştii, sau spune ce-ai descoperit.

Şi-a scos batista uriaşă, mirosind a nicotină, şi mi-a frecat fruntea şi tâmplele ude de năduşeală. Acum linişteşte-te odată Witt-Witt, a spus, ai să vezi într-o zi: ceea ce am făurit şi am strâns nu piere atât de repede din lumea asta. Urmele noastre rămân mult mai mult timp decât ne trece nouă prin minte; atât de repede nu dispare nimic. Ia gândeşte-te: despre bătrânul

Frederiksen, care a trăit aici, ştiu puţine; dar la fiecare jumătate de an îşi măsura fiul pe canatul uşii, pe care făcea o crestătură cu un cuţit: chiar de e doar atât – ceva tot rămâne. M-a lovit cu palma peste coapsă. Ca să rămână ceva, a spus, acel ceva nu trebuie să-l mai revezi; unele lucruri trebuie mai întâi să le pierzi, pentru ca să le poţi stăpâni fără grijă. Dacă stau şi mă gândesc aşa. Pot fi şapte sute de tablouri, poate chiar şi opt sute. Nu vor înceta să-mi aparţină, chiar dacă n-am să le mai văd niciodată. Şi tu? Ba, ştiu, am fost o mulţime. — Ce vrei să spui? am întrebat. Iar el, fără să-mi ia întrebarea în nume de rău: a fost o ascunzătoare bună, aveai lucruri bune acolo sus, uneori mă minunam, iar câteodată mă simţeam atât de bucuros, încât ţi-aş mai fi dat câte ceva cu dragă mimă: – Ai fost acolo sus? Ştiai? — Ştiam şi am fost acolo, sus, nu numai o dată. — Omul în manta roşie. — Ba, l-am revăzut acolo şi pe omul în manta roşie şi încă multe altele. — Cum ai dat de ascunzătoare? — Stai culcat şi fii liniştit. Vezi doar: ţi-am lăsat totul, chiar şi cele două tablouri invizibile, pe care ţi le-ai însuşit, iar într-o zi m-am şi gândit să-ţi mai agăţ ceva acolo pe pereţi, în taină.

El a făcut-o, am spus, numai el, şi o s-o facă mereu, nu se gândeşte la nimic altceva, nu are altceva în minte decât să aştepte prilejul. — Stai liniştit, băiete, nu mai ştii ce vorbeşti. El a făcut-o, la şopron şi pe plajă, şi acum: o ştiu, descoperă totul, nimic nu e în siguranţă din cauza lui, asta n-o să se termine niciodată. — O să găsim o noua ascunzătoare pentru tine. — Are s-o descopere, fără îndoială. — Atunci o să căutăm mai multe ascunzători şi o să schimbăm ascunzătorile; acum stai însă liniştit şi dă-mi drumul odată la braţ. — Trebuie să faci ceva, unchiule Nansen, am spus, tu eşti singurul care poate să facă ceva, i-a sărit o rotiţă, sau îi lipseşte o doagă, mă apucă spaima numai când îl văd cum stă aşa şi ascultă ceva dinăuntrul lui.

Îl cunosc pe tatăl tău, a spus pictorul, de mai multă vreme decât tine, cu siguranţă că nu el a fost acela care a dat foc morii, n-ai voie să te gândeşti la un asemenea lucru. Mai vrei să bei ceva? — Iar eu îţi spun că trebuie să ascundem de el totul.

Pictorul m-a apăsat în aşternut, şi din privire mi-a destăinuit că ştia mai multe decât presupuneam: în vocea lui nu era nici dezamăgire, nici tristeţe şi nici indignare, atunci când a spus încet: De zarafi am să am grijă eu însumi, dă-mi-i înapoi. Deoarece credea că tabloul se află sub pat, s-a aplecat scurt; apoi m-a privit îngrijorat şi a spus: Hai, la mine e mai sigur. — O flacără, am spus, pe tablou se mişca o flăcăruie. — Bine.

— Foarte clar. Am văzut-o. — Da, te cred, dar acum dă-mi înapoi tabloul. Din două mişcări, m-a dezvelit, a pipăit tabloul pe corpul meu, mi-a scos cămaşa din pantaloni şi n-a vrut să se lase ajutat de mine, mi-a poruncit calm: La o parte mâinile, mă descurc singur. Nicio dezagămire, nicio mânie, cum am spus.

Surprinzător de subţiri şi de palide i-au ieşit la iveală din mânecile prea lungi încheieturile mâinii, când a luat jos rama, a pus în ea fără o vorbă tabloul şi l-a agăţat la locul lui. Ţi-e foame? — Nu. — Atunci cu siguranţă că

se petrece ceva cu tine, a spus zâmbind, iar după un răstimp a spus: Trebuie să te obişnuieşti cu gândul că uneori mai există şi pierderi, Witt-Witt. Poate că e bine aşa: doar nu trebuie să rămânem cramponaţi de ceea ce avem. Trebuie s-o luăm mereu de la capăt. Câtă vreme o facem, ne mai putem aştepta la ceva din partea noastră. N-am fost niciodată mulţumit, Siggi, şi-ţi dau un sfat: fii nemulţumit cât poţi.

S-a speriat. M-a învelit: Dumnezeule, cum arăţi, băiete. Hai, te duc acasă.
— Vreau să rămân aici, am spus.

— Asta nu se poate. — Dar vreau. — Poţi să mănânci cu noi şi pe urmă te duc la tine acasă.

17
Boala

Să-l opresc, să-l opresc pe Okko Brodersen şi să-l întreb dacă nu cumva în geanta lui de poştaş e vreo scrisoare, dacă nu cumva această scrisoare mie însumi, dacă în felul acesta un drum şi aşa mai departe: toate astea n-aveau niciun rost, deoarece poştaşul ciung, stând ţeapăn şi proptit în şale pe bicicleta lui, stăruia să înmâneze corespondenţa în casă, cel mult în faţa casei, cu aluzii, se-nţelege, uneori cu sfaturi, în orice caz în aşa fel, de parcă ar fi ştiut despre scrisori mai multe decât adresantul. E adevărat, nu aveai chiar sentimentul că el scrisese fiecare epistolă, dar că se aflase cel puţin de faţă când fusese scrisă, aşa ceva nu se putea să nu presupui, văzându-l cum înmânează corespondenţa. Cum ştia omul ăsta să ciocănească o scrisoare! Cum ştia s-o fluture, atrăgându-ţi atenţia! Nu, cine îl cunoştea, nu-l oprea în drum, ca să-l întrebe de vreo scrisoare, ori îl lăsa să treacă, ori fugea după el, ca mine, până în curte, până la uşa casei.

E ceva pentru noi? Brodersen şi-a pus geanta pe şa, a deschis-o, şi-a trecut degetul gros peste scrisorile înghesuite acolo, care s-au îndoit, arătându-şi adresele. Nimic pentru noi? Aşadar o singură scrisoare de format mare, cu plic cafeniu, scriere rondă, fără expeditor. Aici nu e scris niciun expeditor, a spus Okko Brodersen, a clătinat din cap pe gânduri, a chibzuit, poate, să reţină scrisoarea, în cele din urmă mi-a întins-o şi a arătat spre casă: Dă-i drumul, du-o în casă şi spune bătrânului tău că în viitor ar trebui să primească numai scrisori cu expeditor. — S-a făcut. N-a salutat la plecare, pur şi simplu a luat-o din loc pe drumul de cărămidă înspre Holmsenwarf. Uite o scrisoare pentru tine.

Tata tocmai făcea ghetele. O dată pe săptămână făcea toate ghetele pe care putea să le adune, scotocind prin casă: le căra în bucătărie, le aduna acolo într-un şir oarecum aliniat şi le meşterea în ordinea a trei operaţii: curăţatul de noroi, unsul cu cremă, lustruitul. A trebuit să pun scrisoarea pe masă. Lustruind cu un petic de lână un carâmb de cizmă, postul de poliţie s-a uitat la scrisoare, a dat din umeri şi s-a întors, s-a mai uitat încă o dată la scrisoare, de parcă ceva i-ar fi atras atenţia abia pe urmă, acum mai mult decât prima oară, a vrut să se întoarcă din nou, dar curiozitatea, a cărei apariţie putea fi observată cu folos la tata, era prea mare: îşi frământa mintea, căutând să ghicească expeditorul, acum a lăsat din mână cizma şi peticul de lână, a desfăcut plicul, a citit stând în picioare, părea că nu înţelege nimic, s-a lăsat să cadă pe laviţa din bucătărie şi a continuat să citească şezând, compara ceva, ţinea ceva în lumină, părea că nu înţelege nimic, s-a uitat la mine consternat şi a strigat: Mama, ad-o pe mama jos, repede!

Aşadar, bătând la uşă, am scos-o pe Gudrun Jepsen din dormitorul ei şi am lăsat-o s-o ia înainte, am depăşit-o totuşi pe scară şi am putut s-o văd cum a intrat în bucătărie, cum s-a oprit rău dispusă, dar răbdătoare în faţa mesei din bucătărie, dârdâind de frig în capotul ei. Tata n-a văzut-o. Sau poate a văzut-o şi a vrut să se asigure pentru ultima dată, mai înainte de a-i întinde ei scrisoarea. Ea aştepta, el citea. Ea îşi dădea seama că lui îi venea greu să înţeleagă ceva. El a răsucit scrisoarea pe masă şi a citit cu capul plecat într-o parte. Deodată i-a împins mamei scrisoarea şi plicul, s-a repezit şi a apăsat-o domol şi fără întrerupere pe umeri, rămânând în spatele ei, în timp ce ea începea să citească.

Liniştit? Nu putea sta liniştit. Ia citeşte, spunea, sau: Ia uită-te aici, sau: Observi ceva? sau: Rămâi cu gura căscată. Mama nu-l asculta, nu se lăsa îmboldită.

Şi ea a răsucit hârtia pe masă, apoi şi-a ridicat capul, s-a uitat ţintă în direcţia plitei, a făcut încercarea să spună ceva, dar n-a reuşit.

Aş vrea să-i las pe amândoi o clipă în starea asta de zăpăceală sau de uimire şi, în timp ce-şi trăgeau sufletul şi căutau cuvinte, să povestesc în sfârşit ce ne sosise în casă cu poşta. Scrisoarea, cum am spus, nu avea expeditor. În plicul de format mare era vârâtă o foaie ruptă dintr-o publicaţie. Foaia era acoperită aproape în întregime de reproducerea unui tablou cu titlul: „Dansatoare pe valuri". Pe marginea îngustă a hârtiei stătea scris cu litere ronde: Observaţi asemănarea, merită. Era un tablou de Max Ludwig Nansen. Era Hilke care dansa. Dansa între valuri mici care unduiau, foarte aproape de o plajă orbitoare, sub un cer roşu, dansa cu părul desfăcut, îmbrăcată doar cu o fustă scurtă în dungi, sânii păreau că o deranjează la dans, îşi şi cobora un braţ, ca să-şi apese sânii, iar pe chip îi plutea o expresie de nemulţumire şi de epuizare. Dansa cu valurile, împotriva valurilor, ritmul valurilor hotăra şi ritmul dansului, care, cum se şi observa, o ducea mereu mai departe de plajă, în direcţia mării, unde dansul ei avea să ia sfârşit. Dansatoarea pe valuri era aşadar Hilke, sora mea. O semnătură? Semnătura lipsea, fireşte, de pe foaie, la fel ca de pe plic. Ştampila poştei? Scrisoarea fusese predată la Glüserup.

Ei, ce zici? a spus tata şi a bătut darabana, poruncitor, cu dosul mâinii pe tablou; e ea, nu pot să mă-nşel; Hilke, iar ce-nseamnă asta, ştim. — O recunosc, a spus mama. Oricine o recunoaşte, a spus tata. I s-a arătat, a spus mama. I s-a oferit, a spus tata. Nicio mândrie, a spus mama. Nicio ruşine, a spus tata. Privind la tablou, aveau de spus mai multe, de înşirat mai multe, cel mai greu cântărea vădit ceea ce le făcuse Hilke lor înşile: căci nu reuşeau să înceteze a se compătimi şi a se deplânge, iar ceea ce le aţâţa indignarea împotriva Hilkei devenea compătimire faţă de ei înşişi. Cum a putut să ne facă una ca asta! Cum a putut să ne pună într-o asemenea situaţie! În definitiv, unde s-o fi vârât?

Tata a ieşit pe coridor, a strigat-o pe Hilke, a ascultat, a strigat încă o dată, iar când uşa de la camera Hilkei s-a deschis, s-a întors repede în bucătărie, a căutat un loc care să impresioneze, cel mai mult ar fi dorit un loc mai înalt, iar

cum nu se găsea un loc mai ridicat, s-a decis pentru capul mesei de bucătărie: drept, cu picioarele crăcănate, cu faţa uscăţivă încordată, ridicată, aşa a aşteptat-o. Ce e? a întrebat Hilke, iar când le-a văzut feţele, a adăugat ceva mai încet: Dar ce s-a întâmplat aici?

S-a apropiat cu mişcări şovăitoare, nesigură, chiar şi înspăimântată, ne-a privit în ochi şi n-a ajuns la niciun rezultat. Şi-a împreunat inimile şi a început să-şi frece palmele. De ce v-aţi adunat aici? Oare ce v-am făcut? Şi-a strâns părul pe ceafă, l-a legat. Şi-a umezit buzele. Postul de poliţie Rugbüll a lăsat-o să se zvârcolească, aşa cum îi lăsa pe toţi mai întâi să se zvârcolească, şi-a luat ca întotdeauna timp pentru introducere, degustând sentimentul de nesiguranţă, pe care-l provoca intenţionat prin tăcerea lui, da, uneori mă gândeam – sau cel puţin mă gândesc astăzi – că tăcerea lui calculată reprezenta ea însăşi o parte din pedeapsă, pur şi simplu prin aceea că tăinuia acuzaţia şi nu dădea omului prilejul să se apere.

Hilke s-a dus spre el, şi-a întins rugătoare braţele în lături; el a tăcut. Dar vorbiţi odată! În sfârşit, mi-a prins privirea, a urmat-o, iar eu i-am îndrumat atenţia spre masa de bucătărie, spre scrisoare. Stând în spatele mamei, s-a uitat la tablou mult, prea mult, cum mi s-a părut mie; nu îndrăznea să ia foaia. Aşadar asta e: acuma ştiu. A făcut o mişcare cu mâna, a zâmbit dulce-acru, a vrut să bagatelizeze lucrurile: Aşadar, dacă va referiţi doar la asta. A oftat uşurată, s-a întors dinspre masă, a spus: E mult de atunci, a fost cel puţin în primăvara trecută sau cam aşa ceva, iar după asta a aşteptat de fapt o înviorare generală, cel puţin destinderea situaţiei.

Mama fixa nemişcată modelul albastru de pe muşamaua aşternută pe masa de bucătărie. Tata se uita de departe, se uita de sus la foaia de hârtie. Aşadar dacă asta-i tot, a spus Hilke, şi a spus: Dansatoarea pe valuri

— Dumnezeule, ce-aveţi oare împotrivă? Îi trebuia un model, m-a considerat destul de bună: mai mult doar nu s-a intâmplat. O dată. O singură dată. Dansatoarea pe valuri. Ce poate să vă tulbure atât, asta-i întocmai ca la doctor, a spus ea şi s-a simţit pe deplin eliberată, mişcările i-au şi devenit mai nestingherite.

Deci, a spus tata cu o voce monotonă, e adevărat ce se afirmă aici, totul e întocmai: te-ai arătat în faţa lui; te-ai dezgolit, iar cu asta ai trădat desigur până unde merge mândria ta. Hilke s-a întors, l-a privit cu mirare: Mândrie? cum adică mândrie. — Doar trăieşti la noi, a spus tata cu ochii mijiţi, ai băgat cu siguranţă de seamă ce s-a întâmplat în ultimii ani între el şi mine.

— Dar asta a trecut, a spus Hilke, vremurile alea au trecut, iar tata, ţuguindu-şi buzele a dispreţ: Când s-a ajuns atât de departe, nu mai poate să înceteze nicicând. Dar asta-i altă chestie: noi vorbim despre tine, despre tine, cum apari pe tabloul ăsta; înţelegi probabil ce s-a întâmplat.

Seamănă cu mine, a spus Hilke, dansatoarea pe valuri seamănă cu mine: iar tata: Poţi fi recunoscută, nu numai de noi. Foaia asta ne-a trimis-o cineva, fără expeditor, şi la fel cu ăla se poate întâmpla cu oricine, dacă priveşte tabloul; la ce se gândeşte, când te recunoaşte, nici n-ai nevoie să te mai

întrebi. Şi de-ar fi fost măcar altul cel ce-a pictat tabloul ăsta, dar tocmai el. El cu legile lui proprii. Cu aroganţa lui. El cu dispreţul lui faţă de cei ce nu-şi fac decât datoria. Probabil că n-ai auzit niciodată ce se vorbeşte despre el şi despre mine.

Hilke s-a mişcat încet spre fereastră, s-a oprit acolo cu capul plecat, puteai să-ţi dai seama că din această clipă n-ar mai fi fost în stare să răspundă nimic. Tata n-a însoţit-o cu privirea, continua să vorbească spre locul unde Hilke stătuse până adineauri: Gândeşte-te numai ce ne-ai făcut cu asta. A trebuit să mă uit spre mama, care acum a schiţat o mişcare, care s-a trezit dintr-o stare de meditaţie trândavă, şi-a îndreptat ţinuta si a spus în şoaptă „îngrozitor", iar apoi: îngrozitor ce-a făcut din tine: aerul ăsta străin care se degajă de-aici. Dorinţa asta pătimaşă. Beţia. Şi ce-a făcut din trupul tău. Şoldul în flăcări. Coapsele arcuite. Şi faţa: doar nu poţi să fii de acord cu faţa pe care ţi-a dat-o.

O jignire, a spus tata, iar mama: Până acum a jignit pe toţi cei pe care i-a pictat, pe tine la fel. Aşa dansează probabil o ţigancă. — Da, a spus tata, o ţigancă: asta a făcut din tine. — E o ruşine, a spus mama, iar postul de poliţie: Ştii desigur ce-ţi rămâne de făcut acum. — Un singur lucru, a spus mama: tabloul ăsta, un asemenea tablou nu trebuie să mai existe multă vreme, atât în interesul tău, cât şi al nostru. — L-ai ajutat să-l picteze, a spus tata, acum poţi da o mână de ajutor să piară de pe lume, doar nu-i ceva atât de greu.

Hilke a apucat un taburet, s-a lăsat cu stângăcie pe el, ca punându-se la adăpost, s-a uitat la palmele ei şi şi-a acoperit brusc faţa cu mâinile, a început să geamă şi să sughiţă. Cine n-o cunoştea, ar fi crezut în clipa asta că are într-adevăr o criză de sughiţuri; noi însă ştiam că plânge. Ai înţeles ce vrem? a spus tata. Ai înţeles ce vrem? Tabolul trebuie să dispară. Hilke n-a lăsat să se vadă dacă înţelesese: bustul ei pendula încolo şi-ncoace, de parcă ar fi căutat o rezistenţă, sau de parcă ar fi căutat ceva de care să se sprijine. Poţi să-i ceri asta, a spus mama, ai tot dreptul: un asemenea tablou nu e îngăduit să fie văzut de oricine. — Cu tabloul ăsta ţi-a creat o faimă proastă, a spus tata, şi tu, tu singură ai să schimbi lucrurile.

Cât de prompt şi de firesc îşi cedau rândul în discuţie, fiecare întărea sau lămurea cuvintele celuilalt, în aşa fel de parcă ar fi fost înţeleşi mai dinainte, iar faptul că nu i se adresau direct, ci îşi rosteau constatările, acuzaţiile, cererile peste capul Hilkei şi pe lângă ea, crea impresia că se sfătuiseră îndelung şi că nu se gândeau atât la rolul Hilkei, cât mai ales la ceea ce se afla în joc pentru ei înşişi. Se completau. Îşi dădeau parola. Se aţâţau, în vreme ce sora mea plângea, aş zice: pe seama ei, adică scotea un urlet stins, uniform, întrerupt doar când şi când de un sughiţ. Nimeni nu-i cerea să înceteze. Nimeni nu se încredinţa dacă Hilke înţelesese ce se aştepta de la ea. A fost influenţată şi prelucrată fără întrerupere, până când telefonul postului de poliţie a sunat în birou. Atunci mama s-a sculat de pe scaun şi a părăsit bucătăria, nu, mai înainte de a se duce sus, s-a apropiat de Hilke, i-a pus în treacăt mâna pe umăr, a apăsat-o uşor şi abia după aceea a părăsit bucătăria.

Cum s-o liniştesc pe Hilke? Am imitat-o pe mama, am pus o palmă pe

umărul surorii mele, am masat-o în treacăt, am ciocănit-o pe claviculă, am bătut într-o doară ritmul cântecului „Pentru mine eşti frumoasă”, oarecum lipsit de orice interes, trebuie să recunosc, deoarece atenţia mea era concentrată asupra tatei, care vorbea la telefon. Tata confirma urlând că el e postul de poliţie Rugbüll, că are numărul doizerodoi, a mai adeverit ca sunând din trompetă că el însuşi se află la aparat.

Accident de circulaţie! Deci s-a intâmplat un accident de circulaţie… Un accident de circulaţie pe şoseaua spre Husum… O căruţă cu lapte şi o bicicletă… Deci un Mercedes şi o căruţă şi treizeci şi opt de morţi… Înţeles, model treizeci şi opt… Oare colegii din Gluserup… Doi răniţi, deci, asta sună altfel… La întretăierea spre moşia Söliring, da… Înţeles, da.

A agăţat receptorul în furcă, şi-a îmbrăcat pe coridor vestonul de uniformă şi şi-a încins centironul. Am văzut în oglindă cum şi-a închis geanta de serviciu din piele de culoare deschisă, cum şi-a pus chipiul şi şi-a încheiat buzunarele vestonului. S-a oprit în faţa uşii, ne-a privit fără reproş şi fără dojană, a tras scurt cu urechea în sus şi a strigat: Săr’ mâna, apoi a ieşit. Niciun cuvânt în plus, niciun gest de concluzie.

Ce trebuia să mă fac cu Hilke? Am încercat s-o ridic, şi n-am reuşit. Am încerat să-i trag mâinile de pe obraz şi n-am reuşit. Hai, am spus, hai, te duc în odaia ta, acolo poţi să te întinzi, să te gândeşti în linişte la toate. A clătinat din cap. A şoptit: Nu pleca, mai rămâi niţel, iar eu: Numai dacă vii, dacă vii în odaia ta, şi după un răstimp s-a ridicat printr-o smucitură, mi-a dat mâna, şi am condus-o pe sora mea, care continua să plângă şi-şi apăsa faţa cu cealaltă mână, pe coridor şi în odaia ei strâmtă. Simţeam cutremurările uşoare ale corpului ei, în timp ce plângea, şi am spus: încetează, Hilke, încetează odată să urli, nu merită. S-a aşezat pe pat, m-am aşezat lângă ea şi am reuşit cu multă grijă să-i iau mâna de pe faţă, care era roşie şi năclăită.

Apoi m-a întrebat dacă şi eu vreau să părăsesc această casă, iar eu am spus: Da. Pe urmă a spus că a fost de mai multe ori gata să plece, dar numai din cauza mea n-o făcuse. Iar ea a spus: Cel mai bine, ar fi să pun capăt la toate, iar eu am spus: Perfect, am să-ţi aduc flori la înmormântare, mac roşu. Apoi m-a întrebat de ce e casa asta atât de străină şi de duşmănoasă şi dacă eu mă simt înţeles. Iar eu am spus: Nu. Pe urmă am întrebat-o cine i-a scornit pe ăştia, iar ea a întrebat: Pe cine? Şi eu am spus: Postul de poliţie Rugbüll şi pe nevasta lui. Apoi ea a întrebat dacă n-am putea să plecăm împreună, poate la Hamburg, unde cunoaşte rosturile şi unde ar exista şi pentru mine unele posibilităţi, iar eu am spus: De ce nu? Şi pe urmă ea a spus: Cum să fac să dispară tabloul, iar eu am spus: Nu se poate. Atunci ea a întrebat: Ce importanţă are dacă el te priveşte, iar eu am spus că n-are nicio importanţă. Pe urmă m-a întrebat ce trebuie să facă, şi eu am spus: Nu ştiu. Apoi am întrebat-o dacă a auzit şi ea povestea, iar ea a întrebat: Care poveste? Şi eu am spus: că fratele nostru Klaas a luat un premiu pentru fotografii, iar ea a spus: Nu.

Deodată s-a lăsat să cadă pe pat, s-a răsucit pe un umăr, şi-a tras picioarele şi a părut că ascultă ceva, oprindu-şi respiraţia. I-am deznodat funda care-i

ţinea părul. Apoi ea a spus: Addi e din nou la Hamburg, iar eu am spus: Da. Şi pe urmă m-a întrebat dacă în locul ei m-aş mărita cu Addi, iar eu am spus: Dacă n-aş avea încotro. Iar ea a spus: Totul ar fi altfel, dacă n-ar exista ei, şi eu am spus: Trebuie să-i schimbăm. Ea a întrebat: Pe cine? şi eu am spus: Postul de poliţie Rugbüll şi pe nevasta lui. Iar ea a spus: Aşa ceva nu-ţi e permis să spui, şi am întrebat-o: Tu n-ai vrea? Şi ea a spus: Ba da.

Aşa ne-am bălăbănit de colo, colo în odaia ei, treptat, Hilke s-a liniştit, şi-a găsit şi o poziţie mai comodă, în orice caz mai relaxată, iar eu i-am desfăcut şireturile şi i-am scos pantofii şi am tras, cum am putut, cuvertura peste ea. Dar Hilke nu voia să rămână în pat şi nicidecum să se vâre sub cuvertură, voia pâine, o felie de pâine cu magiun de prune, iar pentru că eu socoteam asta ca un semn bun, i-am promis că mă duc în cămară şi-i aduc o felie de pâine.

N-am ajuns până la cămară, deoarece pe coridor stătea Max Ludwig Nansen, sub pălăria lui mare, cu mâinile vârâte adânc în buzunare şi cu o faţă, care mă interoga sever şi grăbit, stătea extrem de agitat şi te făcea să-ţi dai seama de la prima privire cât de greu devenise pentru el drumul până la noi. Niciun zâmbet ca de obicei, niciun ghiont ştrengăresc ca de obicei, dimpotrivă buzele strânse, bărbia împinsă înainte, umerii încordaţi – aşadar trebuia să mă aştept la ceva serios. Mai întâi să fac faţă privirii lui şi felului său poruncitor de a sta acolo; pe urmă.: Unde e tabloul? Adu-l încoace, vreau să-l iau cu mine. — Tabloul? am întrebat, care tablou? — Lasă vorba, nu te mai preface, adu-l încoace şi gata treaba; ştii la ce mă refer: Dansatoarea pe valuri. — A dispărut? — Da, a dispărut, am venit s-o iau, ca să fim înţeleşi: deci? — N-am luat eu tabloul. — Să caut? — Poţi să răscoleşti totul, tabloul nu e aici. — Ascultă, Siggi: tu ai fost ultimul care-a intrat la Bleekenwarf, dacă nu scoţi tabloul: ştiu din ce motiv l-ai luat, dar trebuie să capăt tabloul înapoi. De-asta am venit încoace. — Nu e aici, sigur nu e aici. — Asta o s-o vedem, a spus pictorul, m-a apucat de încheietura mâinii şi m-a tras în sus pe scară, spre odaia mea. Asta-i camera ta? — Da. — Atunci deschide.

Cum mi-a cucerit şi mi-a scormonit odaia! Cât de hotărât a păşit până în mijlocul ei, s-a aplecat şi a privit mai întâi totul roată, în căutarea unor ascunzători posibile! M-am postat la fereastră şi m-am uitat cum a golit rafturile, a săltat harta marină, a examinat bănuitor patul, i-am însoţit cu privirea încercările de a descoperi în cutia nevinovată ceea ce aceasta nici nu putea cuprinde din cauza dimensiunilor ei, iar la sfârşit a îngenuncheat şi a căutat până şi sub covorul cusut din petice. Nu s-a arătat mulţumit cu atât. Era aşa de sigur de părerea lui, încât, după ce a răscolit odaia, a venit la mine, m-a zguduit şi m-a întrebat scandând Unde-unde-unde, unde e tabloul; la care eu i-am răspuns nu mai puţin ritmic: Nu ştiu – nu ştiu. — E la tine! — Nu, nu e la mine. — L-ai văzut în pericol şi ai vrut să-l pui în siguranţă. — Nu, tabloul ăsta nu, nu Dansatoarea pe valuri. — Atunci unul dintre voi: dacă nu tu, atunci unul dintre voi a şterpelit tabloul. M-a apucat de piepţii cămăşii, a strâns pânza în mâna lui, o mişcare de răsucire, şi m-a ridicat în aer cu mâna lui vârtoasă, lată, m-a privit în ochi şi şi-a repetat acuzaţia de mai înainte, dar

n-a obţinut de la mine altceva decât acelaşi nu. Am reuşit să-i suport atât strânsoarea, cât şi privirea, da, în timp ce mă strângea şi mă privea am putut chiar să gândesc: cine sparge acum lemne, căci în disputa dintre noi se amesteca dinspre curte, dinspre şopron, zgomotul unui topor în acţiune. Tata, fireşte! Ajunsese prea târziu la locul accidentului, accidentaţii, ca să zic aşa, se împrăştiaseră, iar pentru că stiva de lemne îl tot solicita de câteva săptămâni, acuma spărgea lemne; de altfel, deşeuri de la gaterul din Glüserup.

Pictorul s-a uitat pe deasupra mea la tata, mi-a dat drumul încet, m-a împins în lături şi s-a dus la uşă. A coborât scara şi pe coridor, mai înainte de a ieşi în curte, şi-a aprins pipa, apoi a pornit cu un aer cam prea solemn pe treptele de piatră şi s-a îndreptat, pufăind scurt, spre şopron. Tata încă nu-l văzuse, sau încă nu voise să-l vadă, spărgea lemne, foarte atent, foarte îndârjit. Aşeza cu grijă pe butuc bucăţile de lemn tăiate scurt, se trăgea înapoi, măsura distanţa, în care timp ridica toporul şi, fără a-şi pune toată puterea în lovitură, da, mai curând în aşa fel, de parcă n-ar fi făcut altceva decât să dea toporului direcţia, îl lăsa să cadă pe bucata de lemn, vâjâind, atât de precis, încât bucata despicată rămânea uneori pe butuc, iar el o împingea în lături cu o mişcare a mâinii. Dar ridică odată capul! Probabil că-l observase de mult pe pictor, care se oprise lângă grămada de lemne despicate, trebuia să-i vadă ghetele, poalele mantalei, ori de câte ori se apleca să ia o nouă bucată de lemn, dar continua să se comporte în aşa fel, de parcă ar fi fost singur în curte. Mă gândeam: ia să vedem câtă vreme o să-l lase să stea aşa şi mă gindeam: ia să vedem cât o să reziste pictorul aşteptând: oamenii de pe la noi sunt grozavi, când vor să nu observe ceva, iar despre cel care cedează, îşi ia seama, renunţă, se grăbesc să spună: a pierdut. Tata mânuia toporul, îl lăsa să muşte, vechiul topor, stropit cu pete întunecate de sânge de porumbel. Pictorul stătea şi pufăia şi se uita la el cu ochii mijiţi Nicio schimbare? Totuşi, tata lucra mai vârtos, mai îndârjit, aproape că nu-şi mai lua timp să cumpănească loviturile, ceea ce însemna că şi cedase întrucâtva.

Aş putea să-i las pe cei doi să stea aşa faţă-n faţă vreo opt zile, ar fi o poveste pe de-a-ntregul întemeiată, dar în cele din urmă ar trebui să recunosc că pictorul a fost acela care a ridicat o bucată de lemn ce sărise mai departe, a azvârlit-o înapoi în grămadă şi a spus: Nu te grăbi; aştept până termini. Tata n-a spus nimic, a încercat parcă stingherit ascuţimea toporului, plimbându-şi pe tăiş degetul gros umezit, apoi şi-a continuat lucrul, a repezit toporul într-o buturugă noduroasă, care nu s-a crăpat la prima lovitură, pe care a ridicat-o cu toporul o dată şi încă o dată şi a rotit-o; postul de poliţie Rugbüll a trebuit să facă uz de toată puterea, ca să despice bucata asta. Din nou o spărtură a zburat până la picioarele pictorului, din nou acesta a luat-o şi a aruncat-o pe grămadă. A spus: Totul la locul său; n-a primit niciun răspuns şi a rămas acolo, chiar dacă rezistând, totuşi oarecum neajutorat şi ca de prisos, de parcă ar fi deranjat. De asta şi-a dat şi el seama, iar în cele din urmă a înţeles că e de datoria lui să ia din nou iniţiativa, ca să ajungă acolo unde voia, astfel că s-a apropiat mai mult de tata, cu degetele groase agăţate în buzunarele mantalei,

s-a dus pur şi simplu lângă el şi a spus de încercare: O informaţie se poate cere totuşi aici, sau? Postul de poliţie a despicat un lemn rotund, plesnit de uscăciune, a înfipt toporul în butuc, l-a tras din nou înapoi şi l-a folosit ca sprijin, apoi, rezemat în coada toporului, cu faţa întoarsă, a aşteptat deci întrebarea.

Pictorul a renunţat la orice introducere şi şi-a cerut înapoi tabloul, la care postul de poliţie, după un răstimp de gândire cu privirea fixă, a ridicat din umeri şi a răspuns pe un ton dispreţuitor că nu ştie despre ce e vorba, că, în genere, el nu confiscă nimic decât contra chitanţă; dacă i s-ar arăta chitanţa respectivă. Acuma l-a privit pentru prima dată pe pictor, acesta a repetat cu răbdare şi stăruitor că i-a dispărut un tablou, cu titlul „Dansatoarea pe valuri", şi că a venit perfect convins că poate obţine înapoi tabloul de-aici, de la Rugbüll.

Tata a reflectat puţin; apoi a vrut să ştie dacă el, pictorul, îşi dă bine seama ce acuzaţie a formulat şi aşa mai departe, asta ar suna aşa, de parcă el, postul de poliţie, ar fi înstrăinat tabloul; la asta, pictorul i-a cerut tatei să binevoiască a-şi aduce aminte: nu sunt de loc atât de îndepărtate vremurile, când el trebuia să confişte tot ceea ce luase fiinţă împotriva interdicţiei de a picta, şi a şi confiscat desigur, ba chiar şi după ce autorii interdicţiei s-au dat de-a berbeleacul, el a acţionat mai departe în spiritul lor, a confiscat, a distrus, a ars, în orice caz a îndeplinit orbeşte şi cu încăpăţânare însărcinările ce i s-au dat; oare nu-si mai aduce aminte? Oare nu mai vrea să ştie de câte ori a dat târcoale în interes de serviciu pe la Bleekenwarf? Şi dacă el, pictorul, n-are dreptul să pună întrebări; după toate câte s-au întâmplat? Tata l-a ascultat, apoi a ridicat toporul cu o mână, coada de lemn era lipită de braţul lui întins, care nu tremura, care arăta calm spre drumul de cărămidă în jos: tata voia să ştie dacă a terminat şi dacă n-ar dori acum mai bine să dispară? Ceea ce a fost în genere de spus între ei, s-a spus desigur în anii care-au trecut, şi pe-acolo se iese din curte. Pentru el, a spus factorul, e lesne de înţeles că postul de poliţie şi-a trimis memoria în concediu, e gata şi să plece, dar mai întâi ar dori totuşi să-l mai facă atent asupra unui lucru: vremurile interdicţiei de a picta au trecut cu adevărat, iar ceea ce lui, poliţaiului, i-a apărut poate ca o datorie, astăzi ar trebui desigur să capete alt nume.

În plus voia doar să precizeze, şi voia mai ales să lămurească – definitiv şi cât se poate de răspicat – că unele lucruri s-au schimbat în comparaţie cu ce-a fost: el nu mai e în situaţia să aştepte şi să tacă, şi nici nu va mai aştepta şi nu va mai tăcea.

Tata a coborât toporul pe butuc şi a întrebat pe un ton batjocoritor exagerat dacă asta e o ameninţare şi dacă pictorul intenţionează cumva să folosească prilejul pentru a-l da gata, el a spus: să-l doboare. Voia doar să nu mai ia în consideraţie nimic, a spus pictorul, cu asta s-a terminat acum; vremurile, când ţinea seama de anumite lucruri, au trecut. Oricum, vremurile au trecut şi pentru el, a spus tata, încet, încet se dumireşte că uneori a ţinut seama de prea multe lucruri, împotriva îndatoririlor sale, atât de multe, încât acuma puteau să

stea acolo amândoi şi să discute. Anume, dacă şi-ar fi îndeplinit îndatoririle textual şi fără a mai sta pe gânduri, astăzi n-ar mai sta desigur acolo unul lângă altul; poate că încă n-a băgat de seamă asta.

A băgat de seamă îndestul, a spus pictorul, în orice caz a aflat ce fel de boală e asta: datoria, iar ceea ce poate să facă împotriva ei va face; e un lucru pe care victimele datoriei îl aşteptau, victimele datoriei. Acesta e oare ultimul cuvânt, a vrut să ştie tata, el are de lucru, iar gura lui a exprimat bagatelizare şi dispreţ, ceea ce nu putea să-i scape nici pictorului. S-a aplecat după o bucată de lemn, a pus-o cu multă grijă pe butuc, a ridicat toporul, l-a lăsat din nou jos: tabloul nu e la el, a spus, dar dacă ar fi, s-ar gândi de trei ori dacă e cazul să-l înapoieze, în definitiv acest tablou îl priveşte şi pe el în oarecare măsură; pe urmă a izbit cu ambele braţe, lemnul despicat a zburat în lături, iar toporul s-a înţepenit cu un trosnet în butuc. Acuma, pictorul părea că aflase ce voia să ştie, dar tot n-a plecat, dorea să se mai asigure încă o dată: au vorbit oare pe înţeles în toate privinţele? Ce-ar însemna pentru el, poliţaiul din Rugbüll, în caz că? Dacă mai trebuie să sublinieze încă o dată, că acum niciun fel.

Chiar dacă nu-i era în intenţie: fiecare dintre frazele sale suna ca o ameninţare, nu mai puteam să-l ascult adresându-se aşa postului de poliţie Rugbüll, m-am tras mergând cu spatele spre casă, am văzut cum tata a ridicat din nou toporul şi a arătat spre drumul de cărămidă; am urcat şi scara de-a-ndărătelea, simţeam cum mă trec fiori calzi şi reci: simţeam în tâmple împunsături, zvâcnituri, apăsări, iar când am ajuns în odaia mea, a trebuit să-mi masez stomacul cu mâna. Mai stăteau încă lângă şopron? continuau să stea acolo jos, pictorul pe jumătate întors, gata să plece; fiindcă tot se lăsase antrenat în această discuţie, voia vădit să lepede tot ce-avea pe inimă: deziluziile, mânia acumulată, aprecierile şi avertismentele sale. Tata răspundea când şi când, sau punea câte o întrebare, sau se uita la cel din faţa lui cu o mirare înceată şi cu un dispreţ, aş zice, reţinut. Cu superioritate? N-aş putea spune cine şi cui era superior atunci lângă şopron.

în cele din urmă Max Ludwig Nansen a plecat, nici nu mai puteam rezista, aş fi vrut cu dragă inima să-i iuţesc pasul, iar când s-a oprit nehotărât pe drumul de cărămidă, mă gândeam: pleacă odată, pleacă, dar apoi. Pe coridor era linişte. Hilke nu se făcea auzită, probabil că-şi luase singură magiunul de prune; înapoia uşii de la dormitor se auzea o tânguire monotona, o tânguire care nu numai că îmi era cunoscută, dar mă şi liniştea, şi pe care mama putea s-o prelungească ore în şir fără a obosi. Am desfăcut frânghia, care ducea la chepengul podului; o smucitură şi chepengul s-a deschis, o a doua smucitură şi scara automată, pe care ne-o confecţionase Hinnerk Timmsen, a alunecat în jos; la fel ca în moară; după ce m-am urcat în pod, am tras scara înăuntru şi am închis chepengul. Linişte: mi-am poruncit, stai aici liniştit. Atâtea motive ca să mă ascund! Atâtea ascunzători din pricina unui om. Aici nu m-ar găsi nimeni.

Şi de fapt aici nu urcau în genere decât o dată pe an, ca să pună de-o parte

toate lucrurile, de care nu se puteau despărţi, iar alde Jepsen nu se puteau despărţi de niciunul dintre lucrurile uzate. Saltele vechi, sofale găurite, coşuri de rufe, mese de bucătărie, scaune descleiate, mormane de tipare de croit, şi cărţi, şi cufere, ale căror încuietori nu se mai închideau: pe toate le cărau aici sus şi le lăsau pe seama semiîntunericului şi a unei putreziri în tăcere. Nimic pus în ordine, nimic stivuit, totul aruncat pur şi simplu sau aşezat de-o parte cum le-a venit la îndemână. Colo plita cu urme de grăsime. Colo un dulap pe jumătate căscat. Colo ferestruica înclinată, pe care n-a deschis-o nimeni niciodată.

Mi-am scos ghetele, m-am strecurat şi m-am târât cu îndemânare până sub fereastra înclinată. Din curte se auzeau loviturile de topor şi plesnitul lemnelor. Aici, lada mea, acoperită cu hârtie şi cu saci vechi, înconjurată cu resturi de scaune. Am dat la o parte camuflajul şi în cele din urmă mai multe coli de hârtie pergament, am ridicat capacul, m-am aşezat, iar când am văzut că noua mea colecţie e intactă, împunsăturile şi încordarea au dispărut, o dată cu domolirea presiunii din tâmple.

Am scos Dansatoarea pe valuri, am aşezat-o pe marginea lăzii, lumina cădea de sus, diafană, iar Hilke dansa pentru mine între valuri mici, ce se unduiau uşor. Şi deodată a început să mă preocupe, aşa cum dansa sub un cer roşu, cu părul despletit, deodată m-am simţit atras s-o cunosc în fusta ei scurtă cu dungi, cu sânii ţuguiaţi, pe Hilke, pe fata asta care nu înceta să danseze, deşi era istovită, singură în faţa plajei orbitoare. Nimeni, nimeni nu va mai vedea acest tablou, era un lucru hotărât, şi celelalte tablouri se aflau aici numai pentru mine, aici am învăţat câte ceva, m-am dumirit pe propria mea piele de ce am nevoie, ca s-o scot la capăt cu mine însumi. Bătăi.

Când am auzit mai adineauri nişte bătăi, m-am gândit: nu poate fi decât postul de poliţie Rugbüll, care izbeşte vertical de butuc coada toporului, ca s-o fixeze, dar se bătea aici, la uşa celulei mele, nu timid, cum o face Joswig, ci puternic şi cu disperare – o bătaie care-l anunţa nu numai pe Wolfgang Mackenroth, ci totodată şi noi veşti rele despre starea lui. Aşa bate, aş zice, numai un om care se crede îndreptăţit să-şi destăinuie mizeria.

M-am răsucit încet spre uşă, el tocmai intra, cu trenciul descheiat, n-a aşteptat nici măcar să se închidă uşa în urma lui, ci s-a năpustit asupra mea, fără să se întrebe: cum să mă port corect faţă de un tânăr greu educabil, care în plus e şi persoană-subiect a lucrării mele de diplomă.

Rahat, atâta rahat laolaltă, Siggi, n-ai mai văzut niciodată: pot să stau jos? O distrată bătaie pe umărul meu, iar tânărul psiholog a luat loc pe pat, oferindu-mi un timp priveliştea nu numai a unui om nefericit, ci şi a unuia care se îneacă în nefericirea lui. Ce naiba s-a întâmplat iar? Mai întâi ţigările, azi cinci pachete, două sunt de la Hilke. Mi-a azvârlit un pachet, le-a vârât pe celelalte sub pătura de pe pat şi a făcut un semn de resemnare în spaţiu; s-a terminat, putea să însemne, totul s-a terminat, sau şi: lumea nu va fi niciodată ceea ce am dori să facem din ea. A răsturnat cu dibăcie dintr-o cutioară îngustă de tablă două tablete gălbui pe podul palmei, a cules de-acolo tabletele

cu limba şi le-a înghiţit fără efort.

Lucrarea, am spus eu. Gazda mea, a spus el. A sărit în picioare, a măsurat cu paşi repezi celula de la fereastră până la uşă, şi-a pocnit mâinile în faţa capului, a făcut câteva mişcări lungi de înot craul, folositoare probabil pentru destindere, s-a trântit deodată suspinând cu spinarea de uşă, în aşa fel încât mă aşteptam ca ochii lui Jowig să apară în orice moment în spatele vizetei, apoi s-a oprit lângă masa mea. Gazda lui aşadar, campioana Germaniei de Nord la bârnă. Wolfgang Mackenroth a râs amar. Gazda lui aştepta aşadar un copil, care putea să fie atât de la el, cât şi de la soţul ei, macaragiul – o incertitudine care o necăjea pe ea mai puţin decât pe el; căci ea nu voia decât să aibă un copil, iar el stăruia că trebuie să fie copilul lui. Caută să pricepi cum vine chestia asta. O silise să se gândească bine; ea se gândise şi pe urmă dăduse din cap. Îi ceruse să facă un calcul; ea calculase şi pe urmă ridicase din umeri nehotărâtă. Caută să-nţelegi, Siggi: să fii niţeluş tată, în cel mai bun caz pe jumătate. I-am dat dreptate şi i-am făcut propunerea să locuiască la respectiva familie, până când copilul va fi destul de mare, ca să-şi aleagă singur tatăl din oferta existentă. Asta n-o crezi nici tu. S-a întors, şi-a deşurubat gâtul dintre umeri, a suflat deasupra încheieturii de la mâna stângă, de parcă ar fi trebuit s-o răcorească. Poftim de-ţi scrie lucrarea într-o asemenea situaţie, Siggi. Uite.

Wolfeng Mackenroth mi-a pus pe masă câteva foi scrise, un nou capitol din lucrarea lui de diplomă, corectat cu turbare, lucru de care puteai să-ţi dai seama dintr-o ochire. Fireşte, nu poţi să le iei decât ca o ciornă, dar aş vrea totuşi să te rog. A netezit în locul meu foile împăturite, pătate, rupte ici, colo şi a spus: Nu ştiu, dar ca să scrii aşa ceva? trebuie să fii liber, cel puţin neîmpovărat; cum o duci?

Altfel, am spus, cu cât mai multe poveri, cu atât mai bine: nu-ţi dori să fii sănătos şi liber şi neîmpovărat, n-ai să ai decât deziluzii. A luat din nou manuscrisul de pe masă. Poate să-mi citească ceva? Nu. Doar câteva pagini? Nu. Poate să mă roage ca, la lectură, să ţin seama de situaţia lui mizerabilă? Nu. Şi de ce nu? Nu există nicio scuză, am spus şi am sperat o clipă că o să-şi ia înapoi capitolul neterminat, dar, cât de surprinzător putea fi acest psiholog, el mi-a întins din nou manuscrisul şi a repetat o vorbă culeasă din vreo carte: Numai din eşecuri poţi învăţa ceva, sau cam aşa. Cred că se aşteptase la mai mult din parte-mi, la mai multă compătimire, consolare, îmbărbătare, dar n-am reuşit şi n-am să reuşesc să i le „ofer câtă vreme va purta la gât acest lănţişor subţire de aur; probabil că de lănţişor atârnă un medalion şi probabil că în medalion e vârâtă o fotografie, de pe care surâde gazda lui cocoţată pe o bârnă. Îi urăsc pe bărbaţii care poartă lănţişoare subţiri de aur. Doar atât puteam face pentru el: m-am declarat gata să-i citesc manuscrisul, iar pentru că după această declaraţie am pus din nou mâna pe toc, nu i-a rămas altceva decât să-şi ia rămas bun; a plecat abătut, cum numai el putea să fie.

Nu voiam să citesc, cel puţin nu înainte de cină. Mă trăgea aţa înapoi spre Rugbüll, în pod, lângă lada mea, la colecţia pe care începusem s-o adun sub noi auspicii, dar cu cât împingeam mai departe filele scrise de Mackenroth, cu

atât mai mult mă asaltau, îmi blocau pur şi simplu drumul înapoi, îmi umbreau memoria, aşa că le-am tras în silă spre mine, mi-am vârât o ţigară în gura şi am început să citesc.

Până unde mă preparase, mă tocase, mă pusese la fiert în oală? Unde mă înfipsese cu acele lui? Ce privelişte înfăţişam ca să zic aşa în stare împăiată, uscată, în orice caz în stare de preparat ştiinţific?

Aşadar artă şi criminalitate şi altele asemenea, astea le ştim, ce capitol e ăsta? Numărul patru, şi titlul? D. Forme şi impulsuri ale unei obsesii limitate; adăugat cu creionul: titlu provizoriu. Iar pe urmă Wolfgang Mackenroth scria:

Suferinţa timpurie a lui Siggi J. şi relaţiile sale dereglate cu lumea exterioară pot fi privite doar în funcţie de evoluţia raporturilor dintre pictorul Max Ludwig Nansen şi tatăl persoanei-subiect, poliţistul rural Jens Ole Jepsen. Ceea ce la început a reprezentat pentru poliţist o îndatorire de rutină, deşi excepţională – supravegherea interdicţiei de a picta – s-a transformat, pe baza unor întâmplări deosebite, desigur şi pe baza unor trăsături caracterologice, într-o idee fixă; pentru el, supravegherea interdicţiei de a picta a devenit o chestiune personală, pe care a socotit că trebuie s-o continue chiar şi atunci când perioada interdicţiei a luat sfârşit într-un mod firesc.

Mai simplu şi mai firesc nici că se poate într-adevar.

Ideii fixe a tatălui, care dispunea de un „al doilea văz" – referitor la aceasta, prin partea locului circulă expresia „a trage cu ochiul în două straturi" – i-a corespuns obsesia, provocată de frică, a băiatului, frică, a cărei apariţie poate fi datată. Despre neobişnuita pasiune de a colecţiona, care nu cunoaşte niciun fel de tabuuri morale şi asupra căreia se va reveni amănunţit mai departe, a fost vorba şi mai sus; se adaugă încă o obsesie specială. Aceasta a apărut pentru prima dată în ziua când o moară veche, în care era ascunsă colecţia lui Siggi J., a fost mistuită de incendiu. Din cauza durerii pricinuite de această pierdere, dar mai ales din cauza presupunerii că focul a fost pus de tatăl său, care, continuând să-şi îndeplinească îndatorirea, putea provoca şi alte incendii, băiatul a avut în atelierul pictorului percepţii halucinatorii determinate de anumite tablouri. A văzut cum din fundalul tabloului se apropie flăcări. Ca atare, socotea că tablourile se află în pericol, iar, ca să le apere, a dat urmare impulsului de a le duce într-un loc sigur, impuls nelegat la început de dorinţa de a şi le însuşi. Mai degrabă, aici e vorba de un efect pur al fricii, efect atât de rar şi în asemenea măsură legat de o persoană, încât, atunci când va fi cazul, voi vorbi de o fobie Jepsen. Să ne amintim faptul că persoana-subiect a fost utilizată cândva de tatăl său ca interpus, în vreme ce, dimpotrivă, pictorul i-a încredinţat unele misiuni menite să asigure ocazional salvarea unor tablouri: sentimentele parţiale negative rezultate din această dilemă n-au putut fi învinse. La început manifestate rar şi întâmplător, aceste idei fixe au apărut ulterior mereu mai frecvent şi cu o certitudine aproape întotdeauna previzibilă; se manifestau automat ori de câte ori se crea un raport între Siggi J. şi un tablou. Senzaţia de durere ce însoţea aceste stări ne îndreptăţeşte să vorbim de momente maladive.

Ideea fixă că trebuie să pună în siguranţă tablourile îl însoţea totuşi pe băiat nu numai în locuinţa pictorului; putea să apară oriunde: într-o şcoală, într-o casă de depuneri, într-un muzeu. De fapt, în cursul timpului, persoana-subiect şi-a satisfăcut impulsurile obsesive în diverse locuri, mai întâi la Glüserup, apoi însă şi în oraşele Husum, Schleswig şi Kiel, în cele din urmă şi la Hamburg. Că tablourile au fost sustrase într-adevăr numai din teama unui pericol imaginar rezultă din faptul că n-au fost oferite niciodată spre vânzare. Împachetate cu grijă, trebuiau să rămână în ascunzători bine alese, până când avea să treacă pericolul.

Procesele-verbale ale poliţiei criminale din Schleswig şi Hamburg sunt concludente pentru aprecierea acestor acte săvârşite sub un impuls interior irezistibil: după ce a fost prins acolo în flagrant delict, Siggi J. s-a apărat cu argumentul că trebuie să salveze tablouri ameninţate şi anume, cum se notează textual, într-un mod ce duce la concluzia existenţei la băiat a unor idei obsesive.

Aşadar într-acolo vrea s-o întoarcă Mackenroth.

În ambele procese-verbale se utilizează, printr-o coincidenţă semnificativă, cuvintele diletantism şi fanatism, în plus se evidenţiază faptul că nu este vorba de furturi în înţelesul obişnuit şi că persoana interogată a lăsat impresia unui tânăr cumsecade şi inteligent; acestei impresii i s-a datorat, nu în ultimul rând, faptul că nu s-a ajuns încă de atunci la deschiderea unei acţiuni judiciare.

Trebuie totuşi să menţionez că frica inspirată de soarta tablourilor n-a fost singura cauză a acţiunilor respective; de importanţă egală este şi pasiunea de a colecţiona a persoanei-subiect, pasiune existentă de timpuriu şi care s-a dezvoltat cu vremea, devenind tot mai imperioasă. După cercetările lui Bengsch-Giese *(Anticamere ale infracţiunii,* Darmstadt, 1924), colecţionarea aparţine activităţilor care „favorizează forţele pulsionale"; momentul de plăcere poate deveni atât de puternic, încât sunt depăşite normele legalităţii. S-a arătat mai sus că Siggi J. a început să fure pentru a-şi completa colecţia de chei şi lacăte; întrebat asupra îndreptăţirii legale a acestei colecţionări, el a recunoscut că a fost vorba de delicte nescuzabile împotriva proprietăţii.

Dimpotrivă, în cazul tablourilor sustrase lipseşte conştiinţa clară a unei infracţiuni: Siggi J. a pretins chiar că acţionează conform unei anumite predestinări, afirmând că a fost ales să adune „ceea ce e ameninţat". În felul acesta şi-a explicat şi pasiunea de colecţionar; el respinge ideea că, prin acţiunea de a colecţiona, dezordinii lumii i se opune, după împrejurări, o ordine specifică, artificială. În aprecierea acestui caz, noţiunea de predestinare ar trebui să joace un rol decisiv. Insului izolat de lume i se cuvin drepturi excepţionale. E vrednic de remarcat că ideile fixe ale băiatului şi acţiunile săvârşite de el sub un impuls irezistibil au fost calificate prea târziu ca o maladie.

După ce s-a aflat de ce delicte s-a făcut vinovat Siggi J., corecţiile corporale au fost considerate în casa părintească drept singurul mijloc de îndreptare. Persoana-subiect a fost încuiată zile întregi în odaia sa, nimeni nu

mai vorbea când era de faţă, în repetate rânduri, ca o altă pedeapsă, i s-a suprimat mâncarea. Băiatului i s-a interzis să călătorească în oraşele învecinate, în această perioadă, rezultatele obţinute la şcoală s-au înrăutăţit considerabil, s-au îmbunătăţit însă îndată ce diferitele interdicţii au fost îmblânzite, iar Siggi J. a avut posibilitatea să „adune ceea ce era ameninţat" Faptul că printre tablourile considerate a fi în pericol s-au găsit piese valoroase trebuie privit ca o simplă întâmplare.

O schimbare vrednică de remarcat în raporturile dintre tată şi fiu a apărut după ce postul de poliţie Rugbüll a fost însărcinat să descopere o acuarelă de M. L. Nansen dispărutei de la Casa de depuneri din Glüserup. Întrucât toate indiciile îl denunţau ca făptaş pe Siggi J., poliţistul rural Jepsen a încercat să întindă câteva capcane fiului său; întrucât aceasta nu i-a reuşit într-o noapte s-a ajuns la un conflict violent, în cursul căruia persoana-subiect a fost expulzată formal din sânul familiei.

Expulzat e bine spus: în cătuşe a vrut să mă pună: spunea: nu mă las, până când nu te văd în cătuşe.

Aşa s-a făcut că eforturile şi măsurile poliţieneşti ale postului de poliţie Rugbüll s-au concentrat dintr-un anumit moment asupra lui Siggi J. Singurul care şi-a dat seama că starea băiatului este maladivă a fost pictorul M. L. Nansen; deşi s-a văzut obligat să-i interzică lui Siggi J. accesul în atelier, i s-a dedicat cu o simpatie nelimitată – circumstanţă, care l-a determinat pe poliţist să-l urmărească fără menajamente.

Nu, Wolfgang Mackenroth, aşa a fost şi totuşi n-a fost aşa. N-am putut citi mai departe, prea multe lucruri erau trecute sub tăcere, prea multe lucruri erau reduse la un conflict clar; acolo, unde mă declara vinovat, o făcea ca să-mi asigure circumstanţe atenuante, iar eu am nevoie de orice altceva, numai de circumstanţe atenuante nu. M-am hotărât să-i înapoiez capitolul cu recomandarea de a-l scrie din nou şi într-un fel care să corespundă cu modul meu de a vedea lucrurile. Ceea ce aşteptam era descrierea unei boli; nu o justificare chinuită. Doar am vorbit de atâtea ori despre asta. I-am promis că am să-l ajut. Am să-l ajut.

18
Vizite

Şi de data asta am ajuns prea devreme. Niciodată n-am reuşit să sosesc undeva la timpul stabilit sau prescris: nici la şcoală, nici la masă, nici la Bleekenwarf şi nici la gară – vin peste tot prea devreme. De aceea nu m-am mirat că uşile Galeriei Schondorff din Hamburg erau încă închise şi că cimpanzeii îmbrăcaţi în gri şi cu mănuşi, care aveau să conducă şi să supravegheze fluviul de vizitatori, nici nu s-au uitat măcar spre mine, ci şi-au continuat discuţia, schimbând când şi când o vorbă, la mare distanţă unul de altul, în sala de recepţie plină de oglinzi; nu mi-au acordat vreo atenţie nici când am zgâlţâit, să zicem politicos şi doar de probă, uşa de sticlă de la mijloc. Mereu şi peste tot prea devreme: Wolfgang Mackenroth poate să valorifice chestia asta în vreun fel.

M-am zgâit prin uşa de sticlă. M-am plimbat la vedere în sus şi-n jos prin ploaia subţire, trăgând din timp în timp de mâner. Am citit pentru a câta oară afişul care anunţa deschiderea şi durata marii expoziţii Nansen. Paznicii nu mă vedeau sau nu voiau să mă vadă. Când alergătorii participanţi la concursul de ştafetă de pe Alster, al cărui start se dăduse în duminica aceea, au trecut cu tricourile stropite, chinuindu-se printre şinele de tramvai, paznicii au venit la uşile de sticlă, s-au uitat plini de interes la atleţii care alergau în direcţia Gänsemarkt, cu gurile căscate, vâslind şi cu paşi pleoscăitori. Am făcut paznicilor un semn, n-au observat; nemaipomenit de încet, cu mâinile încrucişate la spate, s-au întors în mijlocul sălii de recepţie şi s-au postat sub marele candelabru, ca la o proprie trecere în revistă. Ce vorbeau acolo era doar pentru ei. Probabil că îşi dădeau avizul unul asupra celuilalt, taxau gradul de severitate, de vigilenţă, de autoritate pe care-l emanau, trebuiau să-l emane după posibilităţi. Câţi vizitatori ar fi trebuit să se adune, ca să deschidă înainte de ora fixată?

Cel de-al doilea a fost un bătrân, care mergea adus de spate, care a urcat treptele de marmură ude de ploaie, ticăind cu bastonul, a încercat să deschidă cu umărul uşa de sticlă şi, nereuşind, s-a uitat pe sub sprâncenele sălbatice la paznici, iar în cele din urmă a bătut cu mânerul bastonului în uşă. Bătaia în uşă nu i-a fost de niciun folos. S-a dus la afiş, şi-a săltat cu o smucitură capul, s-a uitat cu reproş, de parcă ar fi vrut să formuleze un protest, la autoportretul lui Max Ludwig Nansen – acela cu două jumătăţi diferite ale feţei. A pus vârful de metal al bastonului pe şaua albastră a nasului, a citit cu voce tare pentru el însuşi data deschiderii şi durata marii expoziţii Nansen, a căutat ceasul electric din staţia de tramvai, era tot unsprezece fără un sfert, asta a trebuit s-o recunoască, iar după o privire rapidă aruncată spre mine, şi-a tras

capul între umeri şi s-a pus pe aşteptat, o pasăre mare şi îmbufnată, care biruie fără greutate timpul.

După el? După el a suit scara, înaintând pieziş, o pereche, un băiat gras, arţăgos, cu cizme de cauciuc peticite, avea capul gol, era neras şi purta un pulover uriaş cu gulerul rulat, din lână nevopsită, care-i ajungea până la coapse şi în care probabil că şi dormea. Părul subţire, blond-cenuşiu îi cădea pe frunte; între buzele ce trădau o permanentă pornire spre batjocură, ţinea un chiştoc de ţigară stins. Lăsa să se vadă că venise aici fără chef, împotriva voinţei lui, probabil fiindcă îl bătuse la cap fata cu picioare lungi, cu păr lung, îmbrăcată într-o manta de ploaie neagră, lucioasă ca lăcuită. Unul dintre braţele ei se sprijinea pe şoldul lui inform, în celălalt ţinea o păpuşă de cârpă, făcută de ea însăşi, care părea că-i seamănă nu numai din cauza micii mantale de ploaie. Fata purta sandale pe piciorul gol, avea ochi foarte luminoşi, roşii de plâns şi o faţă simetrică, lătăreaţă, gingăşia ei se împărţea egal între băiat şi păpuşa de cârpă. Îi era frig.

Amândoi au cârmit spre afiş, l-au contemplat mai mult decât se contemplă un afiş, băiatul a dat din umeri şi a întrebat-o dacă tot mai crede că a făcut bine trezindu-l atât de devreme în această duminică nevinovată; deoarece ea n-a ştiut să răspundă altfel decât proptindu-şi şi mai solid braţul de şoldul inform, a făcut un semn cu capul spre autoportretul lui Nansen şi a spus ceva despre zugravi… Acest zugrav de nori şi vânt, acest scenograf cosmic. Deci să înghiţim hapul. Dacă tot ne-am sculat. Ia te uită doar la autoportret, ai văzut totul; marele monocrom. Aşa vorbea el, iar fata fredona „Lullaby of Birdland” şi dădea huţa păpuşa de cârpe.

Uşa de sticlă de la mijloc a fost deschisă, ne-am repezit cu toţii numaidecât spre intrare, dar doi paznici pieptănaţi cu grijă ne-au împins înapoi şi nu i-au lăsat să intre decât pe indivizii de la televiziune şi radio, care păreau deprinşi să nu aştepte nicăieri şi care au venit cu lăzi de metal, camere şi aparate de înregistrare, şi nu numai atât: abia au ajuns în hol, că i-au şi pus pe cei zece sau doisprezece paznici să lucreze pentru ei, să întindă cabluri, să caute racorduri, să instaleze reflectoare şi alte asemenea chestii. Ne-am lipit feţele de uşa de sticlă şi ne-am uitat la pregătirile ce se făceau în hol, iar eu, apropiindu-mă şi îndepărtându-mă, distingeam pe geamul uşii imaginea deformată a noilor veniţi, care urcau în chip diferit treptele de marmură şi, dacă nu-şi lipeau şi ei feţele, ca noi, de uşa de sticlă, se uitau, pentru control, la ceasul electric sau stăteau de vorbă, ori pur şi simplu aşteptau cu resemnare.

Cu cât se apropia de unsprezece, cu atât mai numeroşi deveneau vizitatorii, care soseau cu taxiuri, cu tramvaie, cu maşini personale sau pe jos, păşeau pe treptele scării de marmură şi se salutau între ei în toate felurile, de la înclinarea din cap abia vizibilă, până la lungi schimburi de pupături şi îmbrăţişări nesfârşite, care făceau să treacă timpul; oricine şi-ar fi putut da seama că aici era vorba de oameni care, chiar dacă nu constituiau o familie, se cunoşteau totuşi foarte bine între ei de cine ştie unde. Multe strângeri de mână. Numeroase bătăi pe umăr. Sărutări de mâini. Priviri atente rotite în

toate părţile. Pur şi simplu plăcerea lor de a se saluta era fără sfârşit. Zâmbete de la dulci-acre până la joviale puneau stăpânire pe feţe. Multe înclinări din cap. Şi iară şi iară semne: Mai târziu, ne vedem mai târziu, trebuie neapărat să ne vedem mai târziu. Fum de ţigări şi pipe urca în aer. Chemări în sus şi-n jos. Deşi se schimbau replici în dreapta şi în stânga, priviri repezi cercetau cine era de faţă, cine tocmai venea, cine lipsea.

Şi eu am recunoscut oameni pe care-i ştiam: pe Bernt Maltzahn în manta de ploaie şi pe Hans-Dieter Hübscher, critic de artă din Hamburg, care-l vizitase în două rânduri pe pictor la Bleekenwarf: păr mătăsos ondulat, ochelari cu ramă de os, piele galbenă cum e ceara, o larvă de cărăbuş cu ochi bulbucaţi.

Dintre oamenii aceştia de pe treptele Galeriei Schondorff, fiecare merita să fie observat într-un fel potrivit: doamna în negru, cu dinţi de cal, purtând pălărie cu boruri largi şi cercei în formă de inele, pe care trei maimuţe-cu-moţ s-ar fi putut da fără dificultăţi în leagăn; bărbatul cu cracul pantalonilor despicat şi cu o figură mirată de sugaci, de exemplu; bărbatul cu pielea feţei de un roşu-aprins şi cu o pipă noduroasă, care urmărea neîntrerupt forma norilor de fum pufăiţi de el şi pe care-l socoteam capabil să deseneze din fum portretul interlocutorului; perechea în vârstă, cu pardesie din păr de cămilă şi cu acelaşi reflex violet în păr; bărbatul cu obrazul atins de pecingine şi bastonaş de fildeş; fata cu fustă de piele şi pulover verde-marin, care masa răbdătoare spinarea unui băiat cu picioare scurte, aflat pe o treaptă mai jos; doamna slabă ca o scândură, cu păr roşu, ale cărei picioare erau pline de bubuliţe stacojii: fiecare merita să fie observat şi-ţi îngăduia, hai să zicem, să-ţi dai seama de diversitatea posibilităţilor omeneşti.

Să nu credeţi cumva că paznicii au remarcat asta şi că s-ar fi simţit bucuroşi să deschidă înainte de timpul fixat; de fapt, au aşteptat până când ceasul electric a indicat unsprezece, abia atunci au deschis şi, în plus, s-au postat rânjind în faţa garderobei, de parcă ar fi vrut să primească mulţumiri pentru deschiderea uşii; probabil însă că rânjeau, deoarece televiziunea filma inaugurarea expoziţiei, iar paznicii înşişi îşi dăduseră seama că ambele camere se plimbau cu deosebire de-a lungul grupului lor. În orice caz, noi ne-am înghesuit, ne-am împins, ne-am făcut loc pe lângă ei – nu reuşisem să intru cel dintâi – am pătruns în adâncul Galeriei Schondorff, în spaţiul luminos, lucios, care, văzut de sus, cu uliţele deschise şi închise de toţi pereţii aceia uşori de carton, trebuie că făcea impresia unui labirint, a unui labirint de jucărie. Fluviul s-a revărsat în aceste uliţe şi ramificaţii, dar nu definitiv, căci pe itinerarii calculate vizitatorii se regăseau ca de la sine în holul cel mare şi se opreau pe margine, cu spatele spre ferestrele înalte, cu faţa întoarsă în direcţia intrării. Cât de firesc puteau să stea acolo şi să discute în şoaptă şi să se observe unul pe altul! Cât de uşor îşi înăbuşeau, înaintea cuvântului de deschidere, dorinţa de a privi tablourile grupate după perioadele biografice; că avea să vorbească cineva puteai să-ţi dai seama chiar după felul în care se postaseră vizitatorii.

Conversaţii şi râsete reţinute se înălţau de pretutindeni, iar între ele iară şi iară cuvinte de salut. Aşadar iată-vă, data viitoare nu trebuie să dureze atât, să fixăm chiar pentru săptămâna viitoare, cel mai bine ne dăm un telefon… Da, bătrânul însuşi va fi de faţă, scria în ziare… La Teatrul Thalia nu, la Kammerspiele… puteţi să vă felicitaţi că n-aţi luat parte la premieră… Câteodată îmi face impresia că e propriul său monument… Cum se mai pricepe omul ăsta să limiteze forţa de dilatare a culorii… Patos, nu-i aşa, prea mult patos al viziunii… Cum a reuşit oare Schondorff să-l ademenească pe bătrân în oraş… La el, draga mea, simbolul ia naştere din alegorismul culorii… Eu îl consider totuşi un scenograf… Balduin lucrează numai pentru televiziune, la teatru nu mai poţi pur şi simplu să faci critică actuală… În genere, noi trăim în epoca optică, toate celelalte simţuri nu mai au… La el, culoarea are o semnificaţie nu numai poetică, ci şi metaforică… E mai german decât şase grenadieri pomerani. Iar după „Menajeria de sticlă" mergem să mâncăm undeva. În ceea ce priveşte forţa evocatoare a culorii rămâne totuşi neîntrecut. Nu e ăsta Thomas Stackelberg? E totuşi Stackelberg? Stackelberg. Cu coama lungă, cu rânjetul lui îngheţat şi stângaci, ca pe ecran, îmbrăcat ca regele Eduard, a apărut într-adevăr cântăreţul şi actorul Thomas Stackelberg, salutând discret pe oricine, ca şi cum ar fi fost salutat de oricine, a păşit prin cercul deschis în faţa lui, cu un firesc studiat, obişnuit cum era să fie centrul atenţiei şi al unor priviri interogative, şi s-a înşurubat într-un grup de vizitatori, împreună cu însoţitoarea lui delicată, posesoarea unei guri prea mari: leit tată-său… Ia te uită cum seamănă omul ăsta cu bătrânul lui. Şi la ce colaboraţi acum?… Asta zic şi eu o surpriză, să va întâlnim aici la Nansen… Cum aşa? a spus Stackelberg. Ori de câte ori naşte, Gabriela mea îşi doreşte o acuarelă Nansen, şi o şi capătă, nu?

Doi bărbaţi în trenduri descheiate se uitau la mine, mă supravegheau, unul tânăr şi unul în vârstă. Nu erau salutaţi şi nu salutau pe nimeni. Nici nu vorbeau între ei. Nu făceau parte din familie; când aparatul de filmat se îndrepta spre ei, amândoi se întorceau, înţeleşi fără o vorbă, şi se retrăgeau în fund. Nu, nu plecau şi nu încetau să mă supravegheze; mi se părea chiar că se interesează mai mult de mine decât de Rudolf Schondorff, care-şi purta acum prin cercul vizitatorilor faţa netedă, arogantă, se ducea la scară, iar acolo nu numai că se oprea, ci şi lua poziţie: demn, poruncitor.

Toţi se uitau la Rudolf Schondorff. Acesta părea că simte privirile concentrate asupra lui, şi-a masat degetele în faţa pieptului, ca şi când ar fi trebuit să le mlădieze, pentru o strângere de mână deosebită. S-a răsucit, a făcut semn unui paznic. Aproape că nu se mai vorbea, râsul s-a domolit, mişcările au încetat. Trupul directorului galeriei s-a încordat, braţele îi atârnau mai destinse, picioarele au încercat un minuscul pas de asalt ca la scrimă. Sosea Max Ludwig Nansen.

Venea însoţit de Teo Busbeck, iar aşa cum a apărut pictorul la marea expoziţie Nansen din Hamburg nu-l mai văzusem niciodată îmbrăcat: pantofi cu ghetre, pantaloni reiaţi strâmţi, ca nişte burlane, redingotă lustruită de-a

lungul secolelor, lavalieră de mătase cu un ac de cravată, guler înalt scrobit, iar pe capul masiv şi puternic, pălărie tare, de modă veche. Îmbrăcat aşa, putea să se pună la dispoziţia muzeului etnografic de la Altona, ocupând, printre ceilalţi locatari, casa frizonă de la o mie opt sute zece reconstruită acolo. Faţa lui era dominatoare şi rezervată, buzele sale exprimau un dispreţ fără adresă. Iar mersul, mersul părea ales corespunzător îmbrăcămintei: grav, cu paşi de cuceritor care impuneau să i se facă loc a urcat scara, braţ la braţ cu Teo Busbeck, prietenul său. Niciun surâs, nicio expresie de amabilitate, când Schondorff l-a salutat şi i-a urat bun venit; a luat cunoştinţă de salut cu un aer distant, s-a înclinat imperceptibil, iar când vizitatorii au început să aplaude s-a înclinat la fel. Însoţit de aplauzele debile, a păşit în cerc, ţinându-l alături de el pe doctorul Busbeck, care a încercat să se furişeze în mulţime. Acum a ridicat capul şi a aruncat o privire ostilă spre reflectoare şi spre aparatul de filmat zumzăitor, era o apariţie mândră şi îndărătnică. Când Schondorff i-a întins pentru a doua oară mâna, s-a făcut că n-o vede, iar când regizorul televiziunii s-a apropiat de el şi l-a rugat să se salute încă o dată cu directorul galeriei, şi anume mai îndelung, pentru micul ecran, i-a făcut semn să se care. Cu capul înclinat, a lăsat să se înţeleagă că e gata să asculte cuvântul de deschidere: Daţi-i drumul.

Aşadar, a luat cuvântul, ca gazda, Schondorff, a vorbit dulce, ajutat de o fiţuică, pe care o răsucea făcută sul între degete, în vreme ce pictorul se retrăsese în sine, dar şi asculta cu atenţie critică, de parcă ar fi aşteptat o ocazie să protesteze, cel puţin să-l corecteze pe vorbitor. Încă o dată, aşadar, o respectuoasă urare de bun venit. Onoare fireşte. Enumerarea strădaniilor şi a piedicilor. Dovada că în Max Ludwig Nansen îl celebrăm pe cel mai mare reprezentant în viaţă al… Citarea telegramei, consemnate în istoria artei, pe care pictorul o adresase Camerei Reichului pentru artele plastice. Reamintirea valorilor inestimabile, care s-au pierdut irecuperabil. Cuvinte adresate direct pictorului: că aţi dat totuşi urmare invitaţiei noastre… Asigurări, că recunoştinţa de pretutindeni. Strângere de mână. Aplauze.

Apoi a vorbit Hans-Dieter Hübscher. În timpul cuvântării, criticul hamburghez n-a fost prizonierul vreunui bileţel, a vorbit liber şi a ţinut ochii închişi tot timpul şi în fraze scurte, aspre, lingându-şi buzele cu limba şi zâmbind reţinut şi îngrijorat, de parcă vorbele folosite nu ar fi avut întreaga lui încuviinţare, ci ar fi fost doar un mijloc folosit de nevoie, i-a dat drumul şi s-a extins asupra tuturor aspectelor, de la „grăuntele de trăire al unei forţe a naturii panice” până la „patosul expresiei artistice viguroase” existente la pictorul Nansen.

Acesta îl privea pe critic cu o expresie de surpriză, dar şi de aprobare, a dat din cap, atunci când a venit vorba despre o nouă noţiune de suprafaţă şi despre exprimarea prin hieroglife, s-a arătat de acord şi atunci când s-a discutat despre căutările sale în direcţia stărilor primare din om.

Pictorul i s-a adresat în şoaptă lui Teo Busbeck, dar s-a întors numaidecât spre critic, în momentul când acesta a enumerat categoriile plastice constante:

suprafaţă, culoare, lumină şi decor ornamental; Max Ludwig Nansen a aprobat din nou cu o înclinare a capului, iar eu mi-am dat seama că ceea ce-l mira pe el însuşi cel mai mult era acordul cu spusele criticului. Involuntar, s-a apropiat de Hans-Dieter Hübscher, care vorbea acum despre suita de culori, pe care Nansen încerca să le reunească, întotdeauna şi pretutindeni într-o aşa-numită „tonalitate generală", într-o tensiune tonică de ansamblu, care cuprinde totul şi aşa mai departe; pictorul n-a avut obiecţii nici împotriva acestei constatări, n-a protestat nici când realizarea respectivei tonalităţi de ansamblu a fost definită drept problema majoră a lui şi a lui Rembrandt. Cred că făcea o impresie de mare uimire, el pictorul. În încheiere, Hübscher a spus: Opera aceasta constituie o dovadă a modului cum un conţinut intuit este preschimbat în pictură prin imaginea sonoră a culorii.

După aceea a deschis ochii, s-a înclinat scurt spre pictor, apoi spre vizitatori, a vrut să se retragă, dar Max Ludwig Nansen l-a apucat de mânecă şi, în timp ce aplauzele deveneau tot mai puternice, i-a luat mâna, a tras-o spre el şi l-a privit relativ îndelung pe omul care-i câştigase într-o măsură atât de mare aprobarea. A şi spus ceva, dar nu s-a putut înţelege ce; în orice caz, expoziţia era deschisă, iar vizitatorii au părăsit holul cel mare, pornind-o înapoi sau lateral, inelul s-a risipit, au reînceput discuţiile, s-au auzit râsete, îndeosebi acolo unde îl capturaseră pe Thomas Stackelberg. Vizitatorii au pornit-o pe uliţe şi prin ganguri, s-au risipit, nu, s-au împins câte unul sau în grupuri prin faţa tablourilor, au luat în stăpânire băncile tapisate care invitau la o contemplare îndelungată.

În grupul din frunte – exista ceva ca un grup de fruntaşi – păşeau Schondorff, pictorul, doctorul Busbeck şi Hans-Dieter Hübscher, care se grăbeau, Schondorff explica ici, colo câte ceva în mers, uneori voia să se oprească, să spună o vorbă, dar nimeni nu era dispus să-l asculte, în primul rând pictorul, care hotăra viteza, trăgea grupul cu el. Când şi când făcea criticului un semn, ca să nu se piardă de grup, aşadar avea ceva de gând, poate că dorea să-l mai audă vorbind despre pictura lui, nu ştiu, dar cel mai puţin dispus părea să fie pentru aşa ceva: să audă pe un oarecine discutând despre el, iar el, mirat, mişcat, poate chiar înspăimântat, să spună la toate da.

Cine ştie cum s-ar fi îndreptat spre mine, dacă m-ar fi descoperit, dar eu m-am ţinut retras, mereu la adăpostul câtorva vizitatori, mereu atent: ultima dată mă alungase de la Bleekenwarf, dându-mi un avertisment şi declarând că nu mai poate avea încredere în mine; nu mă mai bizui pe tine, spusese, în tine nu se mai poate avea nicio încredere, Witt-Witt, apoi se uitase poruncitor spre Rugbüll. Pentru mine era destul să-l privesc, să-l urmăresc, pe cât se putea. Doctorul Busbeck, da, lui i s-a părut desigur la un moment dat că mă recunoaşte, în orice caz a tresărit, când m-a observat, dar, cum eu n-am răspuns la privirea lui, n-a mai fost sigur, nicio mirare după atâţia ani.

Tot Teo Busbeck a fost singurul care a remarcat ironia cu care era privită îmbrăcămintea pictorului; clătinări din cap, rânjete neroade, zâmbete: lua cunoştinţă de ele şi de fiecare dată se întorcea repede. Cineva a spus: Aşa ceva

nici nu există, e o invenţie personală.

N-aş vrea să repet aici totul, în primul rând, fiindcă a sosit momentul să ne îndreptăm spre marele tablou, pe care nu-l cunoşteam şi care era agăţat singur pe un perete.

Aşadar iată deodată tabloul „Grădină cu măşti", nu puteam trece mai departe. Grădina strălucea ca un laborator al culorilor, existau acolo o înflorire şi o risipă deznădăjduită de forme şi apariţii, dar toate delimitate una de alta, fiecare dăinuind şi singură. Iar de un pom, de o cracă lungă, pe care trebuia să ţi-o imaginezi, atârnau legate de sfori verzi trei măşti, două măşti de bărbat şi o mască de femeie. Soarele cădea pe măşti dintr-o parte, făcea ca o jumătate a lor să ardă ca focul. Din ele respira un aer de înfricoşătoare certitudine, o siguranţă enigmatică. Tăieturile pentru ochi erau cafenii ca pământul, deşi dincolo de ele cerul se întindea senin şi fără niciun nor. Măştile ameninţau oare grădina?

Mi-am închipuit că bate vântul, mai întâi o adiere domoală, care mişca uşor măştile, apoi un vânt mai puternic, care le azvârlea încolo şi-ncoace, izbindu-le una de alta şi făcându-le să se învârtească repede. Cu cine semănau măştile? Mi se păreau cunoscute, aveam impresia că sunt scoase de pe chipuri cu care m-am întâlnit, dar totuşi nu-mi venea în minte niciun nume. Mi-am imaginat că, noaptea, măştile se înmulţeau, atârnând de toate ramurile şi tufele, înălţându-se pe tije uscate din straturi, m-am apropiat de grădina plină de măşti şi mai ştiu şi astăzi că am vrut să lovesc cu un băţ subţire, tare, măştile, ca să le dau jos de pe tije, din tufe şi de pe ramuri, voiam să le decapitez, aşa cum tai capul florilor, iar pe urmă, dinspre partea mea, să le car cu roaba pe brazda de mraniţă.

În clipa aceea s-au postat lângă mine. M-au săltat în aer, vârându-mi braţele la subsuori. Continuam să privesc grădina cu măşti şi totuşi vedeam pânza impregnată, de culoare deschisă, a trendurilor. Grădina se camufla; acum abia mi-am dat seama câte şi mai câte încercau să se camufleze în faţa măştilor care se legănau. Nu cu violenţă, smucindu-mă, ci cu o presiune uniformă, m-au împins la o parte şi m-au îndepărtat de tablou. Prezenţa măştilor în grădină părea să fie suficientă, pentru ca totul să se schimbe la faţă: florile încetau să se deschidă sau se ascundeau, dogoarea culmilor se intensifica sau se potolea. La stânga şi la dreapta mea am văzut două chipuri cunoscute în treacăt, chiar şi în clipa asta se caracterizau prin destoinicie şi printr-un aer de suspiciune profesională.

O lovitură cu cotul şi un pumn moale m-au atins în coaste, însă aşa, ca totul să se desfăşoare fără durere. Răsucindu-mă, am descoperit, ascunsă între flori, o pereche de ochi, care supraveghea în taină măştile ce se legănau. De ce mai trebuia oare să mă sucesc, să ridic vocea, să protestez, de vreme ce ştiam cine mă prinsese în cleşte şi de ce o făcuseră. Mi-au dat drumul, dar zgomotul făcut de trenciurile lor la orice mişcare n-a încetat, a rămas foarte aproape de mine. N-aveam nevoie să cădem de acord că totul trebuia să se întâmple aşa, încât nimeni să nu bage de seamă. Fără scandal şi altele asemenea, fără

discuţii. M-am comportat întocmai cum îi văzusem comportându-se în filme pe alţii, într-o situaţie asemănătoare: supus, liniştit şi resemnat; asta le-a fost pe plac.

M-am îndreptat încet spre ieşire, târându-mi picioarele, privind ici, colo, în trecere, câte un tablou; mergeam cu mâinile atârnându-mi moale. O singură dată, aproape de scară, m-am oprit, am lăsat cele două trenduri să se apropie şi mai mult şi am întrebat aşa, ca să se poată simţi vizate amândouă: Chestia asta e pusă la cale de la Rugbüll? la care unul dintre cei doi indivizi a spus: nu vorbi tâmpenii, iar celălalt: înainte, mână măgarul.

Pricepusem, nu era nevoie să mă mai îmbrâncească, şi nici nu mai aveau de că să mă îmbrâncească a doua oară, ba chiar cu mai multă putere, după ce coborâsem scara, fiindcă atunci nu mă oprisem decât din cauză că nu ştiam pe ce uşă voiau să mă dea afară.

În orice caz, am luat avans, am evitat prin doi paşi repezi o piedică, am zbughit-o deodată, am coborât în salturi marea scară exterioară, am continuat să fug după ce-am trecut de acest bloc-start incomod, pofta de fugă mi-a crescut din ce în ce, nu mai auzeam nici strigătele să mă opresc, nici ameninţările, nu auzeam decât căderea propriilor mei paşi, bătaia în caldarâm, ecoul care mă aţâţa şi mă purta mai departe, spre pod, de-a curmezişul străzii, pe lângă peretele unui tramvai care a şerpuit pe la nasul meu şi i-a obligat să aştepte pe cei doi bărbaţi, pe cele două trenduri ce-ncepuseră şi ele să fugă şi care, pe măsură ce urmărirea se prelungea, strigau mereu mai rar şi mai rar să mă opresc, să stau pe loc, dar totodată se ţineau pe urmele mele cu încăpăţânare, peste şantierul unei construcţii, printre bărăci şi autocamioane cu materiale şi maşini de construcţie, galbene, parcate acolo, treceau în goană unul după altul călcând peste aceeaşi scândură pe care trecusem făcând-o să se legene, mai departe pe stradă la vale până la semaforul care mie mi-a mai înfăţişat culoarea verde, apoi pe sub copertinele vitrinelor de magazine, unde m-au pierdut pentru prima dată din ochi, dar unde alţii, plimbăreţi duminicali ce se zgâiau în galantare, şi-au atras unul altuia atenţia asupra mea şi s-au întors miraţi şi surprinşi spre mine, dar eu eram departe, goneam spre podul de cale ferată, vedeam pe o tăbliţă cuvântul Fum! mă gândeam la fum, doream şi ceream fum, un nor gros, să urce încoace, să mă ascundă, dar staţia de benzină de pe partea cealaltă rămânea neacoperită, braţul care întindea nişte bani pe geamul deschis al unui automobil, benzinarul care atârna furtunul în suport: toate astea nu piereau, aşadar mai departe prin locul de parcare arhiplin din faţa Gării centrale, încovoiat printre automobile, hotelurile nu-mi ofereau nicio şansă, nici Teatrul german nu-mi oferea nicio şansă, deşi, cum citisem de dimineaţă pe un afiş, un cunoscut actor recita în matineu din Hölderlin şi Storm şi Goethe, iar cei doi se şi găseau dincolo de pod, benzinarul le şi arăta, intrând în joc, încotro o luasem, făcea semn cu capul în direcţia mea, nu-mi mai rămânea decât Gara centrală cu sălile de aşteptare, toaletele, ghişeele, chioşcurile şi mulţimea de persoane ce stăteau, se înghesuiau, mergeau, aşa că am ţâşnit ca săgeata în hala străbătută de un

curent de aer rece, vedeam şi cumpăneam toate posibilităţile existente, n-am folosit totuşi niciuna, ci am tăiat hala, am alergat spre staţie şi am sărit într-un tramvai ce se punea în mers – într-adevăr tocmai pleca un tramvai – iar cât timp m-am uitat în urmă spre Gara centrală: cele două trenduri n-au apărut.

Mă măsurau cu privirea? Pe feţele lor se citea bănuiala? Respiraţia mea grăbită mă făcea suspect? Pasagerii nu mă luau în seamă. Pasagerii îl priveau cu o atenţie diferită pe controlor, care examina biletul unei femei bătrâne, voinice. Controlorul spunea: Biletul nu e valabil, ce-aveţi de zis? Femeia şi-a desfăcut basmaua şi a spus: Una ca asta nu mai mi-a făcut-o nimeni, după care a săltat de pe podea o sacoşă plină, din care se iţea un buchet de flori, şi a ocupat demonstrativ un al doilea loc. Controlorul a frecat între degete biletul, l-a ridicat în lumină. Controlorul a spus: Degeaba, biletul dumneavoastă nu e valabil. Femeia şi-a întors revoltată faţa şi s-a adresat încet sacoşei: Am crescut mari patru copii, dar una ca asta nu mai mi-a făcut-o nimeni. Controlorul, îmbrăcat în mantaua lungă a controlorilor de tramvaie din Hamburg, s-a apropiat de femeie, s-a sprijinit cu mâna de umărul ei, când tramvaiul a luat o curbă, apoi i-a ţinut femeii biletul în faţa ochilor. Controlorul a spus: Cine foloseşte un mijloc public de transport, trebuie să aibă un bilet valabil. Femeia a şters cu basmaua ei udă geamul aburit. Femeia a spus: Fii bun şi ia-ţi laba de pe umărul meu, când stai de vorbă cu mine, şi de unde pot să ştiu eu că biletul meu nu e valabil? Controlorul a spus: Aţi făcut o transbordare, fără să luaţi bilet de corespondenţă; conform instrucţiunilor privind transportul în comun, când călătoriţi cu două tramvaie, trebuie să luaţi bilet de corespondenţă. Femeia a spus dând din umeri: Una ca asta nu mai mi-a făcut-o nimeni, cu nu ştiu ce instrucţiuni.

Povestea a continuat aşa între ei, n-au ajuns la nicio înţelegere, iar eu nu pot să spun ce s-a întâmplat mai târziu: dacă domnul controlor a azvârlit din tramvai pe femeie, sau femeia i-a dat în cap controlorului cu sacoşa, căci deodată am recunoscut fabrica de oţet şi a trebuit să cobor.

Parcurgând curtea părăsită, m-am îndreptat pe lângă butoaiele stivuite spre vechea clădire a birourilor, uşa stătea deschisă ziua şi noaptea, treptele de piatră aveau goluri, din tavan atârna o lampă, dar becul fusese deşurubat din fasung, pereţii erau acoperiţi de zgârieturi, dâre, iniţiale scobite: aşadar, acolo, la etajul al doilea, locuia Klaas. Deşi nu locuia singur, pe uşă se afla numai numele lui, pe o carte de vizită, fixată cu piuneze, scria: K. Jepsen, fotograf. Nicio sonerie, deci am bătut la uşă, am bătut îndelung, iar după un răstimp a apărut fratele meu, îmbrăcat cu nişte pantaloni de pijama boţiţi, în picioarele goale, s-a holbat la mine prost dispus: Hai înăuntru! Pe coridorul lung, galeria lui de portrete „Morţi din Hamburg”, fotografii de oameni care se înecaseră, fuseseră ucişi prin lovituri, înjunghiaţi, sugrumaţi, împuşcaţi sau striviţi de vehicule, printre ei desigur şi unii răposaţi paşnic în pat.

Am împins o uşă întredeschisă. Un patefon se învârtea în gol; pe masă se aflau sticle de vin roşu, cinci pahare; pe sofaua largă zăcea aşternutul, pe un scaun cu fundul de rafie se găseau amestecate obiecte de îmbrăcăminte

bărbăteşti şi femeieşti. Jutta, a strigat Klaas spre o uşă, pe urmă încă o dată: Jutta, n-auzi?

Jutta a apărut deci îndată, în pantaloni *blue-jeans* decoloraţi, întinşi să crape pe fundul ei mic, cu un pulover subţire, care era scurt şi-i lăsa o dungă de piele goală. Mai înainte de a mă saluta, a schimbat o privire cu Klaas. Jutta m-a sărutat, fratele meu a azvârlit obiectele de îmbrăcăminte pe sofa şi mi-a împins scaunul: Stai jos, Jutta o să-ţi dea o cafea şi o să-ţi aducă un sandviş cu şuncă. Amândoi şi-au aprins ţigări, Klaas a băut o înghiţitură de vin roşu.

Cum o duci, puştiule? a întrebat Jutta, iar eu: Aştia din Hamburg au ceva cu mine, abia am reuşit s-o tulesc, m-au urmărit două trenciuri, am scăpat de ele la Gara centrală. În vreme ce povesteam, fratele meu a ridicat sticla de vin roşu, a închis un ochi şi a ochit peste buza paharului ţinte imaginare de pe perete şi de pe tavan, nu părea că mă ascultă cu prea mare interes, nu m-a întrerupt nici măcar o singură dată, abia la sfârşit a spus: Toată chestia asta e cam împuţită, puştiule, iar după o pauză: Până mâine poţi să rămii aici, pe urmă scorneşte ceva nou. Poate totuşi să doarmă în camera obscură, a spus Jutta, pe şezlong, iar Klaas: Siggi poate să doarmă aici unde vrea, numai că mâine trebuie să scornească ceva nou: ăştia nu renunţă, după ce au scăpat din ochi pe cineva.

Jutta mi-a adus cafea şi un sandviş cu şuncă şi a pus la patefon un disc mare, cred că erau Andrew-Sisters, apoi, fredonând melodia, trăgând la răstimpuri dintr-o ţigară, a vârit cu ajutorul unui ac de siguranţă un elastic prin tivul unor chiloţi lăbărţaţi. Klaas s-a dus la fereastră şi s-a uitat în jos, în curte, apoi, ridicându-şi ochii, spre stradă, şi chiar şi acolo ochea cu paharul de vin roşu presupuse ţinte, ferestre, acoperişuri şi, probabil, literele verzi ale reclamei pentru oţet. A întrebat: Ce-au cu tine, puştiule? De ce aşa deodată? — Nu ştiu, am spus, iar Klaas: El ţi-a copt-o? Bătrânul din Rugbüll? — S-ar putea, am spus; da, el trebuie să fi fost: probabil că a descoperit ceva.

— Ascunzătoarea ta? — Da. — De aici poţi s-o-ntinzi uşor, a spus fratele meu: dacă vin, dispari în odaia lui Hansi, de-acolo e o scară care duce sus. Te conduc.

— Deocamdată stau aici. — Deocamdată stai aici. Fratele meu mi-a pus paharul lui de vin roşu în mână, m-a îndemnat să beau, s-a dus în bucătărie, unde s-a spălat cu uşa deschisă, desfăcând robinetul la maximum. Tu dansezi? m-a întrebat Jutta. Am dat din cap. Atunci bea, a spus, şi eu am băut, şi ea însăşi mi-a umplut paharul şi a dereticat prin odaie, fredonând, în mână cu o ţigară, a cărei cenuşă o scutura, acolo unde se găsea.

Iar pe urmă… Amândoi am înlemnit de spaimă, chiar Klaas părea că s-a speriat, când afară pe gang s-au auzit două urlete groase, care au făcut să se zguduie pereţii, dorinţă şi triumf răsunau în aceste urlete, fireşte, vestirea a ceva, s-au apropiat nişte paşi, s-au oprit în faţa uşii noastre, noi stăteam încremeniţi şi ne uitam unul la altul, iar în clipa când Klaas mi-a făcut semn să trec în bucătărie, uşa a fost smulsă din clanţă şi în cadrul ei a apărut băiatul cu pulover din lână nevopsită şi cu cizme de cauciuc peticite, strângând la piept

cu amândouă braţele o jumătate de duzină de sticle cu vin roşu. A urlat din nou, dar mai scurt, mai reţinut, după care a scos un mârâit şi şi-a azvârlit capul în direcţia camerei lui Hansi.

Aşadar ăsta era Hansi. Iar când băiatul, fără altă vorbă – şi fără să fi închis uşa – a trecut dincolo, am văzut-o apărind în urma lui pe fata cu păr lung şi cu manta de ploaie lucioasă ca lăcuită, ţinea păpuşa de cârpe sus deasupra capului şi, în trecere, ne-a salutat zâmbind cu clătinări din cap. Venim îndată, a strigat Klaas.

Cum să descriu odaia lui Hansi? Un burduf mohorât cu două uşi – o uşă ducea direct spre casa scării – trei ferestre înalte, care se deschideau spre vechea curte a fabricii, folosită azi doar pentru depozitarea butoaielor putrede, de-a lungul pereţilor lăzi marinăreşti vopsite în albastru-deschis şi acoperite cu piei ce puţeau acru, slujind ca scaune şi ca paturi, mai multe cutii de conserve în chip de scrumiere, un şevalet, o poliţă îngustă, populată de păpuşi din cârpă, aşezate, ghemuite pe vine, stând în picioare, înghesuite una peste alta sau una într-alta, iar sub fereastră, schiţat pe un carton alb-cenuşiu, în cărbune, cu argintiu, dar şi în acuarele, ciclul exprimind profesia de credinţă a lui Hansi: „Răscoala păpuşilor”. După o perdea, un aragaz, o chiuvetă, vase de bucătărie şi un şir de cutii de tablă inegale. În spatele şevaletului, într-un colţ, un şezlong, pe care dormea un bărbat tânăr, chel, într-o jachetă de piele descheiată, ce părea că doarme de când lumea si că va mai continua probabil să doarmă în zilele şi săptămânile viitoare. Nu trebuie să uit mesele, două mese de grădină rotunde, cu picioarele scurtate, tot aşa cutia de carton cu pompe de bicicletă – Hansi colecţiona pompe de bicicletă, pe care le lăcuia şi le numerota.

Acuma bea Hansi. Doris – aşa o chema pe fata în manta de ploaie – destupa sticlele, turna, îl săruta pe fiecare căruia îi întindea paharul, a sărutat-o cu deosebită atenţie, scoţând un uşor zgomot de supt, pe Jutta, la care Hansi, culcat pe spate cu picioarele îndoite, le-a strigat: Puneţi muzică, scârboaselor. Aşadar muzică, ghitare; patefonul se afla lângă şezlongul pe care dormea tânărul cel chel. Klaas şedea pe podea, sprijinindu-se într-un cot pe o ladă marinărească şi balansându-şi paharul pe genunchiul drept; Doris s-a întins şi ea pe jos, dar şi-a aşternut una din pieile ce puţeau a acru. La chitară cânta un bărbat, cânta despre soarele negru şi despre un fluviu negru, în care se înecase cineva, un copil, cred. Hansi fuma şi dădea din cap, deodată a sărit în picioare, s-a scărpinat la încheietura picioarelor, mi-a vârât paharul lui în mână. Ce s-a întâmplat?

Doamnelor şi domnilor, a spus, am nisip între dinţi, e aşa un gust ca de lut, m-am mirat tot timpul, dar acum ştiu de unde-mi vine; de la decorurile astea cu pretenţii filosofice, de la expoziţia pe care-am vizitat-o. Aflaţi că l-am văzut pe zugrav în persoană, cel mai mare pictor de nori a fost personal de faţa.

S-a dus la şevalet, a fixat o foaie, a căutat cutia cu crete colorate, a găsit-o într-o ladă din spatele celui ce dormea, Doris râdea şi-şi lovea picioarele unul de altul. Ia priviţi. Acuma pornim cu toţii în căutarea stărilor primare din om,

aşa, după modul german, cu emoţie, mă rog. Nu mai da din craci, Doris, şi termină cu râsul. A mâzgălit cu galben şi alb un fel de şosea, i-a trasat nişte margini aurii sinuoase: aşa, avem aici mai întâi plaja, o bucăţică din plaja Mării Nordului, nu-i aşa, căreia marea îi recită nişte vechi stihuri nemţeşti. Măreţia mută a naturii, sau cam aşa ceva; unde te uşurezi, a doua zi creşte ceva. Pe urmă a luat negru şi alb, pe plajă a apărut un unghi negru, nu, un bărbat încovoiat în unghi, îmbrăcat în negru, cu pantaloni ca nişte burlane, redingotă, pictorul ţinea în mână o carte, citea sau tocmai citise, mergând pe plajă, trebuia să-ţi închipui că era o carte importantă. Într-o asemenea lucrare, a spus Hansi, creta trebuie fireşte să geamă, s-o convingi să intensifice culoarea, aşa cum natura convinge plantele să crească, dacă pricepeţi ce vreau să spun. Culoarea, ea trebuie să dea răspuns emoţiilor omului în faţa lumii, din ea trebuie să ţâşnească o privelişte a stărilor primare.

Lucra cu înverşunare, cu buzele strânse şi cu gesturi exagerat de largi, poruncitoare, făcea albastrul să palpite punând peste el galben, făcea albul să explodeze într-un verde licăritor, culoarea se preschimba în sunet vizibil, pe hârtie apărea ca de la sine – trebuie să recunosc – frica. Aşadar chipul verde al unui bărbat, care păşea cu o carte deschisă pe plajă, exprima frica şi surpriză, încă nu puteai să-ţi dai seama de unde provenea frica. Acuma brun, un brun-închis cu dungi negre dramatice, care se lăţea, se boltea deasupra plajei, se întindea încoace, era limitat în cealaltă direcţie: Aşa, aici avem marea pasăre a lumii, e clar. Cei doi se recunosc. Profetul Germaniei de Nord se teme: asta-i deci starea primară. Dar acum trebuie să intre în acţiune şi suprafaţa, trebuie să facem rost şi de nişte nori, altminteri întâlnirea nu e destul de mitică, din drumul deci la o adiere şi la o agitaţie pe cer, noaptea nu mai e departe. Mai lipsesc nişte strigăte de animale speriate: cum le-am putea picta?

În vreme ce Hansi zugrăvea nori, îi împingea, îi distribuia, în odaie a mai intrat lume, fără să bată la uşă, doi băieţi şi o fată (scundă cu păr negru, care şi-au scos liniştiţi pardesiele, şi-au turnat vin şi s-au aşezat fără o vorbă unde au găsit loc, uitându-se la Hansi, care, după ce a adus în scenă norii, a început să chibzuiască ce titlu să dea tabloului: Profetul se întâlneşte pe plajă cu o pasăre de o mărime supranaturală. Iar acum vom lămuri împreună această stare primară din om, precum a stabilit scenograful cosmic Nansen.

Voia să-şi ia vânt, dar nu ţinuse cont de mine, fireşte nici eu nu ţinusem cont de mine, fiindcă deodată m-am pomenit spunând cu glas tare: Bine, totu-i bine şi distractiv, numai perspectiva nu se potriveşte, iar când Hansi s-a holbat la mine buimăcit, am şi fost în picioare în faţa şevaletului şi i-am demonstrat defectele de perspectivă. Hansi a stat o clipă, şi-a mijit ochii, a renunţat să spună ceea ce părea că are de gând să spună, iar în loc de asta a cerut un pahar de vin roşu şi a băut o înghiţitură. La decoratorul cosmic, am spus eu, perspectiva e aşa cum trebuie. Întotdeauna. — Şi altceva? — Pasărea, am spus, pasărea nu avea înfăţişarea cuvenită, iar la zugrav toate au înfăţişarea cuvenită. Vreau să spun că făpturile lui fantastice apar şi acţionează logic: la pasărea asta se vede numaidecât că nu poate cloci. — Mai ai poate vreo idee?

— Combinaţia culorilor, am spus, nu e niciodată întâmplătoare la scenograf, totul se confirmă şi se justifică; aici lipseşte pur şi simplu necesitatea. — Ei bine, şi ce vrei să spui cu toate astea? Dă-i zor.

M-am întors spre Klaas; Klaas se uita în podea, m-am întors spre Jutta, care s-a ferit să-mi întâlnească privirea şi să-mi răspundă. Îl cunosc. — Pe cine? — Pe Nansen, pe cel mai mare peisagist, cunosc aproape tot ce-a pictat, am văzut cum au luat fiinţa unele dintre tablourile lui: ceva cum e ciclul tău n-ar fi putut cu siguranţă să facă, dar chestiile lui şi le-a făcut, iar cu ele se potriveşte întru totul. — Nu mai trăncăni, a spus Hansi şi şi-a golit paharul. Tu îi eşti fireşte superior, am spus, dar dacă îi aranjezi aşa, atunci trebuie s-o faci cum trebuie, nu? — Da' ştii că e nostim, a strigat Doris şi a descris cu crăcii nişte cercuri. Îţi dai aere, hai, a spus Hansi, probabil pentru că ţi-a cumpărat odată îngheţată pe băţ, sau pentru că ţi-a dat voie să-i cari mapa. Cam aşa arăţi. Te-am văzut mai adineauri la expoziţie, şi ştii tu ce mi-a trecut numaidecât prin minte când te-am văzut? M-am gândit: ăsta ar fi un model înnăscut pentru Nansen, pentru anumite tablouri, fireşte, de exemplu: Flăcău la strânsul fânului.

Acuma avea Klaas de spus ceva; a spus: Hai. Siggi, stai jos, dar nu puteam să plec pur şi simplu de-a colo, aşa, fără un răspuns.

Am spus: Ai să râzi, dar am şi fost modelul lui, de aia îi şi cunosc mijloacele; iar dacă tu îl aranjezi aşa, cu mijloacele lui, atunci, cred eu, trebuie să se şi potrivească. — Nu-mi plac oamenii care se repeta, a spus Hansi, iar Doris a strigat din nou încântată: Îl găsesc nostim; cu ăsta trebuie să privim o dată pe întuneric nişte poze.

Am tăcut şi m-am retras în tăcere pe lângă Hansi, şi toţi m-au urmărit cu privirea cum m-am lăsat pe vine în fata ciclului „Răscoala păpuşilor" şi am cercetat foarte mult timp fiecare lucrare în parte. Aşadar poporul păpuşilor de cârpă: feţe triunghiulare, feţe sferice turtite, feţe punct-punct-virgulă-linioară. Braţe care se puteau îndoi oricum. Picioare din care puteai face două noduri, corpuri elastice, bălţate, dar mai ales nemuritoare. Păpuşile se căţărau pe un coş de fabrică şi puneau stăpânire pe el. Azvârleau în aer un castel de apă, distrugeau un pod, făceau să deraieze un tren, dădeau jos steagul de pe o clădire. Păpuşi săpau un mormânt, pentru K.A. Păpuşi cu vântul în faţă, păpuşi pe poligonul de tragere de pe terenul de instrucţie de la Munster. Puneau în cătuşe o fată adormită, Doris fireşte. Fugeau din faţa unui titirez, călăreau pe un cocoş, operau cu douăsprezece foarfeci o dată un fotoliu tapisat.

Câtă vreme am privit tablourile, m-au urmărit fără o vorbă, le auzeam respiraţia şi zgomotul ca de înghiţitură când sugeau din ţigări. Apoi m-am ridicat, m-am întors încet spre Hansi, care-şi dădea la o parte părul subţire căzut pe frunte şi se uita la mine gata să facă haz pe socoteala mea. Dar stai jos odată, Siggi, a strigat Klaas. Ei, şi-acum? — Important, am spus, totul e foarte important. — Nu mă lua pe mine aşa. — Mă mir doar, am spus: bătăi pe umăr, minimalizare sau dispreţ – asta-i tot ce-aveţi voi pentru un om în

vârstă, nimic mai mult. Vă închipuiţi că sunteţi cu mult superiori: ia te uită, aşa ceva a ştiut şi el cândva, a văzut, a putut să facă foarte bine. — Nu-mi spune tu mie cine a fost Nansen, – Mi se pare totuşi că încă nu ştii totul. — Ascultă-mă bine, băiete, a spus Hansi. Nansen al tău e exact tipul pe care eu îl consider o nenorocire: cu conştiinţă patriotică, nu-i aşa, vizionar şi politic.

I s-a interzis să picteze, am spus, tu nu ştii că i s-a interzis să picteze; sute dintre tablourile lui au fost distruse. — Tocmai asta-i enigma lui Nansen, a spus Hansi, iar eu: Nu pledează asta pentru el? Dar tu poţi desigur să înţelegi totul. — În orice caz, a spus Hansi, ceea ce e hotărâtor înţeleg; de exemplu, pricep tot ce mă deranjează la tine. — Şi eu la fel, am spus, numai un singur lucru nu pricep, cum de vă pretindeţi vouă înşivă atât de puţin. Înjuraţi şi nu vă daţi măcar osteneala să înţelegeţi.

Mai aveam multe de spus chiar şi voiam să mai spun multe, dar n-am ajuns s-o fac: mai repede decât l-aş fi crezut în stare, Hansi a ridicat un genunchi, m-a izbit cu genunchiul în burtă, aşa că m-am ghemuit din pricina durerii fulgerătoare. Întocmai ca profetul lui de pe plajă, m-a încovoiat şi m-a făcut atent doar la durerea mea, ceea ce i-a dat posibilitatea să-mi aplice două lovituri măsurate, nu grozave, dar bine calculate, aşadar un croşeu de jos în sus cu care mi-a atins bărbia şi un piston de sus în jos, care m-a izbit în ceafă şi trimis, ca să zic aşa, la podea.

Petele roşii, în cădere, le mai ştiu, spre mine dansau nişte pete roşii, peticele roşii de cameră de bicicletă, cu care erau lipite cizmele de cauciuc ale lui Hansi, se desprindeau parcă de pe fondul întunecat şi se roteau spre mine, am auzit în cădere un strigăt, n-am putut totuşi să-mi dau seama cine strigase. În orice caz, conversaţia se terminase, filmul se rupsese, ospitalitatea lui Hansi luase şi ea sfârşit, deoarece când am deschis ochii n-am mai văzut tapetul îngălbenit din odaia lui Hansi, tapetul acela cu scene de vânătoare, pe care raţe sălbatice lovite cădeau în stuf, ci mă învăluia întunericul şi un miros de clor, cred că clor.

Zăceam pe un şezlong, picioarele îmi erau acoperite cu o pătură. L-am auzit pe Klaas: Doarme, şi am auzit-o pe Jutta: Atunci lasă-l să doarmă, pe urmă din nou pe Klaas: Să trecem din nou dincolo. Au încercat să iasă fără zgomot, să închidă uşa fără zgomot, dar totuşi i-am auzit, zăceam tăcut în camera obscură şi mă gândeam, să plec aşa fără nicio vorbă. Era după amiază? Era seara? Unde trebuia să mă duc? Înapoi la Rugbüll? Să mă angajez pe un vapor de pescuit care pleca spre Groenlanda? Să mă duc la Strasbourg şi să mă înrolez în Legiunea străină? Sau să caut din proprie iniţiativă cele două trenciuri şi să mă predau de bună voie, ca să aflu mai întâi cât ştiau şi ce aveau de gând cu mine?

Stăteam culcat, chibzuiam şi cumpăneam, îmi treceam în revistă posibilităţile; cloceam şi vânturam pe toate feţele mai ales planul să plec, îmbarcat clandestin, în America, să-mi schimb acolo numele; de exemplu în Sig O'Jepsen, să câştig bani, să deschid o galerie de tablouri, să-i grupez în jurul meu pe tinerii pictori americani, să organizez cu ajutorul lor săptămâni

naţionale ale artei, la care să vorbească mai întâi preşedintele, apoi eu – slavă Domnului că din acest film cultural n-a ieşit nimic.

Cântărind şi renunţând: aşa a trecut o vreme, nu m-am sculat, n-am părăsit nici camera obscură, nici locuinţa lui Klaas, în loc de asta am încercat să nu mai aud un robinet cu garnitura stricată, din care îmi picura în planuri, în cap, număram şi făceam suma, am ajuns departe la anul optzeci şi am adormit – neliniştit, iepureşte, aşteptându-mă ca în orice clipă Klaas sau Jutta, poate chiar Hansi să mă zgâlţâie ca să mă trezesc.

Şi nu pot uita visul, pe care l-am visat, în timp ce zăceam în camera obscură. Se făcea că pluteam, pluteam într-o barcă lată, singur, spre un banc de nisip aflat departe în faţa peninsulei, şedeam în umbra velei, iar barca luneca spre ridicătura albastra, netedă a bancului. Acolo era noua mea ascunzătoare. Mi-o construisem din ruinele unei biserici de piatră – singura clădire pe care o găsisem pe bancul acela nelocuit. Ascunzătoarea era răcoroasă şi largă, spaţiile dintre pietre fuseseră bine astupate. Am acostat, am tras barca pe plajă, am îngropat spre mai mare siguranţă mica ancoră în nisip, mi-am aruncat ochii spre ascunzătoare şi am văzut-o asediată de foci. Focile şedeau în semicerc la soare, blana le lucea, ridicaseră capul şi mă cercetau, printre ele se găseau şi animale tinere. Culcat, m-am trântit în nisip, am înaintat de-a buşilea spre foci, dar n-au fugit; mi-au făcut drum printre ele, m-am strecurat în ascunzătoare, m-am relaxat, atunci am auzit primul foc de armă; se trăsese de pe mare, glonţul s-a izbit de un bloc din ruine şi a ricoşat şuierând.

Veneau aşadar două bărci, bărci mici, care n-aveau nici pânze, nici motor sau vâsle, veneau drept spre bancul de nisip, ca aduse de un cablu, ai fi spus ca alunecau pe şine. În bărci stăteau în picioare, ca nişte stane de piatră, doi bărbaţi cu puşca la ochi: într-o barcă, tata, postul de poliţie Rugbüll, în cealaltă, Max Ludwig Nansen, pictorul. Visam că amândoi plecaseră la vânătoarc de foci; în timp ce înaintau cu bărcile trăgeau, la gura puştilor lor atârnau norişori palizi, decorativi. Când s-a auzit prima împuşcătură, focile au pornit-o trudnic spre apă; turma s-a risipit, s-a adunat din nou, agitată, şi s-a îndreptat spre vârful sudic al bancului de nisip; cu înotătoarele lor, trupurile lucioase au trecut pe lângă intrarea ascunzătorii mele, înotătoarele biciuiau nisipul, animalele conducătoare lătrau şi mârâiau, făcându-le atente pe celelalte, atunci m-am repezit afară, dar un foc de puşcă m-a obligat să mă trântesc la pământ, aşa că m-am târât în patru labe împreună cu turma fugară spre vârful sudic. Erau mai iuţi decât mine, chiar şi animalele tinere erau mai iuţi şi m-au întrecut, dar nu m-am lăsat, le-am urmat prin nisip, printre tufele de perişor sălbatic, peste animalele împuşcate şi am văzut că primele şi ajunseseră la margine, se grăbeau să intre în apă, se dădeau la fund.

Prea încet înaintam, prea greoaie era încercarea mea de a fugi împreună cu turma spre vârful sudic al bancului de nisip, rămâneam mereu şi mereu mai în urmă, puterile mă părăseau, nu mai puteam să mă ridic, n-am reuşit să mă scol în picioare nici atunci când bărcile celor doi bărbaţi au ajuns pe plajă. Au sărit

amândoi o dată din bărci, s-au înţeles între ei, au desfăşurat o plasă şi, trăgând de capetele plasei pe nisip, s-au îndreptat spre mine; amândoi erau îmbrăcaţi în trenduri de culoare deschisă.

Înaintam de-a buşilea, mă târam ca un şarpe prin nisip, urma mea aproape că nu se deosebea de urmele lăsate de foci. Un mic efort, câţiva paşi în fugă au fost de ajuns, şi cei doi m-au încercuit cu plasa lor, au strâns râzând ţarcul şi s-au învârtit râzând în jurul meu – în aşa fel, încât gura vârşei mi se afla mereu în faţa ochilor; cercul subţire de lemn mă îndemna, mă îndruma spre capitulare: Hai, hai intră, cercul se rotea şi ţopăia în faţa mea, acuma cei doi s-au aplecat spre mine, m-au bătut, nici măcar cu duşmănie, pe umăr, au arătat ca nişte dresori plini de răbdare spre vârşa ce se îngusta la celalalt capăt. *Allez allez hop.*

E-adesărat n-am sărit, dar în cele din urmă m-am chinuit să intru prin cerc, m-am târât până la capătul înnodat al vârşei şi am simţit îndată cum cei doi m-au săltat în aer, plasa îmi tăia pielea, în faţa ochilor mei nisipul zvâcnea şi se legăna.

Siggi Jepsen? — Da, am spus. Pofteşte cu noi. Soarele se prăvălea peste mine şi mă orbea. Aprinde lumina. S-a aprins o lumină îngustă, albastră, o draperie a fost smulsă la o parte, o voce a spus: Dumnealui nu s-a trezit de tot. Cineva m-a ridicat, mi-a scos picioarele de sub pătură. Am întins o mână şi am dat de un trenci. Asta-i într-adevăr o cameră obscură, a spus o voce, iar alta i-a răspuns: Atunci bagă de seamă să nu-l supraexpui pe băieţaş.

19
Insula

Acolo, pe colină, peste drum de clădirea albastră a direcţiei, se mai înalţă şi azi casa, pe care noi o numim casa de adaptare. Închipuiţi-vă o casa de lemn scundă, având numai parter. Atârnaţi-i lădiţe cu flori în faţa ferestrelor, faceţi să fluture nişte perdele rustice cu carouri albe şi roşii, uşa stă deschisă, podeaua coridorului luminos e proaspăt frecată, nu există nicio lojă de paznic. Şi mai ce? Închipuiţi-vă că toate cele opt camere sunt ocupate de „oaspeţi noi", de băieţi pe care i-a adus de curând? şalupa din Hamburg, eu mă aflu în camera şapte, împreună cu Kurtchen Nickel, care în ajun a făcut ţăndări mobilierul într-un acces de ură; Are păr negru; poartă o cămaşă neagră descheiată la piept, acuma zace ca de piatră pe patul lui, el, artistul de circ de altădată, cu specialitatea: acte de violenţă. Trage cu urechea? Ascultă ca şi mine vocea directorului Himpel, care a intrat în casa de adaptare, cu o delegaţie de psihologi străini şi, luând la rând camerele, explică posibilităţile şi riscurile unui nou program de educaţie? Stau în picioare lângă patul meu, lipit de peretele din lemn, fumez. Prin curte trece un pluton de greu educabili, îmbrăcaţi în doc, care se duc îmbufnaţi, cu sape şi furci pe umăr, să lucreze la câmp; ciţiva se uită spre casa noastră, trăncănesc ceva, râd.

Directorul Himpel spune: O ecluză, dacă mă pot exprima astfel, această casă de adaptare trebuie să îndeplinească funcţia unei ecluze. Un psiholog (sceptic): Dacă înţeleg bine, tânărul condamnat urmează să fie pregătit aici pentru detenţiune? Himpel (tăindu-i cu dibăcie avântul): S-ar putea numi şi cameră de presiune sau cală de lansare. Pentru a-l scuti pe tânărul deţinut de şocul noii lui stări, e lăsat oarecum să alunece domol în detenţiune. Trecerea îi e astfel uşurată. Cum spuneam: aici, ce-i drept, nu găseşte libertăţile de care dispunea afară, dar totuşi câteva, să zicem mici libertăţi, îi sunt menţinute: poate să fumeze, să asculte radio, să-şi împartă cum vrea o jumătate de zi şi, în plus, să se mişte liber pe insulă. Psihologul: Şi cât rămâne aici? Directorul: Trei luni. Când tinerii noştri condamnaţi sosesc aici, rămân trei luni în casa de adaptare. Până acum, această pregătire treptată pentru detenţiune s-a dovedit excelentă.

Kurtchen, trezindu-se brusc, sare din pat, se holbează la mine plin de ură: Unde sunt? Unde sunt porcii ăştia? Eu: Doar poţi să-i auzi, la cinci. Kurtchen, venind lângă mine, îmi şopteşte: Te felicit! auzi, poţi să primeşti felicitări! Eu: Pentru ce? Kurtchen (se duce la fereastră, se-ntoarce brusc, se apucă de pervaz cu ambele mâini, lăsându-se pe spate): Ai să fii de faţă, puştiule, ai să fii publicul, în momentul când am să-l dau gata pe unul dintre ei. Acte de violenţă: ăsta-i motivul pentru care m-au târât aici, comportare violentă în

douăzeci şi şapte de cazuri. Acuma o să vadă şi ei ce-nseamnă când devin eu violent.

Directorul Himpel (în camera de alături): Aşa este, nu toţi tinerii rămân acelaşi timp în casa de adaptare. Am creat un sistem special de clasificare, conform căruia decidem cât timp va locui fiecare aici.

Kurtchen (îşi descheie pantalonii, vâră mâna spre coapsa stângă, desface ceva, scoate un cuţit mic, vârât într-o teacă de piele). Eu: Lasă prostiile. Kurtchen (plin de ură): Dacă nu procurorul, atunci unul dintre ei. Toţi sunt la fel, înţelegi tu. Ne urăsc. Ne invidiază, pentru că suntem tineri. Eu (încercând să-l calmez): Bagă cuţitul la loc; cine ştie pentru ce o să mai ai nevoie de el aici. Kurtchen (ca şi când ar trebui să-şi motiveze ura): Se scapă în pantaloni de frica noastră, nu vor să ne-nţeleagă.

Directorul Himpel (în camera de alături): În cazurile mai uşoare, o şedere de două săptămâni aici în ecluză e suficientă. Cum spuneam, durata şederii se orientează corespunzător sensibilităţii psihice. Când urmează trecerea în clădirea cu regim sever, aproape că nu apar niciun fel de tulburări. Tulburările sunt evitate, dar dacă totuşi apar, apar aici.

Kurtchen (motivându-şi mai departe ura): Nici unui dintre câinii ăştia n-a făcut măcar încercarea să mă înţeleagă. Aşa sunt eu. Cine nu se uită prea mult la faţa mea, cine nu se atinge de ea: ăla n-are de ce să se teamă de mine. Doar când vreunul o sorbea din ochi, sau se dădea la ea, atunci parcă se rupea ceva în mine. Nu permiteam asta, pricepi. Mă duceam la respectivul şi-l pofteam politicos, dacă nu vrea să-i pocesc mutra, s-o lase în pace pe fata mea. Unii erau rezonabili, alţii nu. Eu nu făceam decât să mă apăr, iar porcii ăştia mă învinovăţesc că am comis acte de violenţă.

Directorul Himpel: Vă propun să trecem acum şi în camera şase, acolo pot să vă prezint un caz neobişnuit: un tânăr hoţ de tablouri, care în plus se şi pricepe oarecum la pictură. Vocea lui Joswig (în şoaptă): La şapte, domnule director. Directorul Himpel: Ei, da, atunci nu la camera următoare, la cealaltă. Cine e acum la şase? Joswig: Atentatorul nostru şi Hossbach.

Eu (îndreptându-mă încet spre Kurtchen): Ascunde cuţitul. Kurtchen (ameninţător): Stai pe loc. Eu (oprindu-mă): Dacă faci asta, n-ai să mai ieşi niciodată de-aici. Kurtchen (râzând): Nu mai vreau să ies niciodată, pricepi. Vreau doar să le mai arăt ăstora o dată ceva, ce-o să se-ntâmple pe urmă mi-e egal. Eu: Şi dacă nimereşti pe unul fără nicio vină? Kurtchen: Printre ăştia nu e niciunul fără vină, toţi sunt vinovaţi… În loc să ne lase în pace, să ne bage la închisoare aşa cum trebuie, fac din insula asta un manej, iar din noi nişte cai de circ… Şi din tine, puştiule, şi din tine fac un cal de circ. (Bănuitor): Cât ţi-au dat? Eu (continuând să mă apropii de el): Trei ani de pedeapsă pentru minori. Kurtchen: Furturi de automobile? Eu: Cum de-ţi trece asta prin cap? Kurtchen (cu un gest smucit am mâinii): N-a apărut o dată mutra ta în ziare? Eu: Tablouri, am pus tablouri în siguranţă, asta-i tot. Kurtchen (uluit): Tablouri?

Directorul Himpel (în timp ce delegaţia iese pe coridor): Evident, şi în

clădirea cu regim sever există o deosebire pe trepte, să zicem, treapta unu se deosebeşte foarte puţin de modul de detenţiune din casa de adaptare, unde ne aflăm. Un psiholog: Mă înşel eu sau întregul program de educaţie are aici caracterul unei ecluze? Directorul Himpel (fericit că a fost pe deplin înţeles): De fapt, noi considerăm întreaga instituţie ca o staţiune de tranzit; tânărul deţinut capătă din capul locului sentimentul că starea aceasta nu e decât ceva temporar.

Kurtchen (trece în vârful picioarelor pe lângă mine spre uşă, se ghemuieşte, ascultă, mă supraveghează cu coada ochiului; lumina îi cade pe păr, lumina se răsfrânge pe lama scurtă a cuţitului, stofa pantalonilor lui negri îi stă întinsă pe coapse, floarea de argint a ţintelor de podoabă bătute pe tocurile înalte ale pantofilor lui fulgeră, degetele mâinii libere fac mişcări repezi, să apuce): Grupul trece spre camera şase. Eu: Lasă cuţitul! Kurtchen: Nu te-amesteca, pricepi. Dacă vrei, n-ai decât să te duci la toaletă până termin; acu e un moment prielnic. Eu: Te lichidează, dacă faci asta, te lichidează o dată pentru totdeauna. Fii rezonabil. Kurtchen (plin de ură): Ei mi-au făcut-o, porcii ăştia; ei ne-au despărţit, pe fata mea şi pe mine. Nici mâna nu mai mi-a dat-o, după ce m-au condamnat.

Directorul Himpel şi delegaţia dispar în camera şase, nu-i mai putem auzi. Eu (deschizând aparatul de radio): Să nu-i primim cu muzică? Kurtchen (aspru): Închide-i pliscul. Eu (închizând aparatul): Strici totul, dacă faci asta. Kurtchen: Tu n-ai băgat de seamă, puştiule, că ei ne-au stricat de mult toată viaţa? Trebuia să-l fi auzit pe procuror: voia să apere societatea de mine. Pretindea că societatea are dreptul să fie în siguranţă dinspre partea mea. Cum s-ar zice, procurorul m-a trimis aici în numele mătuşii Luise şi al unchiului Wilhelm.

Se joacă mereu cu cuţitul, îl aruncă în aer, îl prinde cu mare siguranţă; o dată azvârlă cuţitul ca pe o elice aproape până în tavan, se trage înapoi şi se uită cum cuţitul se înfige în podea. Eu: Gândeşte-te ce-o să zică bătrâna. Kurtchen: Dacă te gândeşti la mămica, ea se află pe mare, a fost a doua femeie radiotelegrafist pe un vapor german. Eu: Şi tatăl tău? Kurtchen: Eu nu te pisez cu întrebări de-astea, aşa că scuteşte-mă, pricepi? (Se duce la fereastra deschisă, în lădiţe cresc muşcate, cu lovituri scurte, bine aplicate, de cuţit, curăţă de frunze şi flori câteva muşcate. Privind pe fereastră): Ce fel de tablouri erau? Din muzee şi chestii d-astea? Sau fotografii de fete? Eu: Din ce-ai fi scos pe unele dintre tablourile alea ai fi putut să trăieşti un an, eu doar le-am pus în siguranţă. Kurtchen (sare la uşă, se ghemuieşte); Vin. Eu: Nu face prostii.

Directorul Himpel pe culoar: Şi datorită acestei case de adaptare, tentativele de evadare au scăzut considerabil; aproximativ opt pe an. În majoritatea cazurilor încearcă să fugă aceeaşi deţinuţi. (Un pas călcând uşor se apropie de uşa noastră, Kurtchen se trage înapoi, coboară mâna în care ţine cuţitul, se concentrează şi, grijuliu, aruncă o privire ameninţătoare.) Eu (în faţa ferestrei deschise): Să n-o faci, eşti nebun. Kurtchen (mânios): Ţine-ţi

gura acum. (Uşa se deschide, şovăitor, Kurtchen se trage uşor înapoi, se apleacă pentru salt. Intră Joswig, cu un deget dus la buze, vrea să ne pună în temă, să ne prevină, să ne pregătească, privirea lui cade pe mine, eu i-o îndrept fulgerător spre locul unde stă Kurtchen, poate că şi strig, nu ştiu, un strigăt slab, neauzit pe coridor, de avertisment, care-l previne pe Joswig să reacţioneze, adică să se facă mic şi să se ghemuiască, în orice caz paznicul sendoaie din şale, îşi ridică braţele lungi ca un luptător de catch, gata de apărare, Kurtchen se aruncă asupra lui, smulge cuţitul în sus, eu sunt din doi paşi lângă el, nu, rămân pe loc la fereastră şi-mi propun să sar în ajutorul lui Joswig, dacă va fi doborât, din două salturi puteam fi lângă el.

Niciun strigăt, niciun geamăt. Linişte forţată cu care Kurtchen atacă, cu care Joswig se apără. Corpul lui Kurtchen întins în salt. Poziţia de apărare bine calculată a lui Joswig. Acum un instantaneu care fixează momentul: Joswig repede o lovitură cu muchea mâinii spre braţul lui Kurtchen, lovitura e dată de jos în sus, atinge braţul care coboară, îndată braţul va fi azvârlit în sus, degetele se vor deschide, cuţitul va zbura spre tavan. Aşadar Joswig loveşte, braţul lui Kurtchen zboară în sus, băiatul însuşi e silit să facă o întoarcere, cuţitul cade pe podea, la picioarele lui Joswig. Kurtchen, ghemuit şi plin de ură, se uită la Joswig, vrea să se aplece după cuţit, Joswig pune un picior pe el. Joswig (supărat): Nu ţi-ajunge? Eşti aşa de greu de cap? Kurtchen (ţinându-se de braţul care-l doare, strimtorat): Altă dată, aşteaptă numai, altă dată. Joswig (ridică piciorul de pe cuţit): Na, ia-l. Haide, mai încearcă o dată. (Face un pas înapoi, invitându-l, ca să zic aşa; Kurtchen se lasă păcălit, se încovoaie, întinde o mână după cuţit, dar înainte de a-l ajunge, piciorul lui Joswig îi calcă mâna. Kurtchen sare în sus, Joswig ia cuţitul şi-l bagă în buzunar. Kurtchen se duce bălăbănindu-se la patul lui, se trânteşte pe pătură, suflă şi-şi masează mâna.) Joswig: Acuma cred că-ţi ajunge. Kurtchen (şuierând printre dinţi): Aşteaptă tu, porc de câine.

În cameră intră: şapte psihologi din cinci ţări, în spatele lor, directorul Himpel, cu haină de vânt, pantaloni de golf, răspândind prospeţime şi voioşie educativă. Cei ce-au intrat îşi rotesc privirile prin cameră, ne măsoară ca pe nişte mobile. Joswig (cu blândeţe către Kurtchen): Nu vrei să te ridici? Kurtchen: Pupă-mă-n dos Joswig: E aici directorul. Kurtchen: Ăla n-are decât să mă pupe de două ori.

Directorul Himpel şi psihologii schimbă o privire plină de o uşoară emoţie ştiinţifică, în loc de uimire, feţele lor exprimă un interes viu. Himpel către Joswig: S-a întâmplat ceva deosebit pe-aici? Joswig: N-aş crede. (Arătând spre Kurtchen): Să-l ridic în picioare? Dacă doriţi, îl pun imediat la nespect Himpel (cu un gest de negaţie): Mulţumesc, dragă Joswig, nu-i nevoie. O scoatem şi singuri la capăt cu el (Apropiindu-se de patul lui Kurtchen, psihologii formează în jurul lui un semicerc): Te înţelegem, domnule Nickel, fiecare dintre noi e câteodată prost dispus, dar acum avem nevoie unul de altul, aproape c-aş zice: trebuie să ne ajutăm reciproc. Kurtchen (apăsându-şi mâna): Cară-te, omule, nu mai mă lua la mişto. Un psiholog: Factor de

ostilitate Jussupow, cred. Himpel (cu o amabilitate neobosită): Fireşte, te vom lăsa îndată singur. Dar poate că mai înainte ai să-mi faci o plăcere. Domnii aceştia de peste hotare ar dori să ştie de ce-ai fost adus aici. Kurtchen: Asta o ştii de mult. N-ai decât să citeşti tipilor ăstora sentinţa. Himpel: Dar de la dumneata, domnule Nickel, de la dumneata ar dori s-o afle domnii. De altfel pot să-ţi spun tu, eu le spun tuturor tinerilor de-aici tu. Kurtchen: Mă doare-n dos cum pălăvrăgeşti cu mine. Himpel (perseverent): Ei, aşadar de ce, de ce crezi tu că te afli aici? Kurtchen (se trânteşte pe spate, se uită fix în tavan, îşi suflă pe mână): Fiindcă îmi plac copiii mici şi fiindcă până şi la micul dejun mâncam câte un bebeluş. Himpel (nu supărat, mai mult aşa, de parcă s-ar fi considerat răsplătit chiar şi printr-un astfel de răspuns): Şi în afară de asta? Doar nu e ăsta singurul motiv. Kurtchen (calm): Fiindcă îmi vine să vărs din cauza bătrânilor ramoliţi şi a mătuşilor bătrâne, şi fiindcă am înfiinţat o asociaţie. Himpel: Ce fel de asociaţie? Kurtchen: Pentru suprimarea bătrânilor ramoliţi şi a mătuşilor bătrâne.

Un psiholog: Coeficient anormal de agresivitate. Un al doilea psiholog, aplecându-se deasupra lui Kurtchen: Bărbat voinic, hai? Toţi tremură în faţa lui, hai? Dacă te simţi într-adevăr atât de solid, atunci vino mâine în sala de sport, să ne punem mănuşile de box. O să putem vedea cine cui îi pocneşte mutra. Kurtchen: Spală putina, bunicule. Nu vezi că abia-ţi târăşti papucii? Himpel: Dragă Kurt Nickel, doar n-ai a face aici cu adversari. Vrem să te ajutăm. Dar ca să te putem ajuta, trebuie mai întâi să te înţelegem. Joswig: Doriţi să se ridice în picioare, domnule director? Himpel: Nu, lasă-l să se liniştească. Kurtchen: Nu ştiu decât aste două-trei vorbe. Acu am terminat, gata. Nu mai scoateţi de la mine niciun cuvânt. Poate că vă ocupaţi de ăsta (arată spre mine cu degetul gros). Himpel: Bine, fie, vom mai avea deseori ocazia. (Se întoarce spre mine, psihologii şoptesc interesaţi pe englezeşte, ideile lor privitoare la Kurtchen Nickel par a fi diferite, cum se poate vedea, le stătea pe inimă să mai pună câteva întrebări suplimentare, dar cum directorul Himpel îmi întinde aproape prieteneşte mâna, se întorc spre mine şi mă înconjoară cu interesul lor.)

Himpel (către mine): Iar tu eşti aşadar expertul nostru în materie de artă. Joswig (intervenind): Siggi Jepsen, domnule director. Himpel: Ştiu, o, îl cunosc pe domnul Jepsen şi povestea lui. Dar poate că doreşte să spună el însuşi acestor domni de ce se află aici. La noi. Joswig (încet): Dă drumul la gură, sau rupem definitiv prietenia. Eu (ridicând din umeri): Ce doriţi să ştiţi? Himpel: Ţi-am spus, de ce te afli aici. Am vrea s-o auzim de la tine însuţi. Eu: Tablouri, am pus în siguranţă tablouri, pe care bătrânul meu voia să le-nhaţe. Asta a fost. Toţi psihologii îşi ascut auzul, clatină din cap unul spre altul, unul dintre ei scoate un carnet de notiţe şi un creion. Himpel (cu răbdare): De ce voia tatăl tău să înhaţe aceste tablouri, cum spui tu. Eu (mă uit spre Kurtchen, care zace absent pe patul lui): Mai întâi din cauza serviciului. De la Berlin a venit un ordin prin care i se interzicea pictorului Nansen să picteze, iar tata a trebuit să transmită ordinul şi să supravegheze respectarea interdicţiei. Era

poliţai rural, postul de poliţie Rugbüll. Mai târziu n-a mai putut să înceteze. Toate alelalte le ştiţi dumneavoastră. Un psiholog, spre convingere: Max Ludwig Nansen? Un al doilea psiholog: Expresionistul? Himpel; Tatăl tău, Siggi, trebuia deci să supravegheze ca poliţist, fiindcă aşa-i cerea serviciul, respectarea interdicţiei de a picta. Iar după ce perioada de interdicţie s-a terminat, spui tu, el a continuat supravegherea pictorului. Eu: În cele din urmă devenise pentru el un tic, aşa cum se aleg cu un tic toţi cei care nu vor altceva decât să-şi facă datoria. Până la urmă era o boală, poate ceva şi mai rău. Un psiholog: Mai rău? Himpel: Tatăl tău a confiscat tablouri? Eu: Confiscat, ars, distrus, cum vreţi. Nimic nu se mai afla în siguranţă din cauza lui. Himpel: Dar acum trebuie să ajungem la tine. Aşadar tu ai pus în siguranţă tablouri ameninţate de tatăl tău. Cum s-a întâmplat asta? Povesteşte-ne. Eu: Asta a început după ce a ars moara. Eu îmi aveam ascunzătoarea în moară, iar când moara a ars, am pierdut totul. Colecţiile mele. Pozele, cheile şi lacătele. Atunci a început. Nici eu nu ştiu: mă uitam aşa la un tablou, şi deodată începea să se mişte ceva, din fundal se apropia o flăcăruie, o flacără de sine stătătoare, pur şi simplu trebuia să fac ceva. Primul psiholog: Obsesie cu o orientare unică, nu? Al doilea psiholog: Reacţie defensivă halucinatorie. Eu: Era aşa de parcă mi-aş fi dat seama când un tablou se afla în pericol şi trebuia să-l pun la adăpost. Cu siguranţă şi dumneavoastră aţi fi făcut la fel. După ce a ars moara, am avut o ascunzătoare nouă în podul casei noastre, am dus tablourile acolo. Dar el le-a descoperit. M-a urmărit până când într-o zi a descoperii tablourile. A pus mâna pe mine.

Kurtchen (de pe pat): Ar fi trebuit să le mănânci, cap de primus ce eşti. Himpel (calmând lucrurile): Dar tatăl tău nu-şi făcea decât datoria. Eu: Voia să mă vadă în cătuşe, el însuşi a spus-o. A şi făcut-o… Iar dacă vreţi să ştiţi de ce mă aflu aici… Directorul Himpel (zelos): Asta te-am şi rugat. Eu (mă duc încet la Kurtchen, mă aşez pe patul lui): Pot să vă spun asta, pot să vi-o spun chiar foarte precis: Sunt aici în locul bătrânului meu, poliţaiul din Rugbüll. Şi am sentimentul că şi Kurtchen ţine aici locul cuiva, al vreunei mătuşi Luise sau al vreunui unchi Wilhelm. Poate că toţi tinerii se află aici în locul cine ştie cui. Tineri greu educabili: ne-aţi atârnat asta de gât în faţa justiţiei, iar aici ne-o arătaţi în fiecare zi. Se poate ca unii dintre noi, cei de-aici, să fie într-adevăr greu educabili, nu vreau să mă leg de asta. Dar aş vrea să întreb ceva: de ce nu există o insulă şi clădiri de-astea şi pentru bătrânii greu educabili? N-au şi ei nevoie de aşa ceva? Kurtchen (furios): Pentru aşa ceva, toate insulele ar fi prea mici. Eu: Când încetează de fapt educaţia, v-aş întreba. La optsprezece ani? Sau la douăzeci şi cinci? Himpel (aprobând zelos): Bună întrebare. O întrebare ireproşabilă. Eu: Aici ni se scoate ceva pe nas, poate că fiecare îşi reproşează şi el ceva. N-aş vrea să-ntreb câte conştiinţe necurate se tot învârt prin locurile astea. Un psiholog: Agresivitate deviată, nu? Eu: Ca să nu se condamne pe ei înşişi, îi trimit aici pe alţii: pe tineri. Asta cel puţin le aduce uşurare. Le dă un sentiment de eliberare. E simplu: conştiinţa necurată e încărcată într-o şalupă şi adusă aici, iar oamenii pot să-şi savureze din nou

micul dejun şi să-şi soarbă grogul seara. Himpel (zelos, dar sceptic): Acum devii prea general, Siggi. Eu: Ei, bine, atunci am să vă spun de ce mă aflu pe insulă. Fiindcă nimeni nu cutează să-i prescrie o cură de dezintoxicare postului de poliţie Rugbüll; i se permite să rămână maniac şi să-şi facă întocmai ca un maniac blestemata lui de datorie. Iar eu sunt aici, pentru că el a atins o anumită vârstă şi fiindcă e vârstnic nu mai poate fi determinat să-şi schimbe năravurile. Da, dacă mă-n-trebaţi, eu sunt aici în locul lui. Dar poate că nu e fără folos: poate că într-o buna zi o să preia de la mine progresele pe care le fac eu aici. Să sperăm. Dar asta-i şi tot ceea ce mai putem să sperăm. De crezut nu pot. (Pauză.)

Himpel (dregându-şi glasul): Cam tare, ceea ce ai spus tu, dar de înţeles, înţeleg. Pot totuşi să-ţi înţeleg dezamăgirea. Un asemenea fel de a vorbi îmi place, să spui ce te roade la ficaţi. Kurtchen: Ia auzi-l, ăsta nu ştie să deosebească ficatul de fiere. Iar de înţeles, poate să le înţeleagă pe toate. Întotdeauna m-am omorât după oamenii care înţeleg totul şi nu fac nimic; Joswig (către Kurtchen): Vorbeşti cu directorul. Kurtchen: Ei şi? Eu sunt propriul meu director. Dacă ţi-aş spune pentru cine sunt răspunzător şi cui trebuie să-i port de grijă. Joswig cu un uşor ton de amenințare): O să ne mai întâlnim de multe ori. Kurtchen (vorbind spre tavan): încă o dată cu siguranţă. Himpel (către Joswig): Dă-i pace. Să nu provocăm iritări pretimpurii. (Către psihologi): Ar mai dori cineva dintre dumneavoastră să pună întrebări? (Cu toţii ar vrea să pună întrebări, se uită politicoşi unul la altul, fiecare ar dori să dea întâietate celorlalţi, făcând gesturi amabile cu mâna spre patul pe care Kurtchen stă culcat, iar eu şed.) Primul psiholog (către Kurtchen): îmi permiteţi să vă întreb dacă în copilărie aţi crescut în singurătate, sau aţi avut tovarăşi de joacă? Kurtchen (tace o clipă, apoi furios): Dacă vreţi să ştiţi exact: am crescut lângă un cămin de bătrâni. Tovarăşi de joacă mi-au fost pensionarii căminului, cel mai tânăr avea şaptezeci şi şase de ani, l-am omorât lovindu-l cu lopăţica de nisip. Primul psiholog (zâmbind dulce-acru): Întrebarea a fost pusă cu un scop. Kurtchen: Cred. Dar acum sunt obosit. Şi altceva nici nu-mi mai vine în minte. Psihologul cu carneţelul de notiţe (către mine): Ceva mi se pare încă nelămurit. Spuneaţi că tablourile amenințate, tablourile amenințate de o flacăre au fost puse de dumneavoastră în siguranţă. Asta însemnează că excludeţi pentru acest act cuvântul de furt? Eu (către Kurtchen): Care-o fi cauza că şi eu mă simt deodată obosit? Să fie aerul?

Kurtchen (sprijinindu-se în coate, către psihologul cu carnet de notiţe): încă n-aţi aflat destule? Vedeţi doar că puştiul e obosit. Cât mai vreţi să scormoniţi? Hai, Siggî, întinde-te aici, (Mă trage în jos pe pat.) Am să te dezmierd, până ai să adormi. Eu: Kurtchen, lângă patul nostru sunt nişte oameni. Kurtchen (ironic): Nu-i nimic, puştiule, atâta ştiu ăştia.

Himpel (făcând un bilanţ al situaţiei): Cred, domnilor, că v-aţi făurit o impresie, v-aţi familiarizat cu ceea ce era mai important. Dacă sunteţi de acord, să vizităm şi camera opt. (După saluturi mai mult sau mai puţin amicale, directorul Himpel şi psihologii ies; Joswig caută vizibil să părăsească

odaia cel din urmă.) Joswig (necăjit): De la voi mă aşteptam la mai mult. N-a fost o prezentare reuşită. Dar o să vă mai schimbăm noi, aveţi răbdare. Kurtchen: Ţine-ţi gura, că-ţi îngheaţă maţele, şi afară de asta se face curent. (Joswig iese, închide uşa, Kurtchen sare din pat, se duce la uşă, trage cu urechea la delegaţie.)

Kurtchen: Frumos ne-au mai înfipt ăştia ţeapa în fund aici. Dar multă vreme n-ai să mă mai vezi, o întind. Eu: Opt zile, dacă pun laba pe tine, ţi se dau opt zile de arest. Aşa sună regulamentul de ordine interioară. Kurtchen: Asta-nseamnă că poţi încerca de două ori pe lună. Ai o ţigară? (îi dau o ţigară, foc, fumăm amândoi.) Kurtchen: Bagă de seamă, puştiule, trebuie să ajungem la şalupă. Ne strecurăm în şalupă şi ne ascundem. Eu: Fără mine. Kurtchen: Ce, nu eşti normal? Eu: Dacă plec de-aici, nu ştiu unde să mă duc: nicio ascunzătoare, nicio locuinţă. Iar în Gara centrală n-aş vrea să stau. Kurtchen: Poţi să rămâi la mine. Avem o grădiniţă de zarzavat la Langenhorn; în umbrarul de-acolo nu ne găseşte nimeni. Eu: Fără mine. Deocamdată sunt sătul, aş vrea să dejug boii câtva timp. Kurtchen: Cu siguranţă eşti lovit cu leuca. Eu: Mai târziu poate, mai târziu vin şi eu. Dar deocamdată… Prea mult m-au frecat. Să fi trebuit să trăieşti şi tu acolo sus, la Rugbüll, printre oamenii ăia. Kurtchen: Bătrânul tău e într-adevăr sticlete? Eu: El ne-a făcut figura, la toţi. El a făcut prăpăd între Glüserup şi Rugbüll, până şi în propria lui familie. Unuia ca ăsta nu trebuie să-i spui din timp în timp ce are de făcut şi cum. Dacă primeşte un ordin, se ţine de el toată viaţa. Kurtchen (se duce la fereastră, se uită afară): îmi vine rău numai când văd toate astea de-aici – blocul ăla de colo, atelierele, barăcile. Şi câmpiile astea nisipoase.

Şi Elba, nicăieri nu mi s-a părut atât de răpciugoasă ca de aici. Cum poate cineva să reziste în locurile astea? Eu: Cred că dacă faci o comparaţie; ce-a fost şi ce este. Kurtchen: Caraghios şi nătărău mai eşti, mi-am dat eu seama de asta. (Pe gânduri): Dacă l-aş fi atins pe ăla adineauri. Eu: Fii bucuros că a ieşit aşa.

(Se apropie paşi, se deschide uşa, apare directorul Himpel.) Himpel: Ce bine că v-aţi trezit iar, nu trebuie să-mi fac reproşuri. Voiam să vă propun ceva. Ca locatari ai casei de adaptare, sunteţi liberi să ieşiţi: aveţi voie să vă plimbaţi pretutindeni pe insulă. Dacă aveţi chef de-o plimbare – întâmplător am niţel timp. Kurtchen: Mersi pentru flori. O privire de-aici mi-ajunge. (Către mine.) Sau tu vrei să cunoşti insula mai îndeaproape? Eu: Altă dată. Poate altă dată. Himpel (se aşază pe masă): De altfel azi e ziua de muzică, puteţi asculta cât vreţi muzică. Kurtchen: Aha, asta se numeşte aici zi de muzică. Himpel (energic şi voios): O să vă deprindeţi cu lucrurile astea. Pe insula noastră, fiecare zi din săptămână poartă un nume deosebit: lunea e ziua tăcută, se citeşte, marţea se numeşte ziua curată, se face inspecţia încălţămintei şi a îmbrăcămintei; azi e deci ziua pentru muzică, joia o numim ziua proaspătă, se face sport; vinerea e ziua pentru ordine, deoarece în cursul ei se scriu temele de germană, sâmbăta, da, sâmbăta e ziua veselă, fiindcă atunci cântă un cor vesel de pe insulă – de altfel, sub conducerea mea; sper să

vă văd şi pe voi în cor, şi în sfârşit duminica, ziua de reculegere, băieţii scriu scrisori, îşi cârpesc lucrurile, stau de vorbă. (Ne fixează cu privirea, ca şi când ne-ar cere pe loc aprobarea bucuroasă.)

Kurtchen: E totuşi ceva; bine că n-aveţi şi o zi căcată. Himpel (netulburat): Cine a reuşit să ajungă în cor are anumite avantaje: de două ori pe săptămână e scutit câte două ore de muncă. Kurtchen (către mine): Atunci dă-i numai decât drumul la cântare, puştiule. Himpel (cu răbdare): V-aţi şi hotărît pentru vreo muncă? Presupun că, dacă locuiţi în aceeaşi cameră, aţi putea să lucraţi şi în acelaşi loc de muncă. Kurtchen: Să muncim? Ce ne puteţi oferi? Eu: În sentinţă nu scrie nimic despre muncă. Himpel (plin de promisiuni): Noile noastre ateliere sunt foarte bine dotate; e o plăcere să lucrezi în ele. Cine vrea poate să înveţe aici o meserie: zidărie, lăcătuşerie, zugrăvit, grădinărie, toate. Şi croitorie. Şi sudură electrică. Şi se poate obţine un carnet de calfă. Kurtchen: Cu ştampila frumuşică a închisorii. Himpel: Cu ştampila şi semnătura maistrului. Examenul se dă în faţa corporaţiei. Kurtchen (către mine): Ce spui, puştiule? Ce meserie să ne alegem? Dacă tot nu se poate altfel. Himpel: Fireşte nimeni nu e silit să înveţe o meserie. Dar toată lumea de pe insulă e obligată să muncească. Iar posibilităţi există destule. Kurtchen: De artişti de circ n-aveţi nevoie aici de loc? Acrobaţie. Himpel (alunecă de pe masă, se plimbă prin cameră, cu mâinile la spate): Mai aveţi multe de învăţat. Mai aveţi multe de priceput. (Gânditor): Insula aduce în viaţa voastră unele modificări, care nu pot avea loc fără rezistenţă. Se pare că voi încă nu ştiţi ce raport există între muncă şi pâine. Nu face nimic. Pe insula noastră veţi fi învăţaţi şi asta. Veţi înţelege necesitatea ascultării şi într-o bună zi, sper, bucuriile responsabilităţii. Toate cele de care avem nevoie pe insula noastră ni le producem noi înşine, clădiri, unelte, idealuri, da, şi idealuri. Suntem o comunitate, comunitatea de pe insulă, care hotărăşte ea însăşi de ce are nevoie. Bunăvoinţă, asta e totul.

Dacă vă arătaţi gata să vă adaptaţi legilor insulei, veţi descoperi noi posibilităţi pentru voi înşivă. Gel mai greu e începutul. (Himpel se opreşte în faţa lui Kurtchen, îl măsoară, vâră încet o mână în buzunar, pipăie, scoate discret cuţitul lui Kurtchen, îl contemplă în palma pe jumătate întinsă, corpul lui Kurtchen se încordează.) Cuţitul tău, nu-i aşa? (Kurtchen vrea să ia cuţitul, Himpel trage mâna înapoi.) Ştii doar, cunoşti doar prescripţiile: Nu e permis să se aducă aici arme. Dacă au fost aduse din necunoaştere, trebuie predate imediat în clădirea direcţiei, camera patru. (Pauză. Amândoi se privesc în tăcere. Himpel îi dă lui Kurtchen cuţitul, se trage un pas înapoi.) Ai să te duci acolo, acum. Chiar acum. Ai să predai cuţitul la camera patru, ai să-mi arăţi chitanţa. Du-te. (Kurtchen ezită, răsuceşte cuţitul în mâini.) Să-ţi descriu drumul? (Kurtchen îl priveşte plin de ură pe Himpel, se-ndreaptă încet spre el, îl ocoleşte, se duce către uşă, la uşa se mai întoarce o dată.) Kurtchen: Pe mine nu mă puneţi cu botul pe labe, ca să fie clar, pe mine nu. (Părăseşte camera; Himpel se apropie încet de fereastră şi-l urmăreşte cu privirea pe Kurtchen până când acesta dispare în clădirea direcţiei; apoi, peste umăr), Himpel: Să-

ncepi, vezi tu, trebuie doar să faci începutul. Şi pentru tine, Siggi, ştiu un început. Ce-ar fi să lucrezi la biblioteca insulei? Trebuie pusă din nou în ordine şi catalogată. Cărţi: cu tine or să se simtă bine. Eu: Asta-i tot? Himpel (pe un ton, care minimalizează oferta): Fireşte, poţi lucra şi în atelierul de mături. La noi se confecţionează tot felul de mături. Eu: Atunci mai întâi la mături. Himpel: Şi de ce? Eu: Nu ştiu, în clipa asta mă interesează mai mult măturile. Himpel: Mai poţi să te gândeşti. La noi locul de muncă se poate schimba. Dacă vrei: la început mături, pe urmă cărţi.

(Uşa e smulsă, în cameră năvăleşte un bărbat slab, cu mutra speriată, într-o mână leagănă nişte ochelari sparţi. Doctor Korbjuhn. Cu respiraţia precipitată, se opreşte în mijlocul încăperii, dinspre el se împrăştie un miros de briantină.) Himpel: Dragă doctore Korbjuhn, ce s-a întâmplat iar? Korbjuhn: V-am căutat, domnule director. E neapărat necesar să cunoaşteţi cele petrecute. Himpel: La lecţia de drept civic? Korbjuhn: La ora de germană. Mereu la ora de germană. Le-am cerut să scrie o temă. Himpel (privind ochelarii): Sunt sparţi? Korbjuhn: Unul dintre tineri a început să aibă deodată spasme şi a căzut din bancă. Ole Plötz. Am vrut să-l ajut. S-a produs o răscoală în lege. Himpel: Ole Plotz. Korbjuhn: Mi-au cerut să nu mă ating de el. M-au amenințat. Dar trebuia totuşi să-l ajut. În învălmăşeală – iată. (îşi arată ochelarii.). Daţi jos. Călcaţi în picioare. Şi trebuie să cred: Din reavoinţă.

Himpel: Se vor face cercetări. Ce titlu avea tema? Korbjuhn: Tema? Foarte general, fiecare putea să scrie ce vrea… „Numai cine e în stare să asculte, e în stare şi să poruncească." Himpel: O temă utilă. Korbjuhn: După oră doi tineri mi-au dat caietul gol. I-am invitat la direcţie. Himpel: Îi voi chestiona, îndată, (îmi dă mâna.) în curând, Siggi, în curând ai să scrii aici prima ta temă. Ai s-o scoţi mai bine la capăt, sunt sigur de asta. Şi vesteşte-mă pentru ce te-ai hotărât. Eu: Mai întâi la atelierul de mături, asta e clar. (îşi trage mâna din mâna mea, îşi răsfiră degetele, le contemplă cu atenţie.) Himpel: îţi urez să-ţi placă insula şi tu ei. Eu: O să vedem. (Amândoi ies. Îmi vâr între buze un chiştoc de ţigară, mă duc la fereastră, mă uit după cei doi. Dau drumul la radio. Ascult cotele apelor Elbei şi ale Weserului. Opresc din nou aparatul de radio, închid fereastra. Mă întind pe pat, îmi răscrăcăr picioarele şi-mi încrucişez braţele sub ceafă.)

20
Despărţirea

În sfârşit mi-am pus tema de pedeapsă sub cheie. De cinci zile, caietele cu scoarţe cenuşii negricioase se află stivuite frumos în despărţitura din stânga a dulapului de metal, dulapul e încuiat, cheia e vârâtă într-o punguţă de piele, punguţa turtită atârnă de un şnur, se freacă de pieptul meu, atunci când mă înclin într-o parte sau alta. Joswig a renunţat să mă mai întrebe de lucrare, nu ştie dacă am terminat sau fac doar o pauză, poate că nici nu doreşte să ştie, fiindcă în dimineaţa când a observat prin vizetă că nu scriu, că masa e liberă şi că taburetul acoperit de crestături e împins sub masă, a cărat până în celula mea, cu partea de sus a corpului mult aplecată pe spate şi ajutându-se cu bărbia, un turn alb de cutii de ghete, a pus povara pe masa goală şi mi-a reamintit promisiunea că îi voi da o mână de ajutor să-şi sorteze colecţia de bani vechi.

Aşadar am sortat, am netezit, am lipit, am clasat banii săi vechi în cutii, pe care le-am notat cu creionul, pe care, caligrafiind cu litere ronde energice, le-am transformat în închisori pentru epoci, perioade de valabilitate, şefi de stat, preşedinţi de bancă, inşi ce se prezentau privitorului, pe monede şi bilete de bancă, în majoritatea cazurilor purtând barbă, dar întotdeauna inspirându-ţi încredere şi având o privire ce constituia ea însăşi o garanţie. O singură cutie a fost suficientă ca să cuprindă soldul lui Joswig din timpul imperiului, al perioadei weimariene şi al celor doisprezece ani[10], dar pentru banii din vremea inflaţiei am avut nevoie de două cutii şi jumătate. Drept mulţumire pentru ajutorul meu, Joswig mi-a dăruit cincizeci de milioane.

Cinci zile, şi încă nu mi-am predat tema. O dată am descuiat dulapul şi am scos caietele, asta a fost în ziua fericită când mi s-a permis pentru prima oară să primesc vizite şi a venit la mine Hilke. Ce scurt îşi poartă acum părul. Ce statornică e expresia de amărăciune din colţul buzelor ei! Ce indiferentă şi întunecată privirea – întunecată ca o zi pe plaja de la Rugbüll. A intrat, mi-a oferit dulciuri şi o strângere moale de mână, s-a aşezat pe taburet cu acelaşi oftat, pe care-l scotea adesea mama, când şedea, prin privirea ei rotită încet mi-a dat de veste că îmi examinează aranjamentul celulei, după care m-a întrebat realmente dacă n-au fost schimbate aici unele lucruri, ei aşa i se pare. Cum eu am tăcut, ea şi-a ridicat faţa, mi-a simţit desigur dezamăgirea sau refuzul şi m-a întrebat dacă am făcut progrese cu tema de pedeapsă, dacă nu cumva am şi predat-o şi am obţinut pentru ea o notă.

Aşadar am descuiat dulapul de metal, am scos caietele, le-am pus morman în faţa ei. Hilke şi-a sprijinit antebraţul pe caiete. A îndreptat câteva colţuri îndoite. A netezit cu degete cărnoase o etichetă, a zâmbit şi a avut nevoie de

un lung timp de gândire, până când a deschis un caiet – nu cel mai de sus – şi a început să citească, nu destinsă, ci stând într-o poziţie încordată, de parcă ar fi vrut să guste niţel de probă, ca să-mi facă mie plăcere. Citea cu fruntea încreţită şi, deodată, când recunoştea ceva, când dădea de ceva păstrat şi în amintirea ei, începea să întregească de-a dreptul şi fără niciun plan lucrurile, să le confirme sau pur şi simplu să le repete: Ah, da, pescăruşii şi furtuna; aniversarea zilei de naştere a doctorului Busbeck, ah da; soţii Holmsen, au murit amândoi; omul în manta roşie, ah, da; şi toate numele astea, cum de le mai ştii; şi pictorul în bătaia vântului pe dig; Asmus Asmussen locuieşte acum la Glüserup; boala lui Addi, şi de asta mai ştii; şi după-masa aceea în estuar; şi ascunzătoarea ta din moară; şi căruţa, asta nu mai există; şi Heini Bunje s-a expatriat; ce-oi fi având tu împotriva picioarelor mele; ah da, Okko Brodersen, poştaşul ciung, a ieşit la pensie; şi postul de poliţie Rugbüll, câte mai ştii despre el… Dar a fost omul ăsta într-adevăr aşa? Nu ne-a spus el şi poveşti, câteodată? Şi gândeşte-te la verile senine şi secetoase de pe la noi. Şi când mama ne plimba cu căruciorul pe plajă: putea să fie şi altfel. Şi gândeşte-te la pictor, când nu rostea o vorbă zile-n şir. Şi Rugbülul iarna, când şanţurile îngheţau şi bruma acoperea păşunile; sau toamna, când stăteam culcaţi în livada de meri şi ascultam cum cădeau merele; şi gândeşte-te la serile calde pe dig, când bâzâiau cărăbuşii… Dar am să citesc totul, Siggi, nu astăzi, poate chiar în curând.

Mi-a dat înapoi tot vraful de caiete, iar în vreme ce le încuiam în dulap, mi-a făgăduit nu numai că va reveni în curând, ci şi des, acum lucrul ăsta e posibil; a plecat pentru totdeauna din Rugbüll şi are de gând să se prezinte, încă de astăzi, pentru un post de chelneriţă la „Restaurantul patria”, după masă acolo e şi varieteu, iar seara cântă „Trio Alster”, condus de Addi. Hilke se grăbea.

Cinci zile, şi nu mă pot despărţi de tema mea de pedeapsă. Uneori, în săptămânile liniştite, ploioase, când nu răzbătea niciun zgomot din ateliere, când şalupa nu aducea aici niciun psiholog, când niciun fluierat strident, nicio comandă şi niciun pas de fugă nu punctau programul de serviciu – în asemenea perioade credeam uneori că m-au uitat; îmi spuneam că au renunţat la insulă, că au părăsit-o, au lăsat-o în seama pescăruşilor şi a ciorilor, dar într-o bună zi îmi aminteau că nu eram singur şi că mă ţineau sub ochi de departe.

Astfel, azi-dimineaţa m-aş fi aşteptat la orice, dar nu ca directorul Himpel să trimită după mine. Hai, a spus Joswig, vino sus, piaptănă-te şi pune-ţi costumul de apel: celor de la direcţie le e dor de tine. Şi ia-ţi dovada de silinţă. M-a însoţit numai până la loja portarului, iar de-acolo m-a lăsat să mă duc mai departe singur, şi eu nu m-am grăbit să ajung la direcţie cu pachetul de caiete legat cu o sfoară, am mângâiat bustul senatorului Riebensahm, m-am iţit prin geamul scund şi zăbrelit al bucătăriei, până când m-a luat la goană bucătăreasa, care îşi exprima sentimentele faţă de noi prin lăturile ce ni le prepara, iar când am văzut câinele directorului trepădând la vale, spre plajă,

împreună cu altul, necunoscut, prinşi parcă într-o discuţie filosofică, le-am grăbit mersul, luându-i la ţintă cu cioburi de ţiglă risipite prin curte.

N-am mers prin curtea bine bătătorită, ci prin spatele atelierelor, apoi pe lângă straturile de varză creaţă, varză roşie, varză de iarnă şi varză de Bruxelles, şi am ieşit în drumul sinuos, care duce la clădirea direcţiei, dar şi la pontonul debarcaderului.

Apa era în creştere, am păşit pe pontonul ce scârţâia în legăturile de care era atârnat, se ridica şi se lăsa, mişcat nu numai de o respiraţie străină, ci parcă şi de una proprie: pasarela prinsă slab luneca încolo şi-n-coace. Valuri scurte, pleoscăitoare. Vântul biciuia şi jumulea stuful, din care aproape că nu mai era de luat nimic. Pe întinsul câmp acoperit de nisip ardeau tulpinile de cartofi, vântul împingea în jos norii cenuşii şi verzi ca veninul spre Elba, iar de pe ponton aveai impresia că ne ducem prin propria noastră putere la vale pe fluviu: insula întreagă pornise la drum, naviga aidoma unui vapor lângă malurile întomnate pusă în mişcare de focul ce mistuia tulpinile cartofilor şi de dorinţa noastră de a schimba locul unde eram ancoraţi, plutind spre alte zone mai calde, mai pline de speranţă.

Secretara lui Himpel m-a descoperit, a deschis fereastra, m-a fluierat şi mi-a făcut semne, i-am răspuns şi eu prin semne şi am pornit-o spre clădirea direcţiei. În casa scării, pe ganguri, în toalete domneau zugravii. Aici se spăla, colo erau rase cu lampa de benzină mai multe straturi de vopsea de ulei, dincolo erau fixate stinghii noi. Făceau acrobaţii pe schele, se ghemuiau în faţa pragurilor, stăteau tolăniţi lângă pervazurile ferestrelor; erau mai mult de patruzeci de greu educabili, pe care-i convinseseră să devină zugravi. Printre ei se afla şi Eddi Sillus, dintre ceilalţi aproape că nu cunoşteam pe niciunul, dar chiar dacă aproape că nu cunoşteam pe nimeni, ei păreau că mă cunosc, şuşoteau, ţistuiau, îşi semnalizau prin ciocănituri ceva, ciocăniturile m-au însoţit pe scară în sus, cozile de şpacluri, de pensule şi de mături păreau că mă salută prin ciocănituri, da, era un salut, era o manifestare de cinstire ce mi se adresa, feţele lor mi-o confirmau.

Pe cine-l salutau? Pe camaradul mai vârstnic? Pe cel condamnat să scrie o temă de pedeapsă? Sau pe cel ce le era model pentru o îndărătnicie de durată? Pentru cei de-afară, îmi spusese odată Joswig, tu eşti un fel de animal preistoric, o legendă, poate chiar un simbol: când le merge rău, se orientează după tine. În orice caz, zugravii şi-au ciocănit salutul până când eu însumi am ciocănit la uşa lui Himpel, iar în clipa, în care am păşit în cancelaria directorului, am auzit cum şpaclurile, pensulele şi măturile erau întrebuinţate pentru lucrările corespunzătoare.

Himpel mă aştepta în cămaşă şi pantaloni de golf, haina de vânt îi era curăţată de cele două secretare, care o frecau, o ştergeau, o spălau cu terebentină. Cu o mână mi-a arătat spre coridor, cu alta, întristat, spre haina de vânt şi a spus: Zugravii, doar ai văzut, Siggi, că avem zugrăvii în casă.

Pe reverul hainei de vânt era prinsă o etichetă, Dir. Himpel, de unde am dedus că dacă nu imediat, în orice caz curând trebuia să se ducă la un congres

la Hamburg. Nu mi-ar face plăcere să iau loc, să beau cu el o ceaşcă de ceai, să fumez în mod excepţional o ţigară? Îmi făcea plăcere. Am pus pachetul de caiete pe masa lui de lucru, am luat loc şi m-am uitat cum îşi grăbea secretarele prin mici fluturări ale mâinii, dar mai ales prin pleoscăituri pe care le scotea cu limba, dându-le, prin bătăi ritmice din picior, să înţeleagă că n-are timp, lor, care nu voiau să lase din mâini haina şi trudeau să cureţe, pline de râvnă, până şi cei mai mici stropi, până când, în cele din urmă, le-a smuls-o din mână şi mai întâi doar şi-a pus-o pe umeri.

Aşadar, Siggi, ai şi luat loc, îndată ne soseşte ceaiul, a fost turnat în ceşti dinainte, iar acum să stăm de vorbă. Lung schimb de priviri. Ocoluri în jurul meu şi al mesei de lucru. O bătaie rapidă, dar energică pe clapele pianului: dim-da-da. Oare am priceput? M-am lămurit de ce direcţia a fost de acord să scriu atâta timp la tema de pedeapsă? Nu? Atunci îmi va spune el.

Direcţia a vrut să dea un exemplu, asta în primul rând, un exemplu că aprobă şi sprijină iniţiativele şi reculegerea voluntară a tinerilor până la o limită admisibilă. Am fost lăsat să scriu, fiindcă îşi dăduseră seama că eu vreau să justific tema, să-i dovedesc posibilităţile. El, Himpel, a mai remarcat în orice caz şi altceva; a sesizat în ce măsură amintirea a devenit pentru mine o capcană, aşa că a vrut să mă lase să scap din această capcană. Da, el a mai descoperit că pedeapsa, pe care a pronunţat-o împotriva mea, a fost una modestă faţă de aceea pe care mi-am dictat-o eu însumi, atunci când am stăruit să duc lucrarea până la capăt. Acum însă e destul. Nu poate merge mai departe. Limita admisibilă a fost atinsă o dată pentru totdeauna.

Aş vrea să-mi spun părerea în privinţa aceasta? Nu? Atunci ar dori să mă întrebe ce-aş spune dacă ar urma să părăsesc insula în zece zile, pentru totdeauna. Dim-da-da. În cazul meu s-a obţinut o amnistie, pot să mă duc unde vreau, e adevărat nu am învăţat o meserie – ceea ce el personal regretă – dar realizările mele atât în atelierul de mături, cît şi la biblioteca insulei au fost peste medie, astfel încât îi e uşor să-mi elibereze certificatele corespunzătoare. Lucrul acesta e hotărât? Da, e irevocabil, acuma nu-mi mai poate acorda nicio amânare. Nici măcar pentru câteva săptamâni? Nici măcar pentru câteva săptamâni. Dar lucrarea încă nu e gata. Indiferent, o asemenea lucrare nu poate fi oricum încheiată decât provizoriu, asta-i de-ajuns. Când trebuie deci s-o predau? Miine dimineaţă. Şi asta-i irevocabil? Irevocabil, mă va aştepta pe la ora opt. Dim-da-da. Acestea sunt toate caietele? Da, dar aş dori să le mai iau o dată cu mine, asta mi se îngăduie? Fireşte, aşadar mâine dimineaţă la opt; şi gândeşte-te ce răspuns ai să dai comisiei restrânse. Răspuns? Vei fi întrebat ce intenţionezi să faci după eliberare. Dacă vreau acum să-l scuz, trebuie să se ducă în oraş, la un congres, se-nţelege international.

Cine ar mai fi putut să mai amintească într-o asemenea împrejurare ceaiul promis, ţigara promisă; mi-am luat pachetul de caiete, m-am înclinat, am şters-o, am parcurs de data asta fără să iau în seamă şi, recunosc, fără să mulţumesc, uliţa de saluturi, pe care mi-au deschis-o cu ciocănituri cei

patruzeci de zugravi greu educabili.

Aşadar eliberarea. Aşadar predarea temei de pedeapsă. Ce-mi mai rămînea aici? Ce se punea în mişcare spre mine? La ce mai puteam să mă aştept? Am părăsit în grabă clădirea direcţiei, dar nu m-am întors în celulă, ci, deşi riscam să-mi pun sub semnul întrebării eliberarea înainte de vreme, am luat-o prin curtea bătătorită, am trecut pe lângă lăcătuşerie, pe lângă arest – unde am zărit faţa imobilă a lui Ole Plötz, care-şi petrecea acolo nu cele opt zile obişnuite pentru o tentativă de evadare, ci douăzeci şi una de zile: reuşise să golească de conţinut poşeta unei doamne psiholog diplomat, care se afla pe insulă pentru studii – m-am strecurat apoi până la atelierul de mături şi am deschis uşa.

Maşinile erau oprite, era pauza de prânz. M-au întâmpinat mirosuri, un miros de pin şi un miros de clei. Iată colo fierăstrăul circular mobil, colo maşina de ştanţat, freza, maşina de găurit. Îmi dădea ghes o idee: am pus teancul de caiete, potrivite cu grijă, sub maşina de ştantat, am pornit grupul electrogen, am manevrat. Pârghia de siguranţă şi am ştanţat toate caietele, făcând în marginea lor de sus, la stângă, o gaură de diametrul unei cozi de mătură, prin care am trecut o sfoară; am înnodat cele două capete ale sforii, în aşa fel încât caietele atârnau de ea ca nişte potârnichi împuşcate şi făcute mănunchi. Am petrecut sfoara pe umăr, am părăsit atelierul de mături, am pornit-o, un vânător fără ţel, pe la marginea tarlalei nisipoase de cartofi, am coborât pe plajă şi m-am aşezat sub un stâlp decolorat de soare, pe care era fixată o tăblie de avertizare, cu faţa spre apă, semnată de autorităţile responsabile cu problemele tineretului.

Şedeam acolo şi fumam şi vedeam cum vine către mine dinspre Hamburg un vapor special, un puitor de cablu cu prora despicată. Ce trebuie să fac, dacă mă eliberează, încotro să mă duc, unde să caut o ascunzătoare pentru mine? Klaas a plecat, şi Hilke a plecat – pot oare să mă mai întorc la Rugbüll? Dar chiar dacă rămân la Hamburg: am scăpat acolo de Rugbüll?

Era un puitor de cablu englez, scufundat adânc în apă, încărcat până la refuz cu role negre. În ce mări îşi va scufunda încărcătura, ce ţări va lega între ele? Cablul meu, asta o ştiu, nu va trece niciodată mai departe de Rugbüll, în orice caz un capăt va duce întotdeauna la casa de cărămidă netencuită, unde, ori de câte ori voi face legătura, voi auzi cu siguranţă o voce urlând în receptor: Aici postul de poliţie Rugbüll. Niciun eveniment, niciun cutremur marin şi niciun cutremur de pământ nu vor întrerupe această legătură, de locul acesta sunt legat o dată pentru totdeauna. Nu-mi e de niciun folos dacă-mi întorc faţa, dacă-mi astup urechile, nu-mi e de niciun folos dacă plec. N-am decât să-mi ascut auzul şi îndată zbârnâie soneria, răsună păcănitul, iar în clipa în care vocea se prezintă, aud îndată ca fundal strigătul jeluitor al pescăruşilor, spaţiul se lărgeşte şi se întinde, ferme se adună sub vânt, aud zgomotele valurilor spumoase cu care Marea Nordului spală îndiguirile. Rugbüllul este inevitabil, acest loc, pe care l-am întrebat cerându-i atâtea îndrumări şi care mi-a rămas dator cu atâtea răspunsuri. Nu poţi totuşi să renunţi la el. Şi în urechi cu strigătul înnebunitor al pescăruşilor, cu zgomotul

prelung al valurilor şi cu foşnetul iscat de vântul ce scormoneşte gardurile de tufe de pe la noi, nu încetez să pun mai departe întrebări tuturor locurilor şi oamenilor din jur.

Şi întreb cine bate la noi la uşă pe timp de furtună sau pufăie nori tremurători de fum din sobă; şi întreb de ce arată ei atâta nepăsare faţă de cel bolnav şi de ce întâmpină cu un fior, chiar cu frică pe cel ce „poate vedea viitorul". Cine poartă grija întunericului şi a tristeţii adânci, cine-şi fierbe în mlaştină supa ce scoate băşici, cine îşi pune pe umeri ceaţa, cine geme o dată cu grinzile podului, fluieră o dată cu oalele puse la fiert, risipeşte ciorile în zbor peste câmpie: despre toate astea întreb. Şi mă întreb de ce-l lasă pe cel străin afară şi-i dispreţuiesc ajutorul. Şi de ce nu se pot întoarce de la jumătatea drumului, fiindcă le-a venit un gând mai bun, mă întreb. Cine înnegreşte sălciile noaptea, cine asaltează şoproanele? Şi mă întreb de ce oamenii de pe la noi văd mai pătrunzător şi mai cu folos seara decât ziua, şi de ce sunt atât de exageraţi în îndeplinirea unei îndatoriri ce li s-a încredinţat. Lăcomia cu care mănâncă în tăcere, înfumurarea, cunoaşterea regiunii natale, care ţine pentru ei locul oricărei băi publice: şi despre astea întreb. Şi întreb despre felul lor de a merge, de a sta, despre privirea şi despre cuvintele lor, iar cu ceea ce aflu nu mă pot mulţumi.

În orice caz, mi-am fumat ţigara, acolo, sub stâlp, am îngropat mucul de ţigară şi, înainte de a pleca, am scris cu tocul ghetei pe nisipul umed cuvântul „Rahat". Luând-o de-a lungul plajei, pe lângă stuful unde poposeau noaptea păsările călătoare, am ocolit jumătate de insulă, fără să fiu văzut sau strigat, nu m-au văzut nici măcar cei doi câini: şedeau în bună pace unul lângă altul pe labele dinapoi şi se uitau pe Elba la vale, de parcă şi-ar fi aşteptat corabia.

Înapoi, m-am întors cu paşi târşâiţi înapoi la casa noastră şi am găsit loja paznicului goală, cu siguranţă că Joswig lua masa de prânz. Sertarele mesei lui de lucru nu ofereau aproape nimic nou: sandvişul cu brânză scorojită care între timp se petrificase era tot acolo, într-un plic se aflau nişte bani vechi, destinaţi probabil pentru schimb; în orice caz, necunoscută îmi era o scrumbie albastră, aş fi zis de vreo douăzeci de ani, care putrezea domol şi fosforescent şi umplea loja de sticlă cu o duhoare, cu care te-ai fi putut obişnui greu, chiar dacă paznicul nostru preferat ţi-ar fi fost foarte drag. Nu trebuie să uit nici scrisoarea, o scrisoare începută, ce-mi era adresata, spre surprinderea mea, mie şi începea în felul tipic pentru Joswig: Dragă Siggi! Acuma vei părăsi desigur în curând insula noastră, iar dincolo te aşteaptă viaţa. Ne putem aştepta să ne uiţi repede. Nouă însă nu ne vine atât de uşor să te lăsam să pleci, nu fiindcă nu-ţi dorim eliberarea, ci fiindcă te-ai lipit de inima noastră. Dar, desigur, aşa trebuie să fie. Eu o spun întotdeauna că pe insula noastră ni se întâmplă ca profesorilor: abia te-ai obişnuit, dându-ţi multă osteneală, cu un om, şi iată că şi trebuie să te desparţi de el.

Mai multe nu-i veniseră în minte lui Joswig. Totuşi, şi el ştia de apropiata mea eliberare. Aşadar era un lucru hotărât. Aşadar trebuia să-mi predau tema de pedeapsă. O va citi oare Himpel? O va citi şi o va nota oare Korbjuhn? Şi

pe urmă? Caietele vor trece pe un raft şi vor muri acolo de o liniştită moarte de arhivă? Sau vor fi date la topit? Sau Korbjuhn le va da să se joace nepotului său, care nu are destulă hârtie, ca să-şi încerce cretele colorate? Sau vor fi expediate mai departe autorităţilor ce se ocupă de problemele tineretului? Ce importanţă are! Nu mai am nimic de spus, nu mai am decât întrebări, la care nu-mi răspunde nimeni, nici pictorul, nici el.

De astă dată, Joswig s-a întors fără zgomot, s-a proţapit brusc în faţa geamului, a ciocănit rânjind, şi-a ridicat faţa spre ghişeu: Vă rog să mă închideţi, celula doi. Am ieşit la el pe coridor. N-ar fi totuşi rău, Siggi, ia gândeşte-te: să devii paznic aici. Porţi uniformă, o legătură de chei, ai o pregătire speciala. Ţi se dă ascultare. Bătrâneţea ţi-e asigurată. Cu lipsa asta de cadre noi în meseria noastră ai şanse bune. Ia gândeşte-te. — Lasă, am spus, mi-am trecut peste umăr sfoara cu caietele mele şi i-am luat-o înainte spre celulă, fară să-i mai adresez vreun cuvânt. A descuiat uşa. M-a lăsat să intru, pe urmă a intrat şi el. Şi-a tras taburetul, eu m-am postat la fereastră, l-am descoperit pe pontonul debarcaderului pe Himpel, care saluta prin semne şalupa ce se-ndepărta în derivă pe fluviu.

A trecut timpul? — Care timp? — Timpul tău pe insulă. — Aşa se pare. — Te bucuri? — Pentru ce? — Că pleci de-aici, că te duci dincolo, că ai să începi acolo ceva nou? — Ceva nou? Ce anume? — Poate vreun lucru ce se face de unul singur. — Aşa ceva nu există: în fiecare supă, pe care o atingem, a şi scuipat cineva mai dinainte. Joswig a venit la mine la fereastră, târându-şi picioarele, simţeam că vrea să-mi spună ceva care să mă uşureze, să mă mângâie, aş zice să mă ajute să alunec, dar n-a reuşit, tot ceea ce a izbutit a fost să-mi comunice că la plecare am dreptul la o masă după plac şi că el, în locul meu, ar dori calcan de Finkenwerder prăjit cu slănină, e ceva „pe cinste”. I-am promis că mă voi gândi la propunerea lui. O atingere timidă la despărţire, şi m-a lăsat singur. Cu câtă grijă, cu câtă consideraţie putea să încuie uşa, când voia, şi cu câta simţire putea să se îndepărteze, când ţinea la asta.

De cinci zile tema de pedeapsă e gata, mâine trebuie s-o predau. Trebuie? Nu despre rezultate e vorba, a spus odată Himpel, ci despre atitudinea şi perseverenţa, care duc la rezultatele dorite. De vreme ce e mulţumit de perseverenţa mea – mai are nevoie şi de caiete? Aş putea să le dăruiesc Hilkei sau lui Wolfgang Mackenroth sau Elbei care curge nepăsătoare. Aş putea să le arunc în focul unde ardeau tulpinile de cartofi sau, după eliberare, să le vând ca maculatură. Posibilităţi Mai există posibilităţi. Dar mă voi folosi oare de ele?

Încadrat de ai mei, asediat de amintiri, saturat de evenimentele din locurile natale, în posesia experienţei că timpul nu vindecă nimic, dar absolut nimic, ştiu ce am de făcut şi ce am să fac mâine dimineaţă. Să naufragiez la Rugbüll? Poate că ăsta e cuvântul nimerit.

În orice caz, mă voi trezi la şase, atunci când pe coridoare se pornesc nebuneşte fluierele stridente ale paznicilor, în toate încăperile se va aprinde

lumina, înapoia vizetelor se vor lipi ochi. Înainte de a mă duce la chiuvetă, ca să mă bărbieresc şi să mă spăl, am să cercetez Elba, ca întotdeauna, nici eu nu ştiu de ce, am să privesc un răstimp luminile de poziţie sclipind slab în zorii de zi, înaintând uniform, aproape solemn, în care timp, cu o uşoară senzaţie de ameţeală, am să fumez prima ţigară. Mă voi îmbrăca apoi cu uniforma de apel şi-l voi lăsa să intre pe Joswig, care îmi va aduce pe o tavă gustarea de dimineaţă: cafea subţire şi două felii de pâine unse cu marmeladă din patru fructe, care se prepară pe insulă; ca întotdeauna, am să mănânc mai întâi doar o felie, ce-i drept de pe a doua am să ling marmelada. În timp ce am să mănânc, am să aud cântecul, cu care adolescenţii greu educabili salută, jos, în sala de mese, dimineaţa – fireşte, şi cântecul acesta a fost confecţionat pe insulă.

Pe urmă? Am să mă duc la apel, în caz că se strigă apelul, am să raportez, cum am mai făcut-o de sute de ori, că nu iau parte la munca deţinuţilor şi am să mă întorc în celulă, de unde pot să văd ceasul de pe frontonul clădirii direcţiei. Caietele mele, am să-mi scot caietele din dulapul de metal, am să mă aşez la masă, am să citesc şi am să fumez, dar poate că n-am s-o fac; poate că, până va veni Joswig să mă ia, am să mă joc cu jocul de încercare a răbdării, pe care mi l-a lăsat, cu prilejul vizitei, Hilke, şi poate că am să reuşesc să fac să alunece în curse cei trei şoareci odată. N-am să decid nimic, n-am să chibzuiesc, n-am să plănuiesc nimic, n-am să pregătesc niciun fel de cuvinte dramatice, n-am să ţin *in petto* niciun gest deosebit; când va veni clipa, am să mă duc dincolo cu caietele atârnate de sfoară, păşind în tăcere alături de Joswig, care, o ştiu de pe acum, înainte de a mă conduce la Himpel, îmi va aranja vestonul, îmi va netezi părul în creştetul capului.

Iar Himpel? Se va arăta satisfăcut, bine dispusse va purta cu mine camaraderesc, îmi va pune o mână pe umăr, iar în cazul că tocmai i-a reuşit un cântecel îmi va oferi poate o ceaşcă de ceai. Am să pun tema de pedeapsă pe biroul lui; el va răsfoi caietele, gânditor, aprobând, cu clătinări din cap, dar fără să citească temeinic ceva. Un gest, şi amândoi vom lua loc, vom sta nemişcaţi unul în faţa celuilalt, mulţumiţi de noi, fiindcă fiecare va avea sentimentul că el e cel ce-a câştigat.

Siegfried Lenz (n. 1926) a debutat în 1951 cu romanul *Es waren Habichte in der Luft*, căruia i-au urmat volume de povestiri ca *So zärtlich war Suleyken* (1955), *Jäger des Spotts* (1958) şi *Der Spielverderber* (1965), romane ca *Der Mann im Strom* (1957), *Stadtgespräch* (1963) şi, în sfârşit, în 1968, romanul care i-a adus notorietatea mondială, *Deutschstunde.*

Cum se explică succesul ieşit din comun al romanului *Ora de germană?* Încheind lectura, cititorul nu-şi va mai pune această întrebare, deoarece va avea răspunsul încă de la primele capitole. *Ora de germană* este o carte excepţională, în paginile căreia libertatea, demnitatea omului, curajul de a spune adevărul, adeziunea la arta pusă în serviciul umanităţii… Acuză opresiunea… Un roman istoric? Poate. Dar unul foarte frumos, despre valori şi idealuri actuale şi eterne.

ION ROMAN

[1] Romanul *Haus ohne Hüter*. apărut în româneşte cu titlul *Casa văduvelor.*
[2] *Jäger des Spotts :* în volumul *Epava* (Ed. Univers, l979): *Vînătorul de zeflemele*.
[3] Un preludiu al romanului, în această privinţă, identificăm în nuvela *Doliu penibil.* Primarul unui orăşel din răsărit primeşte de la subprefect însărcinarea să evacueze arhiva comunală, deoarece se apropie trupele sovietice. El îşi face „datoria“, executînd un ordin absurd, cu preţul unor vieţi omeneşti. (Vezi *Epava* — Ed. Univers, 1970)
[4] La dispoziţie.
[5] Piesa reprezentată era *Götz von Berlichingen, cel cu mîna de fier* de Goethe.
[6] *Schreckenskammer* — cameră în care, la bîlciuri, sînt expuse scene de groază (crime), învăluite de obicei într-o lumină roşie.
[7] Din tragediile lui Friedrich Schiller : *Tabăra lui Wallenstein,* Cel doi Piccolomini şi *Moartea lui Wallenstein*
[8] Din nuvela Din *viaţa unui pierde-vară* de Joseph von Eichendorlf.
[9] Oraşul Magdeburg a fost incendiat şi nimicit în anul 1631, de către Johannes Tserclaes, conte de Tilly, comandant suprem al Ligii catolice în războiul de treizeci de ani. Elevii din Glüserup analizau, probabil, lucrarea lui Schiller *Istoria războiului de treizeci de ani.*
[10] Cum se ştie, imperiul german a încetat să fiinţeze în 1919; „perioada welmariană" începe în 1919, cînd Adunarea Constituantă de la Weimar a proclamat Republica germană. Cel doisprezece ani care au urmat (1933—1945) jalonează cel de-al treilea Reich, sub hitleriştl.